

Scientific journal «ECONOMICS AND FINANCE»

Edizioni Magi

**ECONOMICS, MANAGEMENT, LAW:
SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF DEVELOPMENT**

Collection of scientific articles

Volume 1

List of journals indexed

Submitted for review in

**Conference Proceedings Citation Index -
Social Sciences & Humanities (CPCI-SSH)**

**Edizioni Magi
Roma, Italy
2016**

Edizioni Magi, Roma, Italy

**ECONOMICS, MANAGEMENT, LAW:
SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF DEVELOPMENT**

Science editor:

Drobyazko S.I.

*Ph.D. in Economics, Associate Professor, Doctor of science, Honoris causa, Professor of
RANH*

Reviewers:

Carmine Bianchi,

*Full Professor of Business and Public Management at the Faculty of Political Sciences,
University of Palermo (Italy)*

Cagri Bulut,

*Assoc.Prof., Dr. of Management, Director, Graduate School of Social Sciences
Yasar University, (Izmir, Turkey)*

Economics, management, law: socio-economic aspects of development: Collection of scientific articles. Vol. 1. - Edizioni Magi, Roma, Italy, 2016.- 352 p.

ISBN 978-617-7214-15-0

Collection of scientific articles published on the results of the International scientific and practical conference "Economics, management, law: socio-economic aspects of development" is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Russia, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern economy and state structure. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern economic science development.

ISBN 978-617-7214-15-0

© 2016 Copyright by Edizioni Magi

© 2016 Authors of the articles

© 2016 Drobyazko S.I.

CONTENT

1. NATIONAL ECONOMICS AND MANAGEMENT	7
Ivanova L. THE ROLE OF COUNTRY STUDIES FOR THE EFFECTIVE TRAINING OF THE TOURIST PERSONNEL	7
Jaška J., Jankelová N. BIO-RESIDUES TO ENERGY	10
Krasimir Nikolov, Tsvetana Stoyanova. ORGANIZATIONAL MECHANISM PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN WASTE MANAGEMENT BUSINESS	15
Azhaman I.A. IDENTIFICATION OF CATEGORICAL APPARATUS FOR SCIENTIFIC AND ECONOMIC DEVELOPMENT SUPPORT INDUSTRIAL AND CIVIL BUILDING IN RURAL AREA	21
Anisimov V.M. PROBLEMATIC ASPECTS OF A COMPARATIVE ANALYSIS OF DEVELOPMENT MODELS OF RURAL SOCIAL INFRASTRUCTURE IN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION	25
Bukhun Y.V. SYSTEMATIC APPROACH TO THE UKRAINIAN SPACE INDUSTRY REFORMING	28
Golovnya E.M. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES FORMATION OF SOCIALLY ORIENTED ECONOMY USING COMPLEX FORECASTING METHODS	31
Zaika Y.A. THE ESSENCE OF THE CONCEPT AND CLASSIFICATION OF THE EDUCATIONAL CLUSTER	34
Kravchenko M.A. ELECTRONIC CONTROL OF ECONOMIC ACTIVITY AS A FACTOR OF SOCIAL INNOVATION SOCIETY	38
Lazaryshyn A.V. THE RELATIONSHIP OF THE COMPONENTS OF GLOBALIZATION AND THE DEVELOPMENT OF TRANSPORT INDUSTRY OF UKRAINE	44
Marekha I.S. COMPETITION AS A MARKET ECONOMY PHENOMENON	46
Martyn O.M., Zhyvko Z.B., Hrynychshyn N.M. AGRICULTURAL LAND MARKET IN UKRAINE: ECOLOGICAL ASPECTS OF ITS REGULATION	50
Onofriichuk O.P., Pylypaka S.A. THE MECHANISM OF MANAGEMENT AND SERVICING PUBLIC LOAN	53
Pentsova N.V. SOCIAL AND ECONOMIC FOUNDATIONS OF THE DEVELOPMENT OF POSTGRADUATE EDUCATION IN THE CONTEXT OF JOINING THE EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE	56
Proskurina M.O. ECONOMIC ASPECTS OF THE FESTIVAL MOVEMENT IN ITALY AND UKRAINE	59
Shpykuliak O.H., Sakovska O.M. ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC ASPECTS OF THE FORMATION OF COOPERATIVE ENTERPRISES IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY	62
Sribna E. V. HISTORICAL ASPECTS OF WIND ENERGY IN THE WORLD	66
Tarash L.I., Petrova I.P. ABOUT THE FURTHER DEVELOPMENT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE	69
Tymofeieva O. EVALUATING EFFECTIVENESS OF INDUSTRY REAL ESTATE CONSTRUCTION STATE REGULATION	72
Titarenko L.M. FEATURES OF THE INTEGRATION DEVELOPMENT OF UKRAINE	76
Umanets T.V., Grynevych L.V. PRESENT SITUATION AND PROBLEMS INCREASED IMBALANCES IN THE INTERNATIONAL LABOR MARKET	81
Khomjak M.S. FINANCIAL DOMINANTES OF THE REGIONAL DEVELOPMENT	84
Shevchenko T. ECOLOGICAL AND ECONOMIC GROUNDING OF VARIANTS OF MUNICIPAL SOLID WASTE INTEGRATED HANDLING	89
Shlafman N.L., Bondarenko E.V., Zakharov A.V. ASYMMETRY OF BUSINESS DEVELOPMENT IN UKRAINE	92
Shtyrkhun Kh. INSTITUTIONAL SUPPORT OF ORGANIC FARMING IN UKRAINE	95

2. WORLD ECONOMY	101
Bochan I.O. THEORETICAL AND PRACTICAL SIGNIFICANCE OF CIVILIZATION DEVELOPMENT OF ECONOMY. STAGES OF CRISIS.....	101
Velibekova L.A., Yusupova M.G. MAIN TENDENCIES OF LABOUR MIGRATION POPULATION: REGIONAL ASPECT	105
Goryanskaya T.V. ENERGY SECURITY IN THE MODERN CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF WORLD TRADE: THE SOCIO-ECONOMIC CONSEQUENCES	108
Yevlash T.O. ECONOMIC-MATHEMATICAL MODELING OF COMMERCIAL CREDIT MANAGEMENT.....	111
Kulai A.V. TRANSNATIONALIZATION OF INTERNAL FINANCIAL MARKETS ECONOMY AND FORMING.....	114
Nazarova G.V., Timofieieva M.I. THE SOURCES AND FACTORS OF SOCIAL RISKS	118
Nikonova D.O. LABOUR MIGRATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL INTEGRATION PROCESSES	121
Pet'ko S.M. INSTITUTIONALIZATION OF FINANCIAL MARKETS AND MONETARY POLICY OF THE EUROPEAN UNION.....	125
 3. ENTERPRISES ECONOMICS AND MANAGEMENT.....	 129
Berezyuk-Rybak I.R. CLASSIFICATION OF COMMODITY INNOVATION FORMS AND THE CRITERIA FOR THE FORM CREATION.....	129
Vakulenko I.A. FEATURES OF FUNCTIONING OF MODERN ENTERPRISES: ECOLOGICAL AND TECHNOCRATIC APPROACHES	132
Grechan A.P. CHARACTERISTIC FEATURES OF FORMATION OF INNOVATIVE POTENTIAL OF TRANSPORT COMPANIES	135
Grynko T.V., Gviniashvili T.Z. THE RESISTANCE OF THE PERSONNEL FOR IMPLEMENTING THE ENTERPRISE ORGANIZATIONAL CHANGES	139
Gulyk T.V., Tagunova D.A. STRATEGY JUSTIFICATION AND DEVELOPMENT OF COST REDUCTION IN INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	142
Ermolenko G.G., Sliva-Shcherba J.V. THE ESSENCE OF THE ORIGIN OF INNOVATIVE PROCESSES IN THE TOURISM BUSINESS	145
Popovychenko I., Zhukova O. REENGINEERING OF LOGISTICS FLOWS ON THE EXAMPLE OF THE MINING ENTERPRISE.....	149
Zdrenyk V.S. INNOVATIVE ACTIVITY AS A COMPONENT OF THE FORMATION OF INVESTMENT POLICY OF THE ORGANIZATION	156
Ilkiv L.A. EFFICIENCY OF PRODUCTION OF MILK IS IN UKRAINE.....	160
Karpenko L.N. MODELING FUNCTIONING ORGANIZATION IN THE ADMINISTRATIVE SYSTEM OF INNOVATIVE ENTERPRISES MANAGEMENT	163
Klets M., Klets D. HATOTSENTRYZM - ONE HUMANITY AND SUFFICIENT STRATEGY	167
Kovalenko M.V. PRACTICAL ASPECTS OF OPTIMIZATION INCOMING CASH FLOWS OF THE COMPANY	178
Krivoruchkina E.V. KEY ELEMENTS OF ORGANIZATIONAL COMPANY DESIGN	182
Loiko D.M. FORMATION OF COMPETITIVE EDGE SEWING ENTERPRISES AS A FACTOR RAISING THEIR ECONOMIC SECURITY	184
Lyubenova A. ACCOUNTING - A SOURCE OF INFORMATION FOR FINANCIAL MANAGEMENT OF FARMS	187
Melnikov A.A. METHODS FOR CONSTRUCTING COMPLEX ESTIMATION OF FINANCIAL CONDITION OF THE COMPANY.....	192
Mohammad Khier Falah sh al-qaaydeh. AN ANALYSIS OF THE FACTORS INFLUENCING THE DURATION OF THE WORK PROCESSES OF CONSTRUCTION COMPANIES	196
Murashko I.S. THE REASONS FOR THE INSTABILITY OF ECONOMIC AND ECOLOGICAL SUBSYSTEMS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT ..	200

Myachin V.G. USING THE BALANCED SCORECARD TO ASSESS THE INNOVATIVE POTENTIAL OF INDUSTRIAL ENTERPRISES.....	203
Nischenko T.N. STRATEGIC DIRECTIONS UDOSKRNALENNYA OF PERSONNEL MANAGEMENT IN AGRICULTURAL COMPANY.....	207
Novak I.M. THE INVESTMENT AS A POWERFUL FACTOR OF RECOVERY PRODUCTION AREAS OF THE COUNTRY.....	209
Ponomarenko T.V. NATURE AND ATTRIBUTES OF THE ECONOMIC STABILITY OF ENTERPRISE.....	212
Popereshnyak S.V. PROJECT CONTROL SYSTEM AND ORGANIZATION OF WORK STAFF.....	214
Romanov A.D. INTERPERSONAL COMPONENT OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL DOMINANT OF PERSONNEL MANAGEMENT.....	221
Goncharova S.Y., Semenchenko A.V., Goncharov A.B. THE SUBSISTENCE MINIMUM AS A SOCIAL AND ECONOMIC LEVER IN THE CONTEXT OF SOCIAL STRATIFICATION....	225
Serikov A.V., Chyrkin A.N. ABOUT FEATURES OF ESTIMATION THE HUMAN CAPITAL OF PERSONALITY.....	233
Sydorenko T.M., Sydorenko A.M. ROLE OF DEVELOPMENT ENTERPRISES CONSUMER SERVICES IN UKRAINE.....	238
Skryl V.V., Ivanchenko I.I. REQUIREMENTS FOR THE QUALITY OF BEER IN THE EUROPEAN UNION.....	242
Tikhonova I.M. METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE HARMONIZATION OF ACCOUNTING-ANALYTICAL PROCESS OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISE IN TERMS OF INTEGRATION PROSPECTS.....	248
Bukhanets V.V., Usherenko S.V. DETERMINANTS OF ENTERPRISE FUNDAMENTAL CAPITALIZATION IN THE CONDITIONS OF POST-INDUSTRIAL DEVELOPMENT.....	251
Khotenko O.A. THE TAX BURDEN IN THE ECONOMY OF UKRAINE.....	254
Chorny V.M. PROBLEMS AND PROSPECTS OF TRANSPORT GRAIN EXPORT SUPPORT IN UKRAINE.....	257
Shvydanenko G.A., Chuhrayeva N.N. CONCEPTUAL PROVISIONS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF MARKET RELATIONS.....	260
Shostakivska N.M., Pavlykivska O.I., Ratynskiy V.V. PROBLEMS EVOLUTIONARY PROCESS OF PRODUCTION, ITS MANAGEMENT AND ACCOUNTING.....	265
Shtoka E.T. CREATING A SELF-LEARNING ORGANIZATION AS AN EFFECTIVE KNOWLEDGE MANAGEMENT SYSTEM.....	270

4. PRODUCTIVE FORCES DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY

.....	276
Makasarashvili T., Giguashvili G., Khorguashvili T. STATE POLICY OF ENTREPRENEURIAL EDUCATION AND INTRODUCING MECHANISMS OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF TRAINING IN GEORGIA.....	276
Antohov A.A. INNOVATIVE CULTURE OF THE POPULATION AS THE BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF TECHNOLOGICAL AND SINGULAR REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS.....	279
Danylkiv K.P. SOCIO-ECONOMIC EFFECTS OF INNOVATION ACTIVITY AT INDUSTRIAL ENTERPRISES OF UKRAINE.....	282
Kapitanets S.V., Fedoryshyna L.M. HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT AS THE BASIS FOR KNOWLEDGE ECONOMY.....	286
Moroz O.S. EUROPEAN INTEGRATION AND DECENTRALIZATION OF POWER IN UKRAINE.....	290

5. MONEY, FINANCE AND CREDIT	294
Astakhova N.I. DEPOSIT INSURANCE AS ONE OF THE MOST IMPORTANT ELEMENTS OF SUCCESSFUL BANKING SYSTEM	294
Vasylyuk M.M. THE CHOICE OF METHODS EVALUATION OF WORK OF PUBLIC ACCOUNTANTS IS IN CHECKING OF QUALITY OF AUDIT SYSTEM.....	299
Glushchenko O.V. FINANCIAL ARCHITECTONICS OF THE PUBLIC FINANCE SECTOR OF UKRAINE	301
Yeletskikh S.Ya., Rad N.S. FEATURES OF WELFARE IMPLEMENTATION IN THE FIELD OF PENSION INSURANCE UNDER THE CONDITIONS OF WAR LIKE INSTABILITY	307
Kalambet S.V., Brezhnyeva-Yermolenko O.V., Blyznyuk K.A. THE NECESSITY OF STRENGTHENING THE SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE FINANCIAL SECTOR UKRAINE	312
Kantaeva O.V., Kozhukhova N.N. FORMING AND DEVELOPMENT OF FINANCIAL MECHANISM OF INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISE.....	317
Perkhun L.P. TYPOLOGY OF UKRAINE REGIONS ON THE BASIS OF THE FINANCIAL INDEPENDENCE LEVEL	323
Radionov Yu.D. PROBLEMS EFFECTIVENESS OF THE IMPLEMENTATION OF FINANCIAL POLICY UKRAINE.....	326
Reinska V.B. THE QUANTITATIVE AND QUALITATIVE PERFORMANCE CRITERIA OF INVESTMENT TAX REGULATION	329
Bigdan I.A., Sidorova T.O., Zhyliakova O.V. MANAGEMENT STAGES OF FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE.....	332
Slatvinskaya M.A. FISCAL DECENTRALIZATION IN UKRAINE: SHORTCOMINGS AND PROSPECTS	336
Smirnova E.A., Nikolskya T.V. ANALYSIS OF JOINT PROGRAMS OF BANKS AND INSURANCE COMPANIES	339
Fysun I., Kolisnyk O. TRENDS IN LIFE INSURANCE IN UKRAINE CURRENT TRENDS AND ITS IMPROVEMENT	342
Yanov V.V. RETAIL LENDING: MODERN TRENDS IN THE ECONOMIC TURBULENCE.....	346

1. NATIONAL ECONOMICS AND MANAGEMENT

Ivanova Lyubov,

Ass. Prof. D-r., Department of Economics, Faculty of Economics,
SWUniversity "Neophit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria

THE ROLE OF COUNTRY STUDIES FOR THE EFFECTIVE TRAINING OF THE TOURIST PERSONNEL

The term "country studies" is widely used in geography, history and many other subjects which means that its` main object is the study of a particular country. Nothing so far, however, has been mentioned about the importance of studies in history, common culture, tourism and other spheres of human activity. Yet, it is an important part of tourism as an activity and a part of the system of academic disciplines for training of highly qualified personnel in the field of tourism industry. The aim of this report is to demonstrate the need for knowledge of country studies, to trace its functions and complex role that are most important for revealing the current state of tourism in a country or a region, the opportunities and the trends for future development of tourism in them. By the complex study of countries, the synthesized different dates on their nature, population, economics, culture and social organization, the country studies influence the public attitudes in motivating the choice of a tourist destination, and hence its` regional competition.

Key words: country studies, highly qualified personnel, tourism industry

The term "country studies" is widely used in geography, history and many other subjects which means that the main object (macro object) is the study of a particular country. According to **Collins Cobuild Dictionary** a country is a territory distinguished by its people, culture, language, geography, etc.; an area of land distinguished by its political autonomy; state; the people of a territory or state; an area associated with a particular person¹.

The term "country" is commonly used as a synonym for "state", but the subject of geography can be some key parts (regions) or regions of a country. In the second half of the 20th century, many theoretical works in regional geography appeared, including descriptions of different countries and regions and their specific features. **Contry studies** or **Area studies** are interdisciplinary fields of research and scholarship pertaining to particular geographical, national/federal, or cultural regions. The term exists primarily as a general description for what are, in the practice of scholarship, many heterogeneous fields of research, encompassing both the social sciences and the humanities. Typical area study programs involve history, political science, sociology, cultural studies, languages, geography, literature, and related disciplines. In contrast to cultural studies, area studies often include diaspora and emigration from the area².

However, a generally accepted interpretation of the term "country studies" so far does not exist. In the Great Encyclopedic Dictionary of Geography the term is interpreted as "geographical discipline dealing with the complex study of countries, organizational, synthesized and summarizing various data on their nature, population, economy, culture and social organization", that is Country studies have been considered only as a branch in geography.

Nothing so far has not been mentioned either about the importance of the country studies in history, common culture, tourism and other spheres of human activity. And it is an important part of tourism as an activity and as a part of the system of the academic disciplines for training of highly qualified personnel in the field of tourism industry. The aim of that report is to demonstrate the need for knowledge on country studies, and to trace its functions and complex roles that are of a greatest importance for revealing the current state of the tourism in a region, to line out the trends and the opportunities for future development of tourism in it. Country studies may influence public attitudes in motivating the choice of a tourist destination, and hence the regional competition.

Fundamental to the study of tourism, this is the Geography, because of the fact that the nature of tourism is geographical. Tourism occurs in different places, it involves the movement from one place to another one, the activities between and in them, as well as tourism is considered an activity in which both the place characteristics as well as the personal self-identities are formed, through the relationships created among places, landscapes and people. Physical geography

¹ <http://dictionary.reverso.net/english-definition/country%20studies>

² https://en.wikipedia.org/wiki/Area_studies

provides the essential background, against which tourism places are created and the environmental impacts. It also concerns major issues, that must be considered in managing the development of tourism places.

As it concerns the qualification and the duties of the tourist guides and the tourist interests, the concept “**country studies**” coincides with that of “**tourism geography**”. Tourism geography is the study of travel and tourism, both as an industry and as a social and cultural activity. Tourism geography covers a wide range of interests including the environmental impact of tourism, the geography of tourism and leisure economies, answering the need of the tourism industry, the management concerns, the sociology of tourism and the locations of tourism.

Tourism geography is that branch of science which deals with the study of travel and its impact on the territories development as places of interest or tourist places. It is the geographic knowledge that appear to be most important for revealing the current state of tourism in a region, the trends and the opportunities for its future development. Although people had been studying specific regions for decades, it is necessary to mention another useful branch in geography – *the regional geography*, that has its roots in Europe, specifically with the French and geographer Paul Vidal de la Blanche³. Regional geography studies the specific unique characteristics of places related to their culture, economy, topography, climate, politics and environmental factors such as their different species of flora and fauna⁴.

The need of knowledge on geography, history and culture of a country or a region reflects the complex work of the *personnel in tourism*, mainly in the work of the employees responsible for advertising and presentating the regions and selling them as tourist destinations. In this sense, geography has is important for training of future employees in travel agencies and tour guides, because it implies large opportunities on one hand to provide a thorough and comprehensive information to tourists, and on the other – to offer more frequent and systematic analyzes of the regions, developing tourism. **The main elements** of the subject matter of the country studies - **geography, history and culture**, play an important role in building up a comprehensive image of the tourist destinations, therefore, for the working out and the development of the *tourist routes*. According to its essential characteristic a tourist route has common elements with the tourist country studies.

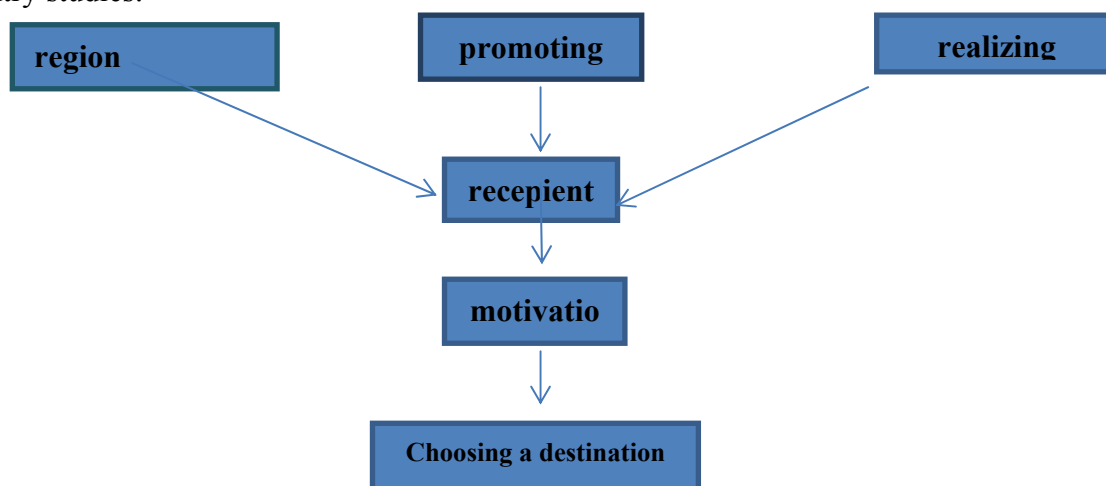

Figure1.

Source: Author`s

As it had been already mentioned tourist studies is been developed on the basis of ongoing analyzes related to a particular country or region, affecting their economic and political position, transport infrastructure, demographic and geopolitical characteristics and, of course, the level of tourism development. The need for such studies is to define is complex character. Complex is its role and is twofold: **to build up the tourist image of the territory**, that is its turning into a

³ Paul Vidal de la Blanche

⁴ Briney, Amanda, Regional geography, <http://geography.about.com/od/studygeography/a/regionalgeography>.

destination and **to take account of its multifactorial influence of continuous development and improvement of the work of the personnel in tourism**, as it requires continuous knowledge related to its main components. It is here where the *educational function* of the country studies shines.

It is important to pay attention to the structure and the exposure of the country studies research by those who offer /promote/ them and are to skid them to the final user (see Fig.1).

The excessive encyclopedism in presenting the information could prompt to loss of the tourist nature of the territory. On the other hand, uniformity in the information would devalue its content and would demotivate tourists when choosing a destination. There is no need of geographical references and unnecessary statistics. Tourists can read them in additional Internet sources. In order to consume the maximum tourism potential of the region, the *cultural approach* is needed. Without a *cultural component*, it would not be possible a perfect portrait of the tourist destination to be built up. The picture would not be complete without analyzing and providing information on the natural resources of the region. There must be distinguished also the *anthropogenic resources*. Thanks to them tourism is been developed. From a demographic point of view analyzes are needed as well as certain information on the number of staff employed in tourism, their professional development and potential.

The synthesis of all the components of the midst in the destination are known as specific tourist components that make up its tourist image. That synthesis is mentioned by Russev as a *tourist or a geographical passport* of the destination.⁵

For the tour operators it is essential prior to explore their main contingent. It is inconceivable for a tour agency to develop international tourism, if its employees do not have the minimum *knowledge of the language* of the partner and the contingent. Therefore, here the most important is the place on:

- *the cultural element* - knowledge of the language and its linguistic features and
- *specialization of tour operators and the other enterprises in tourism* to the main tourist contingents. If the main contingent of tourists are representatives of countries who speak languages from the Roman, German and Slavic language groups, it is necessary to know the primary language of each one of the groups. This provides a higher quality supply in implementation of the tourism product in serving, as the primary means of communication being the language, and the better communication with tourists can be realized in their own language. For Swiss tourists knowledge of French, German or Italian is needed, /Romansh is hardly spoken/, but the main ones are French and German. To work with Dutch tourists, sufficient knowledge of Dutch, Flemish and German is needed. The development of international tourism with partners from countries from the former Yugoslavia also has its own specifics. For example, the Croatian language is not Serbian, Bulgarian language is not Macedonian, Slovenian is not Serbian, etc., and the pressing need for country and linguistic studies is evident especially in communication with tourists from countries with delicate political and economic relations.

Both the personal motivation and encouraging of employers for language competence appear to be the engines of proficiency in more than one language, consequently better training of the tourist staff. That means higher quality services and creates conditions for psychological microclimate. My personal experience shows that exposure to talk in a language different from that of the group of the driver does not have the impact on tourists. If a Russian group happens to be in Berlin on May and there is no a guide provided in Russian, the Russian tourists will not stay satisfied for sure. If in a major museum or in other tourist center happens to be visited by a group without a guide provided in their own language, while nearby there is a guiding in their or close to their language, tourists will surely be attached to the other group. This would immediately get the prestige of the travel agency and the organizer lower. To avoid such troubles, it is necessary to know in advance the nationality of the future groups.

⁵ Rusev, M., Obshtestvena gueografia, C.2008, 498-501

The reality in our country shows that the lack of linguistic culture is a disadvantage with respect to personnel not only in museums, but in some centers and tourist attractions, as well as among the staff inside the country. Sad is the fact that among the tour operators there are some who have faint knowledge of the major languages, somewhere no competences at all, and the information on the country or the region is represented by non-trained guides, not in the depth and without the necessary education.

The study of countries is enshrined in the curricula in "Tourism" and "Applied Linguistics" departments in a number of universities and colleges in the country. Yet, the educational approaches differ depending on a variety of concerns. Much of the literature written on the topics of tourism management remains quantitative in methodology, regarding tourism as consisting of:

- places of tourist origin (or areas generating tourism);
- tourist destinations (or places offering tourism) and relationships (links) between the place of origin and destination, which includes transportation routes, business relationships and motivations for traveling.⁶

Recent research concern also themes of human geography (Classics in that field appear to be *The Tourist* by Dean MacCannell and *The Tourist Gaze* by John Urry)⁷, and approaches related to cultural geography, which in turn require greater theoretical diversity of approaches in tourism, among them the *sociology of tourism*, which extends beyond tourism as an isolated and specific activity concerning the impact of tourism trips in everyday life, trying to prove that the tourism country studies is not just a consumption of certain places but a motive for the sensation and perception of a place in a particular destination and its study.

Bibliography:

1. Briney, Amanda, Regional geography," Regional Geography Allows Scholars to Focus Expertise on Parts of the World"
2. Franklin, A and Crang, M (2001) 'The trouble with tourism and travel theory?' in *Tourist Studies* 1(5) p.5-22
3. Larsen, J, Urry, J and Axhausen, K (2006) *Mobilities, Networks, Geographies* Aldershot: Ashgate
4. MacCannell, Dean, „*The Tourist*“ A New Theory of the Leisure Class Paperback – August 31, 2013
5. Paul Vidal de la Blanche, Criticism of Vidalian geography
6. Rusev, M., Obshtestvena geografia, C.2008, 498-501
7. Urry, John, Larsen, The Tourist Gaze, 2002, 2011, chapter 24

Internet sources:

1. <http://dictionary.reverso.net/english-definition/country%20studies>
2. https://en.wikipedia.org/wiki/Area_studies
3. <http://geography.about.com/od/studygeography/a/regionalgeography>

Jaška J.

Ing.;

Jankelová N.,

Doc., Ing., PhD

University of Economics in Bratislava (Slovakia)

BIO-RESIDUES TO ENERGY

COP21 sustainable innovation conference in Paris ended on 12.12.2015. The results are more or less clear. Less fossil fuels, more renewable energy sources. The conclusion came in the „last minute“. Earth is overpopulated, polluted and too warm. More than 53% of total world population live in the urban areas.⁸ And of course they produce a waste. Even the biowaste. The evolution is clear. Energy is the phenomenon of time and its control, production will be crucial for the prospective development of the commune. Why not change our ways of using an „old“ and environmentally harmful energy from fossil fuels into a new nature-friendly energy coming from what we already don't need-waste? Nowadays it is not a sci-fi. It is real! It works in many developed countries, so why it shouldn't work in Slovakia?

Keywords: biomass, bio-residues management, energy recovery, municipal waste management, composting, waste to energy, combustion, biofuels, biowaste

⁶ Franklin, A and Crang, M (2001) 'The trouble with tourism and travel theory?' in *Tourist Studies* 1(5) p.5-22

⁷ Larsen, J, Urry, J and Axhausen, K (2006) *Mobilities, Networks, Geographies* Aldershot: Ashgate

⁸ Kaiser Family Foundation, Urban Population, <http://kff.org/global-indicator/urban-population/>, [18.01.2016]

Introduction

Slovakia is dependent not only on gas supply from one source, but is also dependent on supplies of oil, coal and nuclear fuel. The only solution to reduce the energy dependence of Slovakia from abroad is to use to the maximum extent reasonable and bearable degree of renewable energy sources (RES). We have to start from the base. From the municipal level-local government up to the state level. The way of thinking of the Mayors have to be changed. A shift from a process-oriented administration management to the actual result orientation. Services as a product which will satisfy the needs of citizens. The evolution is clear. Energy is the phenomenon of time and its control, production will be crucial for the prospective development of the commune. Whoever will be able to controll it, will have a power in the hands. Energy conversion of municipal bio-residues to a source of wealth is one of the modern challenges for today's Mayors. Why not change our ways of using an „old“ and environmentally harmful energy from fossil fuels into a new nature-friendly energy coming from what we already don't need-waste? Nowadays it is not a sci-fi. It is real! It works in many developed countries, so why it shouldn't work in Slovakia?

Biowaste (bio-residues) as a part of biomass-renewable energy source (RES)

Slovakia's share use of RES in total energy consumption is only about 8%. Biomass has the highest energy potential of all renewable energy sources in Slovakia. If we analyze the energy potential of bio-waste in the municipal sector, we must first take a look to the definition, structure and properties of biological waste. Some anglophone literature indicate the word bio-waste, which I find the most exact, rather than biowaste. Organic waste is part of the municipal waste, while part of the community biomass. Depending on your point of view. Communal biomass is one of the four sources of biomass itself. Illustratively placed on Fig.1-biological waste hierarchy.

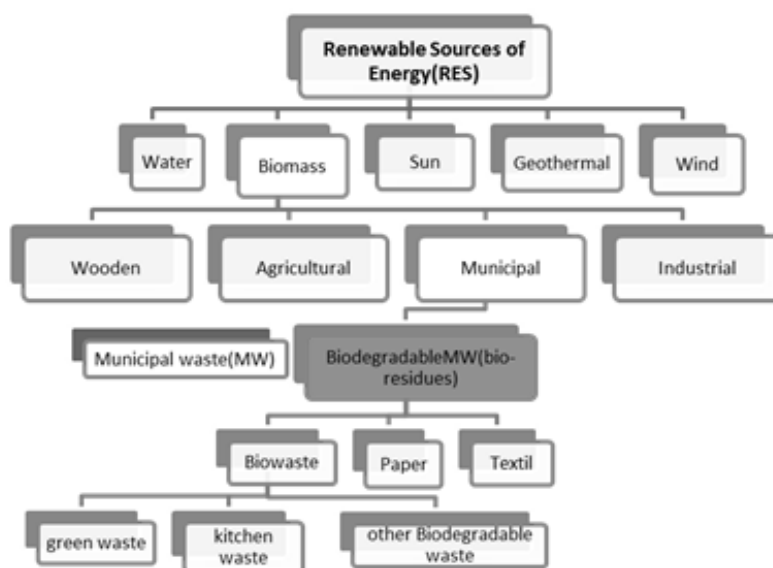

Figure 1. Biological waste hierarchy

Source: own processing

Notes: Biodegradable municipal waste is a part of Municipal waste

The emphasis of European Union is on waste prevention and introduces an approach that takes into account the entire life cycle of products and materials and not only the waste phase. The new legislation provides a new waste hierarchy: 1-Prevention, 2-Re-use, 3-Recycling, 4-Recovery, 5-Disposal. The key is a waste prevention and then preparation for reuse. Then followed by recycling, recovery (eg. Energy recovery). Disposal is the last possible option. In 2020 Slovakia must recycle 50% of municipal waste. To meet the common objective of the EU, we need systematic changes in waste management. Otherwise, it may lead to the penalties. Slovakia belongs to the worst EU countries when talking about landfills. We landfill more than 70% of the waste, which is a shame. More precisely Slovakia landfills more than 70%, incinerates 10%, recycles 6% and composts 8% of total municipal waste. Many potential jobs are wasted. The recycling level is

only about 13%, and this level has stagnated for years. It should be noted that to achieve the objective we have only five years to go. The later we start to take effective measures, the slope will need to be more incisive and thus more difficult to implement. "On the one hand, 80 percent of people say that they separate the waste, but according to the amount it seems that they do it rarely," says the executive director of Slovak Industrial Association for Packaging and the Environment Miroslav Jurkovic. The average Slovak citizen produces more than 320 kg of municipal waste per year and from this amount he separate 25,6 kilograms.

The current situation in Slovakia in the field of waste treatment

Slovak municipalities face different challenges in responding to the problem of biodegradable waste from households. These challenges can be taken as well as perfect opportunities and motivation for the development of sustainable governance and management of biodegradable waste. Sustainable management process can generate a range of benefits as it moves away from the traditional, unsustainable approach based mainly on waste disposal in landfills. However many private companies already compost their biodegradable waste and, in some cases, decomposition of waste is present. Biowaste can be considered as a renewable energy source because for regeneration of used inventory is needed relatively a short time.

Waste management in the municipality

Nowadays we can compare administration of Slovak towns and villages to the company management. This means that senior manager, mayor, or mayor and his team must deal with everyday's agenda exactly as if it was a private company. This manager is absolutely responsible for all the operations, surviving and well-being. He is reported not only to his boss, but also to common citizens. Often it can be even more challenging than in purely commercial sphere. New investing projects are prepared and implemented by the mayors with one simple goal. That the municipality or the city is even more prosperous, modern and creates better and better conditions for the living. It is then the complex project management with all the usual phases as we know from commercial sphere.

Gathering of municipal waste (MW)

Choice of system for gathering and disposal of municipal waste depends on the structure of settlements, topography of land, transportation, quantity and type of waste. This classical approach in dealing with MW used by most Slovak municipalities. Evidently an absence of more sophisticated way of dealing with waste can be noted. In western countries more and more preferred solution is called **energetic recovery of biowaste**. The primary prerequisite for the processing of biological waste is that the municipality analyze possible sources of bio-residues.

Selection of the appropriate technologies

There are different technologies in this field. They are able to process different amounts for different waste in different space and in different period of time. It is important to take account of legislative conditions for processing various types of waste. Therefore, it is always necessary to consider the specific conditions if the "fine-tune" technology. Of course it also depends on what final product we want to get. For example selling an ecological compost can improve an economical situation of the commune.

Economic calculation

It is crucial to estimate financial and operational complexity of the project. Heads of towns or villages should take into account all possible inputs and outputs that will affect the economy. The aim of the project should be a maximum reduction of biowaste going to disposal. As largest as possible population involvement and non losing or eventually profitable running. We have done a research, started from April to September 2015 on a sample of 54 slovak towns and villages. According to this research over 94% of Slovak municipal governments have an experience with the EU funds as shown on Figure 2. Even more than 51% of such municipalities has experienced usage of the EU funds for waste management-Figure 3. It can therefore be reasonably assumed that the economic calculation of the project under the Waste Management Authority, leaders could calculate on the income side financial „help“ from European resources.

Figure 2. Has the municipality experience with Eurofunding?

Source: own processing

Figure 3. An experience of the slovak municipalities with usage of EU funds for waste management

Source: own processing

Energetic potential of biowaste

Raw material as municipal waste can be processed by different processes and technologies. Starting from hydrolysis, gasification through to cracking. Waste can be disposed of either (landfilling, incineration) or recovered (material-recycling and composting, energy). It clearly states Figure 4.

As already written, in Slovakia, most of the time municipal waste is landfilled either on public landfills or combusted directly. Energetic potential of such a biomass is absolutely not used. Moreover, today we have technologies that would enable such effective transformation. Financial resources are available, as written above, either in the form of state grants, municipal, or local budgets, through collaboration with the private sector, and not least from the European Union.

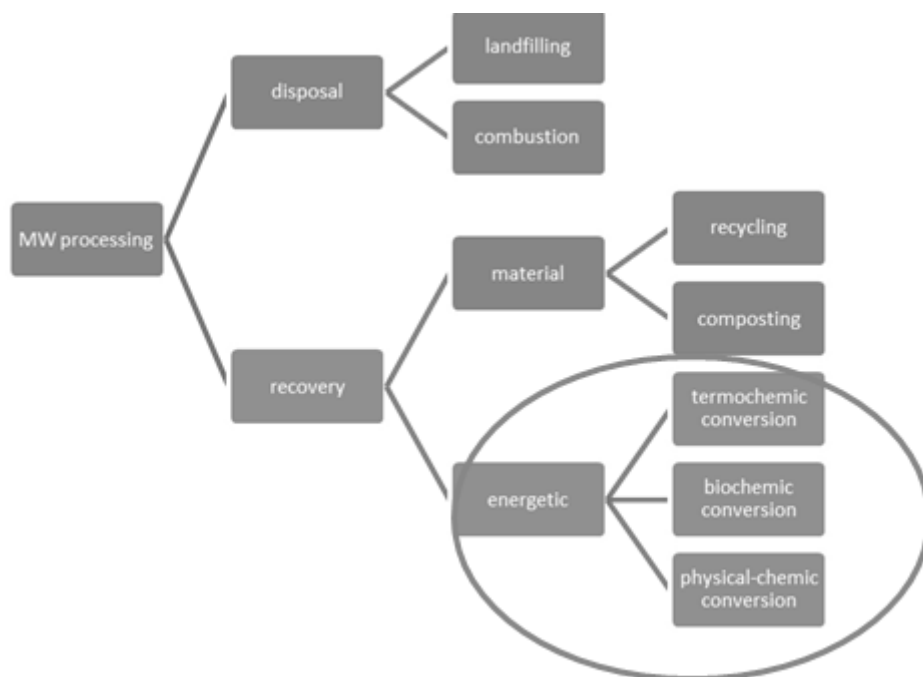

Figure 4. Processing with municipal waste (MW)

Source: own processing

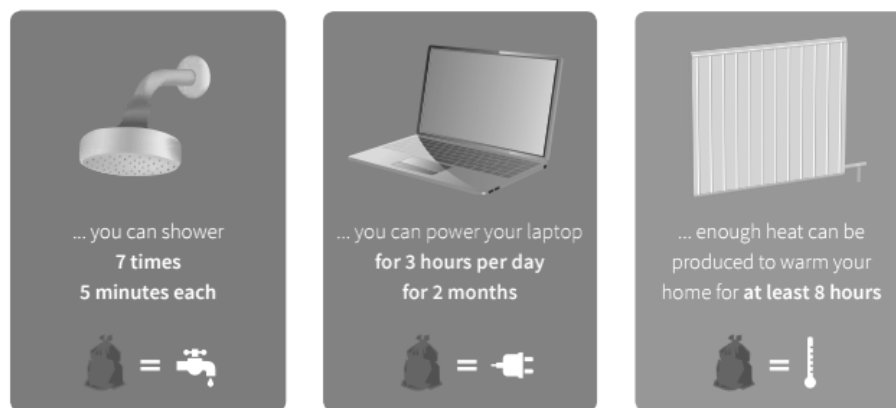
It is time to act to make our energy future was in our hands and not in the willfulness of other powers and interest groups. Villages and towns that began to separate household waste, showed lower production of municipal waste. The most interesting possibility of using bio-waste in the municipal sector is a "circled branch" see Figure 4. It is the **energy recovery use of biowaste**. Organic waste can be calmly considered, due to its organic nature, as an „energy carrier“. It is up to the heads of the local governments to discover and explore this „hidden energy“ and use it for the benefit of the community. Of course now the way in which the stored energy can be converted into real money is not easy, but technological development is progressing rapidly. Briefly I state its three major branches and thus opportunities for Mayors, what directions could be (in the near future) bio-residues processed.

Thermochemical conversion - COMBUSTION(Waste-To-Energy), Gassification, Pyrolysis

Physico-chemical conversion - (biodiesel production)

Bio-chemical conversion - Anaerobic digestion(biogas production); Aerobic digestion(compost production); Ethanol, glycerin production

All these conversions are very interesting and certainly future promising. From all of them I we would like to point-out one, which is very effective, cost comparative and which is already commonly used in western countries. Nowadays it is quite common that public react very strictly (NIMBY-Not In My Backyard) to everything what has to do with nature and building plants using waste converting it to energy. In english waste literature it is strictly differentiated when it comes to classical waste burn=incineration plant or it comes to using an energy from it. Then it is called „Waste-To-Energy“ WtE plant. Waste-to-Energy Plants can supply annually about 14 million inhabitants with electricity and 14 million inhabitants with heat. Waste-to-Energy Plants operate 24 hours a day, 7 days a week, 365 days per year. They supply reliable base-load energy to the electricity grid. Also, about 50% of the energy produced by Waste-to-Energy Plants is renewable. EU legislation considers the biodegradable fraction of municipal and industrial waste as biomass, and thereby a source of renewable energy. An average family produces about 10 kg of residual waste per week, after the recyclable waste has been separated. Picture 1 shows what can be done with it.

Picture 1. With the energy from 10 kg of residual waste can be

Source: CEWEP-Confederation of European Waste-to-Energy Plants, 2014 CEWEP Brochure Heating and Lighting from Waste, available at www.cewep.eu

Europe's most advanced country in the matter of WtE is Denmark. In Denmark the municipalities are responsible for the management of all waste. They have the responsibility and decision-making authority for the collection and treatment of household waste and control the flow of commercial and industrial waste to assigned treatment and disposal facilities. In order to recover the resources of the waste the first priority is to reuse or recycle it. The residual waste is either incinerated at wasteto-energy facilities or, as the last resort, land- filled. Denmark was the first country in Europe to introduce a ban on landfilling of waste suitable for incineration. This has proven to be a major benefit to the Danish economy and the environment. This has made Denmark the country in Europe that incinerates the greatest amount of waste per capita – under very strict

environmental regulations. By far the majority of the facilities are owned by municipalities or inter-municipal companies. The municipal cooperation secures the establishment of the necessary incineration capacity. This is why households, commerce and industry can have their waste treated in a safe and environmentally friendly manner at low cost.⁹

References:

1. JANDAČKA, J., 2014, Nakladanie s odpadmi v Moravskosliezskom a Žilinskom kraji, Žilinská univerzita, Katedra energetickej techniky, ITMS22420220081, p.107
2. MAJTÁN, M. a kol., 2009, Manažment, Sprint dva, Bratislava, ISBN: 978-80-89393-07-7, s.99
3. Journal of Cleaner Production, Integrated Solid Waste Management: an approach for enhancing climate co-benefits through resource recovery, S.N.M. Menikpura, 58/2013, ISSN: 0959-6526
4. Enviro portal (2015) <http://enviroportal.sk/indicator/detail?id=501> [accessed 16.10.2015]
5. Czech Biomass Association(2015). <http://biom.cz/cz/odborne-clanky/nakladani-s-biologicky-rozlozitelnymi-odpady> [accessed 15.10.2015]
6. University of Zilina (2015)
7. http://ket.uniza.sk/subory/clanky/cezhranicna/publikacna_cinnost_odpady/1/Studia_7_final.pdf [accessed 15.10.2015]

Krasimir Nikolov,

PhD student

Tsvetana Stoyanova,

Associated Professor

Employment: Ministry of finance

University of national and world economy

ORGANIZATIONAL MECHANISM PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN WASTE MANAGEMENT BUSINESS

The resources are scarce and the competitiveness of manufacturing business depends to a high degree of waste management business. Business partnerships are main strategic element in the realisation of successful and gainful companies. Not all companies work on high level of productivity and effectiveness. So, the crowdfunding strategy gives the company's opportunity to be funded by the community.

The great challenge is solving the contamination problem and manufacturing effectiveness in Bulgaria. That could be done by the creation of business connection between public and private sector.

Innovations in waste management business are more important than ever, the new principle community-to-community gives an opportunity for development of partnership between the public and private sector, as well as the community.

Key words: waste management, public-private partnership, company and community.

In 21st century our community is faced in front of pollution and simultaneously with the manufacturing business effectiveness problem. In modernity vision of the waste management business, it can effectively underpin the manufacturing SMEs. We know that wastes possess values and they could be put back into economy. In sum this is circular economy [3, web page]. Business model PPP is an instrument for providing a highest quality public services. The waste management process is renowned in energy projects, by incineration process. But waste recycling process is also very important for the business.

Table 1

Waste management companies in Bulgaria

Company	Packages placed on a market	Recycled waste packages	Recycled packages level
"Bulkopack" JSC	44 841,88 (13%)	29 257,70 (14%)	65,25%
"Ecocollect" JSC	52 835,85 (16%)	32 513,18 (15%)	61,54%
"Ecobulpack" JSC	93 312,41 (28%)	62 822,35 (30%)	67,32%
"Ecopack" JSC	142 680,01 (43%)	87 144,07 (41%)	61,08%
Sum	333 670,15	211 737,30	

Source: Ministry of environment and water, Bulgaria

⁹ The most efficient waste management system in Europe. Waste-to-energy in Denmark, RenoSam and Rambøll 2006, available at: <https://stateofgreen.com/files/download/275>

In connection to the issued Order [7, web page] by the Ministry of Environment and Water is prepared mathematical analyses, encompassing four Bulgarian companies. The companies treat packages of wastes from plastic, paper and cardboard, glass, metal, wood, and compost.

From the tabulated information we can see that “Bulecopack” JSC holds the lowest packages recycling level, hence this leads to the lowest competitive level and market share. For addressing this kind of problem, it is possible to be treated more different kinds of wastes such as: out of order equipment, clothes, shoes, rubber, and the like. In all Member States in European Union, waste recycling business should be expanded on a maximum possible level. That would happen by inclusion of the manufacturing SMEs and households in the creation of the circular economy.

In accordance to the National Statistical Institute of Bulgaria the waste treatment level is about 30%, therefore 70% of them fall into landfills. There are great omission between waste recycling strategy in Bulgaria and the leading MS one. What we need? The recycling community [8, web page] provides added value to the community, by environmentally maintained living areas, low price level of recycled products and increasing the competitiveness of the manufacturing and waste management companies. In Bulgaria, in 2003 was enacted Waste management Act. In 2012 was issued Public-private partnership Act and in 2013 was enacted the Waste management National plan 2014-2020. In the Plan are noted the possibilities for inclusion of the PPP in waste management activity. Consequently, this is a great opportunity for the development of the “Bulecopack” JSC.

Creation of the organizational mechanism PPP

The author of the scholar paper researched the possibility for acquiring “Bulecopack” JSC by the manufacturing SMEs, by building up the innovative PPP model which includes private prosperity, inclusion of the separate waste collection system connected to the annual waste fee, and creation of the principal *community-to-community*, as well as managerial board with tree functional units.

Theoretic – scientifically realization of the organizational mechanism PPP

Step 1. Creation of the innovative business model BLoOOM (Build-operational Leasing-Own-Operation-Management) based on PPP. For the establishment of the model many literature sources have been analyzed.[4, p.2-4], [5, p.18], [6, p. 27-43].

The wording – new PPP model aims to create a greater market share for “Bulecopack” JSC, following the next steps:

Build – construction of the new build for treatment of a greater volume wastes, not only packages wastes.

Operating leasing – this is an opportunity for buying a new one equipment for waste treatment process every ten years.

Operation – treating of the separate waste collection from the households and its processing for the manufacturing purpose.

Own – the SPV is 100% owner of the waste management business and is not possible to be transferred to the public partner at the end of the contract.

Management – supplying of the manufacturing SMEs with recycled resources, as well as the processes of incineration, composting, reuse and business with third parties.

Step 2: Applicability test of the SPV

- High value of the SPV activity, coming from the partnership between manufacturing SMEs and “Bulecopak” JSC;
- Long contract duration with the public party, 30 years;
- Assuming of all risks – construction, exploitation, demand of services, management of the waste treatment, risk availability, market risk with third parties;
- Long perspectives, expenditures assessment, analyses of the trade and ecological forecasts.

Step 3: Creation of the SPV

For the phenomena realization is assumed that “Bulecopack” JSC is acquired by the manufacturing SMEs, hence it is a financial strategy between two private partners. In the SPV every

one SMEs is a shareholder. The public sector is introduced by the municipal unit, which is the owner of the land for disposal of the separate waste collection system. In the SPV are included associated partners: technical university and innovation center. In this way the value chain is changed by the inclusion of the recycled resources at lower prices in comparison to the supplier's prices. In addition, the business synergy comes from the trade activities with third parties and the additional profit could be realized from lower prime costs of the resources which come from the manufacturing activity of the SMEs.

Step 4: Creation of the SPVs management board

The SPV is predicted to have innovative managerial board including three functional units charged with recycling, incineration, composting and reuse activities. The Functional units' activities are connected to the business with the third parties.

Step 5: Creation of the principal community-to-community

In the scholar inquiry is created the principle **community-to-community**. *First*, the principal encompasses connections between separate waste collection volume, the SPVs' profit and expenditure level, as well as households' annual waste fee. *Second* – the figure depicts the possibility of the development of Bulecopack JSC with interaction of the crowdfunding strategy.

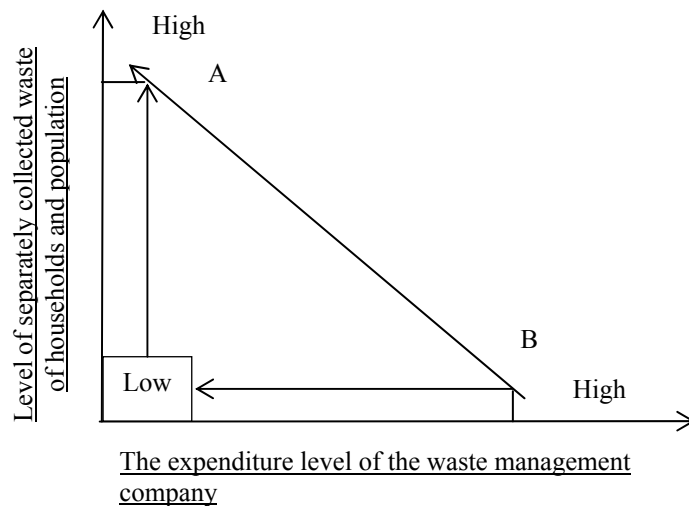

Figure 1. The effectiveness levels in the separate waste collection process

Source: article author

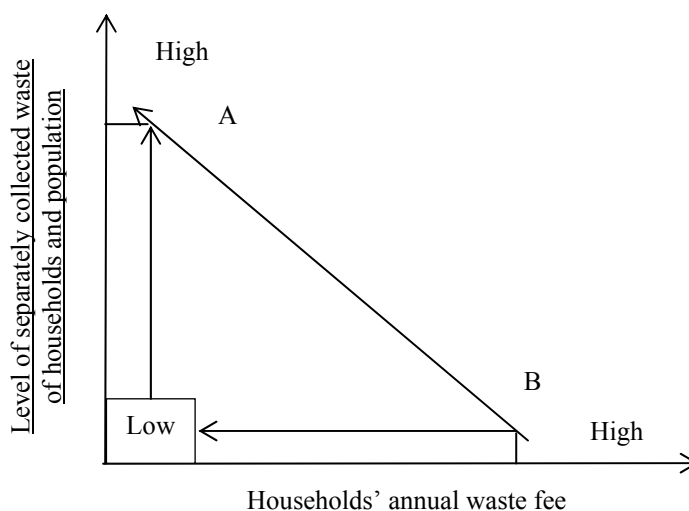

Figure 2. Incentive household level for separate waste collection

Source: article author

First, the separate waste collection system supports the private sector to receive sorted wastes for the management process, consequently the SPV expenditures will go down. That is explained by the move from the curve from B to A.

In the next figure is continued the connection from the first one. The higher volume of separately waste collection leads to a lower household annual waste fee. This is a positive effect of the SPV management activity. The strategic masterpiece of the outcome is based on a prime cost of the waste recycling and placement of the manufacturing SMEs with the recycled resources. (Part of the SPV).

Bearing in mind the logic of the scientific analyses is established *the incentivize ratio (Ir)*.

Incentive ratio = “SWC” in tons / “HF” (money)

The separate wastes collected by the households and the population (SWC) – the whole scale of separately generated waste on an annual base.

Household annual waste fee (HF) – the whole households number in the metropolitan.

Second, on the next figure is depicted the establishment of the SPV, it is provoked by the funding shortages of the Bulecopack JSC.

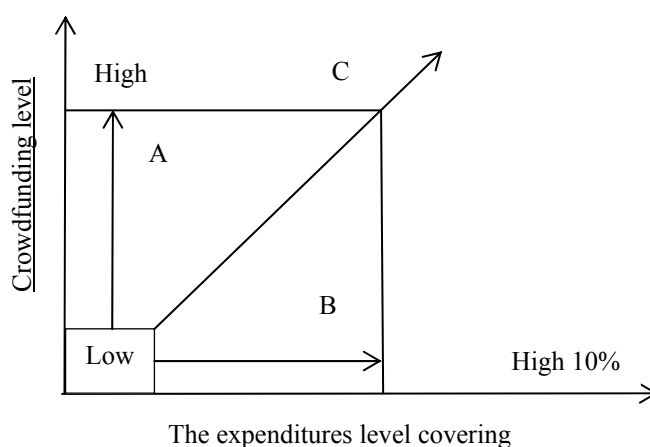

Figure 3. Connection between crowdfunding strategy and the SPV

Source: author of the article

In point C is the optimal outcome. It is assumed that 10% of the expenditures would be covered by crowdfunding strategy. The crowdfunding strategy [10, p.3-9] in waste management business creates the following end results:

- Purchasing of additional land, equipment and construction of the additional waste management build;
- Creation of the new monitoring level provided by the households;
- High social democracy level for private sector and society;
- Part of the crowd will be awarded with watches made by the recycled wood.

The strategy is possible to be realized by crowdfunding platform only for the amount of 10% of all additional funding, intended for the SPV creation, while the SMEs share is 90%. On the next part of the report is established the scientific research.

The wording of the experiment

The experiment research is based on a pretest process, which is connected to the group of three managers from the public and private sector in waste management, PPP and manufacturing business. The pretest group aims to give clarifications in elaboration of the questionnaire and the purpose of the posttest group is an acknowledgement of the organizational mechanism PPP in waste management business. The posttest group consists of 24 experts from public and private sector.

Group	Pretest score	Treatment	Posttest score
Experimental group	<i>O1</i>	<i>X</i>	<i>O2</i>
Treatment effect = (<i>O2</i> – <i>O1</i>)			

Figure 4. Pretest and posttest experimental group design [1, p.159]

Source: Uma Secaran

Defining the hypotheses

In the experiment are defined null and alternative hypotheses. Null hypothesis – there is no connection between variables. Alternative hypothesis – there is a statement for existing the connection between two variables. [1, p.105], [2, web page]

1). *H0*: Impossible interaction between model PPP with manufacturing business by accepting the good practice in European Union.

1). *H1*: Building up the business model PPP in the sphere of waste management business in accordance to the manufacturing SMEs and applicable good practice in European Union.

2). *H0*: Useless inclusion of all treated volume of non-hazardous wastes in manufacturing process of SMEs because it will decrease the competitiveness level and market share.

2). *H1*: Inclusion of all possible non-hazardous treated wastes from “Bulecopack” JSK will provide the manufacturing SMEs with increased competitiveness level and market share.

3). *H0*: Impossible creation of the incentives for the community by inclusion of the separate waste collection system with aim to be decreased an annual waste fee, because of the fact that SPV will grow up profit and the innovative principal “community-to-community” will be created.

3). *H1*: Building up the new principal “community-to-community” through creation of the incentives for the community in separate waste collection process by decreasing the annual waste fee and enlargement of the profit of the SPV.

4). *H0*: Impossible creation of the business synergy and high competitive level for the SPV.

4). *H1*: Creation of the SPV provides business synergy and high competitive level.

5). *H0*: Negative effect and managerial added value by creation of the SPV with one managerial board with three units.

5). *H1*: Positive effect and managerial added value by the creation of SPV with one managerial board with three functional units, concerning recycling, incineration and composting process, as well as reuse of wastes.

3. Framework of the variables in the research

In the current paper are included dependent, independent, modelling and intervening variables.

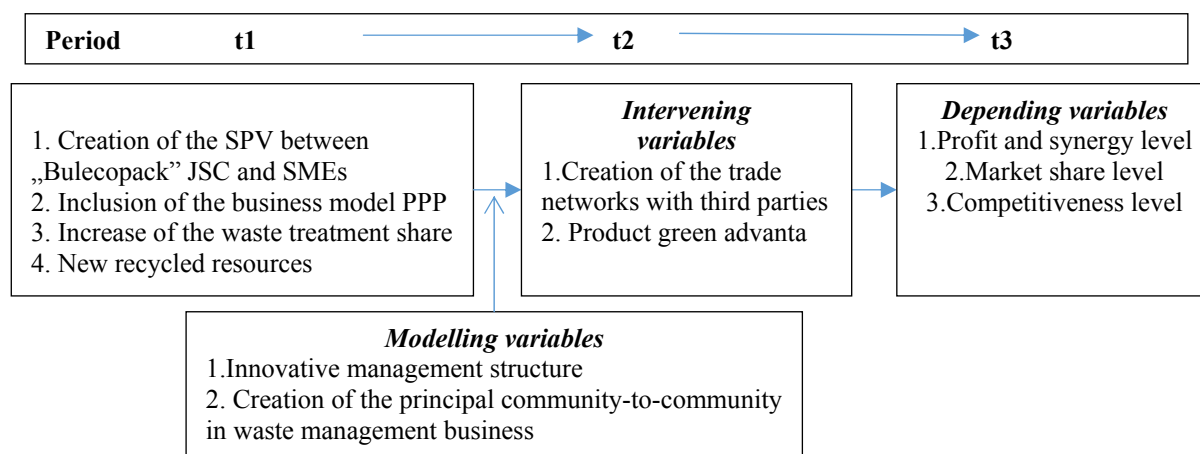

Figure 5. Variables in the scholar inquiry

Source: author of the article

Choosing of the research instrumentation

Research instrumentation includes interview and questionnaire survey along with experts from the public and private sector.

The scientific research is being conducted in October 2015. First - with three experts, by conducting of the interview, and second - by a questionnaire survey with 12 experts from public sector and 12 from private sector. The purpose of the interview is to set up key moments (business criterion) in the creation of the organizational mechanism PPP in waste management business and to be created a clear and professional questionnaire. The questionnaire survey aims rejection or confirmation of the hypotheses.

Stage one: Conduction of the interview

The respondents were asked five key questions. (See table 2).

Table 2

Business criterion in application of the organizational mechanism PPP in waste management business

Business criterion	Yes	No
1.Does the business model PPP create added value in the waste management process?		
2. Is the private sector engaged enough in the process of waste management business?		
3. Is it possible an implication of the business model PPP in Bulgaria?		
4. Could waste management business underpin the increase of the competitiveness of the SMEs?		
5. Is it possible a creation of the social effect for the households in relation to annual waste tax fee?		

Source: author of the article

In accordance to the found responds is marked a fully acceptance of the posted key moments in the creation of the organizational mechanism PPP in waste management business. Therefore was elaborated a questionnaire with five questions.

Stage two: Conducting of the questionnaire survey

The respondents included in the survey were asked to answer five questions, which were the same for the public and private experts.

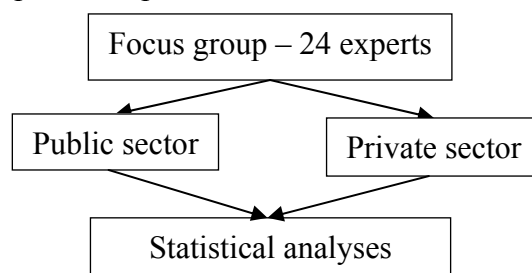

Figure 5. Conducting of the questionnaire survey

Source: authors of the paper

On the next table are extracted the results from the questionnaire survey.

Stage three: Results from the conducted questionnaire survey.

The hypotheses confirmation of the extracted results from the private experts amounts to 94% and the results from the public experts amount to 91%. (see table 3)

Table 3

The results from the conducted questionnaire

Questions	Public experts	Private experts
1.Is it possible a creation of the business model PPP, which is applicable in waste management business and simultaneously in the manufacturing SMEs by inclusion of the good european practise?	93%	95%
2.If the inclusion of all non-hazardous wastes in "Bulecopack" JSC business will provide the manufacturing SMEs with grater competitiveness level and market share?	86%	91%
3.Is it possible a connection between separate waste collection systems, annual waste fee and crowdfunding strategy to be set as a new "community-to-community" principal?	87%	93%
4.Does the establishment of the SPV provide a synergy and high competitive level?	91%	94%
5.Is it effective, on a managerial view point, the SPV to be managed by a managerial board with three functional units?	97%	98%

Source: authors of the report

Consequently the final results are statistically significant and the creation of the organizational mechanism PPP in waste management business is accepted.

Conclusion

The innovative business partnership between “Bulecopack” JSC and the manufacturing SMEs gives opportunity for sustainable creation of the circular economy in our live. The organizational mechanism PPP in waste management business shows us, how the wastes could be

managed effectively and to be developed an environmentally based production. The inclusion of the crowdfunding strategy in the SPV establishment leads to inclusion of the society in providing the community services by a modern private business strategy.

The new/innovative principal *community-to-community* possesses a high level of fairness for the society and the manufacturing business. It also provides sustainability in the creation of the organizational mechanism PPP in waste management business in Bulgaria and European Union, on the whole.

References:

1. Uma Sekaran, Research methods for business, A skill Building Approach, 4th edition, Southern Illinois University at Carbondale, 2003.
2. Tylor, Courtney, "The difference between the null hypothesis and alternative hypothesis.
3. Moving towards a circular economy, DG Environment, EU, http://ec.europa.eu/environment/circular-economy/index_en.htm
4. United Nations, Economy commission for Europe, Guidebook on Promoting Good Governance in Public-Private Partnership, New York, Geneva, 2008.
5. Guidelines for Successful Public – Private Partnerships, European Commission, DG Regional Policy, 2003.
6. Public-private partnership, Handbook, Asian Development Bank, www.adb.org, Publication Stock No. 071107
7. Ministry of environment and water, Bulgaria http://www.moew.government.bg/files/file/Waste/Opakovki/Zapoved_347_210515_OPAK.pdf
8. Institute for European environment policy (IEEP), 2010
9. Watches made by wood, <http://we-wood.us/collections/all>
10. Scott Steinberg, Rusel deMaria, How to raise money for any startup, video game, or project, 2012.

Azhaman I.A.

PhD, Associate Professor

Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture. Ukraine

IDENTIFICATION OF CATEGORICAL APPARATUS FOR SCIENTIFIC AND ECONOMIC DEVELOPMENT SUPPORT INDUSTRIAL AND CIVIL BUILDING IN RURAL AREA

Ажаман І.А.

к.е.н., доцент

Одеська державна академія будівництва та архітектури, Україна

ІДЕНТИФІКАЦІЯ КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ЩОДО НАУКОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ТА ЦИВІЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

The article says about the necessity of forming categorical apparatus for development of industrial and civil building in rural area. Given the author's definition of scientific and economic development support industrial and civil building in rural area

Keywords: *categorical apparatus, rural, building, development*

В статті обґрунтовано необхідність формування категоріального апарату щодо розвитку промислового та цивільного будівництва в сільській місцевості. Наведено авторське визначення науково-економічного забезпечення розвитку промислового та цивільного будівництва в сільській місцевості

Ключові слова: *категоріальний апарат, сільська місцевість, будівництво, розвиток*

Розуміння динамічних процесів, що характерні для сільської місцевості країни, та особливостей і напрямів розвитку промислового і цивільного будівництва, який виступає як один з важелів таких змін, потребує формування понятійно-категоріального апарату. Останній, разом з принципами, методами та інструментами, є фундаментом для успішного розвитку сільської місцевості, направленою на створення сприятливих умов для господарюючих суб'єктів на селі та сільської громади в цілому.

Для визначення сутності поняття науково-економічного забезпечення розвитку промислового і цивільного будівництва в сільській місцевості нами було досліджено його складові.

Поняття «наукове» в тлумачному словнику розглядається як таке, що базується на принципах науки. Категорія «економічний» застосовується в наступних значеннях: у відношенні

до організації й ведення економіки; як зв'язаний з вивченням економіки; як той, який дає можливість зекономити що-небудь; вигідний у господарському відношенні тощо.

Дослідження поняття «забезпечення» дозволило визначити його неоднозначність. Під ним розуміють:

- певну дію в значенні забезпечити, тобто створювати надійні умови для здійснення чого-небудь, постачати щось у достатній кількості, задовольняти кого-небудь чи що-небудь у якихось потребах;
- матеріальні засоби до існування;
- сукупність математичних, програмних, технічних засобів спрямованих на обробку даних за допомогою обчислювального обладнання.

Найпоширенішими є такі сполучення з поняттям «забезпечення» як: інформаційне, ергономічне, математичне, організаційне, правове, програмне, технічне, матеріально-технічне тощо.

Узагальнюючи вищенаведені тлумачення під «науково-економічним забезпеченням» нами пропонується розуміти сукупність принципів, положень, засобів науково-економічного спрямування, які покликані створювати умови для здійснення операцій, задоволення осіб чи потреб осіб.

Таблиця 1

Визначення категорії «розвиток»

Джерело	Визначення
Академічний тлумачний словник української мови [1]	1. Дія за значенням розвивати 2. Процес, в результаті якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого. 3. Ступінь освіченості, культурності, розумової, духовної зрілості.
Новий філософський словник [2]	Розвиток - вищий тип руху і зміни в природі і суспільстві, пов'язаний з переходом від однієї якості, стану до іншого, від старого до нового.
Філософський енциклопедичний словник (за ред. Л.Ф. Ільчова) [3]	Розвиток, необоротна, спрямована, закономірна зміна об'єктів. Тільки одночасна наявність всіх трьох вказаних властивостей виділяє процеси розвитку серед інших змін: оборотність змін характеризує процеси функціонування; відсутність закономірності характерна для випадкових процесів катастрофічного типу; при відсутності спрямованості зміни не можуть накопичуватися. У результаті розвитку виникає нова якість, стан об'єкта. Здатність до розвитку складає одне з загальних властивостей матерії і свідомості. Істотною характеристикою процесів розвитку є час: всякий розвиток здійснюється в реальному часі; тільки час виявляє спрямованість розвитку.
Тематичний філософський словник (Некрасова Н.А.) [4]	Розвиток - категорія діалектики, що виражає процес руху, зміни матеріальних і духовних систем. Найбільш характерні риси розвитку: виникнення якісно нового об'єкта (або його стану), спрямованість, незворотність, закономірність, єдність кількісних і якісних змін, взаємозв'язок прогресу і регресу, суперечливість, спіралевидність форми (циклічність), розгортання в часі.
Міняйленко І.В. [5]	Динамічний процес, який властивий будь-яким явищам. Всі сфери: природа, людське життя, регіон, держава, світ весь час перебувають у русі тобто змінюються. В результаті розвитку об'єкт набуває нового якісного стану, у вигляді зміни його складу, структури, властивостей. Внаслідок розвитку об'єкта можуть виникати, змінюватися або зникати його елементи або зв'язки.
Великий енциклопедичний словник (за ред. А.М. Прохорова) [6]	Розвиток - необоротна, спрямована, закономірна зміна матерії і свідомості, їх універсальна властивість. В результаті розвитку виникає новий якісний стан об'єкта - його складу або структури. Розвиток - загальний принцип пояснення історії природи, суспільства і пізнання. Розрізняють дві форми розвитку, між якими існує діалектичний зв'язок: еволюційну і революційну. Виділяють прогрес - висхідну лінію розвитку і регрес - спадну лінію розвитку. РОЗВИТОК (біологія.) - процес тісно взаємопов'язаних кількісних (зростання) і якісних (диференціювання) перетворень особин з моменту зародження до кінця життя (онтогенез) і протягом усього часу існування життя на Землі, видів, а також інших систематичних груп (філогенез).

Результати вивчення тлумачень поняття «розвиток» свідчать про відсутність його однозначного трактування в науковій літературі. Під даним терміном розуміють процес, зміну, тип руху, ступінь освіченості та інше – таблиця 1.

Наведені та інші визначення категорії «розвиток» подають такі універсальні властивості даного явища як: процес, рух, зміна об'єкта. Водночас, доцільно уточнити наступну обставину. Трактуювання розвитку як переходу до нової якості, стану об'єкта не обов'язково пов'язане з створенням вищого. Розвиток може мати як висхідну, так і низхідну спрямованість.

Окрема увага приділена дослідженню понять «сільська місцевість» та «сільська територія».

Згідно Закону України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» сільською місцевістю вважаються території, що знаходяться за межами міст і є переважно зонами сільськогосподарського виробництва та сільської забудови. Також сільська місцевість є адміністративною територією сіл, селищ, за винятком селищ міського типу.

Законодавство ЄС «сільську місцевість» (територію) тлумачить як територію, що розташована на значній відстані від ділової активності центрів і відчуває певні труднощі з одержанням її населенням необхідного комплексу економічних і соціальних благ [7]. Отже, згідно наведеного тлумачення, між «сільською місцевістю» та «сільською територією» можна поставити знак рівності.

В проекті закону України «Про упорядкування сільської поселенської мережі, поглиблення принципів місцевого самоврядування у сільській місцевості та сприяння деурбанізації народонаселення» сільська місцевість розглядається як територія, на якій розташовані сільські поселення (села, селища), сільськогосподарські та інші угіддя, ліси, водоймища, об'єкти транспортної та іншої інфраструктури, що обслуговуються мешканцями сільських населених пунктів.

Схоже визначення наводить Олійник Я.Б., який визначає сільську місцевість як сукупність людей, територій та інших ресурсів суспільного ландшафту і малих населених пунктів за межами безпосередньої сфери економічної діяльності великих міських центрів [8].

Ми погоджуємося з зауваженням Залізко В.Д. стосовно того, що враховуючи історично сформоване визначення місця (місцевості) як певної території, площі, «сільську місцевість» доцільно розглядати як сукупність природних ресурсів, що зосереджені в околі хуторів, сіл та селищ, в яких проживає населення [9].

Щодо тлумачення поняття «сільські території», то у проекті закону України «Про планування території інфраструктури сільської місцевості» сільська територія визначається, як територія на якій частка сільського населення у його загальній чисельності перевищує 15-50 відсотків.

Проте, на нашу думку, дане поняття є більш широким, і крім територіального аспекту для нього характерні екологічний, матеріально-технічний, виробничий, правовий, природно-ресурсний та інші.

Тому змістовною є точка зору Барановського М.О., який виокремлює декілька підходів до розуміння поняття «сільські території», а саме: адміністративний, виробничий, поселенський, територіальний та комплексний. Узагальнюючи вказані підходи автор визначає сільські території як комплексне утворення, яке виконує різноманітні функції, включає території поза межами міських поселень, та території, які є базою для розвитку сільського господарства і поселення, сільський соціум та суб'єкти господарювання. Малік М.Й. акцентує увагу на те, що це «історично сформована в історично визначених межах системна сукупність» [10, 11].

Академік Юрчишин В.В. акцентує увагу на багатофункціональності, визначаючи «сільську територію» як складну і багатофункціональну природну, соціально-економічну й виробничо-господарську структуру, що характеризується сукупністю властивих кожній з них особливостей» [12].

Відповідно до вищезазначеного, розвиток сільських територій повинен мати комплексний характер, бути направлений на створення умов для сільськогосподарського виробництва, несільськогосподарських видів діяльності, а також проживання сільських мешканців.

Дослідження поняття «будівництво» дозволило виявити, що даний термін розглядається з чотирьох позицій – як: будівництво; «Місце, де здійснюється будівництво, а також споруджується будівля; установа або організація, яка будує, споруджує що-небудь»; «створення певних суспільних відносин, суспільного ладу, нових форм управління державою, організації праці і т. ін.»; наука, яка займається проблемами спорудження будов, їх художнім оформленням, а також архітектурними рішеннями.

Будівництво також розглядається як галузь народного господарства, що забезпечує зведення та реконструкцію житлових, громадських і виробничих будівель і споруд, створює базу для розвитку всіх галузей народного господарства. Будівництво виступає особливою галуззю національної економіки, яка формується як процес відтворення основних фондів і потребує капітальних інвестицій на його здійснення, та як процес власного розвитку даної галузі матеріального виробництва.

Узагальнюючи вищезазначене, будівництво в сільській місцевості пропонується розглядати як різновид загального будівництва. Отже, для нього є застосовуваним розуміння його як будівництва, процесу зведення нового об'єкта, реконструкції, капітального ремонту, технічного переоснащення. Проте особливості такого будівництва пов'язані з сільською місцевістю.

На основі узагальнення понять будівництво, сільська місцевість, розвиток нами пропонується наступне трактування «розвитку промислового і цивільного будівництва в сільській місцевості». Це динамічний процес, рух до набуття промисловим і цивільним будівництвом в сільській місцевості якісно нових параметрів і властивостей, який здійснюватиметься у відповідності з досягненнями науково-технічного прогресу в галузі будівництва та сприятиме: задоволенню індивідуальних і суспільних потреб сільських суб'єктів, сталому розвитку сільської місцевості, формуванню позитивного іміджу сільських територій і країни в умовах глобалізації та інтеграції.

В свою чергу, під науково-економічним забезпеченням розвитку промислового і цивільного будівництва в сільській місцевості нами розуміється комплекс наукових, економічних, організаційно-правових і інших заходів направлених на розробку і ефективне впровадження нових знань і технологій щодо вирішення проблеми розвитку будівництва на селі у відповідності з потребами та напрямками розвитку сільських територій.

Наведений категоріальний апарат є базою для подальших досліджень щодо розвитку промислового і цивільного будівництва в сільській місцевості.

Література:

1. Академічний тлумачний словник української мови. Словник української мови: в 11 томах. – Т. 8, 1977. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sum.in.ua/s/rozvytok>
2. Новый философский словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://filpedia.ru/261/>
3. Философский энциклопедический словарь / [Гл. ред. Л.Ф. Ильчев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковальов и др.] – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 840с.
4. Некрасова Н.А. Тематический философский словарь / Некрасова Н.А., Некрасов С.И., Садикова О.Г. – М.: МГУ ПС (МИИТ), 2008. – 164 с.
5. Большой энциклопедический словарь / [ред. А.М. Прохоров] – М.: Советская энциклопедия – 1993. – С. 1097.
6. Міняйленко І.В. Просторовий розвиток регіону: еволюція сучасних уявлень щодо сутності категорії / І.В. Міняйленко // Електронне фахове видання «Ефективна економіка», 2013. – № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2518>.
7. Зінчук Т. О. Нова парадигма сільського розвитку Європейського Союзу: перспективи для України / Т. О. Зінчук // Актуальні проблеми економіки [Текст]. — 2007. — № 11. — С. 104—114.
8. Олійник Я.Б. Соціальний розвиток села і територій сільського типу : [навч. посібник] / Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко. – К. : ВГЛ Обрії, 2003.–128 с.
9. Залізко В.Д. Сутність поняття «сільська територія»: визначення та основні функції // Вісник Хмельницького національного університету 2011, № 6, Т. 1 – С. 194-198 - http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_6_1/194-198.pdf
10. Барановський М.О. Сільські території України: рівень розвитку, трансформаційні зміни, концепції реформування // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/10616/1/11bmo.pdf>
11. Малік М. Й. До питання сталого розвитку сільських територій / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 51–58.

12. Юрчишин В. В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектору економіки / В. В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2005. – № 3. – С. 3–9.

Anisimov V.M.

Junior Researcher

State Institution "Institute for Environmental Economics and sustainable development of the National Academy of Sciences of Ukraine", Kyiv, Ukraine

PROBLEMATIC ASPECTS OF A COMPARATIVE ANALYSIS OF DEVELOPMENT MODELS OF RURAL SOCIAL INFRASTRUCTURE IN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION

Анісімов В.М.

молодший науковий співробітник

*ДУ „Інститут економіки природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України”, Київ, Україна*

ПРОБЛЕМНИЙ АСПЕКТ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

The article deals with topical issues of development of social infrastructure of Ukrainian village. Also examines possible solutions in the context of the experience of the European Union.

Keywords: *social infrastructure, the countryside, the European integration of Ukraine*

В статті розглядаються актуальні проблеми розвитку соціальної інфраструктури в українському селі. Аналізуються можливі шляхи їх вирішення, в контексті досвіду країн ЄС.

Ключові слова: *соціальна інфраструктура, сільська місцевість, європейська інтеграція України*

Сьогодні одним із визначальних процесів, які характеризують сучасне становище, що має місце в соціальній сфері українського села, є згортання мережі об'єктів соціальної інфраструктури, а саме: навчальних закладів, медичних установ, закладів просвітницької діяльності та культурного дозвілля.

Зазначений процес щодо окремих елементів соціальної інфраструктури можливо визнати таким, що зумовлений об'єктивними чинниками, як наприклад, скороченням кількості демонстраторів фільмів унаслідок впровадження відповідних технологічних інновацій, або чисельності навчальних закладів як наслідок негативної демографічної ситуації. Проте в цілому відмічене згортання мережі об'єктів соціальної інфраструктури пов'язано з економічним становищем, а саме з дефіцитом бюджетних коштів, оскільки майже всі об'єкти сільської інфраструктури перебувають на балансі бюджетів місцевих органів влади. Відповідно, процес скорочення числа цих об'єктів обґрунтовується необхідністю оптимізації, що передбачає передусім бюджетну оптимізацію, тобто економію саме на об'єктах соціальної інфраструктури. Причому ініціатива щодо зазначеної оптимізації, як правило, виходить з органів влади вищого рівня. Інструментами її реалізації може бути як скорочення бюджетних дотацій на утримання закладів соціальної сфери, так і зміна, в сторону зменшення, нормативів забезпеченості населення лікарняними ліжками, учнівськими місцями та ін.

Постає питання, чи сприяє ця оптимізація вирішенню проблем розвитку вітчизняної соціальної інфраструктури, основним функціональним завданням якої є забезпечення доступності споживачів до послуг що надаються її об'єктами. У зв'язку із цим насамперед видається необхідним надати загальну оцінку ситуації щодо розвитку соціальної інфраструктури в Україні, виходячи з аналізу наявної статистичної інформації. І якщо порівнювати останні статистичні дані, щодо відсутності у вітчизняних сільських населених пунктах основних об'єктів соціальної інфраструктури, з відповідними даними початку нинішнього віку – тобто приблизно за півтора десятиліття (табл.), то можливо констатувати, що в цілому за ці роки відбулися певні позитивні зміни лише щодо забезпеченості сільського населення дошкільними закладами. Однак кількість сільських населених пунктів, що не мали шкіл за цей період помітно збільшилась. Така сама ситуація щодо сіл в яких відсутні заклади

культури клубного типу та бібліотеки. При цьому зросла кількість сіл з населенням 500 і більше осіб в яких відсутні стаціонарні заклади культури та відповідне пересувне обслуговування. Що стосується сільських населених пунктів у яких немає лікарняних закладів, то, як свідчать статистичні дані, за вказаний період їх кількість зменшилося в абсолютних показниках, проте збільшилася у відносних; але щодо сіл з населенням 500 і більше осіб відповідні показники зменшилися. Так само має місце в селах з означеною кількістю населення, стосовно стаціонарних торгівельних закладів. Однак загалом, в абсолютних і відносних показниках, кількість сіл в яких немає названих закладів збільшилась (див. табл.). Проте розглядаючи абсолютні та відносні показники які стосуються забезпеченості об'єктами соціальної інфраструктури сільських населених пунктів, необхідно зважати, що за означений період кількість цих пунктів зменшилась як загалом, так і з числом населення 500 осіб і більше, зокрема [1, с. 14; 2, с. 14].

Таблиця 1

Сільські населені пункти в Україні, що не мали об'єктів соціальної інфраструктури

	на 1 січня 2001 р.		на 1 січня 2014 р.	
	одиниць	у % до загальної кількості населених пунктів	одиниць	у % до загальної кількості населених пунктів
Сільські населені пункти, що не мали дошкільних закладів, але мають дітей до 6 років	19437	67,8	17813	66
Сільські населені пункти, що не мали шкіл, але мають підлітків та молодь 7-17 років	14185	49,5	15008	55,6
Сільські населені пункти, що не мали лікарняних закладів та пересувного медичного обслуговування	7594	26,5	7306	27,0
з них сільські населені пункти з населенням 500 осіб і більше, що не мали лікарняних закладів та пересувного медичного обслуговування	315	3,0	234	2,7
Сільські населені пункти, що не мали стаціонарних торгівельних закладів та пересувного обслуговування	5563	19,4	6023	22,3
з них: сільські населені пункти з населенням 500 осіб і більше, що не мали стаціонарних торгівельних закладів та пересувного обслуговування	133	1,3	73	0,8
Сільські населені пункти, що не мають клубів, будинків культури	11073	38,7	11439	42,3
Сільські населені пункти, що не мають бібліотек	13268	46,3	13272	49,1
Сільські населені пункти з населенням 500 осіб і більше, що не мали стаціонарних закладів культури та пересувного обслуговування	238	2,2	266	3,1

Джерело: [1, с. 145, 147, 150, 152, 155, 156, 161, 162; 2, с. 135, 137, 140, 142, 146, 147, 152, 153].

Отже, розгляд відповідних статистичних даних надає підстави для висновку про те, що забезпеченість населення українського села об'єктами більшості соціальних галузей погіршилось, а подальше згортання їх мережі погіршить якість життя селян. Цю думку власне підтверджує те, що закриття соціальних об'єктів в селах майже завжди викликає незадоволення селян, яке подекуди виливається в протестні акції.

Однак побутує також думка про безперечну доцільність скорочення мережі об'єктів соціальної інфраструктури, виходячи із співвідношення між числом населення й кількістю названих об'єктів та їх потужністю, яке в нашій країні загалом перевищує європейські показники. Це бачення очевидно має вагомі підстави, але також очевидно є його контрверсійність стосовно іншого, яке виходить з того, що подальше згортання мережі соціальних об'єктів на селі є негативним процесом. В означеній суперечливості цих двох підходів до проблеми подальшого розвитку соціальної інфраструктури в українському селі полягає, як видається, її сутність. Відповідно, для належного розв'язання проблеми визначення подальших шляхів розвитку сільської соціальної інфраструктури в Україні необхідно здійснити його порівняння, виходячи з вітчизняного та європейського досвіду.

Останнє також є надзвичайно важливим враховуючи стратегічний курс нашої держави на європейську інтеграцію.

Рівень життя в країнах Європейського Союзу, як відомо, є набагато вищим за існуючий в Україні й, на відміну від вітчизняного, практично не відрізняється щодо міських і сільських поселень. Важливою складовою означеного високого рівня життя європейських країн є зокрема сільська соціальна інфраструктура, що за станом і функціональними можливостями значно переважає відповідну вітчизняну. Кращому інфраструктурному обслуговуванню мешканців європейського села безперечно сприяє кращий стан шляхів сполучення, але головним чинником цього має бути названа ефективніша організаційно-економічна модель, яка забезпечує суспільно прийнятний рівень розвитку сільської соціальної інфраструктури.

Загалом, розвиток сільської соціальної інфраструктури відбувається в рамках існуючих суспільних форм сільськогосподарського виробництва й фактично підпорядковується його завданням. Так, в країнах Європейського Союзу діяльність сільського господарства відбувається на засадах багатофункціональності, що передбачає на рівні з його первинною виробничою функцією, виконання цілого комплексу значущих для суспільства соціальних функцій, а саме: збереження існуючої мережі сільських поселень шляхом забезпечення зайнятості сільського населення, яке в іншому разі мігруватиме у міста, створюючи надмірну напругу на ринку праці, а також впорядкування сільських територій, збереження агроландшафтів та недопущення деградації територій природних резерватів [3, с. 16].

Організаційно-економічна модель яка забезпечує реалізацію виробничих і соціальних функцій сільського господарства в країнах Європейського Союзу побудована так, щоб створити найбільш оптимальні умови для підтримки фермерських господарств. Адже саме фермер безпосередньо працюючий на землі й проживаючий в певному сільському населеному пункті найбільше зацікавлений в його соціальному розвитку та збереженні оточуючого його довкілля. Інструментами, які забезпечують стабільність роботи фермерських господарств в умовах ринкової економіки є законодавчі обмеження на розміри земельних ділянок, що не дозволяє одним господарствам розростатися за рахунок інших та обмеження на розмір капіталів, тих хто планує займатися сільськогосподарською діяльністю, завдяки чому ними не можуть бути великі компанії національного і транснаціонального масштабу. Велике значення також має детально розроблена система дотацій і штрафів, що передусім зорієнтована на розв'язання проблем збереження довкілля [3, с. 13; 4, с. 1, 2]. Поряд із тим, ключовим елементом моделі, яка забезпечує ефективний розвиток сільської соціальної інфраструктури у країнах Європейського Союзу є місцеве самоврядування, спроможне розв'язувати проблеми соціального розвитку на своїх територіях. Це стає можливим завдяки існуванню реальних джерел наповнення бюджетів місцевого самоврядування, що забезпечується як закріпленням за ними певних податків і зборів, так і наявністю у комунальній власності землі та майна здатного приносити прибутки.

В Україні на розвиток сільської соціальної інфраструктури справляють вплив існуючі форми сільськогосподарського виробництва, що у значних моментах принципово відрізняються від існуючих в країнах Європейського Союзу, а – саме відсутністю інституціональних механізмів які б сприяли підтримці та розвитку фермерських господарств [3, с. 16-17]. Вітчизняні реалії сьогодні є таким, що в сільському господарстві відбувається зростання великих підприємств – так званих агрохолдингів, які концентрують в своїх рамках значну частку земельних ресурсів. Головною рисою їх господарювання є впровадження монокультур і згортання трудомістких видів робіт, що призводить до деградації ґрунтів та знищенню робочих місць у сільськогосподарському виробництві. Адже великі спеціалізовані господарства з одиничною виробничою функцією, що має на меті максимізацію прибутку, за своєю економічною природою не здатні виконувати соціально значимі для суспільства функції [3, с. 16]. Обмежене у своїх можливостях щодо утримання та розвитку соціальної інфраструктури й місцеве самоврядування, оскільки сільські

територіальні громади у своїй більшості не мають у своїй власності землі та прибуткових майнових активів.

Таким чином, як впливає з порівняльного аналізу вітчизняної та європейської моделей розвитку сільської соціальної інфраструктури, завдання досягнення в Україні притаманних країнам ЄС показників забезпеченості населення її відповідними об'єктами, має вирішуватися на шляхах приведення у відповідність з існуючими в цих країнах форм сільськогосподарського виробництва, а саме надання переваги розвитку селянських фермерських господарств.

Литература:

1. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України. Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. – К.; 2001. – 194 с.
2. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України. Статистичний збірник / Державний комітет статистики України. – К.; 2014. – 187 с.
3. Молдован Л.В. Форми господарювання в аграрному секторі України в умовах глобалізації / Л.В. Молдован // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 13-17.
4. Молдован Л.В. Від занепаду до сталого розвитку / Л.В. Молдован // Сільські вісті. – 2013. – № 116 (19009). – 3 жовтня. – С. 1,2.

Bukhun Y.V.

*Applicant of the Department of International Economics
National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»*

SYSTEMATIC APPROACH TO THE UKRAINIAN SPACE INDUSTRY REFORMING

Бухун Ю.В.

здобувач кафедри міжнародної економіки

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО РЕФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ КОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

The article describes analysis of changes that happened at world space industry market at 2013-2015, focuses on problems at Ukrainian space industry and recommends the way of the systematic approach implementation to the Ukrainian space industry reforming.

Keywords: *space industry of Ukraine, systematic approach, reforming, competitive advantages*

В статті проведено аналіз змін, що відбулися на світовому ринку космічної продукції у 2013-2015 роках, проаналізовано чи відповідають сучасним потребам світового ринку підприємства космічної галузі України, та надано рекомендації із запровадження системного підходу до реформування підприємств космічної галузі.

Ключові слова: *космічна галузь України, системний підхід, реформування, конкурентні переваги*

Розвиток космічної галузі є стратегічним для країни, яка приймає участь у світових інтеграційних процесах, адже технологічний розвиток визначає конкурентоспроможність національної економіки та є показником соціально-економічного розвитку країни. За більш ніж 20 років українські висококваліфіковані фахівці космічної індустрії довели світовій спільноті, що країна має ракетно-космічний потенціал: активно розробляються українські космічні апарати, українські підприємства космічної галузі беруть участь у міжнародних космічних проектах, діють програми із спостереження Землі з космосу та підготовки кадрів для ракетно-космічної галузі.

Проте 2013 рік став переломним для космічної галузі України. Розірвання зв'язків із підприємствами Російської Федерації, порушення господарських зв'язків у функціонуванні підприємств, гостро поставили питання підвищення конкурентоспроможності продукції космічної промисловості, пошуку та переорієнтації виробництва на нові ринки збуту.

Провідними учасниками ринку космічних послуг є Сполучені Штати Америки та Європейський союз. 2014-2015 роки ознаменувалися для європейського та американського ринку низькими відсотковими ставками, легким доступом до фінансування, зниженням експлуатаційних витрат у зв'язку із падінням цін на нафту, що, разом із високою

конкурентоспроможністю підприємств космічної промисловості та високим ступенем комерціалізації галузі, призвели до зростання у 2014 році, порівняно із 2013 роком, доходу світової космічної промисловості на 1 % (оцінюють в 322,7 млрд. доларів) [1].

В ринковій економіці майбутнє компаній залежить від їх можливості передбачати майбутні події та реагувати на майбутні виклики вже сьогодні. Україна тільки переходить до ринкових засад функціонування економічної системи, тому вкрай важливо приділяти увагу управлінню інвестиційними процесами, що дозволяє вирішити питання ефективного управління людським капіталом, інвестування у інноваційний розвиток, оновлення матеріальної бази та можливості швидкого реагування на виклики глобальної економіки.

Для цього потрібно чітко розуміти які вимоги пред'являє до продукції космічних підприємств світовий ринок, провести аналіз наявних ресурсів українських підприємств, знайти загрози та можливості для галузі.

В 2014-2015 роках підприємства космічної промисловості стали більш залежними від ланцюга поставок. Конкурентною перевагою став час поставки. Підвищені також були вимоги до виробництва: автоматизація та гнучкість виробництва стали пріоритетними. З'явився новий критерій виправданості витрат на інновації. Зростання споживчого попиту на супутникові послуги формує пропозицію на світовому космічному ринку. Так, наприклад, 203 млрд. доларів, або 63% від загального доходу космічної промисловості у 2014 році продемонстрував ринок супутників.

Зростання доходу у світовій супутниковій промисловості у 2014 році, порівняно з 2013-м роком, спостерігається на 4%. Цей показник складають відповідно: супутникові послуги (зростання на 4%) – попит на які формує високий попит на споживчі послуги; виробництво супутників (зростання на 1%) - пояснюється зменшенням витрат, отже, попиту, з боку комерційних структур у зв'язку із світовою економічною нестабільністю; дохід від запуску (зростання на 9%) є наслідком великої кількості запусків європейських та американських комерційних супутників; зростання доходу від наземного обладнання (на 5%) пояснюється зростанням попиту на обладнання споживчих мереж [1].

Ринок супутників є одним із провідних ринків космічної галузі, що найбільш динамічно розвивається і представляє інтерес для підприємств космічної галузі України. Проте матеріальна база, що має повний науково-технічний комплекс із створення засобів виведення (ракет-носіїв) та космічних апаратів, та залишилася в Україні після розпаду СРСР, майже вичерпала себе. Знос матеріального забезпечення флагману української космічної галузі – Державного підприємства «Виробниче об'єднання «Південний машинобудівний завод ім. О.М. Макарова» складає 74,3%, Державного підприємства «Конструкторське бюро «Південне» ім. М.К.Янгеля» - 62,2%, що впливає на вартість та технологічний рівень продукції, яка виробляється українськими підприємствами.

Таблиця 1

Обсяг державного фінансування підприємств космічної галузі України, тис. грн*

Рік	Затверджено державним бюджетом	Фактично профінансовано	Відсоток виконання, %
2010	391 745,9	339 316,5	86,6
2011	510 909,9	448 919,4	87,9
2012	898 204,4	686 735,6	76,5
2013	1 274 796,0	624 318,6	49,0
2014	3 867 426,4	3 051 260,9	78,9

* Складено автором за даними Державного космічного агентства України [2]

Аналіз фінансування космічної галузі із загального і спеціального фондів державного бюджету у розрізі бюджетних програм за 2010-2014рр., змушує шукати новий підхід до управління інвестиційними процесами підприємств космічної галузі.

Можна виділити три основні проблеми, що притаманні інвестиційним процесам космічній галузі України.

1. Неповне державне фінансування космічних програм.
2. Низька доля витрат на розробку перспективної космічної техніки та технологій, проведення наукових досліджень.

Таблиця 2

Витрати на розробку перспективної космічної техніки та технологій, проведення наукових досліджень*

Рік	Витрати на розробку перспективної космічної техніки та технологій, тис. грн			Проведення наукових космічних досліджень, тис. грн		
	Затверджено державним бюджетом	Фактично профінансовано	Доля витрат у фактичному обсязі державного фінансування, %	Затверджено державним бюджетом	Фактично профінансовано	Доля витрат у фактичному обсязі державного фінансування, %
2010	1 719,8	0,0	0,0	600,0	0,0	0,0
2011	395,0	444,8	0,1	1 735,2	2 620,0	0,6
2012	13 500,0	13 500,0	2,0	36 163,2	36 163,2	5,3
2013	600,0	160,0	0,0	58 298,0	9 462,7	1,5
2014	95,0	0,0	0,0	4 457,1	560,0	0,0

* Складено автором за даними Державного космічного агентства України [2]

3. Найбільша частка бюджетного фінансування припадає на виконання боргових зобов'язань за кредитами, залученими під державні гарантії для реалізації проектів «Циклон-4» та «Створення Національної супутникової системи зв'язку».

Таблиця 3

Витрати на виконання боргових зобов'язань за кредитами, залученими під державні гарантії, тис. грн*

Рік	Затверджено державним бюджетом	Доля витрат у затвердженому обсязі державного фінансування, %	Фактично профінансовано, тис. грн	Доля витрат у фактичному обсязі державного фінансування, %
2010	43 309,6	11,1	43 309,5	12,8
2011	139 383,2	27,3	138 214,4	30,8
2012	349 329,2	38,9	220 522,0	32,1
2013	478 457,0	37,5	256 137,3	41,0
2014	3 410 625,0	88,2	2 663 788,5	87,3

* Складено автором за даними Державного космічного агентства України [2]

Як бачимо, майже відсутні інвестиції у інноваційний розвиток галузі; більшу частину державного фінансування складає покриття боргових зобов'язань за кредитами, залученими під державні гарантії; фінансування галузі не відбувається у повному обсязі. Модель виробництва є низько-технологічною, слабодиверсифікованою, та не відповідає потребам світового ринку.

З огляду на це, важливо виробити системний підхід до реформування підприємств космічної галузі України, в основу якого має бути покладено формування оптимальної бюджетної політики для підприємств, забезпечення сталості інвестиційних процесів на підприємствах космічної галузі, впровадження проектного фінансування як системи оптимального бюджетного забезпечення стійкого інвестиційного процесу на підприємствах космічної галузі.

Основним завданням розвитку космічної галузі України має стати забезпечення комерціалізації галузі та прискорення темпів підвищення конкурентоспроможності ракетно-космічної техніки через:

- розробку механізмів та створення умов для залучення інвестицій у виробництво високотехнологічної продукції;

- оптимізацію всіх видів діяльності підприємств космічної галузі та запровадження кваліфікованого корпоративного управління;
- створення умов для інноваційного розвитку, відновлення зв'язків між наукою та виробничим сектором, залучення до інноваційних процесів молодих та перспективних фахівців. Слід розуміти, що державні інвестиції у фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт можуть мати вагомий економічний й соціальний наслідок, а не розглядатися виключно як спрямування коштів у приватний сектор;
- формування сприятливого інноваційного та інвестиційного клімату через фінансову, монетарну та соціальну політику, що заохочує розвиток космічної індустрії.

Залучення та використання інвестиційних ресурсів сприятиме модернізації виробничо-технологічної бази підприємств космічної галузі, дасть змогу підвищити рівень рентабельності виробничих процесів, та конкурентоспроможної продукції космічних підприємств України, що в кінцевому підсумку – забезпечить розвиток космічної галузі України.

Література:

1. Асоціація супутникових промисловців [Офіційний веб-сайт] : [http://www.sia.org/]. – Електронні дані. - Режим доступу: <http://www.sia.org/wp-content/uploads/2015/06/Mktg15-SSIR-2015-FINAL-Compressed.pdf> (дата звернення 20.01.2016) – 2015 State of the Satellite Industry Report prepared by The Tauri Group.
2. Державне космічне агентство України [Офіційний веб-сайт] : [http://www.nkau.gov.ua/]. – Електронні дані. - Режим доступу: <http://www.nkau.gov.ua/nsau/catalognew.nsf/mainU/46BC117B7408F718C22579A00052878B?OpenDocument&Lang=U> (дата звернення 25.01.2016) – Звіт Державного космічного агентства про використання коштів державного бюджету за 2010-2014рр.
3. Торгова асоціація Європейської космічної промисловості [Офіційний веб-сайт] : [http://www.eurospace.org/]. – Електронні дані. - Режим доступу: <http://www.eurospace.org/industry-facts-figures.aspx> (дата звернення 23.01.2016) – ASD-EUROSPACE. The European space industry in 2013.
4. Strategy& [Офіційний веб-сайт] : [http://www.strategyand.pwc.com/global/home/]. – Електронні дані. - Режим доступу: <http://www.strategyand.pwc.com/perspectives/2015-aerospace-defense-trends> (дата звернення 23.01.2016) – 2015 Aerospace and Defense Trends.

Golovnya E.M.

Candidate of sciences (economics), associate professor
Vinnitsa National Agrarian University, Ukraine

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES FORMATION OF SOCIALLY ORIENTED ECONOMY USING COMPLEX FORECASTING METHODS

Головня О.М.

к.е.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет, Україна

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМПЛЕКСНИХ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ

The article in question practical mechanism building socially oriented economy. In this mechanism occupies such an important complex method predictions and prognostication as Forsyth.

Keywords: *development mechanism socially oriented economy, management, forecasting, Forsyth-projects.*

В статті розглянутий практичний механізм розбудови соціально орієнтованої економіки. В даному механізмі важливе місце посідає такий комплексний метод передбачення та прогнозування як форсайт.

Ключові слова: *механізм розбудови соціально орієнтованої економіки, управління, прогнозування, форсайт-проекти.*

Основою української державності має стати побудова соціально орієнтованої економіки, яка передбачає поєднання і гармонізацію механізмів ринкового, державного і суспільного регулювання економічних процесів. В будь-якій реформаторській діяльності важлива роль соціальної компоненти, яка передбачає кардинальні зміни в соціальній сфері – створення ринку житла, перехід

до платних послуг, розвиток страхової медицини і т.д. Потрібно враховувати, що переважна більшість населення психологічно не готова до радикальних економічних реформ. У більшості українців практично відсутня матеріальна база для перетворення в повноцінних суб'єктів ринкових відносин. Це вагомий аргумент для того, щоб піддати серйозному аналізу соціальну направленість економічних реформ з точки зору перспективних інтересів суспільства.

В Україні після неодноразових економічних реформ стає очевидним, що для динамічного економічного розвитку та стабілізації економіки немає більш згубної концепції ніж, протиставлення економічних та соціальних завдань, не взаємопов'язане ранжування підйому економіки та вирішення соціальних проблем. Таке уявлення дозволяє розглядати інвестиції в людину, і, в першу чергу, в освіту, охорону здоров'я, спорт, культуру, науку, формування більш високого інтелектуального потенціалу як затрати, відрахування з доходів і бюджетних ресурсів сьогодні, без реальної оцінки віддачі в майбутньому.

Соціально орієнтованої економіки має стати основою програми і моделі економічного розвитку України сьогодні і в майбутньому. Потрібно формувати соціально орієнтовану економіку, в якій всі фактори оптимально взаємодіють в наступному логічному ланцюгу: створення нових технологій → ріст кваліфікації працівників → підвищення суспільної продуктивності праці → формування справедливої цінової політики → підвищення якості життя → зміна структури попиту на товари та послуги → вдосконалення уявлень щодо якості соціальної сфери → поява нових інститутів управління економічним розвитком. Необхідність такого підходу об'єктивно обумовлена реальними змінами економічних процесів української держави та впливом ринку на галузі соціальної сфери.

Недооцінка ролі регулювання соціальною компонентою особливо загрозлива в умовах стабілізації економіки. Саме в системі регулювання закладені потужні засоби пожевогасіння виробництва, попередження криз, владнання соціальних конфліктів та ризиків, які виникли внаслідок перетворень, що відбуваються в економіці. Розвиток соціальної компоненти стабілізації економіки являє собою послідовні зміни стану чи елементів економічної системи і її підсистем, економічних об'єктів та явищ. Розвиток соціальної компоненти стабілізації економіки є складний, суперечливий, поступовий перехід або перетворення соціуму за рахунок конкретних механізмів в результаті взаємодії внутрішніх і зовнішніх факторів та розгорнення внутрішніх якостей людини, реалізації та нарощування інтелектуального потенціалу. Тому такий розвиток відбувається в процесі подолання відчуження праці, перетворення відносин власності, управління і влади.

Між соціально орієнтованою економікою і ефективним регулюванням є діалектичний взаємозв'язок, оскільки управління соціальними процесами - це мотивований вплив суб'єкта управління на реально існуючі суспільні відносини та процеси, що дозволяє відтворювати якісний стан соціальних об'єктів та забезпечувати перехід до якісно нового стану. Ефективне управління економічним розвитком є ціленаправленим процесом узгодження суперечливих інтересів економічних суб'єктів, що забезпечують реалізацію суспільних потреб й інтересів. Ефективне регулювання забезпечується за допомогою планування як ефективної діяльності за зв'язком потреб і можливостей, а також узгодження інтересів суб'єктів господарювання і суспільного життя. Можна виділити такі основні тенденції державного регулювання в сфері соціально орієнтованої економіки: 1) соціалізація державного регулювання; 2) формування цілісного системно-управлінського мислення; 3) відмова від структурно-функціонального підходу при формуванні моделі управління.

Механізм розбудови моделі соціально орієнтованої економіки у загальних рисах може бути виражений схемою: аналізування (опис) → діагностування (передбачення) → цілеспрямування → планування → програмування (як конкретизація планування) → проектування (як конкретизація програмування) → рішення → контроль над виконанням рішення → зворотний зв'язок (уточнення рішення або нове рішення на основі нових даних аналізування, діагностування, прогнозування). У цьому регуляторному механізмі роль ключової ланки відіграє рішення. Саме тут механізм управління з'єднується з механізмом активності. Найтісніше (в деяких аспектах нерозривно) механізм управління пов'язаний з механізмом організації. Механізму управління притаманні особливі (управлінські) параметри виміру відповідних економічних явищ і процесів [1, с. 6].

Регуляторний механізм розбудови соціально орієнтованої економіки – це процес, який змінює внутрішню властивість соціально орієнтованої економіки, що впливає з його системної природи, суспільного характеру праці, процесу спілкування людей у праці. Його зміст полягає у цілеспрямованому впливі на економіку і на його окремі частини з метою їх упорядкування, вдосконалення, розвитку. Саме тому найважливішою складовою є державне регулювання, тобто управління через державу за допомогою державного апарату, головне призначення якого в управлінні державними справами.

Державний регуляторний механізм розбудови соціально орієнтованої економіки – важливий процес, який забезпечує її функціонування, розвиток і самозбереження. Такий механізм має здійснюватися на різних рівнях. На всіх рівнях за допомогою необхідного правового простору та управлінського впливу органів державної влади і інших суб'єктів управління на соціальну сферу (умови життя населення та їх ціннісні орієнтації). Держава в особі державних та регіональних органів влади виступає як основний інститут, який об'єднує зусилля всіх органів і систем в управлінні економічними процесами. Регуляторний механізм розбудови соціально орієнтованої економіки багато в чому базується на загальній практиці управління. Механізм здійснюється за допомогою органів державного управління, системи комунікації, техніки, методів управління. Такий механізм включає розробку і реалізацію цілей та завдань на основі використання оптимальної системи, принципів та методів державного регулювання.

Практичний механізм розбудови соціально орієнтованої економіки проходить етапи прогнозування, планування, поточного керівництва, обліку, контролю та забезпечення зворотного зв'язку. Тому регулювання соціальних процесів, у широкому розумінні, являє собою управління соціальною структурою, соціальною сферою, розширеним відтворенням умов життєдіяльності населення, у вузькому – управління сторонами суспільного життя, що стосуються взаємовідносин людей та соціальних груп.

Соціальне прогнозування – це комплекс наукових передбачень щодо розвитку соціальної сфери (освіти, охорони здоров'я), а отже, перспектив розвитку соціальної інфраструктури, соціально-економічних відносин, які при цьому виникають [2, с. 95]. Тому, система прогнозування і розробки програм економічного і соціального розвитку України є важливою складовою частини загальної системи державного регулювання економічного і соціального розвитку і дієвим інструментом реалізації економічної політики держави [3, с. 4]. На основі прогнозування формується концепція соціально орієнтованої економіки, обґрунтовується відповідна стратегія, визначається рушійні сили, здійснюється пошук оптимальних управлінських рішень.

5 серпня 2015 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято Постанову «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2017-2019 роки». Кабмін розробив два сценарії розвитку економічної та соціальної ситуації у 2016 році – оптимістичний та песимістичний. За оптимістичним, у 2016 році очікується зростання ВВП на 2% за інфляції 12%. За песимістичним – падіння ВВП на 0,3% за інфляції 14,7% [4].

Виділяють два типи методів прогнозування: кількісні, засновані на екстраполяції вже відомих тенденцій і моделей; якісні, що складаються на основі оцінок експертів і дають уявлення про можливі принципові зміни прогнозованої системи. Перевага якісних прогнозів у можливості передбачити принципово важливі повороти прогнозованої системи [5]. В умовах кризового стану економіки важливе значення має такий комплексний метод передбачення та прогнозування як форсайт, який можна розглядати як методику довгострокового прогнозування соціально-економічного, науково-інформаційного та інноваційно-технологічного розвитку, заснованого на опитуванні експертів.

Неминучий інтерес до розробки принципів прогнозування та вдосконалення прикладного інструментарію діяльності в останні роки був підсилений цілим рядом динамічних процесів: а) в умовах переходу до ринкових умов державне планування втрачає жорсткий індикативний характер і все більше потребує в чіткому визначенні альтернатив розвитку на рівні локальних соціумів, що безпосередньо пов'язано з цілями і можливостями

соціального прогнозування; б) відносна самостійність регіонів в господарському та управлінському плані все частіше змушує суб'єктів місцевого самоуправління звертатися до практики розробки стратегічних планів розвитку регіонів; в) використання методів і форм стратегічного планування в сфері місцевого самоуправління дає можливість робити прогнозування невід'ємною частиною комплексного прогнозування і планування різних сторін діяльності соціальних об'єктів.

Зацікавленість населення в стійкому та стабільному соціальному розвитку, який базується на ясному розумінні майбутніх перспектив, формує зростаючу потребу в розробці ефективних економічних прогнозів. Сучасні уявлення щодо сутності прогнозування показують, що ні один серйозний прогноз, направлений на конструювання майбутнього, неможливий без визначення та системного аналізу "болювих точок" та „точок зростання”, які характеризують сьогодення. Це дозволяє розглядати прогнозування як методологію розробки науково обґрунтованого утвердження вірогідних змін соціальних процесів та об'єктів, використовувати його в якості одного з ефективних інструментів напрацювання відповідальних управлінських рішень на рівні держави.

Література:

1. Матвієнко В.Я. Прогностика / В.Я. Матвієнко. – К.: Українські пропілеї, 2000. – 484 с.
2. Економічна енциклопедія : у 3 т. / Редкол. : С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр „Академія”. – Т. 3. – 2002. – 952 с.
3. Прогнозування і розробка програм : Метод. посіб. / В.Ф. Бесєдін та ін.; За ред. В.Ф. Бесєдіна. – К.: Наук. світ, 2000. – 468 с.
4. “Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2017-2019 роки ” № 558 — редакція від 05.08.2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/>
5. Кизим М. О. Форсайт-прогнозування пріоритетних напрямів розвитку нанотехнологій і наноматеріалів у країнах світу й Україні : монографія / М. О. Кизим, І. Ю. Матюшенко, І. В. Шостак, М. О. Данова. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2015. – 272 с.

Zaika Y.A.

Postgraduate

Kharkov University of Humanities “People’s Ukrainian Academy”, Ukraine

THE ESSENCE OF THE CONCEPT AND CLASSIFICATION OF THE EDUCATIONAL CLUSTER

Заика Ю.А.

аспирант

Харьковский гуманитарный Университет «Народная Украинская Академия»

СУЩНОСТЬ ПОНЯТИЯ И КЛАССИФИКАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО КЛАСТЕРА

The article aims to the analysis of theoretical approaches to the essence of the concept of an "educational cluster". The article substantiates that in the literature there is no clear understanding of the definition of an "educational cluster", due to the complexity and multidimensional nature of the process. During the study two main approaches to defining the essence of the concept of the "educational cluster" were revealed. Based on the analysis, the concept of the "educational cluster" was clarified.

Keywords: cluster, education, educational cluster, the competitiveness of the national economy.

Целью статьи является анализ теоретических подходов к сущности понятия «образовательный кластер». В статье обосновано, что в литературе отсутствует четкое понимание дефиниции «образовательный кластер», что объясняется комплексностью и многоаспектностью этого процесса. В ходе проведенного исследования было выявлено два основных подхода к определению сущности понятия «образовательный кластер». На основании проведенного анализа уточнено понятие «образовательный кластер».

Ключевые слова: кластер, образование, образовательный кластер, конкурентоспособность национальной экономики.

На современном этапе развития высшее образование Украины нуждается в коренных изменениях с целью дальнейшего успешного функционирования и получения возможности занять достойное место на международном рынке образовательных услуг. То есть,

отечественные вузы должны существенно повысить свою глобальную конкурентоспособность.

Повышению конкурентоспособности образования, науки и производства способствует создание и развитие кластерных структур, которые являются координирующим и консолидирующим механизмом интеграционных процессов. Одним из главных условий их функционирования выступают такие черты как совместимость, взаимосвязь и необходимая иерархия различных компонентов системы для обеспечения подчинения их целей единой общей цели системы. Кластерные структуры обеспечивают интегративный эффект, возникновение новых качеств, которыми обладает система.

Интеграция образования, науки и производства в условиях научно-образовательных кластеров приводит к дополнительным взаимовыгодным возможностям, как для образовательных учреждений, так и предприятий- заказчиков в плане формирования продуктивных стратегических отношений для повышения продуктивности деятельности каждого отдельно.

Целью статьи является анализ теоретических подходов к определению сущности понятия «образовательный кластер», а также определение факторов, влияющих на поиск их конкурентных преимуществ.

Теоретические аспекты исследования образовательных кластеров были рассмотрены в работах многих авторов, наиболее интересными из них являются труды Л.Г. Галимова, Н.П. Захарова, Е.А. Корчагина, Г.В. Мухаметзяновой, Н.Б. Пугачевой и др.

Анализ публикаций, посвященных сущности формирования образовательных кластеров позволил сделать вывод, что в литературе отсутствует четкое понимание дефиниции «образовательный кластер», что объясняется комплексностью и многоаспектностью этого процесса.

По мнению Н.П. Белан, образовательный кластер – совокупность образовательных учреждений, объединенных по отраслевому признаку и взаимосвязаны партнерскими отношениями с предприятиями данной отрасли [2]. Так Л.И. Галимова трактует рассматриваемую категорию как «совокупность образовательных учреждений всех уровней образования, предприятий отрасли соответствующих органов власти, деятельность которых взаимосвязана с производством с целью успешного инновационного развития» [4]. Н. П. Захарова также рассматривает образовательный кластер как «совокупность взаимосвязанных учреждений профессионального образования, объединенных по отраслевому признаку и партнерскими отношениями с предприятиями отрасли» [5]. Е.И. Павлова и И.П. Маркина в своей работе [6, с.111] определяют сущность образовательного кластера как «совокупность образовательных учреждений всех уровней образования в пределах данной географической территории, предприятий — поставщиков ресурсов и работодателей, элементов инновационной системы, а также координирующих органов и органов власти, деятельность которых взаимосвязана с близлежащими производствами и развитием региональной инновационной системы». Как взаимосвязанную систему образовательных учреждений и предприятий, объединенных по отраслевому признаку рассматривают образовательные кластеры Гаврилова О.Е., Шагеева Ф.Т., Никитина Л.Л., отмечая, что объединение по вертикали дает формирование компетентного специалиста, а по горизонтали объединение в рамках отрасли [3].

По мнению Семенов О.А. «образовательный кластер - система обучения, взаимообучения и инструментов самообучения в инновационной цепочке образование-технологии-производство, основанная преимущественно на горизонтальных связях внутри цепочки (построение целостной системы многоуровневой подготовки специалистов для предприятий на основе интеграции образовательного учреждения и предприятий – работодателей, обеспечивающей повышение качества, сокращение сроков подготовки закрепление выпускников на предприятиях, создание гибкой системы повышения квалификации квалифицированных специалистов предприятиям с учетом текущих и прогнозных требований производства)» [7].

Терешин Е.М. и Володин В.М. в своем исследовании определяют кластер как сетевую группу географически соседствующих в основном независимых предприятий, которые дополняют друг друга, тем самым повышая уровень конкурентоспособности и экономической активности [8].

И. Абанкина и К. Зиньковский характеризуют кластер как объединение всех заинтересованных сторон процесса обучения. В данной трактовке образовательный кластер дает возможность установить реальные связи на всех уровнях обучения за счет понимания общих проблем, формирования общих целей и задач, реализации единых стратегий и механизмов, технологий трансляции инноваций для обеспечения конкурентоспособности в глобальном контексте за счет объединения на локальном уровне [1].

В ходе проведенного исследования было выявлено два основных подхода к определению сущности понятия «образовательный кластер»:

- кластер, рассматривающийся как объединение учреждений образования на различных уровнях процесса обучения, которые связаны между собой отношениями в ходе формирования профессиональных компетенций и их развития, обмена опытом и образовательными стандартами;

- кластер, рассматривающийся как группа географически соседствующих экономических субъектов в определенной сфере и характеризующихся общностью деятельности и взаимодополняющих друг друга.

Концепция формирования любого образовательного кластера определяет исходные установки, сущность, цели, задачи, инструменты и показатели эффективности, которые могут зависеть от специфики возникающего кластера. Концептуальные подходы развитию сущности образовательных кластеров должны также регламентировать этапы его формирования и механизм управления.

Формирование конкурентоспособных выпускников может обеспечиваться при усилении взаимодействия участников образовательного кластера в рамках рассматриваемой отрасли. Территориальная близость всех элементов образовательного кластера также может способствовать увеличению концентрации информации и повышает скорость обмена ею среди участников образовательного процесса.

Необходимо формирование эффективного образовательного кластера, повышающего конкурентоспособность сферы высшего образования. Эффективный образовательный кластер может рассматриваться как кластер, который обладает высокой производительностью вследствие повышенной инновационной активности, готовым продуктом которого являются конкурентоспособные на внутреннем и внешнем рынках знания и, как конечный продукт образовательного процесса – конкурентоспособный на рынке труда выпускник, обладающий компетенциями, которые являются востребованными предпринимательскими структурами.

Повышение конкурентоспособности сферы высшего образования посредством формирования образовательных кластеров, а именно возможность достижения долгосрочных конкурентных преимуществ, может обеспечиваться за счет привлечения инвестиций в развитие сферы образования от предпринимательских структур. Темпы роста инвестиций в образовательный кластер, повышение доли финансирования образовательной деятельности за счет небюджетных источников финансирования, а переложение функций обеспечения финансовой поддержки на предпринимательские структуры, заинтересованные в повышении конкурентоспособности выпускников профильных ВУЗов, является одним из ведущих критериев оценки его деятельности по усилению взаимодействия его участников.

Эффективность функционирования образовательного кластера может определяться для всех его участников в соответствии с целями каждого из участниками внутрикластерного взаимодействия: конечные результаты, клиентской, бизнес-процессов, обучения и роста.

Процесс формирования кластерных структур достаточно сложен, так как требует не только выявления основных элементов и установления устойчивых взаимосвязей, но и

соответствующей формализации механизма взаимодействия, а также определения подходов и критериев к оценке его эффективности.

Механизм государственной кластерной политики в сфере высшего образования должен обеспечивать максимальное использование имеющихся конкурентных преимуществ конкретных отраслей экономики, регионов, а также стимулировать создание новых компетенций в кластере.

Основные проблемы, которые возникают в связи с формированием образовательных кластеров это усложнение процессов государственного регулирования, которые должны охватывать вопросы, связанные с управлением развитием сферы высшего образования в кластерных объединениях. Таким образом, формирование кластеров должно осуществляться не стихийно, а с учетом экономической целесообразности. На начальных этапах формирования образовательных кластеров они должны затрагивать регионы и отрасли экономики, которые характеризуются наибольшей инновационностью, приростом ВВП отрасли, высоким уровнем средней заработной платы в отрасли и конкурентоспособности продукции и услуг, которые производят предприятия, относящиеся к отрасли. То есть необходимо осуществить многомерную оценку целесообразности формирования образовательных кластеров исходя из потребностей государства и рынка труда в определенных специальностях и компетенциях.

В ходе проведенного исследования была усовершенствована дефиниция «образовательный кластер» которая трактуется с точки зрения государственного аспекта как пространственная модель организации инновационных процессов в системе образования, предполагающая объединение интеллектуальных, кадровых, финансовых и материальных ресурсов инновационной системы территории (региона или государства в целом) и направлена на обеспечение роста конкурентоспособности выпускников за счет удовлетворения потребностей всех заинтересованных субъектов и экономического развития страны в целом.

Таким образом, формирование образовательных кластеров предлагается рассматривать с точки зрения развития украинской экономики в целом, а не только ее отдельных регионов или отраслей.

Литература:

1. Абанкина И., Зиньковский К. Кластеры развития. [Электрон. ре- сурс]. Режим доступа: [http:// www.strana-oz](http://www.strana-oz)
2. Белан Е.П. Стратегическое управление развитием регионального университета как исследовательско- ориентированного вуза : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Е.П. Белан. – Ростов н/Д, 2007. – 380 с.
3. Гаврилова О.Е., Шагеева Ф.Т., Никитина Л.Л. К вопросу о подготовке специалистов-конструкторов швейного производства в условиях образовательного кластера. - [электронный ресурс]. URL: http://conference.kemsu.ru/GetDocsFile?id=13537&table=papers_file&type=0&conn=confDB
4. Галимова Л.И. Образовательный кластер как механизм инновационного развития производственной деятельности / Л.И. Галимова // Вестник Казанского технического университета. – 2009. – № 5. – С. 125–127
5. Захарова Н.П. Образовательный кластер региона //ВлГУ: электронный журнал. – 2007. - № 18, часть 2. - [электронный ресурс]. URL: <http://journal.vlsu.ru/index.php?id=1869>
6. Павлова Е.И., Маркин И.П. Инновационное развитие образовательных кластеров в рамках региональной инновационной систем. URL: [http://www.journal-discussion.ru/ index.php/publications](http://www.journal-discussion.ru/index.php/publications)
7. Семенова О.А. Образовательный кластер «образование – технологии - производство» как форма государственно-частного партнерства учреждения среднего профессионального образования и работодателя [Электронный ресурс] / О.А. Семенова. Режим доступа: <http://www.ktp62.ru/index.php/prepodavatelyam/stati/282-statya-semenova>
8. Терешин Е.М. Современная дефиниция понятия «кластер» и подходы к формализации этого явления / Е.М. Терешин, В.М. Володин // Экономика и управление. – 2010. - №2(63). – С. 164-167.

Kravchenko M.A.

Candidate of economic sciences, associate professor
National university of Government tax service of Ukraine

ELECTRONIC CONTROL OF ECONOMIC ACTIVITY AS A FACTOR OF SOCIAL INNOVATION SOCIETY

Кравченко М. А.

к. э. н., доцент

Національний університет державної податкової служби України

РЕГУЛИРОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ФАКТОРА РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ИННОВАЦИЙ ОБЩЕСТВА

The peculiarities of formation of the network economy, its place in the current of a mixed economic system, and analyzes the foreign models of development of network of economic relations

Keywords: *network economy, e-commerce, Internet technologies, information economy, the taxation of e-commerce*

Рассматриваются особенности становления сетевой экономики, ее место в сложившейся многоукладной экономической системе, а также анализируются зарубежные модели развития сетевых экономических отношений

Ключевые слова: *сетевая экономика, электронная коммерция, Интернет-технологии, информационная экономика, налогообложение электронной коммерции*

Актуальность темы исследования. Одним из факторов развития социальных инноваций современного общества становятся новые возможности информационного взаимодействия во всех сферах экономической деятельности. Появление новейших технологий, формирование глобальных информационных сетей и систем открывают не только технические, но и новые экономические возможности. Современные достижения в развитии глобальных информационных и коммуникационных технологий привели к формированию глобальной электронной среды для экономической деятельности, что, в свою очередь, открыло новые возможности для организационного и институционального дизайна в бизнесе и других сферах социально-экономической деятельности человека.

Целью написания статьи является исследование механизма регулирования электронной экономической деятельности для достижения максимального социального эффекта с учетом передового опыта ведущих зарубежных стран.

В докладе «Конвергенция телекоммуникационных, вещательных и информационных технологий: европейский подход», сделанном Европейской Комиссией в 1997 г., дается одно из первых определений глобальной сетевой экономики (networked economy) как «среды, в которой любая компания или индивид, находящиеся в любой точке экономической системы, могут с помощью Интернет-технологий контактировать легко и с минимальными затратами с любой другой компанией или индивидом по поводу совместной работы, для торговли, для обмена идеями и ноу-хау или просто для удовольствия». С понятием сетевой экономики также связывают создание и модернизацию программного обеспечения, компьютерных чипов, мобильной связи и т.д., в общем, тех видов деятельности человека, которые относятся к техническому прогрессу в области Интернет и информационных технологий.

В последние годы в мире появляется все больше работ, посвященных исследованию экономических аспектов электронного сегмента мировой экономики и национальных экономик. Актуальность рассмотрения экономических и правовых (в том числе налогово-правовых) проблем становления и развития этого сегмента экономики сегодня уже не вызывает сомнений.

В Российской Федерации в научной литературе предпринимаются лишь отдельные попытки анализа элементов экономических отношений, формирующихся в процессе переноса предпринимательской активности субъектов малого, среднего и крупного бизнеса в информационную среду глобальных и локальных компьютерных сетей. Отечественными экономистами и менеджерами рассматриваются практические вопросы ведения электронной

торговли: проблемы продвижения товаров на новые рынки и организации системы управления продажами, эффективности рекламы в сети Интернет, управления Интернет-магазинами и т.д.

Сегодня уже нет необходимости специально доказывать, что развитие сети Интернет может иметь очень серьезные социально-экономические последствия как для отдельных стран, так и в глобальном масштабе. В общем смысле позитивные последствия Интернета, как это бывает с большинством удачных технологических новшеств, могут соседствовать с пока до конца неясными негативными последствиями.

Сами по себе Интернет-технологии позволяют экономическим отношениям, а также процессу создания нематериальных благ принять электронную форму существования, особенность которой состоит в сетевом характере ее структуры, низкой себестоимости и в том, что события в ней происходят мгновенно. Эти обстоятельства открывают новые экономические перспективы. Становится возможным «бизнес со скоростью мысли», а также производство, предельно рассредоточенное по внешним соисполнителям и потому гораздо более дешевое и гибкое, чем то, что есть сейчас. Интернет-технологии дают почти полную свободу перемещать по личному усмотрению нематериальные активы и даже выпускать собственные деньги.

Проблема выбора механизма регулирования электронной экономической деятельности и информационных отношений в целом, складывающихся в процессе использования глобальной сети Интернет, а также вопросы налогообложения субъектов электронной экономической деятельности становятся все более актуальными как для развитых стран и ряда международных организаций, так и для потребителей различных услуг, оказываемых с помощью Интернета.

В настоящее время в международной экономической практике не существует официально признанной практики регулирования и налогообложения электронной коммерции. Вместе с тем, сегодня глобальная компьютерная сеть Интернет достигла такого уровня развития, который предполагает логичный переход от саморазвития к необходимости государственного регулирования деятельности в данной области, и в первую очередь - регулированию экономических отношений в сети.

Решение проблемы налогообложения результатов экономической деятельности, осуществляемой с использованием глобальной компьютерной сети Интернет, осложняется во всем мире тем, что действующее национальное налоговое законодательство всех стран ориентированно на регулирование традиционных правоотношений. Поэтому при использовании в качестве инструмента извлечения прибыли глобальных компьютерных сетей большинство его норм оказываются не применимыми.

Кроме того, нерешенным остается вопрос юрисдикции, который обусловлен, прежде всего, экстерриториальностью сети Интернет, что не позволяет в полной мере осуществлять налоговый контроль в пределах определенной страны. Движение информации в Интернете в силу специфики самой отрасли часто не может быть регламентировано законодательством только какой-либо одной страны, в связи с чем возникает необходимость подготовки международно-правовых актов. Следует отметить, что решение названной проблемы на международном уровне, безусловно, заслуживает поддержки, однако это не исключает для Российской Федерации необходимость разработки корректив национального законодательства в этих областях.

Еще в 1998-1999 гг. экспертами Нью-йоркской правительственной рабочей группы по электронной торговле (США) и ОЭСР разработаны несколько проектов Международных Конвенций по электронным сделкам и Директив по налогообложению сделок, осуществляемых в глобальной компьютерной сети Интернет. Авторы проектов исходят из привязки «электронных услуг» к фактическому месту нахождения компьютерного сервера, который предлагается признавать постоянным представительством. При этом, так как большая часть существующих в сети веб-сайтов (в том числе и принадлежащих хозяйствующим субъектам, являющимся налоговыми резидентами Российской Федерации и

стран Европейского Союза) размещены на серверах, физически расположенных на территории США, то при использовании данной правовой конструкции и соответствующее налогообложение будет осуществляться в этом государстве, что грубо противоречит как национальным интересам Российской Федерации и большинства индустриально развитых стран мира, так и общепризнанным принципам международного права [1].

Европейские государства, чьи источники налоговых поступлений в результате агрессивного проведения Соединенными Штатами через контролируемые международные организации проамериканской налоговой политики в сфере электронной коммерции оказались под угрозой, заинтересованы в поиске иных правовых конструкций регулирования и налогообложения субъектов электронной экономической (хозяйственной) деятельности [2].

Выбор преобладающего подхода к разрешению названных налогово-правовых и общеправовых проблем существенным образом зависит от уровня развития экономики и формы политического режима в рассматриваемом государстве (рассматриваемой группе государств) [3].

Исторически в мире сложилось несколько концепций государственного регулирования электронной экономической деятельности и налогообложения субъектов этой деятельности:

1. США и иные государства, занимающие лидирующие позиции в области новых информационных технологий (Япония, Канада, Южная Корея, Австралия и др.) считают необходимым установление в мире режима невмешательства (или минимального вмешательства) государств в электронный сегмент экономики (принцип саморегулирования электронной коммерции) и моратория на введение налогообложения субъектов электронной экономической деятельности, с целью максимизации выгод от использования экономического потенциала сети для национальных экономик только названных стран.

В настоящее время в США действует мораторий на введение налогообложения субъектов электронной экономической (хозяйственной) деятельности, осуществляемой с использованием глобальной компьютерной сети Интернет, введенный решением Верховного Суда Соединенных Штатов Америки в 1992 г.

В последние годы правительства многих штатов стали высказывать все большую озабоченность тем, что по мере развития электронной коммерции из-за наличия моратория в первую очередь страдают бюджетные интересы штатов. В свою очередь, представители компаний, осуществляющих экономическую деятельность в сети Интернет, уверяют, что ужесточение в данной части налогового законодательства и отмена моратория будут препятствовать дальнейшему развитию этого важного для США сектора экономики. Следует отметить, что администрация США настоятельно рекомендует последовать примеру Соединенных Штатов и политическому руководству других индустриально развитых государств. Вместе с тем американские экономисты — противники моратория отмечают, что отсутствие налогообложения субъектов электронной коммерции оборачивается для США существенными бюджетными потерями. Так, в соответствии с исследованиями, проведенными профессором Университета Теннесси Дональдом Брюсом (Donald Bruce) бюджеты каждого из штатов США будут недополучать до миллиарда долларов ежегодно. Исследования проводились по запросу Сети по управлению государственным долгом Национальной ассоциации министров штатов (State Debt Management Network of the National Association of State Treasurers) [5]. Вместе с тем, в 1998-1999 гг. экспертами Нью-Йоркской правительственной рабочей группы по электронной торговле (США) и ОЭСР были разработаны проекты Международных Конвенций по электронным сделкам и Директив по налогообложению сделок, осуществляемых в Интернете. Авторы проектов исходят из привязки «электронных услуг» к фактическому месту нахождения компьютерного сервера, который предлагается признавать постоянным представительством. Так как большая часть существующих в сети Интернет веб-сайтов размещены на серверах, физически

расположенных на территории США, то и соответствующее налогообложение в будущем, при общемировом признании американского подхода к рассмотрению данной проблемы, будет осуществляться в этом государстве. В этом случае, как предполагается, бюджетные потери, вызванные сегодня действующим мораторием, в недалеком будущем могут быть легко восполнены. В свою очередь, «задачей сегодняшнего дня» администрация США именуется реализацию концепции «Глобальной информационной безналоговой инфраструктуры» [6]. Почти такую же позицию занимает администрация Канады. Представляют интерес и ряд консолидированных актов Сингапура и Южной Кореи. Их законы посвящены, во-первых, общему регулированию электронной коммерции, в том числе: заключению и правовому признанию электронных сделок, а также юридическому статусу, правам, обязанностям и ответственности лиц, занимающихся электронной коммерцией, и информационных (сетевых) посредников. Во-вторых, названные законодательные акты включают значительное число норм, регламентирующих применение электронных подписей, а также деятельность центров сертификации ключей электронной цифровой подписи. Подобные законы действуют также в Канаде, Малайзии и ряде других стран [7].

2. Страны — члены Европейского Союза, заинтересованные в скорейшем устранении пробела налогообложения в сфере электронной экономической деятельности, строят свою внутреннюю и внешнюю налоговую политику на основе концепции максимального государственного регулирования электронных экономических отношений, исходя из прТаким образом, государства второй группы во главу своей внутренней и внешней политики в рассматриваемой области ставят понимание того, что «взимание налогов с оборотов коммерческих сделок, осуществляемых в глобальной сети Интернет, может стать в перспективе важной, а на определенной стадии развития мировой электронной экономики — важнейшей статьей пополнения как национального бюджета этих государств, так и консолидированного интеграционного бюджета Европейского Союза» [8]. При этом для достижения поставленных задач предлагаются различные налогово-правовые конструкции. Например, эксперты Эшмановского института (Бельгия) предлагают «ввести так называемый «побитовый налог» — поставить счетчики и взимать деньги за объем переданной информации (трафик), точнее «перекачанных битов», независимо от того, какие сведения они предоставляют и предоставляют ли вообще. По сделанной в свое время оценке бельгийского министерства коммуникаций, при ставке такого налога 1 доллар за 100 мегабит налоговые поступления этой страны могли составить порядка 10 млрд долл. в год (4% ВВП Бельгии)» [4].

Во Франции с целью последующего налогообложения субъектов электронной экономической деятельности рассматривается возможность обязательной государственной сертификации торговых Интернет-компаний. В докладе комиссии по финансам Национального собрания Франции предлагается ввести специальный «опознавательный знак», которым отмечались бы те торговые Интернет — компании, которые предлагают достаточные гарантии налоговой прозрачности и технологической безопасности при осуществлении платежей с использованием банковских карт [9]. Вместе с тем, еще в 2000 г. французским пользователям сети Интернет было запрещено совершать сделки по приобретению товаров в Интернет-магазинах и аукционах, организаторы которых не получили в установленном порядке разрешение на ведение торговли и проведение аукционов и не встали на налоговый учет для целей учета оборотов и уплаты налога на добавленную стоимость.

В Германии рассматривается возможность дополнения действующей системы налогов новым фискальным платежом — «Налогом на использование сети Интернет в деловых целях». При этом для целей налогообложения названным налогом сеть Интернет с экономической точки зрения предполагается рассматривать в качестве средства производства. В качестве плательщиков налога (субъектов налогообложения) могут выступать только юридические лица — налоговые резиденты Германии, использующие

глобальную сеть Интернет для извлечения прибыли («в деловых целях»). В этом случае объектом налогообложения будет выступать время, в течение которого компьютер юридического лица был подключен к сети Интернет и использовался для осуществления предпринимательской деятельности. Предполагается, что при составлении соответствующей налоговой декларации сотрудники финансовых подразделений компаний будут дополнительно заполнять графу «Интернет». В названной графе будет указываться время, проведенное в сети («продолжительность работы в Интернет»), тематика посещаемых сайтов и т.д. При этом важнейшим обстоятельством становится не разрешенная пока проблема порядка осуществления соответствующего налогового контроля за достоверностью предоставляемых сведений [10]. Подобные идеи были заложены и в основе ряда законопроектов в Швейцарии. Однако в июле 2000 г. парламент этой страны категорически выступил против «введения общенационального налогообложения экономической деятельности (электронных банковских услуг и Интернет-банкинг), осуществляемой в Интернет». Кроме того, было заявлено, что реализация нематериальных товаров (информации о курсах валют, биржевых котировках, новостей и т.д.), приобретаемых через сеть Интернет, не будет облагаться налогом на добавленную стоимость.

3. Государства, политические системы которых не являются демократическими (или могут считаться таковыми лишь отчасти), в первую очередь Куба, Китай, Монголия, Иран, Афганистан и другие, реализуют концепцию максимального контроля над информационными, но не экономическими, отношениями в глобальной компьютерной сети Интернет. Среди зарубежных специалистов в области информационного права существует достаточно распространенное мнение, что широкое предоставление доступа к информации, распространяемой с использованием сети Интернет, ведет к развитию свободы слова и демократии. Поэтому большинство американских исследователей предрекали неминуемый крах политических режимов государств третьей рассматриваемой нами группы (Куба, Иран, Китай, Афганистан при талибах и др.) по мере «проникновения» новых информационных технологий на территорию таких государств. Вместе с тем, «авторитарные политические элиты названных государств нашли способы контролировать политические дебаты в сети Интернет в пределах своих стран» [11]. При этом используются различные стратегии для контроля над информационными и экономическими процессами в глобальной компьютерной сети Интернет. Так, в Китае правительство поощряет желание своих граждан выходить в сеть, при этом тщательно контролируя чаты и веб-страницы. В настоящее время в китайском сегменте глобальной компьютерной сети «возведена» так называемая «Огненная Китайская Стена», блокирующая доступ к нежелательным веб-сайтам. Список закрытых сайтов определяется специальной комиссией Центрального комитета Коммунистической партии Китая. Кроме того, несколько «кибердиссидентов», разместивших в сети критические замечания в адрес правительства, были приговорены к различным срокам тюремного заключения [12]. Вместе с тем проблема выбора механизмов правового регулирования и налогообложения субъектов электронной экономической (хозяйственной) деятельности в Китае пока не решена. Министерство финансов Китая приступило к рассмотрению вопроса о возможности налогообложения субъектов электронной экономической деятельности китайских компаний.

На Кубе, наоборот, доступ к сети Интернет имеют только университеты и некоторые государственные учреждения. Таким образом, в связи с ограниченным доступом к сети Интернет электронная экономическая (хозяйственная) деятельность с территории Кубы практически не ведется.

В Афганистане запрет на использование сети Интернет был отменен с падением власти талибов.

В Республике Иран правительство страны не выступает за запрет глобальной компьютерной сети Интернет в принципе, однако пытается «обезопасить себя и население от появления в рамках границ Ирана опасных для исламистской партии материалов, а так же неконтролируемой государственными органами внутренних доходов (налоговыми органами

Ирана) экономической (в первую очередь торговой) деятельности. До 1997 г. в Иране Интернет был запрещен. После его легализации в стране стали чрезвычайно популярными заведения, где иранцам предоставляется возможность пользования сетью Интернет. Однако с мая 2001 г. в стране развернута общественная компания, направленная на усиление контроля над использованием сети Интернет и регулирования деятельности единственной в стране провайдерской службы. С этой целью в настоящий момент в Иране, как и в Китайской Народной Республике, полностью блокирован доступ на некоторые иностранные веб-сайты.

Следует отметить, что возрастающее значение электронной экономической (хозяйственной) деятельности и нарастающая острота проблем, порождаемых существующими пробелами в праве и пробелами налогообложения в этой сфере, становятся предметом пристального внимания международных организаций: Всемирной организации интеллектуальной собственности (ВОИС), Всемирной торговой организации (ВТО), Комиссии ООН по международному торговому законодательству (ЮНСИТРАЛ), Международной торговой палаты (МТП), Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР), Международной ассоциации электронной коммерции (ИАЕК), Международной ассоциации финансового законодательства (ИАФЛ) и др. Например, под эгидой Европейского центрального банка и ИАЕК в июне 2001 г. в г. Гааге (Голландия) прошла международная конференция стран Европейского Союза, участники которой попытались определить принципы, которыми нужно руководствоваться при разработке международных межправительственных актов в области налогообложения субъектов электронной экономической (хозяйственной) деятельности (электронной коммерции). Однако о единой законодательной базе в области электронной коммерции договориться пока не удалось.

Заключение. Отсутствие четкой государственной политики в области регулирования общественных отношений, формирующихся в процессе использования физическими и юридическими лицами сети Интернет для осуществления экономической деятельности, привело к обострению ряда проблем в сфере налогообложения. Для законодательного регулирования этих проблем российским налоговым правом необходимо проанализировать зарубежный опыт и основные проблемы установления законодательного регулирования налогообложения субъектов электронной хозяйственной деятельности.

Литература:

1. Тедеев А.А. Электронные банковские услуги и Интернет-банкинг: правовое регулирование и налогообложение. — М.: Новый Индекс, 2002.
2. Глобальный бизнес и информационные технологии. Современная практика и рекомендации / В.М. Попов, Р.А. Маршавин, С.И. Ляпунов; Под ред. В.М. Попова. — М.: Финансы и статистика, 2001. — С. 87-89.
3. Ohmae Kenichi. The Evolving Global Economy. Boston, MA: Harvard Business School Press, 1995. P. 12.; Kalakota Ravi, Whinston A.B. Frontiers of Electronic Commerce. Reading, MA: Addison — Wesley, 1996.
4. Глобальный бизнес и информационные технологии. Современная практика и рекомендации / В.М. Попов, Р.А. Маршавин, С.И. Ляпунов; Под ред. В.М. Попова. — М.: Финансы и статистика, 2001. — С. 87-89.
5. Operkent A. The Law Problems of Electronic Economy // Journal of Monetary Economics. — 2001. — № 12. — P. 89-90.
6. Brown K., Siegl P. The World Economics and Internet. — Sydney: NUS Commerce Press, 1999. — P. 24-25.
7. Соловяненко Н.И. Юридическая роль электронной подписи в электронной коммерции. // В кн.: Предпринимательское право в XXI веке: преемственность и развитие. — М.: Академический правовой университет при Институте государства и права Российской Академии наук, 2002. — С. 71-83.
8. Lejeune Bvanham I., Verlinden I., Verbeken A. Does Cyber — Commerce Necessitate a Revision of International Tax Concepts // European Taxation. — 1998, Feb. — P. 58.
9. Ellinger E., Lomnicka E. Modern Banking and Taxation Law. — Oxford, 2000. — P. 451-457.
10. Numgard W. World Of Electronic Commerce. New York, ABC Publishing, 2002. — P. 139.
11. Numgard W. World Of Electronic Commerce. — New York: ABC Publishing, 2002. — P. 156-165.
12. Electronic Commerce in APEC Economies. — Japan External Trade Organization, 2000. — P. 453-455.

Lazaryshyn A.V.

Graduate

National University of Water Economy and Nature Resources Use, Ukraine

THE RELATIONSHIP OF THE COMPONENTS OF GLOBALIZATION AND THE DEVELOPMENT OF TRANSPORT INDUSTRY OF UKRAINE

Лазаришин А.В.

аспірант

Національний університет водного господарства та природокористування, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СКЛАДОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙ ТА СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

In the article the connection of the structural elements of globalization with the operation and development of the transport industry of Ukraine is identified. The harmonization of the targets of the strategy of development of the transport industry and strategic resources to implement them is produced.

Keywords: *strategy, development, the transport industry, globalization*

У статті ідентифіковано зв'язок структурних елементів глобалізації з функціонуванням і розвитком транспортної галузі України. Здійснено узгодження цільових завдань стратегії розвитку транспортної галузі та стратегічних ресурсів для їх реалізації.

Ключові слова: *стратегія, розвиток, транспортна галузь, глобалізація*

Соціально-економічні процеси в Україні знаходяться у суттєвому причинно-наслідковому зв'язку з багатьма системними процесами та явищами, що притаманні світовій економіці. Залежно від сили впливу і особливостей національної економіки характер такої взаємодії може бути істотним, середнім чи слабким, однак потребує обов'язкового урахування для визначення тих тенденцій, які обумовлюють як отримання конкурентних переваг, так і посилення загроз на макро- та макrorівні. У свою чергу, моніторинг таких тенденцій є необхідною складовою стратегій економічного розвитку. В. Базилевич виокремлює п'ять мегатрендів економічного розвитку сучасного світу: 1) глобалізацію; 2) фінансіалізацію; 3) інформатизацію; 4) інтелектуалізацію; 5) соціалізацію [1]. У свою чергу Філіпенко А.С., Будкін В.С., Гальчинський А.А. здійснили структурування глобалізаційного процесу і виокремили такі його складові: політичну, соціальну, науково-технологічну, екологічну, економічну, виробничу, торгівельну, фінансово-інвестиційну, інфраструктурну [2].

Більшість структурних елементів глобалізації впливають на функціонування і розвиток транспортної галузі як однієї з основних інфраструктурних галузей національної економіки (Таблиця 1).

Таблиця 1

Зв'язок структурних елементів глобалізації з функціонуванням і розвитком транспортної галузі України

№ з/п	Назва складової глобалізації [2]	Наявність зв'язку (впливу) з функціонуванням транспортної галузі
1.	Політична	
2.	Соціальна	+
3.	Науково-технологічна	+
4.	Екологічна	+
5.	Економічна	+
6.	Виробнича	+
7.	Торгівельна	+
8.	Фінансово-інвестиційна	+
9.	Інфраструктурна	+

Соціальна складова глобалізації пов'язана з функціонуванням транспортної системи України, так як розвиток міждержавної організації і поділу праці, трудова міграція серйозно впливає на внутрішній і зовнішній пасажиропотік, транспортну інфраструктуру. Науково-технологічна складова глобалізації визначає рівень технічної оснащеності транспортних

засобів і впливає на зростання інноваційності транспортної логістики, об'єктів інфраструктури, бізнес-процесів, операційний менеджмент підприємств автомобільного, залізничного, авіаційного, судноплавного транспорту. Необхідність дотримання директив ЄС щодо екологічних норм обумовлює потребу в подальшому удосконаленні нормативної бази України у транспортній сфері, її транспортної стратегії. За даними прес-служби Всеукраїнської Асоціації автомобільних імпортерів і дилерів, введений у дію з 1 січня 2014 року Євро-4 з 1 січня 2016 року буде замінено на Євро-5, а з 1 січня 2018 року вступить у дію Євро-6 [3].

Економічна складова глобалізації здійснює прямий і опосередкований вплив на розвиток транспортної галузі України у зв'язку з зростанням масштабів транспортних перевезень, розвитку транспортних коридорів, знятті торгівельних бар'єрів, зростанням туристичних потоків і водночас необхідності урахування загальносвітової тенденції здорожчання ресурсів, суттєвої енергомісткості транспортних процесів. Виробнича складова глобалізації обумовлює необхідність постійного розвитку та удосконалення всіх виробничих процесів при наданні транспортних послуг та послуг транспортної інфраструктури. Торгівельна складова глобалізації проявляє свій вплив на транспортну галузь України зростанням масштабів міжнародної торгівлі, зміщенням акцентів на подальший розвиток транспортно-логістичних центрів, їх технічне переоснащення. Фінансово-інвестиційна складова проявляється у зростанні рівня інвестиційної привабливості транспортної галузі України як однієї з найбільш конкурентоспроможних галузей національної економіки, зацікавленості вітчизняних і зарубіжних інвесторів у вкладенні капіталу з метою отримання максимальної віддачі у об'єкти з високим індексом транзитної(транспортної) привабливості.

Інфраструктурна компонента глобалізації знаходиться у функціональному зв'язку з іншими компонентами.

Урахування функціональних і причинно-наслідкових зв'язків структурних елементів глобалізації є необхідною умовою формування та реалізації транспортної стратегії відповідно до постійних, а іноді й суттєвих змін зовнішнього і внутрішнього середовища, обумовлюючи її більш чітку адаптацію до викликів і можливостей ринкової економіки і забезпечуючи конкурентоспроможність транспортної галузі у цілому та окремих її суб'єктів, її економічний розвиток.

Економічний розвиток – це створення доданої вартості в економіці. Саме додана вартість визначає зростання загального рівня добробуту та якості життя. Базою економічного розвитку є людський капітал, фінансові ресурси, фізична інфраструктура, інституції, природні ресурси, технологічні ресурси та політики [4].

Додана вартість, що генерується завдяки розвитку транспортної галузі, достатньо чітко сформульована Транспортною стратегією на період до 2020 року, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2010 р. N 2174-р. В ній зазначається, що метою розвитку транспортної системи є створення умов для соціально-економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності національної економіки і життєвого рівня населення завдяки забезпеченню якості транспортних послуг та задоволенню соціальних, зовнішньоторговельних, оборонних та природоохоронних потреб суспільства»[5].

З метою ідентифікації цільових завдань стратегії розвитку транспортної системи, необхідно здійснити узгодження з стратегічними ресурсами для їх реалізації (Таблиця 2). З позицій пріоритетності стратегічних ресурсів найбільш суттєвий комплексний вплив на реалізацію стратегії мають фінансові ресурси, фізична інфраструктура та людський капітал. Обсяги і динаміка фінансового забезпечення є критеріями, за якими визначається найбільш оптимальна фінансова стратегія транспортної галузі у цілому.

Людський капітал, трудовий потенціал транспортної галузі в умовах еволюції соціально-орієнтованої економіки безпосередньо пов'язаний з якістю надання транспортних послуг.

Узгодження цільових завдань стратегії розвитку транспортної галузі та стратегічних ресурсів для їх реалізації(сформовано автором з використанням[4,5])

Вид стратегічного ресурсу	Конкурентоспроможність національної економіки та транспортної галузі	Життєвий рівень населення	Якість транспортних послуг	Оборонні потреби	Зовнішньоторговельні потреби	Природоохоронні потреби
Людський капітал	+	+	+	+	+	
Фінансові ресурси	+	+	+	+	+	+
Фізична інфраструктура	+	+	+	+	+	+
Інституції	+		+	+	+	+
Природні ресурси						+
Технологічні ресурси	+		+	+	+	+
Політика	+	+		+	+	

Від рівня кваліфікації працівників, що безпосередньо керують транспортними засобами та здійснюють сервісні функції на об'єктах транспортної інфраструктури, їх мотивації, рівня морального і матеріального заохочення залежить задоволення потреб споживачів транспортних послуг і конкурентоспроможність галузі у цілому, що потребує обов'язкового урахування при стратегічному плануванні.

Фізична інфраструктура транспортної галузі є однією з найбільш диверсифікованих порівняно з іншими галузями – у першу чергу завдяки високому рівню мобільності, динамічності роботи транспортних засобів і їх багатооб'єктності. На нашу думку, це й обумовлює принципово вагомий вплив на реалізацію всіх цільових завдань стратегії розвитку транспортної сфери, є одним із чинників першого порядку, які визначають рівень її конкурентоспроможності.

Література:

1. Базилевич В. Современная экономическая теория: в поисках новой парадигмы / В.Базилевич // Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. Економіка. -2013.-№146.-С.5–6.
Режим доступу:http://iepjournal.com/journals/20/2014_5_Radzievska.pdf
2. Філіпенко А.С., Будкін В.С., Гальчинський А.А. та інші. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть. – Київ “Либідь”, 2002.–470с.
Режимдоступу:<http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17325/1/41.pdf>
3. Режим доступу: <http://autonews.autoua.net/12139-vvedenie-v-ukraine-evro-5-na-import-i-proizvodstvo.html>
4. Global demand for cruising [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ppv.net.ua/economic-development/langswitch_lang/ua/
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення транспортної стратегії України на період до 2020 року» від 20.10.2010 № 2174. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2174-2010-p>.

Marekha I.S.

Ph.D.

Sumy State University, Sumy, Ukraine

COMPETITION AS A MARKET ECONOMY PHENOMENON

Мареха І.С.

кандидат економічних наук

Сумський державний університет, Суми, Україна

КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ФЕНОМЕН РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

An analysis of competition phenomenon has been undertaken in the article on the base of systemic and structural assessment. It has been stressed out, that the essence of competition is deeply understood as a market and economic category. The economic schools' contribution to the theory of competition has been investigated.

Key words: *competition, phenomenon, market economy, functions, mechanisms.*

У статті порушуються питання аналізу феномену конкуренції на системно-структурних засадах. Підкреслено, що конкуренція за своїм змістом є ринково-економічною категорією. Досліджено внесок економічних шкіл у розвиток поглядів на феномен конкуренції.

Ключові слова: конкуренція, явище, ринкова економіка, функції, механізми.

Конкуренція – це ринковий феномен, властивий усім сферам суспільного виробництва, який зароджується та розвивається в умовах економіки вільного типу. Більше того, конкуренція є потужним каталізатором суспільного виробництва та прискорювачем економічного прогресу.

Найбільш поширеним типом економічних систем серед країн світу є ринкова економіка, а конкуренція є необхідною умовою її ефективного функціонування. Частка ВВП розвинутих країн з ринковою економікою у структурі світового суспільного продукту складає приблизно 47 % [1]. Наші обчислення свідчать про те, що майже половина світового ВВП виробляється на території ринково-орієнтованих держав. Окрім явних економічних переваг, ринкова економіка дозволяє окремим домогосподарствам і суб'єктам господарювання співіснувати у правовому полі.

Важливим аспектом ринкової економіки є мінімальний або нульовий вплив держави на характер перебігу економічних процесів. У такому разі конкуренція виконує роль своєрідного регулятора економічних відносин та створює сприятливий клімат для ефективного функціонування ринкового механізму [2]. Конкуренція стимулює збільшення кількості виробничих альтернатив у економіці, сприяє покращенню якості продукції за рахунок більш ефективного використання ресурсів та активізує зовнішньоекономічну експансію країн за допомогою вливань інвестиційних капіталовкладень.

Розвиток країн світу однозначно свідчить про те, що ефективне функціонування ринкової економіки обумовлюється дією конкуренції, за якої усі суб'єкти господарювання мають рівні стартові можливості для здійснення господарської діяльності. Ступінь розвитку економічної конкуренції є одним із вирішальних критеріїв розвиненості й цивілізованості ринкових відносин [3].

Ринкові інтереси, які переслідують учасники ринку, є важливими складовими інтересів економічних, під якими звичайно прийнято розуміти можливість отримання економічної вигоди – прибутку. Це дозволяє суб'єктам ринкового механізму ефективно поєднувати економічні цілі з умовами конкурентного, самостійного існування на ринку. Економічна самостійність означає здатність приймати господарські рішення про шляхи використання та розподілу доходів з певною ринковою метою.

Нами з'ясовано, що за допомогою аллокаційного механізму конкуренції ефективно розподіляються не лише традиційні фактори виробництва (капітал, праця, земля, підприємницькі здібності), але й доходи. Цей розподіл відбувається з урахуванням особистого внеску кожного суб'єкта господарювання у сукупний ринково-економічний результат і на умовах ефективної діяльності господарюючих суб'єктів. Окрім суто аллокаційної (розподільчої) функції, конкуренція виконує стимулюючу та винагороджувальну функції по відношенню до доходотримувачів. Ефективне використання ресурсів гарантує високі доходи, а при неефективному використанні ресурсів підприємці несуть збитки і можуть бути витіснені з ринку. У такий спосіб спрацьовує запобіжний механізм конкуренції: в умовах вільного ринку запобігається можливість співіснування доходотримувачів з неефективними суб'єктами економічних відносин.

Оскільки ринок умовно можна ототожнити з біологічною системою, а його суб'єктів – з біологічними організмами, то актуалізується необхідність виокремлення такого механізму конкуренції, як відбіркового, або селективного. У рамках даного підходу нами встановлено, що в умовах конкуренції відбувається так званий «природний відбір» – виживає «найсильніший», тобто найбільш конкурентоздатний суб'єкт ринкової економіки, який спроможний функціонувати без застосування важелів зовнішнього, переважно державного, втручання.

Конкуренція як складний ринковий феномен проявляється у різних його видах (табл. 1).

Таблиця 1

Місце ринкової конкуренції в системі економічних відносин [4, с.54]

Ознаки	Види		
	Галузева	Міжгалузева	Ринкова
Мета	Отримання надприбутку	Отримання найбільшого прибутку	Захист інтересів покупців і продавців
Механізм	Підвищення продуктивності праці і зниження індивідуальної собівартості товару	Переливання капіталу з однієї галузі в іншу, більш прибуткову	Динаміка співвідношення попиту і пропозиції
Результат	Зведення індивідуальної вартості товару до суспільної і формування галузевої ринкової ціни	Вирівнювання різних галузевих норм прибутку в середній прибуток і утворення ціни виробництва	Встановлення ціни на основі попиту і пропозиції

Таблиця 2

Класифікація наукових підходів до визначення поняття «конкуренція» (авторська розробка)

№	Наукові погляди на зміст поняття «конкуренція»	Джерело	Ознака
1. Змагальницький підхід			
1	Конкуренція – це змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість обирати між кількома продавцями та покупцями.	Мочерний С.В. [5]	а
2	Конкуренція – це боротьба між відособленими суб'єктами ринку за найповнішу реалізацію своїх інтересів, насамперед економічних.	Чепінога В.Г. [6]	
3	Конкуренція – це суперництво між окремими суб'єктами ринкового господарства за найбільш вигідні умови виробництва і реалізації товарів.	Білецька Л. В. [7]	
4	Конкуренція – економічне суперництво, боротьба між суб'єктами господарської діяльності за кращі умови виробництва і реалізації товарів та послуг з метою отримання якомога більшого прибутку.	Базилевич В.Д. [8]	
2. Функціональний підхід			
1	Конкуренція – це механізм автоматичного регулювання пропорцій суспільного виробництва.	Зав'ялов П.С.[9]	о
2	Конкуренція – це механізм, за допомогою якого можливо спрямовувати в інтересах суспільства діяльність фірм, що прагнуть отримати прибуток.	Єсполов А. [10]	
3	Конкуренція – це механізм стимулювання постійного всебічного удосконалення виробництва.	Салімжанов І.К.[11]	
3. Суб'єктний підхід			
1	Конкуренція продавців – це постійна економічна боротьба серед товаровиробників (продавців) за найвигідніші умови виробництва, за споживачів (покупців), вигідний продаж товарів, отримання прибутку .	Федоренко В.Г. [12]	и
2	Конкуренція покупців – це боротьба між покупцями (споживачами) за право придбати якісні товари за меншими цінами.	Федоренко В.Г. [12]	
3	Конкуренція створює такі умови, за яких покупець має великий вибір товарів, а продавець – великі можливості для їх реалізації .	Ажнюк М.О. [3]	
4	Конкурентами в економіці виступають як продавці, так і покупці. Продавці конкурують між собою за отримання максимального доходу від продажу товарів і послуг, покупці – за отримання більшої кількості товарів і послуг «ціною» менших грошових витрат (економії власного бюджету).	Сірко А.В. [13]	
4. Коефіцієнтний підхід			
1	Конкуренція – це показник ефективності, який визначає ступінь впливу одного індивіда на іншого, на рівновагу або на економічне зростання.	Шоєнер Т. [14]	н
2	Конкуренція – показник ефективності функціонування ринкового механізму.	Цуй Ханга [15]	
5. Суспільно-орієнтований підхід			
1	Конкуренція – це відносини на основі змагання в умовах вільного ринку, де відбувається оптимальний розподіл ресурсів.	Сміт А. [16]	а
2	Конкуренція – це економічні відносини між суб'єктами господарювання на ринку, результатом яких є певний стан ринку, за якого можлива свобода вибору для споживачів та суб'єктів господарювання і виключений вирішальний вплив окремого суб'єкта господарювання на ринок.	Коломоєць Т.О. [17]	

У сучасних умовах зростає інтерес науковців до дослідження конкуренції як іманентної риси ринкової економіки.

Нами здійснено систематизацію підходів до визначення поняття «конкуренція» за ринково-економічними ознаками (табл. 2).

З урахуванням накопиченого досвіду, пропонуємо власне визначення конкуренції, під якою ми розуміємо економічні відносини, в основі яких лежить суперництво між суб'єктами господарської діяльності за найоптимальніше, найвигідніше використання наявних ресурсів задля реалізації власних ринкових інтересів.

Категорія «конкуренція» як і явище, що нею описується, мають тривалу історію використання та набули цінності з появою вільних ринкових відносин. Коротко розглянемо еволюцію ролі конкуренції у ринковій економіці представниками різних економічних шкіл. Конкуренція є об'єктивним законом ринкової економіки (Дж.С. Мілль). Марксистами феномен конкуренції інтерпретується як передумова загибелі капіталізму і заміни його соціалізмом. У подальшому відбувається обґрунтування механізму автоматичного встановлення рівноваги на ринку за допомогою досконалої конкуренції представниками математичної школи (А. Курно) і дії законів граничної корисності представниками австрійської школи (Г. Госсен, К. Менгер). Поточні дослідження феномену конкуренції відбуваються у руслі сучасного мейнстріму і представлені переважно працями М. Портера.

Література:

1. The Global Competitiveness Report 2014–2015. – World Economic Forum, 2014.
2. The Role of Competition in Market Economies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hubpages.com/education/The-Role-of-Competition-in-Market-Economies>.
3. Ажнюк М. О. Основи економічної теорії : навч. посіб. / Ажнюк М. О., Передерій О. С. – К. : Знання, 2008. – 368 с. – С. 15.
4. Семененко В. М. Економічна теорія. Політекономія : [навчальний посібник] / за заг. ред. В. М. Семененка та Д. І. Коваленка. - К.: Центр учбової літератури, 2010. – 360 с.
5. Мочерний С. В. Основи економічної теорії / С. В. Мочерний, С.А. Єрохін, Л.О. Каніщенко та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – С. 52.
6. Чепінога В.Г. Економічна теорія: [підручник] / Чепінога В.Г. – К.: Юрін-ком Інтер, 2011. – С. 68.
7. Білецька Л.В. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка): [навч. пос.] / Л.В. Білецька. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – С. 184.
8. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія : [підручник]; 7-ме вид., стер / В.Д. Базилевич. – К.: Знання-Прес, 2008. – С. 196.
9. Зав'язлов П.С. Маркетинг в схемах, рисунках и таблицах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.klex.ru/4o8>.
10. Есполов А.Т. Конкурентоспособность продукции предприятий АПК: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arch.kyrlibnet.kg/uploads/ESPOLOV%20A.T.pdf>.
11. Салимжанов И.К. Ценообразование [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.alleng.ru/d/econ/econ063.htm.
12. Федоренко В.Г. Політична економія: [підручник] / В. Г. Федоренко. – К.: Алерта, 2008. – С. 76–77.
13. Сірко А.В. Політекономія. Економічна теорія / А.В. Сірко. – К.: Знання-Прес, 2006. – С. 49.
14. Schoener W. Some Methods for Calculating Competition Coefficients from Resource-Utilization Spectra Thomas / W. Schoener [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.jstor.org/stable/2459895>.
15. Tsu-Yi Hunga. The Relationship Between Innovation and Competition: Empirical Evidence from the Taiwanese Manufacturing Industry / Tsu-Yi Hunga, Yi-Chun Chen [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wbiconpro.com/238-Tsu-Yi.pdf>.
16. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/70320/e6586e522c5a3fb3904b8f70ac939826.pdf?sequence=1>.
17. Коломоець Т.О. Адміністративне право України / Т.О. Коломоець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/>.

Martyn O.M.

PhD, Associate Professor
Lviv State University of Vital Activity Safety

Zhyvko Z.B.

Doctor of Economic Sciences, professor
Lviv state university of internal affairs

Hrynychyshyn N.M.

PhD, Associate Professor
Lviv State University of Vital Activity Safety

AGRICULTURAL LAND MARKET IN UKRAINE: ECOLOGICAL ASPECTS OF ITS REGULATION

Мартин О.М.

к. екон. н., доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Живко З.Б.

д. екон. н., професор
Львівський державний університет внутрішніх справ

Гринчишин Н.М.

к. екон. н., доцент
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

РИНОК ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ: ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ

In the article the ecological aspects of land market are analyzed. The necessity of the development of government measures effective use of productive land and their conservation are proved.

Key words: *land market, lease, ecology safe use the land, state regulation.*

Звертається увага на екологічні аспекти розвитку ринку земель сільськогосподарського призначення. Обґрунтовано необхідність розробки державних заходів ефективного використання продуктивних земель та їх збереження.

Ключові слова: *ринок землі, оренда, іпотечне кредитування, державне регулювання.*

Розвиток ринкових відносин в Україні і формування ринку сільськогосподарських земель повинні передбачати ефективне і екологобезпечне використання сільськогосподарських земель і охорону земельних ресурсів. Проте становлення ринку сільськогосподарських земель і запровадження приватної власності на землю, яке відбувалося без здійснення адекватних державних заходів щодо охорони земель, загострило проблеми землекористування. Світовий досвід стверджує, що при жорсткому регулюванні державою земельних відносин порушення у землекористуванні, у процесі трансформації земельних відносин, на земельному ринку зводяться до мінімуму.

Сучасний ринок сільськогосподарських земель в Україні функціонує в умовах нестабільного і неефективного землекористування, чинниками якого є низька інвестиційна привабливість як земель сільськогосподарського призначення, недотримання землевласниками і землекористувачами норм раціонального землекористування, збереження і відтворення земельних ресурсів, загальна парцеляція земельних угідь, надзвичайно висока розораність земель. Згідно з чинними нормами, розораність земель у загальній площі на рівні 60-80 % вважається несприятливою, 25-60% – умовно сприятливою і менше 25% – сприятливою [8, с. 66]. В Україні розораність сьогодні в середньому становить 80%, це найвищий показник у світі. Для порівняння у Білорусії у Білорусії цей показник становить 61,8%; Румунії – 63,1%; Франції – 62,7%; Болгарії – 60,3%; Італії – 51,6%; Австрії – 42,7%; Великобританії – 34,5% [4, с. 84].

В Україні погіршується екологічний стан земель: збільшуються площі еродованої ріллі, яка сьогодні становить 11 млн га, та еродованих сільськогосподарських угідь – понад 13 млн га, або 30,7% їх загальної площі. Дефляційно небезпечні сільськогосподарські угіддя

становлять понад 19 млн га (46,3% усієї площі) [4, с. 84]. За останні 25 років вміст гумусу в ґрунтах зменшився щонайменше на 20 %, продовжує знижуватися орний шар ґрунтів, втрачаються поживні речовини (щорічно з урожаєм виноситься понад 100 кг/га поживних речовин, які не повертаються у ґрунт з добривами) [11, с. 85].

Практика господарювання підтверджує, що вимоги Закону України «Про охорону земель» не виконуються в повній мірі, чимало українських фермерів не дотримуються наукової системи сівозмін, спостерігається недостатнє використання гербіцидів, органічних і мінеральних добрив, перенасичення посівів ґрунтовиснажливими сільськогосподарськими культурами. Реалізація вимог цього закону повинна враховувати досвід розвинутих країн світу. Так, у США фермер позбавляється права на одержання будь-якої фінансової підтримки з боку уряду, якщо він не матиме схваленого Службою охорони ґрунтів плану ефективних ґрунтозахисних заходів і не здійснюватиме їх на еродованих землях.

Еколого-економічні аспекти функціонування ринку сільськогосподарських земель передбачають досягнення економічного ефекту із одночасним збереженням і поліпшенням земель у процесі їх використання. Ринок землі реалізується за допомогою таких ринкових операцій, як купівля-продаж, оренда, іпотека, обмін. На сучасному етапі розвитку мораторій на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення продовжено до 1 січня 2017 р., ринок землі реалізується за допомогою оренди. На початок 2014 року 6,82 млн осіб отримали сертифікати на право на земельний пай, власники яких уклали 4,74 млн договорів оренди (69,5%) [3, с. 84].

Оренда землі широко поширена в багатьох країнах світу, причому законодавчо регламентовано розмір орендних площ, терміни орендних договорів (більшість орендних договорів є довгостроковими), розмір орендної плати тощо. Наприклад, в Німеччині частка орендованої землі становить 80%, причому орендар має сам обробляти землю та проживати у відповідній сільській місцевості, де знаходиться земля [7, с. 25].

В Україні у структурі договорів оренди станом на 1 січня 2012 року більшість їх укладено на термін 4-5 років (39,4%), 11,3% – на термін 1-3 роки, 34,5% – на термін 6-10 років, тільки 14,8% – на термін більше 10 років [2, с. 57]. Крім короткострокової оренди неринковими проявами на земельному ринку є переважання натуральної форми виплати орендної плати (на 01.01.2012 року частка грошової виплати становила 31,4% [2, с. 57]) та низький її рівень. На початок 2012 року розмір орендної плати в розрахунку на 1 гектар орендованої землі у середньому складав 327,5 грн [2, с. 57].

Короткострокова оренда не сприяє ефективному використанню земель, збереженню і зростанню родючості ґрунтів, оскільки строки оренди повинні визначатися сівозмінами. Виникає проблема збереження орендованих земель в єдиному масиві господарюючого суб'єкта. Сьогодні в результаті паювання сформувалися невеликі за площею земельні ділянки, що значно ускладнює дотримання вимог агрокультури. Розмір середнього значення земельного паю становить 4,2 га. Середні розміри земельних масивів у аграрному секторі становлять: для господарських товариств – близько 908 га; сільськогосподарських кооперативів – 875 га, для приватних підприємств – 620 га, фермерських господарств – 182 га, особистих селянських господарств – 8-10 га землі. Економічно обґрунтована площа земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва повинна складати 100-400 га землі – в цьому випадку можна забезпечити високу ефективність аграрного виробництва [9]. Реальна ситуація на земельному ринку обумовлює потребу консолідації земель, що передбачає Закон України «Про ринок земель», прийнятий Верховною Радою у першому читанні. Під консолідацією земель розуміють «земельні правовідносини, спрямовані на забезпечення наукового і економічно обґрунтованого удосконалення розмірів (площі) земельних угідь шляхом об'єднання (злиття, приєднання) земельних ділянок з метою забезпечення їх ефективного та раціонального використання власниками землі та/або землекористувачами» [1, с. 148].

В Законі України "Про ринок земель" передбачено також обмеження купівлі землі однією особою (100 га), виключне право на купівлю землі державою, кількісні обмеження

орендованих земель на території одного району і області, обмеження для іноземних громадян на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення, створення Державного земельного банку, який буде займатись кредитуванням аграріїв під заставу землі та майна. Проте закон повинен передбачати також аграрну освіту покупця землі та орендаторів; купівлю державою аграрних земель, що продаються, та їх наступну передачу у довгострокову оренду для цільового використання.

Для забезпечення ефективного функціонування ринку землі в Україні необхідно прийняти закони України: «Про ринок земель», «Про іпотеку землі», «Про державний земельний (іпотечний) банк», які повинні передбачати механізм підвищеної відповідальності за використання земель, а також запровадити систему економічного стимулювання раціонального використання земель.

Іпотека землі широко використовується в країнах Східної Європи. Законодавство Чехії та Словаччини передбачає застосування так званих «стін захисту», тобто відокремлення від інших видів діяльності банку всіх операцій, пов'язаних з іпотекою. У Польщі і Угорщині створені спеціалізовані іпотечні банки. В Угорщині державний іпотечний банк надає тільки довгострокові кредити (не менше як на п'ять років). Окрім нього, функціонує ще один ліцензований банк, що надає іпотеку. В сучасній Німеччині іпотечна позика не може перевищувати 3/5 вартості земельної ділянки, яка заставляється [10, с. 61].

Згідно з прийнятими законами, необхідно розробити програми збереження родючості землі як на національному, так і регіональному рівнях. Ці програми повинні передбачати, по-перше, суттєве зменшення рівня розораності земельного фонду; по-друге, запровадження ресурсозберігаючого землеробства та стимулювання екологічного землекористування; по-третє, вилучення з інтенсивного обробітку малопродуктивних і деградованих земель; по-четверте, на основі правового, організаційного та фінансового забезпечення за рахунок місцевих та державного бюджету, а також коштів власників землі та землекористувачів; запровадження системи раціонального використання та охорони земель використання системи економічного стимулювання; по-п'яте, в сучасних умовах, коли державне фінансування екологічного стану земель не виконується в повній мірі, запровадити економічний механізм підвищеної відповідальності за порушення, які допускають суб'єкти господарювання. Це сприятиме раціональному використанню та охороні продуктивних земель, збереженню, відтворенню та примноженню її родючості.

Разом з тим ефективне функціонування земельного ринку та його регулювання потребує створення в Україні спеціалізованої державної установи, яка виконуватиме функції не тільки регулятора ринку, але і розпорядника державних сільськогосподарських земель [5]. За кордоном Такими спеціалізованими установами на ринку сільськогосподарських земель в Європі можна навести *Bodenverwertungs-und-verwaltungs GmbH (DVVG)* у ФРН, *Societe d'amenagement foncier et l'etablissement rural (SAFER)* у Франції, *Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.* В Угорщині, *Agencja Nieruchomości Rolnych* у Польщі. За розрахунками, за період з 2012 по 2025 рік, ця установа зможе збільшити Державний фонд сільськогосподарських земель на 740 тис. га (на 8,1%), перерахувати до державного бюджету понад 8 млрд грн. (щорічно близько 570 млн грн.), а також забезпечити реалізацію державної політики, спрямованої на забезпечення раціонального використання та охорону сільськогосподарських земель [5, с. 249].

Отже, концепція подальшого розвитку законодавчого забезпечення функціонування ринку землі повинна мати комплексний характер і базуватись на критеріях оптимізації землекористування, охорони і збереження земель, екологічної безпеки довкілля, сталого розвитку національної економіки та підвищення життєвого рівня.

Література:

1. Барабаш Р.М. Стан і перспективи законодавчого регулювання консолідації земель в Україні / Р.М. Барабаш // Науковий вісник НУБіП України. – 2011. – Вип. 157. – С.144-151.
2. Бредіхін О.О. Економічні аспекти контролю збереження родючості ґрунтів при оренді земельних часток (паїв) / О. О. Бредіхін // Агросвіт. – 2012. – № 15. – С. 56-61.
3. Коритник М.В. До питання орендних відносин при використанні земельних часток (паїв)

- сільськогосподарського призначення / М.В. Коритник // Економіка АПК. – 2014. – № 11. – С. 84-91.
4. Макеева Л.М. Державне регулювання якісного стану земель сільськогосподарського призначення / Л.М. Макеева // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2013. – № 1 (41). – С. 83-87.
5. Мартин А.Г. Державне регулювання ринку земель як передумова сталого розвитку сільських територій / А.Г. Мартин // Науковий вісник НУБіП України. Серія Економіка, менеджмент, аграрний бізнес. – 2011. – Вип. 163. – Ч. 2. – С. 245-251.
6. Овсієнко О.В. Інституційні загрози продовольчій безпеці / О.В. Овсієнко // Економічний простір. – 2011. – № 48/1. – С. 82-90.
7. Осипчук С. Історично-соціальні аспекти створення ринку земель сільськогосподарського призначення / С. Осипчук // Землепорядний вісник. – 2006. – № 4. – С. 23-30.
8. Паляничко Н.І. Державне регулювання сталого використання земель сільськогосподарського призначення / Н.І. Паляничко // Економіка АПК. – 2009. – № 5. – С. 65-68.
9. Перспективи створення спеціалізованої установи для управління землями сільськогосподарського призначення [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державного агентства земельних ресурсів України. – Режим доступу: http://www.dkrz.gov.ua/terra/control/uk/publish/article?art_id=118575&cat_id=20657.
10. Роснянська А.М. Світовий досвід формування власності на землю / А.М. Роснянська // Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання / Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2015. – № 7. – Режим доступу : <http://www.global-national.in.ua/issue-7-2015>.
11. Скороход Є.В. Еколого-економічні аспекти сільськогосподарського землекористування на засадах сталого розвитку / Є.В. Скороход // Агроінком. – 2012. – № 10. – С. 85-88.

Onofriichuk O. P.

Postgraduate

Pylypaka S. A.

Student

Private Higher Educational Establishment «International University of Economics and Humanities named after Academician Stepan Demianchuk»

THE MECHANISM OF MANAGEMENT AND SERVICING PUBLIC LOAN

Онофрійчук О. П.

аспірант

Пилипака С. А.

студентка

Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКИ»

The article shows the essence and evolution of the economic security notion. Moreover, there is a system of prevention or reduction of impact of threats under controlled conditions. The article shows that economic security is a dynamic component of the economy, which adapts to the needs of the time

Key words: security, economic security, history of development of the economic security notion

У статті показано сутність та еволюцію поняття економічна безпека. Теперішній етап розвитку держави вимагає для забезпечення економічної безпеки врахування специфічних, адресних особливостей об'єкта дослідження (наприклад, галузь) в умовах появи негативних явищ з рисами невизначеності й ризику.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, історія розвитку поняття економічна безпека

На сучасному етапі розвитку світової економіки дедалі більше країн стикаються з проблемами в національних економіках. Процес глобалізації стрімко об'єднує все більше країн. Якщо раніше країна, що перебувала в стадії фінансової кризи, могла негативно вплинути лише частково на сусідні країни або на своїх ділових партнерів то в сучасному глобалізованому світі, якщо одна з країн перебуває в стадії фінансової кризи це неодмінно відіб'ється на її ділових партнерах (найбільших імпортерів та експортерів її продукції). Варто згадати світову фінансову кризу 2008-2010 років, що розпочалася в Сполучених Штатах Америки а за рахунок того, що долар США є самою популярною валютою на планеті їх фінансові проблеми прокотилися по всьому світу негативними явищами.

Зважаючи на те, що стабільність економіки забезпечує розвиток та благополуччя країни в сучасному суспільстві необхідно все більше приділяти уваги безпеці національної

економіки. Для того, що забезпечити економічну безпеку країни та визначити її основні складові потрібно перш за все досконало вивчити та проаналізувати поняття «Економічна безпека», що в свою чергу дозволить забезпечити ефективне управління національною економікою та передбачити можливі кризові явища в країні.

Розуміння економічної безпеки фактично виникло з появою держави та входить до складової національних інтересів, так, можна стверджувати, що перші згадки про доцільність підтримки безпеки в економічному контексті наведені ще в основоположній праці Платона «Політея» [1]. У цій видатній роботі доведено, що ідеальною вважається держава, де є достаток, а не надлишок. Однак при появі надлишкових потреб суспільство обов'язково стикається з негараздами, включаючи війни, що робить із «здорової держави» «державу, що лихоманить». Аналізуючи наукову працю цього філософа, можна дійти висновку, що кризові явища виникають у зв'язку з бажанням суспільства споживати та володіти предметами розкоші, яких немає у природних ресурсах країни. Для цього необхідні завоювання нових територій, отримання бажаних ресурсів, які задовольняють надмірні потреби. Таким чином, Платон запропонував стан ідеальної держави, яка знаходиться в економічній безпеці [2, с. 310].

В історії економічної теорії поняття «економічна безпека» є порівняно молодим, хоча формування поняття «безпека» почалося ще в Стародавньому Римі – латинське «securitas» мало значення «безпека», «надійність» («Securitas Imperium» – «Безпека імперії», напис на римських монетах) [3, с. 96]. Однак потім протягом багатьох століть це поняття використовувалося мало.

У країнах Західної Європи концепція економічної безпеки формувалась на базі усвідомлення поняття «безпека», яке з'явилося наприкінці XII століття і трактувалось як стан відсутності або нейтралізації загроз, небезпеки, а також створення умов та соціальних інститутів, що його забезпечують [4]. Історичним документом, який засвідчує вживання цього терміну, є словник Робера, який датується 1190 роком. У цьому документі безпека розумілась як «спокійний стан духу людини, захищеність від будь-якої небезпеки». Однак у цьому значенні термін не ввійшов у лексику народів Західної Європи міцно і до XVII століття використовувався рідко [2, с. 310].

Для еволюції уявлень щодо змісту поняття «економічна безпека» важливе значення мали праці А. Сміта, А. Маршалла, Дж. Кейнса, В. Ойкена, Д. Норта, у яких було закладено основи для розуміння відмінностей інтересів суб'єктів економічної діяльності як основного джерела конфліктів та загроз для економічної безпеки, а також розглянуті способи стабілізації економічного розвитку.

На думку А. Сміта, узгодженість інтересів суб'єктів економічної діяльності та забезпечення стабільності й економічної безпеки є функцією «невидимої руки ринку», а безпека учасників ринку, що діють раціонально, є природним станом ринку [5, с. 254].

Ідеї А. Сміта розвинули представники неокласичної школи, а саме поняття «економічна безпека» використав як наукову категорію А. Маршал, який вважав, що узгодженість інтересів учасників ринку є основною передумовою забезпечення економічної безпеки. На думку А. Маршала, саме стан економічної безпеки сприяє нагромадженню заощаджень. При цьому забезпечення стану економічної безпеки потребує втручання як саморегулюючих сил ринку, так і державного регулювання [6].

Уявлення щодо значення державного регулювання у забезпеченні економічної безпеки мали подальший розвиток у працях Дж. М. Кейнса, який розглядав проблеми економічної стабільності й безпеки у контексті динаміки попиту на ринку. Для активізації попиту (і, таким чином, забезпечення економічної стабільності й безпеки ринку, Дж. Кейнс пропонував забезпечувати запровадженню контрольованої суспільством величини інвестицій, щоб забезпечити таким чином поступове зниження граничної ефективності капіталу [7].

Розглядаючи категорію «економічна безпека», необхідно відзначити, що вона вперше була введена до вжитку у зв'язку з введенням іншого терміну «національна безпека».

Концепція національної безпеки як філософії досягнення стійкого стану держави пов'язана з подіями, які називали в історії як Вестфальський мир, в ході яких концепція суверенної держави стала основою нового міжнародного порядку [8].

Найбільш ранні згадки про концепцію національної безпеки відносяться до 1790, які були зроблені в Єльському університеті. Історично поняття національна безпека включало в себе політичну, військову та економічну сфери [9].

На сучасному етапі розвитку економічних відносин термін «безпека» розуміється як складне поняття, що містить різні його тлумачення. В «Енциклопедії економічної безпеки» зазначається, що безпека – це властивість будь-якої системи, що виражається у здатності предмета, явища чи процесу зберігати свої основні характеристики, сутнісні параметри під час патологічних, руйнівних впливів [10].

У суспільних науках поняття «безпека» – задоволення таких потреб як існування, цілісність, незалежність, спокій та розвиток [11].

Ускладнення економічних умов функціонування, зростання невизначеності економічного середовища, параметри якого постійно змінюються, привели до усвідомлення науковим суспільством необхідності забезпечення простору їх економічної діяльності. Для реакції на загрози економічній безпеці у світі спостерігається формування новітніх самостійних наукових напрямів: екосистейта (економічна безпека держави) та екосекента (економічна безпека підприємства) [12].

У результаті проведеного дослідження, можна говорити про те, що тлумаченням поняття «економічна безпека» займалися практично всі наукові економічні школи та їх основні науковці, що говорить про його важливість. А з стрімким розвитком світової економіки і збільшенням економічних загроз для національних економік питання забезпечення безпеки національної економіки вийшло за рамки наукових досліджень та почало жваво обговорюватися на найвищих ешелонах апаратів державного управління.

На даний час під економічною безпекою розуміється стан, у якому такі складові як фінансова, інформаційна, соціально-економічна, інституційно-правова, техніко-технологічна, інтелектуально-кадрова, силова та екологічна діяльність знаходиться у стані «відсутності небезпеки», «збереження», «захисту від загроз», «захищеності», «надійності», «стабільності», «спокою», «незалежності», «у допустимих межах».

Виходячи із проведеного дослідження виявлено, що економічна безпека – це динамічна складова національної економіки, що забезпечує стабільний розвиток країни.

Література:

1. Платон. Собрание сочинений: в 3 т. / Платон. – М.: 1971. – Т. 3 (1).
2. Голюков І. В. Сутність та еволюція поняття економічна безпека / І. В. Голюков // Проблеми економіки, 2014. – №1. – С. 309–314.
3. Асалиев А. М. Макроэкономика: показатели экономической безопасности и их пороговые значения / А. М. Асалиев, С. В. Бороздин, Л. А. Бригин. – М.: Экономика и финансы, 1996. – С. 96.
4. Бандурка О. М. Основи економічної безпеки / О. М. Бандурка., В. Є. Духов, К. Я. Петрова, М. Черняков. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
5. Мошенський С. З. Формування та розвиток категорії «економічна безпека держави» в економічній науці та практиці / С. З. Мошенський // Міжнародний збірник наукових праць, 2011. – №2 (11). С. 253–264.
6. Горбулін В. П. Методологічні засади розробки стратегії національної безпеки України / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський // Стратегічна панорама, 2004. – №3. – С. 15–24.
7. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення: Монографія / Б. В. Губський. – К.: 2001. – 122 с.
8. Шемаєва Л. Г. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління стратегічною взаємодією з суб'єктами зовнішнього середовища / Л. Г. Шемаєва // Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін.-т пробл. міжнар. безпеки. – К.: НУПІМБ, 2009. – 357 с.
9. MacFarlane, S. Neil; Yuen FoongKhong (2006). S. Neil, MacFarlane; Yuen FoongKhong. eds. Human security and the UN: a critical history. United Nations intellectual history project (illustrated ed.). Indiana University Press. ISBN 9780253218391. Retrieved 23 September 2010.
10. Шнипко О. С. Види і чинники безпеки ієрархічних економічних систем: теоретико-методологічний аспект / О. С. Шнипко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №5(59) – С. 78–85.

11. Дацків Р. М. Економічна безпека у глобальному вимірі / Р. М. Дацків // Актуальні проблеми економіки, 2004. – №7 (37). – С. 143–153.
12. Бинько И. Как обеспечить экономическую безопасность Украины / И. Бинько, В. Шлемко // Всеукраинские ведомости. – 1997. – №138 (810). – С. 3–8.

Pentsova N.V.

Postgraduate

Kharkiv University of Humanities "People's Ukrainian Academy", Ukraine

SOCIAL AND ECONOMIC FOUNDATIONS OF THE DEVELOPMENT OF POSTGRADUATE EDUCATION IN THE CONTEXT OF JOINING THE EUROPEAN EDUCATIONAL SPACE

Пенцова Н.В.

аспірант

Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія», Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПРИЄДНАННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

The article deals with social and economic foundations of the development of postgraduate education in Ukraine in the context of joining the European educational space. There has been presented the results from the analysis of the budgetary policies of institutions, the criteria for the financial strategy and methodology of the economic and financial administration.

Key words: *social and economic foundations, postgraduate pedagogical education, financial strategy.*

У статті розглянуто соціально-економічні засади розвитку післядипломної педагогічної освіти України в умовах приєднання до європейського освітнього простору. Наведено аналіз бюджетної політики закладів, критерії фінансової стратегії їх діяльності та методологію економіко-фінансового управління.

Ключові слова: *соціально-економічні засади, післядипломна педагогічна освіта, фінансова стратегія.*

Побудова інноваційного суспільства вимагає невідкладних заходів щодо модернізації системи післядипломної педагогічної освіти (ППО), підвищення рівня і якості освітніх послуг і ефективності регулювання економічного розвитку ППО. Перед освітою дорослих постали невідкладні завдання подальшого соціально-економічного розвитку, забезпечення належного функціонування науково-навчального комплексу, спрямованого на задоволення потреб педагогічних працівників у якісній освіті відповідно та підвищення конкурентоспроможності національного господарства.

Теоретичний і практичний аналіз надав нам можливість для узагальнення підходів щодо визначення соціально-економічних засад подальшого розвитку ППО в Україні, що передбачає: аналіз економічних складових та бюджетної політики закладів ППО в Україні; виявлення і дослідження економічних механізмів впливу на інноваційні процеси у системі ППО, розробку фінансової стратегії закладу ППО, методологію економіко-фінансового управління.

Успіх будь-якої організації, у тому числі, й закладів ППО, залежить від правильно обраної економічно-фінансової стратегії. При цьому необхідно враховувати наступне: конкуренція на ринку освітніх послуг постійно збільшується, що повинно стимулювати пошук конкурентоспроможних стратегій; з'явилась необхідність у використанні сучасних технологій для забезпечення високої якості освіти, без новітніх інформаційно-комунікаційних технологій навчальний заклад фактично не існує; відроджується система держзамовлення шляхом проведення конкурсів між навчальними закладами; також слід враховувати комерціалізацію закладів освіти, оскільки навчальні заклади – це важливий елемент ринкової економіки.

Як показало наше дослідження, прямий взаємозв'язок між ціною та якістю послуг у системі ППО є поки що неможливим, адже не існує конкуренції на цьому ринку. На основі визначення економічної ефективності ППО можна констатувати, що існуюча методика ґрунтується на співставленні лише величин витрат і надходжень, що не відображає реальної

ситуації й унеможливило створення системи заходів, спрямованих на реформування галузі. Отже, необхідними є дослідження й розробка комплексу системно-орієнтованих економічних і соціальних умов для розвитку всіх складових системи ППО та зростання показників її ефективності, що є одним із завдань нашого дослідження.

Аналізуючи державні підходи до формування бюджетів регіональних закладів ППО та їх бюджетну політику, ми проаналізували деякі показники загального фонду кошторисів регіональних закладів за 2012-2014 роки. Як показав порівняльний аналіз, видатки загального фонду кошторису регіональних закладів ППО складаються з таких чинників і середніх показників: фонд оплати праці закладів становить 88% від загального обсягу бюджетних призначень і відображає найбільшу питому вагу в структурі видатків на утримання закладу; оплата комунальних послуг та енергоносіїв становить 4% від загального обсягу бюджетних призначень; капітальні видатки на розвиток закладів ППО протягом 2012-2014 років у кошторисах загального фонду не передбачені, за винятком 1-2-х регіонів, де ці показники є дуже незначними; інші витрати на утримання закладів ППО (навчальна і методична діяльність, придбання малоцінних товарів, оплата послуг для утримання обладнання і будівель тощо) у структурі видатків складають лише 8%.

На підставі наведеного аналізу можна стверджувати, що держава забезпечує в повному обсязі бюджетні витрати на оплату науково-педагогічного, педагогічного, адміністративного та іншого персоналу закладів післядипломної педагогічної освіти та витрати на оплату комунальних послуг та енергоносіїв, тобто створено умови для функціонування закладів ППО і виконання завдань з основних напрямів діяльності (підвищення кваліфікації та організація методичної роботи). Разом із тим, розрахунок обсягу бюджетних призначень на одного слухача коливається від 850,00 грн. до 2560,00 грн., що свідчить про відсутність уніфікованих підходів до формування бюджетів на післядипломну педагогічну освіту.

Стосовно капітальних видатків для розвитку закладів ППО, то їх питома вага є дуже малою: в структурі видатків капітальні витрати в середньому складають 10%. Враховуючи щорічну потребу закладів у проведенні хоча б часткового капітального ремонту, у придбанні комп'ютерів та оргтехніки, поповненні бібліотечних фондів, ці витрати є незначними для оновлення матеріально-технічної бази та подальшого розвитку закладів, які, враховуючи перспективність їх навчальної діяльності в умовах реформування освітньої галузі, повинні мати модернізоване сучасне обладнання.

Таким чином, аналіз бюджетної політики регіональних закладів ППО показав: а) на сьогодні на державному і комунальному рівнях відсутні єдині нормативні підходи до формування загального фонду кошторису регіональних ЗППО (бюджетні призначення); б) схожими в усіх регіонах є відсутність капітальних вкладень та заходів щодо розвитку закладів ППО; в) недостатньою є діяльність регіональних ЗППО щодо активного залучення альтернативних джерел фінансування, зокрема, надання платних освітніх послуг.

Таким чином, заклад ППО має бути дієздатним у сучасних умовах, що потребує розробки фінансової стратегії його діяльності й запровадження методології економіко-фінансового управління. Щоб вірно обрати стратегію, потрібно врахувати такі фактори: якість та обсяг потенціалу, заходи щодо підвищення рівня конкурентоспроможності. Фінансова стратегія сучасного ППО має розвиватися у двох напрямках: 1) збільшення обсягу надходжень від платних послуг та інших джерел; 2) введення системи раціоналізації витрат і економії ресурсів.

Фінансова стратегія закладу має бути спрямована, перш за все, на забезпечення рівня конкурентоспроможності і виконання таких умов: а) різноманітність та якість платних освітніх послуг, що реалізується за умови якісного потенціалу, в тому числі кадрового складу освітніх менеджерів і висококваліфікованих викладачів; крім того, чим більше заклад пропонує різних за змістом і термінами навчання освітніх послуг, тим більше потенційних користувачів на ринку послуг, які реагують на можливість вибору як форм так і змісту підвищення кваліфікації; б) облікова політика закладу, включаючи маркетингові

дослідження, умовою чого є економічний склад мислення освітніх менеджерів; якісний аналіз і прогнозування ринку освітніх послуг, якісна облікова політика закладу, що спрямована на обґрунтованість та ефективність видаткової складової послуг і застосування гнучкої системи роботи з потенційними споживачами послуг.

Для аналізу конкурентоспроможності закладів ППО на ринку освітніх послуг нами пропонуються ключові критерії, за допомогою яких, на нашу думку, можна оцінити якість умов і, відповідно, за результатами – конкурентоспроможність діяльності ЗППО: рівень професійної підготовки та якість кадрового складу; привабливість тематики, актуальність й доступність змісту навчальних програм; багатоваріантність освітніх послуг і форм їх надання; сучасна матеріально-технічна база, якісний доступ до мережі Інтернет; можливість постійного спілкування з фахівцями для потенційних користувачів послуг; поєднання управлінського, економічного і педагогічного мислення в організації діяльності; грамотна цінова політика; можливість прогнозування надходжень від надання освітніх послуг; соціальний захист працівників.

Розширенню кола користувачів послуг, максимальному охопленню сільських педагогів сприятимуть можливості для їх постійного спілкування з фахівцями з різних питань ППО. Змістовий розвиток, підвищення привабливості для активних споживачів освітніх послуг є результатом поєднання управлінського, економічного і педагогічного мислення в організації діяльності закладу. Грамотна цінова політика призведе до фінансово-економічного розвитку закладу, зміцненню економічної усталеності. Значне місце в розвитку закладу має соціальний захист працівників, показником чого, перш за все, є зростання рівня їх заробітної плати.

В умовах ринкової економіки в системі ППО виникає також необхідність на кластерних засадах тісного зв'язку та взаємовідносин між суб'єктами навчального процесу: закладів післядипломної педагогічної освіти, що надають освітні послуги, навчальних закладів освіти усіх форм власності, що направляють педагогічних працівників на курси підвищення кваліфікації, та споживачів освітніх послуг – педагогічних працівників.

Для розвитку ринку послуг в післядипломній педагогічній освіті необхідним є розмежування повноважень й відповідальності між закладами післядипломної педагогічної освіти та органами управління освіти, тобто, забезпечення автономії діяльності закладів ППО, що дозволить їм самостійно управляти освітнім процесом і більш ефективно вирішувати питання економічного розвитку закладів.

Серед факторів впливу на ринок освітніх послуг можна виділити фактори мікросередовища (потенціал, мотивація, моніторинг, менеджмент) і фактори макросередовища (політика, економіка, бюджетна і соціальна політики). Разом з тим, звертаємо увагу на такі важливі складові потенціалу закладів ППО як: наявна матеріально-технічна база, фінансові ресурси, кадровий склад й економічне мислення освітніх менеджерів. Кожен з факторів впливає на формування, в першу чергу, пропозицій на ринку освітніх послуг, регуляторами чого є також держава і місцеві органи виконавчої влади. По-друге, фактори макросередовища впливають на формування попиту потенційних користувачів послуг: навчальних закладів і педагогічних працівників.

Таким чином, поєднання і взаємозв'язок мікро- і макросередовища з регуляторами та споживачами освітніх послуг становлять собою якісний механізм економіко-фінансового управління ППО. З урахуванням зазначених умов і критеріїв, вважаємо, що процес подальшого розвитку післядипломної педагогічної освіти необхідно розпочинати з існуючих перспектив розвитку галузі і регіону, які мають свої фази та історичні етапи розвитку.

Головною проблемою приєднання України до Болонського процесу в межах обраного нею курсу на євроінтеграцію є готовність до євроінтеграції кожного навчального закладу. Для цього кожен заклад післядипломної педагогічної освіти має розробити власну концепцію економічного розвитку, яка відповідала б сучасним умовам та була б спрямована як на виконання власних фінансово-економічних завдань, так й на виконання цілей місії, що відповідає меті освіти в Україні.

Література:

1. Каленюк І.С. Розвиток вищої освіти та економіка знань / І.С. Каленюк, О.В. Куклін. – К.: Знання, 2012.
2. Knowle's M. Towards A model of Lifelong Education / M. Knowle's // Reflections on Lifelong Education and the school. – Hamurg, 1975.

Proskurina M.O.

PhD of Economic Sciences

Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine

ECONOMIC ASPECTS OF THE FESTIVAL MOVEMENT IN ITALY AND UKRAINE

Проскуріна М.О.

кандидат економічних наук

Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФЕСТИВАЛЬНОГО РУХУ ІТАЛІЇ ТА УКРАЇНИ

These thesis deals with the role of festivals in the economic and cultural development in Italy and Ukraine. The festival activities are reviewed as a kind of business. There is analys of social and economic input of festivals to the economy. Considered specifics of festival movements in Ukraine. The role of government is determined in the field of festival.

Keywords: *creative industries, festival, festival business, festival tourism, creative economy, economic input.*

Стаття присвячена питанню фестивального руху в Україні та Італії. Його впливу на економічну ситуацію в регіоні. Розглянуто фестивальну діяльність, як вид економічної діяльності. Проаналізовано соціально-економічні ефекти від проведення подібних заходів. Розглянуто специфіку фестивального руху в Україні. Визначено роль держави.

Ключові слова: *креативні індустрії, фестивальний туризм, фестиваль, креативна економіка, економічний ефект.*

Характерною рисою сучасних економічних процесів є широке застосування креативного потенціалу людини в господарсько-економічній діяльності, через єдність технологічних, соціальних, культурологічних та економічних механізмів. Основними ресурсами та запорукою подальшого конкурентоспроможного розвитку країн в умовах глобалізації стають знання, інформація та здатність до творчості при вирішенні нових завдань, а матеріальним підґрунтям такого розвитку – всебічне застосування цифрових технологій. Отже культурні та креативні індустрії (ККІ), як сектор національного господарства, стають стратегічним орієнтиром державної економічної політики в багатьох країнах світу та розглядаються як перспективна інвестиційна сфера.

Концепція креативної економіки дозволяє таким країнам як Україна інтегруватися у глобалізовану економіку шляхом інтенсивного використання свого творчого потенціалу для створення та просування конкурентоспроможного національного продукту. Зростає роль державної політики, спрямована на захист, підтримку та просування національних ККІ.

Фестиваль, як форма соціо-економічної діяльності, є одним з прикладів поєднання економіки, технологій, культури і традицій окремого регіону. Як масове культурологічне дійство та мистецька подія, він є популярним в багатьох країнах світу. Фестивальний рух впливає на господарську діяльність окремих регіонів, сприяє розвитку туризму та формує культурне середовище. Фестивалі – це стратегічна інвестиція у комунікації та просування міст або територій, як брендів.

Фестивальна індустрія є прикладом «змішаної» економіки у дії, що характеризується централізованим плануванням та участю державних підприємств з певним рівнем приватизації. Фестивалі можна поділити за принципом власності та джерел фінансування на три групи (*Andersson and Getz*): приватні, урядові, змішані. Здебільшого фестивалі аналізуються в поєднанні з туристичною індустрією [*Kundi Viktória, Giovanardi, M., Lucarelli, A., & Decosta, P. L. E.*]. Окрім того, фестивальна діяльність розглядається як інструмент покращення економічної ситуації на регіональному рівні та аналізується їх вплив на сферу

зайнятості, загальний добробут населення регіону, динаміку підприємництва [Crompton John L, Kundi Viktória, Vrettos Alexandros.]. Значний внесок у дослідження економічної ролі фестивальної діяльності зробив італійський дослідник Гідо Герзоні (Guerzoni G.), розкривши практично всі сторони фестивальної діяльності, як економічної.

Одним з напрямів програми «Креативна Європа» до якої долучилася Україна наприкінці 2015 р. є фестивальний рух. Отже тема економічного значення фестивальної діяльності для національного господарства України є актуальною і потребує системних економічних досліджень.

Спостерігаються наступні економічні ефекти від проведення фестивалів: зростання доходів місцевого населення за рахунок зростання продажів товарів та послуг, відбувається розширення ринку, посилюється виробництво та покращується якість товарів та послуг для задоволення потреб іноземних туристів, прискорюється відтворення виробничих структур. Фестивалі виконують стабілізаційну функцію. Проте в той самий час виникають і певні економічні загрози: відбувається зростання цін, посилюється значення альтернативної вартості [3]. Одночасно відбувається розширення певних секторів тіньового економіки. За умови стійкої повторюваності заходу та його масштабності спостерігається сезонність економічної динаміки. Головною складністю при оцінці ефекту від проведення фестивалю є вимірювання неекономічних результатів. Фестиваль формує динамічний інформаційно-культурний простір, який в свою чергу стимулює творення нових культурних продуктів на новому якісному рівні та забезпечує попит на такого роду національний продукт. Фестивальні заходи сприяють розбудові ринкової інфраструктури культурного сектору регіону.

Італія слугує цікавим прикладом для України в плані використання фестивальних подій для підвищення економічної та соціальної привабливості регіону. Зважаючи на тісний зв'язок фестивального бізнесу з туристичною сферою доцільно навести данні щодо відсотків у ВВП України та Італії від туристичного бізнесу. В Італії часта туристичного бізнесу у ВВП країни коливається в межах 9-11% ВВП, що є достатньо вагомою величиною і ілюструє стабільність, тоді, як в Україні – 5-8% і дуже сильні перепади за останні 25 років.

Фестивальний ринок пострадянських країн – розвивається дуже динамічно та є достатньо привабливим в економічному сенсі. І хоча італійські фестивалі є дуже популярними, проте в умовах гострої конкуренції, постає необхідність у пошуку нових форматів фестивалів та форм просування культурного продукту. Важливим фактором виживання фестивалів є фінансування. Серед італійських фестивалів практично всі користуються фінансуванням з державних і приватних організацій і 78,4% - фінансуються некомерційними організаціями. Частка технічного спонсорінгу становить приблизно 64,9% та медіа-партнерство - 62,2%. Пітримка Міністерства спадщини та культури, Міністерства освіти і науки та Національної дослідницької ради - 10,8%, а фінансування Європейського Союзу - 8,1% [3]. Після фінансової кризи 2008 р. італійський фестивальний бізнес продемонстрував відносну стабільність.

Фестиваль – це складний вид підприємницької діяльності, який дозволяє отримувати вагомі прибутки за рахунок наступних джерел [10]:

1. Розповсюдження білетів та робота з аудиторією.
2. Продаж сувенірної продукції. Відповідно до звіту європейського фестивального ринку за 2014 рік 54% відвідувачів фестивалів придбали сувенірну продукцію.
3. Фуд-корті.
4. Забезпечення проживання відвідувачів та глядачів. За умови проведення фестивалів, розрахованих на кілька днів, важливим є питання проживання та забезпечення гігієнічних потреб відвідувачів. Для прикладу за 2014 рік 54% відвідувачів фестивалів скористувалися послугами кемпінгів, а 20,5% - послугами готелів.
5. Продаж прав та фото та відео зйомку, телевізійні права.

Питання державного регулювання економічної діяльності фестивального бізнесу постають перед урядами багатьох країн. Але важливим фактором є формування культури

проведення подібних заходів, надання супутніх послуг відвідувачам а також фінансова підтримка з боку місцевих органів влади. На державу та органи самоврядування покладено відповідальність за створення туристичної інфраструктури та сприятливого середовища для розвитку фестивального бізнесу зокрема.

Зокрема: на законодавчому рівні в Україні маємо відсутність чіткого визначення фестивальної діяльності та її ідентифікація як економічної та підприємницької. Серйозною проблемою у фестивальному русі України постає відсутність сформованої культури споживання мистецького продукту за відповідну плату. Адже більше двадцяти років Очевидною стає необхідність модернізації системи оподаткування. Зважаючи на високий рівень ризику бізнесу в сфері фестивальної справи та концертно-гастрольної діяльності ускладнена процедура отримання кредитних коштів на проведення таких заходів. Відзначимо також непрозору систему надання державної фінансової підтримки фестивальним подіям різного рівня. Фестивальна культура в Україні знаходиться на етапі формування чітких, прозорих та зрозумілих правил ведення такої економічної та соціокультурної діяльності. Такого роду робота має проводитися на тлі складної економічної та геополітичної ситуації в країні, що впливає на платоспроможність населення, створює не сприятливі умови для проведення фестивалів. Проте, розглядаючи фестиваль, як потужний інструмент економічної ревіталізації регіону, доцільним є проведення системної державної політики по підтримці фестивальної діяльності.

Італія славиться своїми численними фестивалями та карнавалами. Вони приваблюють тисячі туристів зі всього світу та відіграють важливу роль в економіці країни. Доцільно дослідити досвід Італії та виявити можливості його впровадження в Україні.

Сьогодні Україна, як ніколи, потребує якісних структурних змін та цілісної стратегічної програми господарсько-економічних перетворень. Очевидним є доцільність господарської трансформації територій для активізації роботи креативного класу. Створення умов для економічної діяльності в сфері культури, формування розуміння того, що ККІ є вагомою частиною господарсько-економічної діяльності суспільства та повноцінною сферою підприємницької діяльності – це першочергові завдання які мають бути вирішені на державному рівні. Державна політика в сфері культури має носити комплексний характер та узгоджувати роботу фіскальної служби України, міністерств економіки, фінансів та культури.

Література:

1. Crompton John L.. Measuring the economic impact of festivals and events some myth, misapplications and ethinical dilemmas/ Fest Mgtm & Evnt Tour, Vol.2, p.33-43.
2. Economic Impacts of 97 Festivals and Events Funded by the Ontario Trillium Foundation, the Ontario Arts Council and the Ontario Cultural Attractions Fund Fact Sheet 2: Analysis by Size of Festival Prepared for the Ontario Trillium Foundation, April 2003 by Hill Strategies (www.hillstrategies.com)
3. Guerzoni G. Effetofestival (2012)
4. Giovanardi, M., Lucarelli, A., & Decosta, P. L. E. (2014). Co-performing tourism places: The “Pink Night” festival. *Annals of Tourism Research*, 2013, 44, p.102-115.
5. Hunyadi Zsuzsa, Inkei Péter, Zoltán Szabó János. Festival-world Summary Report. National survey on festivals in Hungary including deliberations on public funding, evaluation and monitoring. Budapest, 2006
6. Kundi Viktória, International and national models used for measuring festivals economic impacts, *Ege StrategicResearch Journal*, 2013, Cilt 4, Sayı 1, p. 31-46.
7. Moeran Brian, Pedersen Jesper Strandgaard. Fairsand Festivals: Negotiating Valuesinthe Creative Industries, development. *Event Management*, 2009, 11(1/2), p.23-32.
8. Moscardo, G. (2007). Analyzing the role of festivals and events in regional
9. Vrettos Alexandros. The Economic Value of Arts & Culture Festivals. A Comparison off our European Economic Impact Studies
10. Проскуріна М.О. Культурологічні та економічні аспекти фестивального руху Угорщини та України // *Science and Education a New Dimension. Economics*, 2015, 1(72) – С.41-44.

Shpykuliak O.H.

Doctor of Economic Sciences, Professor
Vinnitsa National Agrarian University, Ukraine

Sakovska O.M.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Uman National University of Horticulture, Ukraine

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC ASPECTS OF THE FORMATION OF COOPERATIVE ENTERPRISES IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY

Шпикуляк О.Г.

доктор економічних наук, професор
Вінницький національний аграрний університет, Україна

Саковська О.М.

кандидат економічних наук, доцент
Уманський національний університет садівництва, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КООПЕРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

The article is devoted to the investigation of the economic problems related to the development of agricultural cooperation, it's organizational and economic aspects, creation and function of service cooperatives. The analysis of the activities of the cooperative structures that are engaged in rabbit breeding was made. The ways and economic mechanisms for such issues were proposed: for the further cooperation development in agricultural production, for the creation of favorable economic environment for the effective activity of service cooperatives.

Keywords: *cooperation, agricultural service cooperative, agricultural market, agricultural producer, economic mechanism, economic efficiency.*

Стаття присвячена дослідженню економічних проблем розвитку сільськогосподарської кооперації, організаційно-економічних аспектів створення та функціонування обслуговуючих кооперативів. Здійснено аналіз діяльності кооперативних структур, які займаються кролівництвом. Запропоновані шляхи та економічні механізми стимулювання подальшого розвитку кооперації в агропромисловому виробництві, створення сприятливого економічного середовища для ефективної діяльності обслуговуючих кооперативів.

Ключові слова: *кооперація, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, аграрний ринок, сільськогосподарський товаровиробник, економічний механізм, економічна ефективність.*

Досвід розвинених країн світу та вітчизняна практика господарювання переконують, що зростанню темпів аграрного виробництва значною мірою сприятиме кооперативна ініціатива незалежних товаровиробників. Розвиток сільськогосподарської кооперації є невід'ємною складовою аграрної реформи. В умовах конкурентної боротьби товаровиробників обслуговуюча кооперація є засобом економічного захисту дрібних сільськогосподарських виробників від посередницьких структур та монопольних об'єднань, які прагнуть розширити й контролювати через монополізацію ринків збуту і сферу виробництва.

У результаті реалізації проекту „Створення регіонального навчально-практичного центру розвитку багатофункціональних кооперативів”, що фінансується Європейським Союзом у рамках програми „Підтримка політики регіонального розвитку в Україні”, у Черкаській області планується створити щонайменше 50 нових сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, залучити близько 1000 громадян до господарської діяльності та працевлаштувати біля 300 осіб на селі. Вартість проекту складає 617,1 тис. євро, з яких 80% – внесок ЄС, а 20% витрат покривається за рахунок коштів обласного та місцевого бюджетів. Черкаська обласна рада виконала свої фінансові зобов'язання, виділивши на реалізацію проекту більше 1,5 млн. грн.

Проектом передбачено створення робочих місць та диверсифікацію джерел доходів сільського населення в приватних домогосподарствах на базі переданих міні-ферм для вирощування кролів, племінного поголів'я кролів, сушарок для фруктів та овочів, саджанців плодово-ягідних культур та танків для охолодження молока. Для цього запропоновано

механізми здешевлення виробничих ресурсів за рахунок: вирощування тварин та рослин безпосередньо в приватних домогосподарствах, об'єднання домогосподарств у сільськогосподарський обслуговуючий кооператив з функціями централізованого забезпечення виробничими ресурсами, послугами та оптового збуту продукції.

Проект підтримує такі напрями діяльності кооперативів як кролівництво, молочне скотарство та ягідництво. Одним з провідних напрямів реалізації проекту є кролівництво. В 1990 - 1995 рр. товарне поголів'я кролів в Черкаській області становило 2870 тис. голів, в забійній вазі м'яса – 5750 тонн щорічно з розрахунку 4,2 кг на 1 жителя Черкаської області. Щотижня 20 тонн м'яса кролів відвантажувалося в м. Київ та м. Одесу, вироблялося близько 1 млн. банок тушкованого м'яса на Уманському, Корсунь-Шевченківському, Золотоніському і Черкаському консервних заводах облспоживспілки.

В даний час максимальне товарне поголів'я кролів в Черкаській області скоротилося і складає 0,2 кг на 1 жителя Черкаської області [1].

Вважаємо за доцільне запропонувати сільськогосподарським товаровиробникам Черкаської області, домогосподарствам об'єднатись у кооперативи і створити на базі приватних домогосподарств міні-ферми на 110-160 голів одночасного утримання (500 - 750 відгодованих голів на рік) з відгодівлі кролів за технологією еко-кролівництва.

Параметри запропонованої кролеферми:

Поголів'я: 24 самки + 2 самці

Площа ділянки: 40-60 м².

Обладнання: 14 шт. по 2 клітки або 7 шт. по 4 клітки

Корми: 2,4 тонни (6 місяців)

Вакцини: 300 доз (6 місяців)

Злучка: 7-14 день

Відсадка: 40-44 день

Забій: 40 шт. в день, забій 1-2 рази на тиждень

Витрати кормів: самці: 230 г/добу, самки: 220 г/добу,

в період лактації – 380 г/добу, молодняк: 1 місяць – 60 г/добу з 3-тього тижня, 2-й місяць – 95 г/добу, 3-й місяць – 170 г/добу.

Переваги створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу:

1. можливість отримання обладнання та племінного поголів'я кролів від проекту в користування;

2. можливість формування товарних партій, прогнозування збуту готової продукції та зменшення витрат на транспорт:

1) оптове зберігання та транспортна логістика;

2) умови оплати за готову продукцію;

3. централізований ветеринарний нагляд та обслуговування міні-ферм за єдиною профілактичною програмою;

4. оптимізація витрат на закупівлю ветеринарних препаратів;

5. можливість оптимізації витрат на придбання якісних кормів відповідно до програми годівлі кролів:

1) логістика по доставці комбікорму;

2) ціна на комбікорми;

3) гарантія відповідності ціна – якість;

4) централізоване навчання та консультаційна підтримка із залученням провідних фахівців галузі.

Засновниками та членами сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу можуть бути виробники сільськогосподарської продукції – юридичні та / або фізичні особи, які зробили вступний і пайовий внески у розмірах, визначених загальними зборами кооперативу, дотримуються вимог статуту, мають право ухвального голосу та беруть участь у господарській діяльності кооперативу [2].

Члени сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу є споживачами послуг,

тобто клієнтами СОК. Але якщо кооператив займається збутом, то у нього з'являється ще один клієнт – споживач сільськогосподарської продукції. Умовою членства в сільськогосподарському обслуговуючому кооперативі (правом і обов'язком) є участь у господарській діяльності кооперативу [3].

Вигоди об'єднання в СОК для дрібних товаровиробників:

- зменшення витрат при постачанні матеріально-технічних ресурсів: кормів, поголів'я кролів;
- зменшення витрат на рекламу та забезпечення збуту продукції: колективний сайт-магазин, спільне просування продукції;
- формування товарних партій продукції, зберігання, транспортування та допомога в реалізації;
- підвищення кваліфікації членів СОК.

Головною метою такої кооперації є заготівля та реалізація м'яса кролів, надання ветеринарних, технологічних і транспортних послуг, постачання матеріально-технічних засобів. Діяльність таких кооперативів значною мірою сприяє поліпшенню виробничо-фінансових показників його членів за рахунок реалізації більших обсягів продукції, вищої якості та в оптимальні строки, з меншими матеріальними й фінансовими витратами, а головне – за вищими цінами.

Корми для кролів – найбільш витратна частина, що становить 55-80% від суми загальних витрат. Розрахунки проведені з врахуванням вартості кормів 7 грн./кг.

Таблиця 1

Показники діяльності члена СОК при використанні 2 або 3 міні-ферм з відгодівлі кролів

Показник	Значення показника	Значення показника
Кількість міні-ферм (шт.)	2	3
Кількість кролів (самок і самців, шт.)	8 (7 +1)	12 (11+1)
Початкові витрати на 22 тижні, грн.	12294	15722
Доходи за рік, грн.	41712	74976
Витрати за рік, грн.	38635	54624
Прибуток за рік, грн.	9077	22191
Рентабельність проекту	23,5 %	42 %

Аналіз кооперативного руху в Україні свідчить, що перевага надається кооперативам, які обслуговують приватний сектор, оскільки в нинішніх умовах індивідуальний виробник має відчутніші переваги від такого членства.

Таблиця 2

Показники діяльності члена СОК з нарощуванням виробництва

Показник	Значення показника	Значення показника
Кількість міні-ферм (шт.)	2 + 1	3 + 2
Кількість самок, шт.	8 + 3 = 11	12 + 8 = 20
Кількість самців, шт.	1	2
Початкові витрати на 22 тижні, грн.	14977	14977
Доходи за рік, грн.	60776	94705
Витрати за рік, грн.	51508	74705
Прибуток за рік, грн.	9268	21855
Рентабельність проекту	18 %	29,25 %

З даних таблиці 2 видно, що сільськогосподарські кооперативи, в яких запроваджена раціональна організація виробництва, мають високі стабільні результати виробничої діяльності, успішно конкурують в ринковому середовищі та функціонують на принципах кооперації.

Таблиця 3

Показники діяльності члена СОК при використанні 4 або 5 міні-ферм з відгодівлі кролів

Показник	Значення показника	Значення показника
Кількість міні-ферм (шт.)	4	5
Кількість кролів (самок і самців, шт.)	16 (14 +2)	20 (18+2)
Початкові витрати на 22 тижні, грн.	18496	21923
Доходи за рік, грн.	95424	122688
Витрати за рік, грн.	65645	80699
Прибуток за рік, грн.	29774	41989
Рентабельність проекту	45 %	52 %

Разом з тим збільшення обсягу діяльності кооперативу вимагає удосконалення механізму економічних відносин між учасниками, а також системи контролю для підтримки на достатньому рівні впливу його членів на прийняття важливих управлінських рішень.

Таблиця 4

Показники діяльності члена СОК з нарощуванням виробництва

Показник	Значення показника	Значення показника
Кількість міні-ферм (шт.)	4 + 2	5 + 1
Кількість самок, шт.	14 + 8 = 22	18 + 4 = 22
Кількість самців, шт.	2	2
Початкові витрати на 22 тижні, грн.	20680	23962
Доходи за рік, грн.	125528	135752
Витрати за рік, грн.	97504	92070,68
Прибуток за рік, грн.	28024	43681,32
Рентабельність проекту	29 %	47,4 %

Ресурси членам сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу ніхто не додасть, отже, потрібно збільшувати швидкість обертання ресурсів.

Функції кролівничого кооперативу:

1. об'єднання приватних домогосподарств;
2. взаємовідносини з проектом, отримання матеріально-технічної підтримки;
3. координація, складання договорів з проектом та членами, контроль доставки, монтажу у членів та експлуатації міні-ферм;
4. фінансові розрахунки з членами (за надані послуги, додаткові міні-ферми і ін.)
5. централізований імпорт/експорт кролів, взаємовідносини з постачальниками;
6. доставка кролів в міні-ферми, забезпечення проходження ветеринарного контролю;
7. організація регулярного ветеринарного огляду кролів та проведення профілактичних заходів на міні-фермах, централізоване забезпечення ветеринарними препаратами та послугами;
8. своєчасне централізоване забезпечення якісними кормами, взаємовідносини з комбікормовими заводами;
9. організація навчання та технологічних консультацій членів кооперативу та розробки програм годівлі, профілактики здоров'я та біобезпеки кролів;
10. оптова реалізація кролів, відносини з споживачами, переробними підприємствами та членами кооперативу;
11. організація транспортних перевезень та логістика.

Створення та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів дозволить: підвищити рівень доходів сімей – членів кооперативів (щонайменше на 50%), покращити якість та асортимент місцевої продукції, збільшити обсяг пропозиції органічної продукції для потреб внутрішнього ринку та знизити соціальну напругу в сільській місцевості.

Література:

1. Статистичний щорічник України за 2014 р. / За ред. І.М. Жук. – К.: Державна служба статистики України. – 2015. – 560 с.
2. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17 липня 1997 р. (у редакції Закону від 20.11.2012 № 5495-VI) / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 39. – Ст. 261.
3. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив: початок шляху: практичний посібник / І.Ф. Томич, Р.Я. Корінець, М.П. Гриценко. – К.: ТОВ „ВП”ЕДЕЛЬВЕЙС”, 2013. – 96 с.
4. Сільськогосподарські кооперативи / Аграрний сектор України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agroua.net/economics/documents/>.

Sribna E. V.

Postgraduate

National University of Water Management and Nature Resources Use

HISTORICAL ASPECTS OF WIND ENERGY IN THE WORLD

Срібна Є.В.

аспірант

Національний університет водного господарства та природокористування

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІТРОВІ ЕНЕРГЕТИКИ В СВІТІ

The article says about the historical development and current state of the wind energy in the world. Given the periods and characteristics of wind power in the leading countries of the world.

Keywords: wind energy, energy, wind turbine, «offshore» energy

В статті розглянуто історичний розвиток та сучасний стан вітрової енергетики в світі. Дається аналіз, періодизація та особливості вітрової енергетики у провідних країнах світу.

Ключові слова: вітрова енергетика, енергетика, вітровий генератор, «офшорна» енергетика

Безперечно, найпростішим використанням природних (альтернативних) джерел енергії є енергія вітру. З його допомогою почалася масова переробка зерна. Тому першою досить серйозною енергетичною установкою був звичайний сільськогосподарський млин. З початку ХХ ст. вони зазнали суттєвих технологічних змін. У 1918 році за принципом вітрових млинів почали працювати вітрові електростанції (ВЕС). Так, станом на 1918 рік у Данії нараховувалося понад 120 енергетичних установок потужністю по 10-20 кВт. Вже на початку Другої світової війни загальна потужність ВЕС у країні сягнула 2,5 млн. кВт. Тому можна рахувати, що з 1918 року розпочався перший період вітрової енергетики, який тривав до початку Другої світової війни, тобто до 1939 року. Світовим лідером виробництва вітрової електроенергії в цей період був Радянський Союз, при чому це лідерство утримувалося до 1950 року.

У 1931 році в Криму (територія Балаклави) була запущена в експлуатацію на той час досить потужна (100 кВт) вітроелектростанція. При цьому діаметр колеса складав 30 м. Для порівняння в цей же час в Німеччині та Данії, вітроустановки значно поступалися технічними параметрами (діаметр колеса складав 24 м, а потужність не перевищувала 50-70 кВт [1].

Тобто, з 1931 року в СРСР почалась масова реалізація мережових вітроустановок потужністю 100 кВт [2]. Такі успіхи дали можливість у 1938 році на території Криму реалізувати проект вітроелектростанцій потужністю 5 мВт.

Після закінчення Другої світової війни продовжувався розвиток вітрової енергетики, що тривав до 1970-х років. Так, протягом 1950-1955 рр. в СРСР вироблялось 9000 вітроустановок в рік. Під час освоєння цілини в Казахстані була збудована перша багатоагрегатна вітроелектростанція, що працювала разом з дизельним двигуном, загальною потужністю понад 400 кВт. Пізніше така вітроелектростанція стала прообразом сучасних вітропарків і систем «вітро-дизель» [3].

Протягом 1960-1980-х років енергетична галузь СРСР переорієнтувалась на будівництво ТЕС, ГЕС та АЕС. Відповідно вітроелектростанції не витримали конкуренції з електроенергетичними гігантами, і до кінця 1960-х років їх серійне виробництво було повністю закрито.

Третій період розвитку вітрової енергетики у світі припадає на 70-ті роки XX ст. Він зумовлений загостренням екологічної ситуації, ростом цін на нафту та бажанням західних країн послабити залежність від поставок вуглеводнів з СРСР і країн третього світу. Нафтова криза 1973-1974 років спричинила додатковий поштовх розвитку вітроенергетики і вивела питання щодо її розвитку на державно-політичний рівень.

В СРСР до питань вдосконалення вітроелектростанцій повернулися значно пізніше. Лише у 1990 році було організовано виробництво ВЕС, потужністю 200, 250 та 1000 кВт. Практичні інститути приступили до створення системних вітроелектростанцій: Східно-Кримської, Ленінградської, Калмицької, Магаданської та Заполярної (м. Воркута). Але внаслідок подій 1990-х років та подальшої економічної кризи було припинено роботу на цих об'єктах. Тому подальший розвиток вітроенергетики припадає на інші країни, в основному – це країни ЄС та США. У 1991 році європейські країни нараховували понад 4061 вітроенергетичних установок загальною потужністю 554,05 МВт, з яких у Данії 2491, Франції - 699, Нідерландах — 433, у Іспанії — 277, у Великій Британії 72, Бельгії — 23.

Вже у 2003 році на країни ЄС припадало майже дві третини вітроустановок, загальною потужністю понад 23 тис. мВт. Першу трійку ЄС по використанню вітроустановок зайняли [4]: Німеччина – 12 тис. мВт; Іспанія – 1,5 тис. мВт; Данія – 0,7 тис. мВт.

Дані зростаючі тенденції використання вітроенергетики в цих країнах зумовлені за рахунок модернізації існуючих вітроустановок, термін експлуатації яких понад 10 років. Крім того, по попередніх прогнозах розвитку даної енергетики, передбачалося, що у країнах ЄС будуть розміщені вітрові установки потужністю до 10 мВт, проте уже на кінець 2003 року потужність введених в експлуатацію вітроустановок сягала 28 тис. мВт, а на кінець 2010 року передбачалась 40 тис. мВт, але в реальності дана цифра перевищувала прогнози і лежала в межах 60-75 мВт.

Так, у 2011 році потужність ВЕС Німеччини складала біля 29 тис. мВт, Іспанії – 22 тис. мВт, решта країн Європи, зокрема Італії, Франції та Великобританії – в діапазоні 6-7 тис. мВт. Відповідно ці країни формують середній ринок вітрової енергетики ЄС,

До 2013 року спостерігається активізація розвитку вітрової енергетики у світі. Зокрема, станом на 2013 рік – загальна потужність ВЕУ складала 318 гВт. Ця потужність розділена в основному серед таких країн: Європа – 38%, Азія – 36%, Північна Америка -22% . По показнику найбільшої встановленої потужності ВЕУ входять країни: Китай – 91 тис. мВт, США – 61 тис. мВт, Німеччина – 34 тис. мВт, Іспанія – 23 тис. мВт, Індія – 20 тис. мВт. Якщо ці країни охарактеризувати по сумарній потужності, то їх частка в світовій потужності ВЕУ сягає понад 72%.

За даними Американської асоціації вітрової енергетики (AWEA) у 2008 році США вийшли на перше місце в світі по потужності побудованих вітрових електростанцій. В цьому ж році у США потужності ВЕС зросли на 50%. За рік було побудовано 8358 мВт нових вітрових електростанцій. На кінець 2010 року загальна потужність ВЕУ США складала 40180 мВт [5]. Таким чином, у США протягом 2010-2013 років спостерігався стабільний ріст вітрової енергетики.

Станом на 2014 рік світовим лідером виробництва вітрової енергетики визначено Китай, який генерує 77 гВт електроенергії [6]. Якщо аналізувати розвиток вітрової енергетики Китаю, слід відзначити основні його чинники. Початкова динаміка розвитку вітроенергетики в країні протягом 200-2005 років складала 30% в рік.

Уряд Китаю у 2005 році приймає закон «Про відновлювальну енергетику». Реалізація цього закону забезпечила те, що на кінець 2008 року вироблялося 1,3% вітрової електроенергії, що у майже у 10 разів перевищив відповідний показник на початок 2005 року (0,17%). Відповідно, за рахунок державного регулювання, в Китаї у 2008 році було збудовано нових ВЕС загальною потужністю 6,3 мВт. Це стало можливим завдяки державному інвестуванню у вітряну енергетику протягом 2007 року загальною сумою около 16 млрд. юанів (більше 2 млрд. дол. США).

Аналізуючи світові показники розвитку ВЕУ, слід відзначити, що з 2013 року темпи росту вітроенергетичної галузі сповільнилися. Сумарне введення потужностей склало 35 гВт., а це на 20,7% менше, ніж у попередньому році.

В США введення в експлуатацію потужностей скоротилося у 12 раз, це при тому, що в цей час у процесі будівництва знаходилось 12 гВт потужності ВЕУ. Подібна ситуація прослідковується в Іспанії та Індії.

Причинами такого зниження стали: розгортання фінансово-економічної кризи; неодночасне входження країн в зону рецесії; зростання бюджетного дефіциту країн.

В цей же період спостерігається протилежна тенденція, яка характерна для Великобританії. В цій державі відбувається активізований розвиток так званої офшорної вітроенергії і її частка склала 47% від світових офшорних потужностей. Ту ж саму тенденцію ми вказали і у розвитку вітроелектроенергетики Китаю.

Починаючи з 2014 року Азія стає домінувати у виробництві енергії вітру у світі. Це стало можливим за рахунок швидкого розвитку даної сфери у Китаї. Проте в азіатському регіоні загалом також спостерігається сповільнення темпу розвитку вітроенергетики. Але, на думку, GWEC (Всесвітня Рада з енергії вітру), це сповільнення пов'язане з «ринковою консолідацією» у Китаї та «політичними промахами» в Індії. Не зважаючи на це, Азія залишається світовим лідером виробництва вітроенергетики.

Незважаючи на технічні успіхи розвитку вітроенергії та, враховуючи те, що більше тридцятого кВт-год., що споживається людством припадає на вітростанції, у вітровій електроенергетиці прослідковується нарощення проблем.

По-перше, сучасні вітроустановки вимагають швидкості вітру на рівні 7-8 м/с, що не в кожному регіоні Землі можна досягти. По-друге, переважна частина регіонів Землі з відповідною швидкістю вітру знаходяться в зонах, що далеко розміщені від відповідної енергетичної інфраструктури (готові лінії електропередач - ЛЕП). По-третє, вітроустановки вимагають залучення значних земельних площ, тому альтернативою цього виступає будівництво офшорних ВЕС. Технічне вирішення таких проблем пропонується в різних напрямках. Перший напрямок – це будівництво так званих лінзових платформ, запропонований Японським агентством природних ресурсів і енергії (Agency for Natural Resources and Energy). Інновація даного рішення зводиться до формування потоку вітру, а також комплексне рішення стосовно генератора лопаті та контролера. Ці розробки дозволять отримувати вітрової енергії 2-3 рази та суттєво понизять її собівартість.

Інший напрямок – зміна пріоритетів лопатів. Якщо раніше прослідковувалась тенденція до зростання діаметра та переважно трьохпелюсткового рішення, то на даний період впроваджуються розробки радіально-конусного типу.

Останні дослідження щодо доцільності висотних турбін були проведені групою науковців Делаверського університету, яку очолила Христина Арчер. Ідея даного дослідження зводилась до того, що інтенсивність вітру більша 10 м/с на м³ об'єму знаходиться на відстані від 300 до 3000 м над землею, практично у будь-якій рівнинній частині поверхні Землі. Якщо цей потенціал природи використовувати хоча б на третину, то це забезпечить електроенергією все людство, починаючи з рівнинних та без лісових територій.

Таким чином проведений аналіз вказує на те, що вітрова енергетика є досить суттєвим джерелом отримання енергії для людства. Більшість розвинутих країн та країн, що розвиваються активно задіюють це джерело електроенергії у своїй промисловості. Крім того, сектор даної енергетики стійко зростає, при цьому, вирішуючи досить значні технічні проблеми. В той же час, кожна країна намагається налагодити власне виробництво вітрових установок, яке в кінцевому підсумку спричиняє зниження собівартості цього виду електроенергії.

Література:

1. Основи вітроенергетики: підручник / Г. Півняк, Ф. Шкрабець, О75 Н. Нойбергер, Д. Ципленков ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2015. – 335 с.

2. Александр Соловьёв, Кирилл Дегтярёв// Ветреная ветряная энергетика/ Наука и жизнь. № 7. 2013
3. Игорь Прокофьев//100 000 солнечных крыш/ Мировая энергетика. 2014
4. Стан і перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні: аналіт. доп. / О. М. Суходоля, А. Ю. Сменковський, А. І. Шевцов, М. Г. Земляний; за ред. О. М. Суходолі. – К. : НІСД, 2013. – 104 с. – (Сер. «Економіка», вип. 12).
5. The office web-site of American wind energy associate <http://www.awea.org/>
6. Гелетуха Г.Г., Железна Т.А., Праховнік А.К. Аналіз енергетичних стратегій країн ЄС та світу і ролі в них відновлювальних джерел енергії. Аналітична записка БАУ №13, 2015, 35 с.

Tarash L.I.

Doctor of Economic Sciences, senior researcher

Petrova I.P.

leading economist

of the sector of problems of management of development of regions

The Institute of the Economy of Industry of the NAS of Ukraine, Ukraine

ABOUT THE FURTHER DEVELOPMENT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE

Тараш Л.І.

д.е.н., старший науковий співробітник

Петрова І.П.

провідний економіст сектору проблем управління розвитком регіонів

Інститут економіки промисловості НАН України, Україна

ПРО ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

The article considers the country's readiness for the implementation of public-private partnership in domestic practice. Given the direction of the development of institutional support of public-private partnership in Ukraine. Specified conditions for the further development of state-private partnership.

Keywords: public-private partnership, "readiness index", directions of the development of institutional support

У статті розглянуто готовність країни до впровадження державно-приватного партнерства у вітчизняну практику. Наведено напрями розвитку інституціонального забезпечення державно-приватного партнерства в Україні. Вказано умови для подальшого розвитку державно-приватного партнерства.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, "індекс готовності", напрями розвитку інституціонального забезпечення

Останнім часом в Україні все більше уваги приділяють державно-приватному партнерству (ДПП). Підвищений інтерес до державно-приватного партнерства пояснюється тим, що в умовах функціонування партнерських відносин держави і бізнесу з'являються нові ефективні моделі фінансування, здійснюється відповідно до критерію ефективності перерозподіл правомочностей державної власності, застосовуються прогресивніші методи управління. Як економічна категорія державно-приватне партнерство є сукупністю відносин права власності, фінансово-економічних, організаційно-управлінських і правових відносин, які складаються між державою і приватним партнером у межах моделей фінансування, відносин власності і управління з приводу участі в системі узгоджених видів діяльності по створенню цінності, які утворюють множину форм державно-приватного партнерства і є основою для обрання конкретної схеми взаємовідносин між партнерами для реалізації окремого проекту.

Україна має досвід упровадження проектів партнерської взаємодії держави і приватного сектору в інфраструктурній сфері. У вітчизняній практиці реалізовується 243 проекти на засадах державно-приватного партнерства. Більше половини загальної кількості проектів належить до сфери оброблення відходів – 117 проектів (51% від укладених угод) у третьому кварталі 2013 р., 116 проектів (47,7 %) у 2014 р. [1]. Крім сфери оброблення відходів, значна частина проектів державно-приватного партнерства застосовується у сферах збору, очищення та розподілення води й у будівництві і експлуатації доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів,

морських і річкових портів та їх інфраструктури. Але, як зазначила голова Українського центру сприяння публічно-приватного партнерства І. Запатріна, реалізовані проекти лише за назвою можна віднести до ДПП, оскільки фактично всі вони сформовані за ідеологією державних закупівель і не передбачають скільки-небудь серйозних інвестиційних вкладень [2].

Крім того, готовність країни до впровадження державно-приватного партнерства у вітчизняну практику, навіть для інфраструктурних проектів, є дуже низькою. Про це свідчить "індекс готовності", розроблений Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) спільно з аналітичним відділом журналу "Economist" (EIU), який порівнює країни за 19 показниками, згрупованими у шість критеріїв. Оглядові дослідження щодо "індексу готовності" здійснювалися у 2011-2013 рр., оцінювалися політичні заходи і норми регулювання ДПП, стандарти і практика, відповідний досвід країни і ставлення до участі приватних інвесторів у створенні інфраструктури [3; 4].

Характеристику України за оцінкою її готовності до державно-приватного партнерства і порівняно із середнім рейтингом наведено на рис. 1.

Рис. 1. Характеристика України щодо готовності до ДПП [4]

Із 25 проаналізованих держав Україна за набраними балами (28 балів із 100 можливих) щодо "індексу готовності" зарахована до шести країн із перехідною економікою, які є останніми у списку, і позначена як країна, що "народжується" або формується. У їх складі, який очолює Україна, – Грузія, Киргизька Республіка, Монголія, Білорусь. Країни цієї категорії за рівнем готовності відносно ізольовані від основних ринків і становлять менший інтерес для інвесторів. Для таких держав вирішальне значення мають будівництво правових засад і інститутів, здійснення заходів щодо поліпшення ділового середовища і підвищення його привабливості для інвесторів [4].

З часу проведення оглядових досліджень щодо "індексу готовності" ситуація в Україні погіршилася і характеризується політичною нестабільністю і економічною кризою – обмежуються державні капіталовкладення, знижується заробітна плата "бюджетників", оподатковуються пенсії, підвищуються тарифи і ціни. Незважаючи на дії з боку державних органів щодо поліпшення інвестиційного клімату, інтерес зарубіжних інвесторів до України значно знизився. Таким чином, неможливо шляхом тільки удосконалення законодавства і інституціонального середовища для розробки і реалізації партнерських проектів змінити ситуацію. Потрібні кардинальні економічні реформи, у низці яких розвиток інституціонального забезпечення ДПП матиме позитивні наслідки.

Розвиток інституціонального забезпечення ДПП має здійснюватися за трьома основними напрямками, за якими держава здійснює свою регульовальну діяльність: розвиток законодавства; розвиток інституціонального середовища для розробки і реалізації партнерських проєктів; розвиток управління і організації ДПП, механізму управління формуванням і реалізацією.

Розвиток законодавства з питань державно-приватного партнерства припускає:

- 1) варіант – усунення законодавчих бар'єрів згідно прийнятого проекту Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення регуляторних бар'єрів для розвитку державно-приватного партнерства та стимулювання інвестицій в Україні" і подальшого удосконалення законодавства (зазначити приналежність сфери здійснення ДПП до сфери державного інтересу; розширити сфери запровадження ДПП з урахуванням завдань модернізації економіки; ввести інституціональні форми ДПП; передбачити можливість гнучкого використання схем розподілу правомочностей власності, форм і механізмів фінансування і іншої участі державного і приватного партнерів; урахувати інтереси усіх сторін, в тому числі фінансових організацій; передбачити гнучкі форми державної підтримки проєктів; забезпечити гарантії прав і законних інтересів приватного і державного партнерів);
- 2) варіант – комплексний розвиток законодавства шляхом прийняття нового закону, використовуючи як базис Модельний закон про публічно-приватне партнерство країн СНД.

Розвиток інституціонального середовища для розробки і реалізації проєктів державно-приватного партнерства містить:

- утворення фінансових інститутів розвитку ДПП для інвестування і гарантування приватних інвестицій (Банку розвитку України, Інвестиційного фонду України, Венчурного фонду України, регіональні венчурні фонди);
- утворення нефінансових інститутів розвитку ДПП (інформаційні, консультаційні, методичні, організаційні, експертні та інші організації);
- утворення експертного органу розвитку ДПП для проведення незалежної експертизи фінансово-економічного обґрунтування, перевірки і оцінки проєктів ДПП на предмет відповідності цілям і завданням державної політики, розподілу ризиків і таке інше;
- утворення освітніх програм в учбових закладах для підготовки висококваліфікованих державних службовців у сфері ДПП.

Розвиток управління і організації ДПП, механізму реалізації проєктів державно-приватного партнерства забезпечать:

- утворення єдиного спеціалізованого органу з формування, реалізації і моніторингу проєктів ДПП;
- розробка системи управління у сфері державно-приватного партнерства з чітким розподілом повноважень між органами державної влади у рамках підготовки і реалізації проєктів ДПП та координацією їх діяльності;
- запровадження контролю і моніторингу здійснення проєкту ДПП як заключного етапу механізму реалізації партнерської взаємодії держави та приватного сектору в системі управління;
- удосконалення механізму реалізації проєктів ДПП.

Крім цих напрямів, розвиток державно-приватного партнерства в Україні істотною мірою визначатиметься наявністю макроекономічної стабільності, сприятливого інвестиційного клімату та умов ведення бізнесу; збільшенням внутрішнього ринку і підвищення купівельної спроможності населення; політичної стабільності, розвинутими ринковими інститутами, дієвим законодавством і правозастосуванням.

Підсумовуючи, зазначимо, що для впровадження державно-приватного партнерства у практичну діяльність необхідний розвиток інституціонального забезпечення за такими пріоритетними напрямками: розвиток законодавства; розвиток інституціонального середовища; розвиток управління і організації ДПП, механізму реалізації проєктів.

Запропоновані напрями спрямовані на забезпечення якісного стрибка у розвитку державно-приватного партнерства в Україні для формування і реалізації партнерських проектів.

Література:

1. Інформація щодо стану здійснення державно-приватного партнерства (станом на 06.01.2015) [Електронний ресурс] / Департамент інвестиційно-інноваційної політики та розвитку державно-приватного партнерства. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=fc354c59-cb8f-4660-b7d51acdf35f0ab7&title=InformatsiiaSchodoStanuDziisnenniaDerzhavnoprivatnogoPartnerstva>.
2. Запатрина И. Ускорение публично-частного партнерства в Украине пока не вызывает интереса у власти [Электронный ресурс] / Беседу вел К. Макульский // Бизнес. – 2015. – Режим доступа: http://www.business.ua/articles/successful_country/Uskorenie-publichnochastnogo-partnerstva-v-Ukraine-poka-ne-vyzyvaet-interesa-u-vlasti-Irina-Zapatrin-97608/.
3. Evaluating the environment for public-private partnerships in Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States. The 2012 EECIS Infrascopes. Findings and methodology [Electronic Resource] / European Bank for Reconstruction and Development, Economist Intelligence Unit. – Mode of access: http://www.eiu.com/Handlers/WhitepaperHandler.ashx?fi=EECIS_Infrascopes.pdf&mode=wp&campaignid=EECISInfrascopes2012.
4. Доклад о переходном процессе за 2013 год. Переходный процесс: остановка в пути? [Электронный ресурс] / Европейский банк реконструкции и развития. – Режим доступа: <http://tr.ebrd.com/tr13/ru/>.

Tymofeieva Olga

Postgraduate

Poltava University of Economics and Trade

EVALUATING EFFECTIVENESS OF INDUSTRY REAL ESTATE CONSTRUCTION STATE REGULATION

Тимофєєва О.

здобувач

Полтавський університет економіки і торгівлі

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ

The article says about the improving of the evaluating effectiveness process of the industry real estate construction state regulation, which is developed by proprietary method and allow to ensure the compatibility of the results.

Keywords: state regulation, real estate construction, evaluating effectiveness

В статті удосконалено процес оцінки ефективності державного регулювання галузі будівництва житлової нерухомості, що полягає у розробці авторської методики, яка дозволяє провести комплексний аналіз і забезпечити порівнюваність отриманих результатів.

Ключові слова: державне регулювання, будівництво житлової нерухомості, оцінка ефективності

Підвищення ефективності державної регуляторної політики є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку національної економіки та підвищення добробуту населення України. Регуляторна політика має бути максимально корисною для суб'єктів господарювання, суспільства та держави [1, 2].

Економічну ефективність державного регулювання слід розуміти як забезпечення оптимальних умов функціонування суб'єктам господарської діяльності, коли за найменших затрат трудових, фінансових, матеріальних ресурсів вони можуть досягти найбільших результатів. На нашу думку, основними показниками ефективності регуляторної політики можна вважати збільшення обсягів будівництва житлової нерухомості та кількості реалізованої продукції, робіт, послуг пов'язаних галузей національного господарства.

Ефективність державного регулювання визначається цільовою спрямованістю дій регуляторних органів щодо забезпечення зростання валових показників на макrorівні та показників підприємств на мікрорівні в Україні та дотримання рівноваги між соціальною та економічною ефективністю [3, 1].

Щоб оцінити ефективність державного регулювання будівництва житлової

нерухомості, необхідно підібрати статистичні показники, які б у повній мірі відображали тенденції в реалізації регуляторної політики. Потрібно врахувати досить великий набір показників, які всебічно відображатимуть ефективність державного регулювання соціального та економічного спрямування.

Авторська методика оцінювання ефективності державного регулювання соціального та економічного спрямування будівництва житлової нерухомості базується на порівнянні метрик оцінювання за певний період часу, де під метрикою розуміють кількісний вимір, який може бути інтерпретовано в контексті ряду попередніх вимірювань або еквівалентних вимірів.

Методика оцінювання ефективності державного регулювання галузі будівництва житлової нерухомості буде здійснюватися в п'ять етапів: (1) формування цілей державного регулювання, (2) визначення ключових показників, які використовуються для досягнення поставлених цілей, (3) розробка метрик ефективності у відповідності до цілей та ключових показників, (4) аналіз отриманих результатів, (5) визначення заходів удосконалення державного регулювання. Із представлених п'яти етапів здійснення оцінки ефективності державного регулювання галузі будівництва житлової нерухомості формується система оцінювання ефективності державної регуляторної політики галузі будівництва житлової нерухомості.

На першому етапі оцінки ефективності необхідно сформулювати цілі державного регулювання галузі будівництва житлової нерухомості. Для реалізації цього етапу найкраще використати методику SMART, за якою дотримуються наступних принципів:

- конкретна (Specific), кожна мета повинна бути описана як чіткий, конкретний результат;
- вимірنا (Measurable), мета повинна бути вимірної за допомогою конкретних індикаторів і стандартних процедур вимірювання;
- практично застосовна (Actionable), мета повинна бути невідповідною, обґрунтованою, доведеною;
- значна (Relevant), мета повинна бути реалістичною, в принципі досяжною;
- своєчасна (Timely), мета повинна бути чітко визначена в часі, мають бути конкретні терміни (і контрольні точки) її досягнення [4].

Відповідно до представленої методики SMART аналізується політика державного регулювання будівництва житлової нерухомості.

На другому етапі доречно використання системи ключових показників ефективності. Ключові показники ефективності (англ. Key Performance Indicators, KPI) – фінансова та нефінансова система оцінки, яка допомагає визначити досягнення цілей. Ключові показники є частиною системи збалансованих показників (Balanced Scorecard), в якій встановлюються причинно-наслідкові зв'язки між метою і показниками для того, щоб бачити залежність одних показників (результатів діяльності) від інших. [4]. На наше переконання основу метрик ефективності державного регулювання може утворювати збалансована система показників (BSC), методологія якої розроблена Д. Нортон і Р. Капланом [5]. Вихідною ідеєю у розробці BSC є гіпотеза про взаємозалежність та взаємообумовленість цілей, оціночних показників, їх цільових значень, а також заходів та ініціатив. Саме тому на третьому етапі після визначення ключових показників формуємо перелік метрик ефективності державного регулювання будівництва житлової нерухомості, які будуються за наступними атрибутами: назва метрики; опис, що вимірюється; як проводиться вимір метрики; як часто виконується цей вимір; як розраховуються порогові значення; діапазон значень, що вважаються нормальними для метрики; найкращі можливі значення метрики; одиниці виміру. Тобто метрика це набір ключових показників, які використовуються для відстеження та діагностики результатів будь-якого процесу і подальшого прийняття на їх основі управлінських рішень. Підхід використання метрик ефективності є найкращою практикою процесного управління [6]

Четвертим етапом є аналіз ключових показників за побудованими метриками

ефективності державного регулювання та як заключний, п'ятий етап, це визначення заходів підвищення ефективності державного регулювання галузі будівництва житлової нерухомості.

Пропонуємо дослідити ефективність державного регулювання галузі будівництва житлової нерухомості за запропонованою нами авторською методикою. У відповідності до методики SMART, паритетність соціальних та економічних показників галузі будівництва житлової нерухомості окреслюємо, як ціль державного регулювання за затвердженою політикою державного регулювання галузі будівництва житлової нерухомості. Після чого пропонуємо сформувати перелік показників галузі будівництва житлової нерухомості, поділивши їх за двома категоріями: соціальні та економічні.

Найбільш репрезентативним в соціальній категорії є індекс доступності житлової нерухомості, для розрахунку якого використовується формула за методою ООН-ХАБІТАТ:

$$ІДЖ = C/D, \quad (1)$$

де $ІДЖ$ – індекс доступності житлової нерухомості;

C – середня вартість житлової нерухомості, грн;

D – середній дохід домогосподарства, що складається з однієї людини [7].

Найбільш репрезентативним в економічній категорії є індекс частки галузі будівництва, який розраховується за формулою:

$$ЧГБ = (ЧГБ * 100) / ВВП \quad (2)$$

де $ЧГБ$ – валова додана вартість галузі будівництва.

Обчисливши індекс доступності житлової нерухомості та індекс частки галузі будівництва у ВВП, ми можемо вирахувати спрямованість державного регулювання будівництва житлової нерухомості, для математичного обґрунтування їх залежності застосувавши метод кореляційного аналізу. У найпростішому випадку вивчається зв'язок між двома показниками, один з яких розглядається як залежний показник – факторна ознака (x), яка у нашому випадку – економічний показник, а інший – як залежна величина, результативна ознака (y) – соціальний показник. У заданому вигляді функція описується формулою $y = f(x)$. Для оцінки зв'язку між двома показниками залежною (y) і незалежною (x) було використано коефіцієнт кореляції, який розраховувався за формулою:

$$R = \frac{\sum(x - \bar{X})(y - \bar{Y})}{\sqrt{\sum(x - \bar{X})^2 \sum(y - \bar{Y})^2}} \quad (3)$$

де r_{xy} – значення парного коефіцієнта кореляції;

x, y – факторна та результативна ознаки;

$\bar{X}, \bar{Y}$ – середні значення факторної та результативної ознаки.

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляції показників галузі будівництва житлової нерухомості

Показник	Коефіцієнт кореляції	Значення показника
Загальні доходи на одне домогосподарство	0,92	сильний кореляційний зв'язок
Ціна однокімнатної квартири		
Загальна кількість прийнятої в експлуатацію житлової нерухомості	0,89	сильний кореляційний зв'язок
Загальна сума вартості прийнятих в експлуатацію житлової нерухомості		
Індекс обсягу виконання будівельних робіт	0,95	сильний кореляційний зв'язок
ВВП		
Індекс доступності житлової нерухомості	0,51	кореляційний зв'язок наявний
Частка галузі будівництво у ВВП, %		

Відповідно до запропонованої формули кореляції обчислення показників використовуємо автоматизовану функцію в Microsoft Excel – «КОРРЕЛ» з наступними характеристиками: КОРРЕЛ (масив 1; масив 2), де: масив 1 – діапазон даних для першої

змінної; масив 2 – діапазон даних для другої змінної.

Для обчислення коефіцієнтів кореляції за запропонованими показниками використовуємо наступну шкалу, де $R^{xy} \geq 0,8$ – сильний кореляційний зв'язок; $0,4 \leq R^{xy} < 0,8$ – кореляційний зв'язок наявний; $R^{xy} < 0,4$ – кореляційний зв'язок відсутній.

За результатами будуюмо таблицю показників, що використовуються під час обчислення:

Показник спрямованості державного регулювання галузі будівництва житлової нерухомості визначається за їх співвідношенням один до одного. Відповідно до даних Державної служби статистики України будується графік кривих (рис.1).

Рис. 1 Спрямованість державного регулювання галузі будівництва житлової нерухомості

Використовуючи метрики ефективності державного регулювання будівництва житлової нерухомості можемо зробити наступний висновок про наявний рівень ефективності державного регулювання:

1. За соціальними метриками — крива доступності житла постійно змінює свій напрямок і не намагається розвиватися синхронно з будівельною галуззю, що свідчить про нерівноцінне сприйняття соціальної та економічної властивості житлової нерухомості під час державного регулювання будівництва житлової нерухомості. Додатково, рівень забезпечення житлом низький у порівнянні із ситуацією в розвинутих країнах. Держава не здійснює розвідки у напрямку вирішення житлового питання. Черга населення, що очікує на соціальне житло зменшується. Однак це відбувається не за рахунок забезпечення необхідною кількістю соціально житла, а за рахунок посилення вимог до тих хто його очікує, що свідчить про низьку ефективність державного регулювання.

2. За економічними метриками — через політично-економічні події 2013р. питома вага середнього класу зменшується. Держава не досліджує варіанти залучення середнього класу до вирішення житлового питання. Показник розвитку будівництва житлової нерухомості і суміжних галузей збільшується але не великими темпами. За останні роки відбулися суттєві зміни державного регулювання у галузі будівництва, що позитивно вплинуло на національне господарство в цілому. За статистичними даними основний фонд країни збільшується, але не великими темпами і це відбувається за рахунок коштів населення. Держава частково забезпечила безпечні умови залучення коштів, визначивши кредитно-фінансові механізми. На фінансовому ринку спостерігається не ефективне, вибіркове державне регулювання всіх учасників галузі будівництва житлової нерухомості, що негативно впливає на його розвиток. Ефективність державного регулювання залучення коштів населення збільшується, але не великими темпами.

Представлена система оцінки ефективності державного регулювання допомагає напрацьовувати необхідні управлінські рішення, щоб вчасно реагувати на будь-які зміни

галузі будівництва житлової нерухомості. Аналіз соціальних та економічних показників за представленими метриками ефективності галузі будівництва житлової нерухомості дає змогу оцінити ефективність регуляторних дій держави з огляду системного підходу.

Література:

1. Глушко А.Д. Комплексная оценка эффективности государственной регуляторной политики / В.П. Дубищев, А.Д. Глушко // Журнал «Бизнес. Образование. Право. Вестник Волгоградского института бизнеса». – Волгоград, 2013. – 4 (25). – С. 42 – 46.
2. Глушко А. Д. Науково-методичні основи реалізації державної регуляторної політики в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Глушко Анна Дмитрівна. – Полтава, 2014. – 224 с.
3. Бубенко П.Т. Підходи до оцінювання бюджетної ефективності / П.Т. Бубенко, О.Б. Снісаренко // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 9 (33). – Ч.4. – Луцьк, 2012, – С. 63 – 74.
4. Цюцюра С.В. Ключові показники ефективності. Принципи розробки ключових показників ефективності для бюджетної сфери // С.В. Цюцюра, О.В. Криворучко, М.І. Цюцюра / збірник наукових праць «Управління розвитком складних систем». – 2012. – № 10. – С. 79–85.
5. Каплан Роберт С., Нортон Дейвид П. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию. – 2-е изд., испр. и доп. / Пер. с англ. – М: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2003.- 320 с.
6. ITIL: Service Operation / ITIL v.3 / by TSO (The Stationery Office), 2011 – 351 p.
7. Tibaijuka A. Guide to Preparing a Housing Finance Strategy / Anna Tibaijuka. – Nairobi : published by UN-HABITAT, 2009 – 121 p.

Titarenko L.M.

Candidate of economic sciences, Dotsent

Poltava Yu. Kondratyuk national technical university

FEATURES OF THE INTEGRATION DEVELOPMENT OF UKRAINE

Титаренко Л.М.

кандидат економічних наук, доцент

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

In the article is considered the current state and prospects of development of economy of Ukraine. Grounded a necessity of development and realization of the system of measures is for the complex changes of innovative development of national economy in the conditions of integration.

Keywords: *integration, national economy, economic policy, competitiveness, innovation development,*

В статті розглянуто сучасний стан та перспективи розвитку економіки України. Обґрунтовано необхідність розробки та реалізації системи заходів для комплексних змін інноваційного розвитку національної економіки в умовах інтеграції.

Ключові слова: *інтеграція, національна економіка, економічна політика, конкурентоспроможність, інноваційний розвиток,*

Національна економіка кожної країни має певні рівні господарського життя, взаємодія між якими приводить до формування єдиного економічного простору, створення та удосконалення національного ринку. Функціонування національної економіки забезпечується механізмом управління та діяльністю певних економічних агентів – суб'єктів господарювання. Їх відмітною ознакою від інших елементів національної економіки є здатність ухвалювати і реалізувати самостійні рішення щодо організації своєї економічної діяльності та інтеграційних процесів.

Інтеграційні процеси, зовнішньоекономічні питання вимагають від уряду кожної країни вирішення конкретних і досить складних завдань внутрішньої економічної політики. Для України такий момент настав з підписанням Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 р. Відтоді постала потреба імплементації сотень європейських нормативних актів, щоб правила, за якими функціонує національна економіка були такими ж, як у Європі, а її рівень розвитку забезпечував конкурентоздатність продукції на зовнішньому ринку. Але пошук ефективного шляху розвитку повинен спиратися на особливі закономірності типу та моделі національної економіки.

Наразі вчені-економісти відмічають на несформованість достатнього економічного потенціалу для довгострокового економічного зростання та конкурентоспроможності

національної економіки. Так, академік В. Геєць, відмічає, що економіка поки що не здатна здійснити навіть пізньо-індустріальні перетворення, незважаючи на високий рівень освіченості населення та відповідний йому рівень науково-технічної культури, яка виявилася замкнутою в тісному науковому колі дослідників і організацій, у яких ведуться дослідження [1, с.8]. Організація фундаментальної науки опинилася поза системою нової організації господарського життя, що не сприяло формуванню прориву в майбутнє постіндустріальне суспільство.

Водночас довгострокова рецесія сприяла переосмисленню вітчизняними аналітиками варіантів вибору із сукупності антикризових заходів. Це, перш за все, вбудовування «запасу міцності» в економічну систему і «запасу домінування», заснованого на закріпленні за країною конкурентних технологічних переваг у світовій економіці [2, с.6]. Разом з тим посткризове відновлення української економіки, яка зазнає втрат від військових і політичних потрясінь, повинно мати гуманістичний характер, так як ключовими завданнями буде відновлення функціонування систем життєзабезпечення на Сході України, досягнення макроекономічної стабільності з послідовним переходом до політики економічного зростання. Ці процеси визначають необхідність адаптації національної економіки на основі нової економічної стратегії.

У контексті зазначеного, для економічного зростання Україні потрібна успішна модель соціально-економічного розвитку. Як відомо із світового досвіду, економічне диво, відбувалось тоді, коли країни ставали на правильно-сформульовану і спроектовану власну модель економічного розвитку, слідували цій моделі. Це сталося, наприклад, і з німецькою економікою після Другої світової війни, японською, південно-кореїською, наразі з китайською економікою. Кожна з цих країн має власну модель економічного розвитку, і саме завдяки їй відбувається дуже динамічний економічний розвиток.

Так, аналітики і реформатори німецької економіки намагалися визначити принципи свідомої побудови суспільного ладу через поєднання ідей природного економічного порядку та керівної ролі держави. Економічна політика держави має гарантувати свободу, під якою слід розуміти суворий порядок в економічній діяльності, що забезпечується через ринок та вільну конкуренцію [3].

В. Ойкен вважав, що основним правилом мистецтва економічної політики повинна стати підготовка і визначення загальногосподарських умов розвитку економіки в цілому. Саме ідея створення теорії майбутнього суспільства, побудованого на принципі свободи та гідного людини економічного і суспільного порядку і стала основою діяльності [4]. Продовжувач його ідей А. Мюллер-Армак висунув тезу про відповідальність держави за життєздатність конкурентної економіки доповнив аргументацією необхідності сильної соціальної політики. Держава стежить за дотриманням «правил» вільної конкуренції, контролює умови ціноутворення і протидіє встановленню монопольних цін, гарантує охорону і пріоритетне значення приватної власності, а також здійснює активну соціальну політику компенсації (вирівнювання) [5]. Суть соціального ринкового господарства полягає у синтезі вільного і соціально обов'язкового суспільних устроїв, а саме у поєднанні свободи ринку із принципами соціального вирівнювання для забезпечення високого рівня добробуту, соціальної справедливості та захищеності громадян.

Німецькі аналітики вважали, що значну увагу необхідно надавати державній структурній політиці у сфері відносин власності, держава має сприяти розширенню приватного сектора, підтримувати процес демонополізації власності, заохочуючи населення інвестувати заощадження у виробництво. Найважливішим інструментом державного регулювання, на їх думку є політика стабілізації грошової маси як головної умови безінфляційного розвитку.

Розроблені німецькими економістами положення і підходи доцільно враховувати при розробці економічної політики держави. Наприклад, в даний час у Німеччині офіційно визначаються наступні цілі соціальної політики: забезпечення соціальної справедливості; справедливий розподіл вироблених благ серед усіх членів суспільства; соціальний захист, що

обереігає населення від соціальних ризиків, таких як безробіття, хвороби, нещасні випадки; досягнення згоди всіх соціальних груп в цілому.

Заслуговує на увагу стрімкий економічний розвиток Польщі, яка сформувала власну модель. Українська і польська економіки найбільш схожі як масштабно, так і функціонально. Тому саме у порівнянні з Польщею вбачається разюча різниця в результатах, в ефективності економічної політики. Держава динамічно розвивається і має значно кращий результат порівняно з Україною, завдяки запровадження економічної моделі Бальцеровича. Активне реформування польської економіки супроводжувалось глибокими змінами в структурі виробництва, докорінною зміною відносин власності та посилення впливу міжнародної конкуренції на підприємницьке середовище, що суттєво вплинуло на інвестиційний клімат держави. Водночас аналітики відмічають, що в Україні жодна влада не запропонувала суспільству академічної моделі розвитку економіки [6].

Наразі існують різні методи групування країн для вирішення питань щодо їх підтримки або допомоги за рівнем економічного розвитку на розвинуті країни з ринковою економікою, країни, що розвиваються з ринковою економікою (емерджентні), країни з перехідною економікою (від адміністративно-командної до ринкової) [7]. За рівнем доходу на душу населення (за класифікацією Всесвітнього банку): країни з низькими доходами (менше 1035 дол.), нижчим середнього (від 1036 до 4085 дол.), країни з доходом вище середнього (від 4086 - 12615 дол.), країни з високим доходом (більш 12616 дол.). За ступенем відкритості (відповідно до питомої ваги експорту у ВВП) розрізняються відкриті (більше 35 %) та закриті (менше 10 %) економіки [8].

У кінці XX сторіччя набула поширення неотехнологічна концепція американського економіста М. Портера про «міжнародну конкурентоспроможність націй», в якій суміщаються інтереси національної економіки та інтереси фірм. Учений стверджує, що конкурентоспроможність країни на світових ринках залежить від чотирьох головних параметрів: факторні умови – конкретні фактори виробництва, необхідні для успішної конкуренції; умови попиту на внутрішньому ринку; стан суміжних та обслуговуючих галузей; стратегія фірм певної країни (характер управління фірмами і конкуренції на внутрішньому ринку).

За результати дослідження, здійснених СЕФ на першому місті в Європейському Союзі за рівнем конкурентоспроможності знаходиться економіка Швеції, яка посідає перше місце в рейтингу другий раз поспіль. Країна є найкращою серед країн Європи щодо інформатизації населення, а також з відкритості економіки й фінансової інфраструктури. Найінноваційніша економіка у Фінляндії. Однак у загальному рейтингу ця країна лише друга, зокрема через недостатню відкритість своєї економіки. Третє місце посідає Данія. Домінування скандинавських країн у рейтингу обумовлюється багато в чому й тим, що більші країни Євросоюзу, такі як Німеччина й Франція, збільшили соціальні витрати за рахунок інформаційних технологій [9].

Економіка України не може в достатній мірі конкурувати з цими державами і концентруватися виключно на макроекономічній стабільності, коли деградація основних фондів становить близько 80%. У сфері поточних видатків і надходжень до держбюджету варто працювати над ефективністю їх адміністрування, використання та контролю. Крім цього, потрібно мобілізувати економічно незадіяні грошові ресурси і використати їх на здійснення структурних реформ і розвиток інфраструктури.

Аналіз статистичних даних у 2014-2015 рр. свідчить про значний спад економічної динаміки та поширення кризових явищ в Україні, небезпечне макроекономічне розбалансування національної економіки за сучасних нестабільних умов розвитку світової економіки. В останні два роки в державі склалася вкрай складна внутрішня ситуація і, водночас, відбулося загострення конкурентної боротьби на світових ринках та протекціоністські заходи багатьох країн, які є традиційними ринками української продукції. Це поставило перед Україною актуальне завдання створення Програми розвитку національного експорту, що визначено у дорожній карті та першочергових пріоритетах

реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020» [9]. Серед ефективних інструментів реалізації цієї програми, має стати впровадження в Україні системи державної фінансової підтримки експорту, що відповідає міжнародним вимогам. Державна експортна політика багатьох країн вбудована в загальноекономічну політику і є важливим напрямом зовнішньоекономічної політики цих країн, оскільки проведення ефективної державної фінансової підтримки експорту дозволяє залучати в економіку країни додаткові обсяги валюти, підтримувати рівновагу торговельного балансу, зменшувати боргове навантаження тощо.

Доцільно зважати на зміни світової фінансової системи та вивчати досвід і особливості реагування на глобальні трансформації у країнах світу: посилення валютної інтеграції країн з низьким і середнім рівнем доходів та поширення регіональних валют; підвищення гнучкості курсових режимів та прогресуючого використання проміжних режимів обмінного курсу; вироблення стандартів і «кращої практики» проведення фіскальних консолідацій; регулювання фондового ринку та стимулювання залучення капіталу на фондові біржі. Заслугує на увагу також використання нових фінансових важелів активізації зовнішньоекономічної діяльності в Китаї: кредитна підтримка закордонних інвестицій, страхування закордонних інвестицій, надання податкових пільг, послаблення валютного контролю, інформаційно-консультативного забезпечення.

Внутрішні ризики розвитку економіки України, головним чином, пов'язані – з військовими діями на Донбасі, які призводять до скорочення виробництва у регіоні, погіршення умов залучення зовнішнього фінансування та зростання видатків бюджету на фінансування силових відомств і відновлення зруйнованої інфраструктури; зі зростанням боргового навантаження на бюджет; з виснаженням міжнародних резервів, що ускладнює використання Національним банком інтервенцій в якості інструментів стримування зростання попиту на іноземну валюту.

Тому реалізація ефективної політики розвитку можлива лише у контексті комплексу заходів щодо суттєвого покращання інвестиційного клімату та створення нових можливостей для активізації національної економіки. Експерти вважають, що головною перспективою на шляху виведення на внутрішній і зовнішній ринок інноваційних технологій є індустріальні парки. Це спеціально організована для розміщення нових виробництв територія, забезпечена енергоносіями, інфраструктурою, необхідними адміністративно-правовими умовами, керована спеціалізованою компанією [10].

Наразі цей процес можна вважати новим етапом у застосуванні організаційно-економічних механізмів стимулювання інвестиційної діяльності в Україні. В умовах економічного спаду, бюджетного дефіциту, курсу уряду на тотальну економію бюджетних коштів наголос у виборі інструментів стимулювання розвитку індустріальних парків повинен робитись не на бюджетне фінансування, а на створення сприятливих умов для розвитку приватного бізнесу. Головними інструментами стимулювання мають стати організаційно-економічні, а також методи непрямої фінансової підтримки. У забезпеченні розвитку індустріальних парків повинні суттєво зрости вплив і відповідальність місцевих органів влади, особливо зважаючи на наміри реалізації реформи системи управління на засадах децентралізації.

Водночас підписання Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом відкриває можливості отримання донорської фінансової підтримки, залучення кредитних коштів на програмних засадах для модернізаційних реформ від міжнародних фінансових організацій. Відтак є можливість залучення цих фінансових ресурсів для розвитку індустріальних парків.

Інвестування на території індустріальних парків є сприятливою для інвестора формою ведення бізнесу і, одночасно, ефективним механізмом державної промислової інвестиційної політики та політики регіонального розвитку. Розвиток, який пройшли багато країн Європи і світу доводить, що функціонування індустріальних парків дуже позитивно впливає на економічну, соціальну ситуацію в країні, підтримує процес модернізації промисловості. Досвід Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини, Туреччини та інших успішних країн, які

пішли шляхом створення спеціальних економічних зон (індустріальних парків) вказує на правильність цього тренду та такого напрямку розвитку в контексті стратегії розбудови України, як успішної європейської держави.

Транскордонні індустріальні парки можуть стати дієвим механізмом прискорення євроінтеграційних процесів в Україні, поживлення економічної активності в прикордонних регіонах, залучення інвестицій. Досвід функціонування таких структур в окремих прикордонних регіонах ЄС засвідчує їхній позитивний вплив на соціально-економічний розвиток та міжнародне співробітництво країн-учасниць, стимулювання ділової активності, притік інвестицій та вирішення проблем зайнятості на прикордонних територіях. Враховуючи євроінтеграційні прагнення України, створення транскордонних індустріальних парків може стати ефективною формою поглиблення співробітництва в прикордонних з ЄС регіонах України, зокрема, у Волинській, Львівській, Закарпатській, Івано-Франківській, Чернівецькій областях [11].

Таким чином, діяльність сучасних інститутів влади повинна сприяти формуванню і реалізації інтеграційної моделі економічного розвитку, використанню нових можливостей зони вільної торгівлі з ЄС. Для реанімації української економіки потрібно шукати нові «точки росту». Перш за все, у короткостроковій перспективі для запуску економіки необхідно вдатися до інструментів стимулюючої дискретної фінансової політики.

У середньостроковій перспективі ключовим елементом росту української економіки мусить бути використання можливостей зони вільної торгівлі з ЄС, насамперед — приватних інвестиційних можливостей. Для залучення офіційної іноземної допомоги доцільно створювати окрему установу, яка б управляла «пакетом розвитку України». Учасниками такого фонду можуть бути уряди країн, МВФ, Світовий банк, ЄБРР, ЄІБ. Одночасно західні інвестори матимуть змогу впливати на визначення проектів для фінансування, в першу чергу, інфраструктурних з високим рівнем локалізації, здійснюватимуть контроль за витрачанням коштів. Крім того, ці процеси можуть позитивно впливати на активізацію українських фінансових ринків, у першу чергу, банківського сектора, та залучення накопиченої громадянами готівкової валюти.

У довгостроковій перспективі інтеграційний економічний розвиток слід пов'язувати з розвитком новітніх галузей економіки, з розвитком науки та інновацій. При цьому потрібно використати унікальні можливості національної економіки, пов'язані з розвитком не тільки сільського господарства, а і його інфраструктури, капіталізації аграрної сфери, удосконалення ринку прав оренди землі.

Література:

1. Геєць В.М. Геєць Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України /В.М.Геєць //Економіка України. – 2014. – № 12. – С.8.
2. Москаленко О.М. Випереджаючий економічний розвиток /О.М.Москаленко //Економіка України. – 2014. – № 8. – С.6.
3. Ойкен В. Основы национальной экономики.[Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://ecsocman.hse.ru/text/16209785>.
4. Grundsätze der Wirtschaftspolitik (Основні принципи економічної політики.[Електронний ресурс]: <http://buklib.net/books/29020/>.
5. Мюллер-Армач А. Соціальне ринкове господарство економіки [Електронний ресурс].–Режим доступу <http://www.studfiles.ru/preview/3267608/>.
6. Проблеми євроінтеграції української економіки [Електронний ресурс].–Режим доступу: http://www.irf.ua/knowledgebase/news /problemi_evrointegratsii_ukrainskoj_ekonomiki/.
7. Всесвітній економічний форум: Рейтинг держав світу за рівнем розвитку людського капіталу в 2015 році [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://gtmarket.ru/news/2015/05/19/7160>.
8. Нова класифікація держав [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://worldbank.org/ru/news/press-release/2013/07/02/new-country-classification>.
9. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1794/>.
10. Індустріальні парки – це майбутнє української економіки. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://blogs.korrespondent.net/blog/business/3517584/>.
11. Національний інститут стратегічних досліджень[Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1807/>

Umanets T.V.

Doctor of Economic Sciences, Professor

Institute of problems of market and economic-ecological researches of NAS of Ukraine, Ukraina

Grynevych L.V.

PhD, Associate Professor

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraina

PRESENT SITUATION AND PROBLEMS INCREASED IMBALANCES IN THE INTERNATIONAL LABOR MARKET

Уманець Т.В.

д.е.н., професор

Інститут проблем ринку та еколого-економічних наук НАН України, Україна

Гриневич Л.В.

к.е.н., доцент

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПОСИЛЕННЯ ДИСПРОПОРЦІЙ НА МІЖНАРОЖНИХ РИНКАХ ПРАЦІ

The article presents the issues and options to overcome the crisis in the labor market have been proposed by international organizations. This study allows us to conclude that the crisis is completely inappropriate to refuse to state regulation.

Keywords: labor market, regulation, imbalances in the labor market

Досліджено світовий досвід вирішення проблеми посилення диспропорцій на регіональних ринках праці в умовах глобалізації. Визначено проблеми і варіанти виходу з кризи на ринку праці України відповідно до рекомендацій міжнародних фахівців.

Ключові слова: ринок праці, регулювання, диспропорції на ринку праці

Сучасне світове господарство характеризується особливо високими темпами зростання міжнародної торгівлі, наявністю розвинених форм обміну товарами, капіталами, послугами, інформацією. Міжнародні економічні зв'язки стають основою існування всіх складових частин світового господарства: національних господарств, їх основних економічних комплексів та окремих суб'єктів господарювання на території національних економік. Їх тісні економічні зв'язки та залежність одна від одної свідчать про те, що жодна національна економіка практично не може розвиватися без активної участі в світогосподарських процесах, тобто, найважливішим стратегічним завданням будь-якої держави на перспективу є визначення і підтримка належного рівня економічної активності населення, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню рівня зовнішньо-економічної діяльності [2].

Глобалізація в сфері праці – є складовою частиною глобалізації світового господарства в цілому. Вона передбачає інтенсивну інтернаціоналізацію праці на основі міжнародного руху трудових ресурсів з урахуванням національних інтересів окремих країн. Міжнародні господарські зв'язки, що забезпечують рух трудових ресурсів, є найважливішою формою існування всіх складових частин світового господарства. Даний процес знаходить своє відображення у виникненні протиріч між глобальним рухом капіталу і локальністю даного процесу відносно основної маси робочої сили в залежності від форм поділу праці. Вплив глобалізації на національний ринок праці визначається через появу диспропорцій між країнами (регіонами) за рівнем інтеграції, конкурентним потенціалом, рівнем економічної активності населення. Результатом такого впливу є посилення мобільності трудових ресурсів і нестабільності на цих ринках; загострення конкуренції на міжнародному ринку праці; уніфікація і стандартизація умов праці та вимог до якості робочої сили у всіх країнах світу, що вступають у глобалізаційні процеси.

Наслідком концентрації ресурсів та багатства в межах деяких територій є посилення сегментації світового населення, що веде до зростання диспропорцій між країнами в сфері трудових відносин.

Україна є часткою світового господарства, а, отже, всі процеси, що відбуваються на рівні держав світу, здійснюють свій вплив на стан, структуру, динаміку структурних зрушень товарних ринків української національної економіки, де ринок праці країни є одним з них. Як свідчить практика дослідження, останнім часом під впливом світових змін в Україні відбуваються структурні зрушення на ринку праці за видами економічної діяльності, спостерігається перехід до нового типу зайнятості, який відповідає постіндустріальній стадії розвитку і пов'язаний зі скороченням зайнятих у нефінансовому секторі національної економіки та підвищенням частки зайнятих у фінансовому. Але, на жаль, це скорочення не супроводжується зростанням продуктивності праці, що суперечить світовим тенденціям інтеграції в постіндустріальній економіці. Вищезазначене свідчить про актуальність визначення ключових проблем, що пов'язані з появою диспропорцій на ринку праці, та розробки відповідних заходів їх усунення.

З урахуванням зміни уявлень про роль фактора праці в системі міжнародних економічних відносин слід виділити теорії та концепції таких авторів, як: А. Сміт, Д. Рикардо, В. Леонтьєв, В. Столпер, П. Самуельсон, М. Портер, а також праці вчених, що працюють в області вивчення проблем сучасного світового ринку праці та міжнародного поділу праці, заснованого на інтересах транснаціональних корпорацій (ТНК), а саме: Дж. Джереффи, П. Мартина, Дж. Миттлемана, Дж. Стопфорда, Р. Фримена, Дж. Хендерсона.

Серед українських вчених, які вивчали вплив транснаціоналізації на ринок праці, слід згадати праці С. Бандура, Д. Богині, І. Бондар, В. Брича, В. Геєця, М. Долішнього, А. Колота, Е. Лібанової, В. Онікієнка та ін. Але реалії сьогодення вносять свої корективи і їх обов'язково необхідно враховувати при вирішенні регіональних проблем зайнятості населення в умовах посилення глобалізації цих процесів.

В основі формування комплексу регуляторних заходів у сфері зайнятості населення повинні лежати не тільки тренди розвитку національної економіки країни, але й враховуватися вектори розвитку глобальної економіки, яка з кожним роком все більше впливає на господарські процеси окремих країн.

Україна має тісні зв'язки з іноземними партнерами в різних сферах народного господарства, а, отже, залежить від тенденцій глобальної економіки. У зв'язку з цим виникає необхідність розглянути основні тренди розвитку світової економіки в період до 2030 року і з урахуванням даних тенденцій оцінити перспективи українського господарського комплексу за цей період та визначити основні проблеми, що виникають на внутрішніх регіональних ринках праці у зв'язку зі структурними зрушення у народному господарстві.

Згідно з даними, наведеними в доповіді Міжнародної організації праці (МОП) «Перспективи в сфері глобальної зайнятості і соціальної сфері», загальносвітовий рівень безробіття в 2014 році склав 5,9% (це більше 200 мільйонів осіб, які позбавлені роботи), що значно вище докризового рівня 2007 року - 5,5% [4]. Слід зауважити, що число безробітних, вказане МОП, не включає в себе тих людей, які припинили марні спроби пошуку роботи, тобто так звані «зневірені працівники». Цим пояснюється той факт, що рівень економічної активності населення в 2014 році є нижчим за показник 2009 року на піку рецесії. Через низький рівень економічної активності населення МОП прогнозувала його значення на 2014 рік на рівні 59,7%, тобто на рівні 2009 року, що є набагато нижче докризового показника 2007 року - 60,7%.

Аналіз доповіді, спільно підготовленої у вересні 2014р. МОП, Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Світовим банком (ILO, OECD, World Bank; 2014), свідчить про те, що характерною рисою посткризового періоду є зменшення сукупного попиту, яке зумовлене стійко високим безробіттям і нездатністю послідовного зростання заробітної плати за рівнем ефективного використання живої праці [4, 5]. Саме ці явища провокують появу диспропорцій на регіональних ринках праці країни, що посилюються за рахунок несприятливих економічних, демографічних та соціальних умов, які існують на даний момент у державі. Подальше ігнорування цієї проблеми створить у майбутньому більш значні проблеми, що пов'язані з відсутністю на ринку праці трудових

ресурсів, які здатні задовольнити вимоги роботодавців.

Проблему диспропорцій на ринках праці у 2013 р. вивчав Світовий банк, результати якого наведено у «Доповіді про світовий розвиток» [5]. Ці дослідження передбачали аналіз нормативно – правової бази щодо захисту зайнятого населення від впливу негативних наслідків, що пов'язані з диспропорцією на регіональних ринках праці, які виникли під впливом глобалізаційних процесів. Висновок, що зробили автори доповіді за результатами своїх досліджень, свідчить про те, що «вплив дисбалансу на рівень зайнятості можна оцінити як незначний або помірний» [5]. Також звертається увага на те, що «профспілки та колективні трудові договори дозволяють врівноважити цей негативний вплив».

Важливими частинами програм коригування диспропорцій на регіональних ринках праці, що проводилися за підтримки МВФ в країнах Південної та Східної Європи протягом останнього періоду після кризи, були заходи спрямовані на скасування регулювання ринку праці та послаблення ролі колективних трудових договорів. Це пов'язано з тим, що одним з негативних явищ, з яким зіткнулись ці країни, є значне зниження рівня реальної заробітної плати і істотне скорочення сфери застосування колективних трудових договорів. Прямим наслідком цих дій став різкий спад внутрішнього попиту, який підсилив негативний вплив заходів політики жорсткої економії і сприяв зростанню рівня безробіття в деяких країнах до 25 % і вище. Тобто з'являються ознаки того, що в цих країнах посилюється нерівність, надалі вона буде погіршуватися.

Настав час повернути глобальну програму соціального захисту і прогресивного оподаткування у напрямку створення нових робочих місць. Не можна допустити ще шести років стагнації зайнятості у світовому масштабі, що супроводжується явним економічним спадом в деяких країнах [1].

Всі вищезазначені проблеми яскраво проявляються на українських регіональних ринках праці, отже, дамо їм визначення.

Сучасний стан української національної економіки характеризується такими ознаками, як: спад виробництва, скорочення числа робочих місць, низький рівень інвестицій, що обумовлює підвищену увагу українських дослідників до проблеми регулювання диспропорцій на ринку праці. Увага уряду до цієї проблеми дещо скромніша, ніж слід було б очікувати в подібній ситуації і обмежується в основному Законом України «Про зайнятість населення» і Державними цільовими програмами сприяння зайнятості. Це вимагає критичного переосмислення багатьох положень становлення взаємовідносин на ринку праці України. Послаблення державного регулювання та ідеалізація можливостей ринку обернулася для більшості сфер економіки значними втратами. Найгостріша ситуація спостерігається на регіональних ринках праці, особливо це помітно останнім часом, коли в результаті зовнішньої агресії з'явилась нова форма бідності - раптова або несподівана бідність, яка впливає на життя близько 1500000 внутрішньо переміщених осіб в Україні [3]. Це спричиняє збільшення кількості безробітних, а, отже, посилює диспропорції на ринках праці в регіональному аспекті. Своєрідність стану сучасної української економіки, її трансформаційний характер потребує негайної розробки державними органами регуляторних заходів, що спрямовані на підтримку та адаптацію працездатного населення до нових умов життя з метою не втрати їх наявного трудового потенціалу для національної економіки.

Інший фактор, що посилює негативний вплив диспропорцій на регіональні ринки праці в державі є демографічний. Україна є однією з країн в Європі, що найбільш швидко старіє і втрачає населення. Якщо показники робочої сили у розрізі віку та статі залишаться як сьогодні, то робоча сила в Україні, за прогнозами експертів, скоротиться більш ніж на 15% в період між 2012 і 2035 роками. Скорочення робочої сили і старіння населення становить серйозну загрозу для майбутнього розвитку національної економіки України як в цілому, так і на регіональному рівні. Щоб компенсувати скорочення робочої сили і забезпечити підвищення рівня життя, необхідно постійно збільшувати продуктивність праці (0,36 відсотка в рік відповідно до дослідження Світового банку в Україні) [5].

Слід зазначити, що Уряд України погодився з висновками та рекомендаціями, що надали фахівці Світового банку щодо підвищення продуктивності праці населення, посилення економічного розвитку та підвищення рівня життя в країні за рахунок вирішення деяких проблем, пов'язаних з ринком праці, серед яких слід виділити такі, як:

а) низький рівень внутрішньої мобільності трудових ресурсів. Зміни у структурі національної економіки призводять до появи нових видів зайнятості й відповідно зміни вимог роботодавців до працівників. Сприяння внутрішній міграції дозволить підвищити рівень зайнятості населення за рахунок задоволення обох сторін: роботодавець отримає необхідного спеціаліста, а робітник можливість отримати за свою працю гідний заробіток;

б) висока неофіційна зайнятість населення. Різний рівень економічного розвитку регіонів України спричиняє появу диспропорцій, які пов'язані саме з різним рівнем оплати праці в них. Не можливість, у деяких випадках, вільно змінювати своє місце роботи посилює цей процес;

в) невідповідність професійних навичок вимогам роботодавця. Одним з головних факторів, на думку авторів, є саме цей, тому що постійне ігнорування цієї проблеми призводить до посилення диспропорцій на регіональних ринках праці. В основі лежить невідповідність попиту на ринку праці його пропозиції. Ця проблема носить системний характер, тому що пов'язана не лише безпосередньо з учасниками цього процесу, але й з ринком освітніх послуг. Останній не встигає реагувати на запити ринку праці щодо необхідних фахівців. Це пов'язано з часовою затримкою в чотири або шість років. Вирішення цієї проблеми можливе лише за рахунок прогнозування тенденцій за видами економічної діяльності на довготривалий період та своєчасним корегуванням навчальних планів закладів освіти. Лише подібна співпраця зможе послабити диспропорції на регіональних ринках праці.

Отже, поступова реалізація цих напрямків сприятиме імплементації українського ринку праці до світової економічної системи та сприятиме досягненню економічного зростання та підвищення рівня життя.

Література:

1. Барроу ІІІ. Найважливіший пріоритет. Настав час для відновлення економіки на основі зростання заробітної плати і збільшення державних інвестицій.// Финансы и развитие. Март 2015 С.32-33 – Режим доступу <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2015/03/pdf/burrow.pdf>
2. Наукова бібліотека дисертацій та авторефератів disserCat – Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/vliyanie-globalizatsii-na-razvitie-natsionalnogo-rynka-truda-rossii#ixzz3yKY67Izx>
3. Повний текст виступу Порошенка на Генасамблеї ООН – Електронний ресурс – Режим доступу - <http://censor.net.ua/n353793>
4. International Labour Organization (ILO), 2014, Global Wage Report 2014/15: Wages and Income Inequality (Geneva)
5. International Labour Organization, Organisation for Economic Cooperation and Development, and World Bank (ILO, OECD, World Bank), 2014, “G20 Labour Markets: Outlook, Key Challenges and Policy Responses,” Report prepared for the G20 Labour and Employment Ministerial Meeting, Melbourne, September 11.

Khomjak M.S.

Ph.D. of economy

National University of State Tax Service of Ukraine

FINANCIAL DOMINANTES OF THE REGIONAL DEVELOPMENT

Khomjak M.S.

Ph.D. of economy

Nationale Universität der staatlichen Finanzverwaltung der Ukraine

FINANZIELLE DOMINANTEN DER REGIONALEN ENTWICKLUNG

The article says about the features of the financial dominant of the regional development in Ukraine. Is given the analysis of each of the dominants and the opportunities they provide for regional development. Based on the

analysis are proposed comprehensive incentives of the financial dominants in order to improve the financial policy of regional development.

Keywords: financial policy, financial dominants, region, development, economic clusters.

Der artikel gibt analyse von besonderheiten der finanziellen dominanten der regionalen entwicklung in der Ukraine. Die analyse von allen dominanten und den möglichkeiten, die sie für die regionale entwicklung geben. Basierend auf einer umfassenden analyse ist eine komplexe stimulierung von finanziellen dominanten für die erhöhung der finanzpolitik der regionalentwicklung gegeben.

Keywords: finanzielle politik, finanzielle dominanten, region, entwicklung, wirtschaftscluster.

In Bezug auf die sozialen und wirtschaftlichen Veränderungen, sowie finanzielle und politische Instabilität in der Ukraine ist der Sicherstellung der Finanzstabilität ein wichtiges Staatsziel. Jahrelange Erfahrung von anderen Ländern bestätigt, dass in den heutigen Bedingungen der permanenten Globalisierungsprozessen ist das zentrale Steuerungsverfahren etwas utopisch und kann nicht die ordnungsgemäße Entwicklung des Staates insgesamt und auch seine Regionen liefern. Deshalb, um die finanzielle Stabilität und das Wirtschaftswachstum des Staates und Verbesserung der sozialen Wohlfahrt der Bevölkerung zu gewährleisten sollen die Anstrengungen der Behörden an Stimulierung der regionalen Entwicklung als Schlüsselkomponenten des Staates konzentriert werden.

Insgesamt ist es ziemlich schwierig eine einheitliche Strategie, die in allen Regionen wirksam wird, zu bilden, weil jeder von ihnen sich durch unterschiedliche Mengen an Territorium, Bevölkerung, wirtschaftliche Produktionskomplex, Ebene der Infrastrukturentwicklung und anderen Faktoren charakterisiert. Infolge dieser Unterschiede, ist die Entwicklung des Basismodells auch eine ziemliche komplizierte Aufgabe. Jedoch keine konzipierte für die Zukunft Strategie, ist der Entscheidungsprozess viel komplizierter, und seine Wirksamkeit reduziert sich deutlich. Deshalb, um eine wirksame Strategie der regionalen Entwicklung zu entwickeln, ist es notwendig die Grundelemente, auf denen sie beruhen sollte, klären. Diese Elemente sind die Dominanten der finanziellen Entwicklung der Regionen.

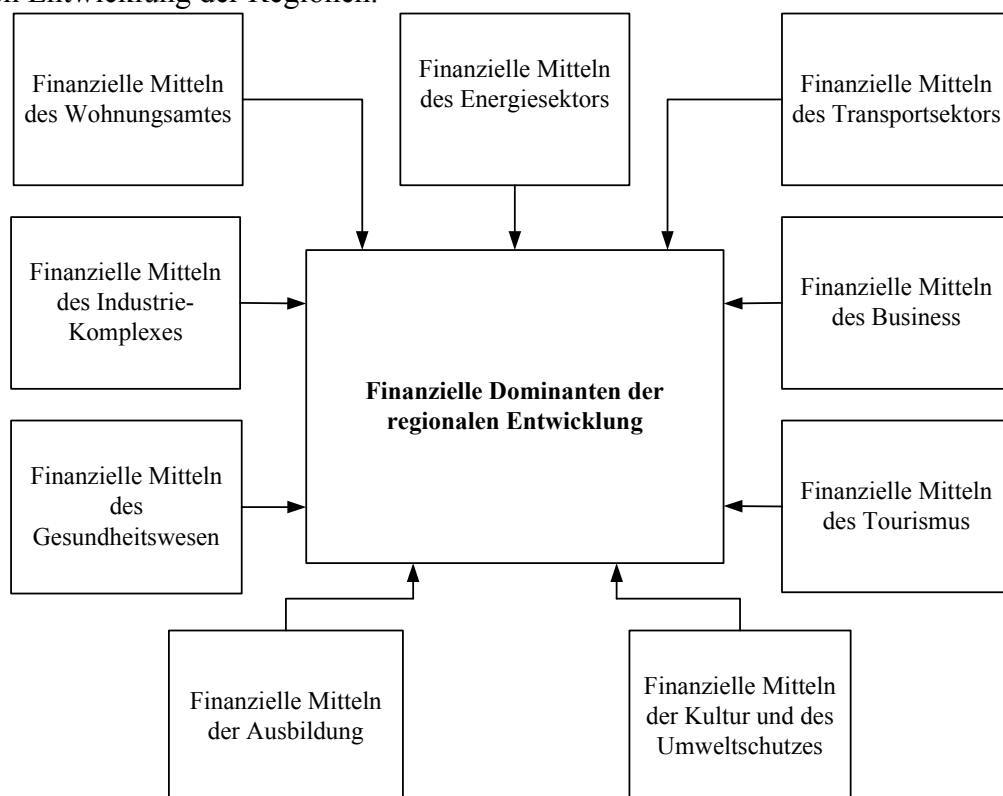

Abb. 1. Finanzielle dominanter der region

Angesichts der Dringlichkeit dieser Frage wurde ihr eine Reihe von Arbeiten von ukrainischen Wissenschaftlern gewidmet, darunter A. Amosha, M. Dolishniy, M. Gerasymchuk, V. Geyets, A. Halchynskyi, S. Pisarenko, Z. Varnaliy, S. Vovkanych, B. Wisniewski, T. Zajez. Angesichts der Entscheidung der europäischen Integration der Ukraine ist jedoch dringend

notwendig neue Mechanismen für die regionale Entwicklung zu entwickeln und, dementsprechend, bestimmte Vorschriften über die Bestimmung der Art der finanziellen Dominanten der Regionalentwicklung zu klären.

Typischerweise enthalten die finanzielle Dominanten Finanz- und Kapitalressourcen. Doch in den modernen Bedingungen, wenn der Dienstleistungsbereich beginnt einen zunehmenden Anteil des BIP der entwickelten Länder und die Anforderungen zur Entwicklung der regionalen Infrastruktur und der Humankapazitäten immer steigen, erweitern sich etwas die Grenzen der finanziellen Dominanten der Regionalentwicklung.

Infolge Analyse der ökonomischen Literatur über regionale Entwicklungsstrategien und den offiziellen statistischen Berichts der Ukraine und anderen Ländern wurde der Schluss gezogen, dass derzeit das Konzept der finanziellen Dominanten der regionalen Entwicklung etwas breiter ist und sowohl die Wirtschaftskluster der Region umfasst als auch bestimmte Prioritäten der Lebensqualität enthält (Abb. 1).

Erst durch die Finanzierung von prioritären, in Bezug auf die Lebensqualität, Bereiche erhöhter sich die Investitionsattraktivität der Region, und liegt die sozio-ökonomische Entwicklung.

Analysieren wir jede von den Dominanten der finanziellen Entwicklung der Regionen.

Finanzielle Ressourcen des Wohnungsamtes. Zusammen mit dem Entzug des Monopol von Wohnungsämtern [1] wurde dieser Sektor der Regionalwirtschaft zu einer Priorität, da es den Zugang zu dem regionalen Markt neuen für ukrainischen Bedingungen Unternehmen determiniert, und schafft damit eine neue Nische, die nicht nur die Entwicklung der Region, aber auch Einnahmen von Budget bestimmt.

Finanzielle Ressourcen des Energiesektors. In den modernen Bedingungen Energie-Unabhängigkeit ist eine der strategischen Ziele. Bereitstellung der Region mit den Energieträgern ist ein Hauptfaktor von ihrer Entwicklung. Angesichts der Tatsache, dass heutzutage die Verbraucher das Recht den Energieversorgungsunternehmen wellen haben [2], ist die Bildung der Energiemarkt auf Wettbewerbsbasis die Voraussetzung für die Entwicklung der Region, und effektive Finanzpolitik in diesem Bereich kann stabile Einnahmen zu seinem Budget bereitstellen.

Transport ist eine strategische Finanzierungsquelle. Wirksames regionales Verkehrssystem wirkt auf ihre Investitionsattraktivität und auch auf die sozioökonomische Entwicklung. Außerdem, können die Finanzströme in Form von Einkommen von rational organisierten Transportmonopol in der Region bedeutende ungenutzte Ressource, auf weitere Entwicklung der Region ausgerichtet sein werden. Insbesondere in der Stadt Bremen (Deutschland) ist das effizient organisiert Transportmonopol nicht nur profitables Bewegungsmittel für Bürger und Touristen, sondern auch die viertgrößte Einnahmequelle für die kommunalen und regionalen Budgets [3].

Business ist eines der wichtigsten Elemente, die stabile Finanzströmungen in der Region geben und dadurch ihre Entwicklung charakterisieren. Erhöhung der Geschäftstätigkeit in der Region führt nicht nur zur Schaffung von den neuen Arbeitsplätzen, Füllung des Budgets, sondern auch wirkt indirekt auf die Gesamtentwicklung der Region, die schließlich zu ihrer Steigung führt, und auch die Interesse von in- und ausländischen Investoren erhöht, was in modernen Bedingungen ist einer der Schlüsselfaktoren für den Erfolg und die Entwicklung der Region. Daher liegt die Aufgabe der Regionalbehörden in der rationalen Richtung der finanziellen Mittel an Stimulierung der in der Region. Dies wird insbesondere durch umfangreiche Zusammenarbeit von Bildungs- und Wissenschaftseinrichtungen, Kommunen und Unternehmen erreicht, was ermöglicht die regionalen Zentren der Dienstleistungsgeschäft mit Benutzung des lokalen Menschenkapital für Dienst in- und ausländischen Institutionen und Organisationen, und auch Kunden zu schaffen. Es sei darauf hingewiesen, dass um dieses Ziel erreicht werden könnte, muss der bilaterale Dialog zwischen den lokalen Behörden und Unternehmen etabliert werden. Die Erfahrung von vielen Regionen und Städten, einschließlich Lviv [4], bewiest, dass die Schaffung von Plattformen für Debatten und Diskussionen von wichtigen für die Region Themen ist wirksam. Auch ist es angemessen die Realisierung des Projektes der Schaffung von Informationsportalen mit einem Überblick über Investitionsmöglichkeiten in der Region sowie der Zentren für die Mitglieder in Business und IT zu finanzieren. Solche Maßnahmen haben eine positive Auswirkung auf die finanzielle Umgebung der

Region und wirken als Anreiz für ihre Entwicklung, denn haben positive Wirkung an die Interaktion zwischen Macht und Business. Die organisatorische Struktur, die eine solche Wechselwirkung gewährleistet, ist an der Abb. 2 dargestellt.

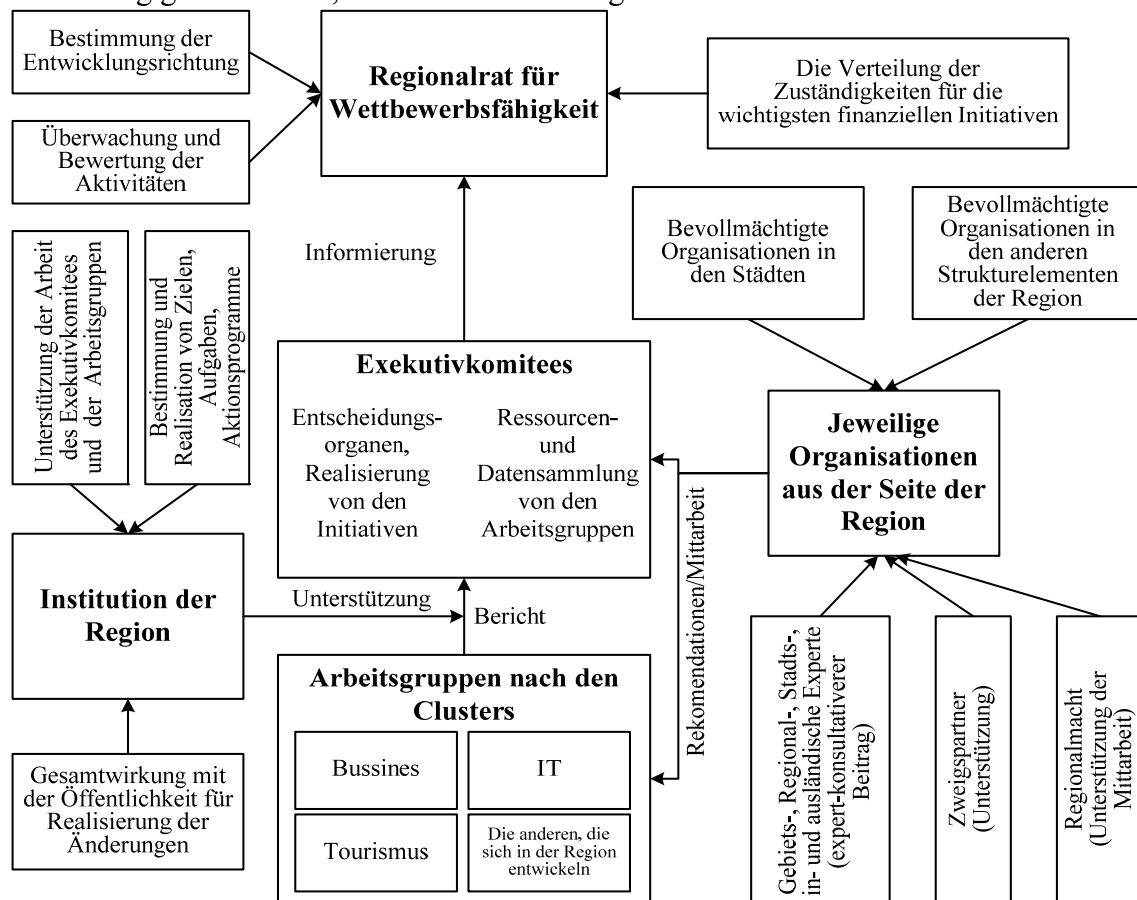

Abb. 2. Organisatorische struktur der gewährleistung der wechselwirkung der macht und des business in der region

Für viele Regionen der Ukraine sind die Finanzströme, die in der Tourismussphäre entstehen, wichtig, da diese Regionen nicht nur eine große Kulturerbe (in der Regel erfordern erhebliche Ressourcen zu erhalten), was eine zusätzliche Quelle der Mittelbeschaffung in der Region ist, sondern auch bedeutende Touristenströme haben. So ist die Entwicklung des Tourismus für sie nicht nur der einzige Faktor, der die Evolution der Finanz- und Businesssphäre fordert, sondern auch hat indirekter Einfluss auf die Infrastruktur und die Gesamtinvestitionsattraktivität der Region.

Ähnliche wie vorige Auswirkungen auf die regionale Entwicklung haben auch die Finanzströme, die in der Kultur- und der Umweltschutzsphäre konzentriert sind, da sie die Faktoren, die durch Lebensqualitätsprioritäten festgelegt sind, sind.

Ausbildung und finanzielle Ressourcen, die sich in dieser Branche in der gegenwärtigen Phase drehen, sind eine der finanziellen Dominanten der Entwicklung der Regionen. Dafür gibt es einige Gründe:

- Verbesserung der Bildung und Qualifikation der Bevölkerung ist ein Anreiz für die Entwicklung der Business und Industrie, und erleichtert den Erhalt von Zuschüssen und ausländische Investitionen, was unmittelbar auf das Niveau der Entwicklung der Region wirkt;
- organisiertes System der Zusammenarbeit zwischen Bildungseinrichtungen und Unternehmen bildet einen neuen Arbeitsmarkt, was nicht nur zum Wirtschaftswachstum in der Region, sondern auch zur Rückgang der Arbeitslosigkeit führt, daher – wirkt auf die allgemeine Wohlstand in der Region;
- günstige Bedingungen für die Bildungseinrichtungen und ein hohes Bildungsniveau fördert Gründung von privaten Bildungseinrichtungen in der Region, was nicht nur die Erhöhung der Bildung, sondern auch Attraktion von in- und ausländischen Investitionen stimuliert, und auch

gesamte Attraktivität der Region erhöht und ist eine zusätzliche Quelle der Abfüllung des regionalen Budgets;

– angesichts der Tatsache, dass das Gesetz der Ukraine „Über den Staatshaushalt für das Jahr 2016“ [5] vor sieht, dass die Finanzierung von Bildungseinrichtungen III-Akkreditierungsebene an die lokalen Gemeinschaften übersetzt, bildet sich eine große nach dem Umfang Finanzströmung, die nach dem rationalen Benutzung und kohärente finanzielle Regionalpolitik ein stimulierender Faktor sein kann, und gleichzeitig für viele Regionen, die nicht bereit für solche Reformen sind, zum Finanzloch, dass das erhebliche Teil des Budgets brauchen wird und zum Defizit oder seinen starken Wachstum führt, transformieren kann.

So Bildung eines wirksamen Systems der Ausbildungsfinanzierung in modernen Bedingungen ist eine wichtige Aufgabe im Rahmen der Förderung der Regionalentwicklung.

Was sich Gesundheitswesen anbetrifft, wichtig ist, dass die Qualität der medizinischen Leistungen ein Zeichen für die Regionalentwicklung ist, außerdem ist Wachstum der Qualität der medizinischen Leistungen notwendig für die Erhöhung der Attraktivität der Region für ausländische Investoren und Touristen. Auch in der heutigen globalisierten Bedingungen Erschaffung der günstigen Bedingungen für Investoren ist eine Vorbedingung für die Öffnung der privaten medizinischen Einrichtungen, was als Faktor der Motivation für die Entwicklung der Region und eine zusätzliche Quelle von Budgeteinkommen dient und bei der Reduzierung der Arbeitslosigkeit und damit den Abfluss von Bevölkerung aus der Region hilft. So bilden sich erhebliche Mengen an finanziellen Ressourcen auf lokaler Ebene. Auch aufgrund der Reformen im System der Finanzierung der medizinischen Einrichtungen [6] ist das Problem der Umstrukturierung dieses Sektors auf lokaler Ebene wichtig. Delegation von Befugnissen über die Finanzierung der Gesundheitseinrichtungen zu den lokalen Regierungen und Umstrukturierung der Finanzierungsstruktur, nach der meisten medizinischen Einrichtungen gehören jetzt zu regionalen Zentren führt zu erheblichen Veränderungen in der Finanzstruktur der Region, was eine schnelle Entscheidungsfindung, um ein wirksames System der Finanzierung in diesem Sektor in der Region zu etablieren, braucht.

Industrie und Fertigung waren immer einige der bestimmenden Faktoren der Regionalentwicklung, darum sind die Finanzströme, die sich in diesem Sektor entstehen, einige der Schlüsselfaktoren. Da die Industrie generiert den Großteil der Budgeteinnahmen, wichtig ist diesen Sektor zu stimulieren. In den gegenwärtigen Bedingungen funktioniert die meisten Großunternehmen oder überhaupt nicht oder Reduziert Produktionsvolumen, was negative Wirkung nicht nur an Struktur der Budgeteinnahmen, sondern auch an allen Wirtschaftskluster der Region und der Lebensqualitätsprioritäten hat. Deshalb, sollte die Finanzpolitik der Region so gebaut werden, um einen stimulierenden Charakter für die Entwicklung der Industrie, besonders in Regionen, wo denen Industrie eine der wichtigsten Wirtschaftszweigen und Quelle der Haushaltseinnahmen ist, zu haben.

Bei der Ermittlung der finanziellen Dominanten der Regionalentwicklung muss auch berücksichtigt werden, dass Projekte, die auf den ersten Blick nicht rentabel oder lebensfähigen sind, sowie auch diejenigen, die geringe Effizienz der regionalen Entwicklung aus finanziellen oder betriebswirtschaftlichen Sicht haben, können in der Zukunft Ergebnisse mit einer viel höheren Wirkungsgrad haben, weil bei der Bewertung meistens relative Anzeigen benutzt werden. Weiterhin in Bezug auf Strukturwandel und zur Anpassung an den europäischen Weg ist der Übergang von Standard-Lösungen zu mehr innovative und komplexe rational, denn obwohl das Risiko sich erhöht, erhöht sich auch die Wirksamkeit dieser Lösung. Darüber hinaus nur in einer umfassenden Berücksichtigung der finanziellen Dominanten der Regionalentwicklung kann eine maximale Wirkung erreicht werden.

Referenz:

1. Zakon Ukrainy vid 14.05.2015 № 417-VIII «Pro osoblyvosti zdiisnennia prava vlasnosti u bahatokvartyrnomu budynku» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/417-19>.
2. Elektroenerhiia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ueex.com.ua/ukr/auctions/electricenergy/>.
3. Finanzplan 2012-2017 StadtStaat Bremen [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.finanzen.bremen.de/sixcms/media.php/13/Finanzplan%20von%202012-2017.pdf>.

4. Kompleksna stratehiia rozvytku Lvova 2012-2025 rr. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: [http://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/0/23349f49bc91ba52c225793400489747/\\$FILE/Cecia2.pdf](http://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/0/23349f49bc91ba52c225793400489747/$FILE/Cecia2.pdf).
5. Zakonom Ukrainy vid 25.12.2015 № 928-VIII «Pro Derzhavnyi biudzheth na 2016 r.» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/928-19>.
6. Kvitashvili anonsuvav zminy systemy finansuvannia medustanov u 2016 rotsi [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.epravda.com.ua/news/2015/12/7/571271/>.

Shevchenko T.

Candidate of Economic Sciences

Sumy State University, Ukraine

ECOLOGICAL AND ECONOMIC GROUNDING OF VARIANTS OF MUNICIPAL SOLID WASTE INTEGRATED HANDLING

The scientific and methodical approach of ecological and economic justification of options of integrated treatment with solid municipal waste is proposed in the article, which is based on the use of ecological and economic criteria. Considering on necessity of obtaining primarily ecological result in solving the problem of waste by minimizing the negative impact of treatment processes on the environment, consider it reasonable to adopt criterion for selection of options as the maximum value of the integral prevented economic damage from pollution resulting from the use of resource potential of waste at the unit of integral caused damage. The proposed approach unlike existing is taking complexly into account ecological and economic results and losses in the life cycle of «resource - product - waste - product» and allows to select the least environmentally destructive of it.

Keywords: solid municipal waste, treatment methods, ecological and economic criteria.

Introduction into the system of economic indicators the ecological-economic indicators allows only to include in the assessment the value of ecological result in the form of prevented damage from pollution waste. However, the problem of waste as an environmental problem requires of obtaining primarily ecological result.

Ecologically oriented management is carried out through taking into account the ecological component as an integral part in the process of managerial decision grounding. The conceptual provisions of management of municipal solid waste resource potential provide the differentiation of management directions relative to all stages of product life cycle [1].

Table 1

The variants of municipal solid waste integrated handling

Waste handling variant	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
The methods of waste handling									
1. Burial	•	•	•	•	•	•	•	•	•
2. Burning									
2.1. Heat treatment using special installations	•	•							
2.2 Waste briquetting and their burning at the thermal power-station			•	•					
3. Biorefining									
3.1 Anaerobic digestion (biomethanation)							•	•	
3.2 Anaerobic digestion (organic manure receiving)									•
3.2 Anaerobic digestion (organic manure receiving)									•
4. Removal of resource valuable components from waste (sorting)									
4.1. Centralized sorting	•		•		•		•		
4.2. Decentralized sorting		•		•		•		•	•

The consideration of ecological requirements by the subjects which belong to the stages of projecting, production and consumption of products is possible due to the projecting, output and purchase of those products (goods), the recycling of which is technically possible and environmentally safe. The subjects of the product disposal field should use that variant of domestic waste handling that has the least negative impact on the environment.

The characteristic feature of the rational waste handling systems is the application of the method of removal of recoverable resource with the purpose of its further processing to receive recycled material resource. Herewith, other methods can be applied to the specific fractions/fraction components of municipal solid waste. The methods are as follows: heat treatment of power-consuming part that cannot be reused; biorefining of organic fraction; disposal of unutilized remains. The application of each method has the definite sense while forming of the municipal solid waste handling systems. Some materials have the limited multiplicity of usage that is why that components of fraction from which the recoverable material resource cannot be received can be burnt to receive power resource if it is ecologically justified. If this component is not power-consuming it is necessary to apply a method of their disposal (burial).

The damage by the environment pollution appears during the implementation of the variants of municipal solid waste integrated handling (the applying of few methods at the same time) as the alternative for every region (table 1).

Taking into account the necessity of primarily achieving the ecologic results under the domestic waste problem solving, it is considered as appropriate to adopt the maximum value of the integral prevented economic damage caused by environmental pollution, that appears during domestic waste resource potential use, per unit of the integral done damage as criterion of a variant of domestic waste integrated handling [2, 3].

In such case, the economic efficiency of i -variant of municipal solid waste integrated handling that takes into account exclusively ecological and economic indexes can be calculated by the formula:

$$EE_i = \frac{EcolE_i}{EcolC_i} \rightarrow \max, i = \overline{1,8} \quad (1)$$

where EE_i – economic efficiency of i -variant of municipal solid waste integrated handling, taking into account ecological and economic indexes;

$EcolE_i$ – value of ecological and economic effect in the form of integral prevented economic damage by environment pollution while implementing i -variant of municipal solid waste integrated handling, UAH;

$EcolC_i$ – value of ecological and economic loss in the form of integral economic damage by environment pollution that appears as a result of applying of i -variant of municipal solid waste integrated handling, UAH;

$i = \overline{1,8}$ – number of alternative variants of municipal solid waste integrated handling.

It is suggested to calculate the values of ecological and economic effect and loss of i -variant in such a way:

$$EcolE_i = \sum_{j=1}^m EcolE_j, j = \overline{1,m}, \quad (2)$$

$$EcolC_i = \sum_{j=1}^m EcolC_j, j = \overline{1,m} \quad (3)$$

where $EcolE_j$, $EcolC_j$ – ecological and economic effect and loss respectively that appear during the applying of j -method of waste handling;

m – the number of methods of municipal solid waste handling for i -variant.

It is possible to calculate the ecological and economic effect during n years while using the method of the resource valuable components removal:

$$\begin{aligned}
EcolE_{recycl} &= \sum_{t=1}^p \frac{EcolE_{recycl_t}}{(1+r)^t} = \\
&= \sum_{t=1}^p \frac{EcolR_{recycl_t} - EcolC_{recycl_t}}{(1+r)^t} = \\
&= \sum_{t=1}^p \frac{R_{r(1)_t}^{ecol} + R_{r(2)_t}^{ecol} - C_{r_t}^{ecol}}{(1+r)^t}, \tag{4}
\end{aligned}$$

where $EcolE_{recycl_t}$ – ecological and economic effect that appears while removing of resource valuable components from municipal solid waste in t -year that takes into account only ecological and economic indexes, UAH;

$EcolR_{recycl_t}$, $EcolC_{recycl_t}$ – ecological and economic result respectively and loss connected with the implementation of measures on resource valuable components removal in t -year, UAH;

$R_{r(1)_t}^{ecol}$ – prevented economic damage by environment pollution that appears while burial of municipal solid waste fractions that contain resource valuable components, in t -year, UAH;

$R_{r(2)_t}^{ecol}$ – prevented economic damage by environment pollution at the stage of mining and recycling of primary resource, substituted by recoverable one, in t -year, UAH;

$C_{r_t}^{ecol}$ – caused economic damage by environment pollution during the removal of resource valuable components from municipal solid waste and their recycling in t -year, UAH;

t – year of effect achieving;

p – period of effect achieving, years;

r – standard of reduction of the different times indexes to sole period, %.

The necessity of this approach applying consists in the fact that pollution problems should be solved according to «the sufficient principle» by the means of minimizing the environmentally destructive impact. Most often it is impossible to maximize the ecological and economic result during traditional evaluation of waste handling methods that is based exclusively on economic indexes or inclusion to the system of economic indexes the ecological and economic ones. However, the waste problem solving as ecological problem requires, first of all, such result achieving. The insertion of the ecological and economic indexes to the system of economic ones allows only the including of the value of ecological result in the form of prevented damage by environmental pollution with waste to the evaluation. Taking into account the above mentioned it is better for region to chose that variant of municipal solid waste handling according to which the index of integral prevented economic damage by environment pollution that appears during the waste resource potential usage, has the maximal value per unit of the integral done damage.

The suggested methodological approach on the background of variant choosing of the domestic waste integrated handling, as opposed to the existing ones, takes into account ecologic and economic results and damages within the «resource-product-waste-product» life cycle and allows to select the least environment destructive approach among them.

It is appropriate to finish theses with the well-known ecology principle, ecology law that was formulated by Barry Commoner in his book «The Closing Circle». This law says «Everything must go somewhere». This is the law on material mass conservation, from this the postulate on waste nonremovability follows – «in any economic cycle the formed waste and adverse effects are nonremovable, they can only be transformed from one form to another or transferred in the space». The question is, how much is the method of handling, which is applied to one or another waste, justified from the environmental standpoint.

References:

1. Telizhenko O., Lukianykhin V., Shevchenko T. and other. Concept of integrated waste management as recoverable resources in product cycle // Journal of Environmental Science and Engineering. – 2012. – Issue #3. – Volume #1. – С. 312-323.
2. Грищенко В.Ф., Древаль О.Ю., Грищенко І.В. Організаційно-економічні основи управління експортно-імпортом потенціалом регіону з урахуванням вимог екологічної безпеки // Актуальні проблеми економіки. – №7 (133). – 2012. – 132-145.
3. Шевченко Т.И., Вишницкая Е.И. Эколого-экономическое обоснование вариантов комплексного обращения с твердыми бытовыми отходами // Устойчивое развитие. – 2014 – №15 – С. 94-97.
4. Губанова Е.Р. Организационно-экономический механизм управления экстерналиями производственно-хозяйственной деятельности в условиях рыночной экономики : [монография] / Губанова Е. Р. – Одесса: ТЭС, 2002. – 218 с.
5. Хлобистов Є.В. Екологічна безпека трансформаційної економіки / РВПС України НАН України; Відп. ред. С.І. Дорогунцов. – К.: Чорнобильінтерінформ, 2004. – 336 с.

Shlafman N.L.

Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher

Bondarenko E.V.

Postgraduate

Zakharov A.V.

Postgraduate

Institute of Market Problems and Economic and Ecological Research of NAS of Ukraine, Ukraine

ASYMMETRY OF BUSINESS DEVELOPMENT IN UKRAINE

Шлафман Н.Л.

Д.Э.Н., С.Н.С.

Бондаренко Е.В.

соискатель

Захаров А.В.

соискатель

Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, Украина

АСИММЕТРИЯ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УКРАИНЕ

The article analyzes the asymmetry of the business sector in Ukraine and identified the factors contributing to its occurrence (legal, political, economic, financial, social and institutional).

Key words: asymmetry, the business sector, development

В статье проанализирована асимметрия развития предпринимательского сектора Украины и выявлены факторы, способствующие ее возникновению (правовые, политические, экономические, финансовые, социальные и организационные).

Ключевые слова: асимметрия, предпринимательский сектор, развитие

Развитие малого и среднего предпринимательства, как важный фактор создания новых рабочих мест и уменьшения безработицы, должно быть одним из основных направлений работы власти в процессе модернизации отечественной экономики. Однако, в течение всего времени трансформации экономики страны, усугубляются воспроизводственные диспропорции ее развития, которые и привели к масштабному социально-экономическому кризису.

Исследование структуры предпринимательского сектора показало, что доля малого предпринимательства (как предприятий, так и физических лиц) составляет 98-99% в течение всего периода его развития (табл. 1), что свидетельствует о том, что малые предпринимательские структуры, которые в развитых экономиках превращаются в средние и крупные, в Украине, либо так и остаются малыми, либо прекращают деятельность вообще, то есть нет их расширенного воспроизводства. Кроме того, в последние годы появилась тенденция к сокращению общего количества предпринимательских структур, причем более быстрыми темпами сокращаются микро- и средние предприятия (см. табл.1). Иными словами, существует структурная асимметрия предпринимательского сектора.

Таблица 1

**Динамика субъектов крупного, среднего, малого и микро- предпринимательства
в Украине**

Субъекты предпринимательства	Количество, ед.					
	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2014 г. К 2010 г.
Всего	2183928	1701620	1600127	1722070	1932161	0,89
Малые	2162004	1679902	1578879	1702201	1915046	0,89
в т.ч. микро-	2093688	1608819	1510776	1637180	1859887	0,78
в % к общему кол-ву	0,989	0,987	0,987	0,988	0,991	–
Средние	21338	21059	20550	19210	16618	0,78
в % к общему кол-ву	0,0098	0,012	0,013	0,011	0,009	–
Крупные	586	659	698	659	497	0,85
в % к общему кол-ву	0,0003	0,0004	0,0004	0,0004	0,00026	–

Исследование отраслевой структуры предпринимательского сектора свидетельствует, что доля предпринимательских структур производственных видов экономической деятельности (промышленность, строительство, сельское, лесное и рыбное хозяйство) составляет около 14% общего количества, а доля торговых - около 50%; доля предпринимательских структур, занимающихся профессиональной, научной и технической деятельностью, - около 5,5% [1, с. 35]. Иными словами, за предыдущие годы гипертрофированное развитие получил спекулятивный (финансово-посреднический) сектор экономики, обеспечивающий несравнимый с реальным производством уровень доходов и практически не создающий добавленной стоимости. Ведь финансово-посреднические виды деятельности приносят высокую доходность, при этом относительно низко рискованны, а деятельность реального сектора экономики - производственного - имеет обратное соотношение, то есть она относительно низкодоходна, с рентабельностью не выше 5-6%, но относительно рискованна.

Если сравнить структуру предпринимательского сектора Украины с аналогичной структурой развитых стран, то можно увидеть, что обрабатывающая промышленность занимает в Германии - 25%, Китае - 43%, Японии - 23%, ведь обрабатывающие отрасли являются основой технологического развития. И, напротив, доля торговли составляет, соответственно, 12,4%, 9,5%, 13% [2, с.9].

Важным фактором асимметрии развития реального сектора экономики в Украине является разбалансированность рынка образовательных услуг: подготовка специалистов не соответствует требованиям рынка труда, ни по перечню специальностей, ни по количеству. В настоящее время, в связи со структурными диспропорциями, обострилась проблема дисбаланса между спросом и предложением рабочей силы на рынке труда.

При этом наиболее важными для предпринимательского сектора являются отраслевые и профессионально-квалификационные диспропорции. В результате перечисленных диспропорций на рынке труда возникает критическая ситуация, когда, с одной стороны, не удовлетворяются потребности предприятий в квалифицированной рабочей силе, сдерживается рост объема продукции и услуг, снижается конкурентоспособность предпринимательских структур; а, с другой стороны, появляются определенные слои незанятого населения, в том числе молодежь, нарастает социальная напряженность в обществе, недоиспользуется трудовой и интеллектуальный потенциал страны.

Асимметрия между структурой, объемами и профилями подготовки кадров в учебных заведениях профессионального образования и структурой спроса на рабочую силу - одна из причин, формирующих дисбаланс между спросом и предложением на рынке труда. Решение проблемы согласования структуры и объемов подготовки кадров потребностям экономики в целом и предпринимательского сектора в частности (как необходимого условия балансирования спроса и предложения рабочей силы) обуславливает необходимость оптимизации взаимодействия учебных заведений с рынком труда. Этот вопрос тоже требует решения и разработки методических рекомендаций по устранению асимметрии между спросом и предложением рабочей силы на рынке труда.

Социальный потенциал предпринимательства в Украине также ухудшается вследствие значительного увеличения бедности населения (которая определяет ограниченность доступа значительной части населения нашей страны к ресурсам развития: качественным услугам образования и здравоохранения, возможности успешной социализации молодежи и т.д., а значит - реализации собственного предпринимательского потенциала). Эта тенденция является результатом существующей асимметрии в распределении национального дохода – расслоения населения по доходам, причем «новыми бедными» становятся работающие; роста социального неравенства, обусловленного в том числе и ростом диспропорций в оплате труда; асимметрии инфляционной нагрузки на различные слои населения (на четверть выше на бедных), а также изменения рыночного спроса на товары и услуги.

Важным фактором появления асимметрии в развитии предпринимательского сектора является высокий уровень экономической несвободы (в том числе - монополизации экономики). Так, исследовательский центр Heritage Foundation, который ежегодно, с 1995 года, при поддержке Wall Street Journal, определяет индекс экономической свободы, анализируя «объем правительственного вмешательства и наличие препятствий для производства», в 2013 году оценил экономическую свободу Украины только на 46,3 баллов из 100 возможных. Учитывались такие показатели как: защита прав собственности (30), свобода от коррупции (23), свобода от правительства (29,4), налоговая свобода (78,2), свобода бизнеса (47,6), свобода трудовых отношений (49,9), денежная свобода (71), свобода торговли (84,4), инвестиционная свобода (20), финансовая свобода (30). Таким образом Украина заняла сто шестьдесят первое место в рейтинге из 177 государств, присоединившись к группе «деспотические страны» (0-49,9) [3].

Таким образом, в Украине не удалось полностью осуществить экономические преобразования, не создана конкурентная среда и практически не стимулируется развитие производственного предпринимательства, а также нет эффективной системы государственной поддержки и защиты национальных производителей на внутреннем и внешнем рынках; продолжается отток отечественных капиталов за пределы страны, а состояние национальной валюты отличается неустойчивостью, склонностью к опасным колебаниям курса, ускоряющим инфляцию, основным методом борьбы с которой остается порочная практика ограничения спроса населения.

В налоговой политике преобладает фискальная направленность: по данным Министерства финансов Украины, в 2013 г. авансовая уплата налога на прибыль частными предприятиями превысила сумму налога на прибыль, уплаченную ими по результатам деятельности, почти в 4 раза (24 млрд. грн. против 64 млрд. грн., соответственно), за 2014 г. такое превышение составило более 300 %.

Таким образом, проведенное исследование позволило выявить такие асимметрии в развитии предпринимательского сектора:

- субъекты малого предпринимательства не вырастают до средних и крупных, а либо остаются малыми, либо прекращают деятельность;
- превалирование в отраслевой структуре торговли и услуг, а также очень низкая доля производственных видов деятельности;
- несбалансированность структуры, объемов и профилей подготовки кадров в учебных заведениях профессионального образования и структуры спроса на рабочую силу;
- расслоение населения по доходам, причем «новыми бедными» становятся трудоспособные лица; рост социального неравенства, обусловленный в том числе и ростом диспропорций в оплате труда; асимметрия инфляционной нагрузки на различные слои населения (на четверть выше на бедных) и несбалансированность рыночного спроса на товары и услуги;
- асимметрия налоговой нагрузки;
- преобладание доли потребительского кредитования над кредитованием реальной экономики.

Таким образом, проведенное исследование позволило выделить факторы, способствующие повышению асимметрии развития предпринимательского сектора в Украине:

- *правовые*: несовершенная и нестабильная нормативная правовая база;
- *политические*: недостатки действующей социально-экономической политики, ориентированной преимущественно на аграрный характер реальной экономики;
- *экономические*: высокие тарифы и цены на продукцию и услуги естественных и локальных монопольных структур; нестабильность и фискальный характер системы налогообложения, наличие налога на внутреннее потребление (НДС), что делает невыгодным высокотехнологическое производство в промышленности, стимулируя экспорт сырья и полуфабрикатов; рост тарифов на аренду земли, транспортные услуги и т.д.;
- *финансовые*: практическое отсутствие системы самофинансирования и кредитования банками реальной экономики, в том числе жесткие требования к малым предпринимательским структурам по предоставлению гарантий возврата кредита из-за отсутствия длительной кредитной истории и повышенных рисков; процентные ставки по кредитам, значительно превышающие уровень рентабельности производственных предприятий; отсутствие доступа к иностранным инвестиционным и кредитно-финансовым ресурсам;
- *социальные*: отсутствие справедливой системы трудовых отношений и социальной защиты предпринимателей и работников, соответствующей рыночным требованиям; обезличенность страховых фондов (взносы поступают не на персонифицированные счета плательщика, а в общий фонд);
- *организационные*: недостаточно эффективная институциональная инфраструктура государственной и региональной поддержки (неэффективность и необеспеченность финансовыми ресурсами программ поддержки малого и среднего предпринимательства, низкая роль объединений предпринимателей в их разработке), наличие административных барьеров, многочисленные проверки различных контролирующих органов.

Таким образом, преодоление асимметрии развития предпринимательского сектора в Украине возможно путем имплементации (в рамках Соглашения об ассоциации между Украиной, с одной стороны, и Европейским Союзом, Европейским Сообществом по атомной энергии и их государствами-членами, с другой стороны) европейских принципов поддержки, изложенных в Европейской хартии малых предприятий. Ведь, несмотря на то, что Постановление Кабинета Министров Украины «О введении в Украине принципов Европейской хартии для малых предприятий» было принято еще в 2008 году, никаких изменений в законодательстве в этом направлении сделано не было.

Литература:

1. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва» - 2014. – Київ: Державна служба статистики України, 2015. – 480 с.
2. Бечвая М.Р., Масыч М.А. Причины и условия возникновения деформаций в экономике промышленного сектора // Вестник Томского гос. ун-та. - 2012. - № 4(20). - С. 9.
3. Электронный ресурс. - Режим доступа: http://economics.lb.ua/state/2013/12/18/248280_ekonomicheskaya_svoboda_vs.html

Shtyrkhun Kh.

Postgraduate

Chernihiv National University of Technology, Ukraine

INSTITUTIONAL SUPPORT OF ORGANIC FARMING IN UKRAINE

In the article the main subjects of the market of organic products are defined and the functions of the subjects are given. Changes in the institutional support of the organic market in Ukraine are analyzed. Interrelations between subjects of institutional support of the market of organic farming products are established.

Keywords: *organic farming, institutional support, market of organic products, state regulation, subjects of the market*

Problem. Any economic system for its effective functioning must be accompanied by an appropriate, properly formed, institutional support. The organic market in Ukraine is still at an initial stage of formation and requires substantial state assistance, which concerns the development of regulatory environment, financial support, providing the branch with highly qualified scientific personnel and the creation of such infrastructure to meet those needs.

Analysis of recent research and publications. Questions concerning institutional environment within functioning of various economic systems were mentioned in scientific works of such national and foreign scientists as V. Heiets, K. Kouz, Iu. Lopatynskiy, D. Luk'ianenko, D. Nort, A Chukhno and so on. Some aspects of institutional support of the organic market were revealed in the works of Ie. Havaza, N. Kutarenko, N. Stovolos, T. Chaika, V. Chudovska and so forth.

Determination of the unsolved aspects of the problem. However, the study of the functions of the main subjects, that form the infrastructure of the organic products market, has not been given sufficient attention. Therefore, important aspects of the problem require further investigation.

Purpose of the article. The main purpose of this work is to define the main subjects of the infrastructure of the Ukrainian organic market, to determine their functions and to establish the interrelations between them.

Statement of the main material of research. Institutional support of organic production creates favourable conditions for effective solution of its basic problems. The institutional environment, formed properly and developed efficiently, regulates and organizes the behaviour of economic entities, stabilizes and accelerates their economic activity and ensures sustainable development of the organic market in general.

Institutional support of organic farming is provided with the legal framework and the functioning of infrastructure institutes of organic market. The organic movement in Ukraine is represented by a large number of participants.

Conceptual provisions of the state policy in the sphere of production and sales of organic agricultural products are stated in article 6 of the Law of Ukraine: On production and circulation of organic agricultural products and raw materials [1].

The subjects of state regulation of the organic market in Ukraine are the Cabinet of Ministers of Ukraine and other public executive authorities.

The authorities of **the Cabinet of Ministers of Ukraine (CMU)**, in accordance with the Law as amended on 12.02.2015, include: 1) implementation of public policies and international cooperation in the sphere of production and circulation of organic products; 2) approval of the detailed rules of production and circulation of organic products; 3) directing and coordinating activities of ministries and other central executive authorities which ensure the formation or implementation of public policy in the sphere of production and circulation of organic products and so forth.

The **Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine** is the central body of executive authority that ensures creation and implementation of national agricultural policy in the sphere of production and circulation of organic products, main powers of which include the following: 1) formation of state policy in the sphere of production and circulation of organic products; 2) development of detailed rules of production and circulation of relevant organic products and submitting them for approval to the Cabinet of Ministers of Ukraine; 3) approval of the state logo for organic products, etc.

The State Service of Ukraine On Food Safety and Consumer Protection is the central body of executive authority that implements the state policy in the field of safety and selected indicators of food quality in the sphere of production and circulation of organic products, main powers of which include the following: 1) implementation of state supervision (control) over the activities of entities engaged in production, transportation, storage, sale of organic products; 2) keeping the register of organic producers and ensuring the publication of official data on persons engaged in the production and sale of organic products; 3) disseminating information on the

production and sale of organic products, system of security and control in the media with involvement of the stakeholders, etc.

The Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine is the central body of executive authority in implementation and providing realisation of state policy in the field of conformity assessment, appointment of conformity assessment bodies that carry out conformity assessment activities of organic production (raw materials), providing training and certification of auditors, organizing supervision over the carrying out of works on conformity assessment, etc.

Confirmation of compliance of organic production is carried out by **the National Accreditation Agency of Ukraine**, the **conformity assessment body**, designated by **the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine** on the proposal of **the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine**.

Assessment of the suitability of land (soils) for the organic farming is carried out by **the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine**, the central executive body that implements state policy of state supervision (control) in the sphere of environmental protection in the field of land protection [1].

Some changes in the institutional support of the organic market in Ukraine should be noticed.

According to the "Single comprehensive strategy for the development of agriculture and rural territories in Ukraine for 2015-2020" "... **the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine** should be renamed..." and "... this renaming and repositioning lay the foundations for a shift in the priorities of the activity of this Ministry in the direction of a broader range of policy, regulatory, support services and systems. It will also provide a clear recognition of the duties of the Government to reform the sector, the implementation of system changes and gradual harmonization with the EU policy and the wider international community..." [2].

The State Service of Ukraine On Food Safety and Consumer Protection was established on 2nd September, 2015 and is coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine. The basic principles of this service are: 1) rejection of excessive control - checks only where they are truly necessary; 2) liberalization of the system of punishment in case of identifying violations - penalties change on training and consultation of violators for the purpose of prevention similar situations in the future.

Subjects of educational and scientific support of organic market conduct study, teaching and research on topics of organic farming. Responsibility for the scientific support of production and circulation of organic products is entrusted to the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, research and other scientific and educational institutions. They play a key role in scientific support of the formation of state policy in the sphere of organic farming. The most active of them are: Illinets state agrarian college (Vinnytsia region), Zhytomyr National Agroecological University (Zhytomyr region), Poltava State Agrarian Academy (Poltava region), National University of Water Management and Nature Resources Use (Rivne region), National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economy" (Kyiv region), Dnipropetrovsk State Agrarian and Economic University (Dnipropetrovsk region), Nosivska Breeding Experiment Station of Chernihiv Institute of Agroindustrial Production of NAAS of Ukraine (Chernihiv region), Institute of Agricultural Microbiology and Agricultural Production NAAS of Ukraine (Chernihiv region), Skvyra Research Station of Organic Production of the Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS of Ukraine (Kyiv region), the National Scientific Center "Institute for Soil Science and Agrochemistry Research named after O.N.Sokolovsky" (Kharkiv region) and so on.

The staff of the NSC "Institute for Soil Science and Agrochemistry Research named after O.N. Sokolovsky" has developed scientific-methodological basis for biological farming, created methods of identification and database of environmentally friendly agricultural areas in Ukraine, methodology of agrochemical certification of lands and methodical recommendations doing of biological agriculture. At the Institute of Agricultural Microbiology and Agricultural Production NAAS the microbial products for improving plant nutrition and protection from pests have been created.

Subjects of information and consulting support. The system of information and consulting support of the organic market in Ukraine is gradually developing. The network of advisory and consulting firms has been established. The Information Center “Green Dossier” deals with the dissemination of information concerning organic farming. Advisory bodies “QueS”, “VIP Group”, “Sib-agro”, “Retail academy” provide expert advice to small and medium sized organic producers, including the formation of new organic value chains. The mass media and the Internet also play an important role.

Certification bodies provide technical expertise of the organic production, issue the certificates of conformity and are engaged in the popularization of organic products. At the beginning of May 2015 in Ukraine has been registered 19 internationally accredited private certification bodies that are included in the official list of certification bodies for Ukraine. Among them there is only one Ukrainian accredited certification body, that is “Organic Standard”.

Subjects of financial and technical support consist of financial institutions (banks, insurance companies, credit institutions, agro-industrial financial groups, with which the companies have business relations while saving cash, obtaining credits, insurance, etc.); suppliers of material resources; international organizations.

Subjects of supplying the material resources. Prerequisite of the organic farming is to use only organic seeds and planting material. The producers of organic seed and planting material in Ukraine are LLC “Micohen-Ukraine”, Ltd “Chistiy Product-S”, the PE NSSF “Soyevyi Vik”, that are certified by “Organic standard”.

In addition, organic farming requires an exclusive use of biological means of plant protection. One of the main manufacturers of biological products for the plants in Ukraine is “BTU-Center” (Biotechnologies of Ukraine), Vinnitsa region. The company offers a range of biological products of the brand “Living Earth” for ecological farming on the basis of beneficial plant microorganisms.

International organizations. Organic farming is gradually developing in the regions of Ukraine through the implementation of joint projects with other countries. The most widespread projects in Ukraine have become the following ones: the Swiss-Ukrainian project “Organic Agriculture Certification and Market Development” (2005-2011) and “Organic Market Development in Ukraine” (2012-2016). The project “Organic Market Development in Ukraine” (2012-2016) is implemented by the Research Institute of Organic Agriculture (FiBL, Switzerland) with financial support of the Swiss Confederation and aimed at strengthening the competitiveness of the Ukrainian organic sector. The objectives of this project are to create favorable conditions for the further development of the organic sector; promote the integration of small and medium-sized organic producers in the international trade of certified organic products; improve the quality and turnover of selected organic crops from small and medium-sized farms intended for export, and organic dairy products for the domestic market and so on.

Other international projects, which operated or are operating currently in Ukraine, include: the project “Economic and Employment Promotion” (2009-2013, Germany, GIZ), project “Ensuring sustainable conditions for confidence and transparency along the organic food chain development” (France), The United States Agency for International Development (USAID) “AgroInvest Project” (2011-2016, the USA). These projects are aimed at supporting the activities of small and medium producers of organic products, promotion organic farming and consumption of organic products, distribution of information materials, and conducting trainings and fairs of organic products [3].

Producers of organic products. The majority of organic farms are located in Vinnytsia, Zakarpattia, Lviv, Odessa, Poltava, Ternopil, Kherson and Khmelnytsky region. The leaders of organic farming in Ukraine are PC “Agroekologiya” (Poltava region), PC “Galeks-Agro” (Zhytomyr region), Ltd “Organic Milk” (Zhytomyr region), group of companies “Ethnoproduct” (Chernihiv region), ASC “Nadiia” (Chernihiv region), Private Agro-Firm “Tarasivka” (Chernihiv region), PE “Melnyk V.V.” (Vinnytsia region) and so on.

Promotion of organic products is one of the most important steps to increase awareness of the nature of organic products.

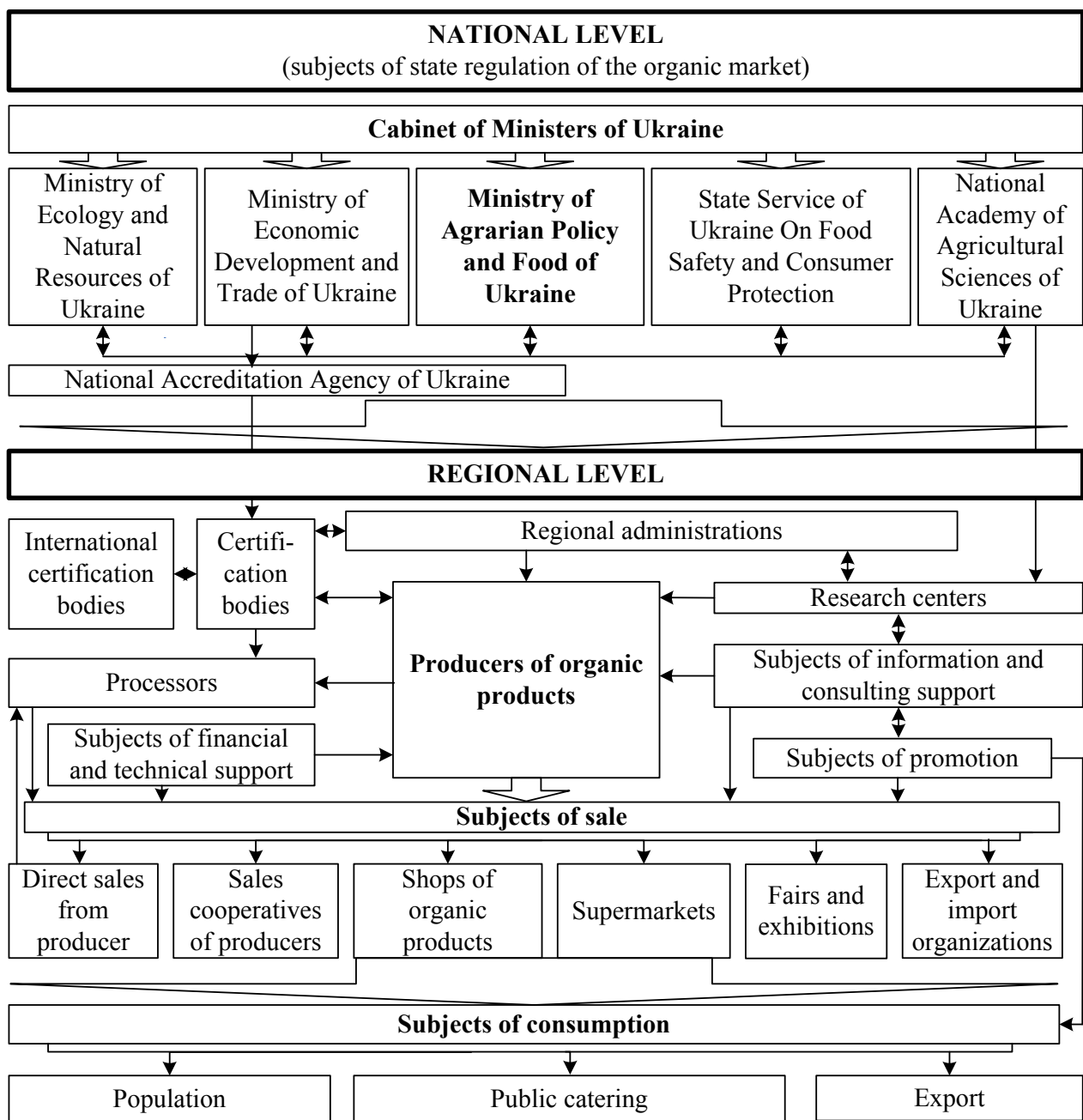

Figure 1. Interaction of the subjects of institutional support of the market of organic farming products

Source: author's own research

Subjects of promotion. The subjects of promotion of organic products at the regional level include some regional and district administrations. For example, Lviv and Poltava regional state administration is involved in the promotion of organic farming, the creation of regional programs of the development of organic agriculture. Lviv city non-governmental organisation "Ecoterra", scientific-educational center "Poltava-Organic", "Polissia-Organic" and others spread the idea of organic farming in different regions of Ukraine.

Despite the fact that the organic market in Ukraine is at the stage of its development, a number of **unions of organic producers** has been already created in our country. They aim at promoting the organic products in Ukraine, expanding its range, improvement of quality, preservation of the environment. There are "Organic Federation of Ukraine", Public Union "Organic Ukraine", Association of Organic Production Stakeholders "BIOLan Ukraine" and others.

Subjects of sales of organic products for consumers have key value in the course of sales of organic products. These include direct sales from organic producer; sales cooperatives of producers; wholesalers and retailers who purchase product to resale it to final consumers (supermarkets, specialized shops of organic products); participants of fairs and exhibitions; export and import organizations (intermediaries, traders) which sell products outside the national market.

Subjects of organic products consumption are the following: population which buys products for personal or family purposes; processors that use organic agricultural products as a raw material for further processing into final products; public catering, the organizations that offer their customers menu prepared exclusively from organic raw materials and provide services of organic catering, organize organic banquets, office organic lunches and organic coffee breaks; foreign consumers (exports). The formation of supply and demand on the organic market depends on the level of solvency of these entities.

The analysis of the organic market subjects in Ukraine makes it possible to determine the interrelations between them and graphically display the institutional infrastructure of the market of organic products (fig. 1).

Conclusions and prospects of research. The infrastructure of the organic market that is formed properly will allow to create stable conditions for providing organic producers with the necessary resources and effective sales of products, to enhance the competitiveness of the agricultural sector and ensure sustainable economic development.

References:

1. Zakon Ukrainy. Pro vyrobnytstvo ta obih orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii ta syrovyny. [State Law: On production and circulation of organic agricultural products and raw materials]. Kyiv, Vidomosti Verkhovnoi Rady, 2015, no 21, 133.
2. Yedyna kompleksna stratehiia rozvytku silskoho hospodarstva i silskykh terytorii v Ukraini na 2015-2020 roky [Single comprehensive strategy for the development of agriculture and rural territories in Ukraine for 2015-2020] [Electronic resource], 2015. – Mode of access: <http://minagro.gov.ua/node/16025>.
3. Ukrainian Organic Business Directory. Swiss-Ukrainian project «Organic Market Development in Ukraine» (2012 – 2016). Kyiv city, Ukraine. 2014. 406 p.

2. WORLD ECONOMY

Bochan I.O.

Doctor of Economic Sciences, Professor
Lviv Institute of Economics and Tourism, Ukraine

THEORETICAL AND PRACTICAL SIGNIFICANCE OF CIVILIZATION DEVELOPMENT OF ECONOMY. STAGES OF CRISIS

Бочан І.О.,

д.е.н., професор

Львівський інститут економіки і туризму, Україна

ТЕОРЕТИЧНЕ І ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ. СТАДІАЛЬНА КРИЗА

Stages of human society development and formation of the economy were analyzed. That was stated that scientific and technological progress identified mankind transition to a new technological mode of production when knowledge, science and information are the main sources of the economy and society. The characteristics of civilization development of economy are given. It is grounded that the current crisis according to its features is by stages due to the transition of mankind from industrial to post-industrial stage of civilization.

Keywords: *formation, civilization, post-industrial stage of civilization, a new technological mode of production, information and intellectual technologies, modern crisis by stages, the effects of the financial and economic crisis.*

Проаналізовано етапи розвитку людського суспільства і становлення економіки. Аргументовано, що науково-технічний прогрес визначив перехід людства до нового технологічного способу виробництва, коли знання, наука та інформація стають основними джерелами розвитку економіки і суспільства. Дано характеристику цивілізаційного розвитку економіки. Обґрунтовано, що сучасна криза за своїми ознаками є стадіальною, що пов'язано з переходом людства від індустріальної до постіндустріальної стадії цивілізації.

Ключові слова: *формація, цивілізація, постіндустріальна стадія цивілізації, новий технологічний спосіб виробництва, інформаційно-інтелектуальні технології, сучасна стадіальна криза, наслідки фінансово-економічної кризи.*

В історичному періоді людського суспільства і становлення економіки характерні два підходи – формаційний та цивілізаційний. За формаційним підходом, котрий панував у попередніх століттях, визнавалося, що джерелом розвитку людства є фактор матеріального виробництва. Головними елементами суспільно-економічних формацій (їх характеризували в основному п'ять) були спосіб виробництва, надбудова і форми суспільної свідомості. Формаційний підхід базувався на абсолютизації виробничих відносин і применшенні ролі продуктивних сил. Античне суспільство, феодальне суспільство, буржуазне суспільство – це сукупності виробничих відносин, кожна з яких характеризує особливий ступінь в історичному розвитку суспільства. Категорія «формація», яку дуже люблять тлумачити політекономі, у широкому розумінні поділяє історію людства на три великі складові: первинну (докласове суспільство), вторинну (класове суспільство) і третинну (безкласове суспільство).

В останні роки замість формаційного класового підходу, що мають взяти за основу всі, хто вивчає економічні науки, утвердився цивілізаційний підхід, який базується на загальнолюдських цінностях. Цивілізація характеризує розквіт матеріальної і духовної культури народу чи народів, їх історичні періоди, коли їхні духовні сили реалізуються у різних напрямках суспільного розвитку: в економіці, в добробуті, в культурі, мистецтві, суспільній свідомості тощо.

На перших етапах цивілізація мала локальний характер, що охоплювала одну чи декілька країн. Для прикладу, «китайська», «вавилонська», «єгипетська», «грецька», «римська», «античні цивілізації», «західноєвропейські цивілізації» і т.д., аж до глобальної цивілізації. Коли процес інтеграції господарських зв'язків набуває характеру економічної інтеграції, тобто об'єднання економік країн для спільного ведення господарства. Коли світове господарство, світовий ринок товарів, капіталів набувають великого розвитку.

Рушійною силою цивілізаційного прогресу завжди було вирішення суперечностей між потребами та інтересами людини, з одного боку, і рівнем розвитку виробництва, з другого боку [1]. У другій половині XX століття розвиток науково-технічного прогресу визначив перехід людства до нового технологічного способу виробництва, коли знання, наука та інформація стають основними джерелами економічного піднесення і відкривають нові можливості зростання економіки. Суспільство вступає у нову постіндустріальну стадію, котрій передували доіндустріальна (економічну основу становило сільське господарство) та індустріальна (економічну основу становила промисловість). Постіндустріальну стадію характеризує розвиток сфери послуг, тобто нематеріального виробництва, інформації, знань.

Ще в середині 80^х років уже понад 70% працездатного населення США було зайнято у сфері послуг. Джерелом суспільного прогресу стає науковий, освітній і професійний рівень знань людини.

Цивілізаційний підхід базується на визначальній ролі продуктивних сил і технологічних способів виробництва. Досвід розвинутих країн, зокрема німецьке і японське «диво», продемонстрував, що зосередившись на розвитку продуктивних сил, вони подолали не лише енергетичні, структурні кризи, а й розвинули техніку і технології, здійснили комп'ютеризацію та інформатизацію суспільства, перейшли на новий технологічний спосіб виробництва, запровадили інформаційно-інтелектуальні технології і на цій основі домоглися великого зростання рівня життя людей.

Інформаційно-інтелектуальні технології охоплюють не лише сферу послуг, вони проникають у промисловість і сільське господарство, при тому відбувається не процес його обмеження, а всемірний розвиток і удосконалення для ефективної економіки.

Для України, як і для інших країн, цивілізаційний підхід має величезне теоретичне і практичне значення. Нинішня криза – це не звичайна циклічна криза, що повторюється періодично, а за своїми ознаками стадіальна криза, котра вимагає соціальних і науково-технічних зрушень, переходу від затратного, екстенсивного до інтенсивного ресурсозберігаючого типу розвитку, широкого впровадження науки і технологій.

Сучасна криза відбувається в умовах глобалізації світового господарства, що надало їй загального характеру, що охоплює з різною мірою адаптивності ряд країн та світ у цілому.

Сучасна криза є стадіальною, котра пов'язана з переходом людства від індустріальної до постіндустріальної стадії цивілізації, становлення нового технологічного способу виробництва, появи нової форми власності, інтелектуальної власності на знання, котра змінила становище людини на виробництві та у суспільстві, зумовила її прояви переходу від людини економічної до людини творчої [3].

Економіст-дослідник цього глобального явища О. Пороховський пише: «Сучасна криза має системний характер, що кидає виклик як цілому світоустрою, так і окремим національним економічним моделям» [2].

Не всі країни, як учасники глобалізаційного процесу, своєчасно відреагували на такі системні зміни світової економіки.

У постіндустріальну епоху домінуючою стає сфера послуг. У США у сфері нематеріального виробництва створюється 79% ВВП, а в сфері матеріального виробництва – лише 21% ВВП.

У розвинутих країнах питома вага матеріальних виробництв зменшується, здавалось би, що і економічна криза в Україні привела до спаду виробництва. Але насправді це різні речі.

У них – це результат впровадження нової техніки і технології, зростання продуктивності праці, котра вивільнила зайвий трудовий ресурс для інших сфер.

А у нас застаріле устаткування та низька продуктивність праці зумовлюють зменшення виробництва продукції і зростання витрат виробництва.

У найрозвинутіших країнах внесок науково-технічного прогресу в приріст ВВП становить від 75 до 100%, і науково-технічний прогрес є головним фактором зростання продуктивності праці.

Лауреат Нобелівської премії С.Кузнець (наш земляк) вважав, що науково-технічна революція відкрила нову економічну епоху, для якої є характерними прискорення зростання виробництва на душу населення і продуктивності праці, швидкі структурні зрушення, перерозподіл діяльності від промисловості до сфери послуг, швидкий темп модернізації життя, посилення процесів міжнародної інтеграції національних економік.

Таблиця 1

**Продуктивність праці та ВВП (загальний) і на душу населення за ПКС
(паритетом купівельної спроможності) у 2012 році [6,7]**

Ранги	Країни	ВВП (загальний) за ПКС (тис.дол.)	Зайняте населення (тис.осіб)	Річна продуктивність праці		ВВП на душу населення за ПКС	
				тис.дол./о собу	США – 100%	дол. на рік	США – 100%
1	ЄС	15,970,000,000	206310,0	77,4	69,2	35100	69,2
2	США	15,940,000,000	142445,0	111,9	100	50700	100
3	Китай	12,610,000,000	746597,5*	16,9	15,1	9300	18,3
6	Німеччина	3,250,000,000	41513,8	78,3	70,0	39900	78,7
7	Росія	2,555,000,000	70951,3	36,0	32,2	18000	35,5
9	Великобританія	2,375,000,000	29504,4	80,5	71,9	37500	74,0
10	Франція	2,291,000,000	26712,7	85,8	76,5	36100	71,2
11	Італія	1,863,000,000	22931,1	21,2	72,6	30600	60,4
22	Польща	814,100,000	15844,2	51,4	45,9	20900	41,2
39	Україна	340,700,000	20354,3	16,7	14,9	7500	14,8
54	Казахстан	235,600,000	8087,4	29,1	26,0	14100	27,8
63	Білорусь	149,200,000	4950,0	30,1	26,9	15900	31,4
75	Азербайджан	98,360,000	6199,8	15,9	113,9	10700	21,1

* по Китаю дата невідома

Результатом виробництва є не тільки матеріальні речі – товари, а переважно послуги, зростаюча частка яких має нематеріальний характер. Слід також врахувати, що у структурі затрат праці зростає питома вага розумової, особливо творчої праці. Результат праці характеризується корисністю, доцільністю праці, спрямованої на задоволення потреб людини і суспільства.

Внаслідок цього проявив себе принцип ціноутворення «від вартості до корисності», що зумовив значне підвищення цін на товари.

Замість жорсткого зв'язку «вартість – гроші, фінанси» корисність послабила цей зв'язок і допускає відхилення. Унаслідок цього грошово-фінансова система в значній мірі відірвалася від виробництва, це привело до зростання фіктивного капіталу.

Фіктивний капітал, поданий у цінних паперах, що обертаються на фондовому ринку, почав у кілька разів перевищувати ВВП як передових країн, так і світу. Цінні папери, деривативи та інші похідні фінансові інструменти, не пов'язані з реальною платоспроможністю позичальників, заповнили фінансовий ринок.

Головний економіст МВФ О.Бленчар вважає, що сучасна криза є найважчою за останні 60 років, яка поставила світ на межі фінансової катастрофи [5].

Особливо гострого характеру набрала фінансова криза в Україні. Це пов'язано з тим, що іпотечне кредитування останніми роками зростало темпами, що майже втричі перевищували темпи зростання кредитування економіки.

Банки допустили кредитування корпоративного бізнесу і домогосподарств в розмірах, що перевищували доходи бюджетів різних рівнів. Пріоритет надавався кредитуванню фізичних осіб, що втричі в більших обсягах від кредитування юридичних осіб. Банки разом з іноземним капіталом направляли переважно кредитні кошти не на розвиток національного виробництва, а на споживання.

Ці та інші фінансові прорахунки розбалансували економіку, в результаті зросла потреба в імпорتنих товарах і послугах, що привело до негативного сальдо зовнішньоекономічного торгового балансу. Механізм ціноутворення в нашій країні не відповідає вимогам ефективного господарювання. Не може бути такого стану економіки, коли ціноутворення впливає на технічний прогрес, переозброєння виробництва, підвищення якості продукції,

задоволення населення у товарах народного споживання – все повинно бути навпаки. В економічній кризі нашої економіки проявили себе інерційні методи індустріального стану господарювання, недосконала її структура (перевантаження сировинного виробництва), технологічне відставання на цілу епоху, висока спрацьованість основних фондів, як наслідок, низькі ефективність і конкурентоспроможність країни.

У ХХІ столітті кожна з країн шукає власну нішу у глобальній економіці для забезпечення економічного зростання за рахунок максимального використання своїх конкурентних переваг.

Україні необхідна випереджувальна модель розвитку, при забезпечення у довгостроковій перспективі темпів зростання ВВП на 8-9% щороку. Слід врахувати, що короткострокові проблеми впливають на довгострокові перспективи, а ці проблеми ускладнилися і виявилися доленосними для нашої країни, під загрозою опинилася її незалежність і спокій у світі у зв'язку з воєнними агресивними діями зі сторони Російської федерації.

Україні впоратися з економічними і політичними викликами на одинці, подолати проблеми стадіальної кризи стає неможливо. Україні потрібна системна фінансова міжнародна допомога для економічного відновлення та зростання на взірць «плану Маршала» від європейської і світової спільнот у вигляді грантів, а не кредитів (оскільки Україна не зможе їх сплатити). Мова повинна йти про серйозну системну допомогу в сумі, говориться принаймні, про 20 млрд. дол. Відомий фінансист А. Аслунд у своїй статті «Financial Times» говорить навіть про 30 млрд. дол. у вигляді грантів [4]. Економічно здорова і сильна Україна має у глобалізованому світі велике європейське і світове значення.

Ця фінансова допомога не може підмінити власні зусилля, дії і прагнення українців.

Україні необхідно ринкові перетворення поєднати з технічним переозброєнням економіки, здійснити перехід до нового технологічного способу виробництва. Забезпечити першочергове зростання продуктивності праці, провести структурні зміни матеріального і нематеріального виробництва, оновити основні виробничі фонди, знизити енерго- і матеріаломісткість виробництва. Забезпечити якісну підготовку висококваліфікованих менеджерів, молодих і прогресивних фахівців, покращити їх економічні знання, що дасть можливість їм самостійно оцінювати економічні явища і приймати рішення, адекватні викликам часу, - вони створюватимуть нову економіку.

Держава має захистити вільну і чисту конкуренцію, це її найважливіше завдання. В країні якнайшвидше необхідно подолати корупцію, яка негативно вплинула на всі сфери суспільного життя, її надзвичайно високий рівень загрожує національній безпеці та суспільному ладу країни. Вона загострює соціальну напруженість у суспільстві. Для мінімізації негативних наслідків корупції слід ефективно використати ряд економічних регуляторів:

- створення повноцінних власників і широкого середнього бізнесу;
- соціальне забезпечення чиновників з одночасним їх скороченням;
- зменшення розмірів трансакційних витрат;
- максимальна відкритість, публічність і прозорість влади і бізнесу;
- удосконалення інститутів громадянського суспільства, дієвий громадський контроль;
- скорочення безробіття, його тривалість деморалізує людину.

Всі країни, які хочуть долучитися до цивілізації повинні вивчати і використовувати досвід розвинутих країн і науки, яка узагальнює цей досвід.

Література:

1. Бочан І.О. Основи економічної теорії. Підручник. Київ «Знання», 2012 – с.200.
2. Пороховський О.А. Економічна криза як рубіж сучасного світового і національного розвитку. // «Економічна теорія» №1. 2009 – с.11.
3. Чухно А.Л. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання. // «Економіка України» №1. 2010 – с.7.

4. Aslund A. Marshall's postwar logic holds true in Ukraine today // Financial Times. – 2014. – October 22. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: WWW. URL. : <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/f7889a8e-594e-11e4-9546-00144feab7de.html#axzz310m0D51s>.
5. Blanchard O. Gracks in the System. /Repairing the Damaged Economy. // "Finance & Development", December, 8-10, 2008)
6. Country Comparison: GDP – Per Capita/ – [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: WWW. URL. : <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html>
7. Country Comparison: Unemployment rate. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: WWW. URL. : <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2129rank.html>

Velibekova L.A.

candidate of economic Sciences, leading researcher
of the Department "Economic management organization of agro industrial complex"
FSBSI Kisriev Dagestan Scientific research Institute of agriculture, Russia

Yusupova M.G.

senior teacher of the Management chair
Dagestan State University, Russia

MAIN TENDENCIES OF LABOUR MIGRATION POPULATION: REGIONAL ASPECT

Велибекова Л.А.

к.э.н., доцент, в. н. с. отдела экономики, управления и организации АПК
*ФГБНУ Дагестанский научно-исследовательский институт сельского хозяйства
имени Ф.Г. Кисриева*

Юсупова М. Г.

старший преподаватель кафедры Менеджмент
Дагестанский государственный университет, Россия

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ НАСЕЛЕНИЯ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

In the conditions of the accelerated globalization process labor migration moves forward one of key international problems. In article the main reasons and problems of labor migration reveal. The concept of the labor migrant is generalized in broad and narrow treatment. The analysis of migratory processes one of regions of the Russian Federation is submitted.

Keywords: migration, labor migrant, globalization, population, region, Dagestan.

В условиях ускоренного процесса глобализации трудовая миграция выдвигается одну из ключевых международных проблем. В статье раскрываются основные причины и проблемы трудовой миграции. Обобщается в широкой и узкой трактовке понятие трудового мигранта. Представлен анализ миграционных процессов одно из регионов Российской Федерации.

Ключевые слова: миграция, трудовой мигрант, глобализация, население, регион, Дагестан.

Трудовая миграция была постоянным и важным свойством человеческой истории. Она поддерживала процесс мирового экономического роста, способствовала развитию государств и обществ, обогатила множество культур и цивилизаций.

В современном мире трудовая миграция является одной из актуальных социально-экономических проблем в условиях глобализации миграционных процессов и проводимой международной политики. Глобализация способствует усложнению характера современной миграции, стиранию границ между такими понятиями, как экономический или незаконный мигрант, беженец, человек ищущий убежища. Если в прошлом наиболее распространенными причинами, заставляющие людей покидать родные страны были: разница в заработной плате, уровне образования, высокий уровень безработицы, демографических показателях, то в настоящее время добавились политический и религиозный экстремизм. Проблемы миграции тесно переплетаются с другими важными вопросами глобальной политики: бедностью, национальной безопасностью и правами человека. [2, с.82]

В широком смысле под трудовой миграцией понимается территориальное перемещение людей независимо от целей, причин, направления и времени пребывания в новом месте жительства с целью занятия трудовой деятельностью. В этом аспекте трудовая миграция затрагивает практически все миграционные потоки населения без включения отдельной части и категорий населения, к которым можно отнести людей пенсионного возраста, инвалидов, детей и подростков. [1, с. 125]

В международной научной литературе и практике можно найти несколько иную трактовку понятия «трудовая миграция».

Конвенция МОТ предлагает следующее определение «трудоустроенный мигрант», под которым понимается «лицо, которое мигрирует из одной страны в другую с намерением получить работу иначе, чем на собственный счет, и включает всякое лицо, допускаемое в соответствии с законом в качестве трудового мигранта». [4, с.20]

Узкая трактовка понятия «трудовая миграция» предполагает любое территориальное перемещение людей с целью трудоустройства, которая мигрантом декларирована официально или когда официально не декларируется, но является доминирующей среди прочих целей миграции, при этом миграция не зависит от направления и времени пребывания в месте приложения труда.

В отличие от развитых стран, Россия столкнулась с интенсивными миграционными потоками в условиях, когда ее экономическая база оказалась в кризисном состоянии. Общественные перемены за последние два десятилетия кардинально изменили политическую и социальную ситуацию на постсоветском пространстве, и миллионы людей стали вынужденными мигрантами.

Миграционные процессы повлекли за собой изменения в социальной и демографической структуре российского общества. Они оказывают существенное влияние на общественное разделение и уровень оплаты труда, на рынок труда в целом, а также на уровень социальной напряженности в регионах. [2, с. 83]

Особенно показательным в этом плане является Республика Дагестан. На социально-экономическое положение республики, оказывает влияние большое количество различных факторов. Это геополитическое положение региона, его природно - ресурсный и производственный потенциал, особенности демографического развития и т.д. Среди этих факторов выделяется миграция населения, которая связана практически со всеми сторонами жизни дагестанского общества.

Численность населения республики в 2014 году составляла 2963,9 тыс. человек, в том числе сельское население составляет - 54,9%, городское - 45,1%. Средняя плотность населения - 53,9 человека на 1 км². [5]

При этом территория республики заселена неравномерно. Большая часть населения находится в предгорной и равнинной территории Дагестана. А север и высокогорье республики заселены крайне незначительно. Согласно официальной статистики за пределами республики постоянно проживает ещё более 700 тысяч дагестанцев. [5]

Республика Дагестан всегда относилась к категории трудоизбыточных регионов с высоким уровнем безработицы и низкими показателями социально-экономического развития, что определяет особенности формирования рынка труда, порождает внутреннюю и внешнюю миграцию населения.

Среди факторов, оказывающих наиболее неблагоприятное воздействие на рынок труда республики, можно отметить диспропорцию численности трудовых ресурсов и количества вновь создаваемых рабочих мест.

В последние годы в республике наблюдается усиление миграционных процессов и превалирование числа въезжающих иностранных граждан над выезжающими.

Анализируя внешнюю трудовую миграцию в Республике Дагестан, можно выделить три основных потока иностранных граждан, въезжающих на территорию республики:

- первый - южный (Азербайджан), на который приходится 42% от общего объема иностранных работников.

- второй - восточно-азиатский (государства Средней Азии – Узбекистан, Казахстан, Туркменистан), это практически -48% в общем объеме приезжающих иностранных работников.

- третий - включающий другие страны – доля которых составляет 10%.

Развернувшиеся военные события на Украине способствовали росту мигрантов из этого государства.

В большинстве своем иммигранты заняты в оптовой и розничной торговле, в строительстве, в сфере услуг, на обрабатывающих производствах, а также на транспорте и в связи. [3, с.12]

Сложное социально-экономическое положение республики и высокий уровень безработицы способствуют возникновению сложной и напряженной миграционной ситуации на территории республики.

В последние десятилетия в республике ускорился процесс внутренней миграции, в результате чего обострился вопрос оттока трудоспособного населения с горных территорий в города.

Внутриреспубликанская миграция по своей интенсивности до 2011 года почти в двое превышала внешнюю и приобретала все более выраженный этнический характер, а в 2012 году коэффициенты интенсивности внешней и внутриреспубликанской миграции в расчете на 1000 человек почти сравнялись и составили 17,3 и 17,7 соответственно. [3, с.18]

Главными факторами по-прежнему являются: ухудшение условий жизни в сельской местности, ограничение возможностей производства и сбыта, отсутствие рабочих мест, низкий уровень доходов. Горцы покидают обжитые места, в первую очередь, из-за отсутствия и неразвитости социальной и транспортной инфраструктуры.

В последние годы быстрыми темпами увеличивается число выбывших из Дагестана. Так число выбывшего населения в 2014 году по сравнению с 2000 г. увеличилось в 2,7 раза. [3, с. 10]

Высокий уровень миграционного оттока населения Республики Дагестан вызван, прежде всего, высоким уровнем безработицы, в связи с чем, население вынуждено покидать республику в поисках высокооплачиваемой работы, хорошего образования, лучших условий жизни.

Таким образом, интенсивный отток трудоспособной части населения, представленной социально-стратификационными и социально-культурными слоями, общественно значимыми для конкретного общества, весьма глубоко и ощутимо сказывается на социально-экономическом положении республики в целом.

На наш взгляд, миграционная политика Дагестана должна ориентироваться на придании миграционным потокам ограниченного, но качественно необходимого для развития и обеспечения сбалансированности регионального рынка труда. Это достигается применением таких инструментов, как:

- система квотирования;
- обмен трудовыми ресурсами на основе заключения межрегиональных соглашений;
- привлечение определенного количества иммигрантов с необходимыми качественными характеристиками;
- восстановление народнохозяйственного комплекса.

Литература:

1. Абилов М.Х. Миграция населения и миграционная политика в Дагестане // Народонаселение. 2008. № 1. С. 121-126.
2. Велибекова Л.А. Миграция во взаимосвязанном мире // Вестник Махачкалинского филиала МАДИ.- 2011. -№ 11.- С. 81-83.
3. Магомедова Л. А. Роль трудовой миграции в социально - экономическом развитии Дагестана// Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. 2016.с.20
4. Многосторонние основы МОТ по вопросам миграции рабочей силы. Необязательные в правовом отношении нормы и руководящие принципы подхода к миграции рабочей силы, основанного на соблюдении прав человека // Международное бюро труда, 2008.
5. Регионы России. Социально-экономические показатели [Электронный ресурс]// <http://www.gks.ru>

Goryanskaya T.V.

c.o.e., associate prof.

Ukraine

ENERGY SECURITY IN THE MODERN CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF WORLD TRADE: THE SOCIO-ECONOMIC CONSEQUENCES

Горяньська Т.В.

к.е.н., доцент

Україна

ЕНЕРГЕТИЧНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН СВІТУ: ЗМІНА БАЛАНСУ СИЛ НА СВІТОВОМУ ЕНЕРГЕТИЧНОМУ РИНКУ

The article is devoted to finding solutions on energy security of countries in terms of development of world trade and strengthens the process of globalization. Energy is a key sector in most countries of the world and is traditionally the main driving force of the world economy. The article examines the trends of energy policy in developed countries, which have led to radical changes in the global energy industry and influenced the rotation of the world. The main objectives of energy security of globalization of the world community.

Keywords: energy security, world trade, globalization.

Стаття присвячена пошуку рішень питань з енергетичної безпеки країн в умовах розвитку світової торгівлі і процесів глобалізації, які постійно посилюються. Енергетика є ключовою галуззю багатьох країн світу і традиційно залишається головною рушійною силою розвитку світової економіки. У статті розглянуті тенденції енергетичної політики розвинутих країн, які призвели до радикальних змін у світовому енергетичному комплексі та вплинули на зміну балансу сил країн світу. Визначені основні задачі глобалізації енергетичної безпеки світового співробітництва.

Ключові слова: енергетична безпека, світова торгівля, глобалізація.

Сучасна система зовнішньоторговельних відносин в умовах загострення глобальної конкуренції, посилення взаємозалежності країн і регіонів, виявилася менш стабільною і більш вразливою до зростаючих загроз глобального характеру. Поряд з пошуком ефективної відповіді на традиційні й нові виклики міжнародної стабільності і безпеки підвищилася значущість забезпечення глобального енергетичного балансу. Сучасна структура світової енергетики зазнає постійні якісні зміни. Країни, перш за все, що розвиваються, стають головними споживачами енергетичних ресурсів. Питання енергетичного характеру набувають не тільки важливого актуального значення, але й виявляються фактором формування нової геополітичної і гео економічної структури світу.

Мета статті полягає у дослідженні зміни пріоритетів країн світу в енергетичній сфері і визначенні напрямів забезпечення їх енергетичної безпеки в умовах сучасного розвитку світової торгівлі.

Енергетика є ключовою галуззю багатьох країн світу в політичному, економічному, соціальному плані. Від стану паливно-енергетичного комплексу залежить рівень як національної безпеки у цілому, так і її економічної складової. Зростання ступеня інтернаціоналізації і глобалізації енергетики, а також посилення енергетичної взаємозалежності окремих країн доводить тезис про неможливість забезпечення національної енергетичної безпеки без вирішення проблем міжнародної енергетичної безпеки на регіональному і глобальному рівнях [1, с.41-42].

Енергетична складова традиційно залишається головною рушійною силою розвитку світової економіки, процеси якої призвели до радикальних змін у світі. Тому забезпечення ефективного, надійного і екологічно безпечного енергопостачання за цінами, що відображають фундаментальні принципи ринкової економіки, є одним з важливіших викликів для усього світового співтовариства. Невід'ємною частиною світових економік стає співробітництво в енергетичній сфері, перш за все широкомасштабна торгівля енергоносіями. Поступово відбувається поглиблення і регіоналізація світової енергетики, формуються нові енергетичні простори, розширюються ринки енергоносіїв.

Сьогодні в енергетичній політиці розвинутих країн світу спостерігається низка нових тенденцій, які створюють передумови для радикальних змін в усій енергетичній сфері з

відповідними політичним, економічними, соціальними наслідками. Ці зміни обумовлені діями країн-споживачів енергоносіїв, які повинні посилювати власну енергетичну безпеку в умовах зростання нестабільності на світових енергетичних ринках і намірами окремих країн (перш за все Росією) зробити енергетичний фактор інструментом реалізації зовнішньої політики. До радикальних змін в енергетичній сфері, які вплинуть на зміну балансу сил країн світу, можна віднести наступні.

Перша. Перехід США і Канади до промислового видобутку сланцевого газу, а також розробка нових технологій видобутку сланцевої нафти і освоєння арктичних, шельфових і глибоководних нафтових родовищ, які забезпечать не тільки власні енергетичні потреби, але й дозволять експортувати ці енергоносії у значному обсязі.

Друга. Поява нового джерела поставок енергоносіїв на світовий ринок у рамках реалізації проектів збільшення обсягів видобутку нафти і газу в країнах Каспійського регіону і Центральної Азії (Азербайджан, Казахстан, Туркменістан, Узбекистан), а також розвиток і диверсифікація їх транспортно-енергетичної інфраструктури в західному і східному напрямках.

Третя. Наближення до практичної реалізації планів створення «Південного енерготранспортного коридору».

Четверта. Функціонування газопроводів Туркменістан – Іран, Туркменістан – Узбекистан – Казахстан – КНР і нафтопроводу Казахстан – КНР. При цьому одночасно зростає видобуток нафти і газу, як з традиційних, так і з нетрадиційних джерел в таких країнах як Австралія, Китай, Нігерія, Індія.

П'ята. Прийняття розвинутими країнами масштабних програм, які передбачатимуть скорочення споживання нафти і газу через більш ширше використання джерел енергії, що відновлюються; а також застосування енергозберігаючих технологій у промисловому і комунальному секторах.

Шоста. Перенос розвинутими країнами власних найбільш енергоємних виробництв в інші регіони (Азія, Африка), що значно зменшує їх енергетичні потреби.

Перелічені зміни в енергетичній сфері обумовили зміни балансу сил на світовому енергетичному ринку та призвели до наступних геостратегічних наслідків.

По-перше, збільшення обсягів надходження нафти і газу на світові енергетичні ринки, у тому числі європейські, призвело до зниження цін на енергоносії.

По-друге, залежність США від нафтових і газових поставок з нестабільних регіонів Близького Сходу і Північної Африки поступово усунена, що значно збільшило можливості країни у досягненні своїх геополітичних цілей. У свою чергу, зниження внутрішніх цін на газ у США підвищило конкурентноздатність американської продукції на світових ринках.

По-третє, зменшення обсягів споживання енергоносіїв європейськими країнами, отримання реальних можливостей диверсифікації джерел і шляхів імпорту нафти і газу послабило їх енергетичну і політичну залежність від Росії та створило сприятливі умови щодо реалізації власних інтересів, у тому числі на пострадянському просторі.

По-четверте, поставки близькосхідних і північно-африканських енергоносіїв були переорієнтовано із США і Європи до країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону і Південно-Східної Азії, зокрема до Китаю й Індії. Отримання необхідного обсягу енергоносіїв з регіону Близького Сходу і Північної Африки, а також з Центральноазіатського регіону, підвищило рівень забезпеченості власних потреб нафтою і газом, а країни Центральної Азії змогли самостійно вийти на зовнішні енергетичні ринки.

Останній час світове співтовариство все більш приділяє увагу глобальним проблемам енергетичної безпеки, які визначають не тільки темпи соціально-економічного розвитку, але й майбутнє людства. За думкою експертів Міжнародного енергетичного агентства, енергетична безпека – це комплексна концепція, метою якої є захист споживачів від збоїв у поставках, викликаних надзвичайними обставинами, тероризмом або недостатнім обсягом інвестицій в інфраструктуру енергетичних ринків [2, с.57-58]. У зв'язку з цим, найбільша

увага приділяється таким питанням, як міжнародне співробітництво, оптимальна організація ринків, уніфікація умов доступу споживачів до світових енергетичних ресурсів.

Сучасна цивілізація виступає як результат функціонування і взаємодії багатьох сфер життєдіяльності суспільства, але саме енергетика є базовим і найбільш вразливим його ланцюгом. Наслідки зникнення енергетики виявляться дуже швидко, і масштаби втрат будуть катастрофічними. Останні 40 років споживання природних паливних ресурсів (нафта, газ, вугілля) збільшилося у 2,5 разів і вони складають майже 90% світового енергобалансу [2, с.57]. Обмеженість природних ресурсів земної кулі і необхідність забезпечення енергетичної безпеки світового співтовариства висуває вирішення задачі максимального використання джерел енергії, що відновлюються.

Оскільки енергетика має основоположне значення для світової цивілізації, майже усі країни розробили програми перспективного розвитку енергетичних галузей. Однак вони недостатньо враховують структуру світового енергетичного балансу і роль інноваційних технологій майбутнього [2, с.63]. На наш погляд, необхідно акумулювати накопичений світовий досвід і наукові знання, спрямовані на ефективне використання енергії. Сьогодні енергетичні ресурси нафти і газу слід розглядати як тимчасовий плацдарм для створення якісно нової світової енергетики.

Нова концепція «енергія майбутнього» [2, с.63] ґрунтується на системі поглядів з розвитку світової енергетики. Вона встановлює наступні пріоритети: по-перше, енергозбереження; по-друге, застосування екологічно чистих технологій видобутку, транспортування і спалювання палива; по-третє, використання джерел енергії, що відновлюються, як основи розвитку людства і збереження значних обсягів природних ресурсів для майбутнього планети.

Основні положення концепції «енергія майбутнього» можуть бути сформульовані наступним чином.

Перше: удосконалення економічної структури на локальних, регіональних і глобальних рівнях відповідно до принципів ефективного використання енергії, оптимального управління енергетичним балансом з урахуванням критеріїв якості енергії і екологічної безпеки.

Друге: забезпечення швидкого зростання енергоспоживання потребує не тільки інтенсивного розвитку усіх галузей і модернізації застарілого обладнання, але перш за все впровадження високих технологій і принципово нової техніки.

Удосконалення технологій і будівництво рентабельних енергетичних установок, законодавче ініціювання і фінансова підтримка широкомасштабного впровадження інноваційних технологій щодо джерел енергії, що відновлюються, забезпечуватиме значну частину країн світу екологічно чистою енергією. Енергетичний потенціал джерел енергії, що відновлюються, у 50 разів перевищують сучасні потреби людства [2, с.65].

Світовий досвід використання джерел енергії, що відновлюється, в усьому світі свідчить про необхідність державної підтримки цього ланцюга енергетики для подальшого функціонування і розвитку, оскільки він потребує значних інвестиційних витрат; постачальників відповідних технологій, а їх кількість у світі дуже обмежена; фінансові та фіскальні стимули. Ці проблеми спонукають деякі країни світу відмовитися від джерел енергії, що відновлюється, і прибїгти до видобутку найбільш розрекламованого сучасними політиками і економістами світу сланцевого газу.

Сьогодні ситуація у сфері світової енергетики є нестабільною і майже непрогнозованою. Тому розглядаючи мінімізацію енергетичних ризиків як пріоритетну задачу національних енергетичних політик, країни-експортери і країни-імпортери приділяють значну увагу питанням забезпечення енергетичної безпеки. Так, країни ЄС виступають в ролі імпортерів енергоносіїв і сьогодні не існує механізму до зміни об'єктивної ситуації їх залежності від поставок первинних енергоресурсів з інших країн, зокрема з Росії. Тому зовнішньоторговельні відносини ЄС з країнами-експортерами енергоносіїв є ключовим питанням забезпечення їх енергобезпеки і саме лібералізація національних ринків енергетики

європейських країн є важливою умовою створення єдиного європейського ринку енергетики, який у свою чергу виступає як головний інструмент забезпечення стабільності в сфері енергетичної безпеки для країн-учасниць ринку.

На наш погляд, єдиний європейський ринок енергетики сприятиме:

створенню простору рівних конкурентних можливостей виробництва, реалізації і споживання енергетичної продукції для кожного учасника;

спрощенню умов виходу на ринок нових виробників;

демонополізації ринків видобутку, транспортування і розподілу енергоносіїв;

зниженню витрат споживачів енергоносіїв через реалізацію права вибору постачальника і звільненню від умов, які виставляють країни-експортери;

вирівнюванню тарифів на енергоносії у країнах-учасницях;

технологізації ринку і зростанню значущості високих технологій.

На нашу думку, найважливішими задачами глобалізації енергетичної безпеки світового співтовариства є наступні.

Перша. Диверсифікація джерел енергії, тобто економіка не повинна надмірно залежати від будь-якого єдиного енергоносія, неприпустимо моноструктура енергетичного балансу.

Друга. Екологічна прийнятність, яка передбачає, що розвиток енергетики не повинен супроводжуватися збільшенням її негативного впливу на навколишнє середовище.

Третя. Рациональне споживання традиційних вуглеводних ресурсів, а саме використання органічного палива в енергетиці не повинно призводити до нестачі його у хімічної промисловості.

Четверта. Перехід від простих поставок сировини до міжнародного співробітництва в області переробки енергоресурсів, обміну новітніми технологіями, інвестицій, розробки сучасних норм енергозбереження.

П'ята. Високі темпи освоєння джерел енергії, що відновляються, дозволять знизити залежність світової економіки від поставок нафти і газу та мінімізувати витрати на транспортування енергоресурсів.

Шоста. Інтенсифікація міжнародних наукових досліджень в усіх областях енергетики.

Литература:

1. Жизнин С.З. Российская энергетическая дипломатия и международная энергетическая безопасность (геополитика и геоэкономика) /С.З. Жизнин //Балтийский регион. – 2010. - №1. – с.41-52.
2. Мазур И.И. Глобальная энергетическая безопасность /И.И. Мазур //Век глобализации. – 2008. - №1. – с.57-69.
3. World Energy Outlook 2012 – основные положения [Электронный ресурс] //OECD/IEA, 2012. - Режим доступа: <http://www.iea.org>

Yevlash T.O.

Candidate of Economic Sciences

Kharkiv State University of Food Technology and Trade, Ukraine

ECONOMIC-MATHEMATICAL MODELING OF COMMERCIAL CREDIT MANAGEMENT

Євлаш Т.О.

к.е.н.

Харківський державний університет харчування та торгівлі, Україна

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМ КРЕДИТОМ

The article says about commercial credit management in the context of the accounts receivables. Proposed an index - namely the projected ratio of overdue accounts receivables as a criterion of using a commercial credit.

Keywords: commercial credit management, overdue accounts receivables

В статті розглянуто управління товарним кредитом в контексті операцій з дебіторською заборгованістю. Запропоновано в якості критерію прийняття рішення про надання товарного кредиту використовувати показник платіжної дисципліни, а саме – прогнозний коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості.

Ключові слова: управління товарним кредитом, прострочена дебіторська заборгованість

Основною метою господарської діяльності підприємства є максимізація прибутку, яка досягається шляхом управління процесами формування та інкасації дебіторської заборгованості. Для підприємств оптової торгівлі найбільш ефективним способом досягнення даної мети є збільшення обсягів реалізації, що можливе за рахунок проведення комплексу маркетингових заходів, спрямованих на стимулювання збуту (реклама, лотереї, конкурси, розпродаж), а також за рахунок підвищення споживчої привабливості продукції.

Загальноприйнятною є ідея віднесення до основних елементів споживчої привабливості продукції її ціни та якості. Проте, на нашу думку, зазначений перелік є неповним та до нього слід віднести форму реалізації продукції, оскільки надання товарного (комерційного) кредиту є ефективним методом підвищення привабливості та конкурентоспроможності продукції. Крім того, комерційне кредитування сприяє прискоренню реалізації товарів та розвитку ринку кредитування, оскільки через обмеження банківського кредитування підприємств, система оплати за товари, роботи, послуги на умовах товарного кредиту стала його популярною альтернативою.

У комерційній практиці підприємств оптової торгівлі найбільш розповсюдженим видом товарного кредиту є відстрочка платежу згідно умов договору. Оскільки дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги) займає вагоме місце у структурі не лише оборотних активів, а й балансі підприємства. Зокрема, дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги займає провідне місце в складі поточної дебіторської заборгованості та складає близько 60% на підприємствах оптової торгівлі. Тому ефективність операційної діяльності підприємства у більшій мірі залежить від ефективності обраної політики управління дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги. Статистика свідчить, що в зарубіжних компаніях середня затримка платежів від дебіторів становить 55 днів у великому бізнесі і 66 - в малому. Проте в кризових умовах господарювання заходи доцільно приймати практично відразу після виникнення боргу.

Слід зазначити, що деякі компанії відмовляються від агресивного повернення боргів, оскільки розраховують на подальшу співпрацю. Однак, в умовах кризи такий підхід ризикований, оскільки контрагенти змушені вибирати, які з своїх платіжних зобов'язань виконувати в першу чергу, а які – відкласти. У разі несумлінного дотримання розрахункової дисципліни виникає ситуація зростання дебіторської заборгованості у значних розмірах, що в подальшому призводить до незадовільного фінансового стану підприємства. Тому, підвищення ефективності кредитної політики підприємства доцільно розглядати у контексті операцій з дебіторською заборгованістю. Крім того, пошук компромісу між отриманням ризиків та прибутків в майбутньому завжди є актуальним завданням, що вирішується сучасними управлінцями, оскільки продаж в кредит веде не лише до збільшення обсягів реалізації, а й до додаткових витрат.

На практиці прийняття необґрунтованих управлінських рішень без врахування впливу обраної кредитної політики на майбутні фінансові результати призводить до існування низки проблем, таких як: безнадійна дебіторська заборгованість як результат неповернення товарного кредиту; адміністративні витрати, пов'язані з кредитуванням; втрачені можливості використати кошти у інших прибуткових цілях та ін.

Виходячи з того, що більшість управлінських рішень стосовно надання товарного кредиту мають суб'єктивний характер, тому для мінімізації ризиків неповернення коштів від комерційного кредитування, необхідно розробити методику прийняття рішення про надання товарного кредиту, що базуватиметься на статистичних методах та дозволить великим та середнім підприємствам здійснювати оцінку значної кількості дебіторів за короткі проміжки часу. Причому, підставою прийняття рішення про комерційне кредитування може бути

внутрішня (дані бухгалтерського та управлінського обліку) та зовнішня інформація (статистична інформація, кредитні рейтинги, офіційні публікації у пресі).

Перш за все, для прийняття рішення про надання товарного кредиту необхідно обрати відповідний критерій, який може формуватися на підставі внутрішньої та зовнішньої інформації. Проте, враховуючи той факт, що інформація, яка отримується із зовнішніх джерел є не завжди доступною та достовірною, тому, у більшості випадків доцільно використовувати внутрішні дані підприємства, що є точними, достовірними та контролюються підприємством.

Проте, сучасна практика господарювання висуває підвищені вимоги до критеріїв товарного кредитування, тим самим зумовлюючи необхідність дослідження функціонування механізму управління дебіторської заборгованості.

Дотримуємося думки, що доцільно в якості критерію прийняття рішення про надання товарного кредиту використовувати показник платіжної дисципліни, а саме – прогнознний коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості, оскільки він найбільш точно репрезентує надійність покупця або замовника та містить в собі таку важливу складову як моральний чинник.

На наш погляд, основними внутрішніми показниками, що характеризують стан дебіторської заборгованості та розрахунків з дебіторами є обсяг реалізації та обсяг простроченої дебіторської заборгованості, на основі яких розраховується коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості, що характеризує надійність контрагента-дебітора. Крім того, аналіз значень даного параметру пропонується здійснювати з використанням інформації останніх трьох років з помісячною розбивкою (3 роки пропонується використовувати у зв'язку з аналогічним терміном позовної давності). Слід зазначити, що коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості є випадковою величиною. Надамо йому відповідне позначення – $KZ = \{kz_i\}$, де kz_i – значення коефіцієнта простроченої дебіторської заборгованості в i -му місяці, яке обчислюється за формулою:

$$kz_i = \frac{pdz_i}{vpp_i}, \quad (1)$$

де pdz_i - значення простроченої дебіторської заборгованості в i -му місяці;

vpp_i - значення виручки від реалізації продукції в i -му місяці;

Проте, оскільки приймати рішення базуючись на таких великих обсягах інформації є трудомістким процесом, що зрештою може призвести до виникнення помилок та неточностей, тому спочатку необхідно здійснити оцінку різних існуючих значень коефіцієнта простроченої дебіторської заборгованості та отримати його підсумкове прогнозне значення у випадку надання нового товарного кредиту.

Отже, в якості критерію прийняття рішення про надання товарного кредиту доцільно використовувати прогнознний коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості. Надамо йому відповідне позначення – PKZ .

Узагальнена оцінка може бути здійснена за допомогою метода Value-at-Risk (VaR), що є однією з найпоширеніших форм вимірювання фінансового ризику, оскільки VaR дозволяє оцінити розмір можливих втрат, який не буде перебільшений протягом деякого періоду часу з деякою ймовірністю (рівнем допустимого ризику).

Іншими словами, даний метод можна охарактеризувати як найбільші очікувані втрати, що із визначеною ймовірністю може отримати підприємство протягом певної кількості днів. У нашому випадку PKZ буде визначати значення частки простроченої дебіторської заборгованості від товарного кредиту, яке з ймовірністю 95% не буде перевищене протягом наступного місяця.

Запропонований прогнознний коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості може приймати значення від 0 до 1. Так, наприклад, якщо його значення дорівнює 0,3, то це означає що з ймовірністю 95% частка простроченої дебіторської заборгованості відносно

вартості реалізованої контрагенту продукції, у наступному місяці, не перевищить значення 0,3.

Виходячи з того, що підприємство у разі надання товарного кредиту не повинно нести втрат, тому для прийняття позитивного рішення про його надання необхідно, щоб значення PKZ було більше або рівне PP (коефіцієнт чистого прибутку підприємства, що характеризує відношення чистого прибутку до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), і у разі неповернення простроченої дебіторської заборгованості підприємство не зазнає втрат.

При реалізації продукції на умовах товарного кредиту на підприємстві може виникнути ситуація відсутності грошових коштів для придбання запасів, що змушує його брати кредит на їх поповнення. У такому випадку підприємством ведеться ризикована політика фінансування дебіторської заборгованості, так як товарний кредит фінансується за рахунок позикових коштів (короткострокових банківських кредитів).

В такому випадку суб'єкт господарювання несе додаткові витрати, які повинні включатися до вартості продукції (товарів, робіт, послуг), що реалізуються на умовах товарного кредиту.

Проте, слід зауважити, що сума, на яку збільшується ціна товару наданого на умовах товарного кредиту не повинна перевищувати банківських процентів на суму операції, оскільки у такому разі контрагент-дебітор скористається банківським, а не товарним кредитом.

Оскільки сума збільшення вартості товару повинна покривати лише суму процентів по банківському кредиту на поповнення запасів підприємства, тому її можна представити як суму нарахованих процентів на поповнення запасів підприємства за рахунок кредитних коштів протягом терміну товарного кредиту.

У подальшому дослідженні запропонований прогностичний коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості слугуватиме основою для розробки та реалізації моделі управління товарним кредитом та надає можливість прогнозувати частку простроченої дебіторської заборгованості на наступний місяць відносно обсягу реалізації по кожному контрагенту.

Kulai A. V.

Ph.D., Assistant Professor

Lesya Ukrainka Eastern European National University, Ukraine

TRANSNATIONALIZATION OF INTERNAL FINANCIAL MARKETS ECONOMY AND FORMING

Кулай А. В.

к.е.н., доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Україна

ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ І ФОРМУВАННЯ ІНТЕРНАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

In the article the influence of globalization on transnational business as an integral part of the micro level component of economic space is reviewed. The essence of internal financial markets as a main source of foreign direct investment was revealed. The stages of formation and development of multinationals were investigated.

Keywords: multinational companies, internal financial market, globalization

В статті розглянуто вплив процесів глобалізації на транснаціональний бізнес, як невід'ємну складову мікрорівневого компоненту економічного простору. Розкрито сутність інтернальних фінансових ринків – основного джерела прямих іноземних інвестицій. Досліджено етапи становлення та розвитку ТНК.

Ключові слова: транснаціональні компанії, інтернальний фінансовий ринок, глобалізація,

Трансформаційні процеси кінця XX початку XXI століть формують нову глобальну модель економічного розвитку де конвергенція розвитку національних економік активно посилює їх залежність від стану світового ринку, який все більше набуває нової неортодоксальної моделі ринкових відносин – конвергентний ринок і, на відміну від

конкурентного ринку, як зазначає А. С. Гальчинський, орієнтований на взаємне зближення, де економічна система “виграш – програш” трансформується у взаємовідносини “виграш – виграш” [1, с.5, 8]. З іншої сторони – глобалізація суттєво змінює світовий ринок, який все більше орієнтується на транснаціональний бізнес, що в основному здійснюють великі промислові та промислово-фінансові компанії, корпорації, альянси і групи. Незважаючи на те, що перші міжнародні компанії з транснаціональними ознаками з’явилися в колоніальний період (Британська компанія East India Company – 1600 р.), інтенсивний їх розвиток розпочався з другої половини XIX століття як наслідок активної концентрації капіталу у сферах виробництва, торгівлі та банківсько-кредитній.

Транснаціоналізація, як невід’ємна складова мікрорівневого компоненту економічного простору, характеризується розширенням сфери міжнародної діяльності суб’єктів господарювання, як правило великих фірм, компаній, корпорацій та підприємств інших організаційних форм господарювання, що здійснюють свою діяльність за межами однієї країни шляхом відкриття нових або набуття права на управління і контролю зарубіжних філій чи дочірніх підприємств (компаній), які формують інтернальні ринки товарів, капіталу і робочої сили. В умовах активної глобалізації важливу роль в процесах інтеграції продукції і капіталів відіграють ТНК, які формують інтернальні фінансові ринки (внутрішній фінансовий ринок корпорації), що забезпечують пряме інвестування в зарубіжні країни. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) ТНК сприяють активному розвитку технологій і виробництва на умовах субпідряду, а також регулюють світовий ринок праці (нові робочі місця і вирівнювання доходів громадян) і національні фінансові системи [2]. Для більш ґрунтовного осмислення процесів інтернаціоналізації розглянемо основні етапи становлення і розвитку досить молодого напрямку економічної науки – транснаціональної економіки.

Основи науково-теоретичних обґрунтувань щодо міжнародної торгівлі та міжнародного руху капіталу, були започатковані і розвинуті у роботах А. Сміта, Д. Рікардо, Е. Хекшера, Б. Оліна. Представники теорії монополізації виробництва і капіталу (К. Маркс, Ф. Енгельс та ін.) доводили, що вивіз капіталу відбувається в результаті експансії імперіалізму, яка випливає з монополізації промисловості. Лише починаючи з 60-х років XX століття Р. Вернон, спираючись на теорію життєвого циклу продукту [3], формує теоретичні основи міжнародної економіки, що пов’язані з переносом виробництва за межі країни, а відповідно з інвестуванням. Вчений доводить, що на фінальній стадії життєвого циклу продукту в межах національної економіки обмежується його виробництво і збут, а тому виробництво продукту переноситься за межі країни-розташування компанії.

Р. Коуз (1937), досліджуючи поведінку трансакційних витрат, аргументує переваги щодо їх зниження за рахунок вертикальної інтеграції у зв’язку з чим значна частина посередницьких послуг здійснюється безпосередньо підприємством (корпорацією), яка формує внутрішній (інтернальний) ринок корпорації, що включає ринки товарів, робочої сили і капіталу. С. Хаймер (1960) обґрунтовує необхідність додаткових трансакційних витрат для отримання переваг іноземного інвестування в конкурентному середовищі країни, що приймає інвестиції, для отримання яких необхідне надання монополістичних переваг іноземній корпорації. Водночас, Ч. Кіндлбергер (1969), спираючись на теорію С. Хаймера, формулює переваги іноземного інвестування, здійснюваного ТНК, що полягають у високому іміджі торгової марки і досконалості маркетингу, перевагах масштабності виробництва, технологій і кваліфікації робочої сили, пільгових умовах для іноземних інвесторів, пов’язаних з державним регулюванням.

Важливим етапом науково-теоретичного обґрунтування діяльності ТНК стало визначення Дж. Даннінгом (1981) “еклектичної парадигми” – переваг, що визначають обсяги іноземних інвестицій ТНК, до яких належать:

- переваги власності (ownership advantages (O)) – характеризують стан нематеріальних активів ТНК, які дають можливість іноземного інвестування за умов наявності монопольних, технологічних переваг та масштабності компанії;

- переваги розміщення (location advantages (L) – надаються країною і адміністративно-територіальним утворенням, що приймає інвестиції ТНК. L-переваги створюють іноземному інвестору сприятливі умови ведення бізнесу і отримання прибутку;

- переваги інтерналізації (internalization advantages(I) – переваги, які формуються в результаті управління активами компанії, що розміщені у різних країнах. Зацікавленість фірми у створенні міжнародного виробництва пов'язана з існуванням переваг інтерналізації тобто внутрішнього (внутрікорпоративного) погодженого використання нематеріальних особливих активів [4, с. 9]. Інтерналізація, як в послідовному зазначає Дж. Даннінг, виступає як засіб подолання недосконалості ринку (породженої національними кордонами, інформаційними труднощами та іншими факторами) за допомогою створення “внутрішніх ринків”. Значення кожної з цих переваг і конфігурації між ними, ймовірно, буде залежати від конкретних умов, і, зокрема, навряд чи будуть змінюватися в різних галузях промисловості (або видах діяльності з доданою вартістю), регіонів чи країн (географічний вимір) і серед фірм [5].

Перебіг загальноглобалізаційних економічних процесів останніх двох десятиліть відбувається у тісному взаємозв'язку з політичними, інформаційно-технологічними та соціально-культурними аспектами інтернаціоналізації, що вимагає структурної зміни інвестиційної діяльності ТНК як основного суб'єкту ПП, а також переосмислення науково-теоретичних обґрунтувань. В інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків вагомий внесок в розвиток наукових досліджень інвестиційно-фінансової діяльності ТНК, їх взаємодії та впливу на національні фінансові, особливості процесів інтерналізації (внутрішньокорпоративних) та екстерналізації (міжкорпоративних) руху капіталів, аналізу змін світової макроекономічної структури вносять відомі вітчизняні вчені О. Білорус, В. Буткін, О. Барановський, В. Геєць, А. Гальчинський, Д. Лук'яненко, З. Луцишин, Ю. Макогон, А. Поручник, О. Рогач, Л. Руденко, А. Румянцев, Я. Столярчук, В. Філіпенко, В. Чужиков та багато інших.

Сучасний період розвитку транснаціоналізації (кінець XX початок XXI століть) характеризується переорієнтацією міжнародних економічних зв'язків між окремими державами та інтеграційними об'єднаннями на формування системи внутрішньокорпоративних зв'язків де основним гравцями на світовому ринку стають ТНК, кількість яких стрімко почала збільшуватися в період 1980 – 1990 років. Якщо на кінець 1970 років, за даними ЮНКТАД, в світі нараховувалося 7,5 тисяч материнських компаній, то через 10 років їх кількість зросла в 4,9 рази (36,6 тис. компаній), які мали 174,9 тисяч закордонних філій, дочірніх компаній і фірм. На теперішній час у світі нараховується понад 85 тис. материнських компаній і понад 800 тисяч їх закордонних філій, які продукують більше половини товарів світового виробництва, забезпечують 70% зовнішньоторговельного обороту, володіють 80% технологій та ноу-хау, здійснюють 90% експорту капіталу у вигляді ПП.

В останні 20 років темпи зростання кількості материнських компаній уповільнюються (2,2 рази), в цей період відбувається активне розширення внутрішніх інтернальних взаємозв'язків і формування глобальних ТНК, які в результаті відкриття нових закордонних філій, а також активізації злиттів та поглинань суттєво розширюють межі власних інтернальних ринків. Найбільша кількість глобальних ТНК розміщена у розвинених країнах. За даними рейтингу (Global 500) виручка 500 найбільших компаній світу у 2014 році склала 31,2 і прибуток 1,7 трл дол. США [6]. До числа 10 найбільших компаній світу за обсягом виручки належать: Wal-Mart Stores (США) роздрібна торгівля – 476,3; Royal Dutch Shell (Нідерланди) видобуток і переробка нафти і газу – 459,6; Sinorep (Китай) нафтохімічна промисловість – 457,2; в галузях добування і переробки нафти: China National Petroleum (Китай) – 432,0; Exxon Mobil (США) – 407,7; BP (Велика Британія) – 396,2; State Grid (Китай) електроенергетична галузь – 333,4; Volkswagen (Німеччина) – 261,5; Toyota Motor (Японія) – 256,5; Glencore International (Швейцарія) оптова торгівля – 232,7 млрд дол. США.

Із рейтингу Global 500 найбільша кількість компаній розміщені в США – 128, Китаї – 106, Японії – 53, Франції – 32, Великій Британії – 29, Німеччині – 28, Республіці Корея – 17, Нідерландах – 15, Швейцарії – 12, Канаді – 11 компаній. Діяльність ТНК за межами країни-розміщення материнської компанії здійснюється через їх структурні підрозділи відділення і філії без права юридичної особи, дочірні акціонерні товариства, афілійовані компанії з власністю материнської компанії 10 – 50% і спільні підприємства. За останні 20 років економічний потенціал незначної частини компаній за показниками, що характеризують рівень їх транснаціоналізації (долі закордонної діяльності – індекс транснаціоналізації) набув планетарних масштабів. Зокрема, британсько-нідерландська компанія Royal Dutch Shell загальною капіталізацією 123,69 млрд. дол. США здійснює свою діяльність у 142 країнах світу, володіє 30 нафтопереробними заводами, веде розвідку і видобування нафти у 80 країнах і має найбільшу у світі мережу автозаправних станцій (43 тис.). Американська компанія General Electric здійснює діяльність у 100, Coca-Cola – 190, IBM – 124 країнах світу. За різними оцінками у світі нараховується від 50 до 100 глобальних компаній планетарного масштабу.

ТНК стали основними суб'єктами міжнародних економічних зв'язків світового масштабу, які завдяки сформованим інтернальним фінансовим ринкам, позбавлених, у значній мірі, залежності від національних регулятивних державних функцій, мають реальні можливості щодо мобілізації власних і залучених на світових ринках фінансових ресурсів у величезних обсягах та їх спрямування на розробку та впровадження сучасних технологій виробництва та збуту продукції. Як зазначає В. М. Поручник, що міжнародне науково-технологічне та інноваційне співробітництво на основі стимулювання науково-дослідної і технологічної кооперації є одним із основних напрямів сучасної транснаціоналізації, так як динамічний розвиток науково-технічного прогресу не дає кожній країні поодиноці проводити масштабні наукові дослідження і розробки, не кажучи вже про розвиток фундаментальної науки [7, с. 51]. Науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) можливі за умови значних капітальних вкладень, що можуть забезпечуватися глобальними транснаціональними об'єднаннями, які в сучасних умовах стали потужними гравцями світової економіки.

Література:

1. Гальчинський А. С. Конвергентний ринок – методологія перспективи / А. С. Гальчинський // Економіка України. – 2014. – № 1. – С. 4-20.
2. UNCTAD, Annual Report, 2012 / UNCTAD. – New York; Geneva: UN, 2013. – 80 p. – [Electronic recourse]. Access mode: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/dom2013d1_en.pdf
3. Павленко А. Ф., Войчак А. В. Маркетинг: Підручник / К.: КНЕУ, 2003. – 246с.
4. Рогач О. І. Транснаціоналізація світової економіки: переосмислення парадигми / О. І. Рогач // Економіка і управління. – 2014. – № 1. – С. 5-12.
5. Dunning J. The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future // Int. J. of the Economics of Business, Vol. 8, No. 2, 2001, pp. 173-190. – [Electronic recourse]. Access mode: <http://faculty.ksu.edu.sa/ahendy/313%20ECON/ Syllabus%20and%20Handouts/Dunning1.pdf>
6. Fortune Global 500. – [Electronic recourse]. Access mode: <http://fortune.com/global500/>
7. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование: монография [Д. Лукьяненко, А. Колот, Я. Столярчук и др.]: под. науч. ред. профессоров Д. Лукьяненко, А. Поручника, В. Колесова. – К.: КНЭУ, 2013. – 466 с.

Nazarova G.V.

Doctor of Economic Sciences, Professor

Timofieieva M.I.

Postgraduate

Simon Kuznets Kharkov National University of Economics, Ukraine

THE SOURCES AND FACTORS OF SOCIAL RISKS

Назарова Г.В.

доктор економічних наук, професор

Тімофєєва М.І.

аспірант

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ДЖЕРЕЛА ТА ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ

This article examines the main sources and factors of social risks. Schematically shows the classification criteria for social risk management and the types of social protection.

Keywords: social risk, risk management, social protection.

В даній статті розглянуто основні джерела та фактори виникнення соціальних ризиків. Схематично відображено критерії класифікації управління соціальними ризиками та види соціального захисту.

Ключові слова: соціальні ризики, управління ризиками, соціальний захист.

В основу юридичного механізму соціального захисту покладено категорію соціального ризику. Проблема ризиків має історичний характер. У ринкових відносинах вона набуває особливої актуальності. В останні роки підвищився інтерес до цієї проблеми не тільки правознавців, а й соціологів, психологів, економістів, філософів. У широкому сенсі всі ризики, з якими стикаються люди протягом його життя, є соціальними, адже вони обумовлені нашим суспільним буттям. Однак серед них виділяється група ризиків, які є соціальними у власному розумінні цього слова. Різні автори досліджували соціальний ризик з різних аспектів, такі учені як У. Бек, Н. Луман, О. Ренн, С. Кравченко авторів, які розкривають поняття ризику і класифікуються ризики за різними підставами і типам, питання визначення «соціального ризику», як їх особливого різновиду залишається недостатньо точно опрацьованим. Залишаються практично не дослідженими теоретичні аспекти формуючих його чинників, особливостей його виникнення в різних соціальних групах.

Світова юридична практика розуміє під соціальними ризиками певні події в житті людини, які вимагають її матеріальної підтримки. В основі своїй вони загальновизнані міжнародні стандарти, які передбачають "набір" життєвих обставин, які вимагають забезпечення саме від соціуму, від людського співтовариства.

Слідуючи основним тенденціям соціально-економічного розвитку суспільства, все різноманіття можливих ризиків сконцентрувалося в єдиному домінуючому соціальному ризику - втрати трудового доходу. Соціальний ризик можна визначити, як можливість настання матеріальної незабезпеченості в результаті відсутності заробітку або трудового доходу з об'єктивних соціально значущих причин, а також у зв'язку з додатковими витратами на утримання дітей та інших членів сім'ї, які потребують допомоги, на задоволення потреб у медичних і соціальних послугах. У сучасних умовах переважній більшості населення, щоб забезпечити себе засобами до життя, потрібні дві умови: здатність до праці і можливість працевлаштування. З появою ідей соціально орієнтованої економіки, суспільством були визнані і такі ризики, які незалежно від працездатності ведуть до зниження особистих доходів нижче рівня соціальних стандартів, існуючих в даному суспільстві. У першому випадку соціальні ризики викликані причинами, за якими людина об'єктивно не може самотійно забезпечувати себе і свою сім'ю. У другому випадку соціальні ризики носять суб'єктивний характер і визначаються суспільством (державою). Класифікація соціальних ризиків в залежності від причини їх появи представлена на рисунку 1.

Рис. 1. Класифікація видів соціального ризику

Ризиками можна управляти, тобто використовувати різноманітні заходи, які б давали змогу певним чином прогнозувати виникнення ризикової ситуації і вжити заходів для зниження рівня ризику.

Управління ризиком - спосіб цілеспрямованого впливу на ризик, що полягає у визначенні, оцінці і контролі за його дією.

З метою управління тими чи іншими соціальними ризиками виділяють і інші критерії класифікації які наведені на рисунку 2:

Чим вище рівень розвитку суспільства, тим більше уваги воно приділяє управлінню соціальним ризиком, виділяють наступні етапи управління соціальними ризиками:

- визначення (ідентифікація) ризику (аналіз факторів, що впливають на формування соціально-економічного становища і якості життя населення)
- оцінка (вимір) ризику (розрахунок показників, що характеризують рівень життя населення: кількість і структура непрацездатних громадян, народжуваність і смертність, тривалість життя, рівень захворюваності, зайнятість населення і т.п.)
- контроль (вибір методів впливу, покриття) ризику (система соціального захисту населення)

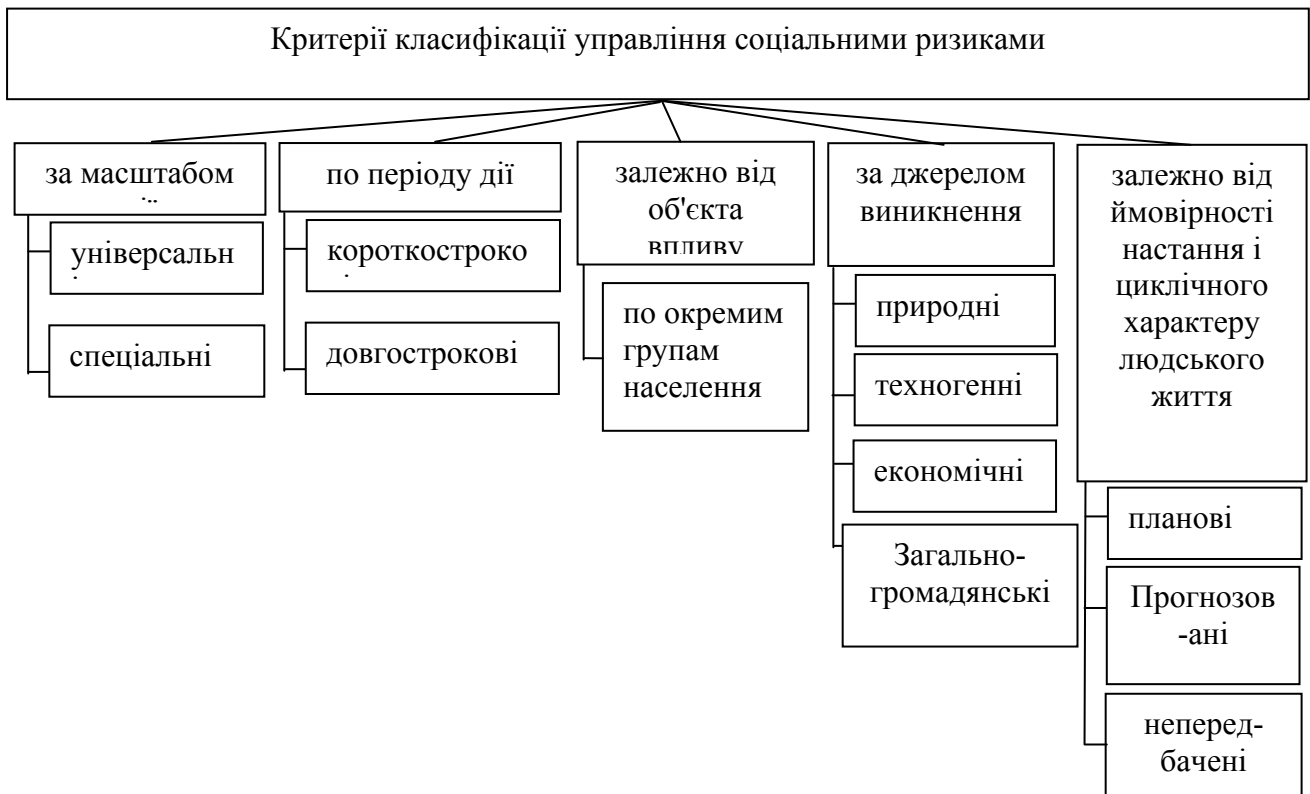

Рис. 2. Критерії класифікації управління соціальними ризиками

Інститут соціального захисту як комплексна система, що формується в суспільстві для вирішення численних, взаємопов'язаних соціальних проблем, обумовлених необхідністю допомоги соціально вразливим соціальним верствам і групам населення. Формування і розвиток такого інституту відбувається на основі створених законодавчою та нормативно-правовою бази, творчого використання історичного досвіду, під впливом політичної, соціально-економічної, духовно-моральної обстановки в суспільстві, існуючих уявлень про характер і формах соціальної допомоги людям. На його розвиток як механізму регулювання всієї сукупності соціально-економічних, політичних, духовно-моральних відносин у суспільстві впливають численні фактори, які пов'язані з соціальною роботою як професійним видом діяльності:

1. Політичні фактори - пов'язані зі зміцненням влади, проводиться нею соціальною політикою, її здатністю впливати на стан справ у соціальній сфері та здійснювати тут реформи в інтересах людини, забезпечувати спокій і соціальну стабільність у суспільстві. Політичний фактор проявився в активізації діяльності громадських об'єднань та політичних партій. Питання розвитку та поліпшення соціального захисту, підтримки людей, що опинилися у важкій життєвій ситуації, стали частіше привертати увагу громадських об'єднань, включатися в їх програми та інші документи, вноситися як ініціативи на обговорення законодавчих органів влади.

2. Економічні фактори визначають характер і специфіку функціонування: економічні наслідки, пов'язані із застосуванням певних методів регулювання соціального захисту; величина загального рівня споживання найважливіших видів товарів; моделювання доходів допомогою справляння внесків, що розглядаються в якості форми оподаткування та надання допомог у грошовій або натуральній формі. Сім'я, будучи найважливішою осередком суспільства, стає природним захисним механізмом для своїх членів, що забезпечує вироблення світогляду базових моделей поведінки і життєвої стратегії, можливості адаптації до змінених умов соціуму.

3. Ідеологічні чинники відображають за допомогою суспільних поглядів та ідей економічне життя суспільства, активно впливають на її розвиток за допомогою діяльності держави, громадських об'єднань, партій, груп і прошарків суспільства.

4. Морально-психологічні проблеми виникають часто і проявляються у всіх областях соціальної допомоги та підтримки людини - при взаємодії соціального працівника і клієнта, в сім'ї, в діяльності установ соціального обслуговування.

5. Фактори, пов'язані з соціальною роботою як професійним видом діяльності. Соціальна робота передбачає наявність необхідної законодавчої та нормативної бази, розвинутої інфраструктури, підготовлених кадрів, словом, всього того, що може надати соціальний захист як соціальний інститут. Прихід в соціальну роботу підготовлених фахівців, підвищення рівня професіоналізму в роботі з клієнтами, зросте уміння забезпечувати взаємодію в діяльності по наданню допомоги і підтримки людям з державними організаціями та громадськими об'єднаннями.

Соціальний ризик можна розглянути як небезпека, яка виникає і виявляється в рамках соціальної сфери суспільства і яка може негативно позначатися на життєдіяльності окремих соціальних груп. Розглядатися ризик може в сукупності із соціальними змінами, і виступати як результат невідповідності дій суб'єкта та об'єкта ризику змінам соціального середовища.

Література:

1. Зарубіжний та міжнародний досвід регулювання соціально-трудових відносин та соціального захисту населення: Монографія / Н.М. Бочаров, Л.В. Будьонна, Н.С. Вольська, С.В. Воронікова, С.В. Мельник; В.о. М-во праці та соц. політики України; За ред. С.В. Мельник. – Луганськ : Б.в., 2005. – 179 с.
2. Право людини на соціальний захист в Україні / Нінель Борисівна Болотіна. – К. : Знання, 2010. – 108 с.
3. Система соціального захисту населення у транзитивному суспільстві: монографія / М. М. Руженський; В.о. Держ. служба зайнятості України. Ін-т підготовки кадрів. – К.: ІПК ДСЗУ, 2005. – 384 с.
4. Завіновська Г. Т. Економіка праці. — К.: Вища шк., 2000.
5. Захожай В. Б., Калина А. В. Статистика труда и занятости. — К.: МАУП, 2000.

Nikonova D.O.

PhD Student

East Ukrainian University of Vladimir Dahl, Ukraine

LABOUR MIGRATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL INTEGRATION PROCESSES

Ніконова Д.О.

аспірант

Східноукраїнський Національний Університет ім. В. Даля, Україна

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

The article is addressed to the problem of international labor migration of labor force from Ukraine in conditions of globalization of the economic system and the intensification of integration processes within the European Union. There was proposed new conceptual approaches to the creation of a single labor market of EU and openness of the economy. The necessity of revision of current legislation with interstate regulation of migration processes.

Key words: *interstate migration, the common market of labor force, openness of economy, labor migration, intellectual capital.*

Розглянуто проблеми міжнародної трудової міграції робочої сили з України в умовах глобалізації економічної системи і активізації інтеграційних процесів у рамках Євросоюзу. Запропоновано нові концептуальні підходи до створення єдиного ринку робочої сили ЄС та відкритості економіки. Обґрунтовано необхідність перегляду чинного законодавства з міждержавного регулювання міграційних процесів.

Ключові слова: *міждержавна міграція, єдиний ринок робочої сили, відкритість економіки, трудова міграція, інтелектуальний капітал.*

Яскравим проявом формування світової економіки на початку ХХІ століття стає стрімке наростання процесів глобалізації, активізації інтеграційних процесів і посилення міжнародні міграції населення. Найбільшого динамізму набула міжнародна міграція робочої сили в країнах Європейського Союзу. Провідними факторами розвитку світового господарства виступає міжнародний поділ праці, спеціалізація та інтернаціоналізація виробництва, вільне переміщення товарів і робочої сили. В цьому виражаються взаємозв'язок і взаємозалежність усіх країн і народів, який регулюється системою міжнародних

економічних відносин і міжнаціональних механізмів, які визначають форми господарського обміну між країнами. Насамперед, це підвищення ефективності господарства в результаті залучення в нього все більшого числа держав з різними рівнями економічного розвитку.

Нова динаміка євроінтеграції також передбачає стимулювання глибоких якісних зрушень у міжнародному поділі праці і вільне переміщення робочої сили з однієї країни в іншу. В останні роки розвиток інтеграційних процесів у рамках Європейського Союзу характеризується надзвичайно високими темпами, створено єдиний внутрішній ринок, який передбачає вигравш від посилення конкуренції і інтеграції ринків. Суть єдиного ринку полягає у вільному русі осіб на всій території Співтовариства. Він передбачає право кожного громадянина будь-якої країни, що входить до Співтовариства, проживати, купувати нерухомість, займатися професійною діяльністю в будь-якому місці, що знаходиться в межах ЄС [1, с. 162]. У зв'язку з цим по-новому постає питання про взаємне визнання професійних дипломів, про забезпечення трудових та соціальних прав осіб, які тривалий час живуть і працюють в іншій державі. У кінцевому рахунку однією з якостей єдиного внутрішнього ринку має бути рівність трудових і соціальних прав населення. Воно досягається за допомогою розвитку трудового та соціального законодавства на рівні Співтовариства і гармонізації відповідних національних правових норм.

Для вибору оптимальної моделі входження України в світове господарство важливе значення має невирішеність проблем геоекономічної стратегії. З одного боку, узятий офіційний курс на інтеграцію в європейські економічні структури (насамперед - ЄС, де Україна повинна знайти свою нішу на європейському ринку), що в цілому правильно з позиції економічної і науково-технічної потужності на Заході. Без запозичення передових західних технологій нашої державі важко розраховувати на економічне зростання.

Особливості становлення та розвитку відкритої економіки України роблять актуальними питання становлення механізмів її співробітництва з окремими країнами, регіонами та угрупованнями країн. Серед великої кількості діючих і потенціальних моделей співпраці особливе місце займає об'єднання країн, яке локалізується в регіоні Центральної та Східної Європи - Центральноєвропейська ініціатива (ЦЄІ). Вона характеризує здатність адаптуватися до умов та інтересам різних міжнародних суб'єктів, таких, наприклад, як блок ЄС. Відомо, що одним з принципів інтеграційного розвитку Євросоюзу є створення центрів співробітництва і поєднання економічних зусиль на регіональному ринку. Основною метою ЦЄІ є підтримка європейської інтеграції і тих своїх країн, які поки що не є членами ЄС. Іншими цілями ЦЄІ є сприяння процесам ринкових реформ у країнах-членах, а також розвиток регіональної інфраструктури ринкової економіки. Розширення і поглиблення співробітництва України і країн ЦЄІ можна вважати, з одного боку, важливим способом прискорення інтеграційного руху України в напрямку Європи, а з іншого - повністю самостійним вектором геостратегічної моделі України.

В умовах зростаючої відкритості економіки багато країн світового співтовариства відчувають залежність свого соціально-економічного розвитку від міжнародної міграції. Щорічно в пошуках роботи, кращих умов життя емігрують близько 25 млн. чол. Чисельність іноземних працівників у США в середині 2000-х років становила близько 7 — 8 млн. осіб [2, с. 37], в країнах Західної Європи - понад 10 млн. чол. Це свідчить про переміщення центру міграції робочої сили зі США до Західної Європи. За даними ООН, число міжнародних мігрантів сягає в країнах Західної Європи 6,1% всього населення регіону. Якісно новою формою міграції робочої сили в епоху НТР є масові переміщення науково-технічних кадрів із Західної Європи та країн СНД (насамперед з Росії та України) до США. Продумана міграційна політика стала найважливішою складовою частиною соціально-економічних програм розвитку високорозвинених країн. Витрати на ці цілі, як правило, багаторазово окупаються.

Міждержавна трудова міграція має чимало позитивних сторін: вона допомагає сім'ям мігрантів виживати в складний період переходу до ринкової економіки, майже вдвічі знижує

рівень безробіття на українському ринку праці, який сьогодні досяг, за офіційними даними [3, с. 181], 4,3%, а з урахуванням прихованого безробіття він насправді набагато вище.

В числі негативних тенденцій, що характеризують український ринок праці, слід зазначити посилення процесу декваліфікації робочої сили. У той же час для розвинутих країн світу характерне змінювання професійно-кваліфікованої робочої сили, яка постійно збільшується. Україна на початку XXI століття зіткнулася з проблемою зростання дефіциту праці. Характерною є важка демографічна ситуація. Єдиним джерелом населення і трудових ресурсів країни стане імміграція. Трудові міжнародні міграційні процеси будуть цілком відчутні для розвитку економіки країни.

До теперішнього часу в країні відсутня цілісна система роботи з трудовими мігрантами, немає єдиного головного органу, який відповідав би за процес міграції в державі. Відсутність чіткої законодавчої бази щодо регулювання трудової міграції та нормативних актів, що регламентують обмін робочою силою з іншими країнами, супроводжується дискримінацією українських працівників, перетворює їх у дешеву робочу силу, що не має соціальних гарантій і правового захисту. Нелегальна трудова міграція не приносить доходів державі, не поповнює соціальні фонди, ускладнює взаєморозрахунки між державами. Жителі України знаходяться під впливом різноманітної інформації щодо проблем [3, с. 189], які тягне за собою нелегальна міграція: наркобізнес, торгівля зброєю, міжнародний тероризм.

Протистояння різних тенденцій та інтересів, які стикаються в процесі формування та здійснення міграційної політики (відкритості та протекціонізму, глобалізації та регіоналізації), робить її механізм вкрай суперечливим, нерідко призводить до коригувань курсу і не завжди очікуваним наслідком. По мірі залучення нашої країни у світовий міграційний кругообіг виникають потреби у створенні схеми соціально-правового захисту емігрантів, організації консультативної допомоги для виїжджають та в'їжджають в країну, надання підтримки при укладенні трудових контрактів і т. д. Необхідно визначити головну урядову структуру, відповідальну за стан трудової міграції в Україні; активізувати укладення міждержавних угод про взаємне працевлаштування громадян, організувати контроль за роботою підприємницьких структур, які займаються посередницькою діяльністю з працевлаштування українських громадян за кордоном. Виконання цих завдань дозволить упорядкувати міграційні процеси в державі і забезпечити соціальний захист трудових мігрантів.

Міграційні процеси є основою формування європейського ринку робочої сили і в даний час характеризуються наступними особливостями. По-перше, міграційні процеси зачіпають трудящих практично всіх європейських країн. Масштаби міжнародної трудової міграції постійно і значно зростають. Основний потік мігрантів направлений з країн розвинені індустріальні, насамперед у Західну Європу. Іноземні робітники складають більше 30% сукупної робочої сили в Люксембурзі, 17% - у Швейцарії, 7,8% - у ФРН, 7,7% - у Бельгії, 7,1% - у Франції, 5,8% - у Австрії, 5,3% - у Швеції, 4,3% - у Нідерландах [4, с. 53]. Основними експортерами робочої сили з країн Західної Європи стали Італія, Туреччина, Португалія, Іспанія. Спочатку сприятливе в економічному відношенні масове використання іноземної робочої сили спричинило за собою ряд гострих демографічних і соціально-економічних проблем для розвинених країн Заходу. За підрахунками міністерства внутрішніх справ Німеччини, в країні через 30 років відбудеться демографічний переворот, число німців старше 60 років збільшиться наполовину, кількість працюючих 20-60-літніх скоротиться в таких же межах. Німеччина потребує молодих працівників із-за кордону, при тому, що сьогодні в країні проживає понад 7 млн. громадян інших держав. Необхідність створення збалансованої системи залучення в країну іноземних фахівців пояснюється насамперед ситуацією на ринку праці, коли промисловість відчуває потребу в кваліфікованих кадрах. Для сучасної міжнародної трудової міграції характерне також збільшення тривалості резиденції мігрантів в країні зайнятості. Середній період зайнятості іноземних робітників у ФРН становить 9,5, у Франції - понад 11 років [5, с. 37]. Тривалість

резиденції в країні зайнятості обумовлена, з одного боку, вкрай малим поверненням мігрантів на батьківщину, з іншого - можливістю возз'єднання сімей в країні зайнятості.

В наслідок, баланс зовнішньої міграції у більшості країн Західної Європи позитивний. Доцільна міждержавна інтеграція нових, більш ефективних форм зайнятості, існуючих у різних країнах ЄС. Переорієнтація стратегії зайнятості нерозривно пов'язана з вирішенням завдання створення єдиного ринку робочої сили в ЄС. Справа в тому, що досі реальний європейський ринок робочої сили не створено. В Україні також назріло питання про розробку цілісної системи державного регулювання національного ринку праці з урахуванням впливу на нього європейського ринку робочої сили.

Характерною рисою сучасного європейського ринку праці є міграція інтелектуального праці, переїзд висококваліфікованих працівників з одних країн в інші, що отримав назву "витоку мізків". "Гонитва за умами" стала одним із визначальних чинників економічного процвітання в умовах міжнародної гіперконкуренції. З різних причин багато вчених, інженерів, лікарів та інших фахівців з вищою освітою емігрують з європейських держав. Активно залучають іноземних фахівців і західноєвропейські країни. Різко збільшилася еміграція наукових кадрів з країн Східної Європи та СНД, в тому числі з України в розвинені країни. Прибуток, що отримується від використання "чужих мізків" розвиненими країнами, в кілька разів більше обсягів допомоги країнам, що розвиваються [6, с. 68]. Це дозволяє економити даними країнам мільярди доларів на підготовку висококваліфікованих фахівців, від яких вирішальній мірі залежать темпи економічного зростання і НТП.

В даний час одним з головних центрів притягання іноземних трудових ресурсів є Західна Європа. Практично непоправні втрати являє виїзд висококваліфікованих фахівців для слаборозвинених країн. Країнам, економічно їх переважаючим, набагато дешевше купувати готових фахівців з менш розвинених країн, ніж навчати їх у себе. Для країн, що розвиваються, "витік мізків" обертається великим економічним, соціальним, політичним і моральною шкодою.

В даний час ця проблема гостро стоїть в Україні. Однак відсутність дієвого національного і міжнародного регулювання інтелектуального обміну поглиблює проблему знецінення "людського капіталу" нації. Логіка розвитку міжнаціональних продуктивних сил приводить всі країни і континенти до нового світо-порядку. Відносини України з Європою повинні будуватися на цивілізаційній, взаємній основі. Причому взаємопроникнення економічних, науково-технічних та інших факторів буде посилюватися. Разом з тим, не вирішивши власні базові цивілізаційні завдання, Україна навряд чи зможе стати для Європи чимось більшим, ніж просто взаємовигідним партнером, сподвижником у вирішенні найгостріших загальноконтинентальних проблем. Безперечно, всебічне співробітництво з Заходом взагалі і з Західною Європою особливо необхідні як сьогодні, так і на майбутню перспективу. Однак у будь-якому випадку це співробітництво може бути додатковим, допоміжним чинником нашого подальшого прогресу. Очевидно, головною повинна бути опора на власні сили.

Вільне переміщення товарів, послуг, робочої сили і капіталу через українські кордони прискорило б процес приєднання до ЄС. Ці ж умови застосовні і до можливостей повноправного або асоційованого її участі в Європейському Союзі. Однак приєднання або асоціація в даний час здаються досить сумнівними, вони можливі лише десь в далекому майбутньому. Сьогодні, очевидно, реально говорити тільки про створення в перспективі зони вільної торгівлі, що включає фактично Західну, Центральну та Східну Європу, Україну, Росію і ряд інших країн СНД. Однак, створення на всьому Європейському континенті єдиного економічного простору, де б не обмежувався рух людей, товарів, послуг і капіталу, виходить за межі найближчої перспективи. Важко розраховувати на усунення адміністративних і економічних бар'єрів у відносинах між Сходом і Заходом Європи раніше, ніж будуть завершені глибокі структурні перетворення економіки та соціальної сфери України згідно з глобальними тенденціями сучасності. Серед груп населення, виділених за рівнем освіти, найбільш схильні до міждержавної трудової міграції особи України із

середнім професійним освіта [7, с. 65] - 30%, з вищою - 22,5%, з середньою спеціальною - 18,4%, з середнім - 14%, з неповною середньою освітою - 7,4%. При цьому країна володіє великими резервами кваліфікованої та досить дешевої робочої сили. Європейський Союз, незважаючи на власну безробіття порядку 10%, все ще змушений у багатьох галузях економіки покладатися на імміграцію з інших регіонів і континентів.

Таким чином, трудова міграція в Україні в контексті міжнародних інтеграційних процесів є складним соціально-економічним явищем, державна політика у сфері економічної міграції повинна бути спрямована на покращення пропозиції робочої сили і виправлення диспропорцій у сформованій структурі імміграції. Будучи орієнтованою на освітні та професійні характеристики іммігрантів, вона буде здатна забезпечити селективне розширення прийому затребуваних ринком категорій економічно активного населення.

Література:

1. Епифанов А. Межстрановая миграция населения и Европейский рынок труда в контексте интеграционных процессов / А.Епифанов, Л. Кривенко, С. Кривенко // Вісник Тернопільської академії народного господарства. - 2001. - Спеціальний випуск - С. 161 - 167.
2. Довжук В. Актуальне регіональне дослідження трудової міграції / В. Довжук // Україна: аспекти праці. - 2005. - № 3. - С. 37 - 39.
3. Глушенко Г. Воздействие миграции квалифицированных работников на мировое экономическое развитие / Г. Глушенко // Общество и экономика. - 2005. - №3. - С. 174 - 207.
4. Сапего Г. Иммигранты в западной Европе / Г. Сапего // Мировая экономика и международные отношения. - 2006. - № 9. - С. 50 - 58.
5. Фащевский Н. И. Межгосударственные миграционные связи Украины: основные тенденции и проблемы / Н.И. Фащевский, Л.Г. Руденко, М.П. Немченко, К.Н. Мисевич // Український географічний журнал. - 2007. - №4. - С. 33 - 38.
6. Клименко О. Моделирование та дослідження динаміки еміграції трудових ресурсів / О. Клименко, Т. Зубко // Банківська справа. - 2009. - № 2. - С. 67 - 70.
7. Цапенко И. Развитие страны: интеграционная политика в отношении иммигрантов / И. Цапенко // Мировая экономика и международные отношения. - 2008. - № 3. - С.59 - 69.

Pet'ko S.M.

Master of International Business Economics and Management (Kyiv)

INSTITUTIONALIZATION OF FINANCIAL MARKETS AND MONETARY POLICY OF THE EUROPEAN UNION

Петько С.М.

Магістр міжнародної економіки та менеджменту (м.Київ)

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ЄС

The article analyzes the financial market of the EU and the impact of the key eurozone financial institution - the European Central Bank. The author describes a comparative description of such financial institutions as the Fed (USA) and the ECB (EU). The author describes the monetary policy pursued by the ECB, which has a large impact on the financial markets of the EU.

Keywords: FRS, ECB, financial market, financial services, monetary policy, globalization.

У статті проводиться аналіз фінансового ринку ЄС, а також вплив діяльності головного фінансового інституту євросони – Європейського Центрального Банку. Автором подано порівняльну характеристику таких фінансових інститутів як ФРС (США) та ЄЦБ (ЄС). Описано грошово-кредитну політику, яку проводить ЄЦБ, що має значний вплив на фінансові ринки ЄС.

Ключові слова: ФРС, ЄЦБ, фінансовий ринок, фінансові послуги, грошова-кредитна політика, глобалізація.

Фінансова активність суб'єктів ставить фінансові відносини на новий рівень впливу на довгострокові темпи економічного розвитку, що стимулює зростання споживання та регулювання пропозицій, впливаючи на структуру та темпи відтворення економіки. Як результат цього, глобальна економіка формується як єдина система з інтегрованими, різноманітними сегментами фінансового ринку, які забезпечують взаємодію процесів інвестування та фінансування.

У цьому процесі ЄС не є винятком. Фінансова глобалізація та інтеграційні процеси здійснюють вплив на фінансову систему ЄС, її інститути, та інфраструктуру, що дозволяє обґрунтувати необхідність послідовної інституалізації фінансового ринку ЄС для вирішення існуючих проблем, які стають перешкодою у реалізації потенціалу національних фінансових ринків країн, як ефективного механізму трансформації та перерозподілу інвестиційних ресурсів. На сучасному етапі розвитку глобальної економіки розвиток глобального фінансового ринку відбувається в умовах інформаційної насиченості фінансового ринку та використання сучасних інформаційних технологій.

Так, головний економіст європейського департаменту МВФ Вім Фонтейн у доповіді Фонду 5 жовтня 2015 [2] зазначив, що ЄС досягнув значних успіхів у створенні єдиного ринку оптових фінансових послуг, діапазон яких криється від ринку капіталу до надання фінансових послуг крупним клієнтам з корпоративного та державного секторів. На сьогодні, постачальники фінансових послуг, їхні крупні клієнти та інституціональні інвестори здійснюють свої операції не на загальноєвропейському, а в глобальному масштабі. Оптова фінансова діяльність в Європі, все більше зосереджується у фінансових центрах: Лондон, Цюрих, Франкфурт-на-Майні, Париж.

До того ж, на деяких ринках інтеграція викликала швидкий розвиток з точки зору якості та кількості пропонованих послуг. Інвестиційна діяльність банків є повністю інтегрованою й характеризується високою конкуренцією і складністю, завдяки привнесених організаціями США технологій та конкурентного тиску. Після створення валютного союзу в ЄС ринки корпоративних та державних облігацій стали набагато ємними та ліквідними, що сприяло найнижчим в історії спредами між прибутковістю облігацій, які випускають уряди різних країн ЄС. На глобальному рівні емісія облігацій, які виражені в євро, досягнула майже того рівня, що й випуск облігацій, які виражені в доларах США. Слід зазначити, що на оптовому рівні деякі фінансові ринки менш інтегровані ніж інші. Однак відмінності в законодавстві між національними фінансовими ринками країн членів ЄС стримували їхню інтеграцію до єдиного фінансового ринку. Не дивлячись на злиття деяких фондових ринків зі створенням транснаціональних структур (біржі Euronext та OMX) або підвищення рівня їх взаємодії, домінуюче становище займають національні ринки, а транскордонна торгівля лишається більш вартісною та менш поширеною чим внутрішні операції.

Координація політики національних регуляторів ЄС у сфері фінансового нагляду є необхідною умовою сучасної фази фінансової глобалізації. Наголосимо, що Єврозона не має класичного фінансового інституту, як ФРС у США, що не дає змогу за необхідності включити емісійний механізм, у той час як Європейський Центральний Банк не має права вдаватися до емісії єдиної валюти євро з метою рятування бюджету окремої держави єврозони. Сучасна глобальна економіка характеризується великою турбулентністю на фінансових ринках.

Так, світова економіка у 2015 р. зазнала значних збитків від кризи китайського фондового ринку, кризи в Єврозоні, яка була спричинена заявою прем'єра Греції Алексіса Ципраса про негайний вихід із єврозони, а також загальним станом економіки окремих країн інтеграційного угруповання, «чорний понеділок» 24 серпня 2015 р. на фондовому ринку США.

Разом з тим, не слід скидати з рахунків той факт, що ключовим елементом банківської системи будь-якої держави є центральний банк, головний фінансовий інститут країни та провідник її офіційної грошово-кредитної політики. У свою чергу, грошова-кредитна політика, як і бюджетна, становить основу усього державного регулювання економіки, що впливає на стан фінансових ринків.

При цьому особливість грошово-кредитної політики, як засобу державного регулювання, полягає у непрямому характері її впливу на економіку, де її головними задачами є пом'якшення циклічних коливань в економіці, стабілізація цін та стимулювання економічного зросту, забезпечення оптимального платіжного балансу. Тоді як, операції на відкритому ринку виступають одними з найбільш оперативних та гнучких інструментів грошово-кредитної політики центрального банку, особливо, коли вони здійснюються за

сучасними технологіями функціонування ринку цінних паперів. Здійснення операцій на відкритому ринку в різних країнах залежить від рівня розвитку ринку державних цінних паперів або ринку облігацій центрального банку. Наявність того чи іншого сегменту фінансового ринку не завжди гарантує можливість ефективного здійснення даних операцій з огляду на те, що не менш важливим фактором у виборі інструмента є взаємовідносини між урядом та центральним банком.

За таких умов грошова-кредитна політика у високорозвинутих країнах є інструментом економічної кон'юнктури, як оперативне та гнучке доповнення бюджетної політики. Світова практика показує, що через грошову-кредитну політику, держава впливає на грошову масу та відсоткові ставки, які, у першу чергу, впливають на фінансові ринки, інвестиційний та споживчий попит.

Слід підкреслити, що створення Європейського Центрального Банку (ЄЦБ) стало значною подією не лише у світовій економіці, а й у політичній сфері. Функції національних центральних банків були передані країнами-членами ЄС у розпорядження ЄЦБ, який став головним фінансовим інститутом, що несе відповідальність за економічну стабільність та стан фінансових ринків Єврозони. Характеризуючи ЄЦБ, зазначимо, що він як центральний банк, який здійснює властиві банківській організації операції та функції, одночасно є головним фінансовим інститутом ЄС. У сучасній глобальній економіці ЄЦБ вважають «другим» глобальним фінансовим інститутом після Федеральної Резервної Системи, органом, який суттєво впливає на розвиток глобальної економіки та глобального фінансового ринку.

При цьому треба врахувати, що криза 2008 р. суттєво вплинула на світову економіку, у тому числі і на фінансовий стан її головних діючих сил – США та ЄС. Якщо США до сер. 2015 р. повернули майже усі свої збитки від кризи, то в Єврозоні економічний стан залишається хитким. Реальний ВВП на душу населення в Єврозоні нижчий за показник 2007 р., а також на 10% нижчий від запланованих раніше показників [1, с. 1–7].

Центральні банки ЄС та США, ЄЦБ та ФРС боролися з фінансовою кризою схожими методами. У першу чергу, це – зниження відсоткових ставок, збільшення терміну рефінансування, операції на відкритому ринку. Доречі, в активній фазі фінансової кризи ЄЦБ діяв набагато агресивніше чим ФРС: залучав більш широке коло контрагентів та не обмежувався лише державними цінними паперами. Великих масштабів набула підтримка банківської системи ЄС. До червня 2010 р. ЄЦБ завершив дворічну програму купки облігацій з покриттям які випускали європейські банки з різним забезпеченням на 60 млрд. євро [1, с. 2].

Зазначимо, що рішення Ради ЄЦБ стосовно підвищення відсоткової ставки з 1 до 1.25% на відміну від політики ФРС, було одноголосним та отримало згоду Німеччини, де підвищення ставки розглядали як спосіб збереження економіки від «перегріву». Але, опоненти ЄЦБ стверджували, що не дивлячись на низький рівень ставки, вона висока з точки зору невпевненого зростання європейської економіки, підвищення ставки нанесе удар по запланованому відновленню економіки ЄС. Експерти зазначали, що дії ЄЦБ дозволять утримати інфляцію в Німеччині та Франції, але спричинять дефляцію в периферійних країнах Єврозони, що підштовхне до кризової межі не лише економіки Італії, Іспанії, а й покладе край політиці «жорсткої економії».

Як показав час, опоненти політики, яку проводив ЄЦБ були праві: у 2014 р. в Європу прийшла дефляція. Не дивлячись на все це, ЄЦБ вів активну політику: майже 210 млрд. євро було використано їм на кредити більш ніж 1200 європейським банкам за програми цільового фінансування з терміном до чотирьох років; приблизно 30 млрд. євро – на продовження програми викупу облігацій з покриттям та майже 2 млрд. євро – на придбання цінних паперів, забезпечених активами приватних корпорацій [1, с. 3].

Повертаючись до розгляду ФРС та ЄЦБ, ФРС – це центробанк єдиної країни, а ЄЦБ – наднаціональний фінансовий інститут, який об'єднує 19 незалежних країн, уряд яких не завжди підтримує політику ЄЦБ. Тому прийняття рішень в ЄЦБ та їхня практична реалізація

– це більш складний та менш передбачуваний процес, насамперед, з-за істотних відмінностей у рівнях розвитку економік та фінансових систем країн-членів єврозони.

Розглядаючи ретроспективу окресленого нами питання, історично європейська валютна система будувалася навколо самої сильної валюти континенту – німецької марки. Від самого початку, основою діяльності ЄЦБ була політика Бундесбанку, а головною метою – підтримання цінової стабільності в умовах розвинутого ринкового господарства та незалежності грошово-кредитного регулятора. Менш розвинутим країнам єврозони при інтеграції в єврозону довелося підлаштовуватися до цих умов: відмова від активної участі центрального банку в процесах формування національних фінансових ринків, підтримання рівноваги платіжних балансів, регулювання об'ємів кредитування. Таким чином, отримавши короткострокову відповідність критеріям єврозони, більшість цих країн опинилися не готовими до довгострокового існування в нових умовах, тому що їхні грошово-кредитні системи не встигли пройти усі необхідні стадії розвитку для реальної відповідності економікам лідерів ЄС. Усі ці фактори стали серйозними проблемами як для національних господарств, так і для інтеграційного угруповання в цілому [1, с. 3].

Отже, кризові та післякризові роки в ЄС дали підґрунтя для перегляду роботи грошово-кредитного регулятора ЄС та окреслили перед ЄЦБ розв'язання проблем: дефляція, криза суверенних боргів, зріст тіньової банківської системи, глобальна фінансова нестабільність.

Література:

1. Гусев Кирил. Европейский центральный банк и финансовый кризис в Еврозоне [Електронний ресурс] / Кирил Гусев // Аналитическая записка. 2015. – № 18. – С. 1–7. – Режим доступа : <http://www.ieras.ru/newspub2015.htm>
2. Фонтейн Вим. ЕС: от валютного союза к финансовому. Преодолевая финансовые препятствия на пути к финансовой интеграции в Европе [Електронний ресурс] / Вим Фонтейн // Финансы & развитие. – 2006. – Июнь. – С. 48–50. – Режим доступа : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/rus/2006/06/pdf/fonteyne.pdf>

3. ENTERPRISES ECONOMICS AND MANAGEMENT

Berezyuk-Rybak I.R.

PhD, Associate prof. of Economic Sciences
Cherkasy State Technological University, Ukraine

CLASSIFICATION OF COMMODITY INNOVATION FORMS AND THE CRITERIA FOR THE FORM CREATION

Березюк-Рибак І.Р.

к.е.н., доцент
Черкаський державний технологічний університет

КЛАСИФІКАЦІЯ ФОРМ ТОВАРНОЇ ІННОВАЦІЇ ТА КРИТЕРІЇ ФОРМОУТВОРЕННЯ

The article says about the classification of commodity innovation forms and determines the criteria for the form creation.

Key words: *commodity innovation, classification of commodity innovation forms, criteria for the form creation.*

В статті розглянуто класифікацію форм товарної інновації та визначено критерії її формоутворення.

Ключові слова: *інновація, класифікація товарної інновації, критерії формоутворення товарної інновації.*

В умовах становлення інформаційного постіндустріального суспільства новий продукт сам по собі є лише матеріальним носієм, субстанцією товарної інновації. Економічний зміст категорії «товарної інновація» слід розглядати, як складну, комплексну систему відносин розробника, впроваджувача та споживача товарної новинки. Товарна інновація є формою практичного, матеріалізованого втілення новітніх знань, здатних стати об'єктом купівлі-продажу на специфічному ринку інноваційних розробок.

Метою даної статті є конкретизація явища товарної інновації через дослідження форм її прояву та критеріїв формоутворення.

Методологія системного опису форм інновацій базується на міжнародних стандартах (м. Осло, 1992 р.), розроблених щодо технологічних інновацій [1, с. 69]. Керуючись «Критеріями Осло», можна зробити висновок, що товарні інновації передбачають створення, виробництво й просування на ринок нових чи вдосконалених продуктів.

Розмаїття видів товарної інновації та багатоплановість застосування обумовлює необхідність класифікації, основне призначення якої полягає не тільки в упорядкуванні інновацій, а й у групуванні інновацій за різними ознаками. Це має винятково важливе значення, як для конкретизації змісту категорії «товарна інновація», так і для глибшого теоретичного обґрунтування стратегії бізнесової поведінки фірм-впровадників та фірм-розробників товарної інновації.

Одним із визначальних критеріїв формоутворення товарної інновації є ступінь радикальності або інновативності нової товарної розробки. Радикальність товарної інновації дасть змогу визначити рівень зусиль щодо їх здійснення і з цих позицій виділити базові (революційні, радикальні) та поліпшуючі (еволюційні, модифікаційні) інноваційні розробки. А це, в свою чергу, допоможе чітко окреслити ті товарні групи, котрі варто розглядати як псевдоінновації.

Базова товарна інновація передбачає виникнення нового способу виробництва продукту, який дає початок чи поштовх до розвитку навіть нової галузі. Вона знаменуватиме структурні зрушення в економіці, здійснить революційний переворот у техніці та засобах виробництва, і найголовніше – детермінує виникнення нових виробничих функцій.

У свою чергу, поліпшуюча інновація є такою формою товарної інновації, яка передбачає застосування нових видів виробництв та поліпшень на підприємстві, що дають можливість реалізувати інноваційний потенціал базових інновацій. При використанні поліпшуючої інновації якісні та вартісні характеристики значно поліпшуються за рахунок

використання ефективніших компонентів і матеріалів, часткових змін одного чи ряду технічних підсистем. Базові та поліпшуючі інновації доповнюють одна одну і можуть бути репрезентовані складовими компонентами одного й того ж інноваційного процесу. За поділом інновацій на базові та поліпшуючі стоять два різних інноваційних процеси: піонерний та навіздоганяючий. Піонерний означає орієнтацію на досягнення світової першості і є результатом поєднання новітніх досягнень фундаментальних та прикладних наук. Навіздоганяючий інноваційний процес передбачає хоча б часткове, але послідовне і невпинне поліпшення якості товару, що в кінцевому результаті означатиме створення нового товару [1, с. 14].

Класифікують товарні інновації щодо рівня новизни не лише за технологічними параметрами, а й за масштабами ринку. За цим критерієм серед товарних інновацій доцільно розмежовувати: нові розробки для галузі у світі, нові для галузі в країні, нові для даного підприємства чи групи підприємств.

Конкретизуючи форми товарної інновації за мірою радикальності нового продукту, варто розрізняти абсолютну та відносну новітність товару. Абсолютна новітність передбачає повну відсутність аналога даного товару на ринку. Зважаючи на те, яку масштабність ринку ми розглядаємо, товар може бути абсолютно новітнім на світовому ринку, абсолютно новітнім на галузевому ринку, абсолютно новітнім на галузевому ринку своєї країни тощо. Відносну новітність визначають щодо обраної ознаки чи групи ознак, і вона може бути частковою (новими є окремі елементи продукту) чи умовною (нове поєднання відомих елементів).

Інший критерій класифікації форм товарної інновації – те, чим інновація була спричинена. За причинами виникнення товарні інновації бувають реактивні та стратегічні. Реактивними можуть бути ті інновації, які забезпечують виживання фірми, тобто є реакцією на нові перетворення, що їх здійснює конкурент. Стратегічні – це випереджуючі інновації, метою яких є отримання конкурентних переваг у перспективі.

Ще один критерій формоутворення товарної інновації - те, яким чином вона впливає на безпосередній процес виробництва. За спрямованістю впливу на процес виробництва товарні інновації доцільно поділяти на: диверсифікаційні, раціоналізаційні та субститутні. Диверсифікаційні інновації спрямовані на глибоке проникнення в різні галузі й ринки базових інновацій. Вони спроможні змінити навіть галузеву структуру виробництва. Раціоналізаційні - близькі за змістом до поліпшуючих. Радикальної зміни в галузевій структурі виробництва не відбувається, але діюча структура наповнюється новими видами виробництв, які поліпшують, раціоналізують її, забезпечуючи поступову структурну перебудову. Субститутні інновації призначені для заміщення одних (старих) продуктів іншими (новими). Суттєвого впливу на процес виробництва при цьому не відбувається.

Виходячи з того, що інноваційна ідея може бути зіставлена з ідеєю, яка є в основі існуючих прототипів товару, можна виділити ще один аспект класифікації форм товарної інновації. Щодо прототипу товарна інновація може поділятися на наступні види: відкриваюча (немає прототипу), замінююча (здійснюється повна заміна існуючих прототипів), відмінююча (використання такої інновації призводить до повного виключення продукту у зв'язку з виникненням нових функцій), ретровведення (вдосконалюють старі форми на сучасній основі).

Ще один критерій формоутворення товарної інновації, на який необхідно звернути увагу, – виробнича стратегія підприємства. Товарна інновація через призму бізнесової поведінки підприємства може бути традиційною, опортуністичною, імітаційною, оборонною, залежною та наступальною. Традиційна товарна інновація базується тільки на прагненні підвищення якості виробів, що у довгостроковій перспективі є гарантією відставання підприємства спершу в техніко-технологічному, а згодом в економічному аспектах. Опортуністична товарна інновація виникає в тому випадку, коли зусилля підприємства спрямовані на пошук такого виду продукції, який не потребує особливих витрат на дослідження і розробку, але дає змогу впроваднику впродовж певного періоду одноособово

бути присутнім на ринку. Пошук і використання таких ніш ґрунтується на глибокому знанні ринкової ситуації, високому рівні техніко-технологічного розвитку і великих адаптаційних здатностях підприємства, що, однак, не виключає високого ступеня ризику швидкої втрати монопольного становища. Отримання розробок нових товарів шляхом трансферту становить суть імітаційної товарної інновації. Дана стратегія – досить успішна, але для виробничого освоєння оригінального продукту, що створив би монопольну ситуацію на ринку, потрібна висока кваліфікація фахівців. Оборонна товарна інновація полягає у досить витратоємній стратегії щодо підвищення технічного рівня виробництва і не претендує на провідні позиції у своїй галузі. Основа стратегії фірми полягає в тому, щоб не відставати від інших у техніко-технологічному розвитку. Залежна товарна інновація спостерігається тоді, коли малі та середні підприємства виконують замовлення провідних фірм галузі з виробництва нового продукту або розробки окремого виробничого методу. Наступальна товарна інновація полягає у своєрідних перегонах за завоювання першого місця на ринку і ґрунтується не на окремій, випадковій, разовій інновації, а на серії послідовних інновацій, що орієнтують підприємство на досягнення довгострокових цілей та економічну стабільність. Цей тип інновації потребує наявності фахівців високої кваліфікації та проведення великої організаторської роботи.

Як відомо, інноваційна діяльність полягає визначається вкрай високим рівнем ризику, адже суб'єкти інноваційного процесу вимушені діяти за умов ринкової невизначеності. У зв'язку з цим за рівнем ризику товарна інновація може поділятися на товарну інновацію із середнім та високим його рівнем. Середній рівень ризику може виникнути у тих випадках, коли нові товари отримують за допомогою відомих технологій. Виробництво нових товарів на основі нової технології породжує високий рівень ризику.

За глибиною внесених змін у продукті товарна інновація може бути не лише адаптивною (незначні зміни елементів виробничої системи з метою пристосування один до одного), а й новим варіантом, новим поколінням, новим видом та новим родом продукту. Новим варіантом продукту товарна інновація може бути за умов найпростіших якісних змін у продукті, що виходять за межі простих адаптивних змін, коли початкові ознаки системи не змінюються, але поліпшуються її корисні властивості.

Таблиця 1

Класифікатор товарної інновації

Ознаки класифікації	Форми товарної інновації						
Рівень радикальності інноваційної розробки	базові		поліпшуючі			псевдоінновації	
Масштаб ринку	нові у світі		нові в країні		нові у галузі		нові для підприємства
Причина виникнення інноваційної розробки	стратегічні				реактивні		
Новітність технологічних параметрів	абсолютна				відносна		
Спрямованість впливу на виробничий процес	дивесифікаційні		раціоналізаційні			субститутні	
Відношення до прототипу товару	відкриваючі		замінюючі		відмінюючі		ретровведення
Тип виробничої стратегії фірми	традиційна	опор-туністична	імітаційна		оборонна	залежна	наступальна
Рівень ризику	високий				середній		
За глибиною внесених у продукт змін	адаптивна		новий варіант продукту		новий вид продукту		нове покоління продукту
							новий рід продукту

Товарна інновація може бути репрезентована новим поколінням продукту в тому випадку, коли змінюються всі або більшість властивостей системи, але базова структурна концентрація зберігається. Новим видом продукту товарна інновація може бути тоді, коли відбуваються зміни властивостей системи, початкової концепції, але без зміни її функціонального принципу. Новий рід – найвища зміна функціональних властивостей

продукту, завдяки чому змінюється її функціональний принцип. Таким чином, використовуючи викладені підходи до класифікації товарної інновації, побудуємо її класифікатор, який наведено в табл. 1.

Розгляд усього комплексу форм прояву товарної інновації дозволяє, по-перше, відрізнити інноваційну розробку від псевдоінновації, а за рівнем радикальності сам інноваційний продукт розглядати у формі базової або поліпшуючої інновації.

По-друге, за критерієм масштабності ринку розробка нового товару може бути інноваційною як у світі, так і у себе в країні, або в певній галузі чи навіть на рівні самого підприємства. Вона може бути абсолютною чи відносною, залежно від зміни технологічних параметрів. А своїм відношенням до прототипу товару інновація може бути відкриваючою, замінюючою, відмінюючою або ретровведеною.

По-третє, розмежування стратегічної та реактивної форм товарної інновації дає змогу конкретизувати причини, що її породжують, а це, в свою чергу спрощує розуміння спрямованості впливу товарної інновації на виробничий процес. За цим критерієм товарна інновація набуває диверсифікаційних, раціоналізаційних або субститутних форм.

По-четверте, розгляд товарної інновації через призму внесених змін у продукті дасть нам можливість простежити за послідовним переходом товарної інновації від найнижчого рівня до найвищого. За цим принципом товарна інновація може бути адаптивною, новим варіантом, новим поколінням, новим видом та новим родом продукту.

По-п'яте, враховуючи те, що інноваційна діяльність – це не тільки техніко-технологічна чи організаційна, а й обов'язково комерціалізаційна діяльність, у формах товарної інновації необхідно передбачати стратегію бізнесової поведінки суб'єктів інноваційного процесу, міру ризикованості інноваційних проектів. На цій підставі форми товарної інновації треба розрізняти залежно від традиційної, опортуністичної, імітаційної, оборонної, залежної й наступальної стратегії поведінки фірм-суб'єктів інноваційного процесу. За рівнем ризику інноваційні розробки доцільно поділити на високий та середній.

Таким чином, завдяки врахуванню всього багатогранного комплексу різноманітних форм товарної інновації її економічний зміст набуває багатобарвності й конкретності. Три десятки конкретних форм, що подаються в статті дають змогу репрезентувати явище товарної інновації з багатьох сторін.

Література:

1. Завлін П.В. Оценка эффективности инноваций / П.В. Завлін, А.В. Васильев – СПб.: Издательский дом «Бизнес-пресса», 1998. – 216 с.
2. Ковалев Г.Д. Инновационные коммуникации / Г.Д. Ковалев – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 288 с.

Vakulenko I.A.

Oles Gonchar Dnepropetrovsk national university, Ukraine

FEATURES OF FUNCTIONING OF MODERN ENTERPRISES: ECOLOGICAL AND TECHOCRATIC APPROACHES

Вакуленко І.О.

Дніпропетровський національний Університет імені Олеся Гончара, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ЕКОЛОГІЧНІ ТА ТЕХНОКРАТИЧНІ ПІДХОДИ

The article examines the features, advantages and disadvantages environmental and technocratic approaches to the functioning of enterprises and determines the problems and prospects of applying these approaches in the practice of domestic enterprises.

Keywords: *technocracy, green economy, principles of functioning of the enterprises, the modern enterprise.*

В статті досліджено особливості, переваги та недоліки екологічного і технократичного підходів до функціонування підприємств, визначено проблеми та перспективи застосування цих підходів у практиці діяльності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: *технократія, зелена економіка, принципи функціонування підприємств, сучасні підприємства.*

Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що в сучасному світі гостро постає питання щодо вибору подальшого вектору розвитку на мікро та макрорівнях: екологічного чи технократичного. Кожен з них має свої сильні та слабкі сторони, а також суттєві обмеження щодо застосування. Таким чином, в сучасній ситуації вибір одного з них або їх комбінації є суттєво важливим для подальшого розвитку суспільства та економіки в зв'язку з обмеженістю в часі для застосування того чи іншого підходу. Це зумовлено тим, що в останні 50 – 100 років на планеті відбулися глобальні процеси, які в значній мірі показали необхідність вибору шляху розвитку, що відповідно є реалізацією або технократичного підходу, або екологічного.

На протязі всієї історії людства всі зусилля були сконцентровані на розробці методів та підходів, які дозволили б зі зменшенням кількості залучених ресурсів отримувати найбільший вихід продукту. Вказана тенденція спостерігається в усіх економічних процесах. Це пов'язано зі значною забезпеченістю технологіями в галузі підвищення ефективності та продуктивності праці, технологіями, що забезпечують збільшення кількості ручної праці, та їм подібним. Зрозуміло, що такий підхід різко обмежено зверху тим, що при використанні всіх наявних ресурсів в певний проміжок часу ефект буде обмежено в обсязі, коли вільних ресурсів для подальшого розвитку не виявиться. Цю принципову проблему необхідно вирішити зв'язку з тим, що забезпечення подальшого розвитку є першочерговою задачею, що постає перед сучасним суспільством, яка поставала в минулому та буде актуальною і в майбутньому[3]. Даний підхід дозволяє зробити обмежену в часі стратегію, яка в свою чергу буде направлена на досягнення такої кількості технічних, технологічних та інших рішень, що дозволить накопичити необхідну кількість матеріальних ресурсів, необхідних для подолання принципового обмеження в розвитку для даного технологічного рівня, або для переходу на інший технологічний рівень, або для принципово збільшення кількості наявних ресурсів в майбутньому[1].

На противагу цій позиції існує екологічний підхід щодо розвитку економіки, яка стверджує домінанту людини і екології, як вищої цінності, що існує на планеті. Таким чином, всі дії, які виконуються для реалізації тих чи інших задач, мають бути розглянуті через призму навколишнього середовища, його впливу на людину та через це забезпечення безперервно розвитку людського суспільства протягом необмеженого проміжку часу[2]. Вхідним є твердження, що необхідність виконання базового принципу пов'язано з тим, що в незалежності від ефективності та продуктивності праці, отриманого ефекту головним фактором діяльності є не нанесення шкоди навколишньому середовищу флорі і фауні, тощо. Таким чином, при використанні цього підходу необхідно докорінно змінити всі наявні на теперішній час технологічні ланцюги, що пов'язані з використанням невідновлюваних ресурсів, відповідно і усіх пов'язаних з цим процесів, що впливають на екологічний стан, змінити пріоритетні вектори розвитку для забезпечення відновлюваності функціонування системи в умовах, що характеризуються обмеженістю ресурсів. В цьому разі розглядається побудова соціально економічних систем, що можуть функціонувати практично нескінченно за даного рівня технологічного розвитку та наявних ресурсів[5]. Потенційно використання такого підходу дозволяє системі функціонувати протягом проміжку часу значно більше ніж вона могла існувати за використання технократичного підходу, але не нескінченно[4]. Також за використання такого підходу постає питання про можливість переходу на інший технологічний рівень і в умовах, коли використовуються виключно відновлювані ресурси, відсутня можливість їх накопичення та через це значно сповільнюється технологічний прогрес зменшуються темпи зростання економіки, відповідно і темпи модернізації соціальних механізмів.

Розглянемо дані щодо витрат різних країн, які вони спрямовують на впровадження технологій, пов'язаних з забезпеченням охорони навколишнього середовища у відсотках від ВВП. Отже, Україна виділяє на охорону навколишнього середовища незначні три десятих відсотка від ВВП(табл. 2).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз підходів до розвитку економіки

	Технократична економіка	Еко економіка
Недоліки використання	• Над швидке використання невідновлюваних природних ресурсів • необхідність використання значної кількості додаткового ресурсу для переходу до інших форм ведення господарства • спостерігається швидке та інтенсивне використання відновлюваних ресурсів • забруднення навколишнього середовища	• Нemoжлива концентрація ресурсів • Мінімальні можливості масштабування соціосистеми • Сповільнення розвитку НТП • Екстенсивний характер розвитку • Маловірогідний перехід до нового технологічного укладу
Переваги використання	1. Швидка концентрація значних обсягів ресурсів 2. забезпечення потреб науково-технічного прогресу 3. ефективне використання наявних виробничих одиниць 4. Застосування вивільнених ресурсів та виробничих одиниць для реалізації додаткових проектів 5. Можливість швидкого техніко-технологічного прогресу	• Можливість практично нескінченного циклічного існування системи • Практично нова шкода для навколишнього середовища • Всяк час використання зелених технологій • Зменшення витрат майбутніх поколінь на відновлення природи

В той час розвинені країни витрачають значно більше коштів для впровадження технологій та проведення заходів з охорони навколишнього середовища. Україна же витрачає незначні кошти на такі заходи. Це свідчить про те, що на теперішньому етапі розвитку Україна знаходиться у стані, коли вона не може дозволити собі використовувати технології, що направлені на зменшення шкідливих викидів, ефективне використання природних ресурсів, ефективну переробку, зберігання, тощо.

Таблиця 2

Витрати країн світу на охорону навколишнього середовища у відсотках від ВВП 2014 р.

КРАЇНА	Питома вага витрат на охорону навколишнього середовища
Австрія	1,2
Німеччина	0,7
Греція	1,1
Данія	1,1
Ірландія	1,3
Іспанія	0,6
Італія	0,8
Португалія	0,9
Республіка Молдова	0,2
Румунія	1,3
Об'єднане Королівство (Великобританія)	1,1
Україна	0,3

Таким чином, передусім на підприємствах, що функціонують на території України, постає проблема, пов'язана з необхідністю використання ефективних в короткостроковій перспективі засобів ведення господарювання, що базуються на використанні інтенсивного методу розвитку, який, в свою чергу, в значній мірі шкідливий для навколишнього середовища. Це зумовлено тим, що за його використання відбувається швидке виснаження природних ресурсів як відновлюваних так і невідновлюваних. Застосування такого методу розвитку сприяє збільшенню шкідливих викидів від промисловості, що знаходиться на території України, і яка орієнтована на використання максимально ефективних в

короткостроковому періоді технологій, що максимально підвищують об'єми виробленої продукції на відміну від менш ефективних, але більш екологічно чистих методів ведення господарства. Також варто зазначити, що складність і проблеми обумовлені тим, що на території України існує складне екологічне законодавство, яке в той самий час не може ефективно захистити екологічний стан території, де знаходиться підприємство. Варто відмітити, що останнім часом держава намагається зробити рішучі кроки до впровадження відновлюваної енергетики на території України в значних об'ємах. Існують значні фінансові стимули для генерації електроенергії за рахунок сонячної енергії. Організації, які використовують цей вид енергії мають значно вищий закупівельний тариф ніж ті, які генерують електроенергію в звичайний спосіб. Проте існують значні проблеми, що пов'язані з історичними галузями, які були розповсюджені на території України та які в своїй діяльності використовують значні природні ресурси. Мова йде про металургію, яка має застарілі технології, які не оновлювалися десятиліттями. Це не тільки погіршує стан навколишнього середовища, а і не дозволяє ефективно використовувати ресурси. Все це призводить до зменшення прибутку підприємств за відсутності зрозумілої позиції держави по цьому питанню. Підприємці намагаються підвищити власний прибуток за рахунок придбання та інтеграції більш ефективних та продуктивних технологій незважаючи на рівень забруднення навколишнього середовища і тим самим отримати прибуток в короткостроковій перспективі.

Таким чином, на нашу думку, в сучасних умовах Україна не може дозволити собі розвиток за рахунок використання екологічно орієнтованого шляху розвитку в значних масштабах у зв'язку з відсутністю ресурсів для реалізації таких проектів. Зараз Україні критично необхідним є швидкий і якісний ривок від теперішнього стану соціокультурної та економічної системи до пост індустріального завдяки науково-технологічному прогресу з метою отримання новітніх якостей функціонування економіки в так званих точках росту за рахунок над концентрації ресурсів в них. Це може мати значну короткострокову вигоду. В подальшому за рахунок глибоких взаємодій між значною кількістю галузей економіки, за рахунок необхідності використання взаємодій в соціосистемі, що може стати ефективним рішенням економічних проблем в рамках держави.

Література:

1. Воробьева Т.В. Модель устойчивого экономического роста / Т.В. Воробьева. // Проблемы управления. – 2007. – №3. – С. 14–17.
2. Дергачева Е.А. Техногенная экономика вектор искусственности процессов в социуме и биосфере / Е.А. Дергачева. // СИСП. – 2012. – №4. – С. 6.
3. Камдина Л.В. Экологический императив модернизации природоёмких отраслей / Л.В. Камдина. // Вестник ЧелГУ. – 2011. – №35. – С. 75–80.
4. Ланина Е.И. Зеленый свет – зеленой экономике / Е.И. Ланина, М.А. Гоголева. // МНИЖ. – 2014. – С. 37.
5. Мерзлов И.Ю. Возможные подходы к повышению конкурентоспособности бизнеса на региональном уровне / И.Ю. Мерзлов. // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – №6. – С. 432.

Grechan A.P.

Doctor of Economic Sciences, Professor
National Transport University, Ukraine

CHARACTERISTIC FEATURES OF FORMATION OF INNOVATIVE POTENTIAL OF TRANSPORT COMPANIES

Гречан А.П.

доктор экономических наук, профессор
Национальный транспортный университет, Украина

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ТРАНСПОРТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

The article describes the essence of the innovation potential of the company highlighted features of its formation on transport enterprises grounded factors that affect its value.

Keywords: *potential, innovation potential, transport enterprises.*

В статье рассмотрены сущность инновационного потенциала предприятия, выделены особенности его формирования на транспортных предприятиях, обоснованы факторы, которые влияют на его величину.

Ключевые слова: потенциал, инновационный потенциал, транспортные предприятия.

Инновационное развитие экономики в целом, в том числе и транспортной отрасли, определяется инновационной активностью предприятий. Способность отдельного хозяйствующего субъекта создавать или воспринимать инновации для достижения стратегических задач определяется уровнем инновационного потенциала и степенью его использования.

Такая новая философия является едва ли не единственным возможным путем обеспечения стабильного экономического роста в условиях быстро изменяющейся рыночной среды.

Определение понятия потенциала обуславливает подход к его формированию, оценке и управлению. Учитывая определения исследователей [1, с. 11], можно утверждать, что потенциал объединяет в себе как пространственные, так и временные характеристики, концентрирует одновременно несколько уровней связей и отношений (отражает прошлое, т.е. совокупность свойств, накопленных системой в процессе ее становления, и нацелен на перспективу, которая обуславливает возможность развития). В этом плане понятие "потенциал" фактически приобретает значение понятия «ресурс», он характеризует уровень практического применения и использования имеющихся возможностей. Это обеспечивает разграничение реализованных и нереализованных возможностей.

Основное содержание понятия "потенциал предприятия" заключается в интегральном отображении текущих и будущих возможностей экономической системы трансформировать входные ресурсы с помощью присущих ее персоналу предпринимательских способностей в экономические блага, максимально удовлетворяя таким образом корпоративные и общественные интересы.

Существуют различные определения потенциала предприятия [1, 2, 3, 4, 5], но все авторы отмечают, что это сложная, динамичная система, которая формируется из многих компонентов. Потенциал имеет определенные закономерности развития, от умения использовать которых в решающей степени зависит эффективность экономики, темпы и качество ее роста. Обобщая существующие подходы, можно выделить четыре основные черты потенциала предприятия:

- определяется его реальными возможностями в той или иной сфере социально-экономической деятельности, причем не только реализованными, но и нереализованными;
- зависит от наличия ресурсов и резервов, поэтому характеризуется также и определенным объемом ресурсов, вовлеченных в производство и не привлеченных, но подготовленных для использования.
- определяется как имеющимися возможностями, так и навыками различных категорий персонала к его использованию в целях обеспечения эффективного функционирования и устойчивого развития.
- уровень и результаты реализации потенциала предприятия определяются формой предпринимательства, адекватной ей организационной структурой и отраслевой принадлежностью.

Одной из важнейших отраслей национальной экономики является транспорт. Его эффективное функционирование является необходимым условием стабилизации, структурных преобразований всей экономической системы, развития внешнеэкономической деятельности, удовлетворения потребностей населения и общественного производства в перевозках, защиты экономических интересов каждого государства [6].

Учитывая особенности деятельности транспортных предприятий, можно выделить следующие факторы, которые определяют формирование инновационного потенциала предприятий данной отрасли:

- объем и качество имеющихся ресурсов (количеством занятых работников, подвижным составом, непроизводственными фондами, запасами горюче-смазочных

материалов, финансовыми и нематериальными ресурсами - патентами, лицензиями, информацией);

- возможности руководителей создавать новые виды транспортных услуг (их образовательный, квалификационный, психофизиологический и мотивационный потенциал);

- возможности менеджмента оптимально использовать имеющиеся ресурсы предприятия (профессиональная подготовка, талант, умение создавать и обновлять организационные структуры предприятия);

- информационные возможности (возможности предприятия генерировать и трансформировать информационные ресурсы для использования в производственной, коммерческой и управленческой деятельности);

- инновационные возможности предприятия по обновлению технико-технологической базы транспортного предприятия, перехода на предоставление новых конкурентоспособных видов услуг, использование современных форм и методов организации и управления хозяйственными процессами;

- финансовые возможности предприятия.

Комплексный синергизм этих факторов и определяет инновационный потенциал предприятия.

Несмотря на имеющиеся подходы экономистов к определению сущности инновационного потенциала, данную категорию предлагается рассматривать как сложную совокупность тех составляющих его материальных, нематериальных и финансовых ресурсов, которые предприятие использует и может привлечь для восприятия и внедрения нововведений, как ресурс (при этом, возможно, оставляя определенную их часть накопленным и неиспользованной, как резерв, на будущее).

Такое определение акцентирует внимание на том, что инновационный потенциал является гибким, он представляет собой сочетание таких характеристик как "ресурс" и "резерв". Последняя характеристика указывает, что существуют определенные нереализованные, незадействованные, неформализованные возможности у предприятия относительно его инновационного пути развития. Также необходимо отметить, что инновационный потенциал не может образовываться путем механического добавления инновационных составляющих ресурсов предприятия. Благодаря свойствам этих составляющих перекрывать, замещать, усиливать, ослаблять друг друга их можно рассматривать только во взаимосвязи.

С учетом этих свойств предлагаем выделить общие принципы, которых следует придерживаться при формировании инновационного потенциала предприятия:

- составляющими потенциала предприятия с позиции системного подхода являются элементы, которые имеют альтернативный характер и специфические свойства;

- потенциал предприятия является динамичной системой, которая может изменяться под действием закона синергии;

- потенциал предприятия может самостоятельно трансформироваться с появлением новых составляющих элементов;

- элементы потенциала должны функционировать одновременно и в совокупности для достижения сбалансированного оптимального соотношения между ними;

- формирования инновационного потенциала должно учитывать маркетинговый потенциал и динамику внешней национальной и глобализационной среды.

Основная сложность анализа процесса формирования инновационного потенциала предприятия состоит в необходимости исследования всех компонентов во их взаимосвязи и динамике. Таким образом, закономерности формирования и развития потенциала могут быть раскрыты только через анализ его составляющих и комплекс связей между ними.

Структура потенциала предприятия - это относительно устойчивый способ организации элементов, который раскрывает его строение, элементный состав, принципы формирования и развития. В соответствии с этим само понятие "структура потенциала"

можно охарактеризовать следующими основными чертами: устойчивость, стабильность, гибкость, пропорциональность, сбалансированность.

Кроме того следует отметить, что активная политика транспортного предприятия по развитию инновационного потенциала невозможна без учета изменений во внешней среде и своевременной адаптации к ее динамичным изменениям. Коммуникация между предприятием и рынком транспортных услуг в значительной степени обеспечивается комплексом маркетинговых ресурсов. Поэтому чрезвычайно важно с одной стороны, ориентироваться на рынок (то есть на удовлетворение потребностей клиентов в новых транспортных услугах), а с другой - обеспечивать интересы предприятия (рентабельность капитала, затраты на предоставляемые услуги, уровень цен на них, прибыль). Маркетинговые ресурсы способны содействовать развитию инновационного потенциала путем использования новейших маркетинговых технологий (методологических, информационных), а также соответствующего материального обеспечения и привлечения высокопрофессиональных специалистов. Кроме того, успех инновационной деятельности во многом определяется способностью менеджмента предприятия налаживать взаимовыгодные связи со всеми субъектами внешней среды: поставщиками, конкурентами, местными и отраслевыми органами власти, научно-исследовательскими учреждениями и организациями, финансовыми учреждениями (то есть его стейкхолдерами).

Таким образом, инновационный потенциал, как экономическая категория, соответствует следующим требованиям:

1. Содержит основные составляющие ресурсы общего (конкурентного) потенциала предприятия (материальные, нематериальные, финансовые).
2. Характеризуется особенностью взаимодействия составляющих потенциала, способствует способности всей системы создавать дополнительную стоимость предприятия.
3. Нацелен на рыночный спрос, который способствует формированию и реализации инновационного потенциала.

Эти положения позволяют сделать вывод о том, что инновационный потенциал характеризуется синергетической совокупностью ресурсов (материальных, нематериальных и финансовых), которые под воздействием рыночного спроса способны создавать дополнительную стоимость и обеспечивать инновационное развитие предприятия, определяет уровень инновационного развития отрасли и государства в целом.

Литература:

1. Федонін О.С., Репіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. — К.:КНЕУ, 2004. — 316 с.
2. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України / М. Данько // Економіст.— 2007.— №10.— С. 23 – 34
3. Миляева Л. Г. Уточнение понятия инновационный потенциал, базирующееся на методике структурированных процедур / Л. Г. Миляева, Д. А. Белоусов // Инновации. – 2008. – №12. – С. 100-102.
4. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства, А.В. Гриньов, Проблеми науки, № 12, 2005 р.
5. Цымбалюк, С. Н. Методика оценки экономического потенциала предприятия в условиях развития рыночной экономики в России/ С. Н. Цымбалюк // Креативная экономика. – 2011. – № 11. –С. 38-44.
6. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI // Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.zakon.rada.gov.ua>.
7. Комишник В.І. Інноваційний потенціал підприємства та його складові [Електронний ресурс] /Комишник В.І. // Вісник Національного університету кораблебудування. – Доступний з: <<http://ev.nuos.edu.ua/contentats%D1%96inii-potents%D1%96al-p%D1%96dpriemstvataiogo-skladov%D1%96>>

Grynko T. V.

Doctor of Economic Sciences, Professor

Gviniashvili T. Z.

Ph. D. student of Business Economics

Oles Honchar Dnipropetrovsk national university, Ukraine

THE RESISTANCE OF THE PERSONNEL FOR IMPLEMENTING THE ENTERPRISE ORGANIZATIONAL CHANGES

Гринько Т. В.

д.е.н., професор

Гвініашвілі Т. З.

Аспірант кафедри економіки та управління підприємством

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

ОПР ПЕРСОНАЛУ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ЗМІН НА ПІДПРИЄМСТВІ

Article systematized factors of internal and external environment that have an influence on the change of the enterprise. Proved that change management is a prerequisite for the effective functioning of the enterprise and investigated types of resistance to change from employees arising during the implementation of organizational changes at the enterprise.

Keywords: enterprise, resistance, organizational change

У статті систематизовано фактори внутрішнього і зовнішнього середовища, що впливають на зміни підприємства. Доведено, що управління змінами є необхідною умовою ефективного функціонування підприємства та досліджено типи опору змінам з боку співробітників, що виникає під час процесу впровадження організаційних змін на підприємстві.

Ключові слова: підприємство, опір, організаційна зміна.

За сучасних ринкових умов середа підприємств сфери послуг вирізняється підвищеною динамікою і непередбачуваністю.

Таблиця 1

Систематизація факторів, що впливають на зміни підприємства

Зовнішні	Внутрішні
Економічні фактори: – глобалізація економіки та загострення конкуренції; – темпи зростання галузей; – перехід від економіки масового виробництва до економіки знань; – рівень інфляції та зайнятості; – регіональна диференціація.	Економічні фактори: – зниження рівня реалізації; – зниження рентабельності; – збільшення витрат; – зниження темпів приросту та розвитку підприємства.
Політичні фактори: – дерегулювання ринків; – мінливість контролюючих структур; – адміністративні та законодавчі бар'єри; – системи охорони інтелектуальної власності.	Організаційно-адміністративні фактори: – зміна керівництва; – неефективний менеджмент; – зміни в механізмах управління; – конфлікти між керівництвом і співробітниками.
Технологічні фактори: – нові інформаційні технології; – нові засоби обміну інформацією; – інтегровані системи управління; – управління знаннями.	Технологічні фактори: – застаріння обладнання; – застаріння програмного забезпечення та баз даних; – відсутність технологічного та інформаційного прогресу.
Соціальні фактори: – демографічна ситуація; – підвищення рівня освіти; – зміна системи цінностей.	Соціальні фактори: – зміна соціальних програм; – зміна корпоративної культури; – опір персоналу змінам та небажання співробітників змінюватись.

У цих умовах виникла проблема створення такої системи управління підприємством, яка б відповідала таким основним важливим вимогам: постійний облік динаміки і невизначеності навколишнього середовища; своєчасна і ефективна зміна своєї структури в

залежності від впливу факторів навколишнього середовища. У цей же час, не можна забувати про існуючі бар'єри та обмеження, такі як опір змінам з боку співробітників, що в свою чергу перешкоджає реалізації ефективного управління змінами. Насамперед, під час управління змінами на підприємстві важливо систематизувати фактори внутрішньої та зовнішньої середовища, що дасть змогу розробити ефективні управлінські рішення, щодо управління змінами. До зовнішніх факторів віднесено зміни в законодавстві, міжнародна конкуренція, стрімкий технологічний прогрес і т. д. Визначення зовнішніх факторів дає можливість розробки стратегічного рішення та алгоритму взаємодії підприємства із зовнішньою середовищем. Зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на зміни підприємства систематизовано у таблиці 1.

Слід зазначити, що зовнішні та внутрішні фактори та джерела змін є комплексними та взаємопов'язаними. Зміни в одній області можуть призвести до змін в інших областях. Таким чином, управління змінами є необхідною умовою ефективного функціонування підприємства і повинно бути спрямоване на підвищення гнучкості організації, розвиток її здатності адаптуватися до постійно мінливих умов навколишнього середовища. Не потребує доказів те, що вищезазначені фактори, так чи інакше, впливають на співробітників організації, та під час управління організаційними змінами важливо розуміти наслідки впливу цих факторів та змін. Тобто доцільним буде дослідження феномену «опір змінам».

Під опором змін необхідно розуміти протидію будь-яким змінам та перетворенням в організації. Велика кількість проектів та механізмів управління змінами на підприємстві зазнають невдачу через недостатню увагу керівників підприємства до рівня та сутності опору змінам з боку співробітників. Як правило, управління змінами супроводжується опором та відмовою дотримуватися нового порядку. Джон Коттер стверджує, що велика кількість проектів і програм змін зазнають невдачі вже на самому початку їх реалізації. Таким чином, він відзначає, що у зв'язку з такою високою ймовірністю невдачі, підприємство неохоче беруться здійснювати програми змін [1, с. 63]. Форд стверджує, що опір змінам може бути результатом неефективного управління. Більш того, він зазначає, що опір змінам може використовуватися як ознака того, що в програмі змін помилка вже зроблена [2, с. 371]. Джеймс О'Тул зазначає, що головна проблема яка частково пояснює причини опору змінам – це завзяте бажання ініціаторів змін «переробити» співробітників у той час коли вони самі відмовляються змінюватися. У своїх дослідженнях автор прийшов до висновку, що персонал організації чинить опір усім видам змін, як негативним так і позитивним [3, с. 71]. Марковський В. підкреслює, що менеджерам слід засвоїти чотири ключових аспекти відносно опору змінам:

- опір змінам неминучий, так як зміни змушують людей турбуватися з приводу свого майбутнього та у зв'язку з невизначеністю вони відкидають як позитивні так і негативні зміни;
- форми опору змінам залежать від форми сприйняття;
- існує два види опору змінам – явні та приховані – останні є найбільш небезпечними через те, що їх важко одразу виявити [4, с. 98].

Знос обладнання чи його невідповідність сучасним вимогам, невисока заробітна плата співробітників, а також низький рівень організації виробництва – все це відноситься до техніко-технологічних, економічних та організаційних видів опору змінам на підприємстві. Таким чином, опір змінам – це дії співробітників, що дискредитують та заважають реалізації проекту змін на підприємстві. Причини негативного відношення до змін відзначає Р. Хеллер:

- раціональна: проблеми з осмисленням деталей проекту, відсутність віри у ефективність змін, негативні очікування;
- особиста: страх втратити роботу, тривога з приводу майбутнього, критика з боку керівництва;
- емоційна: схильність людей чинити опір змінам незалежно від отриманої вигоди, незалученість до програми змін [5, с. 145].

На думку Р. Кантер відчуття невпевненості і втрата контролю можуть стати причиною опору змінам. Лоуренс відзначив, що причиною опору можуть стати і соціальні фактори. Недостатня кількість уваги до соціальних факторів, на його думку, може привести до невдоволення і відторгнення ініціатив [6, с. 54]. Г. Широкова зазначає існування двох видів бар'єрів, що розкривають сутність причин опору змінам: особистісні та бар'єри на рівні організації [7, с. 212]. Дж. В. Ньюстром і К. Девіс до причин опору змінам відносять такі фактори:

- природа змін викликає дискомфорт у співробітників, що отримує вигляд невпевненості відносно правильності управлінських рішень. Співробітники погано переживають невизначеність, уникають невідомості і відповідно, чинять опір змінам;
- методи реалізації організаційних змін можуть стати причинами опору. Співробітники відчувають нестачу інформації та не приймають зміни, що реалізуються без їх участі;
- відчуття несправедливості співробітників веде до опору, за умов, що результати змін присвоюються іншим [8, с. 112].

Отже, аналіз наукових досліджень дозволяє зробити висновок, що існує три види опору змінам: логічний – має прояв в режимі реального часу та пов'язан із засвоєнням нових навиків, відображених у посадових обов'язках; психологічний – має відношення до страху та невизначеності, за умов низького рівня довіри співробітників до менеджерів; соціологічний – характеризується змінами в цінностях та установках співробітників організації.

Д. В. Ерохін пояснює, що опір змінам виникає тоді, коли персонал бачить загрозу у змінах, а також бачить ризик кардинальної зміни правил та норм поведінки, що на їх думку, негативно вплине на загальне благополуччя, рівень заробітної плати, взаємовідносини та рівень задоволеності роботою [9, с. 80]. В. Р. Веснін виділяє дві форми опору: пасивний і активний. Перший вид характеризується приховуванням інформації, а активний вид - наданням навмисно невірної інформації, помилкових дій, порушенням правил і т. д. Також, в залежності від першопричин автор виділяє три види опору: індивідуальний, груповий та системний [10, с. 181].

Отже, проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що опір змінам – це відмова усвідомлення нового порядку, правил та процедур в організації, протидія кому та чому завгодно, а також ігнорування логічних тверджень відносно необхідності змін. Одним з наслідків, що породжують зміни є ризик. В процесі впровадження та управління змінами найбільший ризик виникає в можливості отримання опору впровадження цих змін.

Підводячи підсумки, зазначимо, якщо керівництво активно ініціює перетворення в організації, створює в середовищі підлеглих певне бачення ситуації, відкрито обговорюючи поточні питання з персоналом, коригує хід виконання прийнятих рішень - шанси організації на успіх впроваджуваних змін значно підвищуються. Розробивши ефективний механізм управління змінами, при якому виявляється можливим заздалегідь передбачити виникнення можливого опору з боку співробітників, організація отримує конкурентну перевагу, таку необхідну у сучасних умовах господарювання.

Література:

1. Kotter, J. Leading change: Why transformation efforts fail / J. Kotter // Harvard Business Review. – 1995. – March-April Vol. 73 (2). – P. 59–67.
2. Ford, J. D., Ford, L. W. (2008) Resistance to change, the rest of the story, Academy of management Review, Vol. 33 No. 2, P. 362-377
3. O'Toole J. Leading change: the argument for values-based leadership. Ballentine Books, 1996. 304pp.
4. Марковский В. Новый порядок. Управление изменениями. // Top Manager. 2001. Март. С. 94-101
5. Heller R. Managing change. DK Publishing Ink., 1998. 844pp.
6. Kanter R. M. (1985). Managing the human side of change. Management review, 74, 52-56pp.
7. Широкова Г. В. Управление изменениями в российских компаниях: учебник. 2-е изд. – СПб.: Изд-во «Высшая школа менеджмента»; Издат. Дом С.-Петерб. гос. ун-та, 2008. – с. 210-216.
8. Ньюстром Д. В., Дэвис К. Организационное поведение. – СПб., Питер, 2000. - 448с.
9. Ерохин Д. В. К вопросу управления сопротивлением изменениями системы управления предприятия // Д. В. Ерохин, Менеджмент. – 2000. №4. – С. 78-83

10. Веснин В. Р. Практический менеджмент персонала: Пособие по кадровой работе. – М.: Юрист, 2008. – 495с.

Gulyk T.V.
Ph.D., Docent
Tagunova D.A.

Master

The National Metallurgical Academy of Ukraine, Dnipropetrovsk

STRATEGY JUSTIFICATION AND DEVELOPMENT OF COST REDUCTION IN INDUSTRIAL ENTERPRISES

Гулик Т.В.
к.э.н., доцент
Тагунова Д.А.

магистр

Национальная металлургическая академия Украины, Днепропетровск

ОБОСНОВАНИЕ И РАЗРАБОТКА СТРАТЕГИИ СНИЖЕНИЯ ЗАТРАТ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

The article provides data on principle techniques for strategy gliding. Cost reduction depends on the choice of the main strategies developed for industrial enterprises.

Keywords: strategy, cost reduction, project evaluation, enterprise.

В статье рассмотрены основные методики стратегического планирования. Разработаны основные направления выбора приоритетных стратегий, направленных на снижение затрат промышленных предприятий.

Ключевые слова: Стратегия, снижение затрат, оценка проектов, предприятие

Введение. Основным финансовым результатом деятельности предприятия является прибыль, которая служит источником средств, для его дальнейшего развития. Повысить прибыль можно различными путями, например, за счет увеличения объемов производства или повышения цен на выпускаемую продукцию. Однако законы конкуренции в большинстве случаев этому препятствуют. Поэтому в системе развития предприятия в условиях значительных ограничений улучшения финансового результата целесообразно акцентировать внимание на процессы снижения затрат. Практически на каждом предприятии имеются резервы минимизации затрат до рационального уровня, что позволяет повысить его экономическую эффективность и конкурентоспособность.

Стремление к минимизации затрат требует установления связи с одной стороны, с развитием и использованием научно-обоснованных экономических методов их расчета, а с другой, совершенствованием методов для выработки управленческого воздействия. Это обстоятельство указывает на актуальность исследований в данном научном направлении.

Нестабильность развития современных предприятий, наличие высоких рыночных, кредитных, инвестиционных и инновационных рисков, высокая неопределенность экономической конъюнктуры определяют необходимость научного переосмысления понятия стратегии. Многообразие подходов в данном случае определяет на сегодняшнем этапе развития систем управления как основное противоречие стратегического менеджмента. Количество литературы, посвященной разработке стратегий, связанных со снижением затрат и как следствие – получением прибыли, непрерывно растет. В этой области широко известны работы М. Портера [1], И. Ансоффа [2], М.Мескона, Д.Стриккланда, А. Томпсона [3] и других. К украинским и российским экономистам, которые занимаются вопросами стратегического планирования можно отнести: В. Маркова, В. Шкардуна [4], С. Кузнецова, О.Виханского [5], О. Ленкова [6] и других. Невзирая на то, что исследований на эту тему немало, единственного определения стратегии не существует. Как следствие – наличие большого количества концептуальных основ для определения и внедрения стратегии.

Цель работы заключается в обосновании и разработке стратегии снижения затрат на предприятии.

Методы исследования. Методологической и информационной основой статьи являются: ресурсы Internet, материалы периодических изданий, нормативно-правовые акты и Международные стандарты аудита.

Результаты. Каждое предприятие, действующее в условиях рыночной экономики, уникально по своим характеристикам. Следовательно, и содержание стратегического бизнес-планирования является процессом уникальным, а его формы и методы не могут браться в качестве эталона для других предприятий.

Выбор стратегии зависит от многих факторов, в том числе от стратегической позиции предприятия, динамики ее изменения, производственного и технического потенциала, производимых услуг, состояния экономики, политической среды и др. Таким образом, каждое предприятие, использующее стратегическое управление и стратегическое планирование, имеет свои подходы к выбору стратегии [2].

В то же время существует ряд основополагающих подходов, которые могут рассматриваться как некоторые обобщенные принципы выработки стратегии предприятия. В этой связи, предлагается выработать стратегические альтернативы, а затем выбрать из них оптимальную стратегию.

Основные этапы разработки, выбора и реализации стратегии

В методическом отношении разработка и выбор стратегии предприятия – сложная задача, которую решают поэтапно. В соответствии с методологией стратегического планирования в ней выделяются следующие этапы.

1. Оценка текущей стратегии. Она должна дать представление, в каком состоянии находится предприятие, какие стратегии она реализует и насколько они эффективны.
2. Анализ портфеля продукции. Дает наглядное представление, как отдельные части бизнеса связаны между собой; дополняет и детализирует сведения, полученные при оценке текущей стратегии.
3. Выбор стратегии. Осуществляется на основе трех составляющих: ключевых факторов успеха, характеризующих стратегию; результатов анализа портфеля продукции; альтернативных вариантов стратегий.
4. Оценка выбранной стратегии.

Осуществляется в виде анализа того, как учтены решающие факторы при ее формировании. Анализ позволяет определить, приведет ли выбранная стратегия к достижению фирмой своих целей.

5. Разработка стратегического плана. Принятая стратегия служит основой для составления стратегического плана фирмы. К выбору его разделов и показателей каждое предприятие подходит с собственных позиций, учитывая свои ресурсы.

6. Реализация стратегии предусматривает: рассмотрение альтернативных вариантов стратегии, анализа каждого варианта на конкурентоспособность, совместимость, возможность выполнения, риск и прочее, составление плана выполнения стратегии.

На основании выполненного анализа стратегического планирования и альтернативных стратегий развития предприятий для реализации в условиях промышленных предприятий Украины нами была избрана конкурентная стратегия минимальных затрат. Кроме данной стратегии приоритетными стратегиями для металлургических предприятий являются: минимизации издержек и повышения качества технологического оборудования, Так же для металлургических предприятий характерна стратегия ограниченного роста прибыли, которая конкретизируется в стратегиях производства и ценовой стратегии.

Для крупных металлургических предприятий, экономически целесообразным является использование конкурентной стратегии минимальных затрат. Сущность стратегии заключается в стремлении достичь минимума совокупных расходов на единицу продукции и получить прибыль выше среднего в отрасли, невзирая на наличие сильных факторов конкуренции.

Стратегия минимизации издержек – одна из наиболее эффективных. Основным источником минимизации издержек является выбор оптимального значения объема

производства (производственный эффект масштаба), продвижения и сбыта (маркетинговый эффект масштаба). Поэтому такие меры, как снижение затрат на НИОКР или переход на более дешевое и низкокачественное сырье в рамках уже существующих технологий, не могут быть отнесены к способам реализации стратегии минимизации издержек.

Обычно в большинстве отраслей объем производства, при котором достигается минимальная удельная себестоимость продукции, велик, поэтому лишь относительно крупные предприятия могут получить доступ к преимуществам эффектов масштаба, организуя серийное производство, массовое продвижение и сбыт. Факторы, благоприятствующие применению стратегии минимизации издержек, следующие: отрасль производит достаточно стандартизированный товар и возможности дифференциации ограничены; спрос эластичен по цене; вероятность переключения потребителей товара на другие товары велика.

Рассмотрим преимущества стратегии минимизации издержек в свете модели пяти сил конкуренции. По отношению к прямым отраслевым конкурентам организация, имеющая минимальные издержки, при прочих равных условиях имеет более высокую рентабельность продаж. В том случае, если такая организация не имеет максимальной в отрасли рыночную долю, у нее есть шансы завоевать ее за счет большей рентабельности. По отношению к покупателям такая организация также имеет сильные позиции, так как в отдельных случаях минимальные издержки могут в значительной мере достигаться за счет благоприятных отношений с поставщиками. В других случаях, организация может от них сильно зависеть, так как последние осознают, что в значительной мере определяют успех выбранной организацией стратегии минимизации издержек. Однако, если рыночная доля предприятия значительно превосходит таковые других отраслевых организаций, она может до определенной степени диктовать поставщикам свои условия. По отношению к потенциальным конкурентам подобные организации имеют прочные позиции в силу своего положения, но они могут значительно ослабнуть, если конкуренты войдут в отрасль с новыми, более эффективными технологиями.

Основной слабостью стратегии минимизации издержек является ее относительное противоречие со стратегией дифференциации, то есть производством множества модификаций продукции. Данное противоречие частично нивелируется при применении гибкого производства, предполагающего, во-первых, низкие издержки перестройки и переналадки производственных мощностей при производстве различных модификаций продукции; во-вторых, достижение максимальной проявления производственного эффекта масштаба при относительно небольших объемах производства.

Стратегия повышения качества технологического оборудования

В настоящее время одной из стратегических задач промышленных предприятий должна стать задача повышения уровня качества технологического оборудования, содержащая:

- определение его качественных характеристик для обоснованного включения в прогрессивный парк оборудования с расчетом экономической эффективности от его внедрения;
- разработку и осуществление мероприятий по совершенствованию организации его производства, эксплуатации.

Для этой цели осуществляют:

- анализ экономической эффективности выполнения маркетинговых исследований;
- расчет и введение договорной цены в техническое задание;
- анализ и расчет показателя качества создаваемого изделия, затрат на его повышение;
- расчет годового экономического эффекта и уровня рентабельности от производства и применения высококачественных изделий [5].

Обобщая изложенное, следует отметить, что эффективность стратегии во многом зависит от степени ее координации и целенаправленности совместных действий [7]. Координация предполагает наличие единого центра, который осуществляет управление и координацию совместных действий в рамках стратегии предприятия по единому замыслу и

плану. Целенаправленность стратегии предусматривает необходимость ее реализации в общих интересах предприятия, а не в интересах отдельно взятых частных лиц или структурных подразделений компании.

Выводы. После определения приоритетных стратегий развития предприятия целесообразно разработать наиболее эффективные пути их реализации. Для этого стоит обеспечить наиболее эффективные организационные условия, направления экономической и финансово-хозяйственной деятельности. Правильный выбор стратегии способствует повышению конкурентоспособности предприятия, увеличивает шансы на выживание и преуспевание, усиливает адаптивность предприятия к изменениям внешней среды, способствует целенаправленному поиску инноваций и перспективных инвестиционных проектов, позволяет учитывать фактор времени во всех расчетах и моделях.

Литература:

1. Портер М. Конкуренция / Майкл Портер – М.: Вильямс, 2002. – 262 с.
2. Ансофф, И. Стратегический менеджмент. Классическое издание М / Игорь Ансофф. – СПб.: Питер, 2009. - 344 с.
3. Томпсон-мл., А. А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа. 12-е изд. Пер. с англ. / Артур А. Томпсон. – М.: Вильямс ИД, 2008. – 928 с.
4. Шкардун В.Д. Маркетинговые основы стратегического планирования : Теория, методология, практика / В. Д. Шкардун ; Акад. народного хоз-ва при Правительстве РФ. - М. : Дело, 2007. - 376 с.
5. Виханский, О. С. Стратегическое управление (2-е издание) / О.С. Виханский. – М.: Экономистъ, 2008. - 296 с.
6. Теория принятия стратегических решений / Ленкова О.В., Осинская И.В., Шалахметова А.В. Гриф УМО -Тюмень:ТюмГНГУ. -2011, 224с.
7. Петухова С. В. Бизнес-планирование: как обосновать и реализовать бизнес-проект / С. В. Петухова. - 3-е изд., стер. - М. : Омега-Л, 2008. - 191 с.

Ermolenko G. G.

Distinguished Professor, Ph. D.

Sliva-Shcherba J. V.

postgraduate student

FGAOY VO «Crimean Federal University named after V. I. Vernadsky», Simferopol

THE ESSENCE OF THE ORIGIN OF INNOVATIVE PROCESSES IN THE TOURISM BUSINESS

Ермоленко Г.Г.

заслуженный профессор, к.т.н.

Слива-Щерба Ю.В.

аспирантка

ФГАОУ ВО «Крымский федеральный университет имени В.И. Вернадского», Симферополь

СУЩНОСТЬ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В ТУРИСТИЧЕСКОМ БИЗНЕСЕ

Developing an effective strategy of economy of Russia with the objective necessity requires a deep scientific substantiation of development of each sector of the national economy. Especially such a fast-paced, socially important and highly profitable industry, tourism.

Keywords: *innovation, origin, globalization, competition, tourism, tourism enterprises, economic development, national economy, tour operators, travel agents.*

Разработка эффективной стратегии экономики России с объективной необходимостью требует глубокого научного обоснования развития каждой отрасли национального хозяйства. Особенно это касается такой быстро развивающейся, общественно значимой и высоко прибыльной отрасли, как туризм.

Ключевые слова: *инновация, происхождение, глобализация, конкуренция, туризм, туристические предприятия, экономическое развитие, национальное хозяйство, туроператоры, турагенты.*

В современных условиях инновационная активность является характерным признаком развития общества. В туристический бизнес этот аспект вносит особую значимость.

Созданный туристический продукт нельзя оставлять неизменным, его нужно постоянно модернизировать. Растущие потребности граждан, которые, в свою очередь,

становятся все более требовательными, обязывают к использованию современных достижений науки и техники, внедрению новых технологий питания и обслуживания. Для эффективного ведения туристского бизнеса необходимо раскрыть сущность понятия «инноваций в туризме» и определить основные направления инновационной деятельности в этой сфере.

Туризм как особый социально-экономический и культурный феномен возник относительно недавно и перерос путешествия и в количественном и качественном планах. В настоящее время путешествие является важным, но далеко не единственным, а зачастую и не главным элементом туризма.

Туристическая индустрия в настоящее время представляет собой целую систему, включающую в себя разнообразные элементы. К ним относятся:

- туристский продукт (туристские услуги и туры);
- субъект туризма (органы управления туризмом, учебные, научные, проектные учреждения);
- участник туризма (гражданин, пользующийся продуктами и услугами системы туризма);
- объект туризма (предприятия, предоставляющие услуги по размещению, питанию, транспортные предприятия, экскурсионное бюро, предприятия сферы досуга и развлечений и т.д.);
- организатор туризма (туристские предприятия по разработке, продвижению и реализации туристского продукта (туроператоры и туристские агенты)).

Инновации в туризме следует рассматривать как системные мероприятия, имеющие качественную новизну и приводящие к позитивным сдвигам, обеспечивающим устойчивое функционирование и развитие отрасли в регионе. Так, идея создания и реализация туристских проектов, даже не приносящих вначале существенной прибыли, может дать толчок развитию туризма и, тем самым, активно способствовать созданию дополнительных рабочих мест и росту доходов населения.

Инновационный процесс в туризме достаточно специфичен. Он получает свое признание, с одной стороны, через туристский рынок и степень удовлетворенности клиента, а с другой стороны, в основном, благодаря принятию совместных решений туристскими организациями, органами управления отраслью в регионе, органами местного самоуправления и общественными организациями, деятельность которых связана с туризмом, а также благодаря оценке отрасли местным населением.

В условиях глобализации и усиления конкуренции всё большее значение приобретают вопросы гибкого реагирования туристических предприятий на изменения рыночных условий и реализации необходимых мер к адаптации производственной деятельности. Сущность этой деятельности состоит в организации и обеспечении условий для создания и реализации туристического продукта (туристических специфических услуг) и в достижении профессионально-деловых целей. Одним из важнейших инструментов, применение которых обеспечивает создание предпосылок для стабильной производственной деятельности, являются инновации. Посредством осуществления инновационной деятельности происходит расширение основного бизнеса с целью его роста и (или) снижения влияния возможных рисков. Как показывает опыт международных и отечественных предприятий, инновационная деятельность представляет собой непосредственно инновации и всю совокупность практических действий по их реализации. Результаты этих действий применительно к сфере туризма обеспечивают формирование устойчивого туризма, который не наносит ущерба окружающей среде, обладает экономической жизнестойкостью, а также не оказывает негативного воздействия на сложившиеся культурные традиции и социальные устои местного населения.

Категория «инновация» определяет, с одной стороны, вид деятельности (научно-исследовательской, внедренческой и т. д.), а с другой – форму ее представления (изобретение, модель, образец и т. д.). Исходя из общей сущности инновации, возникает

настоятельная необходимость рассмотрения и выделения тех ее особенностей, которые характерны для эффективного использования в конкретных отраслях национального хозяйства России, в данном случае – в сфере туризма, чему и посвящено настоящее исследование.

Инновации в туризме представляются средством высокой степени сложности. Они, как правило, реализуются посредством серии мелких шагов, которые ведут к постепенному развитию и являются процессом с обратной связью. Одна инновация неизбежно влечет за собой другую.

В современном понимании инновации в туризме – это планируемые, целенаправленные, неизбежные, управляемые и практические изменения и нововведения на уровне организаций, задействованных в туристической сфере, общественных объединений и государств, направленные на развитие туристических потоков и создание предложения, максимально удовлетворяющего и опережающего индивидуальный спрос.

Инновации в туризме, естественно, влияют на состояние всей отрасли в целом. Они изменяют следующие основные характеристики отрасли:

- 1) объем производства и продаж;
- 2) текущие затраты фирмы, занимающейся инновациями;
- 3) размер созданного и действующего имущества;
- 4) численность специалистов, занятых в проектировке и внедрении нового туристического продукта на рынок;
- 5) длительность освоения и внедрения новшеств потребителям.

К инновационной деятельности в туризме относится вся деятельность в рамках инновационного процесса, включая маркетинговые исследования рынков сбыта и поиск новых потребителей, информационное обеспечение возможной конкурентной среды и потребительских свойств товаров конкурирующих фирм, поиск новаторских идей и решений, партнеров по внедрению и финансированию инновационного проекта, а также совершенствование системы управления характером и структурой взаимоотношений субъектов отрасли, формирования их интеллектуального потенциала.

Термин «инновация», согласно его этимологии [5, 58с.] происходит от латинского слова *innovatio*, означающего «обновление, новинка, изменение», и был введен в научный оборот австро-американским экономистом Й. Шумпетером и российским учёным Н. Кондратьевым. Первый из них сформулировал инновацию как «новую научно-организационную комбинацию производственных факторов,

Н. Кондратьевым было доказано, что экономическое развитие происходит циклически с амплитудой в 50 лет, а применение инноваций и формирование новых зон развития ускоряют мировой рост через довольно регулярные промежутки времени [3, с. 178]. Результаты наблюдения за этой тенденцией свидетельствуют, что если традиционные (базовые) технологии способствуют росту экономики со скоростью около 15% в год, то скорость роста бизнеса, связанного с новыми технологиями, составляет 40-50%. Причем замечено, что эта тенденция по отдельным видам инноваций может быть больше. Указанное обстоятельство обуславливает необходимость поиска, анализа и использования наиболее присущих определенному виду производства специфических, высокоэффективных инноваций для конкретной отрасли национального хозяйства, в данном исследовании – для туризма как экологически чистой и социально направленной производственной деятельности.

В настоящее время имеются различные толкования категории «инновация» исходя из ее использования в научно-технической, технологической, экономической, социальной, организационной или информационной деятельности на уровне государства, региона, отрасли или предприятия. Так, в самом общем виде без указания сферы производства П. Друкер отмечает, что инновация – это особый инструмент предпринимательства [7, с. 201]. Ч. В.Л. Гил утверждает, что инновация – это разработка новых видов продукции, процессов, организации, практики управления и стратегий. В свою очередь, Р. А. Фатхутдинов считает,

что использование технологий с целью получения определенного положительного эффекта (экономического, финансового, организационного и т. д.) составляет основу инновационных процессов [8, с. 189]. Немецкий специалист Ф. Хаберланд определяет инновации (нововведения) как научно-технические, технологические, экономические и организационные изменения, происходящие в процессе производства [9, с. 88]. Почти такого же мнения придерживаются Б. Санто и Б. Твисс, говоря о том, что инновация – это процесс, через который идеи и новшества приобретают экономический смысл [1, с. 345]. Таким образом, инновация (нововведение) – это конечный продукт интеллектуальной деятельности (научно-технических исследований, научно-технических открытий и изобретений, научных идей) в виде некоторого нового объекта (системы, технологий, оборудования, товаров и услуг) или некоторого объекта, качественно отличного от предшествующего аналога.

Вместе с тем, как показали результаты анализа генезиса понятия «инновация», отдельные сущностные свойства его имеют определенные отличительные характеристики. Ряд зарубежных и отечественных авторов, в частности А. И. Амоша, М. Армстронг, А. В. Кузьменко, В. А. Подсолонко, М. Портер, М. М. Туриянская, Л. М. Шульгина [7, с. 189], прямо или косвенно указывают на необходимость учета этих отличительных характеристик при выборе того или иного вида, формы или степени новизны инновации. Это в полной мере относится, прежде всего, к туризму, поскольку организационно-производственная деятельность данной отрасли коренным образом отличается от деятельности других отраслей национального хозяйства. Во-первых, результатом туристической деятельности выступает туристический продукт как комплекс туристско-экскурсионных услуг и товаров, имеющий потребительскую стоимость и предназначенный для удовлетворения потребностей.

Ученые в области инноваций выделяют следующие особенности туризма, влияющие на выбор той или иной инновации. Во-первых, широкий ассортимент туристского продукта, насчитывающий более 400 наименований. Во-вторых, составной частью туристического продукта является туристическая инфраструктура, представляющая собой компонент социальной инфраструктуры как совокупности объектов отраслей сферы обслуживания, деятельность которых направлена на удовлетворение личных потребностей, обеспечение жизнедеятельности и интеллектуального развития личности [2, с. 173]. В-третьих, сфера туризма формирует два специфических взаимосвязанных рынка: первичный и вторичный. На первичном рынке в роли продавцов выступают предприятия туристических услуг как государственного сектора, так и субъектов других форм ведения хозяйства, а в роли покупателей – специализированные туристические предприятия (туроператоры и турагенты), создающие комплексы туристических услуг. Сформировав туристические предложения в форме туристических пакетов, на вторичном рынке туроператоры и турагенты реализуют их непосредственно населению, которое выступает в роли покупателей (будущих туристов). Такая взаимосвязь и взаимозависимость двух туристических рынков требует и соответствующих видов инноваций и инновационной деятельности. К четвертой особенности туризма, влияющей на выбор той или иной инновации, ее направления и эффективности, относятся: месторасположение производственных единиц этой отрасли со своими материальными и людскими ресурсами, особенности отраслей региона и страны, климатические условия, менталитет населения. И, наконец, пятая особенность применения инноваций и инновационной деятельности состоит в том, что туристический продукт должен учитывать требования не только отечественных, но и иностранных туристов, для чего необходимо принимать во внимание их язык, менталитет, традиции, нравы, обычаи, религиозность, государственное устройство и др.

Таким образом, учет особенностей деятельности хозяйствующих субъектов туризма позволит расширить применение действующих и выявит потенциальные резервы инноваций.

К ним в первую очередь относятся:

«1. Инновация продукта – внедрение на туристический рынок нового продукта (тура, услуги, товара).

2. Інновація процесу – впровадження нових або суттєво покращених техніки та технологій у процесі надання послуг (комплексу послуг).

3. Інновації в управлінні – впровадження більш ефективних структур та порядку організації діяльності фірми, системи співробітництва, нові профілі робочих місць та професійні вимоги.

4. Інновація бізнес-моделі – нові способи впровадження бізнесу.

Література:

1. Бездудний Ф.Ф., Смирнова Г.А., Нечаєва О.Д. Сутність поняття інновація та його класифікація // Інновації. 2013.- 389с.
2. Данильчук В. Ф. Особливості формування та розвитку туристичних підприємств: монографія / В. Ф. Данильчук. – М.: Ін-т економіки пром-ти, 2006. – 240 с.
3. Кондратьєв Н.Д. Проблеми економічної динаміки. – М.: Економіка, 1989. – 526 с.
4. Мезеніна Н. С. Інновація як результат і процес [Текст] / Н. С. Мезеніна // Молодий учений. 2012. — 476с.
5. Новиков В.С. Інновації в туризмі. - М.: ІЦ "Академія", 2007. - 208 с.
6. Питер Ф. Друкер. Задачі менеджменту в ХХІ столітті. - М.: Видавничий дім «Вільямс», 2007. - 272 с.
7. Турианська М. М. Інвестиційні джерела: монографія / М. М. Турианська . – М., 2015. – 317 с
8. Фатхутдінов Р. А. Управлінські рішення. – ІНФРА – М, 2015. – 462с.
9. Хаберланд Ф. Інновації: сутність і процес становлення. - М.: Економіка, 1998. – 537с.
10. Шульгіна Л. М. Маркетинг підприємств туристичного бізнесу: монографія / Л. М. Шульгіна. – М., 2005. – 579 с.

Popovychenko Iryna

Doctor of Economic Sciences, Professor

Zhukova Olha

Student

Prydniprovskaya State Academy of Civil Engineering and Architecture, Ukraine

REENGINEERING OF LOGISTICS FLOWS ON THE EXAMPLE OF THE MINING ENTERPRISE

Поповиченко Ірина

д.е.н., професор

Жукова Ольга

студентка

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, Україна

ПЕРЕПРОЕКТУВАННЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПОТОКІВ НА ПРИКЛАДІ ГІРНИЧОДОБУВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

The article describes the stages of redesigning logistics flows for the introduction of recycling as an example of the mining enterprise. Are analyzed the existing flows and technological sequence of processing waste.

Keywords: logistics flows, recycling, redesigning.

У статті розглянуті етапи перепроєктування логістичних потоків для впровадження рециклінгу на прикладі гірничодобувного підприємства. Проводиться аналіз існуючих потоків і технологічної послідовності переробки відходів виробництва.

Ключові слова: логістичні потоки, рециклінг, перепроєктування.

Розвиток економічної кризи в світі і в Україні неминуче вимагає від керівників підприємств реального сектора економіки активного пошуку шляхів виживання бізнесу. Логістична концепція організації виробничо-господарської діяльності знаходить все більш широке використання в практичній діяльності фірм і різних підприємств. Вона розглядається як ефективний мотивований підхід до управління матеріалопотоками з метою зниження операційних витрат виробництва, зберігання, транспортування, розподілу та дистрибуції шляхом перепроєктування логістичних потоків.

Таким чином, актуальність теми дослідження обумовлена тим, що саме перепроєктування логістичних потоків може привести до суттєвих змін у вирішенні першочергових завдань в найкоротші терміни, оскільки передбачає фундаментальні

перетворення в логістичних потоках, засновані на впровадженні нових технологій, зокрема рециклінгу відходів.

Метою статті є розробка пропозицій з перепроєктування логістичних потоків гірничодобувного підприємства для впровадження рециклінгу у його діяльність на основі аналізу існуючих потоків та технологічних схем. Це дозволить підвищити ефективність управління матеріальними та супутніми потоками та поліпшити фінансово-економічний стан досліджуваного підприємства.

Об'єктом дослідження обрано ТОВ фірму «Беютага» – одне з найбільших українських підприємств з видобутку й обробки граніту.

Продукція фірми включає гранітні блоки, шліфовану, поліровану і термооброблену плитку і брекчію. Похідними продуктами виробництва можуть бути сходи, бруківка, бордюрний камінь та інші архітектурно-будівельні елементи.

Основними видами продукції підприємства є гранітні блоки, плитка та брекчія. На цю продукцію припадає близько 90% обсягу реалізації.

Гранітні блоки виконують одразу подвійну функцію: є сировиною для виробництва плитки та інших архітектурно-будівельних елементів, а також можуть бути готовою продукцією для реалізації іншим підприємствам (наприклад, виготовлення пам'ятників).

Технологія видобутку та обробки граніту принципово відрізняється від технології розробки родовищ інших твердих корисних копалин. При видобутку та обробці граніту потрібно максимально зберегти природну монолітність і цілісність видобутих та оброблених блоків. Для цього технологія видобутку та обробки граніту повинна бути щадною по всьому технологічному ланцюгу.

Таблиця 1

Перелік та класифікація логістичних потоків

№ п/п	Вид потоку	Від кого	Кому
1	Матеріальний	Кар'єр	ГДЦ
2	Матеріальний	ГДЦ	ДСЦ
3	Матеріальний	ДСЦ	Склад
4	Матеріальний	Склад	Споживач
5	Односторонній інформаційний	Директор ТГК	Головний геолог
6	Односторонній інформаційний	Директор ТГК	Головний інженер
7	Односторонній інформаційний	Склад	Бухгалтерія ТГК
8	Двосторонній інформаційний	Споживач	Договірний відділ
9	Двосторонній інформаційний	Договірний відділ	Бухгалтерія
10	Двосторонній інформаційний	Договірний відділ	Директор ТГК
11	Двосторонній інформаційний	Фінансово-економічний відділ	Споживач
12	Двосторонній інформаційний	Фінансово-економічний відділ	Бухгалтерія
13	Двосторонній інформаційний	Бухгалтерія	Бухгалтерія ТГК
14	Двосторонній інформаційний	Головний геолог	ГДЦ
15	Двосторонній інформаційний	Головний інженер	ДСЦ
16	Фінансовий	Фінансово-економічний відділ	Споживач
17	Управлінсько-координуючий інформаційний	Головний директор	Договірний відділ
18	Управлінсько-координуючий інформаційний	Головний директор	Бухгалтерія
19	Управлінсько-координуючий інформаційний	Головний директор	Директор ТГК
20	Управлінсько-координуючий інформаційний	Директор ТГК	Головний геолог
21	Управлінсько-координуючий інформаційний	Директор ТГК	Головний інженер

³ДСЦ – дробильно-сортувальний цех

Початок формування логістичних потоків – це подача заявки від споживача на виготовлення продукції, а кінцем стає відвантаження готової продукції споживачу. Для того щоб простежити послідовність додавання цінності для споживача необхідно виділити операції, які створюють додану вартість продукту. За допомогою ланцюга створення доданої

вартості стає можливим прослідкувати весь процес проходження матеріального та супутніх потоків (рис. 2).

При видобутку граніту як і при його технологічній обробці з'являється велика кількість відходів. Основна маса відходів виробництва граніту придатна для переробки на щебінь, пісок, кам'яне борошно. Експлуатаційні витрати на отримання з відходів, наприклад щебеню, в 2-2,5 рази нижче, ніж в спеціалізованих кар'єрах.

Рис. 2. Ланцюг створення доданої вартості

Відходи, що утворюються при видобутку блоків з граніту використовують для отримання декоративного щебеню і піску. Через те, що на підприємстві накопичилась велика кількість відходів, доцільно було б організувати їх переробку.

Аналіз досвіду аналогічних виробництв доводить ефективність випуску гранітних плит на основі відходів переробки каменю. Ми пропонуємо впровадити на підприємстві промислову технологію виготовлення штучних блоків на основі кам'яної крихти з подальшим розпилюванням їх на окремі плити завтовшки 20-30 мм.

При розробці нової технологічної схеми виробництва кам'яних матеріалів передбачається ряд додаткових операцій по сортуванню, очистці та, при необхідності, подрібненню відходів [1].

Є 2 шляхи утворення відходів під час виробництва: перший – під час виконання технологічної обробки (від блоку відколюються уламки різного розміру), другий – технологічних збій (рис. 3).

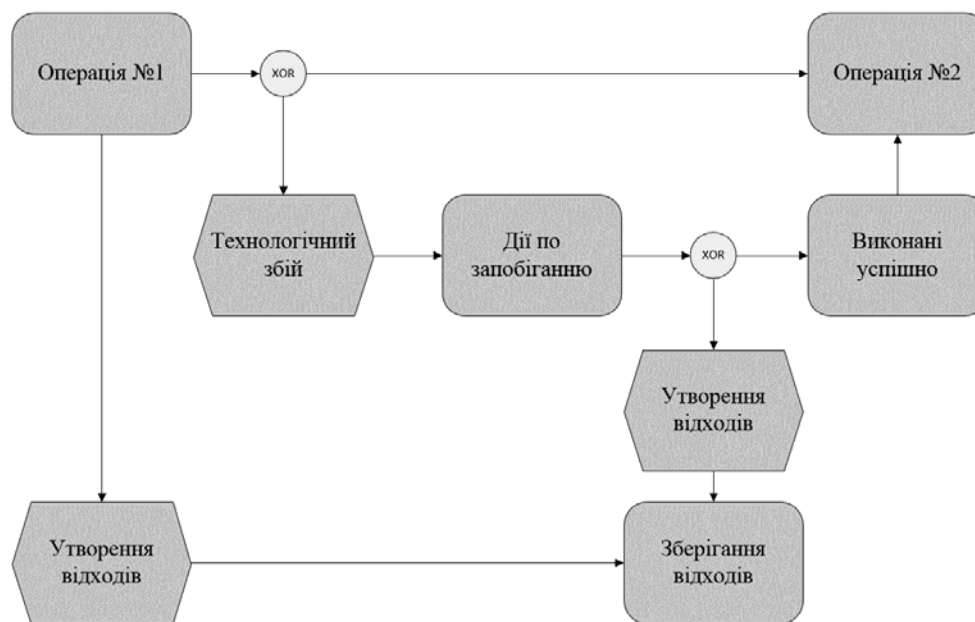

Рис. 3. Схема процесу ймовірних шляхів утворення відходів

Створення нового процесу вимагає детального опису проходження матеріального потоку через технологічну схему та організаційну структуру.

Опис нового процесу розпочинається після буропідричних робіт, коли гранітний блок вийняли з родовища та перемістили на конвеєр. Під час пересування блоку по конвеєру відбувається очистка блоку від вскриші. Є два шляхи очистити породу від вскриші: перший – ще раз підірвати блок незначним зарядом, що дозволить вскришній породі відшаруватись від корисної копалини; другий – відшарування вскриші відбувається вручну.

Перший варіант підходить для порід, в яких немає цінних мінералів або розмір фракції добутого мінералу не має значення, адже вибух може пошкодити або зовсім зруйнувати мінерал. Пусту породу, що відшарувалась від копалини, завантажують на транспорт – фури вантажомісткістю до 5 т, та транспортують у відвал за 300 метрів від кар'єру. Мінерали пакують та транспортують на склад.

Другий варіант призначений для відокремлення мінералів від блоку, розмір фракції яких повинен перевищувати 10 см або має м'яку структуру (наприклад глина). При добутку твердих мінералів використовують зубило та молоток, м'які мінерали зіскрібають у спеціальну ємність. Пакування твердих мінералів можливе безпосередньо на кар'єрі, а м'які мінерали транспортують на склад, де потім пресують та пакують.

Після транспортування гранітні блоки та неспаквані мінерали піддають очищенню від пилу, залишків землі та пустих вскришних порід. Вони утворюють поточний запас, який може бути реалізований. Далі блоки переходять на стадію технологічної обробки. Через складність обробки природнього каменю утворення відходів неминуче. Відходи, які утворюються під час виконання первинних технологічних операцій, мають більший розмір, адже відбувається розпил великої поверхні. Після розпилу блоку утворюються або середні, або малі уламки, які в свою чергу калібруються.

Утворення крупних уламків зумовлене розпилом блоку на сляби і пов'язане скоріш з технологічними відхиленнями, чим з природнім утворенням відходу. В залежності від форми та розміру утвореного уламку, він може бути використаний для виготовлення побічних виробів або подрібнений на більш малі уламки. Утворені після розпилу сляби необхідно обробити з одного краю, тобто зрізати «кришку». Через відрізання достатньо великого шматка граніту утворюються пласкі уламки. Надалі пласкі уламки доводять до необхідної товщини. Також можливе подрібнення середніх уламків на малі, розміром до 5 мм. Малі уламки утворюються під час завершального етапу виробництва. Вони представляють собою гранітний відсів, який необхідно відкалібрувати на 3 фракції: великий пісок та гравій, піщану та пилову фракцію.

Проте під час калібрування малих уламків виникають ускладнення. Гранітний відсів занадто запилений. Майже 50% гранітного відсіву – це пил, який утворюється під час деяких технологічних операцій. Незважаючи на попереджувальні дії (додавання води під час виконання робіт) пил все одно утворюється. Тому перед калібруванням гранітного відсіву, його необхідно обезпилити.

Розподілення відходів за розміром економить час на їх сортування та дозволяє організувати проміжні пункти зберігання.

Через кризову ситуацію на підприємстві переробка відходів має деякі ускладнення. Виготовлення певної продукції з відходів потребує залучення додаткових коштів. Фірма не має прибутку (є збиток), тому необхідно зосередити увагу на відходах, які потребують мінімальних витрат на переробку або не потребують витрат взагалі. Відповідно до розміру відходи можуть бути застосовані у різних сферах (табл. 2).

Таблиця 2

Застосування відходів

№ п/п	Найменування	Розмір	Застосування
1	Крупні уламки	$> 1 \text{ м}^2$	• виготовлення супутньої продукції (підвіконня, сходи, бруківка, бордюрний камінь та інше) • декоративні архітектурні елементи • подрібнення на середні та малі осколки
2	Середні уламки	від 0,3 до 1 м^2	• брекчія • мозаїка • мозаїчні плити • подрібнення на малі осколки
3	Малі уламки		
3.1	Великий пісок і гравій	частки 2-5 мм	• мілкий заповнювач (щебінь) у бетон • декоративна присипка • зміцнюючий наповнювач для промислових підлог
3.2	Піщана фракція	частки від 0,2 до 2 мм	• заміна сухого кварцового піску
3.3	Пилова фракція	частки до 0,2 мм	• дрібнодисперсний наповнювач у бетон та інші будівельні суміші • заміник кварцової та мармурної муки

Якщо великі уламки придатні для виготовлення побічних виробів, які представляють собою декоративні архітектурні елементи, підприємство може розпочати виготовлення таких елементів. Для цього виробництво оснащене всім необхідним устаткуванням.

Середні уламки можливо перетворити на мозаїку. Для цього необхідно обточити та відшліфувати осколки – придати їм певної геометричної форми. Виробництвом брекчії фірма вже займається.

Таблиця 3

Напрямки та класифікація логістичних потоків підприємства

№ п/п	Вид потоку	Від кого	Кому
1	Матеріальний	Склад	Переробка відходів
2	Матеріальний	Переробка відходів	Склад
3	Матеріальний	Склад	Посередник
4	Двосторонній інформаційний	Договірний відділ	Посередник
5	Двосторонній інформаційний	Фінансовий відділ	Посередник
6	Фінансовий	Фінансово-економічний відділ	Посередник

Малі уламки представляють собою гранітний відсів. Через вміст великої кількості пилу у відсві, його необхідно обезпилити, а для цього потрібно додаткове обладнання. Таким чином підприємство у теперішньому становищі не має можливості переробляти відходи малого розміру. Тому доцільно було б продавати такі відходи у первинному вигляді.

Перепроектування технологічної схеми та, як наслідок, реінжиніринг основних виробничих бізнес-процесів призвів до формування нових логістичних потоків. До існуючої

схеми потоків на підприємстві додається ще одна гілка, яка відображає проходження потоку переробки відходів з моменту виробництва до реалізації.

З огляду на те, що підприємство тільки збирається вийти на ринок з новим продуктом, доцільно було б реалізовувати продукцію посереднику або оптовим підприємствам. Це створює додатковий ланцюг постачання.

Схема нового логістичного потоку зображено на рисунку (рис. 4), а напрямки та класифікація потоків – у таблиці 3.

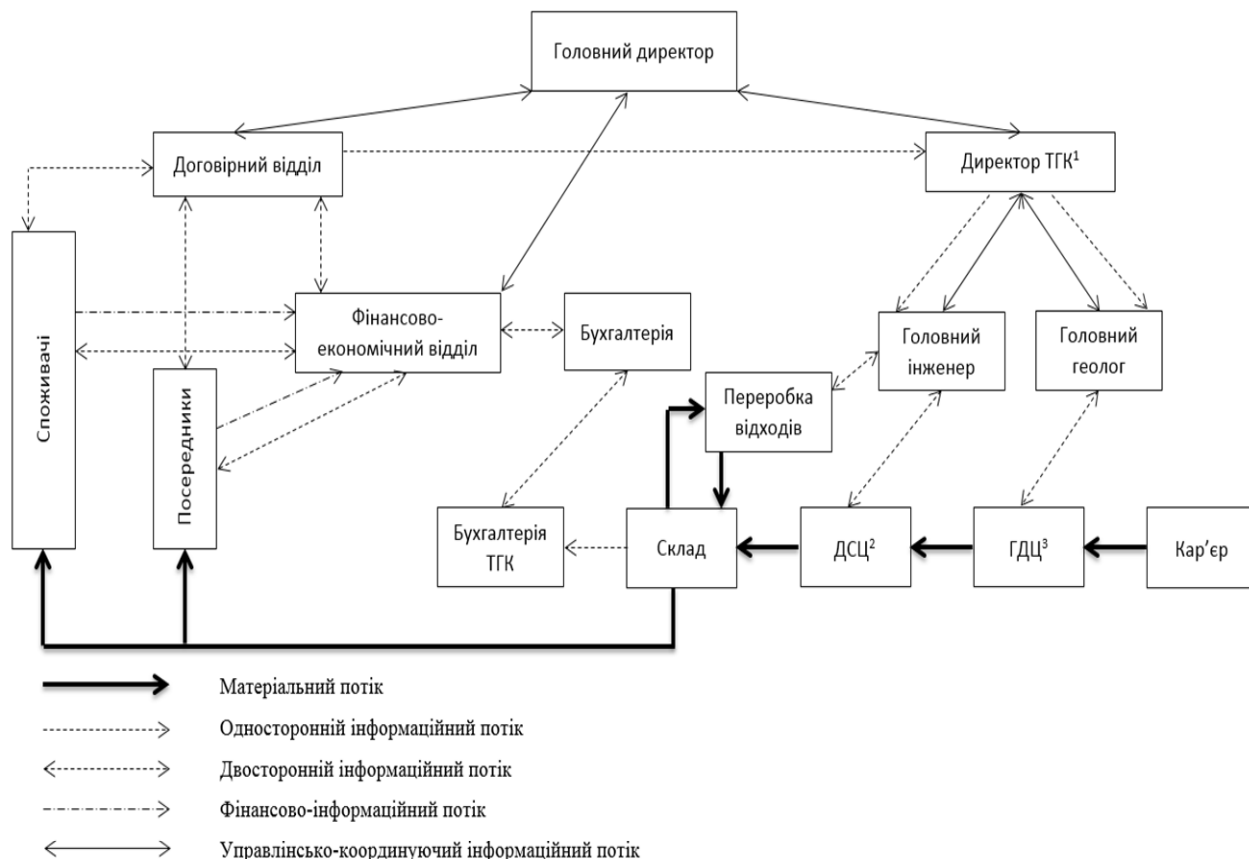

Рис. 4. Схема логістичних потоків підприємства з урахуванням переробки відходів

¹ТГК – Токівський гірничий комбінат

²ГДЦ – гірничодобувний цех

³ДСЦ – дробильно-сортувальний цех

Таким чином, запропонований підхід до перепроєктування логістичних потоків досліджуваного підприємства сприятиме покращенню його фінансово-економічного стану за рахунок організації процесів ефективної переробки (рециклінгу) відходів виробництва.

Література:

- Дворкин Л. И. Строительные материалы из отходов промышленности. Учебно-справочное пособие. / Л. И. Дворкин, О. Л. Дворкин – РнД.: Феникс, 2007
- Скоробогатова Т.Н. Логистика, Симферополь: ООО «ДиАйПи», 2-е изд. 2005.– 116 с.
- Гаджинский А.М. Логистика: Учебник. / А.М. Гаджинский – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2012. – 484с.
- Интеграция логистики, Д. И. Панферов, «Планово-экономический отдел» №6 2011
- Сергеев В.И. Влияние логистики на эффективность бизнеса компании. / В.И. Сергеев // Логистика сегодня. – М. – 2004.
- Медведева В.Р. Логистизация бизнес-процессов современного предприятия / В.Р. Медведева // Научное творчество XXI века, 2010.
- Поповиченко І.В. Підвищення ефективності діяльності будівельного підприємства на основі вдосконалення логістичного менеджменту: монографія / І.В. Поповиченко. – Дніпропетровськ: ПДАБА, Видавництво ПП Федорченко О.О. «Литограф», 2012. – 302 с.
- Офіційний сайт ТОВ фірми «Беютага» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.beutaga.com.ua/>

9. Поповиченко І.В. Управління ланцюгом постачань як управління системними взаємозв'язками на макро і макрорівні функціонування логістичних систем / І.В. Поповиченко // Науковий журнал «Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля». – Луганськ, 2011. - №5 (159), частина 2. – С.125-128.

Zdrenyk V. S.

Candidate of Economy, Associate professor
Ternopil National Economical University, Ukraine

INNOVATIVE ACTIVITY AS A COMPONENT OF THE FORMATION OF INVESTMENT POLICY OF THE ORGANIZATION

Здреник В. С.

кандидат экономических наук, доцент
Тернопольский национальный экономический университет, Украина

ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ ОРГАНИЗАЦИИ

The article deals with the problem of correlation and interchangeability of the terms related to the definitions of “innovation” and “innovation policy” and offer their positioning in view of objects and subjects. The focus is on assessing the impact of innovation on the effectiveness of the organization and there are some offerings as to its components. It is proved that the feasibility of implementation and realization of innovation policy takes into account the passage of successive stages. It has been summarized about the impact of the investment policy of the organization on the efficiency of its development. There has been concluded that the investment policy of the organization depends on the state policy in these matters.

Keywords: *innovation; innovative activity; objects of innovation; subjects of innovation; investment policy of the organization; the formation of the investment policy; investment opportunities.*

Статья содержит обобщение позиций, касающихся определения понятий «инновационная деятельность» и «инновационная политика» и предложение их позиционирования с учетом объектов и субъектов. Акцентировано внимание на оценке влияния инноваций на результативность деятельности организации и предложены ее составляющие. Обосновано целесообразность осуществления и реализации инновационной политики с учетом последовательного прохождения установленных этапов. Обобщено влияние инвестиционной политики организации на эффективность ее развития. Обосновано вывод о зависимости инвестиционной политики организации от государственной политики в этих вопросах.

Ключевые слова: *инновации; инновационная деятельность; объекты инновационной деятельности; субъекты инновационной деятельности; инвестиционная политика организации; формирование инвестиционной политики; инвестиционные возможности.*

Успешное функционирование и развитие любого предприятия в условиях ужесточения конкуренции невозможно без осуществления эффективной инновационной деятельности. В этом случае требуется особо концентрированный акцент на разработке направлений активизации инновационной деятельности, который следует использовать при формировании инвестиционной политики предприятия (организации). Для надлежащего позиционирования этих направлений необходима четкая идентификация сущности инновационной деятельности, ее особенностей и условий эффективной реализации.

Исследованиями вопросов инноваций и инновационной деятельности, а также экономической оценки инновационных решений уделяется значительное внимание в трудах таких ученых как П. Уайт [4], Р. Ратвелл, П. Гарднер [7], С. Покропивный [2], Р. Санто [3], Й. Шумпетер [6] и многих других. Однако, многие вопросы теоретического и методического характера, связанные с комплексным решением проблем, возникающих при формировании инвестиционной политики организации, на сегодняшний день остаются нерешенными.

В частности, отсутствует четкое определение понятия инноваций. Многие ученые под ним понимают: примененные или усовершенствованные конкурентоспособные технологии, продукцию или услуги, а также организационно-технические решения производственного, административного или коммерческого характера, существенно улучшающие структуру, качество производства и социальной среды.

Дискуссионным является также решение вопроса категориального определения понятия «инновационная деятельность». Р. Фатхутдинов предлагает под ней понимать

деятельность, направленную на использование и коммерциализацию результатов научных исследований и разработок для расширения и обновления номенклатуры и улучшения качества выпускаемой продукции (товаров, услуг), совершенствование технологии их изготовления с последующим внедрением и эффективной реализацией на внутреннем и зарубежном рынках (это касается также инновационно-инвестиционной деятельности) [5]. Ильенкова Н.Д. считает, что это также практическое использование научного, научно-технологического результата и интеллектуального потенциала с целью получения новой или радикально улучшенной продукции, технологии ее производства и удовлетворения платежеспособного спроса потребителей в высококачественных товарах и услугах, совершенствование социального обслуживания [1].

Исследование существующих позиций позволяет утверждать, что большинство ученых рассматривают инновационную деятельность как одну из форм инвестиционной деятельности, осуществляемой с целью внедрения достижений научно-технического прогресса в производство и социальную сферу, включая:

- ~ выпуск и распространение принципиально новых видов техники и технологии;
- ~ прогрессивные межотраслевые структурные сдвиги;
- ~ реализацию долгосрочных научно-технических программ с большими сроками окупаемости затрат;
- ~ финансирование фундаментальных исследований для осуществления качественных изменений в состоянии производительных сил;
- ~ разработку и внедрение новой, ресурсосберегающей технологии, предназначенной для улучшения социального и экологического положения.

При этом утверждается, что объектами инновационной деятельности являются:

- инновационные программы и проекты;
- новые знания и интеллектуальные продукты;
- производственное оборудование и процессы;
- инфраструктура производства и предпринимательства;
- организационно-технические решения производственного, коммерческого, административного или иного характера, существенно улучшающие структуру и качество производства и социальной сферы;
- сырьевые ресурсы, средства их добычи и переработки;
- товарная продукция;
- механизмы формирования потребительского рынка и сбыта товарной продукции.

Субъектами инновационной деятельности могут быть отечественные и зарубежные физические и юридические лица, лица без гражданства, объединения этих лиц, осуществляющие в стране инновационную деятельность и привлекающие имущественные и интеллектуальные ценности, вкладывающие собственные или заимствованные средства в реализацию в стране инновационных проектов. В этом случае следует указать на зависимость развития инновационной деятельности (как отечественных, так и иностранных субъектов) от государственной инновационной политики, а также ее специфическое влияние как ее составляющей.

В частности, основываясь на обоснованных особенностях инновационной деятельности, можно определить ее влияние как составляющей формирования инвестиционной политики, а именно в вопросах:

- ❖ результативности инновационной деятельности, определение которой связано с учетом степени риска инвестиционной деятельности и позволяет оптимизировать потери от осуществления инвестиций, благодаря формированию и реализации грамотной инвестиционной политики;
- ❖ расширения внутренних и внешних возможностей и резервов организации;
- ❖ дифференцирования источников финансирования в соответствии с вариативным распределением результата от инновационной деятельности.

Для обеспечения максимальной эффективности и учитывая особенности деятельности предприятия, целесообразно выделить следующие этапы формирования инвестиционной политики организации:

1. Формирование целей и направлений инвестиционной деятельности организации в соответствии с базовой стратегией его развития.
2. Анализ и учет факторов внешней инвестиционной среды.
3. Исследование факторов внутренней среды организации.
4. Поиск объектов инвестирования и оценка их соответствия целям и направлениям инвестиционной деятельности организации.
5. Обеспечение высокой эффективности инвестиций.
6. Обеспечение минимизации инвестиционных рисков.
7. Определение необходимого объема инвестиционных ресурсов и оптимизация структуры их источников.
8. Обеспечение путей ускорения инвестиционных программ.

Реализация формирования инвестиционной политики по указанным этапам позволит максимально оптимизировать ресурсную составляющую и обосновать действительно эффективные направления инновационного развития.

Инвестиционную политику можно представить как генеральное направление (программу, план) инвестиционной деятельности организации, следование которому в долгосрочной перспективе должно привести к достижению инвестиционных целей и получения ожидаемого инвестиционного эффекта. Она определяет приоритеты направлений и форм инвестиционной деятельности организации, характер формирования инвестиционных ресурсов и последовательность этапов реализаций долгосрочных инвестиционных целей, обеспечивающих предусмотренное общее развитие организации.

Процесс разработки инвестиционной политики является важнейшей составной частью общей системы стратегического выбора предприятия, основными элементами которого являются миссия, общие стратегические цели развития, система функциональных стратегий в разрезе отдельных видов деятельности, способы формирования и распределения ресурсов.

Разработка инвестиционной политики играет большую роль в обеспечении эффективного развития организации, которая заключается в следующем:

1. Разработанная инвестиционная политика обеспечивает механизм реализации долгосрочных общих и инвестиционных целей предстоящего экономического и социального развития организации в целом и отдельных его структурных единиц. Она позволяет реально оценить инвестиционные возможности организации, обеспечить максимальное использование его внутреннего инвестиционного потенциала и возможность активного маневрирования инвестиционными ресурсами. Также она обеспечивает возможность быстрой реализации новых перспективных инвестиционных возможностей, возникающих в процессе динамического изменения внешней инвестиционной среды.

2. Разработка инвестиционной политики учитывает заранее возможные вариации развития неконтролируемых организацией факторов внешней инвестиционной среды и позволяет свести к минимуму их негативные последствия для деятельности организации. Она отражает сравнительные преимущества организации в инвестиционной деятельности по сравнению с ее конкурентами.

Наличие инвестиционной политики обеспечивает четкую взаимосвязь стратегического, текущего и оперативного управления инвестиционной деятельностью организации. Она обеспечивает соответствующую программу организационного поведения в рамках реализации наиболее важных стратегических инвестиционных решений.

3. Разработанная инвестиционная политика является одной из базисных предпосылок стратегических изменений общей организационной структуры управления и организационной культуры.

Таким образом, инвестиционная политика должна состоять из стратегических целей и бизнес-планов, то есть быть ориентированной на перспективу, а в конечном итоге

ориентироваться на обеспечение финансовой устойчивости организации в будущем. Если этого плана нет, то ни о какой инвестиционной политике не может быть и речи. При разработке инвестиционной политики необходимо соблюдать следующие принципы:

- ◆ нацеленность инвестиционной политики на достижения стратегических планов организации и их финансовую устойчивость;
- ◆ учет инфляции и фактора риска;
- ◆ экономическое обоснование инвестиций;
- ◆ формирование оптимальной структуры портфельных и реальных инвестиций;
- ◆ ранжирование проектов и инвестиций по их важности и последовательности реализации исходя из имеющихся ресурсов и с учетом привлечения внешних источников;
- ◆ выбор надежных и более дешевых источников и методов финансирования инвестиций.

Таким образом, инвестиционная политика – это постоянный процесс управления инвестиционной деятельностью, направленный не только на выбор и реализацию наиболее эффективных форм различных инвестиций, но и на обеспечение возможности воспроизведения самого инвестиционного процесса. Основной целью инвестиционной политики организации является создание оптимальных условий для вложения собственных и заемных финансовых и других ресурсов, которые обеспечивают рост доходов на вложенный капитал, для расширения экономической деятельности организации, создание лучших условий в конкурентной борьбе. При этом, следует признать, что в большой степени инвестиционная политика организации отделяется и зависит от уровня государственной поддержки тех или иных направлений ее развития. Также это связано и с тем, что в современных условиях она подвергается частым изменениям из-за отсутствия стабильной инвестиционной политики государства. Многие организации не формируют собственную инвестиционную политику, поэтому практически функционируют исключительно в текущей экономической ситуации без учета дальнейших возможностей развития. Однако без разработки перспективной и долгосрочной инвестиционной политики невозможно достичь существенного улучшения положения в операционной деятельности, обеспечить стабильный рост доходов организации.

Литература:

1. Ильенкова Н.Д. Спрос: анализ и управление: Учебное пособие / Н.Д. Ильенкова; Под ред. И.К. Белячевского. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 159 с.
2. Покропивний С.Ф. Ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності: збірник навчально-методичних матеріалів / С.Ф. Покропивний, А.П. Новик. – К.: КНЕУ, 1997. – 184 с.
3. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: Пер. с венгерского. – М.: Прогресс, 1990. – 367 с.
4. Уайт П. Управление исследованиями и разработками: Сокр. пер. с англ. / Под ред. Д.Н. Добрышева. – М.: Экономика, 1992. – 160 с.
5. Фатхутдинов Р.А. Інноваційний менеджмент = Innovatory management: Підручник для студ. вузів за фахом і напрямком «менеджмент» / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Бізнес-школа «Інтел-Синтез», 1998. – 324 с.
6. Шумпетер И. Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1982. – 453 с.
7. Ratvell R., Gardiner P. Invention, innovation, renovating and the role of the user // Technovation. – 1985. – №3. – P. 168.

Ilkiv L.A.

Candidate of economic sciences, Associate professor
National university of life and environmental sciences of Ukraine

EFFICIENCY OF PRODUCTION OF MILK IS IN UKRAINE

Ільків Л.А.

кандидат економічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів та природокористування України

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В УКРАЇНІ

The article analyses the modern state of milk production. The peculiarities of milk production in Ukraine and the world. It offers the prospects of development of milk production in Ukraine.

Keywords: *production of milk, efficiency, competitiveness*

В статті проаналізовано сучасний стан виробництва молока. Досліджено особливості виробництва молока в Україні та світі. Запропоновано перспективи розвитку виробництва молока в Україні.

Ключові слова: *виробництво молока, ефективність, конкурентоспроможність.*

Виробництво молока є основним видом діяльності в сільському господарстві, яке не має сезонності та забезпечує постійне надходження коштів сільськогосподарським підприємствам та господарствам населення упродовж календарного року. Ринок молока та молочної продукції завжди займав особливе місце серед інших ринків харчових продуктів.

Україна має одні з найкращих умов у світі для виробництва молока та молочних продуктів, але проблему насиченості ними ринку не вдалося повною мірою вирішити навіть у найсприятливіші для розвитку молочного господарства роки.

Економічна криза в Україні негативно вплинула на сільськогосподарське виробництво. У наш час відбувається стійке скорочення обсягів виробництва молока через зменшення поголів'я великої рогатої худоби та зниження обсягів надоїв. Сучасні молокопереробні підприємства «навчилися» виготовляти молокопродукти майже без молока, що не є стимулюючим фактором для його виробництва з високою якістю.

Виробники молока і підприємства-переробники сьогодні не зв'язані між собою ніякими, особливо економічними важелями. Кожний працює на себе: виробник старається виробити більше молока і якнайдорожче реалізувати його з тим, щоб мати якийсь зиск. Переробник навпаки – старається закупити молоко для переробки по найдешевшій ціні, щоб теж мати відповідний зиск. Як наслідок – непорозуміння між виробником молока і переробником, у зв'язку з чим, по суті, виникла загрозлива ситуація відносно забезпечення населення цими цінними продуктами харчування. Тому проблема виробництва молока і виготовлення молочних продуктів є надзвичайно актуальною.

Особливості та основні проблеми функціонування молочного ринку розглядали такі вчені як Н.С. Белінська, П.С. Березівський, С.В. Васильчак, П.І. Гайдуцький, Т.Г. Дудар, В.О. Рибінцев, П.Т. Саблук, В.Б. Смолінський та інші.

Виробництво молока у світі становить близько 630 млн. т у рік, з яких біля 85 % припадає на коров'яче молоко. Найбільшими виробниками молока є США, Китай, ЄС та Росія. Найбільшим ринком молочних продуктів є Європейська спілка [1].

Не зважаючи на складну економічну ситуацію, в 2014 р. молочна галузь зберігала позитивну динаміку зростання. У господарствах всіх категорій виробництво молока становило 11230,5 тис. т, що було на 0,4% більше проти 2013 року. Таке зростання виробництва молока спостерігалось в основному за рахунок збільшення продуктивності виробництва на молочних фермах. При цьому збільшилася частка виробництва сировини екстра-класу. Так, якщо окремо розглядати індустріальний сектор і дрібнотоварний, то зростання виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах відбулося на 4,1%, тоді як у господарствах населення обсяги скоротилися на 0,7 %. Одна з причин збереження спаду виробництва молока в господарствах населення – проблеми з його реалізацією, і як наслідок, лише незначна кількість селян може дозволити собі мати більше 2 корів.

Виробництво молока в Україні в січні-жовтні 2015 року скоротилося на 4,4% порівняно з аналогічним періодом 2014 року – до 8,404 млн. тонн. При цьому фермам вдалося трохи наростити виробництво (+ 0,4%), а господарства населення помітно втратили в обсягах молока (-5,9%). В порівнянні з жовтнем 2014 року виробництво молока в жовтні 2015 скоротилося на 4,7%, або на 43,3 тис. тонн [2].

Зараз в Україні близько 600 тисяч поголів'я корів в агрофірмах, а близько двох мільйонів чотириста тисяч – у приватному секторі. 20% молока надходить від агропромислових підприємств, а решта 80% – від тих, хто тримає корів і здає молоко. При цьому поголів'я у приватних власників постійно зменшується. Споживання молока та молочної продукції сягає нині в Україні 214 літрів на людину на рік, хоча в інших державах Європи норма споживання наближається у середньому до 400 літрів [3].

Середня закупівельна ціна на молоко найвищої якості в Україні найнижча у світі, сягає 19 євроцентів за кг.

У жовтні 2015 р. закупівельні ціни на сировинне молоко в Україні зросли на 3-6%. Вперше за довгий час вартість сировинного молока почала демонструвати чітку тенденцію до зростання. Проте, причиною підвищення закупівельних цін є не покращення стану галузі, а зниження обсягів виробництва молока. Хоча позитивним є те, що певний вплив на формування цін має зростання вартості молочної продукції на світовому ринку. За даними GlobalDairyTrade світовий індекс експортних цін на молоко за останній місяць зріс майже на 10%.

Основною причиною такої тенденції стало скорочення виробництва молока в Новій Зеландії – найбільшого експортера молочної продукції у світі – після рекордного за останні 13 років зниження закупівельних цін до менше 20 євроцентів за кілограм [4].

Ситуацію може стабілізувати подальше підвищення закупівельних цін і зменшення сезонної амплітуди їх коливання через підтримку розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та сімейних ферм.

За кордоном молочний кооперативний рух має довгу історію та є досить розвинутий, тоді як в нашій країні він тільки починає набирати обертів.

На думку провідних експертів, кооператив як нова організаційна форма взаємовідносин на ринку вигідний переробникам молока, що стикаються із сильною конкуренцією за сировину в період закупівель, та селянам, які отримують передбачувані ціни та збут продукції.

Одним з основних каналів збуту молока є переробні підприємства. У світі на молокозаводи надходить приблизно 70 % від виробленого молока. Особливо значна частка переробленого молока в країнах Європейського Союзу, що становить понад 95 %. У Північній Америці, Японії та Океанії цей показник дорівнює 94–98 %, що забезпечує виробництво високоякісних масла, сиру, сухого молока. В Україні в останні роки на переробку надходить близько 42 % виробленого молока. Решту використовують для власного споживання та прямого продажу, що погіршує екологічні та якісні показники продукції з нього.

За останні роки суттєво змінилося співвідношення в структурі надходжень молока на переробні підприємства між дрібними приватними господарствами і підприємствами, що працюють з використанням індустріальних технологій.

Так, з понад 4,6 млн т молока, яке надійшло в 2014 р. на переробку, близько 52,3 % одержано від сільськогосподарських підприємств, тоді як 37,4% – від господарств населення, і решта – з інших каналів постачання [5].

Головною задачею галузі має бути підвищення конкурентоспроможності молока і молочної продукції та пошук нових ринків збуту.

Перспективне значення галузі полягає передусім у формуванні продовольчої безпеки держави, тому важливим є забезпечення необхідного рівня споживання молокопродукції з подальшим нарощуванням експортного потенціалу в аспекті виходу України на міжнародні (переважно азійський та африканський) ринки.

Таким чином, вважаємо, що молочну галузь в Україні можна зробити прибутковою конкурентоспроможною на вітчизняному та світовому ринку, але це потребує тривалого часу і значних інвестиційних вкладень. У зв'язку зі значною конкуренцією на сировинному ринку виробникам готової молочної продукції необхідно створювати об'єднання, які вкладатимуть значні кошти в модернізацію виробництва, мобільно реагуватимуть на зміни кон'юнктури ринку, постійно збільшуватимуть свій асортимент та, щоб не втратити свою нішу ринку за умов сезонного дефіциту сировини, розширюватимуть ринок збуту за рахунок експортних поставок.

Для досягнення рівня продовольчої незалежності вітчизняного виробництва молока в наукових дослідженнях та державних програмах значне місце повинна зайняти робота з покращення генетичного потенціалу тварин, удосконалення кормової бази та технології виробництва продукції, оновлення кадрів.

Вважаємо, що підвищення ефективності виробництва молока може бути здійснено шляхом використання:

- інтенсивних, конкурентоздатних порід і типів та сучасної системи селекційно-племінної роботи з ними;
- сучасних індустріальних технологій утримання та експлуатації тварин з високою концентрацією поголів'я в сільгосппідприємствах та частково механізованих технологій і кооперативної системи заготівлі молока й забою тварин в селянських господарствах;
- пріоритетних та економічно доцільних в сучасних природно-кліматичних умовах кормових культур, застосуванні сучасних технологій їх заготівлі, зберігання та роздавання тваринам, використанні концентрованих кормів виключно у вигляді комбікормів;
- гармонізованих з вимогами світового ринку систем забезпечення якості продукції та збереження здоров'я тварин.

Важливим аспектом є спрямування державної політики на розвиток сільського господарства, особливо тваринництва, в тому числі ефективного виробництва молока, як цінного, незамінного, соціально важливого продукту.

Література:

1. Виробництво молока в Україні та світі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://student.zoomru.ru/ekonom/virobnictvo-moloka-v-ukran-ta/177803.1484704.s1.html>
2. В Україні стає все менше молока. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.vash.ua/news/finansy/v-ukrayini-staye-vse-menshe-moloka>
3. Ціни на якісне молоко в Україні найнижчі у світі – АВМ. Агробізнес сьогодні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/agrobusiness/events/3083-tsiny-na-iakisne-moloko-v-ukraini-nainyzhchi-u-sviti-avm.html>
4. В Україні різко зросли ціни на молоко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zik.ua/news/2015/10/18/v_ukraini_rizko_zrosly_tsiny_na_moloko_634122
5. Молочний сектор: реалії і перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichniy-gektar/2805-molochnyi-sektor-realii-i-perspektyvy.html>.

Karpenko Lidiia Nikolaevna

PhD, Associate Professor of Business Economics
Odessa National Polytechnic University, Ukraine

MODELING FUNCTIONING ORGANIZATION IN THE ADMINISTRATIVE SYSTEM OF INNOVATIVE ENTERPRISES MANAGEMENT

Карпенко Л.М.

к.е.н., доцент

Одеський національний політехнічний університет, Україна

МОДЕЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ У СИСТЕМІ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

In the article the author proposed modeling system functioning of the organization, built the organizational and operational model of the cycle of the organization; systematized theoretical and methodological approaches to the management of organizational effectiveness, certain parameters of its effectiveness, contributes to building an effective strategy for the development of innovative enterprises.

Keywords: *administration, administrative approach, administration model, effective management, administration of the organization, organizational model cycle operation, the operating model of management performance criteria, performance parameters.*

У роботі автором запропоновано систему моделювання функціонування організації, побудовано організаційну та операційну моделі циклу функціонування організації; систематизовано теоретико-методичні підходи до управління ефективністю організації, визначені параметри її ефективності, що сприяє побудові ефективної стратегії розвитку інноваційного підприємства.

Ключові слова: *адміністративне управління, адміністративний підхід, моделі адміністрування, ефективне управління, адміністрування організації, організаційна модель циклу функціонування, операційна модель, критерії ефективності менеджменту, параметри ефективності.*

Соціально-економічний розвиток підприємства залежить від величини і ефективності використання інноваційно-інвестиційного потенціалу. Інвестиційний потенціал підприємства визначає його можливості забезпечити максимальні темпи зростання виробництва матеріальних і нематеріальних благ у відповідності до потреб ринку на основі залучення інвестиційних ресурсів та їх ефективного використання. Подальший розвиток вітчизняних підприємств у сучасних реаліях часу вимагає застосування системного підходу до побудови обґрунтованої стратегії адміністративного управління, функціонування та подальшого генезису підприємств, яка націлена на економічний результат. Успішна діяльність підприємства передбачає необхідність ретельного вивчення ринкового середовища, логістики, інноваційно-інвестиційної політики, внесення змін до товарного асортименту, проведення гнучкої цінової політики, перебудову організаційної структури управління, формування нової філософії взаємовідносин з контрагентами [1, с.63-64].

Дослідження інноваційно-інвестиційних процесів, ефективної стратегії розвитку підприємства та адміністративного управління відображено у працях зарубіжних і вітчизняних вчених: О. Амоши, В. Андрійчука, В. Амбросова, І. Балабанова, І. Боярка, С. Володіна, П. Гайдуцького, В. Гейця, В. Гриньової, Л. Гриценко, С.Крилова, В. Коюда, П. Макаренка, М. Маліка, Л. Мартюшевої, В. Месель-Веселяка, М. Меркулова, Н. Илишевої, В. Онегіної, Г. Підлісецького, М. Портера, І. Пригожина, О.Редькіна, А.Райченко, В. Ситника, Р. Солоу, С.Філіппової, К. Фрімена, Н. Хрущ, І. Швець, В. Юрчишина та ін. Аналіз останніх наукових праць свідчить про наявність результатів комплексних досліджень щодо розвитку та впровадження елементів ефективного механізму управління та розвитку підприємства, удосконалення управлінського клімату, певних-економіко статистичних розрахунків за обраною проблематикою.

Метою роботи є вдосконалення системи моделювання функціонування організації, побудова організаційної та операційної моделей циклу функціонування організації; систематизація теоретико-методичних підходів до управління ефективністю організації та на підставі вище переліченого - визначення ефективної стратегії розвитку інноваційного підприємства.

У контексті даної наукової роботи інтерес автора висвітлюється у визначенні операційної моделі циклу функціонування організації, що формує стратегію розвитку підприємства, направлену на цільовий прибуток.

Адміністративний підхід обумовлює необхідність подання змісту функціонування організації, визначення в ньому місця і ролі мети, ситуації, проблеми, рішення і результату універсального циклу процесу. Це необхідно тому, що базова модель адміністрування організації спочатку повинна відображати побудову будь-яких процесів рішення в будь-яких системах.

Вибір критеріїв ефективності менеджменту є складним завданням. Наголосимо, що критерій ефективності менеджменту далекий від традиційного – максимізації продуктивності і мінімізації витрат. Тому більш плідний спосіб вирішення проблеми критеріїв ефективності – упорядкування їх за допомогою фундаментальних характеристик організацій. Такий підхід надає можливості визначити критерії та й аргументовано застосовувати зі складовими частинами організації, далі ввести раціональне групування релевантних критеріїв, впровадити принцип ієрархізації критеріїв. Можна розглянути критерії ефективності навколо чотирьох полюсів: механізм внутрішньої координації, процедур стимулювання, системи інформації, структури прийняття рішень.

На думку автора під параметрами ефективності (фактори успіху) слід розуміти найбільш важливі параметри функціонування організації, які дозволяють оцінити якість вирішення проблеми і досягнення заявлених організацією цілей. З економічного погляду як параметри ефекту можуть розглядатися показники: вартість, період створення продукту, дохід, прибуток і т. ін. При оцінці економічної ефективності вимірюють і оптимізують дохід, прибуток, збитки, продуктивність праці тощо [2, с.63-64].

Адміністративний супровід ефективної процедури постановки і досягнення мети повинен значною мірою спиратися на конкретно сформовані умови і специфічні фактори організації та здійснення цього процесу. Вирішення цього завдання знаходить найбільш повне і контрастне відображення в регламентації складу та змісту внутрішньої організації елементів, послідовностей і умов адміністративного забезпечення і супроводу виконання процедур постановки і досягнення мети. У зв'язку з цим особливо важливо підтримувати технологічно вивірений порядок в розмежуванні й взаємодії елементів і зв'язків, побудові і застосуванні загального механізму функціонування всіх складових організації на єдиній адміністративній основі.

Фундаментальними основами моделювання організації процесу постановки і досягнення цілей об'єктивно є адміністрування об'єктних, предметних, суб'єктних, процесуальних складових організації в їх органічній єдності та природної хронології розвитку. Результати проведених досліджень зумовили вибір та застосування процедурного формату відображення послідовності обґрунтування, проектування і здійснення процесу постановки і досягнення цілей [3, с.204].

Вважається доцільним інтегрувати викладені уявлення єдиної адміністративно адаптованої моделі циклу функціонування - постановки мети, розробки, прийняття і виконання рішення по її досягненню наступним чином (рис. 1). Структурно-змістовної конструкцією адміністрування в представленій на рис.1 моделі є паралельне виділення індивідуального і групового блоків перманентного інформаційного та регулюючого супроводу процесу постановки і досягнення мети організації.

Організація контролю і регулювання за його результатами, здійснювана на протидію суб'єктивної складової процедури постановки їм досягнення мети, переважно реалізує групові і суспільні інтереси. Це зовсім не означає, що групові інтереси завжди конструктивніше індивідуальних, але взаємодія двох цих початків, безумовно, може стати Щонайпотужнішим організаційним ресурсом, що забезпечує загальну оптимізацію менеджмент-процесів.

У ході інтеграції складових в єдиний, цілеспрямований функціонуючий механізм на основі адміністративного забезпечення проводиться взаємна адаптація складу, змісту і

зв'язків елементів. На цьому рівні здійснюються коректування і об'єднання індивідуального і групового участі в ході організації та здійснення процесу постановки і досягнення мети [4, с. 187].

Адміністративне забезпечення організації ґрунтується на тому, що первинні складові цього процесу - професійні операції - цілеспрямовано виконуються підрозділами та окремими співробітниками, об'єднуючись у послідовні стадії в суворій відповідності з адміністративно встановлюваними вимогами. Найбільш наочно це видно на операційній моделі адміністративного забезпечення процесу постановки і досягнення мети (табл. 1).

Рис. 1. Організаційна модель циклу функціонування

Наведений склад відображає принципове наповнення операційного забезпечення основних стадій процедури розробки, прийняття і виконання рішення протягом одного циклу менеджмент-процесу.

Зрозуміло, що конкретний склад операцій та їхній вміст можуть і повинні розширюватися, деталізуватися, варіюватися з урахуванням особливостей організації процесу або об'єкта. Головне, що відображає представлена на рис. 1 модель, полягає у відокремленні об'єднавчої, інтеграційної суті постановки й застосування адміністративних процедур на операційному рівні. Найбільш яскраво ця сутність виражається в по стадійному відокремленні, здійсненні та контролю виконання корпоративних вимог до операційного змісту і коопераційної побудови процесу [5, с. 428].

Представлена операційна модель організації процесу постановки і досягнення мети за цільовою орієнтацією стадій процесу функціонування організації закладає конструктивну основу спеціалізації апарату управління, побудови організаційної структури, навчання персоналу виконанню конкретних дій, операцій і стадій. Це зумовлює виділення адміністративного забезпечення, що полягає в структурно-процедурному супроводі, що відображає стабілізацію побудови і здійснення процесу постановки і досягнення мети. Підсумовуючи дослідження, зазначимо, що формування стратегії розвитку підприємства - це важлива і відповідальна частина у діяльності підприємства, від якої залежать його майбутні фінансові результати та місце на ринку, а також вміння управлінського персоналу

оптимально використовувати ресурсну базу із забезпеченням ефективної результативної діяльності.

Таблиця 1

**Операційна модель циклу функціонування організації за інноваційним проектом
/власна розробка автора/**

Стадії циклу функціонування організації	Управлінські операції за професійними компетенціями
ПОСТАНОВКА МЕТИ У КОНТЕКСТІ З МІСІЄЮ	Визначення місії організації
	Прогнозування мети інноваційного проекту
	Розробка завдань інноваційного проекту
	Ув'язка мети проекту з місією організації
	Постановка мети проекту
	Коригування та адаптування мети проекту
	
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУПРОВОДУ	Визначення потреби в інформації
	Збір зовнішньої та внутрішньої інформації
	Обробка зібраної інформації
	Використання обробленої інформації
	Передача викликаних інформації
	
АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	Вибір інформації для проведення аналізу (польові та кабінетні дослідження)
	Аналіз економічних показників
	Визначення план-фактного відхилення
	Застосування факторного аналізу
	Визначення причин розрахованих відхилень
	Встановлення залежностей аналізованих показників
	Визначення резервів та факторів впливу на зміну результату
	
ВИБОРУ І ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ	Визначення критеріїв вибору рішення
	Розробка можливих варіантів вирішення
	Оцінка розроблених варіантів вирішення
	Вибір базового варіанту вирішення даного циклу
	Оптимізація обраного варіанту даного циклу
	
ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛІ	Впровадження плану виконання рішення
	Організація дій по виконанню прийнятого рішення
	Координація дій виконавців прийнятого рішення
	Контроль дій виконавців вирішення даного циклу
	Бюджетування
	Активізація дій учасників досягнення мети
	Пошук державної та інших підтримок (за необхідністю)
	
КОНТРОЛЬ ВИКОНАННЯ	Виконання комплаєнс-контролю
	Зіставлення цільового результату (прибутку) з фактичним фінансовим результатом

Запропоновані автором підходи, методи, прийоми та інструментарій досліджень адміністративного менеджменту показують необхідність і неминучість його органічної єдності і конструктивної взаємодії з щоденною практичною діяльністю організації.

Література:

1. Карпенко Л.М. Розробка системи аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства / Л.М. Карпенко / Mechanism of Sustainable Development of Economic Systems Formation Collective monograph. Vol. 2. Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2014. – p. 222-234.
2. Менеджмент для магістрів: підручник у 2-х т. / за заг.ред. О.Ф. Балацького, О.М. Тілеженка. – Суми: Університетська книга, 2011. – Т.1. - 662 с.
3. Райченко А.В. Административный менеджмент: Учебник. – М.: ИНФРА_М, 2015. - 416 с.
4. Ильшева Н.Н., Крылов С.И. Учёт, анализ и стратегическое управление инновационной деятельностью. – М.: Финансы и статистика, 2014. – 216 с.
5. Frank J. Fabozzi, CFA. Investment management / Frank J.Fabozzi. – 2nd ed. – USA, New Jersey 07458, 1998. - 837 pages.

Mariia Klets

PhD, Assoc. Prof.

International Economics Department, National University of
Water Management and Nature Resources Use (Rivne, Ukraine)

Dmytro Klets

The Specialist of Social and Philosophical Problems, Rivne Region,

HATOTSENTRYZM - ONE HUMANITY AND SUFFICIENT STRATEGY

Клець М.В.

канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародної економіки

Національний інститут водного господарства і природокористування

Клець Д. В.

фахівець із суспільних та світоглядних проблем

незалежний дослідник, Рівненська обл.

ХАТОЦЕНТРИЗМ – ЄДИНА І ДОСТАТНЯ СТРАТЕГІЯ ЛЮДСТВА

The paper proposed a holistic strategy for the progressive development of mankind and other living organisms on the basis of priority economic expediency and mutual benefit in every place of residence - common house. This strategy revealed in time and space and available and other possible intelligent beings. Offer its ideological basis of the formation of market thinking people. This strategy ensures successful solution of the problems of humanity and civilization will be a solid foundation for mutual benefit and cooperation in case of meeting.

Keywords: *unlimited progress of mankind, mutually beneficial cooperation, market thinking, joint residence - hata.*

У статті запропонована цілісна стратегія прогресивного розвитку для всього людства та інших живих організмів на засадах пріоритету економічної доцільності та взаємної вигоди у всякому місці проживання – спільна хата. Ця стратегія відкрита у часі і просторі та доступна і іншим можливим розумним істотам. Світоглядною її основою пропонуємо формування у всіх людей ринкового мислення. Дана стратегія гарантує успішне вирішення цивілізаційних проблем людства і буде надійною основою для взаємної вигоди та співпраці на випадок зустрічі з іншими розумними істотами.

Ключові слова: *необмежений прогрес людства, взаємовигідна співпраця, ринкове мислення, спільне місце проживання - хата.*

Про заголовок

Хатоцентризм – від слова "хата". Це давнє українське житло, ще від трипільських наших предків, десь тисяч 8 років тому. Ще від свого початку воно забезпечувало мешканцям проведення і виконання безлічі соціальних функцій – захисну фізично, мікроклімат, передачу традицій, знань, навичок, освіти і виховання, значну кількість ремесел та обрядів тощо. І саме цей тип житла протягом тисячоліть(!) відігравав велику цивілізаторську роль у розвитку людства. [1]

Тож ми, українці, і пропонуємо цей термін для означення давно назрілої, **цілісної та усвідомленої стратегії розвитку людства. Причому стратегії, відкритої в часі, просторі і за складом її учасників та носіїв.**

Як, наприклад, вже мільярди років розвивається відоме нам все живе на Землі: **змінюється, ускладнюється, але у своїй основі залишається самим собою.**

Цей сутнісний принцип життєвих засад ми пропонуємо свідомо застосувати і всьому людству.

Хоч і знаємо, що зараз безліч впливових **самодурів** (безпідставно самовпевнених людей) на національних та міжнародному рівнях витрачає величезні ресурси для фактично примусового нав'язування людству найбезграмотніших і найдикіших картин світу і суспільства та способів життя у ньому. Причому принципово і виключно **формальних**, навіть без натяку на якусь конкретну їхню **суть**.

Принагідно зазначимо, що все ще у більшості випадків у світі на керівних адміністративних посадах опиняються люди, які не мають доказових знань про те, чим вони намагаються керувати. Ба гірше, вони й самі щиро переконані, що на цих їхніх посадах жодні спеціальні знання про **управлінські властивості** людини та суспільства і не потрібні. Бо головне тут – це щире бажання **командувати ближнім**, у чомусь головному, на їхню єдину думку, гіршим та дурнішим від нього самого.

Проте якраз перевірка суспільною практикою однозначно показує абсолютну хибність всіх пропагованих дотеперішніх задумів, концепцій, програм, проектів та проєктів на суспільну тематику. Хоч би хто їх не придумував і хоч би як привабливо чи навпаки - нахабно та жорстоко не впроваджував свою омріяну маячню.

Саме так, облудно тупий **примус до реалізації** тих чи інших антинаукових соціальних моделей на практиці неминує вироджуватися (і продовжує вироджуватися) у такі жакливі наслідки, які ззовні можна пояснити тільки психічними хворобами їхніх авторів та активістів.

Власне, так воно і є. Адже багаторічне і наполегливе управління будь чим без розуміння властивостей цього об'єкту управління неминує і автоматично деформує і психіку даного керівника. Адже психіка людини може більш менш нормально працювати лише у злагоді із властивостями суспільства і себе самої, незалежно від міри її усвідомлення цієї взаємозалежності.

Тому чим вища керівна адміністративна посада і чим менший контроль та обмеження даного самодура, то тим швидше руйнується його психіка та здоров'я в цілому. Причому цей процес деградації поширений і очевидний для оточуючих.

Однак – о, диво! – ці ж самі оточуючі ставляться до такого типа навіть співчутливо. Мовляв, чоловік добросовісно всього себе віддав роботі та суспільству.

А з іншого боку – не для власної ж кишені пнувся до посиніння...

Ось так і виходить результат "ні собі, ні людям", коли безграмотне управління, чи радше самодурське командування неминує вироджується у суцільну марнотратність. Та ще й цей керівний самодур тупо й нахабно замучив себе і оточуючих.

Проте офіційна наука про людину цього не вивчає свідомо. Бо, мовляв, немає матеріальної єдності світу. А тому й ці процеси неможливо пояснити цілісно. Тому такі дурниці типові й масові, особливо у країнах антиринкових.

Зрештою, візьмімо у світових масштабах. Здавалося б, зараз хоч передові країни акумулювали все найкраще та наймудріше в світі для нормального людського розвитку та оптимального вирішення виникаючих проблем.

Однак ні – соціальні катаклізми стають все гострішими і наймасовішими навіть у них. Це якраз і свідчить про те, що навіть офіційно визнані мудреці і лідери соціального розвитку не розуміють, що саме відбувається у світі, чому саме так, а не інакше, і чому воно ще й погіршується.

Хоч позірно всіляких текстів, самих пояснень і рецептів зцілення від цих соціальних болячок та епідемій є повно, просто гать гати.

Гірше того, практично кожен самодур навіть вважає своїм священним обов'язком **утверджувати себе** саме так, починаючи із власної, **персональної мудрості**. Хоч насправді це - нескінченне і безтолкове базікання на суспільну тематику.

Причини світового панування войовничої безграмотності

Людство здавна не відзначалося колективною мудрістю не тому, що було мало знань та людей освічених, а тому, що освічені і порядні люди в силу певних своїх особливостей **схильні добровільно схилитися** (саме так!) перед безграмотними, зате нахабними самодурами.

Насамперед тому, що люди належно освічені самі роблять висновки тільки на основі **доказів правоти думки** – це взагалі основа основ природничих наук і прикладних галузей. Навіть більше, вони вважають цей шлях єдино вірним при всякому обговоренні та обдумуванні. Та ще й ці їхні висновки неминуче враховують **стохастичність та постійну мінливість нашого світу**, а тому завжди в тій чи іншій мірі ймовірнісні та орієнтовні, приблизні.

Однак більшість людей неосвічених і не підозрюють про наявність серед людських знань якоїсь **доказової картини світу**, яка існує незалежно від наших суб'єктивних особливостей.

Гірше того, вони й чути не хочуть про "якісь там" нові знання. То вони й роблять свої висновки не на основі цих доказових знань, а виключно на основі **правоти персоналії**, себе чи когось конкретно іншого. Причому висновки їхні зазвичай однозначні і навіть категоричні. Так і кажуть: "я переконаний", "я впевнений" і навіть грубо "бо я так хочу", чи й взагалі без найменших доказів своєї правоти.

І вони при цьому навіть не розуміють, що на дане конкретне питання завжди може існувати якась інакша і теж конкретна відповідь. Тож ці люди завжди однозначно впевнені тільки у власній "конкретній і ясній" правоті. А ймовірнісні аргументи опонента цілком щиро сприймають як свідчення його особистої невпевненості і навіть якоїсь недолугості у такому "простому і ясному" питанні.

Тому й конкретна позиція світоглядно безграмотної людини завжди зовні чітка і однозначна, а людини грамотної – завжди у чомусь варіативна і орієнтовна. Бо чим менше малоосвічена людина щось знає, то тим впевненіше вона на цю тему щось твердить.

Це особливо стосується **антиринкових суспільств**, де більшість результатів праці людей не одержують колективної (= об'єктивної) оцінки. При цьому виробник чи продавець змушений оцінку цьому результаті давати сам. І зазвичай навіть мимоволі він перебільшує якість своєї роботи, чи й зовсім її свідомо перехвалює. Тож для такої самореклами людство теж винайшло багато прийомів та способів.

Хоч, з іншого боку, й решта носіїв антиринкового мислення до цієї самореклами вже звикли. Тому на практиці вони навіть підсвідомо роблять на неї скидку, як на свідоме перебільшення і навіть брехню.

І така взаємна брехня і взаємна недовіра виробника певного результату праці та його потенційного споживача вважається в антиринковому суспільстві навіть нормою. Тобто, при цьому ніхто з учасників такого **торгу двох** навіть не ображається. І результат такої торговельної операції переважно залежить від моральних якостей та вміння обдурити ближнього першим, аніж від якості даного результату праці.

Для прикладу згадаємо базари в антиринкових мусульманських країнах. Тут ще й досі панує цей поєдинок продавця і покупця. Проте тисячі років такої практики перетворили її на стійкий ритуал, помітну складову їхньої соціальної комунікації і навіть своєрідного задоволення морального та антистресової процедури. Так інколи й кажуть: "Виговорився – аж легше стало".

Проте в підсумку, з часом усталений **інститут східного базару** все більше стає підсвідомим гальмом подальшого розвитку у цих країнах способів виробництва та форм власності. Зрештою, це чергове свідчення ситуативної ролі всіх соціальних інститутів. Тому їх обов'язково треба вивчати і своєчасно та свідомо корегувати.

Тож насправді якість навіть масових, ремісничих виробів у антиринковому суспільстві залишається фактично невідомою. Бо ж такі **торги-дуелі** якості якраз і не визначають. Це, повторюємо, насамперед двобій за гроші, за взаємне обдурювання. І всякий результат праці там виносять на продаж, аби швидше його збути з рук і одержати готові гроші.

А у суспільстві ринковому кожен результат праці заздалегідь створюють спеціально для задоволення якоїсь конкретної потреби конкретної групи споживачів, аж по конкретного індивідуального споживача включно.

І таких однотипних результатів праці на ринку (спільному торговельному майданчику) щонайменше кілька. Та й потенційних покупців біля них перебуває теж кілька одночасно. То в такій ситуації індивідуальні особливості людей з обох сторін врівноважуються. І наперед виходить **споживча якість товару та її колективна оцінка**.

Тому в суспільстві ринковому взаємодія виробника і споживача конкретно спрямована на **підвищення якості даного товару**. При цьому якість всякого товару має однозначні кількісні, споживчі та цінові параметри, тут вже не збрешеш. Тому у суспільстві ринковому люди й не намагаються обдурити один одного, а навіть навпаки – всіляко одні одним довіряють і ставляться доброзичливо.

Принагідно нагадаємо, як у горбачовські часи влада СРСР дозволила масовий виїзд за кордон з різною метою. То переважно в передові країни радянські громадяни й рвонули, сотнями тисяч чи й мільйонами.

І зразу ж від них пішли дуже масові оповідки про те, які ці "загниваючі" наївні і довірливі, і як людям "нашим" (антиринковим) їх легко обдурити. І розповідали про це з неабиякою гордістю, як про моральні переваги(?)! радянських людей. З часом, правда, ринкові громадяни стали дещо розуміти цю специфіку "совків" і почали трохи їх остерігатися.

Однак таке масове і реальне порівняння моралі радянських і ринкових людей ще більше зміцнило "совків" у **непотрібності науки для життєвого, суто матеріального успіху**.

Тому у пострадянських країнах населення все більше стало свідомо відходити від соціальних, цивілізаційних регуляторів та переходити на регулятори суто біологічні, популяційні. Грубо кажучи, вони все менше відтворюються як продуктивні сили, а натомість все більше – як хитрі та спритні людиноподібні істоти. І більше, ніж за покоління такого розвитку інтелектуальний рівень пострадянського населення різко впав, разом із деградацією моральних і навіть релігійних засад.

Оскільки ж належно освічених зараз особливо мало, то позиція грамотна завжди програє в очах безграмотної більшості.

Тому так і вийшло, що на сьогодні людство нагромадило у різного роду інформаційних сховищах вже достатньо знань і практичних навичок для гармонійного прогресу. Причому, переважно зусиллями окремих новаторів. Бо творці всякої новизни вже за родом діяльності одинаки, які постійно(!) працюють задля досягнення конкретної мети, корисної для всіх.

Але, на жаль, попит на ці знання все більше відстає від пропозиції. І все більше людей у світі просто не цікавиться навіть **власним життям як цілим**. Хоч і не всі.

На нашу думку, вперше достатньо **різнопланово і кількісно** підійшов до людської цивілізації Римський клуб, організований Ауреліо Печеї із фахівців багатьох спеціальностей та мислителів. А доповідь Д. Медоуза "Межі зростання", прочитана цьому клубові у 1972 році, нарешті привернула увагу вдумливої і небайдужої частини людства до проблем глобалізації. [2]

Проте й попри наведені там дуже серйозні кількісні аргументи, правлячі еліти до однієї лише **потреби цілісного осмислення людства** поставилися досить скептично. Мовляв, це всього лише емоції зляканих інтелектуалів. А ми переживали й не таке. І знову ж,

така байдужість правлячих еліт пояснюється фактичною відсутністю в них хоч скількись доказового світогляду.

До того ж, у своїй основі ця доповідь була вимушено еkleктичною, бо навіть не містила евристичної вимоги до теоретиків чимшвидше створити цілісну модель людства як такого. Зрештою, в руслі множинності істини таке побажання виглядає навіть недоречним. А це вже принциповий бар'єр на шляху цілісного наукового вивчення цивілізації.

Гірше того, за ці тисячоліття дуже вдосконалилися теоретично та практично і самі всі ці правлячі самодури та їхні улесливі слуги і агітатори. Насамперед, в напрямку окомилування та обплутування населення вигідними їм законами. Та ще й тому, що їхні зусилля у прагненні нетрудового споживання завжди колективні. Тому й всі дармоїди та паразити солідарні між собою і за природою колективісти – гуртом же завжди легше урвати щось незароблене.

Але сьогодні вони вже зветься не тупими самодурами, треба їх величати щасливими обранцями долі і носіями **політичної волі**. [3]

Це колись їхні прототипи без зайвих мудрувань відверто користувалися правом сильного. Але зараз – крий боже! Все тепер вони чинять згідно із законами (придуманими ними ж самими).

Адже це якраз їхні титуловані теоретичні прихвосні так задурили людство, що практично всі громадяни бездумно гуртом чвалають у так звану правову державу. Котра насправді є всього лише хитромудрим і завуальованим способом командування людини людиною. Та й саме гасло "Верховенство права" на практиці неминуче вироджується в імператив "Всю владу – юристам!"

Тому на верхівці цієї командної піраміди комфортно всілися все ті ж світоглядно безграмотні й нахабні управлінські еліти – політики, юристи і силовики. Яких придворні улесливі і титуловані шептуни представили людству в ореолі не менше, як дбайливців та рятівників всіх нас решти, темних і немічних.

Величезного поштовху для й без того бурхливого розвитку войовничого мракобісся у світі додав розвал СРСР. Бо практично всі сприйняли це, як перевірку відповідної теорії практикою. З однозначним присудом: дана більшовицька теорія при перевірці практикою виявилася хибною і навіть злочинною. Тож від цього, суто формального, висновку правлячі еліти взагалі розперезалися: ось вам, піддані, - нема науки про суспільство!

А тому просто не може бути і якихось конкретних, загальнообов'язкових для всіх людей, істин на суспільну тематику. Відтепер кожен із нас сам є творцем і носієм своїх персональних істин [4] про вас і ваше життя. А всі решта професійні групи (які і створюють всі споживчі цінності) мають при цьому ще покірніше нас слухатися. І, звісно ж, ще щедріше про нас дбати матеріально.

Увінчав же панування мракобісся Інтернет. Відтепер кожен бажаючий може хоч цілодобово вихлюпувати себе на голови всього людства. Та ще й практично всі модератори дозволили при цьому повну анонімність авторів. Мовляв – усім свободам свобода. А таким авансом тільки дали всім бажаючим цілковиту гарантію захисту навіть від найменшого сорому за натхненне розпаткування найдрімучіших дурниць та нісенітниць. І цим самим всім мережевим землянам забезпечили максимально можливу свободу слова.

Вірніше, свободу навіть не граматично правильного слова, а якоїсь дикої покручі, яка безконтрольно лізе із тваринних глибин підсвідомості даного "юзера". Звісно ж, найпишніше цей дурман процвітає там, де нема на Інтернет ні моральних, ні офіційних обмежень та цензури. Проте і офіційна цензура в деяких країнах обмежує лише переважно критику несправедливої влади. А щодо свідомого і активного поширення всього найдурнішого – взагалі ласкаво просимо. Чи ж не епохально?

Хоч і при цьому чимало людей все ще здогадується, що **істина завжди у меншості**. Але цим застереженням вони користуються тільки у природничих і точних науках та у виробництві. А от щодо суспільства – то тут, мовляв, все цілком навпаки – істина якраз у більшості.(?!)

Хоч навіть ця дурниця зараз прискорено поступається "модерному" самозакоханому ідіотизму "Істини нема взагалі!" Тож навіть вже згаданих причин і обставин досить, щоб лавиною інформаційного сміття гарантовано задушити поодинокі прояви наукової новизни на суспільну тематику. До того ж, ЗМІ у пострадянських країнах взагалі стали свідомими і лютими ворогами вітчизняної новизни на будь-яку тематику.

Сказане свідчить, що, наприклад, в Україні **наука як створення нових доказових знань** перебуває фактично у підпіллі і матеріально дуже збиткова самим дослідникам. Хоч при цьому тьма тьмуща брехунів та махінаторів на всіх рівнях не вгаває всіх агітувати за науково-технічний прогрес та впровадження саме вітчизняної новизни. Проте в житті реальному ці ж базіки роблять абсолютно навпаки – всіляко утверджують якусь міфічну правоту власну та люто й заздрісно блокують новизну одноплемінників.

Антиринкове поневірення новизни

Справа в тому, що в суспільстві антиринковому, нашому, особливості формування власного добробуту людини потребують якраз пріоритетного утвердження себе. То ж ця мотивація у абсолютної більшості населення зберігається у нас і зараз.

Тим більше, що ніхто з наших еліт навіть не згадує про потребу **історичного повернення** – зворотної свідомої заміни безграмотно і примусово створеного суспільства радянського, антиринкового, на ринкове. Хоч всі навіть у школі вчили, що більшовики у 1917 році примусово відмінили тодішній суспільний лад - капіталістичний (ринковий!) з наміром створити досконаліший суспільний лад - соціалізм.

Однак кривавим неукам вдалося тільки максимально повно і успішно зруйнувати лад попередній. А от із будівництвом ладу якогось принципово кращого вийшов повний провал – суцільні жертви, збитки і марнотратність. Хоч якраз радянський агітпроп і возвеличив це одержане божевілля як розвинутий соціалізм, і навіть як переддень комунізму. І жодних інших думок по це й бути не могло – вільнодумців фактично вилучали із суспільства.

Тому за більше, ніж 70 років постійного жорстокого примусу більшовики таки створили "радянську людину" - **бездумне антиринкове населення** на 1/6 спаскудженої ними земної тверді. А з урахуванням ще так званого соціалістичного табору та Китаю ця надумана світоглядна потвора взагалі охопила третину людства.

Тому після стихійного і автоматичного розвалу СРСР - кривавого втілення рожевої маячні - ці радянські люди з тією ж попередньою, цілковитою бездумністю фактично продовжили теж автоматичне формування антиринкових суспільств вже в рамках так званих пострадянських країн.

Але при цьому загальний моральний та інтелектуальний стан світового і вітчизняного суспільствознавства був настільки жалюгідний, що практично ніхто із суспільників не спромігся нагадати радлюдам дуже просту істину: **достатньо всього лише повернутися до витоків, знову стати з голови на ноги і свідомо розбудовувати суспільство ринкове.**

Тим більше, що і теорії, і практики саме для такого **практичного початку** було і є вдосталь. Просто спокійно будуй, як кажуть, із готових лекал та креслень.

Проте ні, прекраснодушні самодури із правлячих світових еліт швиденько нав'язали (причому – теж вже могутнім, власним агітпропом) всьому деморалізованому "постсоціалістичному" світові просто кричущу власну дурість: мовляв, зараз вже не головне мати високу продуктивність праці, а треба першочергово навчитися справедливо розподіляти вироблене. У вигляді так званих західних демократичних цінностей, де чийсь мимовільні забаганки важливіші від природних людських потреб.(!?)

А тому у багатьох цих "постсоціалістичних" державних утвореннях вони правдами і неправдами, по "кольорові революції" включно, сприяли приходу до влади тільки активістів так званої **ліберальної соціальної справедливості** - ще одного химерного породження власної світоглядної безграмотності.

Повторне прочитання основ

Політекономія детально пояснила, чому саме і як саме ринкові механізми гарантують оптимальне співвідношення попиту і пропозиції та затрат і прибутку при виробництві

всякого товару. Тому й справді вийшло, що якраз ринок єдино і достатньо, причому автоматично, забезпечує реалізацію давньої мрії "Все для людини, все в ім'я людини".

І виробництво з цим справляється прекрасно.

Проте чому ж тоді мільярди(!) людей не можуть одержати того, що вже вироблене і зберігається десь на складах?!

Адже на ці товари є чіткий та конкретний попит!?

А з іншого боку – як і наскільки покращують життя людства гори зброї, моря спиртного, тютюну, наркотики, косметична хімія, харчосмакові домішки і багато іншого, що вочевидь і однозначно шкідливе для організму людини?!

І не лише шкідливе взагалі, а однозначно погіршує здоров'я та вкорочує людині віку. І практично всі дорослі люди прекрасно це розуміють, у всіх країнах. То чому ж на ці товари існує такий стійкий, тривалий і платоспроможний попит?!

Люди неосвічені спихають вину за це на ринок. Хоч насправді ринок – це бездумний механізм, соціальний автомат, який всього лише оптимізує **платоспроможний** попит і пропозицію. А власне саму платоспроможність на конкретний товар, фактично фінансування його виробництва, цілком **свідомо забезпечує людина**, одна чи група людей. Котрі цілеспрямовано якраз такого результату і прагнуть.

То виходить, що насправді частина людей свідомо(?) фінансує виробництво товарів, які однозначно шкідливі для людини та її життя, в тому числі і у власних країнах?!

А люди інші, в тому числі і всі світові бюрократи та мудреці, крикливі та різношерсті гуманісти все це прекрасно бачать, проте вважають цілком нормальним?!...

Звісно, якісь протести проти цього лунають вже давно і масово. Але тільки в руслі активності свого роду світових маргіналів – зелених, антиглобалістів та іншої емоційної і романтичної публіки. Які лише буйно демонструють своє "**проти**". Причому, на жаль, навіть не задумуючись над причинами цих суспільних негативів, не кажучи вже про конкретні та аргументовані шляхи покращення.

Принагідно зауважимо, що всі ці галасливі протестуючі – це люди із **вродженою небайдужістю** до суспільних проблем. Зазвичай це вихідці з передових країн. Вони непогано освічені, проте переважно в гуманітарному напрямку. Тому й керуються у своїх діях прекраснодушними емоціями й рожевими побажаннями, повністю ігноруючи суть життя та логічне його пояснення.

То виходить, що це потенційно краща частина суспільства. Але якраз чинна система виховання та освіти в передових країнах спеціально вивчила і виховала їх так безглуздо реагувати на конкретні суспільні проблеми.(?!)

Фактично це продукт так розрекламованої педагогічної реформи в Євросоюзі, Болонського процесу. А самим педагогам дане конкретне розуміння суспільства та життя у ньому радісно і впевнено надали суспільники ЄС. То це, у свою чергу, свідчить також і про однозначну світоглядну дрімучість всіх суспільників Заходу.

Проте, на тлі однозначних провалів своїх теоретичних побудов, ці ж самі їхні теоретики цілком свідомо ставляться до своїх колег із країн відсталих однозначно презирливо?!

Все одно, мовляв, вся мудрість на суспільну тематику є лише у нас. І міститься вона у наших текстах – монографіях, дисертаціях, статтях. Тому якраз наші видання і є взірцем професійної мудрості для суспільників із країн відсталих. Тож рівняйтеся.

І що ви думаєте - справді рівняються!

У всякому разі українські наукові бюрократи цілком щиро постановили головним свідченням науковості вітчизняних суспільників вважати їхні публікації саме у фахових виданнях закордону?!

Прекрасно при цьому бачачи, що, наприклад, модель суспільства, антинауково нав'язана Західній Європі їхніми плюралолібералістами, вже давно тріщить по всіх швах. І особливо крах безглузлого плюралолібералізму, тобто, вседозволеності та всепрощення, проявився в останні роки, під час масової навали на ЄС біженців із країн відсталих.

Адже це якраз західні суспільники, свідомо чи ні, але зробили все для того, щоб добробут населення у третьому світі все більше відставав від їхнього.

То звісно ж, що багатьом у бідних країнах увірвався терпець – і вони мільйонами ринули до так званого золотого мільярду. Та ще й коли ця масова втеча у значній мірі свідомо інспірована Путіним та його поплічниками.

Приклади недолугості сьогоденної панівної суспільної теорії можна наводити й наводити. Однак і вже сказаного досить для висновку, що пора повернутися до витоків всьому людству.

А саме: **високу та все зростаючу продуктивність і якість праці у всякій масовій діяльності гарантує тільки належний облік та оплата за результатами.** Всюди і завжди, для всіх професійних груп.

А результати ці завжди об'єктивно оцінює тільки ринок, в умовах добросовісної конкуренції. Причому **суспільний оптимум** при цьому буде тоді, коли число суб'єктів попиту та пропозиції даного однотипного товару буде приблизно від 5 до 9 з кожного боку. Це така властивість **активних систем**, де ринок, до речі, відіграє роль **зворотного зв'язку** для кожного суб'єкта діяльності.

Тому давно пора повернути якраз ринкову оцінку результатів праці для тих професійних груп, хто керує як окремими країнами, так і світом в цілому. Тим більше, що здавна у світі у різних формах поширена мрія про залежність прибутків влади від добробуту підданих.

І якраз для цього Дмитро Клець вже давненько навіть розробив концепцію Закону **"Про пряму залежність прибутків держслужбовців від добробуту населення на підпорядкованих їм територіях"**. [5]

Тож широке обговорення цієї концепції неминуче приведе і до прийняття відповідного Закону.

Влада і соціальна новизна

Звісно ж, ми розуміємо, що тисячі років командування людством на основі примх і забаганок управлінських еліт (хоч в останні століття і прикрашене псевдомудрою риторикою) створило в обох сторін величезну **світоглядну інерцію**. Бо і правлячі еліти зі свого боку, і решта людства зі свого, навіть не підозрюють, що взагалі тут можливе щось інше і якимось інакше.

Та й оці теперішні придворні установи (інститути, академії і т.п.) із державної мудрості теж свідомо і принципово ігнорують науковий підхід до управління суспільством. А натомість тупо й нахабно проголошують верховенство якоїсь безглуздої **політичної волі** у можновладців, та ще й як джерела життєвої мудрості?!...

А для хоч якоїсь видимості аргументації придумали **легітимізацію** цього самодурства у вигляді безлічі заплутаних і взаємосуперечливих законів. І свавільне тлумачення цих законів давно вже служить переважно годівницею тільки касти юристів. Тож обиватель і досі впевнений, що чим більше законів та юристів на нашу шию – то тим краще. (?)

Хоч всі ті, хто пам'ятає часи СРСР, знаємо зовсім інше: тоді юристів було в рази менше і злочинності – теж менше. А зараз і юристів чи не в 10 разів примножилось, і злочинів побільшало. Та ще й шансів для потерпілої сторони на відновлення справедливості теж різко поменшало.

Так що аргументації для критичного осмислення нинішньої так званої правової благодаті вистачає з надлишком. Тож і сюди буквально проситься прийняття рішень на основі доцільності економічної.

Саме так, юристам треба писати, а ВР приймати закони не для **централізованої регламентації** (фактичного примусу) всього і вся, як зараз. А всього лише **обмежувати законом** можливі шкідливі та збиткові наслідки певних дій фізичних чи юридичних осіб. А при настанні таких **першочергово компенсувати збитки** (по моральні та ін. включно) потерпілої сторони. Звичайно ж, насамперед, за рахунок зловмисників та їхніх спільників чи родичів.

І не обожнювати такий вид покарання, як **термін тюремного ув'язнення**. Мовляв, хай собі злочинець сидить у в'язниці хоч довічно, мучиться совістю і кається. Додамо від себе - в безпечному місці і на всьому готовому. А згодом, під впливом лицемірних псевдо гуманістів – ще й у комфорті.(?!)

До того ж, всі давно пересвідчилися, що у нашому суспільстві тюрма злочинця не виправляє, а переважно робить із нього рецидивіста, "збагаченого" досвідом співкамерників.

Та ще й всі знають, що більшість злочинів, наперед спокійно обдуманих, має **корисливу причину та мету**. Тож і карати за це теж треба матеріально – максимальними штрафами, конфіскаціями тощо. І нема чого за майнові злочини зловмисників просиджувати штани по тюрмах – хай своєю працею відшкодовує завдані збитки потерпілим та суспільству.

За такого підходу кількість в'язнів взагалі зменшиться в рази. Та й затрати суспільства на самі тюрми, наглядачів, охорону і т.п. теж зменшаться принципово.

І ще важлива обставина. Можновладці всього світу тисячоліттями одержували (спочатку грубим примусом, а згодом і вмілою облудою) від суспільства благ стільки і таких, як хотіли. Тож вони споконвіку і найменшого поняття не мають, що ж це таке – жити працею власною. Бо ще ніколи й ніде можновладцям не платили, залежно від добробуту їхніх підданих. А невідомого люди **бояться інстинктивно**.

Тому такою актуальною є потреба чимшвидше детально, як кажуть, на пальцях пояснити правлячим елітам і всім теперішнім соціальним паразитам, що їхній власний добробут навпаки – тільки зростає. Причому, як кількісно, так і якісно. Вони відкриють для себе такі сторони розвитку особистості, про які й не мріяли. І т.д., і т.п. Тим більше, що вже зараз про це є аргументів достатньо, в тому числі і в нас.

Загальні підсумки

При такому ейфорійному та масовому ігноруванні науки про суспільство і людину та ще й при всесвітньому торжестві мракобісся **природний прогрес** людства неминуче відбувається з великими перекосами.

Хоч насправді маємо велику кількість офіційних і громадських організацій національних та міжнародного рівнів, які добросовісно намагаються покращити життя всіх.

І чимало з них, наприклад, **добročинні фонди**, мають у цій діяльності десятки років(!) практичного стажу. Проте ніхто з них навіть не робить спроб поширювати власний передовий досвід. І не від скромності, а просто тому, що їм нема чим тут похвалитися.

Хоч, з одного боку, всі випрошені ними у когось (для них самих - чужі!) гроші вони тратять буцімто прозоро і чесно, згідно із затвердженими планами та кошторисами. Тобто, всі їхні добрі задуми реалізуються сповна і вчасно.

Проте бажаної суспільної користі від багаторічної діяльності цих фінансово потужних організацій – нема!

Але ніхто з них суспільними наслідками своєї роботи принципово не цікавиться?!

Більше того, Клець Д. не раз пропонував багатьом із них наукове пояснення неефективності їхньої діяльності та шляхи покращення. Однак жодного разу ніхто з їхніх працівників навіть не відповів.

То виходить, що всі ці добročинці насправді просто байдужі до результатів власної буцімто добročинної праці?!

Так, є там чимало й таких, для кого головне – реалізація кошторису, тобто, вміння зовні порядно і безбідно для себе витратити чужі гроші. Вони, до речі, і є основними спонсорами нового для нас і все масовішого паразитичного фаху – **професійних грантоїдів**.

Проте сутнісна основа їхнього самозаспокоєння дуже проста – бо роблять це вони виключно на основі правоти особистої, як їм заманеться, і обов'язково – із **найкращими намірами**. То які, мовляв, можливі недоліки та негативні наслідки їхньої роботи можуть бути, коли вони широко роблять добро іншим?!

І так вони при цьому стараються **реалізувати тільки себе**, що навіть слухати не хочуть про "якесь там" наукове пояснення цивілізаційної кризи та її взаємовигідного подолання.

Тому й потрібна у **вирівнюванні добробуту всіх людей** координація та ініціатива ООН і інших міжнародних та наднаціональних організацій **виключно на науковій основі**.

І всі необхідні та достатні для цього знання нами вже створені. В першому наближенні, звісно, але цілком доказово для практичного і масового початку. До того ж, для нефахівців ми це виклали ще й у вигляді **сутнісної публіцистики** [6]. А щоб запобігти інстинктивному спротиву таким масштабним реформам з боку так званих бюрократів, то потрібно від початку наголосити: **жодної масової кадрової чистки!**

Бо насправді **головне – це зміна управлінських методів, а не управлінських кадрів!**

При цьому оплата праці верхів, залежно від добробуту низів, зразу ж стане **головним рушієм нормалізації розвитку людства**. Стане однозначно зрозумілим вектор і мета **етнічної еволюції**: плем'я → союз племен → народність → народ → нація → людство. Тим більше, що в першому наближенні це вже достатньо обгрунтоване.

Особиста зацікавленість можновладців добробутом власних підданих автоматично спричинить і широкий та реальний попит громадян на вже наявне наукове пояснення суспільства і їх самих. А це, у свою чергу, гарантуватиме повсюдне і швидке замирення всіх воєн і гарячих точок на основі **взаємної вигоди**, замість сьогоднішньої, хибної в основі концепції компромісу.

Таким чином людство і справді зможе швидко та незворотно перейти до **усвідомленого прогресивного розвитку**. Бо тільки при цьому люди стануть **єдиним цілим економічно**, справді суб'єктом планетарної та космічної діяльності.

При цьому різко зменшиться чи й зовсім зникне попит на шкідливі речі: тютюн, спиртне, наркотики, зброю, надмірну хімізацію життя тощо. Відповідно зменшиться і їхнє виробництво, а це автоматично вивільнить буквально трильйони доларів річно для вирішення актуальних глобальних проблем, насамперед – бідності, кліматичних та космічних загроз і ризиків.

Тільки тоді закономірно вирівняється і освітній ценз всіх людей. Всі матимуть однаковий за суттю, **науково обгрунтований світогляд** і на його основі – ринкове мислення. А вже ринкове мислення стане підвалиною для надбудови особливостей регіональних, етнічних. Такий **ринковий світогляд** приведе до швидкого становлення **громадянина Землі** - ринкового за своєю суттю і етнічного за формою. Тобто, аж ніяк не фактично байдужого до всього сумнозвісного ліберального космополіта. І всі тоді реально усвідомлять, що живемо ми в одній **хаті**. Спільно з іншими живими істотами, як нам відомими, так і ще не відомими.

За такого розуміння людям буде легко сприйняти і прийняти також і інші цивілізації. На пошук яких, нагадаємо, людство вже давно і офіційно тратить великі ресурси. І все, наголошуємо, на основі і в рамках стратегії **хатоцентризму**.

Повторюємо, початкових, доказових знань про все це ми вже напрацювали тисячі сторінок професійних текстів. Цього цілком достатньо для конструктивного становлення і для творчого продовження **усвідомленого прогресу**. **Лишилося тільки якимось чином уникнути принципової і лютої протидії меншовартісних і заздрісних українців своїм же новаторам та їхнім досягненням.**

Бо весь світ вже настільки намучився із проблемами та безглуздям цієї цивілізаційної кризи, що з радістю прийме наукове пояснення її причин та шляхів взаємовигідного вирішення. Незалежно від авторів цієї революційної наукової новизни. Тим більше, що у найзагальніших рисах, ще на рівні фольклорних мрій, вона давно відома – все робити на основі доцільності економічної, з максимумом вигоди при мінімумі затрат.

То кому ж таку, **всесвітню просвітницьку роботу** масово продовжити, як не економістам?! Зрештою, це навіть справа їхньої професійної честі – сприяти чим швидшій заміні хибних критеріїв управління людством на єдино правильні - економічні.

Післямова

Крім створення наукових знань про суспільство і людину, ми, автори, маємо ще величезний сумний досвід щодо спроб впровадження української науково-технічної новизни. За десятки років наших марних інноваційних зусиль тисячі наших же офіційних наукових світил, високопосадовців, активістів, багатіїв, установ і організацій одержали від нас усні та письмові повідомлення, прохання, звертання і пропозиції по науковому сприянню вирішенню конкретних і найгостріших суспільних проблем.

Проте в абсолютній більшості наші адресати все це відверто зневажливо проігнорували. Лише відсотків 3 з них обмежилися формальними відписками та відмовками. І лише менше 0,01% повідомили, що вони ніби й не проти впровадження нашої новизни, але - і тут мільйон причин. І приблизно таке ж саме поневіряння мають всі решта українських новаторів із суспільнокорисними досягненнями своїми.

Тому стверджуємо однозначно: зараз практично всі **українці свідомо проти життя розумом власним**. Вони цілком свідомо хочуть бути тільки слухняними виконавцями чужої світової мудрості. Проте цієї мудрості на суспільну тематику все ще ніде нема в цілому світі. І, якщо ніхто не вкраде новизну нашу, то її не перевідкриють ще десятки років, із пояснених нами ж причин.

Тому ми сподіваємося, що лише крайня потреба практично всього людства зробити із бандитської РФ країну нормальну, змусить світові управлінські еліти вимушено звернути увагу на наш **науковий прорив**. Та й то за сприятливих обставин. Причому, якраз на конкретному прикладі путінського нападу на Україну. Все одно вже навіть світові "мудреці" зрозуміли, що самі ж вони всіх нас успішно завели у безвихідь своїми поступками та улесливистю до агресора.

А науково обґрунтоване, швидке і взаємовигідне вирішення цієї "братньої" агресії, можливе тільки під егідою ООН. Бо українці все закордонне сприймають покірно і беззаперечно. А злочинне керівництво РФ зараз вже й саме гарячково шукає шляхи, фактично, свого фізичного порятунку.

Насправді ж головною метою ООН є навчити основну частину населення РФ **жити власною працею**, а практично всіх українців – **жити власним колективним розумом**.

Саме так, тільки під егідою ООН, а не ЮНЕСКО чи якоїсь іншої профільної міжнародної організації. Адже світова бюрократія ще навіть не розуміє, що їм самим потрібно перейти від традиційної стратегії "батога і коржика" до науково обґрунтованого управління людством. А це означає – **навчати окремі національні еліти**, яким чином їм почати жити нормально і спокійно. І навчати їх в буквальному розумінні і кожного - форм післядипломної освіти напрацьовано достатньо.

І все це, повторюємо, вже доказово викладене українською мовою на рівні науковому, для теоретиків і науково-популярно – для всіх решти. Та ще й запропоновані необхідні **прикладні проекти**.

Тобто, таке замирення одночасно із ринковим реформуванням РФ та України можна реалізувати **за лічені місяці**. А вже успішне вирішення даного конфлікту дасть змогу застосувати цей справді миротворчий досвід на Близькому Сході, а потім – і по всій планеті. І т. д....

Тим більше, що альтернативних варіантів просто нема і не може бути. Наприклад, міжнародна організація по боротьбі з бідністю Oxfam повідомляє, що 62 найбагатші жителі планети володіють такими ж статками, що й бідніша половина(!) жителів планети, тобто, 3 600 000 000 чол. То куди вже гірше? [7]

І про певні наші критичні терміни щодо моральних та професійних якостей правлячих еліт - більшість з вас, шановні, їх обзивають ще гостріше. Хоч здавна відомо, що одна лише критика і образи нікому не додають ні знань, ні моралі. Відомо також, що проблема

грамотної і порядної влади не вирішується масовою заміною "шила на мило", а єдино – **навчанням їх грамотно керувати нами**. З тим, щоб у нашій, поки що **земній хаті**, запанував лад і порядок.

Проте й тут маємо добрячий парадокс. Адже в умовах навіть офіційної відсутності наукового (доказового, правдивого) пояснення властивостей суспільства та людини практично всі продуктивні професійні групи вимушено погоджуються із правлячими елітами в тому, що вирішення навіть локальних проблем і конфліктів – справа надскладна. А щодо кризи цивілізаційної – то вона, мовляв, навіть не під силу нинішньому людському інтелекту.

І це стверджують високосидячі персони, котрі самі зверхньо і принципово не вникали ні в діамат, ні в політекономію, науки, які людство спеціально створило для цілісного пояснення суспільства. Тобто, власну професійну безграмотність правлячі еліти і досі цілком щиро та серйозно вважають взірцем розуміння суспільства.?!

Хоч насправді загальна логіка такого масштабного реформування дуже проста – всього лише **платити верхам, залежно від добробуту низів**. Повторюємо: саме тим нашим самозакоханим верхам, які зараз принципово світоглядно і професійно безграмотні. Проте при цьому ці ж самі верхи ні на мить не сумніваються, що вся решта людства обов'язково гірша та дурніша від них самих.?!

І – що найсумніше – основна частина людства, яка всіх годує своєю працею, із цим погоджується. Хоч і прекрасно розуміє всі тонкощі високопродуктивної праці. Але фактично боїться застосувати ці ж самі вимоги до правлячих еліт.

Тому не менш важливо ще навчити продуктивні професійні групи елементарної людської та професійної гідності. Саме так, шановні годувальники людства, вимагайте якісної праці також і від наших еліт та платіть їм за результатами. В одній же хаті живемо.

Література:

1. Хата. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%82%D0%B0>
2. Медоуз Д. Х. и др. Пределы роста. М., 1991. - 207 с.
3. Політологія. За ред. О. І. Семківа, стор.180. Львів, вид-во "Світ". 1993.
4. Стежко Г.П. Гуманістичний потенціал плюралізму. [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://www.kntu.kr.ua/doc/nauk_zap_15/stat_15/zbirnik.pdf
5. Покращіть та підтримайте. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://politiko.ua/blogpost35891>
6. Мій блог. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://politiko.ua/blog-126384>
7. Доповідь Oxfam: Соціальна прірва між багатими та бідними поглиблюється. [Електронний ресурс]. - Точка доступу: https://www.oxfam.org/en/research/economy-1?utm_source=oxf.am&utm_medium=Znhx&utm_content=redirect

Kovalenko M.V.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Economics
Poltava State Agrarian Academy, Ukraine

PRACTICAL ASPECTS OF OPTIMIZATION INCOMING CASH FLOWS OF THE COMPANY

Коваленко М.В.

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
Полтавська державна аграрна академія, Україна

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВХІДНИХ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

The article deals with analysis and synthesis the directions cash flow optimization company. Solved cash flow optimization methods by the example of a particular company

Key words: cash flow, balance, synchronization, payment transactions, payment calendar, maximization of net cash flow

У статті проаналізовано та узагальнено напрями оптимізації грошових потоків підприємства. Розкрито методи оптимізації грошових потоків на прикладі конкретного підприємства

Ключові слова: грошові потоки, збалансування, синхронізація, платіжний оборот, платіжний календар, максимізація чистого грошового потоку

Оптимізація грошових потоків являє собою процес вибору найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням умов і особливостей здійснення його господарської діяльності. Основу оптимізації грошових потоків підприємства складає забезпечення збалансованості обсягів надходження і вибуття грошових коштів. Основними напрямками оптимізації грошових потоків підприємства є (рис. 1):

1. Збалансування обсягів грошових потоків. Це напрямок оптимізації грошових потоків підприємства, покликаний забезпечити необхідну пропорційність обсягів позитивного і негативного їх видів [1, с. 499].

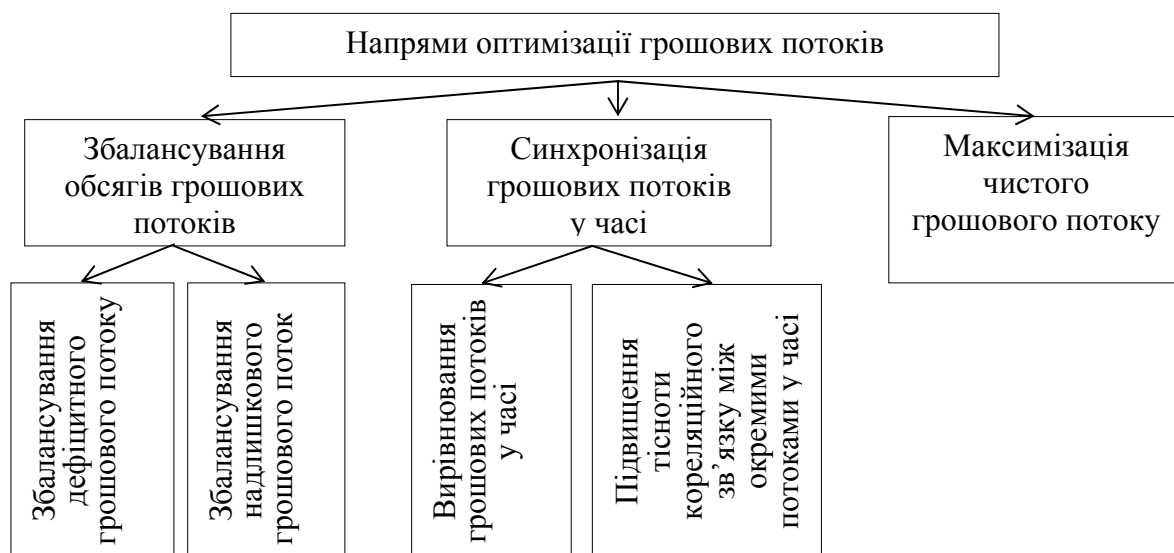

Рис. 1. Напрями оптимізації грошових потоків підприємства

На результати господарської діяльності підприємства негативний вплив чинять як дефіцитний, так і надлишковий грошові потоки.

Негативні наслідки дефіцитного грошового потоку проявляються у зниженні рівня ліквідності і платоспроможності підприємства, зростанні простроченої кредиторської заборгованості постачальникам сировини і матеріалів, підвищенні частки простроченої заборгованості за отриманими фінансовими кредитами, затримках виплати заробітної плати (з відповідним зниженням рівня продуктивності праці персоналу), зростанні тривалості фінансового циклу, зниженні рентабельності використання власного капіталу та активів підприємства.

Негативні наслідки надлишкового грошового потоку проявляються у втраті реальної вартості тимчасово вільних коштів від інфляції, втраті потенційного доходу від невикористаної частини грошових активів у сфері короткострокового їх інвестування, що в кінцевому підсумку також негативно позначається на рівні рентабельності активів і власного капіталу підприємства.

Методи збалансування дефіцитного грошового потоку спрямовані на забезпечення зростання обсягу позитивного і зниження обсягу негативного їх видів. Зростання обсягу позитивного грошового потоку в перспективному періоді може бути досягнутий за рахунок наступних заходів: залучення стратегічних інвесторів з метою збільшення обсягу власного капіталу; додаткової емісії акцій; залучення довгострокових фінансових кредитів; продажу частини (або всього обсягу) фінансових інструментів інвестування; продажу (або здачі в оренду) невикористовуваних видів основних засобів.

Зниження обсягу негативного грошового потоку в перспективному періоді може бути досягнуто за рахунок наступних заходів: скорочення обсягу і складу реальних інвестиційних програм; відмови від фінансового інвестування; зниженні суми постійних витрат підприємства.

Методи збалансування надлишкового грошового потоку підприємства пов'язані із забезпеченням росту його інвестиційної активності. В системі цих методів можуть бути використані: збільшення масштабів розширеного відтворення операційних необоротних активів; прискорення періоду розробки реальних інвестиційних проектів і початку їх реалізації; здійснення регіональної диверсифікації операційної діяльності підприємства; активне формування портфеля фінансових інвестицій; дострокове погашення довгострокових фінансових кредитів.

2. Синхронізація грошових потоків у часі. Цей напрямок оптимізації грошових потоків підприємства покликаний забезпечити необхідний рівень його платоспроможності при одночасному зниженні розміру страхових резервів грошових активів. Тим самим, необхідно добиватись того, щоб грошові надходження найкращим чином співпадали з грошовими виплатами. Це допомагає скоротити залишок грошових засобів на рахунку, зменшити банківські кредити, збільшити прибуток [1, с. 501].

Розглянемо на прикладі, чи достатньо на конкретному підприємстві грошові потоки синхронізовані в часі (табл. 1).

Як видно з даних табл. 1 підприємство наприкінці кожного року дослідження має позитивний залишок грошових коштів на розрахунковому рахунку, однак, величина цього залишку впродовж досліджуваного періоду зменшилась на 879 тис. грн.

Таблиця 1

Динаміка синхронності формування грошових потоків підприємства за видами діяльності, 2010-2014 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+,-)
	2010	2011	2012	2013	2014	
Чистий рух коштів від операційної діяльності, тис. грн	-8143	13495	-28139	-16341	8988	17131
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності, тис. грн	5	-8505	-54592	-4320	3016	3011
Чистий рух коштів від фінансової діяльності, тис. грн	8419	-5086	83936	35959	-28178	-36597
Чистий рух коштів за звітний період, тис. грн	281	-96	1205	15298	-16174	-16455
Залишок коштів на початок року, тис. грн	978	1259	1187	2398	16544	15566
Залишок коштів на кінець року, тис. грн	1259	1163	2392	16544	380	-879

У процесі синхронізації грошових потоків у часі використовуються два основних методи – вирівнювання і підвищення тісноти кореляційного зв'язку між окремими видами потоків.

1. Вирівнювання грошових потоків спрямовано на забезпечення збалансованості їх обсягів у розрізі окремих інтервалів розглянутого періоду часу [1, с. 501]. Цей метод оптимізації дозволяє усунути в певній мірі сезонні і циклічні розходження у формуванні грошових потоків (як позитивних, так і негативних), оптимізуючи паралельно середні залишки грошових коштів і підвищуючи рівень ліквідності. Головне завдання вирівнювання руху грошових коштів – перевірити реальність джерел надходження коштів і обґрунтованість витрат, синхронність їх виникнення, визначити можливу потребу в позикових коштах. Крім річного плану руху грошових коштів необхідно також розробляти короткостроковий план на короткі проміжки часу (місяць, декаду) у формі платіжного календаря.

Платіжний календар – це план організації виробничо-фінансової діяльності, в якому календарно взаємопов'язані всі джерела грошових надходжень та витрати за певний відрізок часу. Він повністю охоплює грошовий обіг організації; дає можливість пов'язати надходження грошових коштів і платежі в готівковій та безготівковій формі; дозволяє забезпечити постійну платоспроможність і ліквідність [2].

З метою виявлення достатності грошових коштів для забезпечення поточної діяльності досліджуваного підприємства у розрізі кварталів складемо платіжний календар, де відобразимо планові доходи і витрати підприємства з розбивкою по кварталах (табл. 2).

Таблиця 2

Платіжний календар підприємства, 2014 р., тис. грн

Показники	Квартал 1	Квартал 2	Квартал 3	Квартал 4	За рік
Кошти на початок періоду	16544	20768,71	26804,01	47927,56	16544
Надходження коштів:					
Виручка від реалізації продукції	9763,25	13947,5	48816,25	66948	139475
Кошти в розпорядженні	26307,25	34716,21	75620,26	114875,56	156019
Витрати коштів:					
Придбання сировини і матеріалів	3743,74	5348,2	18718,7	25671,36	53482
Придбання устаткування	-	-	4000	-	4000
Оплата праці основного персоналу	1854,93	2649,9	9274,65	12719,52	26499
Виробничі накладні витрати	2887,22	4124,6	14436,1	19798,08	41246
Адміністративні витрати і витрати на збут	796,39	1137,7	3981,95	5460,96	11377
Усього грошових виплат	5538,54	7912,2	27692,7	37978,56	79122
Надлишок (дефіцит) грошових коштів	20768,71	26804,01	47927,56	76897	76897

Як видно з даних табл. 2, підприємство працює прибутково, залишаючи на кінець кожного кварталу позитивні залишки грошових коштів. Так, величина залишку грошових коштів на кінець 4 кварталу на 56129 тис. грн більша від залишку коштів на кінець 1 кварталу. Наявність позитивного залишку на кінець того чи іншого розрахункового періоду, безперечно, є свідченням грамотного управління грошовими потоками, однак, наявність надмірних залишків «заморожує» ці кошти в запасах, відволікаючи їх від виробничого процесу.

2. Підвищення тісноти кореляційного зв'язку між потоками досягається шляхом використання системи «прискорення – уповільнення платіжного обороту». Суть цієї системи полягає в розробці на підприємстві організаційних заходів щодо прискорення залучення грошових коштів та уповільнення їх виплат в окремі інтервали часу для підвищення синхронності формування позитивного і негативного грошових потоків [1, с. 501].

Прискорення надходження грошових коштів можна досягти за допомогою впровадження наступних заходів: збільшення розміру цінкових знижок покупцям при здійсненні готівкових розрахунків; забезпечення часткової або повної передоплати за затребувану на ринку продукцію; скорочення строків надання товарного кредиту; прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості; використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості; відкриття «кредитної лінії» в банку, що забезпечує оперативне надходження коштів при необхідності термінового поповнення залишку грошових активів.

Ефективний механізм оптимізації грошових потоків дозволяє раціонально планувати формування і використання грошових коштів і, відповідно, збільшувати вхідні грошові потоки підприємства.

Література:

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент : [учебный курс] / И.А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 655 с.
2. Моїсєєва О. Планування та оптимізація грошових потоків в компанії : [електронний ресурс] / О. Моїсєєва // Україна фінансова. Режим доступу: <http://www.ufin.com.ua>.
3. Олійник О.О. Логіко-структурна модель платіжного календаря в управлінні грошовими потоками підприємств АПК / О.О. Олійник // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 1(9). – С. 106-110.

Krivoruchkina E.V.

PhD,

SHEI «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Ukraine

KEY ELEMENTS OF ORGANIZATIONAL COMPANY DESIGN

Actualized problem of organizational design of the company. Argued its key elements, which are organized in blocks: the psychological, cognitive, communication, resource.

Keywords: *organizational design, mentalitet, organizational trust, corporate culture, communication*

The transition from an industrial economy to a knowledge economy is accompanied by a transformation of the traditional concept of "organizational structure" to a more mobile and flexible - "organizational design (architecture)." The development problems of its formation involved many researchers: P. Lawrence, J. Lorsch, A. Rice, J. Thompson, P. Blau, R. Shoenherr, G. Childe, R. Mansfield, J. Hage, M. Aiken, G. Galbraith, D. Nadler, M. Tushman, M. Misha et al. Scientists agree that the organizational design implies the harmonization of the various elements of the system to achieve the targets of the organization.

A consensus on its key elements hasn't formed yet. It is advisable to include the remuneration system of training, monitoring system, organizational culture, organizational values, and leadership style guide to the traditional elements of the system. The spectrum of elements is constantly updated with new:

- support from senior management, autonomy at work, high bandwidth of organizational boundaries (*Hornsby, Kuratko, Zahra, 2002*) [1, p. 49-67];
- the system of institutional support (*Antoncic, Hisrithch, 2004*) [2, p. 520];
- the level of intra- Entrepreneurship (*Morris, Allen, Shindehutte, Avila, 2006*) [3, p. 475];
- the autonomy of the work, the number of business initiatives (*Hornsby, Kuratko, Shepherd, Bott, 2009*) [4, 236-247].

Modern business format actualize the formation of organizational design, which, on the one hand, will focus on the search for new opportunities in the external environment, and on the other - will be able to maintain and develop sources of competitive advantage within the company [5, p. 118]. This organizational design is the external design of the structure, shown in the synergistic effect of the use of knowledge and information as a key competence of the company. Based on the content analysis of scientific sources, the authors identified four blocks of elements of organizational design:

1. psychological block - mindset, the dominant logic, mental model of staff, motivation frame;
2. cognitive block - endogenous routine and rules, the system of general knowledge;
3. communication - business contact, corporate culture, organizational confidence;
4. resource block - information architecture, technological prototype, corporative memory.

Detailing the elements of the first block:

- mindset of senior management allows us to characterize the established notions that exist in the subconscious of its subjects and defines a sense of special situations and methods of action in them [6, p. 188];

- dominant logic - way of perceiving specificity of managers led by the business and make decisions about the allocation of resources resulting from the previous management experience [7, p. 490];

- the mentality is considered by us as a kind of code as a subconscious action program. It determines the behavior of economic agents and the team as a whole.

Regulations, rules, procedures and organizational standard behavioral regularity of economic agents are revealed through the concept of "routine" [8, p.818], the totality of which is constructed and modified by individuals as the bearers of knowledge and professional competence. The level of competence extends the range of straight perception of formal regulations and routine actions and updates their level of comprehension, which, respectively, fills their situational creativity and

spontaneity. At the same time, management creativity is understood by us not as a psychological characteristic of the creative leaders as well as the spontaneous generation of new solutions, the reorganization of existing plans and activities in an uncertain environment.

The characteristic features of the present stage of development of a new type of business are reflected in the fact that the acquired knowledge, skills and experience can no longer be owned by one entity, and distributed among the other participants of the interaction. Dynamic mobilization of professional competencies should take place in the coordinates joint activities, key features of which are:

- 1) the integrity of a complex economic system;
- 2) concrete structural objectivity of management;
- 3) goal orientation, unity, consistency and continuity of management activities;
- 4) regulation of management functions based on time parameters.

This joint activity defines the key elements of the communication unit and the organization of communication networks. It is defined by:

- procedural - as a change in roles and status;
- structurally - as a system of communication between the participants;
- analytically - as a set of mutual funds;
- phenomenological - as a system of individual manifestations of interaction associated with the peculiarities of the subject of management or of the joint venture [9, p. 94].

An important element of the communication unit is a business contact, accumulating a communicative, perceptual, intellectual and moral quality of the person. The interaction between the subjects of an ongoing dialogue, which is realized through observation, analysis, understanding of intentions and prospects for further cooperation. Skills of business contact associated with the development of communicative competence as a combination of special communicative, interactive and perceptive knowledge.

The effectiveness of this process is determined by a corporate culture that complements organizational trust. Without prejudice to the principles of the formation of the purposes of economic activity, it significantly expands the range of possible options for management of the company. Organizational trust determines the character and integrity of communications interactions, is an instrument of ordering social and economic relations, and reduces the level of uncertainty of stakeholders.

The totality of the results of economic agents semantic information architecture forms of organization, including the real (the reflection of objective processes and phenomena), conceptual (idea of the real state of things) and perceptual (individual assessment of the economic agent) sector. The dynamic nature of information architecture determines the shape of the flow of information, which is differentiated:

- 1) based on the subject orientation information resources;
- 2) based on the ordering methods and application methods of their organization;
- 3) taking into account the cognitive and competency characteristics of information actors involved in the development of the company.

Organizational design company defines its management practices. Applying semantic concept of "practice", the author understands it as expedient and purposeful activity for a particular purpose. The parameterization of management tasks should be based on the dynamic balance of the interests of stakeholders. This determines the feasibility of introducing two concepts - "event" and "situation". The event is regarded by the author as pooling and streamlining of various circumstances into one sense, and the situation - as a disposition, the specific location of the circumstances, including internal (attitudes, goals, expectations) requiring choice of action, decision-making. The concept of "situation" is important, first of all, because it is conceptualized the spatial aspect of performance management. This priority becomes subjective and timely identification of events and situations that are caused by the discrete space-time changes.

The symbiosis of action and the context is the basis of management practices, provides a constructive vision of reality and prospects; practice-oriented growth performance based on

situational configurations of local situations: the alignment of the spatial boundaries of the functioning of enterprises (boundary-work), the direction of the transition from one phase to another space (boundary crossing). With this in mind, the development of the organizational design of the company contributes to the deepening functional content between its members and the development of new forms of interaction, which increases the degree of creativity and individuality and activity.

References:

1. Hornsby J.S. Middle managers' perception of the internal environment for corporate entrepreneurship: Assessing a measurement scale / J.S. Hornsby, D.F. Kuratko, S.A. Zahra // *Journal of Business Venturing*. – 2002. – 17 (1). – P. 49–63.
2. Antoncic B. Corporate entrepreneurship contingencies and organizational wealth creation / B. Antoncic, R.D. Hisrich // *Journal of Management Development*. – 2004. – 23 (5/6). – P. 518–550.
3. Morris M.H. Balanced control systems as a mechanism for achieving corporate entrepreneurship / M.H. Morris, J. Allen, M. Shindehutte, R. Avila // *Journal of Managerial Issues*. – 2006. – 18 (4). – P. 468–493.
4. Hornsby J.S. Managers' corporate entrepreneurial actions: Examining perception and position / J.S. Hornsby, D.F. Kuratko, D.A. Shepherd, J.P. Bott // *Journal of Business Venturing*. – 2009. – 24 (3). – P. 236–247.
5. Широкова Г.В. Становление внутрифирменного предпринимательства в российской компании: формирование, развитие и перспективы / Г.В. Широкова, Я.С. Ежова // *Российский журнал менеджмента*. – 2012. – Том 10. – № 1. – 2012. – С.117–140.
6. Herbert P. Creating a global mindset / P. Herbert // *Thunderbird International Business Review*. – 2000. – No. 42 (2). – P. 187–200.
7. Prahalad C.K. The dominant logic: A new linkage between diversity and performance / C.K. Prahalad, R.A. Bettis // *Strategic Management Journal*. – 1986. – No. 7 (6). – P. 485–501.
8. Becker M.C. A framework for applying organizational routines in empirical research: Linking antecedents, characteristics and performance outcomes of recurrent interaction patterns / M.C. Becker // *Industrial and Corporate Change*. – 2005. – 14(5). – P. 817–846.
9. Криворучкіна О. В. Комунікаційне поле управлінської взаємодії в організації / О. В. Криворучкіна // *Стратегія економічного розвитку України : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана», Укр. союз промисловців і підприємців, Ін-т світової екон. і міжнар. відносин НАН України ; редкол.: В. А. Верба (голов. ред.) [та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2015. – Вип. 36. – С. 92–98.*

Loiko D.M.

PhD, Associate Professor

Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

FORMATION OF COMPETITIVE EDGE SEWING ENTERPRISES AS A FACTOR RAISING THEIR ECONOMIC SECURITY

Лойко Д.М.

кандидат економічних наук, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ШВЕЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЇХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

The article analyzes the reasons for the low competitiveness of domestic garment enterprises in the contemporary economy, analyzes the factors that influence the formation of the modern garment enterprises competitive advantages discussed perspective directions creating competitive advantages garment enterprises in the integration of Ukraine into the European Union.

Keywords: *sewing enterprise competitive advantage, economic security, the level of partnership, European integration.*

В статті проведено аналіз причин невисокої конкурентоспроможності вітчизняних швейних підприємств в сучасних умовах господарювання, проаналізовано чинники, які впливають на формування сучасних конкурентних переваг швейних підприємств, розглянуті перспективні напрями формування конкурентних переваг швейних підприємств в умовах інтеграції України до Європейського Союзу.

Ключові слова: *швейні підприємства, конкурентні переваги, економічна безпека, рівень, партнерство, Євроінтеграція.*

Основним пріоритетним напрямом сталого розвитку української економіки є успішний розвиток вітчизняних підприємств, одними з яких є швейні підприємства. Досягнення підприємством довготривалого ринкового успіху в умовах ринкової економіки

можливо за рахунок удосконалення і використання дієвих організаційно-економічних важелів управління конкурентоспроможністю та формування конкурентних переваг, що виступає запорукою виживання та сталого його ефективного функціонування.

Однією з відмінностей вітчизняних швейних підприємств від їх закордонних конкурентів є те, що вони у кілька разів менш ефективні і капіталомісткі. Тому, для забезпечення власної конкурентоспроможності необхідно, вкладати в розвиток стільки ж ресурсів, скільки вкладають закордонні конкуренти, що дуже проблематично, або концентрувати свої ресурси тільки на самих перспективних напрямках діяльності і розвитку фірмових компетенцій.

Аналіз динаміки виробництва швейних виробів вітчизняними швейними підприємствами (табл. 1) надає можливість зробити наступні висновки.

Таблиця 1

Аналіз динаміки виробництва швейних виробів вітчизняними швейними підприємствами за 2012-2014 рр. (складено автором за даними [1])

Назва асортиментної групи швейної продукції	Рік			Відхилення 2014 р. до 2012 р.,
	2012	2013	2014	
Пальта, дошовики, напівпальта, накидки, плащі, анораки, плащі та куртки вітрозахисні, куртки теплі, уключаючи лижні та вироби подібні, крім трикотажних, чоловічі та хлопчачі, тис. шт.	470	522	476	1,28
Костюми, крім трикотажних, чоловічі та хлопчачі, тис. шт.	494	418	317	- 35,83
Піджаки, блейзери, крім трикотажних, чоловічі та хлопчачі, тис. шт.	837	804	812	- 2,99
Пальта, напівпальта, накидки, плащі, анораки, плащі та куртки вітрозахисні, куртки теплі, уключаючи лижні та вироби подібні, крім трикотажних, жіночі та дівчачі, мтис. шт.	1700	1500	1300	- 23,53
Костюми, крім трикотажних, жіночі та дівчачі, тис. шт.	307	198	148	- 51,79
Жакети, блейзери, крім трикотажних, жіночі та дівчачі, тис. шт.	1800	1300	1400	- 22,22
Сукні, крім трикотажних, жіночі та дівчачі, тис. шт.	1700	1600	1500	- 11,76
Предмети одягу, аксесуари до одягу з хутра (крім капелюхів та уборів головних інших), тис.шт.	8,4	7,7	25,3	зросло у 3,01 рази

Виробництво всіх асортиментних груп швейних виробів за три роки (2012-2014 рр.) значно зменшилось, крім предметів одягу та аксесуарів із хутра, виробництво яких зросло у 3 рази та пальт чоловічих, виробництво яких зросло тільки на 1,28 %. Найбільш суттєво знизилось виробництво жіночих костюмів на 51,79 %, костюмів чоловічих на 35,83 %, жіночих пальт на 23,53%, жіночих жакетів на 22,22 %. Цей асортимент швейних виробів відноситься до найбільш трудомісткої продукції, виробництво якої вимагає від підприємства відповідного технічного оснащення та високої кваліфікації робітників. Зниження обсягів виробництва такої трудомісткої продукції можна пояснити і тим, що більшість швейних підприємств працювало та працює за толінговими схемами на давальницькій сировині. Замовниками, як правило, є європейські фірми. Підвищення рівня заробітної плати українським робітникам збільшує витрати на виготовлення швейної продукції, тому європейські замовники переводять свої замовлення в країни Азії, де рівень заробітної плати нижчий. Для збереження вітчизняних швейних підприємств, їх накопиченого досвіду та колективів доцільно збільшувати обсяги виробництва якісного одягу для внутрішнього ринку. Українські споживачі цінують якісний одяг і надають перевагу одягу вітчизняного виробництва, тому доцільно розробляти та впроваджувати у виробництво моделі одягу для вітчизняного споживача.

Конкурентні переваги є головною метою й результатом господарської діяльності підприємства і проявляються або в більш низьких, ніж у конкурента витратах, або у спроможності вимірювати і контролювати додану вартість, яка перевищує додаткові витрати від диференціації [2].

До особливостей діяльності вітчизняних швейних підприємств, які забезпечують формування стійких конкурентних переваг слід віднести наступне.

1. Якість продукції (послуг), що допомагає компанії привертати і утримувати покупців. Більшість підприємств розглядають якість як високоефективний засіб обійти конкурентів за допомогою постійної пропозиції на ринок товарів та послуг, що за допомогою вищих якісних характеристик краще задовольняють потреби споживачів, ніж аналогічна продукція конкурентів. Що стосується одягу, то крім якості покупці цінують також і сучасність, моделей, відповідність моді, зручність, комфортність, можливість підкреслити свої особисті якості. Тому до одягу споживачі висувають більше вимог, ніж до інших товарів.

2. Висока ефективність, яка дозволяє виробляти продукцію з нижчими витратами в порівнянні з витратами конкурентів. Економічний ефект є абсолютним показником, що характеризує результат діяльності у грошовій оцінці. В свою чергу, економічна ефективність є відносним показником, що дає змогу порівняти одержаний ефект з витратами, які необхідно здійснити для одержання запланованого ефекту. У виробництві одягу існує певна класифікація, яка складається із люкс-класу, «від кутюр», «пред-а-порте» та дифузійних брендів, або ще їх називають кежул-брендами. Ця градація дає можливість порівнювати витрати певного швейного підприємства із витратами конкурентів саме в визначеному діапазоні виробництва моделей одягу. Порівнювати витрати між собою на виробництво класу люкс-моделей і кежул-моделей не має сенсу, зрозуміло, що на виробництво моделей одягу люкс класу витрати в декілька разів вище, ніж для моделей повсякденного одягу.

3. Орієнтація на споживача продукції підприємства. Швейні підприємства, які можуть швидко змінити свій асортимент продукції, завжди будуть мати певні переваги перед конкурентами. Моделі одягу, завдяки моді, сезонам та смакам споживачів швидко змінюються. Швейні підприємства, які можуть швидко змінити технологічні схеми пошиття для різних моделей одягу беззаперечно сформулюють свої конкурентні переваги.

4. Стабільність колективу підприємства. Низька плинність кадрів є беззаперечною конкурентною перевагою швейного підприємства. Працівники, які мають необхідну кваліфікацію і достатній досвід роботи, а також які спрацьовані в єдиному колективі, виконують роботу краще і якісніше. Відповідно зменшуються витрати на переробку бракованої продукції.

5. Технічне оснащення підприємства. Технічне оснащення сучасного швейного підприємства має важливе значення для формування конкурентних переваг. Зважаючи на те, що на території України обладнання для швейних підприємств не виготовляється, то інвестування в сучасне обладнання є доцільним для швейних підприємств.

6. Інновації. За проведеними дослідженнями світових тенденцій в галузі одягу більшість інновацій стосується саме матеріалів для виготовлення одягу, створення нових матеріалів або матеріалів із новими властивостями. Дуже велике значення для виготовлення одягу мають матеріали, які виготовлені із застосуванням нанотехнологій і які мають унікальні властивості водо- та брудо- відштовхуючі, негорючі та інші. Інноваційним беззаперечно є і дизайн моделей одягу. Кожна дизайнерська модель одягу є інноваційною. За існуючим законодавством України авторське право на дизайнерську модель одягу захищається отриманням патенту на промисловий зразок. Оформлення такого патенту потребує певних знань, часу та коштів, тому багато українських дизайнерів не захищають свої моделі одягу патентами. Це несе певні загрози щодо копіювання та розповсюдження аналогічних моделей одягу іншими виробниками, що в свою чергу, приводить до втрати частини прибутку авторами моделей одягу [3].

Формування стійких конкурентних переваг забезпечує і необхідний рівень економічної безпеки швейного підприємства. За проведеними дослідженнями основними загрозами, які знижують рівень економічної безпеки швейного підприємства є наступні: зростаюча конкуренція серед швейних підприємств внаслідок поглиблення глобалізаційних процесів; залежність вітчизняних швейних підприємств від імпорту обладнання і сировини для виготовлення моделей одягу; зниження престижності праці на швейному підприємстві для працівників із-за низького рівня оплати праці; низька мотивація розробки та впровадження інновацій.

Рівень економічної безпеки швейного підприємства залежить від ефективної діяльності всіх його підсистем, на які здійснюють вплив фактори зовнішнього та внутрішнього середовища. Додатковими джерелами загроз діяльності швейного підприємства можуть бути усвідомлені або неусвідомлені дії фізичних та юридичних осіб, а також збіг об'єктивних обставин.

Для ефективного управління рівнем економічної безпеки промислового, зокрема, швейного підприємства доцільно виділяти функціональні складові. Різні автори виділяють різну кількість функціональних складових від 4 до 14. Для швейного підприємства доцільно виділити наступні функціональні складові: фінансову, виробничу або техніко-технологічну, кадрову, інноваційну, маркетингову, силову, інтерфейсну. Ефективне управління економічною безпекою швейного підприємства відбувається за допомогою визначення й аналізу наявних та потенційних загроз господарській діяльності за кожною із її функціональних складових [4]. Враховуючи значний обсяг інформації, яку необхідно опрацювати при формуванні конкурентних переваг, швейним підприємствам доцільно застосовувати спеціальні комп'ютерні програми.

Процес формування стійких конкурентних переваг вітчизняними швейними підприємствами в умовах Євроінтеграції передбачає підвищення рівня економічної безпеки та створення певного запасу міцності за рахунок впровадження різного роду інновацій та інноваційних технологій.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Основні показники соціально-економічного розвитку України: [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
2. Портер М.Е. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / М.Е. Портер; пер. с англ. И. Минервина - 2-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 452 с.
3. Лойко Д.Н. Основные направления внедрения инноваций на швейных предприятиях /Д.Н. Лойко// The International Scientific and Practical Congress of Economists and Lawyers "Always ahead facing the unknown", professional scientific publication, - ed. dep.: Geneva (Switzerland), Minsk (Republic of Belarus), Odessa (Ukraine), St. Petersburg (Russian Federation), 2014.- P. 191-193.
4. Лойко В.В. Загрози економічній безпеці промислового підприємства: сутність та класифікація /В.В. Лойко// Ефективна економіка. – 2015. - № 10 -[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.economy.nayka.com.ua/

Anelia Lyubenova,
PhD, Assistant Professor
University of Ruse "A. Kanchev"

ACCOUNTING - A SOURCE OF INFORMATION FOR FINANCIAL MANAGEMENT OF FARMS

The purpose of this article is to clarify the role and importance of accounting as an information system for the effective financial management of farms. The performance of the financial management could not be achieved without proper accounting information assurance which takes into consideration the particularities of the agrarian sector. Based on a survey on the state of financial and accounting information assurance in Bulgarian farms, conclusions are drawn in terms of reporting, planning, analysis and control of information regarding the financial management aimed at ensuring liquidity in the short term and profitability in the long term. The information is gathered in the period after the harmonization of national accounting standards for financial statements of small and medium enterprises (NFRSSME) with International Accounting Standards (IAS), which determines a specific business environment in which farms in Bulgaria have carried out their activities. The main findings allow to conclude that the improvement of

information assurance for the financial management of farms will allow maintaining a stable level of liquidity and profitability.

Keywords: *accounting, financial management, farm.*

Farms must report and analyze changes in the economic and financial indicators as well as changes in the environment, not only to survive but also to realize growth in their development. The importance of information assurance in the preparation and adoption of effective financial solutions presents demanding requirements for the information (in terms of significance, completeness, reliability, timeliness, understandability, relevance or selectivity, comparability and efficiency) provided by an accounting information system.

The accounting information system should be further developed according to the needs of farms and the characteristics of the sector in which they operate. After the accession of Bulgaria to the EU most of the farms are financially weak and with high dynamics of bankruptcies [6; 7]. The majority of micro and small farms in the agrarian sector shows that in the future the low turnover and profits will continue, which means that the problems with low levels of liquidity and profitability will continue as well. One must not forget that most often small farms do not maintain accounting, which in turn worsens the quality of their financial management, and in many cases even depriving them completely from such management. Agricultural census in Bulgaria, conducted in 2003, on the eve of the country's membership in the European Union, shows that 95.8% of the farms do not keep accounts. 3.2% of the farms are just submitting references to revenue and expenditure, and nearly 1% of the farms keep bilateral and unilateral accounting. The second census in 2010 found that the situation remains practically unchanged - 90.4% do not keep accounts, 6.6 percent are satisfied with the statement of income and expenditure, and only 3% maintain bilateral and unilateral accounting [4]. This shows that among all causes of financial instability and weakness of farms in Bulgaria, poor financial management also contributes significantly to the low levels of liquidity of most of them.

The purpose of this article is to clarify the role and importance of accounting as a source of information for financial management of farms.

The main objectives of the study are:

- To substantiate the importance of accounting as a basis for studying the present, based on the past and in the view of the future development of farms;
- To establish the status of financial and accounting assurance of farms in making financial and managerial decisions to ensure their liquidity and profitability.
- To outline the prerequisites for improving the financial management of farms.

Sound financial management of farms, provided on the basis of the appropriate accounting information assurance, is crucial to achieving short-term liquidity and profitability in the long term. Effective development of farms imposes that their activities are continuously monitored, recorded, analyzed and adjusted. All these activities, comprising the essence of management, are built upon an information process aimed at preserving the integrity of the farm and maintaining a stable level. Reaching this level can be done in compliance with the principles of scientific management, starting with the principle of monitoring, and going through the principle of concreteness and causation which allow for objectivity in reporting the actual business operations, and reaching the summary and analysis of the ongoing economic processes and phenomena. By applying the descriptive, evidential, and informational accounting functions one predicts the future development of the farm, manifesting the analyst function in the assessment of its financial state. Thus accounting becomes a source of financial and accounting information for analysis and synthesis, and from an information system for the past and a control system for the present, accounting becomes a predictive system of the future, i.e. manifests the prognostic function of accounting, which contributes to monitoring, analyzing, and controlling the magnitude, dynamics, and structure of capital, cash payments and cash receipts as a factor influencing liquidity and turnover of its working capital. Combining educational function with the function of knowledge allows the subjective factor to apply different quantitative methods of evaluation (probability theory, modeling, linear programming, etc.) in the

analysis of financial and capital structure, the selection of an effective way of funding permanent capital invested in fixed assets and working capital invested in current assets, etc.

This allows to outline directions for further use of accounting in financial management of farms:

- Turning accounting into an information system for in-depth analysis, evaluation and regulation of the financial state and financial performance of the farm by applying of the predictive function, i.e. accounting becomes the source of data for the analysis and synthesis and thus becomes an information system;

- Improvement of the control function of accounting in order to ensure rhythmic and efficient operation of the farm, within certain parameters;

- Providing a rich database on financial resources available to the farm from the standpoint of their safety and return, by creating conditions for the implementation of the capital mechanism as a means of harmony and disharmony between equity and debt capital to determine the limits within which it can vary; to secure liquidity and turnover by creating and ensuring a proper structure of working capital, etc.;

- The role of the subjective factor in the management of economic processes.

Organization of accounting in farms must take into account the intertwining of technology with biological processes. This requires differentiated specific objects of accounting coverage: fixed biological assets, short-term biological assets, live animals and plants exposed to biological transformation, agricultural products obtained from them, accounts with members of the cooperative, reporting of funding (from government and non-governmental donations), relationships with landowners (rented land and lease; under contract for mechanized services, etc.).

With the implementation of the SS 41 Agriculture by the National Financial Reporting Standards for small and medium enterprises (NFRSSME) and International Accounting Standard (IAS) 41 Agriculture of the International Financial Reporting Standards (IFRS) for reporting these objects, in practice many difficulties encountered are caused by the inadequacy of the standard, the insufficient linkage of problems with other standards, the possible reporting options, etc. The valorization of biological assets and agricultural produce in a way which is different from the other assets, directly affects the reporting of crop and livestock farming and the calculation of the actual cost of agricultural production [1]. SS 41 Agriculture and IAS 41 Agriculture aim to determine the accounting treatment and communication of issues related to agricultural activities, i.e. management of the biological transformation of biological assets.

Improvement of accounting in farms requires placing the emphasis on the process of financial planning and organizing appropriate accounting, providing control of liquidity in the short term and active management of the capital structure, ensuring profitability in the long run by making full use of the accounting functions.

According to the census of farms in Bulgaria in 2010 the total number was 370 222. Small farms are those with a utilized agricultural area (UAA) of 0 to 1 ha (or 10 da) according to criteria UAA. Farms with UAA up to one hectare were 248,015 or 67% of total holdings. Farms having from 10 to 20 da are 46,944, and those managing from 20 to 100 da are 41,124. The two groups together represent 23.8% of the total number of counted farms. Combined with farms up to 10 da they already represent 90% of farms that mainly constitute the group of farms that do not keep accounts or maintain only reports on revenues and expenses. They are the ones who need the most information assurance for their financial management for their own liquidity and profitability.

The existing model of financial management in farms of the Republic of Bulgaria can not adequately satisfy the conditions in which they operate. The peculiarities of the financial activities of the farms and the main problems seen in their financial state can be reduced to their low purchasing power, which is the result of shortage of funds. Indicators of this problem are rooted in the relatively low liquidity of farms during certain periods of the year due to objective reasons (related to the biology of cultivated plants and animals), so they have difficulties with paying their obligations to creditors. Farms often have excessive debt to the budget, personnel and low liquidity due to the reduction of net working capital and other subjective or objective reasons. Additionally,

the reduction of financial independence is expressed by the insufficient level of financing of the current activity at the expense of own funds. Therefore, the cause of financial difficulties for many of the existing farms is the fact that they have irrational management of working capital and major debtors' indebtedness. For the purpose of financial analysis, the provided accounting information cannot be easily verified, sometimes lacks evidence of reliability, is not always complete, or not sufficiently analytical. This requires strengthening the role of accounting as information and control system in analyzing and forecasting the financial state and profitability of farms and maintaining liquidity within certain limits.

The accounting of Bulgarian farms does not ensure the necessary analytics, timeliness and operational efficiency, as well as other characteristics of information for analysis and monitoring of financial indicators, and for assuring of the trends that will be used in forecasting and planning (lack of task integration of financial planning with accounting and control).

Improvement of financial management requires the investigation and analysis of the state of financial accounting information assurance to farms. The data from the two censuses of farms in Bulgaria show that in 2003 in the region of Ruse 97.7% of the farms do not keep accounts, but only 0.9% maintain a report of income and expenditure, 0.4% unilateral accounting and 1% double entry accounting. The data regarding Targovishte District is almost identical- 98.5% of the farms do not keep accounts, but only 0.6% maintain a report of income and expenditure, accounting 0.2% unilateral and 0.7% bilateral accounting. The next census in 2010 again shows that in Ruse District 85.5% did not do accounting, 8.5% rely only on reports of income and expenditure, only 6.0% result in unilateral and bilateral accounting. For Targovishte District- 92.5% do not keep accounts, 5.0% maintain a report of income and expenditure, and only 2.5% lead bilateral and unilateral accounting.

As a result of study of accounting information assurance in farms on the lands of Ruse and Targovishte found that [2, 3]:

- When making financial management decisions of the farm, mainly accounting information is used, and analyzes, planning and forecast information on duties, taxes and preferences - to a lesser degree. This shows that farms are oriented mainly towards internal information for analyzing their performance.

- Manual processing of information for the purposes of financial accounting farms still prevails and such farms have little knowledge of modern information systems and technologies.

- Seasonality in agricultural production, which is determined by the specifics of biological assets and the ongoing biological transformations in them, resulting in large fluctuations in inventories, revenues, expenses and more. During short periods of time it leads to irregularity in the use of labor and material resources, and in the realization of production and cash flow. The presence of a greater risk of loss of production due to poor quality characteristics or abuse because often crop production not entered in the accounts in a warehouse and is sold directly or stored in sheds and temporary warehouses, which are not well guarded. On the other hand, the additional risk of cost overruns materials because of supplies of fertilizers, refueling and others carried out directly in the field. A significant part of agricultural production, which enters the internal turnover, i.e. for domestic consumption (e.g., crop production for livestock purposes) calls for a specific organization of the reporting and recording the movement of production at all stages in the internal business process.

- When carrying out accounting in farms, significant accounting principles are not observed - such as comparability between income and expenses for the reporting period, untimely reporting of business transactions, etc.; justified control is not implemented for the efficiency of decisions on investment and financing due to the lack of trained specialists in this field. A decision is made for the purchase of agricultural machinery, to create new perennials purchase of animals, etc., without the necessary assessments of the financial consequences, and without being compared with alternative investments, and other possible solutions. On the other hand, some farms make decisions about the use of loans that lead to deleveraging due to low efficiency and high interest rates.

Farms are facing serious problems in terms of their financial management, liquidity, and profitability. Therefore, the financial model of farm management should create conditions for the implementation of a flexible accounting policy and compliance of accounting standards by creating automated accounting database. Based on appropriate accounting information assurance, the farms maintain their capital structure on a stable level through the operation of financial leverage to certain limits.

The crisis of insolvency and changes in agricultural prices have a negative impact on the financial state of the majority of farmers. As a result, virtually most of them refuse to make improvements, to adopt new technologies, and to stimulate the development of agricultural production. Consequently, this results in a sharp reduction in the volume of agricultural production, which reflects negatively on turnover of working capital, and in turn, it is related to the liquidity of farms. Relatively longer duration and range of variation of working capital and its elements during the year, creates the need for additional financing with equity in individual months, and reduces this need in others. This will enhance the role of the subjective factor in making effective financial decisions and will lead to solutions that outline more fully cognitive, axiological, logical, and others.

The analysis of the state of accounting information assurance in financial management according to the specifics of the agrarian sector, allows the following conclusions:

First: Sectoral characteristics of agricultural production impose specific requirements on accounting for the funds and sources of funds in the financial management of farms. Improving accounting information assurance for the financial management of farms will help ensure the maintenance of solid liquidity and profitability levels.

Second: To provide the necessary analytics, timeliness and operational efficiency of accounting information, it is necessary to improve the financial management model farms, integrating the tasks of financial planning, forecasting and analyzing financial indicators with accounting and control. Namely, the improvement of accounting information providing financial solutions for effective farm management requires putting the emphasis on the process of financial planning and organizing appropriate accounting, providing liquidity control and management of the capital structure.

Third: The paper outlines the need to combine and use of traditional and non-traditional forms of financing the activities of the farm in order to ensure liquidity and profitability. The choice of approach for financing of current assets depends on financial strategy undertaken by the farm in the management of working capital to ensure liquidity and better turnover. Low levels of profitability of farms, bring about the need to implement financial leverage, as criteria for the formation of structure in terms of looking for the cheapest capital at minimal risk.

LITERATURE:

1. Averkovich, E., G. Gerganov, Accounting business of agricultural cooperatives and associations, Ed. "Pluto - 1", Plovdiv, 2004, p. 2.
2. Lyubenova, A., Exploration of the need to improve the finances of agricultural enterprises magazine. Economics and Management of Agriculture, vol. N 2, 2011.
3. Lyubenova, A., Liquidity and profitability of farms (on the example of the region of Ruse and Targovishte) thesis, Institute of Economic Research, BAS, S., 2015.
4. MAF Results of census of farms in Bulgaria in 2003, S. 2005, s.49.
5. MAF, Agricultural Census in Bulgaria in 2010, S. 2012, s.99.
6. www.capital.bg/top100/, Biggest hundred Bulgarian companies, 2010.
7. www.capital.bg/top100/, Biggest hundred Bulgarian companies, 2011.

Melnikov A.A.

Student

Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

METHODS FOR CONSTRUCTING COMPLEX ESTIMATION OF FINANCIAL CONDITION OF THE COMPANY

Мельников А.А.

студент

Харьковский национальный университет радиоэлектроники

МЕТОДЫ ПОСТРОЕНИЯ КОМПЛЕКСНОЙ ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

In the article analyzes the existing methods for assessing the financial condition of the company in terms of their suitability for use in forecasting and decision support systems. Analysed adjusted of heuristic and formal methods of estimation of the financial state of enterprise to prognostication at formal level.

Keywords: *enterprise, finance, analysis, prediction, decision-making, heuristic and formal methods of estimation*

В статье проведен анализ существующих методов оценки финансового состояния предприятия с точки зрения их приспособленности к прогнозированию и использованию в системах поддержки принятия решений. Проанализированы приспособленность эвристических и формальных методов оценки финансового состояния предприятия к прогнозированию на формальном уровне.

Ключевые слова: *предприятие, финансы, анализ, прогнозирование, принятие решений, эвристические и формальные методы оценки*

Финансовое состояние предприятия является синтетическим понятием, отражающим все аспекты финансовой деятельности субъекта хозяйствования. Оценка финансового состояния предприятия на практике проводится или на эвристическом [1], или на экономико-математическом уровне [2, 4]. В работе предлагается комбинация обоих подходов, что приводит к повышению адекватности оценки.

Эвристические методы экономических исследований представляют собой такие методы анализа социально-экономических явлений и принятия решений, которые базируются на интуиции, аналогии и собственном опыте исследователя [1]. По-существу – это совокупность правил, приемов, способов, упрощений, которые использует исследователь при решении поставленной задачи на основе обобщения своего собственного опыта.

Специальные эвристические методы познания экономических процессов и явлений опираются на так называемые правдоподобные рассуждения, которые в отличие от доказательных рассуждений ведутся произвольно, без жестких правил и численной оценки исследуемых процессов, поэтому их применение не гарантирует получения наилучшего результата, но, как правило, приводит к удовлетворительному решению, которое в дальнейшем может быть уточнено другими методами [3].

Тем не менее, эвристические методы не имеют критерия для отбора наилучшего решения и это является основным недостатком эвристического подхода. С другой стороны, эвристические методы могут быть применены в тех случаях, когда экономико-математические методы не работают.

Следует также учитывать тот факт, что эвристические методы имеют очень широкий ареал приспособляемости к решению социально-экономических проблем. Оба эти аспекта содержат существенные преимущества эвристического подхода [4].

Современные направления применения эвристических методов в экономике и бизнесе изображены на рис. 1, из которого видно, что комплексная оценка финансового состояния предприятия может быть получена только теми методами, которые используют эвристический подход для оценки параметров экономико-математических моделей.

Оценка финансового состояния субъекта хозяйствования на формальном уровне базируется на применении экономико-математических методов, современные направления которых изображены на рис. 2.

Рис. 1. Современные направления применения эвристических методов в экономике и бизнесе для комплексной оценки финансового состояния предприятия

Рис. 2. Современные направления применения экономико-математических методов в экономике и бизнесе для построения комплексной оценки финансового состояния предприятия

Как показано на рис. 2, для построения комплексной оценки финансового состояния предприятия приспособлены эконометрические методы в совокупности с методами корреляционно-регрессионного связи. Эконометрические методы используют определенные модели расчета комплексной оценки финансового состояния предприятия, которые должны учитывать существующие связи между экономическими факторами на детерминированном

уровне, тогда как методы корреляционно-регрессионного связи, которые призваны учитывать стохастические связи между факторами.

Объединение этих методов позволяет учесть случайное влияние как эндогенных, так и экзогенных факторов на финансовое состояние предприятия и оценить это влияние на количественном уровне. Недостатком экономико-математических методов по сравнению с эвристическими методами является необходимость априорного задания вида модели.

В то же время, задание вида модели и использование вероятностных методов проверки адекватности модели позволяют построить количественную оценку финансового состояния предприятия и оценить точность такой оценки.

Таким образом, как эвристические, так и экономико-математические методы позволяют построить комплексную оценку финансового состояния предприятия на количественном уровне. Эвристические методы учитывают гораздо больше факторов, влияющих на финансовое состояние, но дают меньшую точность. Экономико-математические методы также позволяют построить комплексную оценку финансового состояния на количественном уровне и определить точность такой оценки, но используют предположение о виде модели, что приносит определенную ошибку в количественное значение оценки. Из этого следует, что оба подхода позволяют рассчитать комплексную оценку финансового состояния предприятия на количественном уровне примерно с одинаковой точностью. Объединение обоих подходов приводит к увеличению адекватности комплексной оценки финансового состояния предприятия при условии согласованности результатов на заданном уровне.

Рис. 3. Системно-логическая схема применения методов финансового анализа для определения комплексной оценки финансового состояния предприятия

Отметим, что для комплексной оценки финансового состояния редко используют только один из рассматриваемых методов финансового анализа. Как показывают исследования [7], многие авторы для оценки финансового состояния предлагают использовать комплексный подход (рис. 3).

Действительно, финансовое состояние предприятия это – комплексное понятие, которое является результатом взаимодействия всех элементов системы финансовых отношений, определяется совокупностью производственно-хозяйственных факторов и характеризуется системой показателей, отражающих наличие, размещение и использование финансовых ресурсов.

Показатели финансового состояния должны быть такими, чтобы администрация предприятия, а также все, кто связан с ним экономическими отношениями, могли получить ясную и исчерпывающую информацию о текущей ситуации на предприятии. Поэтому именно комплексная оценка финансового состояния наиболее приспособлена к прогнозированию на формальном уровне. Как видно из рис. 3, значение комплексной оценки может быть получено как на формальном, так и на эвристическом уровне. Поэтому, в действительности комплексная оценка часто определяется с помощью синтетических моделей, которые используют как эвристические, так и формально-математические методы, что позволяет расширить границы применимости комплексных оценок и увеличить их адекватность при условии согласованности результатов на заданном уровне при возможном уменьшении точности таких оценок. Такое объединение следует реализовать в определенной синтетической модели комплексной оценки финансового состояния предприятия, поскольку такая модель позволит использовать новые эвристические методы оптимизации [8], а также хорошо известные классические методы экономического моделирования [8].

Полученные таким образом консолидированные комплексные оценки финансового состояния предприятия удобны не только при общих инференциях управленческого типа, но и при формализованном прогнозировании уровня финансового состояния на следующий период.

Такое объединение следует реализовать в определенной синтетической модели комплексной оценки финансового состояния предприятия, которая позволит использовать новые эвристические методы оптимизации [5], а также хорошо известные классические методы экономического моделирования [6].

Выводы. В статье проведен анализ существующих методов оценки финансового состояния предприятия с точки зрения их приспособленности к прогнозированию и использованию в системах поддержки принятия решений. Показано, что многие методы оценки финансового состояния, которые широко применяются на практике не приспособлены к прогнозированию и, как следствие, не удобны для использования в системах поддержки принятия решений.. Рассмотрены эвристические и экономико-математические методы определения комплексного показателя и показана возможность и целесообразность использования методов, основанных на синтезе эвристических и формально-математических методов при условии согласованности результатов на заданном уровне.

Литература:

1. Баканов М. И., М. В. Мельник, А. Д. Шеремет. Теория экономического анализа. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 536 с.
2. Амосов Н. М. Моделирование сложных систем. – Киев: Наукова думка, 1968. – 87 с.
3. Мельникова М.А. Методы оценки и прогнозирования финансового состояния предприятия на формальном уровне / М.А. Мельникова // Научно-практический журнал Инвестиции: практика и опыт. – 2010. – № 23. – С. 71-74.
4. Advances in Behavioral Economics / Ed. by Colin F. Camerer, George Loewenstein & Matthew Rabin // Princeton University Press, 2004. – 740 p.
5. Gilli Manfred & Peter Winker. A review of heuristic optimization methods in econometrics. / Swiss Finance Institute Research Paper, 2008, Series No. 08-12. – 47 p. <http://papers.ssrn.com/sol3/results.cfm>
6. Мур Джеффри, Ларри Р. Уэдерфорд. Экономическое моделирование в Microsoft Excel 2003. – М: Вильямс, 2004. – 1019 с.
7. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства. – Київ: Знання, 2004. – 654 с.

8. Gilli Manfred & Peter Winker. A review of heuristic optimization methods in econometrics. / Swiss Finance Institute Research Paper, 2008, Series No. 08-12. – 47 p. <http://papers.ssrn.com/sol3/results.cfm>

Mohammad Khier Falah sh al-qaaydeh

Postgraduate student

Kharkiv National University of Radio Electronics

AN ANALYSIS OF THE FACTORS INFLUENCING THE DURATION OF THE WORK PROCESSES OF CONSTRUCTION COMPANIES

Мохаммад Кхир Фалах ш Алькайдех

аспирант

Харьковский национальный университет радиоэлектроники

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ВЛИЯНИЯ НА ДЛИТЕЛЬНОСТЬ ТРУДОВЫХ ПРОЦЕССОВ СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

The article considers and generalizes factors which influence the duration and efficiency of labor processes of specialists, namely normative and legal, organization and administrative, social and economic, psychological and physiological, sanitary and hygienic, aesthetical factors, grouped according to the character and direction of influence.

Keywords: *analysis and improvement of factors, efficiency, regulation, planning and management of specialists labor processes.*

В статье рассмотрены и обобщены факторы, которые влияют на длительность и эффективность трудовых процессов строительных предприятий, а именно, нормативно правовые, организационно-управленческие, социально-экономические, психофизиологические, санитарно-гигиенические и эстетичные факторы, сгруппированные по характеру и направленности влияния.

Ключевые слова: *анализ и усовершенствование факторов, эффективность, регламентация, проектирование и управление трудовыми процессами, строительные предприятия.*

На эффективность трудовых процессов предприятий строительной отрасли влияют разные факторы. Для того чтобы установить норму затрат труда, необходимо знать эти факторы и степень их влияния на трудовые затраты. Наиболее полный учет всех факторов, которые влияют на величину затрат труда конкретного трудового процесса при установлении норм, необходим для их комплексного обоснования.

Вопросы классификации и степени влияния отдельных групп факторов на эффективность трудовых процессов и уровень производительности труда рассмотрены в работах Бездудного Ф. Ф., Занина В. И., Макеева В. А., Назарова М. Г., Никитиной Л. Н., Хачатурова Т. С. [1, 2].

Нельзя не согласиться с мнением научных работников о том, что эффективность трудовых процессов, повышение производительности труда и ускорение экономического роста основываются не только на таких факторах, как научно-технический прогресс, экономия ресурсов, но и на человеческом факторе. Они отмечают особую роль в организации труда и производства таких факторов, как социально-экономические условия труда, уровень жизни и образование.

Факторы, которые влияют на эффективность трудовых процессов строительных предприятий, формируются в зависимости от нормативно-правовой регуляции их деятельности, характеристик предмета и продукта труда, компьютерной техники, организации труда, санитарно-гигиенических и общих эстетических условий, культурного и профессионального уровней специалистов, некоторых антропометрических данных работников и их психофизиологических характеристик.

Социальные условия, которые характеризуют современный уровень экономики, также влияют на производительность, а, следовательно, и на величину затрат труда специалистов при выполнении конкретных работ. Однако они в основном, действуют на затраты труда опосредованно, через все группы и подгруппы факторов. В то же время отдельные социальные факторы, от которых непосредственно зависит величина затрат труда рабочих – уровень общеобразовательной и социальной подготовки, стаж работы работника и т. п., включены в приведенную далее классификацию.

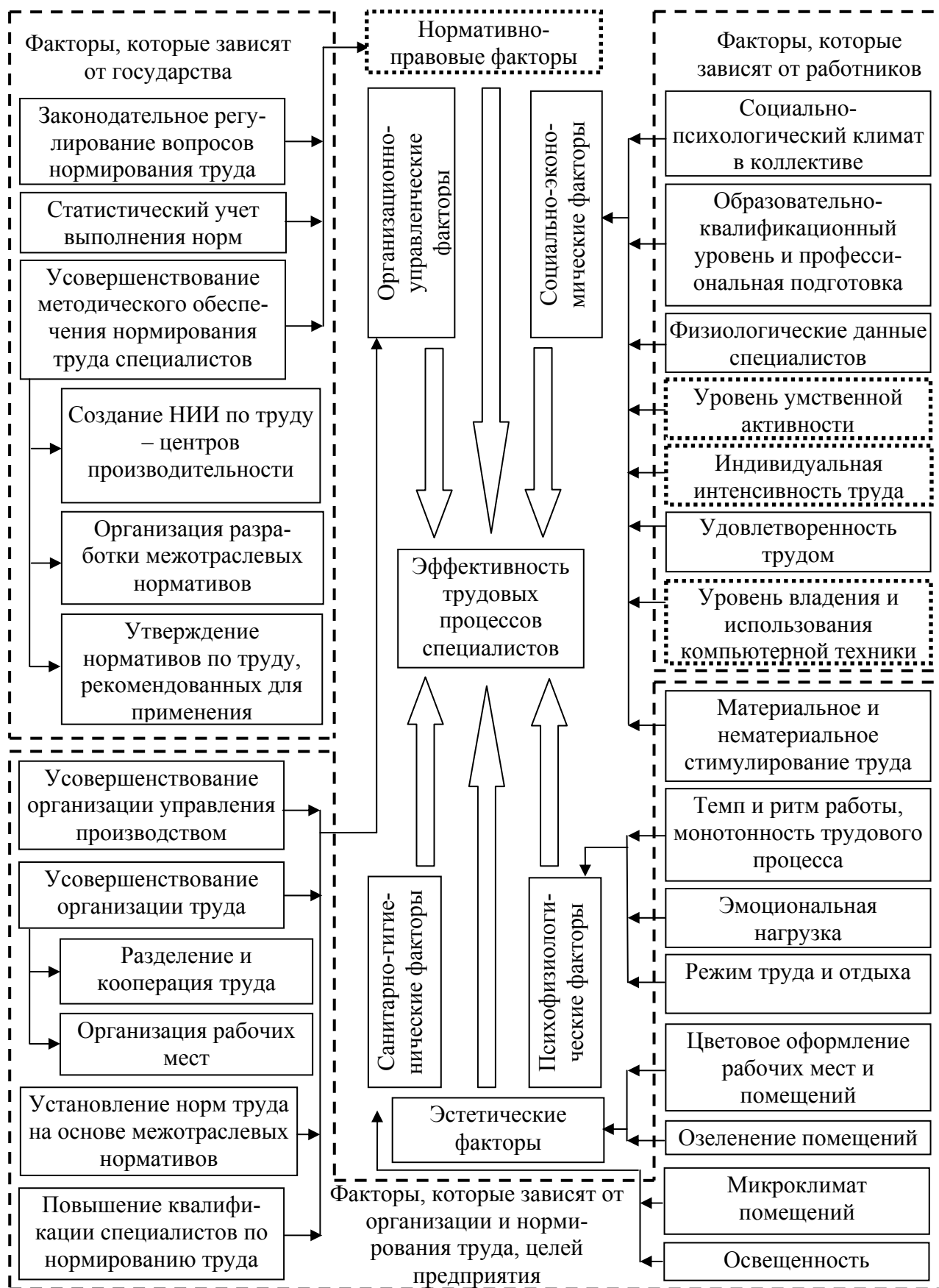

Рис. 1. Классификация факторов, которые влияют на эффективность трудовых процессов специалистов

Таким образом, все факторы, которые влияют на эффективность трудовых процессов работников, объективно можно разделить на три группы: факторы, которые зависят от

государства; факторы, которые зависят от организации и нормирования труда, целей предприятия; факторы, которые зависят от работников. В зависимости от характера и направленности влияния факторы распределены на нормативно-правовые, организационно-управленческие, социально-экономические, психофизиологические, санитарно-гигиенические и эстетические.

Основные группы факторов, которые влияют на эффективность трудовых процессов специалистов, классифицированы и представлены на рис. 1.

Нормативно-правовые факторы, которые отображены в статье, представляют собой правовую регуляцию государства вопросов нормирования труда работников как основной составляющей эффективной деятельности предприятия. Организационно-управленческие факторы можно разделить на организационные и управленческие. Организационные факторы – это характеристики методов и форм сочетания средств производства и рабочей силы, форм разделения и кооперации труда, совмещения профессий, организации рабочих мест, режима работы предприятия.

Управленческие факторы представляют собой совокупность действий руководства предприятия по установлению норм труда специалистов на основе межотраслевых и отраслевых нормативов, а также повышению квалификации собственных специалистов по нормированию труда.

Социально-экономические факторы – это характеристики исполнителя работ и коллектива, в котором он работает, такие, как: социально-психологический климат в коллективе, образовательно-квалификационный уровень и профессиональная подготовка работников, некоторые физиологические данные (выносливость, состояние здоровья), стаж работы, уровень умственной активности специалистов, индивидуальная интенсивность труда, удовлетворенность трудом, а также уровень владения и использования компьютерной техники конкретным специалистом.

К социально-экономическим факторам, которые влияют на эффективность трудовых процессов специалистов, относятся и некоторые характеристики деятельности предприятия, которые предопределены организацией производства и труда и непосредственно влияют на исполнителя работ, – это привлекательность труда, материальное и нематериальное стимулирование, то есть мотивация труда, ведь от этого частично зависят творческая активность работников и индивидуальная интенсивность труда [3].

Целям и задачам деятельности коллектива отвечает и его организационная структура, которая обуславливает распределение основных профессиональных функций, согласовывает и нормализует деловые взаимоотношения. Это внешние факторы, которые способствуют организации труда и формированию позитивных взаимоотношений в коллективе. Внутренними факторами являются авторитет и личностные характеристики руководителя, стиль его руководства, расстановка кадров в соответствии с их компетентностью, профессиональным мастерством, психологической совместимостью. Все эти факторы формируют социально-психологический климат коллектива. На формирование социально-психологического климата коллектива определенное влияние оказывают также его размер и возрастная структура работников. Социально-психологический климат коллектива проявляется в: удовлетворенности работников взаимоотношениями, трудом, руководством; степени участия членов коллектива в управлении; самоуправлении; сплоченности; дисциплинированности; уровне производительности труда.

Социологическими исследованиями определено, что при позитивных отношениях, которые проявляются в наличии взаимопомощи, оптимизма, наблюдаются высокие показатели эффективности труда, сокращается текучесть кадров [4].

Среди факторов, которые влияют на эффективность трудовых процессов, существенную роль играют те, которые связаны с самими работниками, с их удовлетворенностью трудом, с теми требованиями, которые они предъявляют к содержанию своего труда и к условиям, в которых этот труд протекает. Исследования научных работников показывают, что большое влияние на повышение эффективности трудовых

процессов оказывает создание на предприятии условий, содействующих формированию у работников ощущения удовлетворенности трудом.

Важнейшими элементами, из которых состоит удовлетворенность трудом, является удовлетворенность специальностью, выбранной профессией, организацией и содержанием выполняемого трудового процесса, условиями, в которых этот процесс протекает. Оценка специалистами своего отношения к труду в большой мере зависит от социально-демографических характеристик: возраста, пола, образования, стажа работы на данном предприятии, квалификации, заработной платы. Степень удовлетворенности отдельными элементами труда, из которых состоит общая картина удовлетворенности трудом, как правило, сильно колеблется.

Исследованиями установлено, что удовлетворенность работников трудом прямо влияет на уровень производительности труда в конкретном трудовом процессе. Так, у специалистов, которым специальность нравится, производительность труда в среднем на 2 % выше, чем у тех, которые неудовлетворены специальностью [5, с. 65].

Психофизиологические факторы означают совмещение, прежде всего, характеристик исполнителя работ (пол, возраст, ловкость, выносливость, надежность, эмоциональная уравновешенность) с требованиями организации трудового процесса (темп и ритм работы, монотонность трудового процесса, эмоциональная нагрузка, режим труда и отдыха).

Регуляция трудовой нагрузки работников относительно разных половозрастных групп должна осуществляться вне сферы нормирования затрат труда, то есть не через нормы затрат труда, а путем перераспределения исполнителей разных половозрастных групп между разными видами работ, соответствующих их психофизиологическим возможностям.

Выявление и учет всех факторов, которые влияют на эффективность трудовых процессов специалистов, составляют важную часть процесса разработки норм трудовых затрат, потому что от этого зависит соответствие затрат труда, предусмотренных в нормах, общественно необходимым затратам.

Некоторые количественные и качественные значения факторов являются для конкретного трудового процесса предельными, то есть за пределами этих значений процесс не может быть выполнен или он не допустим, например, в связи с превышением предельно допустимого уровня усталости. Такие количественные и качественные значения называются ограничениями. Они могут быть организационного, психофизиологического, санитарно-гигиенического и экономического характера.

Учет влияния большинства факторов осуществляется при проектировании рационального трудового процесса и сопоставлении его с трудовым процессом, предусмотренным нормативными материалами для нормирования труда, при аналитическо-расчетном методе установления норм.

Литература:

1. Багрова І. В. Нормування праці: Навч. посіб. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 212 с.
2. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Організація праці менеджера. Підручник. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 416 с.
3. Бычин Б. В., Малинин С. В., Шубенкова Е. В. Организация и нормирование труда: Учебник для вузов / Под ред. Ю. Г. Одегова. – М.: Издательство «Экзамен», 2003. – 464 с.
4. Вейнберг А. М., Данилочкина Н. Г. Совершенствование проектирования трудовых процессов. – Рига: Зинатне, 1989. – 86 с.
5. Генкин Б. М. Организация, нормирование и оплата труда на промышленных предприятиях: Учебник для вузов. – 2-е изд., изм. и доп. – М.: Норма, 2004. – 432 с.

Murashko I.S.

Postgraduate

Inter-Regional Academy of Personnel Management, Ukraine

THE REASONS FOR THE INSTABILITY OF ECONOMIC AND ECOLOGICAL SUBSYSTEMS IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Мурашко І.С.

аспірант

Міжрегіональна Академія управління персоналом, Україна

ПРИЧИНИ НЕСТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДСИСТЕМ В УМОВАХ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

To the article principal reasons of instability of economic and ecological subsystems are driven enterprises in particular organizational and economic. The measures of providing of steady development of enterprise are determined. It is marked on expediency and importance of organizational measures.

Keywords: *steady development of enterprise, ecologization of production, reason of instability*

У статті наводяться основні причини нестійкості економічної та екологічної підсистем підприємства, зокрема організаційні та економічні. Визначаються заходи забезпечення стійкого розвитку підприємства. Наголошується на доцільності та важливості організаційних заходів.

Ключові слова: *стійкий розвиток підприємства, екологізація виробництва, причини нестійкості*

Актуальність дослідження. Стійкий розвиток підприємств передбачає не лише його рівноважний економічний розвиток, але й забезпечення екологічного розвитку. Необхідність забезпечення екологічного розвитку зумовлена не тільки з відповідальністю перед суспільством. Нестійкість екологічної підсистеми неодмінно вплине на погіршення стійкості всього підприємства.

Постановка проблеми. Питанню стійкого розвитку присвячено багато наукових праць та приділяє увагу багато науковців. Зокрема, Сухорукова Т.В., Шеремет А.Д., Шумпетер Й.А., Зеткина О.В., Лебедев М.А., Макуха Л.С., Шапоренко О.І., Подольська В.О., Ярїм О.В., Деева Н.М., Дедіков О.І., В.А. Медведєв, Н.В. Алексєєнко, Львов Д.С., Урсул А.Д., Севастьянова А.В. Проте, необхідно подальше дослідження питань причин погіршення стійкості підприємств, а також розробки заходів щодо стійкого розвитку підприємств.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення причин нестійкості економічної та екологічної підсистем та розробки заходів з забезпечення стійкого розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Вибір заходів розвитку екологічної підсистеми залежить від стану економічної підсистеми.

Причини нестійкості екологічної підсистеми можна умовно поділити на організаційні та економічні. Організаційні причини, що порушують стійкість екологічної підсистеми включають:

1) Неналежна організація трудового процесу на підприємстві, зокрема, неефективний розподіл обов'язків між працівниками, слабка дисципліна, що спричиняє неефективне використання ресурсів, зростання кількості браку, технічних помилок, вірогідності аварій, що може призвести до викидів отруйних речовин у навколишнє середовище, необґрунтованих перевитрат ресурсів.

2) Низький професійно-кваліфікаційний рівень працівників підприємства, що може призвести до виникнення браку, помилок, аварій, неефективного використання ресурсів, а також ускладнює або унеможливорює інноваційні процеси на підприємстві.

3) Неналежні або небезпечні умови праці на підприємстві, які можуть також спричинити аварії, викиди, виникнення браку, часто мають місце в результаті неналежної організації охорони праці на підприємстві: низький рівень знань працівниками техніки безпеки, дисципліни та відповідальності.

4) Екологічна безграмотність та безвідповідальність працівників персоналу.

Причини нестійкості екологічної підсистеми можуть мати також економічний характер, тобто можуть бути пов'язаними з нестачею фінансуванням екологічних програм на підприємстві. До таких причин відносяться застаріла техніка та технології.

Заходи щодо усунення негативних явищ в екологічній підсистемі можуть мати організаційний та економічний характер.

До організаційних заходів відносяться:

- ефективна організація праці на підприємстві;
- підвищення професійно-кваліфікаційного рівня працівників;
- забезпечення належних та безпечних умов праці;
- виховування екологічної культури працівників.

Організаційні заходи можуть значно підвищити рівень екологічної безпеки за рахунок підвищення рівня професійності та відповідальності працівників, покращення дисципліни та інші. У той же час деякі організаційні заходи вимагають фінансування, наприклад, для підвищення професійно-кваліфікаційного рівня працівників необхідно організовувати навчання та проходження курсів підвищення кваліфікації, відвідування семінарів, що, як правило, фінансує підприємство.

Важливим напрямом екологізації виробництва є впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Ресурсозбереження також можливо забезпечити економічними та організаційними заходами. До економічних заходів, які, як правило, потребують фінансування відносяться:

- оновлення обладнання;
- впровадження нових технологій, зокрема маловідходних та безвідходних, поточно-механізованих ліній для приготування напівфабрикатів і готової продукції;
- механізація трудомістких процесів.

До організаційних заходів раціонального використання природних ресурсів відносяться:

- розробка нових нормативів витрачання ресурсів;
- належне зберігання матеріальних ресурсів;
- удосконалення процесу матеріально-технічного забезпечення;
- зниження браку, зокрема за рахунок покращення трудової дисципліни, більш ефективного витрачання робочого часу;
- впровадження ефективної системи мотивації працівників за раціональне використання ресурсів;
- контроль за використанням ресурсів.

Впровадження екологічно чистого виробництва пов'язано з інноваційною діяльністю підприємства. Інноваційна складова виникає на всіх етапах виробничого процесу. Впровадження екологічно чистого виробництва неможливо без удосконалення організаційного механізму, що передбачає: оптимізацію адміністративного управління, підвищення кваліфікації персоналу тощо. У процесі впровадження екологічно чистого виробництва важливо створення системи навчання та підвищення кваліфікації персоналу, складання бізнес-планів, методів економії всіх видів ресурсів, принципів скорочення шкідливих викидів у навколишнє середовище, вирішення завдань системної оптимізації різних стадій виробничих процесів і, як результат, виробництва екологічно чистої продукції. При цьому, що дуже важливо, формується менталітет «господарського» ставлення як до виробництва, на якому працюють співробітники, так і до їхнього власного здоров'я і до навколишнього природного середовища [1].

Впровадження екологічно чистого виробництва дозволяє також знизити рівень забруднення навколишнього середовища за рахунок відходів, а саме: зниження кількості виробничих і побутових відходів, зворотне використання сировини і матеріалів, зменшення скидів та викидів забруднюючих речовин, переробка відходів на виробництві тощо.

Причини нестійкості економічної підсистеми підприємства також можуть мати характер організаційний та економічний. До організаційних причин нестійкості економічної підсистеми відносяться:

- неналежна платіжна дисципліна підприємства;
- недостатній контроль за дебіторською заборгованістю;
- недостатня увага за рухом оборотних активів, товарних запасів, сировини, готової продукції;
- інші.

До економічних причин відносяться брак коштів на ведення господарської діяльності у наслідок неліквідності підприємства, неоптимальна структури капіталу, недостатня віддача на вкладений в підприємство капітал та інше.

Для забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості та платоспроможності підприємства необхідно проводити наступні заходи:

1. Оптимізацію політики управління оборотними активами (використання систем внутрішніх нормативів, які визначали б максимально допустимі розміри низько ліквідних і неліквідних видів оборотних активів; депресія дебіторською заборгованістю як один із шляхів відшкодування втраченого капіталу; компромісна модель фінансування оборотних активів для зниження ризику втрати ліквідності оборотних активів за рахунок нарощування величини чистого оборотного капіталу);

2. Оптимізація політики управління операційними циклами (скорочення розмірів дебіторської заборгованості шляхом проведення консервативної кредитної політики; узгодження з часом позитивних і негативних грошових потоків; визначення нормативної довжини оперативного циклу в залежності від специфіки діяльності підприємства);

3. Скорочення необґрунтованих короткострокових фінансових зобов'язань для забезпечення платоспроможності підприємства [2].

Фінансовий стан підприємства не може бути стійким, якщо воно не отримує прибутку у розмірах, що забезпечують необхідний приріст фінансових ресурсів, спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази підприємства та їх соціальної сфери [3].

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Стійкий розвиток підприємства можливий лише за умови рівноважного розвитку усіх підсистем підприємства, зокрема екологічної та економічної.

2. Основними причинами, що порушують стійкість економічної та екологічної підсистеми є організаційні та економічні.

3. Заходи забезпечення стійкого розвитку екологічної та економічної підсистем також можна виокремити організаційні та економічні.

Таким чином, забезпечення стійкого розвитку, зокрема екологічної діяльності забезпечується не лише капіталовкладеннями. Навпаки, неефективне витрачання ресурсів не тільки не сприяє екологічному розвитку підприємства, але й гальмує економічний розвиток. В той же час організаційні заходи, зокрема покращення дисципліни, підвищення рівня кваліфікації працівників, належна організація управління виробництвом тощо, забезпечать розвиток як екологічної так і економічної підсистеми.

Література:

1. Щербак А.С., Чигрин О.Ю. Аналіз проблеми впровадження екологічно чистого виробництва в Україні / Щербак А.С., Чигрин О.Ю. // Механізм регулювання економіки, 2011, №1 – с.235-241
2. Пономаренко С.Ю., Нікітіна А.А. Фінансова стійкість підприємства як необхідна умова його розвитку та шляхи забезпечення/ Пономаренко С.Ю., Нікітіна А.А. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17_AND_2011/Economics/3_84518.doc.htm
3. Корнева Н.О., Шаповалова І.О. «Шляхи покращення фінансового стану підприємств»/ Корнева Н.О., Шаповалова І.О. // Збірник наукових праць. Економічні науки – випуск 5.1. (97) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/16_13.pdf

Myachin V.G.

PhD in Technics, Docent

Ukrainian State University of Chemical Technology, Ukraine

USING THE BALANCED SCORECARD TO ASSESS THE INNOVATIVE POTENTIAL OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

М'ячин В.Г.

к.т.н., доцент

Український державний хіміко-технологічний університет, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

In the article the issues of strategic development of innovative potential of industrial enterprises. To generate innovative strategy proposed Balanced Scorecard, which uses statistical performance reporting. This system is the most theoretically sound and the most common practice in the foreign system that meets the requirements of a comprehensive assessment of the companies including its innovation.

Keywords: *balanced scorecard, innovative potential, стратегія підприємства, business strategy*

В статті розглянуті питання стратегічного розвитку інноваційного потенціалу промислового підприємства. Для формування інноваційної стратегії запропонована Збалансована система показників, яка використовує показники статистичної звітності. Дана система є найбільш теоретично обгрунтованою та найбільш розповсюдженою в закордонній практиці системою, що відповідає вимогам комплексного оцінювання діяльності компаній, у тому числі її інноваційної діяльності.

Ключові слова: *збалансована система показників, інноваційний потенціал, стратегія підприємства*

В умовах мінливої кон'юнктури ринкового середовища високоефективна інноваційна діяльність вітчизняних підприємств неможлива без стратегічного управління. В умовах економічної кризи в діяльності вітчизняних підприємств як ніколи зростає важливість показників, дотримання яких спрямоване на реалізацію стратегії їх інноваційного розвитку. При цьому для ефективного управління інноваційною активністю промислових підприємств необхідно комплексно оцінити інноваційну діяльність підприємства за показниками, які дозволяють вимірювати основні аспекти стратегічної діяльності підприємства, співставляти поточні результати інноваційної діяльності підприємства із реалізацією стратегії його розвитку.

В зарубіжній практиці існують системи, які дозволяють формувати та вимірювати основні показники стратегічного розвитку промислових підприємств та співвідносити їх поточну операційну діяльність із реалізацією інноваційної стратегії. Серед найбільш відомих оцінювальних систем можна згадати Концепцію внутрішнього ринку фірми "Хьюлетт-Паккард", Систему вимірювання досягнень компанії "Ернст&Янг", Концепцію фірми "Катерпілар", Систему вимірювання ефективності та продуктивності (Effective Progress and Performance Measurement (EP2M)) та інші [1]. Однак найбільш відомою серед них та такою, що найбільше відповідає вимогам щодо комплексного оцінювання інноваційної активності промислових підприємств, є Збалансована система показників (Balanced Scorecard (BSC)).

Збалансована система показників вважається такою, що широко використовується менеджментом сучасних фірм. За даними авторів [2] у 2013 році приблизно 57% компаній у світі використовували Збалансовану систему показників як систему управління ефективністю, у тому числі 64% компаній у Північній Америці та 75% найбільших фірм у світі [2].

Таким чином, Збалансована система показників є найбільш теоретично обгрунтованою та найбільш розповсюдженою в закордонній практиці системою, що відповідає вимогам комплексного оцінювання діяльності компаній, у тому числі й інноваційної діяльності [3]. Головною особливістю даної системи є її стратегічна орієнтованість. Автори даної системи Р. Каплан та Д. Нортон в свій відомій праці [3] визначили магістральну ідею – підприємство, яке поставило перед собою цілі стратегічного розвитку, повинно віддавати собі звіт у тому, що досягнення конкурентних переваг у

ринковій економіці можливо тільки при ефективному застосуванні інновацій. На думку цих фахівців, інновації є чинниками кількісного і якісного зростання ефективності компаній.

У вітчизняній законодавчій та науковій сферах спостерігалися спроби побудувати оптимальну систему показників щодо оцінки інноваційної діяльності промислових підприємств. Так, Державною службою статистики були запропоновані Методологічні положення зі статистики інноваційної діяльності [4], які містять, окрім основних статистичних показників, методологію їх розрахунку.

В роботах вітчизняних дослідників Х. Я. Соловій [1], О. М. Петухової [5], П. Г. Перерви та І. В. Гладенка [5] простежуються спроби побудови системи показників інноваційної активності промислових підприємств з урахуванням Збалансованої системи показників. На жаль, в даних роботах не розглядається механізм забезпечення оцінки інноваційного потенціалу або інноваційної активності промислових підприємств. Показники інноваційної активності вибираються без урахування витрат на їх збір, не вказується періодичність подання інформації та відповідальні за проведення моніторингу. Найбільш досконалою являє собою робота [5], де Збалансована система показників представлена у вигляді BSC-карток, в яких, окрім цілей підприємств та відповідних їм показників, вказуються періодичність моніторингу показника та відповідальний за його проведення.

Рішуче значення у досягненні певних стратегічних цілей підприємства автори [3] надають побудові відповідної структурованої системи показників. Структурована система показників також може використовуватися для оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств.

Автором запропонована методика визначення інноваційного потенціалу підприємств за допомогою сучасного методу нечітких множин [7,8]. Розроблена система показників [9,10,11], яка використовується для оцінки такого комплексного показника, як інноваційний потенціал, гнучка і може бути налаштована під конкретні умови господарювання підприємств.

За допомогою статистичних інструментів, розроблених Державною службою статистики, в Україні отримують основний масив даних щодо інноваційної діяльності промислових підприємств [4]. Тому вважаємо, що дані, отримані за допомогою річної статистичної звітності, моніторингу інноваційної активності, щоквартальних обстежень ділової активності промислових підприємств достатні для поточних та прогнозних оцінок їх інноваційної діяльності, у тому числі і для оцінки такого показника, як інноваційний потенціал, а також для побудови Збалансованої системи показників з метою визначення стратегії інноваційного розвитку промислових підприємств [12,13,14].

Потрібно відмітити, що статистична звітність щодо інновацій в Україні не є досконалою, статистичні інструменти мають одноразовий характер, а тому виникають проблеми при порівняльному аналізі динаміки показників інноваційної діяльності, передбачених у статистичних формах. Так, за даними [13], в Україні тільки за період 2000-2010 рр. втратили чинність шість різних форм статистичної звітності щодо інноваційної та науково-технічної діяльності промислових підприємств.

На сьогодні статистична звітність науки та інновацій в Україні представлена наступними основними формами статистичного спостереження [4,13]:

1) форма № 1-інновація (річна) “Обстеження інноваційної діяльності промислового підприємства”, затверджена наказом Держкомстату від 11.11.2014 № 332, являє собою спеціалізовану анкету, що є базою для детального дослідження інноваційних процесів у статистиці і динаміці;

2) форма № 1-технологія (річна), затверджена наказом Держкомстату 13.11.2014 № 342, “Звіт про створення та використання передових технологій та об'єктів права інтелектуальної власності”, надає відомості про створення передових виробничих технологій та їх використання;

3) форма № 1-наука (піврічна), затверджена наказом Держкомстату від 20.11.2014 № 352, яка надає відомості про персонал, зайнятий дослідженнями і розробками, зокрема про

його кваліфікаційну, галузеву та вікову структуру; про витрати на наукові дослідження і розробки (загальні та виконані власними силами), у тому числі за видами витрат і за видами робіт;

4) форма № 3-наука (річна), затверджена наказом Держкомстату України від 20.11.2012 № 471, яка надає детальну інформацію щодо витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт;

5) форма № 6-ПВ (річна), затверджена наказом Держкомстатом України від 07.08.2013 № 239, яка дає відомості про кількість працівників, їхній якісний склад та професійне навчання; її подають юридичні особи, їхні відокремлені підрозділи, визначені за переліком органів державної статистики. – органу державної статистики за місцем здійснення діяльності.

На нашу думку, форми державної статистичної звітності мають певні недоліки. По-перше, вони досить складні та мають великий обсяг, охоплюють широке коло питань як виробничо-технологічного, так і економічного характеру, що обумовлює участь у їх заповненні фахівців цього профілю, в іншому випадку знижується якість їх заповнення. По-друге, збір інформації, проведений на підставі суцільного спостереження, приводить на практиці до неповноти її обсягу та недостатньої достовірності.

Таблиця 1

Групи показників статистичної звітності, що входять до Збалансованої системи показників та характеризують інноваційний потенціал промислового підприємства

Група показників за Збалансованою системою показників	Характеристика групи	Показники	Джерела інформації (форми статистичної звітності)
Фінанси	Фінансові показники інноваційної активності промислових підприємств	1. Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції (послуг), що є новою для ринку 2. Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції (послуг), що є новою для підприємства	1. Форма № 1-інновація 2. Форма №1 Баланс
Персонал (навчання та розвиток персоналу)	Характеризує ступінь та якість трудових ресурсів, що використовуються підприємством, для отримання результату	1. Кількість працівників, що мають науковий ступінь 2. Кількість винахідників та раціоналізаторів 3. Основні фонди в розрахунку на одного зайнятого дослідженнями та розробками	1. Форма № 1-інновація 2. Форма № 6-ПВ 3. Форма № 3-наука 4. Форма №1 Баланс
Клієнти	Інноваційний розвиток підприємства, спрямований на задоволення потреб клієнтів	1. Витрати на внутрішні НДР 2. Витрати на придбання зовнішніх НДР 3. Впровадження нових або вдосконалених існуючих методів обробки та виробництва продукції 4. Впровадження нових або вдосконалених існуючих методів логістики, доставки або розповсюдження продукції 5. Впровадження нових процесів в сфері матеріально-технічного обслуговування або операцій щодо закупівель, обліку та розрахунків	1. Форма № 1-інновація 2. Форма №1-технологія
Бізнес-процеси	Ефективність використання результатів інноваційної діяльності для удосконалення бізнес-процесів	1. Кількість використаних передових технологій в проектуванні та інжинірингу 2. Кількість використаних передових технологій у виробництві, обробці та складанні 3. Кількість використаних передових технологій у комунікаціях та управлінні 4. Кількість використаних винаходів 5. Кількість використаних моделей 6. Кількість використаних промислових зразків	1. Форма № 1-інновація 2. Форма №1-технологія

Показники, що одночасно характеризують інноваційний потенціал промислового підприємства та є складовими Збалансованої системи показників, і які представлені у відповідних формах статистичної звітності, згруповані у табл. 1.

Дане групування дозволяє впорядкувати майже всі показники, що містяться у формах статистичної звітності і стосуються інноваційної діяльності. Це групування містить інформацію про джерела або форми, з яких зведені у табл. 1 показники можуть бути представлені на практиці, а також характеризують ту чи іншу сторону інноваційного потенціалу промислового підприємства.

Таким чином, представлене нами групування базується на офіційних даних статистичної звітності, які, на наш погляд, потрібно у першу чергу використовувати для оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства та побудови Збалансованої системи показників інноваційного розвитку. Дане групування може бути використане як для оцінки інноваційного потенціалу підприємства, так і для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Література:

1. Соловій Х. Я. Збалансована система показників як ефективний інструмент об'єктивної оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства / Х. Я. Соловій // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1 (103). – С. 155–163.
2. Abdullah I. Developments on Balanced Scorecard: A Historical Review / Iqra Abdullah, Tahira Umair, Dr Yahya Rashid and Basharat Naeem // World Applied Sciences Journal. – 2013. – №21 (1). – PP. 134-141.
3. Каплан Р. С. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Роберт С. Каплан, Дэйвид П. Нортон. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», – 2003. – 214 с.
4. Методологічні положення зі статистики інноваційної діяльності / Державна служба статистики України, 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/08/metod_3.pdf.
5. Петухова О. М. Система показників та вибір параметрів для аналізу інноваційної діяльності / О. М. Петухова // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №1(9). – С. 59-64.
6. Перерва П. Г. Моніторинг інноваційної діяльності: інтерпретація результатів / П. Г. Перерва, І. В. Гладенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – №2. – 2010. – С. 108-116.
7. М'ячин В. Г. Методи оцінки інноваційного потенціалу машинобудівного підприємства / В. Г. М'ячин // Сучасні міжнародні відносини: проблеми та розвиток: збірник тез наукових праць учасників Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 16-17 жовтня 2015 р.) / ГО "Центр економічних досліджень та розвитку". – О.: ЦЕДР, 2015. – С. 73-76.
8. Павлова В. А. Оценка инновационного потенциала машиностроительного предприятия методом нечётких множеств / В. А. Павлова, В. Г. Мячин, А. Г. Жукова // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму "Світова економіка XXI століття: цикли та кризи", 2013. – №1(6). – С. 257-266.
9. Myachin, V.G. Definition of indicators for calculating innovative potential of enterprises // Scientific journal "Economic and finance" 2015. – Actual problems of modern economy development, Thorpe-Bowker, Melbourne, Australia, 2015. – PP. 219-124.
10. М'ячин В. Г. Оцінка пріоритетності показників інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств методом аналізу ієрархій / В. Г. М'ячин // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія: Серія Економічні науки. – Випуск 14. – Частина 3. – С. 52-56.
11. М'ячин В. Г. Оцінка фінансової складової інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств за допомогою нечітких множин / В. Г. М'ячин // Економічний простір. – 2015. – №100. – С. 148-160.
12. М'ячин В. Г. Джерела статистичної інформації, що використовуються для оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства / В. Г. М'ячин // Шляхи стабілізації фінансово-економічного стану країни: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 23-24 жовтня 2015 року) / ГО "Львівська економічна фундація". – Львів: ЛЕФ, 2015. – С. 42-44.
13. М'ячин В. Г. Групування показників, що містяться в джерелах статистичної звітності, для оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств / В. Г. М'ячин // Фактори сталого розвитку сучасної держави в умовах інноваційної економіки: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (4-5 грудня 2015 року). У 2-х частинах. – Дніпропетровськ: НО "Перспектива", 2015. – Ч.І – С.103-106.
14. М'ячин В. Г. Механізм забезпечення оцінки інноваційного потенціалу промислових підприємств / В. Г. М'ячин // Проблеми сучасної економіки: збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 11-12 грудня 2015 року) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. У 3-х частинах. – Запоріжжя: ГО "СІЕУ", 2015. – Ч.3. – С. 121-123.

Nischenko T. N.

Aspyrant

Poltavskayahosudarstvennayaahrrnaya academy

STRATEGIC DIRECTIONS UDOSKRNALENNYA OF PERSONNEL MANAGEMENT IN AGRICULTURAL COMPANY

Ніщенко Т. М.

аспірант

Полтавська державна аграрна академія

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

In the article the basic directions of improvement of strategic directions in agricultural enterprises. The approaches and highlights the main indicators analyzing alternative strategies, development of theoretical and practical regulations and recommendations for improvement stretehichnyh management peronalu directions . The principles to be followed by heads of agricultural enterprises to management was extremely efficient.

Keywords: *personnel management system , agricultural enterprise strategy , strategic management, management efficiency.*

В статті обґрунтовано основні напрями удосконалення стратегічних напрямів в аграрних підприємствах. Запропоновано підходи та виділено основні індикатори аналізу альтернативних стратегій, розробка теоретичних і практичних положень та рекомендацій щодо удосконалення стретегічних напрямів управлінського пероналу. Визначено принципи, яких мають дотримуватися керівники аграрних підприємств, аби управління було максимально ефективним.

Ключові слова: *система управління персоналом, аграрне підприємство, стратегія, стратегічне управління, ефективність управління.*

В ринкових умовах завданням першорядної важливості стає забезпечення сталого економічного та соціального розвитку промислових підприємств, що можливе лише за умов якісних змін стереотипів господарювання та значною мірою визначається станом вирішення проблем управлінського персоналу, які останнім часом набувають все більшого значення у зв'язку з підвищенням ролі працівника в їхній діяльності. Управлінський персонал стає фактором забезпечення економічної стабільності та підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств, тому потребує посиленої уваги й залишається актуальним для всіх господарських утворень [2].

Управлінський персонал неодмінно має усвідомлювати, що найвища ефективність управлінської діяльності буде досягнута в тому випадку, коли застосовуватимуться різноманітні методи в комплексі з огляду на цілі та стратегію розвитку підприємства. Управліський персонал – це його діяльність, спрямована на ефективне використання персоналу для досягнення цілей як підприємства в цілому, так і індивідуально кожного працівника.

У сучасних умовах при наявності високої невизначеності та динамізму ринкового середовища економічний та соціальний розвиток неможливий без впровадження стратегічних напрямів в управління персоналом, що дасть можливість забезпечити ефективне досягнення перспективних цілей промисловими підприємствами на основі утримання конкурентних переваг та відповідного реагування на зміни зовнішнього середовища, серед яких [11]:

- формування відповідної організаційної структури управління;
- інвестування в розвиток персоналу;
- підвищення його конкурентоспроможності;
- маркетинг персоналу;
- створення ефективної системи мотивування та стимулювання.

Реальний ефект від удосконалення управлінського персоналу можливо досягти лише за умови базування всіх його елементів на об'єктивному підґрунті, виходячи з відповідних потреб промислового підприємства та за наявності певних умов зовнішнього середовища, що у свою чергу вимагає чіткості теоретичних і методичних підходів у цій сфері [1].

Різні аспекти досліджуваної проблематики знайшли відображення у вітчизняній і зарубіжній літературі. Теоретико-методологічні аспекти управлінського персоналу розглянуто в працях таких учених, як Ю. Одегов, В. Петюх, С. Пирожков, А. Кібанов, А. Колот, А. Маслоу, Ю. Одегов, І. Попова. Серед науковців, які досліджували питання проблеми стратегічного управління висвітлено в працях таких учених, як І. Ансофф, О. Виханський, А. Градов, Ф. Котлер, Д. Клиланд, М. Лепа, М. Мескон, Х. Мінцберг, Г. Осовська, Ю. Портер, А. Шеремет, З. Шершньова та інші. В свою чергу М. М. Недашківський зазначає, що стратегічні напрями управлінського персоналу є підсистемою системи управління підприємством, інтегрованою в неї та спрямованою на вирішення загальних цілей організації [12].

Разом із тим всебічне вивчення та аналіз опублікованих праць, присвячених дослідженню цієї багатогранної проблеми засвідчили необхідність подальшого розвитку теоретичних основ стратегічного управління персоналом з обґрунтуванням пріоритетних шляхів підвищення його ефективності [10].

Метою даної роботи є розробка теоретичних і практичних положень та рекомендацій щодо удосконалення стратегічних напрямів управлінського персоналу.

Для застосування стратегічного підходу до управлінського персоналу в аграрному підприємстві передбачено виконання комплексу взаємопов'язаних завдань, зокрема [5]:

- розвиток підсилення адаптації до зовнішнього і внутрішнього ринку праці;
- запропонування концептуальної схеми стратегічного управління персоналом в аграрному підприємстві;
- участь працівників в обговоренні проблем підприємства та ухваленні управлінських рішень;
- функціонування розгалуженої системи комунікації, яка є інтегруючим чинником системи управлінського персоналу [3].

Важливим напрямком вдосконалення стратегії удосконалення управлінського персоналу в аграрному підприємстві є розвиток маркетингових складових. Управління персоналом за допомогою маркетингових досліджень дає можливість вирішити при цьому їх соціальні потреби. Головними завданнями управлінського персоналу є [8]:

- формування структури персоналу підприємства за спеціальностями, класифікацією, віком, стажем та досвідом роботи, соціальною структурою;
- дослідження основних потреб працівників, їх можливостей, задатків тощо.

Також вдосконалення стратегії передбачає встановлення нових підходів до процесу добору персоналу. Добір персоналу – це процес вибору відповідних кандидатів на канатні робочі місця відповідно до наявності кадрів на ринку праці та підприємстві [6]. Головними завданнями правильного відбору персоналу є наявність об'єктивної інформації про працівника. На жаль як показали дослідження добір персоналу в аграрні підприємства відбувається переважно виходячи з інтуїтивної згоди керівника, або ж застосовані методи як правило не відповідають сучасним вимогам. На сьогодні існує багато методів та підходів щодо добору персоналу, найчастіше в аграрних підприємствах добір відбувається на основі якісних методів, оскільки його проводить керівник, як правило за власним оцінюванням про ділові якості та професійну компетентність працівника [4].

Необхідною передумовою формування та реалізації стратегії управлінського персоналу в аграрному підприємстві є удосконалення існуючої організаційної структури управління персоналом. Створення нових підрозділів на промисловому підприємстві дозволить розширити коло функцій служби управління персоналом і від власне кадрових питань перейти до розробки стратегії управлінського персоналу, системи мотивування та стимулювання, дослідження ринку праці та ринку освітніх послуг, формування конкурентоспроможних працівників тощо.

Стратегічні напрями удосконалення системи управлінського персоналу в аграрному підприємстві неможливо відокремити від системи управління організацією в цілому, бо перша включає в себе не тільки функціональні підрозділи, які займаються роботою з

персоналом, а й усіх лінійних керівників. Тобто система управлінського персоналу – це підсистема управління підприємством, спрямована на залучення та ефективне використання наявної на підприємстві робочої сили, заснованої на виконанні специфічних функцій, розподілених серед управлінців підприємства.

Література:

1. Ансофф И. Стратегическое управление: Пер. с англ./ Под ред. Л. И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519с.
2. Білорус Т. В. Сутність кадрової стратегії підприємства та методологічні засади її формування // Актуальні проблеми економіки. – 2006. - №1(55). – С.185-189.
3. Білорус Т. Контролінг в системі стратегічного управління кадровим потенціалом // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2006. - №89. – С. 51-53.
4. Володькіна М.В. Стратегический менеджмент: Учебное пособие. – К.: Знання-Прес, 2002. – 149 с.
5. Десслер Г. Управление персоналом. – М.: Изд-во БИНОН, 2004. – 800 с.
6. Завиновська Г.Т. Економіка праці: Навчальний посібник. – 3-е вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2007. – 304 с.
7. Морщенок Т.С. Стратегічне планування на підприємстві // Вісник Хмельницького національного університету. – Т.1. – 2006. - №4. – С.194-198.
8. Павлова В.А. Концептуальні засади вибору стратегії розвитку підприємства // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб.наук.пр. - Вип.204. – Т.5. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2005. – С.1219 – 1224.
9. Пешко А.В. Збалансована система показників у формуванні стратегії розвитку організацій і підприємств: Моногр. – К.: КВІЦ, 2007. – 272 с.
10. Пелих А.С. Организация предпринимательской деятельности: учебн. пособ./ Пелих А.С., Чумаков А.А., Баранников М.М. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: ИКЦ “МарТ”; Ростов н/Д: ИЦ “МарТ”, 2003. – 336 с.
11. Храмов В. О., Бовтрук А. П. Основы управления персоналом: навч.-метод. пос. – К. : МАУП, 2001. – 112 с.
12. Уманский А.М. Основы экономики труда и управления трудовыми ресурсами: учебн. пособ. / А.М. Уманский. – Луганск: ИПО ДонГАСА, 2000. – 243 с.

Novak I.M.

Associate Professor, Ph.D

Uman National University of Horticulture, Ukraine

THE INVESTMENT AS A POWERFUL FACTOR OF RECOVERY PRODUCTION AREAS OF THE COUNTRY

Новак І.М.

к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ПОТУЖНИЙ ФАКТОР ВІДНОВЛЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ КРАЇНИ

The article studies the state of providing production areas with fixed assets and the negative dynamics of their modernizing is given. It is noted that the level of compensation enterprise expenditures for renovation of fixed assets is small and insufficient for introducing innovation. It is determined that in current economic situation for producers only investments can renew the productive capacity of the economy.

Keywords: *innovation, investments, modernizing, productive capacity.*

У статті досліджено стан забезпечення виробничої сфери основними засобами та вказано на негативну динаміку їх оновлення. Відмічено, що рівень компенсованих витрат підприємств на реновацію основних засобів є малим та недостатнім для запровадження інноваційної діяльності. Визначено, що за нинішнього економічного положення виробників, лише інвестиції зможуть відновити виробничий потенціал економіки країни.

Ключові слова: *інновації, інвестиції, оновлення, виробничий потенціал.*

Current economic conditions of the country point to the need for studying regularities of increasing investment activity after periods of long crises. These investments currently form the perspective macroeconomic structure of the country, affect changes in internal and external division of labor and determine the country's place in the global market.

Reducing the innovation and investment activities negatively affects the renewal of fixed assets of domestic producers. Insufficient investments in the agricultural sector led to the fact that during the study period of 2000-2014 value of fixed assets increased by more than 90%, from 828.8 billion USD to 13.7521 trillion UAH, at the same time the degree of depreciation was doubled. In the studied areas this indicator is consistently high, in the industry – 60.3% (against 61.8% in 2009) and 38.8% (against

39.6% in 2009) in agriculture. This negative dynamics constrains the volume and quality of domestic products which affects the cost of both the domestic and foreign markets. As today output of competitive products in all sectors of the economy can be achieved only in case of renewal of fixed assets.

Progressive experience of countries of the world shows that the slowdown in growth of fixed assets is a natural consequence of the increase in their total amount. The reduction of renewal coefficient leads to increase in disposal of obsolete fixed assets and changes them for more progressive ones. In industrialized countries the intensity of renewal due to disposal of fixed assets over time increases considerably. Increasing extent of replacement of fixed assets also is on the rise significantly in a recession in output and enhances the economic crisis.

Table 1

Dynamics of commissioning fixed assets in Ukraine, 2001-2014

Year	Fixed assets at current prices at the end of a year, mln. UAH	Commissioning of new fixed assets, mln. UAH	Renewal coefficient, %
2001	915000	33255	3.6
2002	965000	35025	3.6
2003	1026000	44165	4.3
2004	1141000	61468	5.3
2005	1276000	70497	5.5
2006	1569000	82333	5.2
2007	2047000	127453	6.2
2008	3150000	149635	4.7
2009	3904000	111345	2.8
2010	6649000	122572	1.8
2011	7396951	147939	1.9
2012	9148017	190955	2.1
2013	10401323	165769	1.6
2014	13752117	126162	0.9

Search of funding sources to replace obsolete or worn-out fixed assets, can occur through improving forms of depreciation charges.

The above dynamics of fixed assets indicates that critical years for the study period are 2010-2011 and 2013-2014. During these periods there is a trend of advancing depreciation of fixed assets compared to the growth of their original value. Consequences of the economic crisis and the unstable political situation in Ukraine have led the fact that 2014 turned out to be particularly critical one – renewal coefficient is 0.9% which is the country's economic mechanism inhibits renovation.

It should be noted that in Ukraine for a long time insufficient funds have been allocated for expanded reproduction of fixed assets. Thus the bulk of capital investments were aimed at new construction which ultimately deepened technological differentiation of the production in industries and the national economy as a whole. Investments in non regulatory unfinished construction, uninstalled equipment and supplies increased. All this led to unnecessary overstressing of Ukrainian economy where the proportion of depreciation of existing fixed assets is much greater compared to the introduction of new ones.

Indicator of the level of depreciation costs characterizes the level of compensation expenses on renovation of fixed assets as revenue from sales (Table 2).

On average in Ukraine for 2005-2014 allocations for depreciation amounted to 3% of the sales. The amount of depreciation charges does not provide proper reproduction of fixed assets, that there are shortcomings in the effectiveness of depreciation policy.

Under these conditions investments play the role of renewal and expansion of productive resources and, therefore, ensuring economic strength of the country. The global trend contributes to reducing the proportion of investing direct foreign investments in developed countries and its corresponding increase in developing countries.

Table 2

The share of depreciation charges of Ukrainians enterprises for the period of 2005-2014

Year	Total sold products, mln. UAH	Allocations for depreciation, mln. UAH	Depreciation charges in% of the value of sales
2005	1514549.1	36571.4	2.41
2006	1898295.0	45045.2	2.37
2007	2414715.3	57923	2.40
2008	3014742.4	72805	2.41
2009	2740778.5	86126	3.14
2010	3360091.5	90843.9	2.70
2011	3391239.4	101559.5	2.54
2012	4203169.6	146582.1	3.45
2013	4050215.0	185719	4.59
2014	4045727.1	165064.6	4.08

In 2012 for the first time there was a change in the structure of direct foreign investments; developing countries received more funds than developed countries, namely 703 billion dollars from 1.4 trillion dollars of global investment or 52% [1].

The volume of investments in the world increases every year so in 2013 compared with the previous year they increased by 9% and totaled 1.45 trillion dollars. Such dynamics and geography according to analysts will continue next three years. In 2013 FDI inflows increased by 28% (to 108 billion dollars) to countries of Central and Eastern Europe [2].

Today global equity market is highly monopolized - only 20 countries receive about 80% of all investments. From 1.4 trillion dollars of investments in 2013 1.1 trillion dollars were received by these countries and only 0.3 trillion dollars by others. From this amount of investments 33 countries received 150 billion dollars, 73 countries – about 100 billion dollars, remaining 77 countries – 50 billion dollars. The share of Ukraine during the last period of global investment volumes is steadily declining and in 2013 was less than 0.2% [3].

This dynamics points to the deterioration of the investment climate in the country in accordance affected the deterioration of the business climate index (2014): conjuncture indicator fell by 44 percentage points (to minus 52), business forecast indicator of investors deteriorated by 37 points, the rate of investment – by 13 points. Considering that the scale of the index reaches values from +100 to –100, all the indicators are in its negative part pointing to pessimism of investors [4].

The above analyzed adverse changes in the economy of Ukraine stipulate the need to develop a strategy for attracting investment capital both at the state level and at the level of sector, region and enterprise. The raised funds will serve as a powerful factor for renewal of fixed assets that will contribute to production of competitive products and output it to foreign markets. Particularly acute this issue requires the solution under conditions when the economy needs redevelopment of most enterprises and large investments. At the macroeconomic level investments are required for adjusting branch structure of the economy into compliance with requirements of the market economy, financial stabilization and creation of a new economic system able to stimulate production growth.

References:

1. World Investment Report 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf; Global Investment Trends Monitor (Series). – [http://unctad.org/en/Pages/Publications/Global-Investment-Trends-Monitor-\(Series\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/Publications/Global-Investment-Trends-Monitor-(Series).aspx)
2. Драчук С. Іноземні інвестиції у світі ростуть, а в Україні падають / С. Драчук // Україна: Ефективна економіка. – 2014. – С. 1–3.
3. Гайдуцький А. Не за крихти. Україні потрібна якісно нова стратегія залучення іноземного капіталу / А. Гайдуцький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// gazeta.dt.ua/finances/ne-za-krihti-ukrayini-potribna-yakisnonova-strategiya-zaluchennya-inozemnogo-kapitalu-.html](http://gazeta.dt.ua/finances/ne-za-krihti-ukrayini-potribna-yakisnonova-strategiya-zaluchennya-inozemnogo-kapitalu-.html).
4. Сыч В. 10 шагов, которые правительство Яценюка должно сделать прямо сейчас / В. Сыч [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://nvua.net/opinion/sych/10-shagovkotorye-novoe-pravitelstvo-yacenyuka-dolzno-sdelat-pryamoseychas-23605.html>.

Ponomarenko T. V.

PhD,

SHEI «Kryvyi Rih National University», Ukraine

NATURE AND ATTRIBUTES OF THE ECONOMIC STABILITY OF ENTERPRISE

The author presents the logic of defining the essence of economic stability, defined its key criteria. Formulated priority attributes economic stability entities.

Keywords: *economic stability, livelihoods enterprise value stakeholders.*

Study of economic stability is updated with modern achievements of the company theories, providing its use as a key vector in organization management. Today the essence of the determination reveals the following definitions: 1) the ability to self-preservation, operation and harmonic / sustainable development; 2) ensure the smooth process of production and sales, saving working condition. Fragmentation of these definitions reasoned as follows:

- self –preservation actualized only in situations of threats that define the range of actions and management decisions to resolve the crisis;
- operation involves the standard action in a relatively constant conditions, which, a priori, do not meet current state of the business environment;
- recognized format of "Development" category describes it as the subject of entry of new qualitative features, respectively, it is desirable but not a prerequisite condition of the evolution of the enterprise, which can be carried out in the forms of adaptation and growth of quantitative indicators;
- preservation of working condition and ensure a smooth production process does not guarantee future cash flows and sale of products does not reflect the level of coverage of costs incurred.

The variability of these provisions defines the determination of objective expediency of determination of common denominator, which, according to the author, is the *company's ability to exist* (from lat. *exsistentia / existentia*), due to the following:

- on the one hand, it organically represents in itself preservation, operation, development and preservation of working conditions and Uninterrupted process of production and implementation production;
- on the other - has more wide meaningful filling in context of modern achievements in Resource theories, according to which company not playing role of passive beholder of outer influences, and has possibility to manage outer environment for achievement target references it's activities.

The above proves the feasibility of "macro approach" transformation, according to which the company is considered as a "black box" of the "micro approach", in which the company is a complex "multicellular" organism that is has not only memory and sensitivity but also has the kind of "soul" [1, p. 224]. The first attempt to identify the socio-economic systems as organic belongs to G. Spencer, who emphasized the relationship interdependence between certain parts of the system and some order that is self-maintenance. Developing this idea, John. March and Herbert Simon stated that "a high degree of coherence and certainty structures within organizations - in contrast to semi structured and non-permanent relations between organizations - to consider a separate organization as an object of analysis, comparable individual organism in biology" [2, c. 23], and F. Gouillart and J. Kelly stressed that the uniqueness and individuality of the company can be determined only through the prism of the corporation as a biological system [3]. Already in the XXI century R. Scott and James. Davis finally stated that the complexity of the analysis of companies is achieved through the prism of their assessment, not only as rational and open systems, but also as a natural [4, p. 27-28].

Reasoned in the scientific literature enterprise analogy of a living organism allows us to note that its existence is a vital character (from the lat. *vita - life*), in accordance, existence of an enterprise should be considered in the light of his life, which is interpreted as a complex set of

interactions of the system with external conditions; determined way of maintaining certain conditions and activities. It is worth noting that businesses, unlike biological systems, in principle, can be considered "immortal" because they a priori have no given period lifecycle. Despite the study, which show that in the early years company prone to premature death [5, p. 4-16], experience shows that, along with by-night firms are successful company, founded in the nineteenth century. or even earlier (*DuPont*, *Lloyd's of London* companies, etc.).

Presented logic lets determine global stability criterion related to functioning with the laws of nature - the preservation of life. But this raises a key question: what is the basis of life of the enterprise? According to Spenser's understanding of the company, its existence is due to the fact that every "organ" performs a function for the survival of the company as a whole. This approach involves the unconditional fulfillment of employees' job descriptions, but has clearly identified shortcomings; employees do not always clearly identify intended users of the work, its desired outcomes, and their formation, the sequence of processes and interaction of feature departments. Accordingly, the basis of life is based not on the performing certain functions heterogeneous, but also on their dynamics and conjugate that is illuminated through the prism of the process approach.

Application process approach to understanding the essence of company's life isn't a tribute to modern mainstream of economic thought, but the result of applied application philosophical understanding of the world order in which everything is a process, ranging from micro to global macro. With regard to industrial and economic activity subject certain economic essence of this approach is that it ensured the livelihoods of regular recurrence sequence of interrelated activities (operations, procedures, actions) that transform resources into results that actualizes the two key questions: 1) what processes form the basis of life of the enterprise?; 2) what the results produced by a continuous cycle of reproduction processes?

The process of life is not possible without the revenue resources. This causes special attention to the relationship of the company with resource "owners". Presented logic determines the necessity of symbiosis of the Resource dependence theory and the stakeholder theory, the result of evolution which was deepening the economic substance of interested parties from "any individuals, groups or organizations that have a significant impact on the decisions taken firm, and / or are affected by these decisions" [6, p. 46] to "depositors resources firm" [7].

Thus, a key prerequisite for the generation of cyclic processes is the permanent priority resource flows at a certain stage of enterprise development quantitative and qualitative and cost parameters. In turn, ensure a constant flow of resources requires the creation of conditions which would induce stakeholders (as owners of resources) to interact with the company. These relations are based on the dependence of their own interests and business objectives of stakeholders on the results of its business. As long as they are realized through the relationship now and bring benefits stakeholders are the sources of resources for it.

Evolution theory of the firm transformed the basic principles of operation and development of the company: the orientation solely on the interests of shareholders (as providers of financial resources and physical assets) to balance the interests of all stakeholders, each of which in one way or another makes a contribution to the results of operation of the organization. It is worth nothing that the category of "interest" is very general and valued character associated with increased attention to the object of interest, and in the context of economic incentives reflects the activities of relations. Based on the basic concept of dynamic capabilities, which connects meet the interests of institutional stakeholders to generate wealth - the value of [8, p. 36], the author focuses on the feasibility of using more complex processes of life resulting indicator - create value for stakeholders. This is to ensure that outcome allows companies to borrow and use negentropic resources of any nature (commodity, financial, information, intellectual, reputational, etc.) to overcome thermodynamic entropy increasing in the internal environment of the organization and its warning of possible bankruptcy, destruction, elimination. In this aspect, modern business must be seen not so much as an activity aimed at converting resources into a product for profit, but as a unique set of relationship management to ensure permanent and stable livelihoods companies.

The foregoing argument allows you to create investigated the author's definition. The economic stability is a condition that characterizes the company's ability to exist. During the existence of a set of proposed understand the vital processes of enterprises aimed at creating value for stakeholders. The attributes of economic stability are:

1. *autonomy* - isolation and the relative independence characterized by autonomy of economic activity;
2. *integrity genotype company* - dynamic interaction of the technological, organizational and social nature items, that produces synergetic effect of their common operation;
3. *self-adaptability* - saving dynamic balance as in within enterprise, and at it cooperation from external conditions; active adaptation to amendments of conditions management;
4. *self-stabilization* - lasting existence over time through repeated recurrence of the production cycle at a certain level determined by the conditions of reproduction elements of the production potential;
5. *the ability to self-organization*, which, unlike from self-stabilization accumulates skills achievement quality a new, more sustainable to impact outdoor factors of system condition by not elemental adaptation to amendments of operation conditions and evolution modifications of the enterprise's genotype;
6. *ability to counter escalating entropy*, which manifests itself in reducing the impact of accidents, reducing information asymmetry and improve ordering system;
7. *the ability to form a unique set of resources*;
8. *the ability to enhance constructive sociability* - expansion affiliate cooperation with stakeholders.

References:

1. Інновації: проблеми науки і практики: [монографія] / за ред. В.С. Пономаренко, О.М.Кизима, О.М. Ястремської.– Х.: ФОП Павленко О.Г., ВД «ІНЖЕК», 2010. — С. 222–241.
2. March J.G. Organizations / J.G. March, H. Simon - N.Y.: Wiley, 1958. – 123 p.
3. Francis J. Transforming the Organization / J. Francis, F. Gouillart, N. Kelly. – Mcgraw-Hill, 1996. – 323 p.
4. Scott R. Organizations and Organizing: Rational, Natural and Open System Perspectives / R. Scott, J. Davis // Upper Saddle River: Pearson Prentice Hall, 2007. – P. 27-28.
5. Rajeswararao S. Pathways to Failure of New Ventures: Markers of Failed Internet Ventures / S. Rajeswararao, R. Chaganti // Journal of Management and Public Policy. - 2012. - Vol. 4. - N 1. - P. 4–16.
6. Freeman R.E. Strategic Management. A Stakeholder Approach / R.E. Freeman. - Boston: Pitman, - 1984. - P. 46.
7. Frooman J. Stakeholderin fluence strategy / J. Frooman // Academy of Management Review. – 1999. - No. 24 (2). – P. 191-205.
8. Post J. Redefining the Corporation: Stakeholder Management and Organizational Wealth / J. Post, L. Preston, S. Sachs. - Palo Alto, CA: Stanford University Press, 2002. – 143 p.

Poppereshnyak S.V.

Ph.D., Associate Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kiev, Ukraine

PROJECT CONTROL SYSTEM AND ORGANIZATION OF WORK STAFF

Поперешняк С.В.

к.ф.-м.н., доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

СИСТЕМА КЕРУВАННЯ ПРОЕКТАМИ КОМПАНІЇ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ПЕРСОНАЛУ

В роботі проведено аналіз автоматизованих систем з управління проектами і роботи персоналу в організаціях в Україні та в світі. Спроектовано систему з управління проектами і роботи персоналу в організаціях, визначено вимоги до неї та її архітектуру. Розроблено систему, що дозволяє управляти проектами і роботою персоналом швидко та зручно.

Ключові слова: автоматизована система, керування проектами, управління персоналом, організація роботи, аналіз систем.

At the article the automated systems of project management and staff in organizations in Ukraine and in the world are analyzed. System with project management and staff in organizations are designed. the requirements for it and its architecture are defined. This system allows you to manage projects and staff quickly and easily.

Keywords: automated system, project management, personnel management, organization of work, analysis systems.

В останні десятиліття надшвидкими темпами відбуваються зміни в зовнішньому середовищі функціонування підприємств, установ та організацій. Сьогодні ефективне управління проектами та персоналом неможливе без використання сучасних програмних засобів, оскільки зростають розміри компаній, працівників, проектів, обсяги інформації.

Для швидкої адаптації до мінливих умов конкурентного оточення та сьогодишньої готовності до завтрашніх змін підприємства повинні слідкувати за станом та зміною нематеріальних активів, адже саме вони мають змогу надати підприємству суттєві конкурентні переваги, зекономити час та гроші.

Постановка проблеми. Автоматизація управління персоналом та проектами - питання, яке рано чи пізно постає перед будь-яким керівником підприємства. Передумови впровадження автоматизованої системи можуть бути різними, але можна виділити завдання для підприємств: прискорення обміну інформацією, усунення дублювання даних, оптимізації документообігу, скорочення рутинних операцій. У результаті впровадження автоматизованої системи управління проектами та персоналом може принести значні переваги: економію коштів; зниження витрат на здійснення інформаційного обміну даними, підвищення оперативності інформаційної системи; запобігання втратам від помилок у звітності.

Мета даної роботи детально дослідити процес розробки такої автоматизованої системи, яка допомогла би робітникам підприємства організувати свою та роботу підлеглих таким чином, щоб поставлені перед компанією короткострокові та довгострокові цілі були досягнуті в максимально короткі строки та з мінімально витраченими на це ресурсами. Іншими словами, допомогти персоналу компанії на практиці слідувати тайм-менеджменту - технології раціонального планування та розподілу робочого часу з метою вивільнення можливостей.

Аналіз існуючих інформаційних систем управління проектами і роботи персоналу

Використання автоматизованих систем управління проектами тривалий час обмежувалося традиційними сферами (великими будівельними, інженерними, оборонними проектами) і потребувало професійних знань. Але за останнє десятиліття ситуація в галузі використання програмного забезпечення календарного планування й управління проектами різко змінилася. Сьогодні на ринку представлена значна кількість універсальних програмних пакетів для персональних комп'ютерів, які автоматизують функції планування і контролю проекту.

Західні огляди програмного забезпечення для управління проектами традиційно поділяють програми, представлені на ринку, на дві категорії: системи «вищого» класу (професійні системи), вартість яких — понад 1 тис. доларів США, і більш прості системи (для масового користувача), які коштують менш як 1 тис. доларів.

Розвиток інформаційних технологій останнім часом практично звів нанівець відмінності між різними програмами за показниками їхньої потужності (розмірами проекту, що планується по роботах і ресурсах, швидкості перерахунку проекту). Навіть дешеві пакети сьогодні здатні підтримувати планування проектів, які складаються з десятків тисяч завдань і використовують тисячі видів ресурсів.

Зазвичай системи автоматизації управління проектами містять наступні структурні елементи:

- засоби для календарно-сіткового планування (КСП-системи);
- засоби для рішення окремих задач (допроектний аналіз, розробка бізнес-планів, аналіз ризиків, управління контрактами, часом, бюджетом);
- засоби для організації комунікацій між виконавцями проекту.

Системи календарно-сіткового планування забезпечують базовий набір функцій, необхідних для проектування структури робіт проекту (групи проектів), планування ресурсів і витрат, обміну інформацією між учасниками проекту і контролю за ходом його виконанням.

Наведемо декілька відомих інформаційних систем управління проектами.

Microsoft Project пакет використовують близько трьох мільйонів людей. Простий інтерфейс дозволяє працювати із системою користувачам різних рівнів. Microsoft Project став фактично стандартом серед засобів автоматизації індивідуальної роботи менеджерів проектів. Свою популярність він заслужив завдяки вдалому поєднанню простоти використання, дружнього інтерфейсу і найбільш необхідних інструментів управління проектами.

Microsoft Project розрахований, у першу чергу, на користувачів, що не є професіоналами в управлінні проектами. Таким чином, його можна віднести до “непрофесійних систем” управління проектами. З іншого боку, за допомогою Microsoft Project можна управляти проектами зі значною кількістю робіт і ресурсів.

Microsoft Project входить у сімейство Microsoft Office, що підтверджується наступними його властивостями:

- побудова інтерфейсу і довідкової системи на єдиних з Microsoft Office принципах;
- можливість збереження даних проектів у базі даних Access;
- двосторонній обмін даними з Outlook;

Переважає більшість менеджерів, які користуються Microsoft Project, використовують його для планування невеликих задач. За оцінками, половина користувачів планує проекти обсягом до 50 робіт, і лише від 10% до 20% – проекти, в яких більш 100 робіт. Проте, сучасні версії Microsoft Project цілком придатні для використання управління і великих проектів. Серед переваг Microsoft Project також можна назвати вдосконалені засоби групової роботи, що дозволяють одному менеджеру одночасно управляти декількома проектами з великим числом учасників. На думку Gartner Group, Microsoft Project – кращий вибір для організацій, де використовується матрична схема управління, тобто проектні команди припускають взаємодію співробітників з різних департаментів[5].

До недоліків системи можна віднести обмежені засоби управління бюджетом і відсутність засобів для управління ризиками проекту.

Ще одна популярна інформаційна система - Primavera Project Planner що, добре відома в усьому світі. Сьогодні Primavera Project Planner використовують для управління середніми і великими проектами в різних сферах, хоча найбільшого поширення цей програмний продукт набув у сфері управління будівельними та інженерними проектами.

Primavera Project Planner дозволяє обрати режим перерахунку графіка виконання проекту, дібрати критерії перепланування робіт, що особливо важливо для великих проектів, коли менеджер не в змозі самостійно проаналізувати причини недостатності ресурсів і знайти рішення для кожної конкретної роботи. Серед режимів перерахунку можна виділити «вирівнення вперед» (визначення можливої дати завершення проекту за заданої початкової дати), «вирівнення назад» (визначення найпізнішої допустимої дати початку проекту), згладжування перенавантаження ресурсів у межах резервів часу по роботах чи в межах заданого інтервалу.

До недоліків засобів ресурсного планування Primavera Project Planner можна віднести обмеження за кількістю календарів.

Для специфічних завдань Primavera пропонує додаткові програми й модулі. Так, віддалені користувачі можуть отримати доступ до даних проекту через Web-браузер, використовуючи систему Webster for Primavera. Для аналізу ризиків розроблена програма Monte-Carlo for Primavera, яка дозволяє оцінити ймовірність завершення проекту в заплановані строки і в межах запланованого бюджету. Можна моделювати різні сценарії розвитку ситуації, беручи до уваги доступність ресурсів, змінення їхньої вартості тощо.

Розглянемо ще одну систему управління проектами - Open Plan. Це професійна система управління проектами, яка характеризується, зокрема, потужними засобами ресурсного і бюджетного планування, що дозволяють значно полегшити знаходження якнайефективнішого розподілу ресурсів і складання робочого розкладу їх.

Продукт має оригінальний та зручний інтерфейс. Можливість роботи в багатопроєктному режимі дозволяє користувачам розглядати великий проєкт як проєкт, який складається з менших субпроєктів, і здійснювати більш гнучке управління ним на різних рівнях. Робота в багатопроєктному режимі надає засоби для контролю і розподілу єдиних ресурсів організації за всіма проєктами, які вона здійснює.

До основних переваг Open Plan належить також те, що система може працювати з даними будь-якого профілю, які стосуються діяльності підприємства. Програмне забезпечення Welcom можна налаштувати на роботу з різними базами даних завдяки об'єктно орієнтованій і клієнт-серверній архітектурі. Користувач може вибирати, в якому форматі зберігати дані по проєкту — у власному форматі Open Plan, у форматах Oracle, SQL Server, Sybase, xBase.

Open Plan забезпечує можливість обмежити доступ до даних проєкту, дозволяє надавати різні права на доступ до окремих даних, регулюючи їх спільне використання.

Система Open Plan реалізована у двох варіантах — Open Plan Professional і Open Plan Desktop, — кожен з яких відповідає різним потребам виконавців, менеджерів та інших учасників проєкту. Обидві версії проєкту працюють з однією базою даних, тому немає необхідності в обміні даними. Спільне використання професійної і «полегшеної» версії системи управління проєктами дозволяє не тільки врахувати потреби всіх груп користувачів, а й значно знизити вартість встановлення програми.

Користувачі Open Plan Desktop отримують у розпорядження усі засоби для створення проєктів, управління ними в процесі реалізації, звітності, але не мають доступу до ряду процедур налаштування, таким чином, вони можуть використовувати в своїй роботі всі потужні засоби, що їх надає система, але без зайвих ускладнень.

Проведений аналіз інформаційних систем управління персоналом та проєктами дозволив визначити, що в світі існує велика кількість спеціалізованих програм з управління та організації діяльності персоналу підприємства. При цьому вартість, склад та умови придбання кожного інформаційного продукту є індивідуальним, значною мірою відрізняються, що дозволяє кожному окремому підприємству обирати необхідний продукт зі спеціальними розрахованими модулями, що буде задовольняти його вимоги, у тому числі і вартісні. Перспективи подальших розробок спрямовані на дослідження і виявлення шляхів застосування інформаційних систем управління персоналом та проєктами у контексті стратегічних змін[2]. Управління персоналом продовжує зазнавати постійних змін та вдосконалень. Через посилення конкуренції за кадри власники компаній почали приділяти належну увагу питанням відбору, навчання, мотивації і просування кадрів. Із зміною ролі HR-директора наголос робиться на його стратегічному партнерстві із топ-менеджментом компанії, а стратегія управління людськими ресурсами все більше координується із виробничими і фінансовими стратегіями компанії [1].

Виклад основного матеріалу

Кожна компанія повинна визначити для себе вимоги до функціоналу автоматизованої системи, яку планується впроваджувати.

Автоматизація процесів управління проєктами та персоналом повинна сприяти правильній організації цього сектору з мінімальним обсягом початкових інвестицій.

Очікувані вигоди від впровадження автоматизованої процесів управління проєктами та персоналом, можуть бути наступні [3]:

- підвищення ефективності діяльності підприємства;
- своєчасність прийняття управлінських рішень;
- продуктивних розподіл часу між проєктами та завданнями;
- ефективне управління кадрами;

- підвищення ефективності праці працівників;
- ефективний контроль за виконанням завдань;
- ефективне управління коштами підприємства;
- контроль за результатами діяльності підприємства тощо.

Для багатьох підприємств виявляється істотною можливістю поетапного впровадження інформаційної системи з можливістю першочергової автоматизації найбільш проблемних ділянок. Можна впроваджувати модулі, що дозволять проводити поетапне введення в експлуатацію інформаційної системи.

В результаті роботи над досягненням вищезазначеної мети був створений програмний продукт «ProjectBook», що надає широкі можливості користувачам ефективно управляти проектами, персоналом та своїм часом. Дана система орієнтована, здебільшого, на малий та середній бізнес (кількість робітників до 200 осіб), що може використовуватись робітниками підприємств будь якої галузі, цілими компаніями або окремими департаментами.

Розглянемо вимоги, що були поставлені перед системою:

1. Надавати можливість користувачу заходити в систему під своїм аккаунтом.
2. Можливість працювати з системою на ПК, планшетах та телефонах.
3. Створювати та керувати проектами, визначати менеджера проекту, дати початку роботи над ним та дату її закінчення.
4. Створювати завдання що відносяться до проектів.
5. Створювати та керувати завданнями, визначати їх виконавців, статус та пріоритет, дати початку та закінчення роботи над завданням.
6. Керувати власним календарем, створювати записи для важливих зустрічей та подій.
7. Переглядати список контактів співробітників своєї компанії.
8. Розміщувати оголошення на корпоративній віртуальній дошці оголошень.
9. Переглядати, публікувати та завантажувати на свій комп'ютер важливі документи, шаблони та інші файли компанії.

Для впровадження заявленого функціоналу автоматизована система була поділена на кілька підрозділів, кожний з яких виконував би певний набір завдань для потреб користувача.

Система має такі розділи:

- 1) Приватний календар
- 2) Журнал проектів
- 3) Журнал завдань
- 4) Журнал оголошень
- 5) Журнал контактів
- 6) Файли компанії

Розглянемо вимоги до реалізації системи з управління проектами і роботи персоналу.

Загальні вимоги до системи.

Автоматизована система з управління проектами і роботи персоналу повинна забезпечувати:

- високу швидкість роботи системи;
- можливість роботи користувачів з різними правами доступу до функціоналу (ролі адміністратор, менеджер, користувач);
- зручний користувацький інтерфейс;
- можливість використання системи на телефонах та планшетах;
- підтримку цілісності бази даних і повне відновлення після можливих збоїв в роботі обладнання;
- можливість розширення та модифікації бази даних;
- можливість розширення та модифікації ядра системи;

Вищезгадані вимоги, при коректній їх реалізації, дозволяють побудувати систему, яка зручна для використання та яку легко розширювати та модифікувати, що дуже важливо при

роботі з технологіями, що дуже швидко розвиваються та змінюються. Також дані вимоги фокусують увагу на швидкодії та надійності системи.

Вимоги до безпеки та захисту

Система з управління проектами і роботи персоналу повинна забезпечувати надійний захист інформації користувачів, а саме:

- забезпечити конфіденційність інформації та її повний захист від стороннього доступу;
- надати можливість розподіляти користувачів за «ролями» шляхом надання різних прав доступу;
- надати контроль за функціонуванням системи захисту;
- забезпечити можливість резервного копіювання інформації в цілях запобігання її втрати;

При реалізації системи з управління проектами і роботи персоналу важливо забезпечити фінансову доцільність її використання таким чином, щоб вартість розробки та використання систем захисту інформації не перевищувала суму можливого збитку, що буде понесений у разі розробки і експлуатації даної системи без системи захисту інформації.

Фізична структура системи

Розглянемо два можливих варіанта розгортання системи ProjectBook в компанії:

1) Закрита система для внутрішнього користування в локальній мережі (Рис. 1).

У кожній компанії буде встановлюється власний локальний сервер. Всі дані по цій компанії зберігаються на ньому. Користувачі системи будуть підключатися до сервера по локальній мережі. Підключення можливе як за допомогою кабельного підключення так і по WiFi. Система буде стабільно працювати локально, не вимагаючи при цьому з'єднання по лінії інтернет.

В даній структурі дуже легко проводити оновлення системи. Через те, що всі дані знаходяться на сервері, користувач автоматично отримує всі нововведення з мінімальними перервами в роботі. Такий підхід є дуже зручним для програмних інженерів, що підтримують систему та економить їх час.

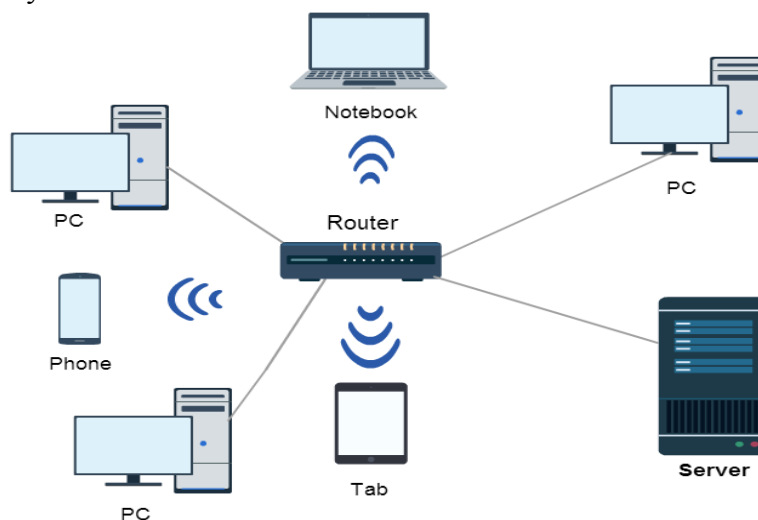

Рис. 1. Структура закритої системи для внутрішнього користування в локальній мережі

2) Відкрита система, з можливістю доступу до системи з інтернету (Рис. 2).

В даній структурі сервер розміщується на віртуальному хостінгу. Користувачі системи будуть підключатися до сервера по глобальній мережі. Підключення можливе як за допомогою кабельного підключення так і по WiFi.

Перевагою такої структури є те, що її можна використовувати в разі якщо організація локальної мережі є проблематичною, або певним чином обмежує використання системи.

Оновлення програмного забезпечення також є дуже зручним як для користувачів, так і для технічного персоналу, що підтримує програмне забезпечення компанії.

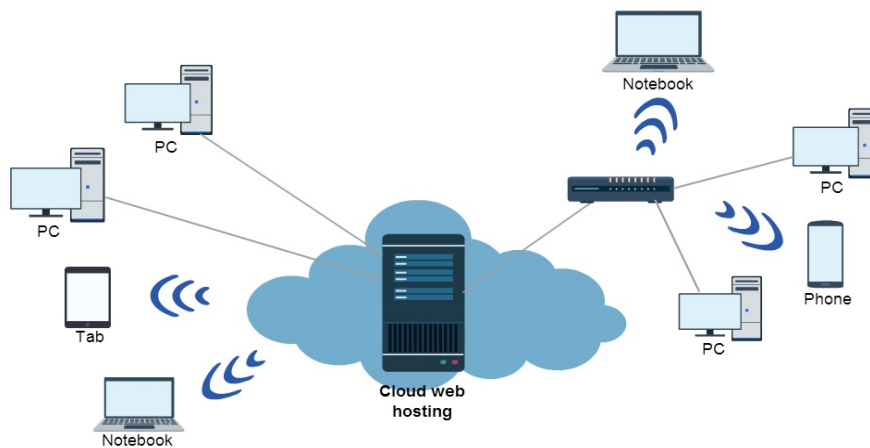

Рис. 2. Структура відкритої системи, з можливістю доступу до неї з інтернету

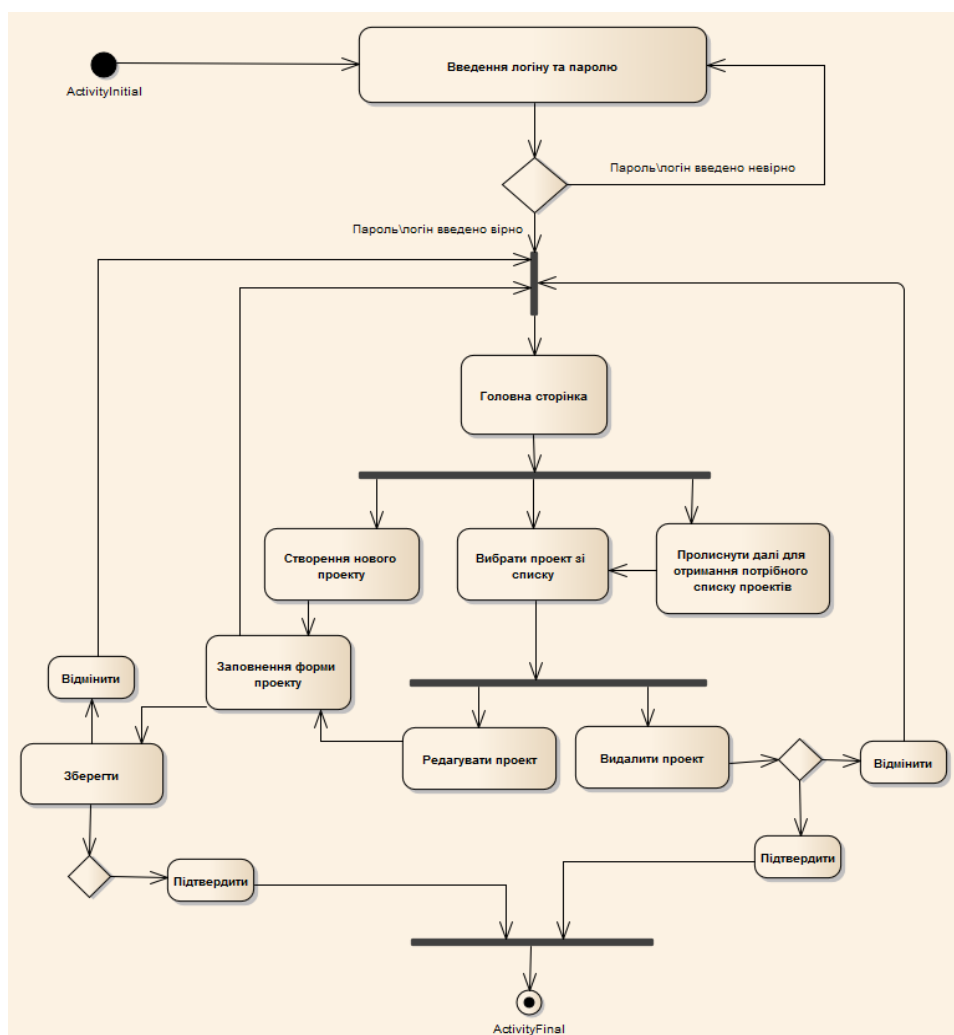

Рис. 3. Діаграма діяльності за прецедентом «Процес роботи з проектами в системі»

Моделюючи поведінку проектованої системи, часто недостатньо зобразити процес зміни її станів, а потрібно також розкрити деталі алгоритмічної реалізації операцій, виконуваних системою. Для цієї мети традиційно використовувалися блок-схеми або структурні схеми алгоритмів. У UML для цього існують діаграми діяльності, які зручно застосовувати для візуалізації алгоритмів, за якими працюють операції класів [4].

Для системи ProjectBook створена діаграма діяльності, що зображує процес роботи з проектами в системі: користувач повинен увійти в систему шляхом введення логіну та

пароллю, далі з головної сторінки, що має закладку «проекти» він має можливість переглядати існуючі, створювати нові, редагувати та видаляти проекти (Рис. 3).

Висновки

Під час роботи над даною темою було проаналізовано автоматизацію управління проектами і роботи персоналу в організаціях в Україні та в світі, знайдено вигоди та переваги інформаційних систем з управління проектами і роботи персоналу і зроблений огляд деяких світових лідерів в цій області.

В результаті було спроектовано нову систему з управління проектами і роботи персоналу в організаціях, визначено вимоги до неї та її архітектуру, детально спроектовано систему з ведення проектів і організації роботи персоналу. Були сформульовані загальні вимоги до системи управління проектами та персоналом “ProjectBook”. Це дало змогу зрозуміти як саме система зможе допомогти працівникам полегшити та оптимізувати їх роботу і як надалі вона зможе бути основою для подальшого розширення та вдосконалення програмного продукту.

Розроблені вимоги до реалізації системи, де були запропоновані дві можливі структури мережі для користування програмою – замкнута та відкрита.

Були сформовані вимоги до програмного інтерфейсу до системи управління проектами та персоналом “ProjectBook”, що дозволить розробити зрозумілий, динамічний інтерфейс, без зайвих елементів.

Також, в процесі роботи над даною темою було створено кінцевий продукт з зручним та зрозумілим та користувацьким інтерфейсом, який максимально задовольняє всі вимоги, що ставились до даної системи.

Література:

1. Інформаційні системи в управлінні персоналом : навч. посіб. / П. С. Клімушин. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2013. – 260 с.
2. Дубинин Є. Финансовое управление по проектам / Є. Дубинин. – [Електронний ресурс] – Режим доступа: <http://www.cfin.ru/press/management/1998-6/11.shtml>.
3. Ноздріна Л. В., Ящук В. І., Полотай О. І. Управління проектами: Підручник / За заг. ред. Л. В. Ноздріної. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 432 с.
4. Allen Holub. Allen Holub's UML Quick Reference - [Електронний ресурс] - Режим доступа: <http://www.holub.com/goodies/uml/>
5. Gartner IT Glossary [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://blogs.gartner.com/it-glossary/cio-chief-informations-officer/>

Romanov A.D.

Postgraduate

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

INTERPERSONAL COMPONENT OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL DOMINANT OF PERSONNEL MANAGEMENT

Романов А.Д.

аспірант

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

МІЖОСОБОВА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОМІНАНТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

The article discusses the impact of collective dominance on the level of socio-psychological climate in the enterprise and efficiency of personnel management in general. Indicators that characterize the effect of this dominant are considered. A team cohesion is singled out among these indicators. The analysis of the factors, affecting the level of team cohesion is done.

Keywords: *personnel, human resources management, socio-psychological climate, dominant, cohesion.*

У статті розглянуто питання впливу домінанти роботи колективу на рівень соціально-психологічного клімату на підприємстві та ефективність кадрового менеджменту в цілому. Розглянуто показники, які характеризують дію даної домінанти, серед яких виокремлено згуртованість колективу. Здійснено аналіз чинників, що впливають на рівень згуртованості колективу.

Ключові слова: *персонал, управління персоналом, соціально-психологічний клімат, домінанта,*

Успішна діяльність будь-якого сучасного підприємства неможлива без ефективного використання найбільш цінного ресурсу сьогодення – людини. Від того наскільки раціональною є кадрова політика, яка реалізується в компанії, залежить її фінансове майбутнє, рівень стабільності та можливість розвитку в довгостроковій перспективі. Однак, у той же час, враховуючи значні вимоги до якості та інтенсивності праці, залученості працівників в роботу підприємства та як наслідок швидке «вигорання» результативне управління персоналом неможливе без створення сприятливих умов та творчої атмосфери в колективі. В свою чергу це реалізується за допомогою формування позитивного соціально-психологічного клімату (СПК) на підприємстві. Все це обумовлює актуальність обраної тематики даної статті.

Проблемі дослідження сутності соціально-психологічного клімату та впливу на ефективність HR-менеджменту присвячено ряд наукових робіт та публікацій так науковців і фахівців в сфері психології та менеджменту, як: А. Єршов [1], Л. Корольов [2], Є. Кузьмін [3], Н. Мансуров [4], С. Мишак [5], Е. Островський [6], Б. Паригін [7], Л. Почебут [8], В. Шепель [9] тощо. Однак, враховуючи складність даної категорії, більш детального дослідження потребують її складові, які характеризують різні аспекти даного явища (особистісну, колективну, корпоративну). Це, в свою чергу, забезпечить реалізацію комплексного підходу до формування позитивного соціально-психологічного клімату. У зв'язку з цим, метою даної роботи є дослідження міжособової складової соціально-психологічної домінанти управління персоналом на підприємстві.

Міжособова складова соціально-психологічного клімату реалізується через «домінанту роботи колективу», яка на певному проміжку часі має переважаючий вплив на його стан. Ця складова ілюструє відносини, які панують в колективі, їх конструктивну або деструктивну дію на трудові процеси. У свою чергу, дана домінанта характеризується таким показником як згуртованість колективу, який відображає соціально-психологічний клімат трудового колективу з точки зору його єдності та інтегрованості.

Згуртованість відображає ступінь прихильності до групи її членів і визначається двома основними змінними – рівнем взаємної симпатії в міжособистісних відносинах і ступенем привабливості групи для її членів.

На рівень згуртованості мають вплив безліч чинників, які мають різну спрямованість та вектор дії, у результаті чого даний показник може як посилювати, так і значно ослаблювати загальний стан соціально-психологічного клімату на підприємстві. Систематизація таких чинників надана на рис. 1.

Таким чином, серед чинників, які сприяють розвитку групової згуртованості, можна відзначити: однорідність та спільну спрямованість цілей, цінностей і поглядів членів групи; змістовна та цікава спільна діяльність, спрямована на досягнення загальних цілей; успішність і результативність групи в досягненні поставлених цілей; однорідний соціальний та віковий склад групи; атмосфера доброзичливості та чемності; реальний авторитет лідера; наявність ефекту змагання (навіть неофіційного) з іншою групою; непростий шлях входження в групу; справедливий розподіл коштів і бонусів.

Згуртованість є також комплексним показником, який враховує: спрацьованість колективу, сумісність його членів, контактність, відкритість, рівень конфліктності тощо.

Так, сумісність і спрацьованість визначають ступінь взаємозв'язку й взаємозалежності співробітників. Сумісність формується за рахунок ефективного підбору членів групи (колективу), врахування їх типу темпераменту та інших психологічних характеристик. Спрацьованість формується на базі сумісності, досвіду, який напрацьовується колективом, а також раціонального розподілу функціональних обов'язків кожного члена колективу з урахуванням властивих йому ролей. Контактність – це здатність та готовність людини встановлювати духовний зв'язок з іншими людьми, спрямований на реалізацію взаємодії та впливу на них для досягнення певної мети. У зв'язку з цим, як компонент згуртованості, вона відображає рівень сформованих професійних та особистих комунікацій між членами

колективу, їх бажання до спілкування, побудови конструктивного діалогу на основі прагнення досягти спільної мети.

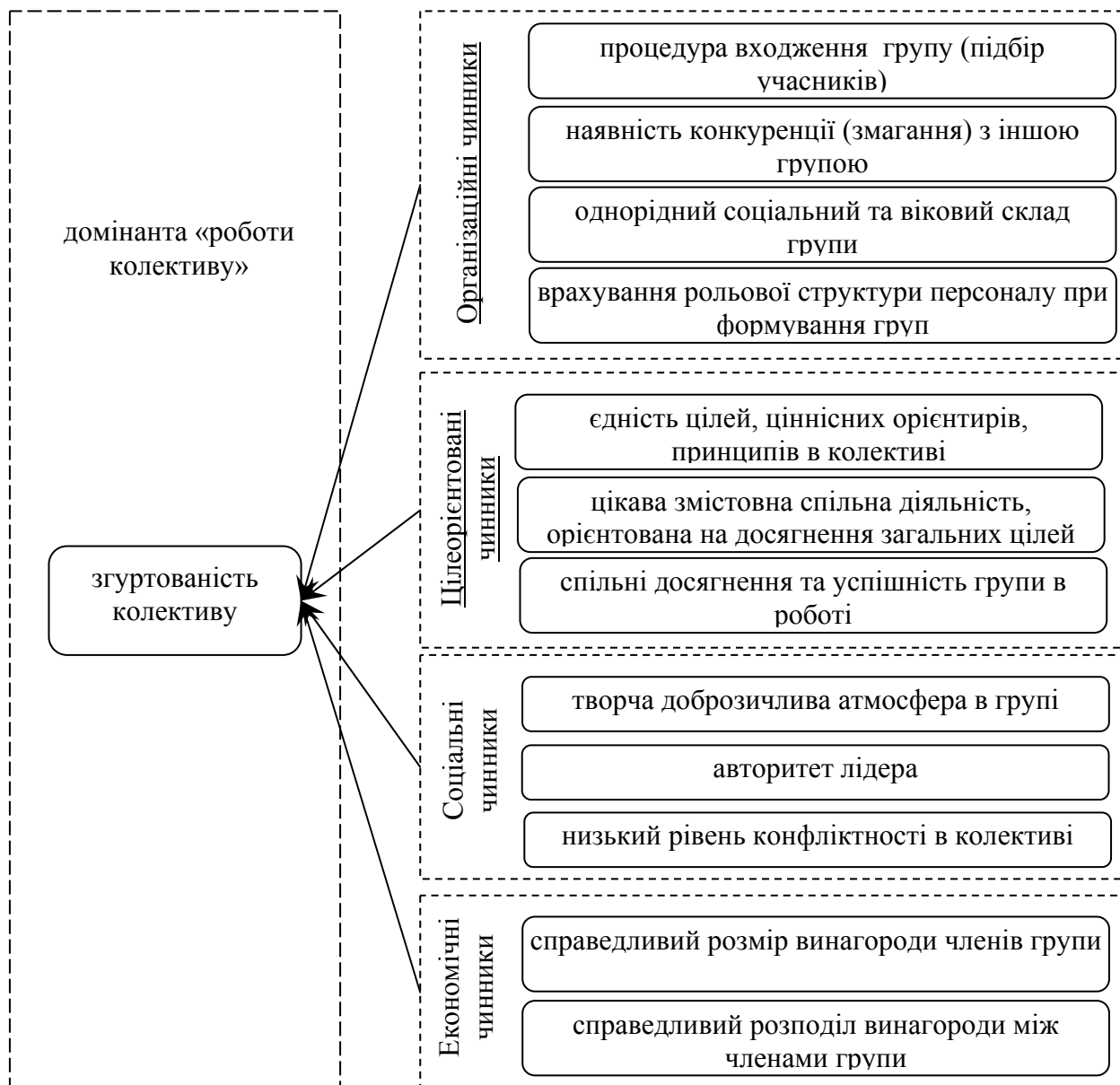

Рис. 1. Чинники, які сприяють розвитку згуртованості колективу

Відкритість колективу невід’ємно пов’язана із контактністю, що реалізується через бажання та спроможність будувати зв’язки із зовнішнім по відношенню до групи середовищем, здійснювати обмін інформацією, залучати нових членів колективу, сприймати конструктивну критику тощо. Відкритість є безпосереднім елементом відкритої кадрової політики підприємства, яка орієнтована на залучення до складу персоналу нових співробітників із зовнішнього середовища незалежно від посаду за умови відповідності встановленим вимогам.

Рівень конфліктності відображає ступінь протиріччя, яке відбувається через зіткнення поглядів, інтересів, цілей, точок зору суб’єктів взаємодії та відсутність згоди між ними. Однак, слід враховувати, що конфлікт може носити як деструктивний, так і конструктивний характер, тим самим сприяючи або зростанню згуртованості колективу або його руйнуванню.

Враховуючи зазначене вище, у табл. 1 наведено основні показники, які характеризують ступінь згуртованості колективу та складають «домінанту роботи колективу».

Таблиця 1

Показники, які складають «домінанту роботи колективу» та характеризують ступінь згуртованості колективу

№	Показник	Формула	Опис (характеристика)
1	індекс згуртованості групи	$\frac{B}{0,5 \times N \times (T - 1)}$	співвідношення кількості взаємних позитивних виборів за ознакою «симпатія – антипатія» (B) та загальної кількості можливих виборів у колективі (N)
2	індекс інтеграції у колектив	$\frac{1}{n_{\text{виб}}}$	співвідношення одиниці та кількості членів групи, які не отримали жодного вибору за ознакою «симпатія – антипатія» ($n_{\text{виб}}$)
3	кількість зареєстрованих конфліктів	N_k	кількість зареєстрованих міжособових конфліктів в певному колективі за певний період часу
4	питома вага зареєстрованих конфліктів	$\frac{N_k}{\sum N_k} * 100\%$	співвідношення кількості зареєстрованих конфліктів у певному колективі (N_k) до загальної кількості конфліктів на підприємстві ($\sum N_k$)
5	кількість врегульованих конфліктів	$N_{\text{вр кон}}$	кількість конфліктів, які вдалося врегулювати без негативних наслідків
6	індекс врегулювання конфліктів	$\frac{N_{\text{вр кон}}}{N_k}$	співвідношення кількості врегульованих конфліктів в колективі ($N_{\text{вр кон}}$) та кількості зареєстрованих конфліктів в тому ж колективі (N_k)
7	кількість завдань, виконаних колективом у визначений термін в повному обсязі	$N_{\text{зі}}$	кількість завдань, які виконані певним колективом у визначений термін в повному обсязі у відповідності з планом
8	кількість колективних раціоналізаторських пропозицій	$N_{\text{рп}}$	кількість раціоналізаторських пропозицій, вироблених колективом за певний період часу
9	кількість випадків дублювання повноважень	$N_{\text{дубл}}$	кількість випадків дублювання повноважень (функцій) у колективі, які призвели до певних втрат (фінансових, часових тощо)
10	відсоток працівників, що покинули підприємство протягом або за підсумками випробувального терміну	$\frac{q_{\text{виб}}}{q_{\text{заг}}} \times 100\%$	співвідношення кількості працівників, які звільнилися протягом випробувального терміну, та загальної чисельності працівників, які були прийняті на підприємство за певний період часу

Таким чином, міжособова складова соціально-психологічного клімату, яка активізує домінанту роботи колективу є важливим елементом ефективного менеджменту персоналу в цілому, адже відображає рівень згуртованості колективу, його готовність до взаємодії, конструктивного вирішення спорів та конфліктів, своєчасного якісного виконання поставлених завдань, досягнення спільної мети тощо. У зв'язку з цим подальших досліджень потребує питання розробки методичних рекомендацій щодо оцінювання рівня згуртованості персоналу та визначення його кореляційного зв'язку із загальним станом соціально-психологічного клімату.

Література:

1. Ершов А. А. Личность и коллектив: межличностные конфликты в коллективе и их разрешение / А. А. Ершов. – Л.: Знание, 1976. – 40 с.
2. Королев Л. М. Психология управления / Л. М. Королев. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2009. — 188 с.
3. Кузьмин Е. С. Основы социальной психологии / Е. С. Кузьмин. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1967. – 173 с.
4. Мансуров Н. С. Морально-психологический климат и его изучение. – М., 2004. – 235 с.
5. Мишак С. В. Оцінка соціально-психологічного конфлікту в колективі / С. В. Мишак // Управління розвитком. – 2009. – № 16. – с. 86 – 88.
6. Островский Э. В. Психология управления / Э. В. Островский. – М.: ИНФРА-М, 2009. — 249 с.
7. Парыгин Б. Д. Социально-психологический климат коллектива: Пути и методы изучения / Б. Д. Парыгин; под. ред. В. А. Ядова. – Л.: Наука. Ленингр. отделение, 1981. – 192 с.
8. Почебут Л. Г. Организационная социальная психология / Л. Г. Почебут, В. А. Чикер. – СПб.: изд-во «Речь», 2002. – 298 с.

Goncharova S. Y.

Ph.D, docent of Economic Sciences

Semenchenko A. V.

Postgraduate student

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine

Goncharov A. B.

PhD, Associate Professor

Kharkiv National University of Pharmacy, Ukraine

THE SUBSISTENCE MINIMUM AS A SOCIAL AND ECONOMIC LEVER IN THE CONTEXT OF SOCIAL STRATIFICATION

Гончарова С. Ю.

к.е.н., доцент

Семенченко А. В.

аспірант

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Гончаров А. Б.

к.е.н., доцент

Харківський національний фармацевтичний університет

ПРОЖИТКОВИЙ МІНІМУМ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ВАЖІЛЬ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

The article describes the method of calculating the living wage level, defined its limitations. Analyzed a set of goods and services to be included in the consumer basket for the analysis of the weighting structure of consumer basket in 2015. Monitoring of the dynamics calculation of the LW and the FLW in the context of socio-demographic groups in the past 10 years. The measures for improving the methodology for determining the consumer basket.

Keywords: cost of living, social stratification, consumer basket, minimum wage, population.

У статті розглянуто методику розрахунку прожиткового мінімуму, визначені її недоліки. Проаналізовано та розширено набір товарів та послуг, які необхідно включити до споживчого кошику за результатами аналізу вагової структури споживчого набору 2015 року. Проведено моніторинг динаміки розрахунку ПМ та ФПМ в розрізі соціально-демографічних груп населення за останні 10 років. Запропоновані заходи щодо удосконалення методики визначення споживчого кошика.

Ключові слова: прожитковий мінімум, соціальна стратифікація, споживчий кошик, мінімальна заробітна плата, населення.

В умовах формування постіндустріального суспільства посилюється значення державної соціальної політики України, яка безпосередньо ґрунтується на ідеї існування соціальних мінімумів: мінімальної зарплати, мінімальної пенсії, прожиткового мінімуму тощо. Саме прожитковий мінімум є основою системи соціальних стандартів, тому порядок та методи його визначення повинні стати ключовим етапом реформування соціальної політики у частині соціальних нормативів.

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [4], базовим державним соціальним стандартом (БДСС) є прожитковий мінімум на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти.

На сьогодні, особливо враховуючи циклічні інфляційні процеси, звертає на себе увагу суттєва невідповідність розмірів мінімальних державних соціальних стандартів і гарантій реальним споживацьким запитам та потребам. Це, перш за все, стосується прожиткового мінімуму, методику розрахунку якого необхідно оновити з урахуванням сучасних потреб соціально-економічного розвитку суспільства [8]. На жаль, прожитковий мінімум припинив виконувати функцію базового соціального стандарту для визначення достатнього рівня життя громадян та використовується лише у якості номінального показника для розрахунку

інших соціальних гарантій (соціальної допомоги, мінімальної заробітної плати та пенсії, стипендій та ін.). Необхідність приведення прожиткового мінімуму до реального значення та підняття його до належного рівня широко обговорюється на всіх рівнях державної політики, особливо профспілками України [2].

В останні роки в Україні все більше уваги приділяють дослідженням рівня соціальних стандартів та гарантій населення. Слід відзначити наукові праці зарубіжних і вітчизняних вчених, які приділили увагу проблемам визначення прожиткового мінімуму, таким як Колот А. М. [11], Литвинов В. А. [12], Варецька О.В. [9], Мандибура В. О. [13], Грішнова О. А. [10] та іншим. Проте дана тема продовжує залишатися вельми актуальною і потребує подальших досліджень.

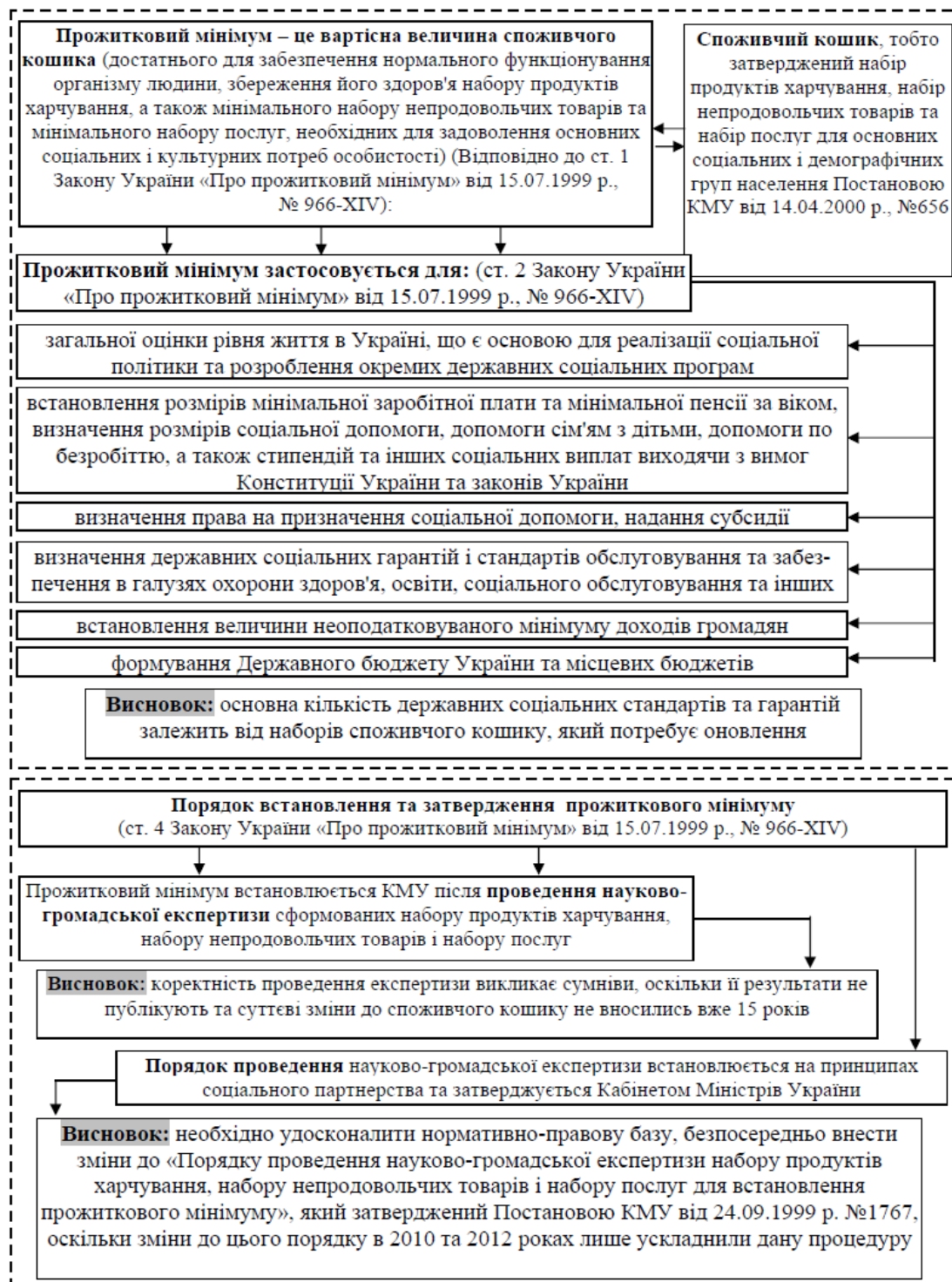

Рис. 1. Обґрунтування необхідності перегляду споживчого кошика

Потребує удосконалення склад набору продуктів харчування, склад набору непродовольчих товарів та набір послуг в споживчому кошику, тому що він не відповідає реаліям сьогодення. Основні публікації щодо цієї проблеми зосереджені на обчисленні саме грошового вираження соціального стандарту. Але ж, насамперед, необхідно зосередити увагу на якості (складі) та кількості (нормах) елементів споживчого кошика, а в подальшому займатися аналізом обчислення соціальних стандартів.

Метою дослідження є теоретико-методичне обґрунтування необхідності удосконалення методики розрахунку прожиткового мінімуму як підґрунтя визначення соціальних гарантій та стандартів в країні в контексті соціальної стратифікації суспільства.

Для основних соціальних і демографічних груп населення основу для розрахунку прожиткового мінімуму становить вартість мінімальних наборів продуктів харчування, послуг та непродовольчих товарів, які зазвичай називаються споживчим кошиком. Від цінової величини споживчого кошику залежить, на якому рівні буде встановлений прожитковий мінімум, а отже і всі інші соціальні стандарти, гарантії, виплати та допомоги. В цьому контексті особливої уваги потребує вміст та методика розрахунку споживчого кошику та прожиткового мінімуму.

Досліджуючи споживчий кошик в Україні, зупинимося на п'яти основних недоліках, які впливають на прожитковий мінімум:

не відповідний реаліям сьогодення вміст споживчого кошику;

бездіяльність уряду щодо збільшення державних стандартів та гарантій;

застарілі методи, якими формуються набори продовольчих та непродовольчих товарів та послуг;

нерациональна вагова структура споживчого кошику;

не легітимність споживчого кошику

Обґрунтування необхідності перегляду вмісту споживчого кошика розглянуто на рис.1.

Проведемо аналіз розмірів прожиткового мінімуму як стандарту, який щороку затверджується Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік та фактичного розміру прожиткового мінімуму за результатами моніторингу Міністерства соціальної політики України в табл. 1.

Таблиця 1

Моніторинг динаміки розміру прожиткового мінімуму (державного стандарту) та фактичного розміру прожиткового мінімуму (ФПМ*) в розрахунку на місяць на одну особу в розрізі соціально-демографічних груп населення у 2005-2015 рр., грн.

Соціально-демографічні групи населення		Роки										
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
На одну особу	ПМ, грн.	423	472	532	626	701	875	953	1095	1176	1176	1330
	ФПМ, грн.	488	536	604	701	844	881	1099	1111	1188	1217	1618
На дитину віком до 6 років	ПМ, грн.	376	418	470	557	632	799	870	961	1032	1032	1176
	ФПМ, грн.	464	496	535	636	759	800	951	1043	1128	1159	1477
На дитину віком від 6 до 18 років	ПМ, грн.	468	536	604	701	776	957	1042	1197	1286	1286	1455
	ФПМ, грн.	576	601	698	815	966	1019	1202	1334	1440	1477	1877
На працездатну особу	ПМ, грн.	453	505	568	669	744	922	1004	1134	1218	1218	1378
	ФПМ, грн.	589	612	659	762	900	937	1104	1175	1252	1281	1753
На особу, яка втратила працездатність	ПМ, грн.	332	366	411	498	573	734	800	884	949	949	1074
	ФПМ, грн.	427	459	509	569	670	698	830	877	950	974	1224

*За даними моніторингу показників соціальної сфери (інформації щодо розміру фактичного прожиткового мінімуму) Міністерства соціальної політики України [7]

З табл. 1 видно, що розмір прожиткового мінімуму та фактичного прожиткового мінімуму зростає на протязі 10 років у всіх соціально-демографічних групах населення. Аналіз зміни розміру прожиткового мінімуму в 2014-2015 роках наведено на рис. 2.

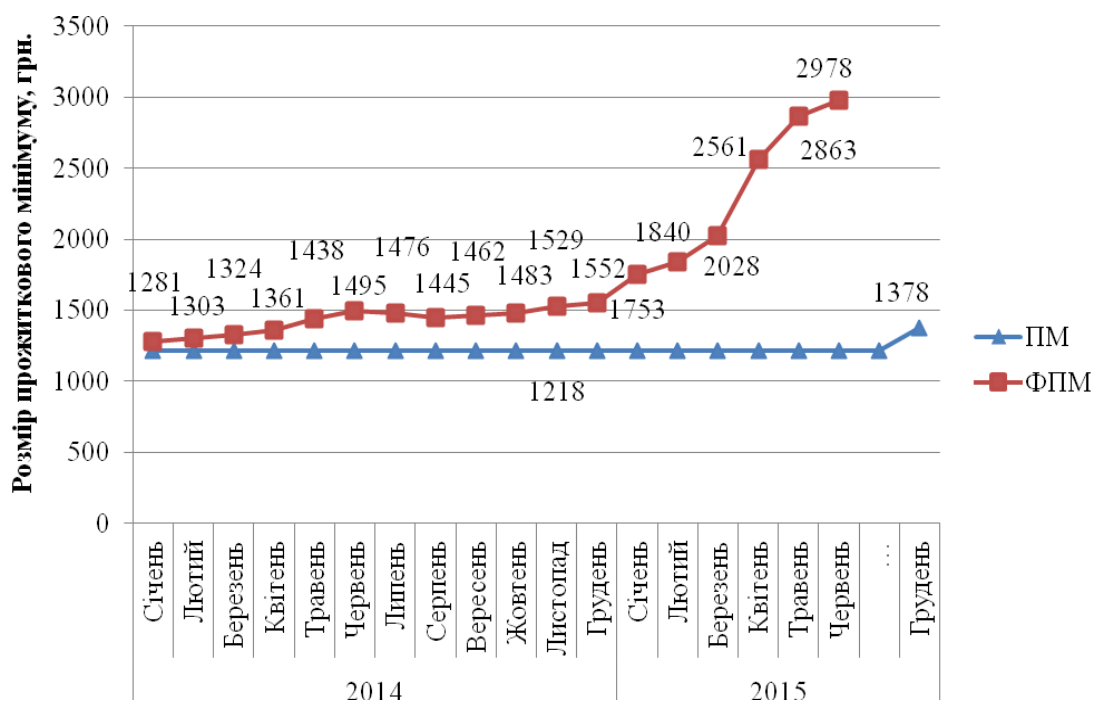

Рис. 2. Динаміка розміру прожиткового мінімуму на працездатну особу

Споживчий набір товарів і послуг відбиває сучасні потреби українців та їх структуру споживання продовольчих та непродовольчих товарів та послуг. Товари та послуги, які необхідно включити до споживчого кошику визначені в табл. 2.

Слід ще раз зацентувати увагу на наборі ліків, які представлені в споживчому кошику українців. Оскільки, болять всі: діти, дорослі, і, тим паче, пенсіонери, то споживчий кошик просто обов'язково необхідно доповнити набором ліків, які представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Товари та послуги, які необхідно включити до споживчого кошика за результатами аналізу вагової структури споживчого набору 2015 року

Набір продуктів харчування					
Продукти першої необхідності (обов'язкові для вживання)			Продукти другої необхідності (мають характер рекомендаційний)		
№ з СНТ	Найменування продукту	Вагова структура	№ з СНТ	Найменування продукту	Вагова структура
01.1.9.2	Сіль, прянощі, та кулінарні трави	0,00236	01.1.2.4	Свіже, охолоджене, заморожене м'ясо свійської птиці	0,02398
01.2.1	Кава, чай і какао для всього населення	0,02273	45	Риба морожена	0,01585
01.1.4.4	Кисломолочна продукція (кефір, йогурт) для всього населення	0,00594	01.1.3.2	Свіжі, охолоджені та заморожені морепродукти	0,00030
01.1.7.6	Консервовані та пере-роблені овочі (овочі та гриби консервовані, томатна паста)	0,00434	01.1.2.6	Інші консервовані та перероблені види м'яса та продукти з нього (фарш м'ясний, фарш курячий)	0,00913
01.1.8.2	Джеми, повидло, мед	0,00304	01.1.8.3	Шоколад	0,00149
01.2.2.1	Мінеральні та джерельні води	0,00354	01.1.8.4	Кондитерські вироби з цукру (цукерки шо-коладні, карамель, ма-рмелад, зефір, халва)	0,01817
-	Розчин оцтової кислоти, сода	-	01.1.9.1	Соуси, приправи (кетчуп, майонез)	0,00808

Мінімальний набір предметів першої потреби, санітарії та ліків (на одну середньостатистичну сім'ю)					
Предмета та ліки першої необхідності (обов'язкові для вживання)			Предмети та ліки другої необхідності (мають характер рекомендаційний)		
235	Антибіотики вітчизняні та імпортовані	0,00383	248	Лінзи коригувальні	0,00136
-	Протиалергічні засоби (кальцію глюконат, діазолін, супрастин)	-	241	Гормональні препарати	0,00196
-	Антигістамінні препарати	-	244	Мазі вітчизняні та імпортовані	0,00129
-	Серцеві препарати (крім валідолу, нітро-гліцерин, корвалол)	-	-	Шлункові засоби (вугілля активоване, бесалол, атоксіл)	-
-	Спазмолітики	-	-	Противірусні препарати	-
-	Засоби жіночої гігієни	-	324	Засоби макіяжу	0,00052
-	Засоби контрацепції	-	327	Памперси дитячі	0,00149
323	Дезодоранти	0,00197			
322	Креми	0,00069			
331	Парасольки	0,00007			
Мінімальний набір товарів культурно-побутового та господарського призначення (на одну середньостатистичну сім'ю)					
Товари першої необхідності (обов'язкові в використанні)			Товари другої необхідності (мають характер рекомендаційний)		
05.3.2	Невеликі електричні побутові прилади (міксер, блендер)	0,00154	223	Пилососи	0,00038
-	Інструменти для дому	-	291	USB флеш-накопичувачі	0,00004
-	Товари для дрібного ремонту (лампи, клей тощо)	-			
Набір послуг					
Послуги першої необхідності (обов'язкові для включення в кошик)			Послуги другої необхідності (мають характер рекомендаційний)		
06.2.1	Медичні послуги	0,00091	297	Кабельне телебачення	0,00261
06.2.2	Стоматологічні послуги	0,00367	11.2	Послуги, пов'язані з тимчасовим проживанням	0,00548
06.2.3	Парамедичні послуги (діагностичні)	0,00219			
06.3	Послуги лікарень	0,01048			
08.2	Телефонні й телефаксові послуги (мобільний зв'язок, Інтернет)	0,00255			
Інші послуги					
Послуги першої необхідності (обов'язкові для включення в кошик)			Послуги другої необхідності (мають характер рекомендаційний)		
305	Дошкільні заклади	0,00337	307	Підготовчі курси до вступу у ВНЗ	0,00061
306	Середні навчальні заклади	0,00153			

**Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції*

За оцінками багатьох експертів прожитковий мінімум на 2015 рік однозначно занижений, це доказує проведене авторами дослідження. Тому, доцільно було б внести зміни до ст. 5 Закону України «Про прожитковий мінімум», зазначивши: якщо фактичний рівень прожиткового мінімуму (за результатами аналізу інформації щодо фактичного розміру прожиткового мінімуму Мінсоцполітики України перевищує встановлений розмір прожиткового мінімуму Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік (період) більш ніж на 30% (коефіцієнт 1,3), то КМУ повинен переглянути розмір встановленого прожиткового мінімуму до рівня фактичного за даними Мінсоцполітики попереднього місяця, в якому зафіксоване таке перевищення. Наприклад, якщо встановлений прожитковий мінімум для працездатного населення на 1 вересня 2015 року 1378 грн., то максимальне перевищення фактичного рівня, на яке уряд може не реагувати, складатиме $1378 \times 1,3 = 1791,4$ грн.

У світовій практиці виділяють 6 методів визначення прожиткового мінімуму в країні [6, 10]:

статистичний прожитковий мінімум встановлюється на рівні доходів 10-20% найзаможніших громадян певної країни;

суб'єктивний (соціологічний) базується на проведенні соціологічних опитувань населення про бажаний мінімальний дохід;

ресурсний – залежить від тенденції можливостей економіки щодо забезпечення прожиткового мінімуму та створення сучасного розвинутого суспільства світового рівня;

комбінований або нормативно-статистичний поєднує декілька методів. Зокрема вартість харчування визначається за нормами, житлово-комунальні послуги – за фактом, а непродовольчі товари за їх процентною часткою в загальних витратах;

нормативний метод полягає у становленні вартісної величини прожиткового мінімуму через споживчий кошик;

відносний або метод обчислення медіанного доходу базується на визначенні медіанного доходу – такий дохід, за якого половина населення має більший дохід, а інша – менший. Застосовується в розвинутих країнах.

Розрахований за кожним з цих методів прожитковий мінімум може розглядатися також як межа бідності для надання соціальної допомоги найбільш вразливим верствам населення.

В Україні прожитковий мінімум визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу. Крім того, прожитковий мінімум визначається диференційовано залежно від вікового критерію або ж залежно від соціальної та демографічної групи особи: для дітей віком до 6 років; для дітей віком від 6 до 18 років; для працездатних осіб; для осіб, які втратили працездатність. Такий поділ зумовлений особливостями людського організму, у його потребах в залежності від віку та фізичних можливостей [14].

Але, на думку авторів, на сучасному складному соціально-економічному етапі, враховуючи економічний стан України, обчислення прожиткового мінімуму доцільніше було б тимчасово здійснювати з використанням змішаного, а саме – нормативно-ресурсного методу. Встановлений нині рівень прожиткового мінімуму є вкрай низьким, і всі рекомендації щодо його зміни від Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та праці, профспілок України та громадських організацій не беруться Кабміном України до уваги, особливо щодо вилучення величини «рівня забезпечення прожиткового мінімуму» при формуванні проектів законів України про Державний бюджет на відповідний рік. Такий стан справ, пояснюється тим, що розмір прожиткового мінімуму встановлюється, виходячи з фінансових можливостей держави [6].

Отже, можна сказати, що ресурсний метод формування величини прожиткового мінімуму також використовується, хоча й не визначений законодавчо. Якщо на сьогоднішній день вартість споживчого кошика визначається за нормативним методом, тобто вартість продуктів харчування та непродовольчих товарів визначається за нормами споживання, то пропонується при розрахунку споживчого кошика вартість харчування обчислювати за нормативним методом (грунтуватися на тих самих нормах, але ж вже переглянутих та удосконалених), а деякі послуги, такі як, наприклад, житлово-комунальні, обчислювати за фактом, непродовольчі товари – за їх відсотковою часткою в загальних витратах.

Слід відзначити, що в загальній сукупності варіативних моделей визначення величини суспільно необхідного прожиткового мінімуму змішаний метод є досить об'єктивним і більш обґрунтованим, – зокрема впродовж щонайменше п'яти років для України, зважаючи на фінансові можливості країни. Тому, очевидно, що в Україні з різким розмежуванням рівня доходів населення цей метод буде ефективним і відповідатиме реальним інтересам та потребам людей.

В Україні необхідно удосконалити споживчий кошик і підвищити мінімальну заробітну плату, що призведе до перерозподілу національного багатства, зростання внутрішнього платоспроможного попиту, сприятиме створенню нових робочих місць.

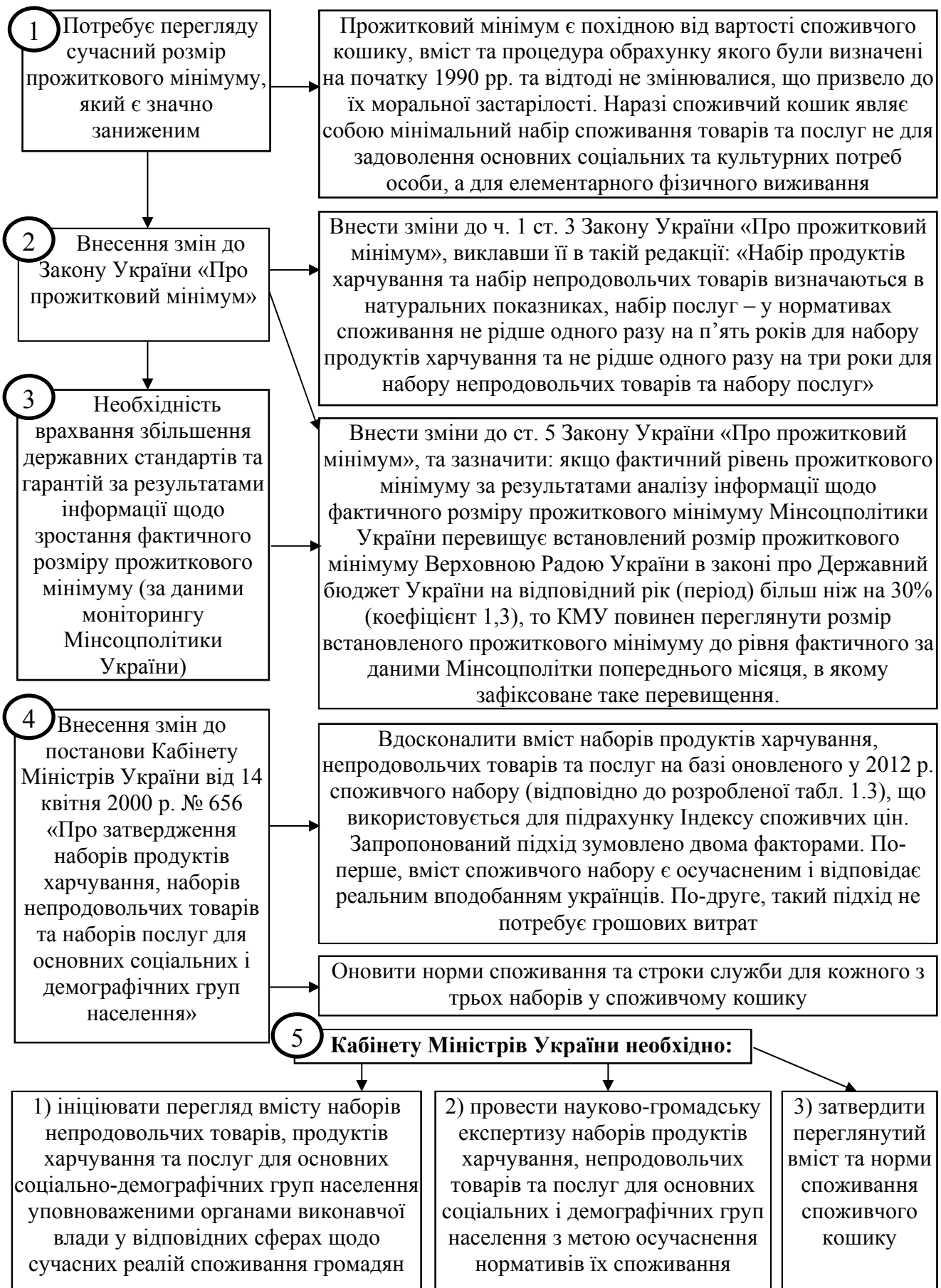

Рис. 3. Напрямки удосконалення методики визначення прожиткового мінімуму

Серед головних напрямків удосконалення методики визначення прожиткового мінімуму, автори пропонують зупинитися представлених на рис. 3.

У подальшому в умовах формування постіндустріального (або інформаційного)

суспільства в Україні пропонується поступовий перехід до використання соціально-нормативного методу розрахунку прожиткового мінімуму, який би враховував регіональні ціни на набір продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, як такий, що найбільш відповідає задоволенню потреб в саморозвитку та самореалізації особистості. Становлення постіндустріального суспільства суттєво змінює сутність та мотивацію людської діяльності. Такі масштабні трансформаційні процеси не можуть залишити незачепленими основні потреби суспільства та людини, серед яких актуалізуються освіта, знання, набуття компетентностей тощо, адже в такому суспільстві все важливішим стає людський капітал.

Підвищення рівня життя населення є головною метою будь-якого прогресивного суспільства. Держава зобов'язана створювати сприятливі умови для довгого, безпечного, здорового і благополучного життя людей, забезпечуючи економічне зростання і соціальну стабільність у суспільстві. Щодо строків перезатвердження вмісту наборів непродовольчих товарів та послуг, то термін їх перезатвердження має бути скорочено до трьох років, оскільки зміни у структурі споживання для цих наборів відбуваються швидше, ніж для набору продуктів харчування.

Проведений аналіз дозволяє сформулювати ряд висновків, серед яких:

прожитковий мінімум потребує негайного перегляду і як мінімальний соціальний стандарт, і як інструмент оцінки рівня життя населення;

підходи до процедури формування та оцінки споживчого кошику потребують розширення та вдосконалення (з точки зору структури та норм споживання, збільшення платних послуг, зростання цін та інфляції) з урахування зарубіжного досвіду;

при удосконаленні методики визначення прожиткового мінімуму необхідно врахувати як позитивний, так і негативний зарубіжний досвід, а також вплив економічних, соціальних та правових факторів макросередовища.

Література:

1. Виступи на розширеному засіданні Кабінету Міністрів України від 27.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246100067.
2. Інформація про стан забезпечення соціальної справедливості в Україні. Додаток до Постанови Президії Федерації професійних спілок України від 11.12.2012 м. Київ № П-15-7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fpsu.org.ua/component/content/article/142-den-socialnoi-spravedlivosti/602-zahodysocsprav-2>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України. Законопроект № 2250 від 08.02.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45714.
4. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії із змінами, внесеними згідно із Законом № 4523-VI (4523-17) від 15.03.2012, ВВР, 2013, № 3, ст.6.
5. Про прожитковий мінімум. Законопроект № 6565 від 22.06.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=6565&skl=7.
6. ЮРЛИГА. Правовое информационное поле для бизнеса и туристов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2012/7/18/68734.htm>
7. Моніторинг показників соціальної сфери [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article?art_id=179608&cat_id=141688
8. Постанова Президії Федерації професійних спілок України «Про заходи з нагоди відзначення у 2013 році Всесвітнього дня соціальної справедливості» від 11.12.2012 м. Київ № П-15-7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fpsu.org.ua/component/content/article/142-den-socialnoi-spravedlivosti/602zahodysoc-sprav-2>.
9. Баланда А., Варецька О. Інститут мінімальної заробітної плати: світовий досвід встановлення та проблеми України.//Україна: аспекти праці. – 2005. – №4
10. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. – 5-те вид., оновлене. Затверджено МОН / Грішнова О. А. – К., 2011. – 390 с., тв. пал., (ст. 10 пр.).
11. Колот А. М. Оплата праці на підприємстві, організація та вдосконалення. – К. Праця, 1997.
12. Литвинов В. А. Прожиточный минимум: история, методика, анализ. –издательство: М., ЛЕНАНД год издания : 2010 ISBN. – 280 с.
13. Мандибура В. О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання. – К. : Парлам. вид-во, 1998. – 255 с. 1
14. Новосельська Л. І. Міжнародний досвід розрахунку прожиткового мінімуму / Л. І. Новосельська, Ю. Ю. Цігуш // Науковий вісник НЛТУ України. – Львів, 2009. – Вип.19.44. – С. 198-205.

Serikov A.V.

PhD of physics and mathematics, professor

Chyrkin A.N.

Postgraduate

Kharkiv national university of building and architecture

ABOUT FEATURES OF ESTIMATION THE HUMAN CAPITAL OF PERSONALITY

Сєріков А.В.

кандидат фізико-математичних наук, професор

Чиркін А.М.

здобувач

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ПРО ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ОСОБИСТОСТІ

For the first time in the estimating practice this work is devoted to make attempts of the estimation of human capital and human personality potential.

Keywords: *estimation, human potential, human capital, personality*

В роботі вперше в оціночній практиці зроблена спроба оцінити людський капітал і людський потенціал особистості.

Ключові слова: *оцінка, людський потенціал, людський капітал, особистість*

Формулювання проблеми. Фактичне визнання людини як носія високопродуктивної сили було проголошено ще Адамом Смітом (XVIII сторіччя). Досліджуючи природу і причину багатства народів, він відніс таку силу до однієї із статей залученого у виробництво капіталу, яка складається «... з придбаних і корисних здатностей усіх жителів або членів суспільства. Придбання таких здатностей, враховуючи також утримання їх володаря впродовж його виховання, навчання або учнівства, завжди вимагає дійсних витрат, які є основним капіталом, який як би реалізується в його обличчі» [1, С. 295]. Розвиток визнання людини як джерела високопродуктивної діяльності пов'язаний з працями Теодора Шульца і Гаррі Беккера, – нобелівських лауреатів за 1979 і 1992 роки відповідно – які запропонували розглядати людину як носія так званого людського капіталу [2, 3]. Беккер довів, що людський капітал (ЛК) формується за рахунок інвестицій в людину у вигляді витрат на загальну і професійну освіту, охорону здоров'я та таке інше. Професор М. М. Крітський (м. Санкт-Петербург, 1991 рік) висунув тезу про те, що ЛК є загальною формою економічної життєдіяльності [4, с. 4]. ЛК не просто продається і купується, але й авансується, амортизує і відшкодовується як основний капітал, проявляється в різних функціональних формах (наприклад, інтелектуальній), не властивих звичайній робочій силі (наприклад, силі тварин, залучених у трудовий процес). Узагальнюючи думки економістів-класиків, можна дійти висновку, що ЛК – це попередньо накопичений за рахунок минулої праці та відтворюваний запас здатностей людини, після використання яких в господарській діяльності (і створення за рахунок цього доданої економічної вартості) їхній володар отримує дохід (під доходом розуміють будь-який приплив грошових коштів або отримання цінностей, що мають грошову вартість). Запас здатностей людини, який можна використати у господарській діяльності, доцільно називати людським потенціалом (ЛП) [5]. Потенціал особистості та його структура (тобто стан) виявляється завдяки цілеспрямованій роботі (тестуванню) людини на досягнення певного результату. З попередніх тверджень зрозуміло наступне: «ЛК особистості = ЛП особистості + відшкодування із результату господарської діяльності особистості у вигляді створеної нею доданої економічної вартості». Виникає питання відносно того, що фактично піддається виміру (оцінці), а саме: ЛК особистості або ЛП особистості? Адекватна відповідь на нього може суттєво позначитися, наприклад, на визначенні адекватної заробітної плати працівника, необхідних інвестицій у розвиток особистості та таке інше. Проблема загострюється тим, що в умовах глобалізації світу,

жорсткої конкуренції та суспільного тиску від особистості потребується не лише ефективна стратегія з включення до суспільної діяльності, а й збереження своєї цілісності та розвитку цінності [6].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Порівняльному аналізу методик та показників оцінки ЛК підприємства присвячено статтю [7]. Автор цієї праці виокремлює три підходи (витратний, дохідний і порівняльний, які використовуються в оцінці бізнесу [8]) до оцінки ЛК, але наголошує на відсутності чіткої методики для комплексної оцінки ЛК, яка б враховувала і фінансові показники ЛК, і показники, що віддзеркалюють людські якості особистості. Можна було б вказати ще на низку аналогічних публікацій, але, практично, майже усі вони обминають стороною питання оцінки ЛК особистості.

Оцінці ЛП окремого працівника присвячено публікацію [9]. Автор цієї праці проаналізував наявні в науковій літературі погляди на специфіку людського потенціалу, уточнив поняття трудового і кадрового потенціалу організації. Крім того, він обґрунтував необхідність виділення потенціалу управлінця, а також системний аналіз основних методологічних підходів до характеристики суті потенціалу управлінця. Особлива увага в роботі надається питанню формування управлінських компетенцій, які повинні стати найважливішим інструментом служби управління персоналом організації. Компетентністний підхід, поза сумнівом, є важливим для визначення чинників, що формують потенціал управлінця. Заслугує на увагу проведений в роботі аналіз існуючих класичних методик оцінки потенціалу управлінських кадрів, заснованих на технологіях традиційного тестування. Показані основні недоліки таких технологій для оцінки управлінського потенціалу в умовах переходу до інноваційної економіки. Все відзначене, на жаль, розглядається з позиції кадрової служби організації і не передбачає можливості застосування здобутків роботи [9] окремою людиною для самооцінки свого ЛП.

Мета даної роботи – відшукати можливості адекватної сучасним реаліям оцінки ЛК особистості як бази для системи управління розвитком цієї цінності.

Виклад основного матеріалу. Спочатку необхідно визначитись з тими ознаками, що об'єднують або відрізняють між собою ЛП та ЛК.

Безумовно, що ЛП може розглядатися в якості відновлюваного ресурсу, який використовується по необхідності для задоволення будь-яких потреб людини і/або суспільства. Процеси накопичення та використання ЛП дозволяють розглядати його в якості певного фонду як окремої людини, так і суспільства. Якщо частка ЛП особи витрачається на користь іншої особи і/або суспільства з подальшим відшкодуванням коштів на оновлення ЛП, цей факт можна розглядати як залучення ЛП до господарської операції. Дохід від неї може бути прорахований, наприклад, за формулою [10, С. 242]:

$$Д_{ЛПО} = \sqrt{Ч_{ЛПО} \cdot ДВ_C}, \quad (1)$$

де $Д_{ЛПО}$ – дохід (у грошових одиницях) від використання потенціалу особистості, $Ч_{ЛПО}$ – частка ЛП особистості (у грошових одиницях), що витрачена на створення доданої споживної вартості (з урахуванням необхідних для цього інструментальних засобів), $ДВ_C$ – додана споживна вартість (у грошових одиницях) за рахунок використання ЛП особистості на користь іншої особи.

Як бачимо дохід від використання ЛП значною мірою залежить від доданої в процесі використання ЛП споживної вартості на користь іншої особи. Визначення доходу за наведеною вище формулою забезпечує однакову вигоду як носію ЛП, так і споживачу результатів використання цього ЛП. Важливо, щоб споживна вартість, яка «згенерована» певною часткою ЛП, перевищувала всі витрати на створення цієї частки.

При систематичному повторенні операцій мова повинна йти про господарську діяльність (вона супроводжується потоками доходів), до якої залучається вже певна частка ЛК особистості. Для оцінки ЛК особистості формально можна скористатися методологіями оцінки вартості фірми (див., наприклад, [11, с. 513-515]). У цьому випадку вартість ЛК може оцінюватися за формулою (всі обмеження та застереження, які викладено в [11, с. 513-515],

нижче повинні виконуватися) :

$$V_{\text{ЛКО}} = \frac{P_{\text{Доч}}}{BK_{\text{сз}} - T_{\text{інф}}}, \quad (2)$$

де $V_{\text{ЛКО}}$ – вартість (цінність) ЛК особистості (у грошових одиницях), $P_{\text{Доч}}$ – очікуваний річний дохід (у грошових одиницях) від використання ЛК особистості, $BK_{\text{сз}}$ – середньозважена вартість використання ЛК (у відносних одиницях), $T_{\text{інф}}$ – темп інфляції (у відносних одиницях).

Оцінка ЛК особистості за наведеною формулою залежить як від здатності людини створювати додану споживну вартість з подальшим та успішним її продажем, так і від кон'юктури на ринках капіталу, а також динаміки інфляційних процесів. Останні два фактори є зовнішніми по відношенню до доданої споживної вартості та її джерела – людського потенціалу особистості. Безумовно, при економічному підході ЛК висвітлює лише ті складові ЛП, які можуть безпосередньо капіталізуватися (з цього приводу див., наприклад, публікації [12, 13]). І це зрозуміло, бо капіталом в широкому сенсі можна назвати усе те, що породжує під час використання в процесі господарської діяльності потік доходів. Але, при такому підході не знаходять віддзеркалення всі індивідуально-особистісні здатності людини, які виявляють себе у повсякденному житті (в тому числі у спілкуванні), у творчій та духовній діяльності. Надалі у розгляді будуть саме ті складові ЛП, що можуть капіталізуватися.

З точки зору окремої особистості, яка ставить за мету бути успішною та фінансово незалежною за рахунок ефективного використання власного ЛП, в подальшому аналізі доцільно зосередитися на наступних чотирьох групах складових ЛП: (1) потенціал здоров'я, (2) розумово-емоційний потенціал, (3) комунікаційний потенціал, (4) професійно-підприємницький потенціал.

До потенціалу здоров'я можна віднести наступні складові: (1) тип статури, (2) фізичну силу, (3) витривалість, (4) працездатність, (5) спритність виконання рухів, (6) точність моторики, (7) стан імунітету, (8) стан психіки та таке інше.

Розумово-емоційний потенціал може складатися із здібностей та здатностей: (1) здобувати освіту та нові знання, (2) знаходити рішення проблем на основі абстрагування і логічного мислення, (3) «генерувати» креативне або творче вирішення неординарних завдань, що може бути зафіксовано у вигляді об'єктів інтелектуальної власності, (4) управляти своїми почуттями і поведінкою, тобто емоціями.

Комунікаційний потенціал може визначатися із здібностей та здатностей: (1) для оволодіння іноземними мовами, засобами вербальної та невербальної взаємодії між індивідами, (2) налагодження командної праці, (3) створення та розвитку соціальних зв'язків та таке інше.

Професійно-підприємницький потенціал виявляє себе у: (1) наявності компетенцій в межах певної професійної діяльності, вмінні використовувати ці компетенції, (2) здатності напрацьовувати ноу-хау, (3) підприємстві та діловій хватці, (4) вмінні брати на себе ризики та вибудовувати власний бізнес, та таке інше.

Потенціал людини повинен визначатися не тільки кількістю здатностей, а ще й ефективністю їхнього надбання (це певною мірою визначається здібностями) та подальшого використання. Ефективність будь-якої діяльності є, як відомо [14], величиною векторною, в якості координат якої виступають показники результативності, ресурсоємності та часу досягнення результату. З цих причин потенціал людини теж повинен бути величиною векторною, координатами якої можуть бути обсяги здатностей особистості до певної діяльності та ефективність їхнього використання.

Стан потенціалу людини формально, у самому загальному вигляді, можна описати наступним n – вимірним вектором [15, С. 41 – 42]:

$$\vec{П}_Л = \begin{pmatrix} ПЛ_1 \\ \dots \\ ПЛ_n \end{pmatrix}, \quad (3)$$

де $\{ПЛ_1, \dots, ПЛ_n\}$ – множина здатностей особистості на момент оцінки. При умові приведення їх до однієї одиниці виміру (достатньо не просте питання), можна цілком коректно визначити інтегральний показник потенціалу особистості, а саме:

$$|\vec{П}_Л| = \sqrt{ПЛ_1^2 + ПЛ_2^2 + \dots + ПЛ_n^2}. \quad (4)$$

З метою висвітлення змісту оцінки ЛП окремої особистості доцільно проілюструвати таку процедуру на конкретному прикладі. В якості такого виступатиме історія 45-річної жінки, яка є визнаною майстринею з виготовлення тортів. У юні роки (за радянських часів) вона здобула цю професію у професійно-технічному училищі, потім нарощувала свій професійний рівень, працюючи у відповідних підприємствах харчової промисловості, а останні десять років (з-за сімейних обставин) є приватним підприємцем і заробляє гроші цим ремеслом на дому. Певний час тому вона вирішила підвищити кваліфікацію на якихось інтернет-курсах. «Вчителі» виявилися менш кваліфікованими від «учениці». Такий конфуз підштовхнув до ідеї самостійно організувати аналогічні курси-тренінги і заробляти на них. Але для цього знадобилося навчання сучасним технологіям просування своїх професійних знань та навичок у Інтернеті, що потребувало відповідних грошових інвестицій. Все це, безумовно, призвело до змін як структури ЛП майстрині, так і його інтегрального показника. Спробуємо оцінити цей показник, використовуючи відомий з оціночної діяльності витратний підхід, в межах якого існує так званий метод відновної вартості [8, с. 88-92].

Щоб визначити вартість відтворення об'єкту оцінки, необхідно визначити суму коштів, котрі треба інвестувати для відтворення аналога за певний термін часу. При означеному підході витрати підраховуються за нормами, які існують на момент (дату) оцінки.

Підрахуємо витрати на формування потенціалу здоров'я (ПЗ) на протязі дошкільного виховання (ПЗдв), здобуття загальної освіти (ПЗзо) та професійної підготовки в училищі (ПЗпп). Ці етапи в житті особи зайняли відповідно 6, 12 і 1 рік, а середньорічні витрати на формування потенціалу здоров'я – 14, 17,5 і 16,5 тис. грн. [16]. Таким чином, витрати могли скласти (у першому наближенні тут не враховується вартість грошей у часі): на ПЗдв – 84 тис. грн., на ПЗзо – 315 тис. грн., на ПЗпп – 16,5 тис. грн. і разом ПЗ – 415,5 тис. грн. Необхідно зазначити, що ПЗ згідно із другим законом термодинаміки має тенденцію до саморуйнування. Якщо припустити, що процес саморуйнування має лінійний характер, то при середній тривалості життя жінки до 76 років [17] втрата ПЗдв буде йти зі швидкістю 1,2 тис.грн./рік, ПЗзо – 5,43 тис.грн./рік і ПЗпп – 0,29 тис.грн./рік. У 45-річному означені складові набутого у молодому віці ПЗ можуть складати відповідно: ПЗдв – 37,2 тис.грн., ПЗоз – 168,39 тис.грн., ПЗпп – 8,96 тис. грн. В сумі це складає 214,55 тис.грн. Насправді ПЗ може бути значно вищим, якщо людина постійно інвестує у підтримку та розвиток свого здоров'я.

Витрати на формування розумово-емоційного потенціалу (РЕП) можна ототожнити з витратами на здобуття освіти у юні роки та на самоосвіту у зрілому (працездатному) віці. Припустимо, що на здобуття загальної освіти та фахової підготовки витрачалося у середньому 20 тис. грн. на рік [18] на протязі 12 років. Загальні інвестиції у РЕП склали 240 тис. грн. До цієї суми можна приєднати витрати на самоосвіту та професійний розвиток. Припустимо, що на рік з цією метою витрачалося 2 тис. грн. Підрахунки дають: $2 \cdot (45 - 19) = 52$ тис. грн. Таким чином, РЕП можна оцінити на рівні 292 тис. грн.

Найважче оцінити комунікаційний (КП) та професійно-підприємницький (ППП) потенціали особистості, бо вони формуються все її свідоме життя. Тим не менш, в межах методу відновної вартості можна припустити, що людина здобула ці потенціали внаслідок навчання за програмами професійної перепідготовки, що коштує на рівні 20-30 тис. грн.

(див., наприклад, пропозиції ВНЗ [19]).

Загалом ЛП майстрині на момент прийняття нею рішення про освоєння основ інтернет-підприємництва складав (як сума всіх вище зазначених інвестицій) приблизно 540 тис. грн. З урахуванням витрат на вивчення технологій онлайн-бізнесу [20] її ЛП може наблизитися до 600 тис. грн.

Щоб оцінити ЛК майстрині, яка має намір займатися інфобізнесом у інтернет-просторі на протязі наступного року, скористаємося формулами (1) - (2).

Очікуваний річний дохід майстрині $РД_{оч}$ можна визначити за формулою (1), попередньо оцінивши частку її ЛП ($Ч_{ЛПО}$), яку буде витрачено на створення доданої споживної вартості на протязі року $ДВ_C$. До $Ч_{ЛПО}$ необхідно віднести: (1) річну втрату потенціалу здоров'я, яка складатиме 6,92 тис. грн.; (2) річні витрати на відновлення розумово-емоційного потенціалу майстрині, які покладемо на рівні річного прожиткового мінімуму у 17,21 тис. грн. [21]; (3) річні витрати на створення та просування сайту, інтернет-маркетингу, проведення вебінарів, надання індивідуальних скайп-консультацій; їхнє мінімальне значення може скласти 38,1 тис. грн. [20]. Підсумовуючи, знаходимо, що $Ч_{ЛПО} = 62,23$ тис. грн. Надалі доцільно скористатися формулою рентабельності діяльності майстрині [10, С. 239]:

$$P_d = \sqrt{ДВ_C / Ч_{ЛПО}} - 1. \quad (5)$$

Якщо припустити, що рентабельність діяльності складатиме 25 %, легко знайти величину доданої споживної вартості $ДВ_C$ за рахунок використання ЛП особистості на користь іншої особи, а саме: $ДВ_C = (1 + P_d)^2 * Ч_{ЛПО} = 1,25^2 * 62,23 = 97,23$ (тис. грн.). Далі за формулою (1) знаходимо: $РД_{оч} = \sqrt{62,23 * 97,23} = 77,78$ (тис. грн.). Якщо прийняти

$ВК_{сз} = 0,22$ і $T_{інф} = 0,12$, то розрахунки за формулою (2) дають: $В_{ЛКО} = \frac{77,78}{0,22 - 0,12} = 777,8$ (тис. грн.). Це значення $В_{ЛКО}$ може стати суттєво більшим за умови диверсифікації професійної діяльності майстрині.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В даній роботі вперше в оціночній практиці зроблена спроба оцінити людський капітал і людський потенціал особистості. Оскільки робота має пошуковий характер по заявленій у її назві проблеми, то майже всі викладені в ній ідеї потребують подальшого опрацювання.

Література:

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. [Текст] / Адам Смит; пер. с англ.- М.: Эксмо, 2007.- 960 с.
2. Schultz T. Investment in Human Capital. [Text] / Theodore W. Schultz // The American Economic Review/ – 1961.– Vol.51.– № 1. – pp. 1–17.
3. Becker G.S. Human Capital: A. Theoretical and Empirical Analysis. [Text] / Gary S. Becker.- N.Y.: Columbia University Press for NBER, 1964.- 412 p.
4. Критский М.М. Человеческий капитал. [Текст] / М.М. Критский.- Л.: Изд-во ЛГУ, 1991.- 120 с.
5. Иванов О.И. Человеческий потенциал (формирование, развитие, использование): монография. [Текст] / О.И. Иванов; ИПРЭ РАН, СПбГУ. – СПб.: Скифия-принт, 2013. – 336 с.
6. Бурдукало М. Автономізація особистості як функція соціалізації. [Текст] / М. Бурдукало // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.- Серія: Психологія. Педагогіка. Соціальна робота.- 2012.- № 4.- С. 4-6.
7. Тугускина Г.Н. Сравнительный анализ методик и показателей оценки человеческого капитала предприятия. [Текст] / Г.Н. Тугускина // Современные технологии управления, 2015. - № 6(54). - ISSN 2226 - 9339. - Режим доступа к журн.: <http://sovman.ru>
8. Смирницький Г.Б. Оцінка бізнесу: основи, інструментарій, практика. [Текст] / Г.Б. Смирницький, А.М. Чиркін. – К.: Видавництво «Арт Економі», 2013. – 312 с.
9. Мозгачев М.И. Основные подходы оценки человеческого потенциала управленца. [Текст] / М.И. Мозгачев // Политическое управление.- 2014.- № 1(7). - [Электронный ресурс]/ - Режим доступа (на 08.01.2016 года):

10. www.политуправление.рф/arhiv/01/MozgachevMI.htm
11. Серіков А.В. Оцінка вартості блага: синтезуючий підхід. [Текст] / А.В. Серіков // Актуальні проблеми економіки. - 2008. - № 12(90). - С. 236-246.
12. Дамодаран А. Инвестиционная оценка. Инструменты и техника оценки любых активов. [Текст] / Асват Дамодаран; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 1342 с.
13. Буланов В. Человеческий капитал как форма проявления человеческого потенциала. [Текст] / В. Буланов, Е. Катайцева // Общество и экономика.- 2011.- № 1.- С. 13 - 22. Режим доступа (на 08.01.2016 года):
14. <http://www.ebiblioteka.ru/browse/doc/24385972>
15. Лапшин В.А. Структурные компоненты человеческого потенциала. [Текст] / В.А. Лапшин // Научный потенциал: работы молодых ученых.- 2013.- № 1.- С. 259 - 263.
16. Сериков А.В. Эффективность хозяйственной деятельности: определение, измерение, синергетическое управление [Текст] / А.В. Сериков // Економічний вісник Донбасу.- 2011.- № 2(24).- С. 212 - 219.
17. Справочник по математике для экономистов. [Текст] / В.Е. Барбаумов, В.И. Ермаков, Н.Н. Кривенцова и др.; Под ред. В.И. Ермакова.– М.: Высш. шк., 1987. - 336 с.
18. Прожитковий мінімум на одну особу в розрахунок на місяць у 2015 році. [Текст] / [Електронний ресурс]. - Режим доступу (на 08.01.2016 року):
19. <http://www.profiwins.com.ua/uk/directories1/subsistence-minimum.html>
20. Чепелевська Л.А. Середня очікувана тривалість життя як критерій медико-демографічної ситуації в Україні. [Текст] / Л.А. Чепелевська, О.П. Рудницький // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я в Україні. - 2014. - № 2 (60). - С. 39-43.
21. Короткий звіт про проведення V Всеукраїнського форуму приватних навчальних закладів та II Міжнародної конференції незалежних шкіл Європи «Розмаїття в освіті – яка школа потрібна Україні?» 12 грудня 2011 р., Київ. [Текст] / [Електронний ресурс]. - Режим доступу (на 08.01.2016 року): <http://www.privateschools.org.ua/forum-2013/forum-2011/>
22. Де і за скільки в Україні отримати другу вищу освіту. [Текст] / [Електронний ресурс]. - Режим доступу (на 08.01.2016 року):
23. <http://riu.com.ua/content/view/1850/48/lang.ru/>
24. <http://geniusmarketing.me/> – офіційний сайт співтовариства інтернет-підприємців Genius Marketing
25. Прожитковий мінімум на одну особу в розрахунок на місяць у 2016 році. [Текст] / [Електронний ресурс]. - Режим доступу (на 08.01.2016 року): <http://www.profiwins.com.ua/uk/directories1/subsistence-minimum.html>

Sydorenko T. M.

PhD in Economics, assistant department management of consumer services

Sydorenko A. M.

Student

Kyiv national university of technologies and design

ROLE OF DEVELOPMENT ENTERPRISES CONSUMER SERVICES IN UKRAINE

Сидоренко Т. М.

к.е.н., асистент кафедри менеджменту сфери послуг

Сидоренко А. М.

студент

Київський національний університет технологій та дизайну

РОЛЬ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ

The article says about the peculiarities of the development of consumer services enterprises in modern conditions and their future prospects. The services sector plays a very important role in the development of the national economy and in meeting the needs of the population.

Keywords: enterprises, consumer services, demand, population, economics.

В статті розглянуто особливості розвитку підприємств побутового обслуговування в сучасних умовах та подальші їх перспективи. Сфера послуг відіграє дуже важливе місце в розвитку національної економіки, а також у задоволенні потреб населення.

Ключові слова: підприємства, побутове обслуговування, попит, населення, економіка,

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні сфера побутового обслуговування виходить на більш якісно новий рівень. Стає все більше людей та підприємств, які відмовляються вирішувати побутові проблеми самостійно і звертаються за допомогою до

кваліфікованих спеціалістів, котрі надають побутові послуги. Сфера побутового обслуговування стає привабливою для суб'єктів господарювання, і таким чином, підвищується культура обслуговування, якість послуг та зростають обсяги та види побутових послуг.

Аналіз останніх досліджень. Збільшення кількості підприємств побутового обслуговування та зростання ролі сфери послуг в індустріально розвинених країнах привернуло увагу західних економістів. Досліджуючи сферу послуг як третинний сектор, вони дійшли до висновку, що значення сфери послуг в економіці постійно зростає. Та представники концепції індустріального та постіндустріального суспільства відводять сфері послуг продуктивну роль в економічному прогресі.

Метою дослідження є обґрунтування особливостей розвитку підприємств побутового обслуговування в сучасних умовах.

Основні результати дослідження. Особливість розвитку підприємств побутового обслуговування в Україні пов'язана із диверсифікацією профільних підприємств, що і спонукає необхідність виживання у сучасних нестабільних ринкових умовах. Основна частина підприємств побутового обслуговування поряд з основним видом діяльності розвивають непрофільні види діяльності, що і приносить додаткові доходи.

Сфера послуг відіграє дуже важливе місце в розвитку національної економіки, а також у задоволенні різноманітних потреб населення. І відповідно всю сукупність підприємств сфери побутового обслуговування можна підрозділити підприємства виробничого та невиробничого характеру. До сфери послуг відносять: організації освіти та охорони здоров'я, торгівлю та громадське харчування, житлово-комунальні організації, транспорт і зв'язок, туристичні підприємства та інші. Потрібно відзначити, що послуги можуть носити матеріальний та нематеріальний характер.

У 2013 році на ринку послуг із 69,9 тис. зареєстрованих підприємств – юридичних осіб та їхніх відокремлених підрозділів, працювало 66,3 тис. підприємств 94,8% від загальної кількості. Це зумовлено тим, що деякі підприємства, котрі обрали вид діяльності надання побутових послуг, тимчасово призупинили свою діяльність або змінили на такий, котрий не належить до сфери послуг.

За даними Державного комітету статистики України відповідно обсягів реалізованих послуг підприємствами сфери обслуговування складено узагальнюючу таблицю показників діяльності за 2009– 2013рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Показники роботи підприємств сфери послуг

Вид послуг	Обсяги реалізованих послуг (у ринкових цінах), млн. грн.					Динаміка (2009-2013 рр.)
	2009	2010	2011	2012	2013	
Всього	224583,4	257123,1	308157,5	329175,2	255432	113,7
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1544,7	1614,3	1853,3	2016,8	1637,3	106,0
Діяльність готелів та ресторанів	3407,5	4248,3	5040,7	5600,6	6191,6	181,7
Діяльність транспорту та зв'язку	134011,8	149397,7	180301,3	188382,5	135791,4	101,3
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	65660,6	78678,8	93398,6	101323,5	83817,4	127,6
Освіта	3136,5	3373,1	3476,1	3342,1	3294,5	105,1
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	5988,8	6774,0	8087,8	8511,5	9451,8	157,8
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	10833,5	13036,9	15999,7	19998,2	15248,0	140,7

Проаналізувавши таблицю показників роботи підприємств сфери послуг (табл. 1), бачимо, що загальний рівень реалізованих послуг з 2009 по 2013 рр. зріс на 11%. Обсяг

реалізованих послуг підприємствами сфери нефіксованих послуг у 2013 році становив 317,3 млрд. грн., більша половина послуг реалізовано підприємствами 3 регіонів: м. Київ, Одеської та Донецької областей. До 2012 року спостерігається стрімке зростання обсягів послуг, але з 2012 року по 2013 рік спостерігається зменшення обсягу реалізованих послуг.

Отже, саме завдяки ринковій трансформації в Україні, а також інституційним перетворенням відбуваються позитивні перетворення у сфері побутового обслуговування.

Популярністю користуються підприємства, котрі здійснювали операції з не рухомим майном та надавали споживачам послуги. На ринку послуг основна частина загального обсягу різних видів транспорту складають послуги підприємств автомобільного та електротранспорту, також дуже поширено використовуються послуги авіаційного транспорту.

Більша частина об'єктів побутового обслуговування знаходиться у великих містах, а в невеликих містах та в сільській місцевості, де проживає понад 50 відсотків населення, немає умов для одержання необхідних побутових послуг. До того ж, у сільській місцевості один такий об'єкт припадає на 5 поселень, або 2600 жителів. Технічний рівень переважної більшості підприємств, що надають побутові послуги, дуже низький. Близько 60 відсотків обладнання експлуатується понад 15-20 років. Впровадження прогресивних технологій та переоснащення відбувається повільно.

Постійно зростаючий попит на побутові послуги сприяє розвитку існуючих підприємств побутового обслуговування та відкриттю нових. Форми обслуговування населення можуть бути самими різними, але всі вони направлені на найбільш повне задоволення запитів людей, що потребують обслуговуванні.

Підприємства побутового обслуговування, котрі мають високу ринкову частку та надають більш якісне обслуговування, ніж підприємства конкуренти, отримують і більший прибуток на вкладений капітал.

Підприємницька активність вважається у світі чи не найголовнішим фактором економічної стабільності та гарантом економічного зростання. Практика розвинених країн показує, що ринкові відносини можуть бути ефективними та плідними за умови ефективного та конкурентоздатного підприємництва. У зв'язку з цим, у цивільному світі держава заохочує до розвитку приватної ініціативи різноманітними методами [1, с. 222-229].

Необхідно відмітити, що між попитом населення на послуги підприємств побутового обслуговування та потребами у них існує певна відмінність. Така відмінність полягає у тому, що в залежності від наявності грошових засобів у населення, потреби у послугах підприємств побутового обслуговування можуть приймати або не приймати форму попиту.

Відповідно до затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 974 від 4 червня 1999 року "Правил побутового обслуговування населення", усі громадяни володіють однаковими правами на задоволення своїх потреб у цій сфері. Надання переваг будь-якому із них, прямі або непрямі обмеження у правах є недопустимими. Споживач має право на вільний вибір побутових послуг у зручний для нього час з урахуванням режиму роботи підприємства побутового обслуговування, яке зобов'язане всіляко сприяти споживачеві у задоволенні його потреб. Заборонено примушувати споживача до придбання побутових послуг неналежної якості або непотрібних йому.

Підприємства побутового обслуговування зобов'язані забезпечити:

- надання послуг відповідно до "Правил побутового обслуговування населення", інших нормативно-правових актів та умов угоди зі споживачем;
- формування цін на побутові послуги відповідно до законодавства залежно від їх складності та якості;
- дотримання термінів виконання замовлення та належний рівень культури обслуговування;
- надання споживачу повної, доступної та достовірної інформації про послуги, попередження його про незалежні від виконавця обставини, що можуть погіршувати споживчі властивості побутової послуги;

- збереження прийнятих від споживача для надання побутової послуги речей і матеріалів, а також використання їх за призначенням. У разі їх невикористання слід повернути їх покупцеві, а також, за бажанням замовника, повернути всі замінені за плату деталі та комплектуючі виробів;

- відшкодування збитків, заподіяних споживачу (замовнику) невиконанням або неналежним виконанням умов угоди, а також у разі втрати, псування чи пошкодження зі своєї вини речей та матеріалів, прийнятих від замовника для надання побутової послуги, у розмірах, передбачених угодою;

У разі порушень правил побутового обслуговування населення суб'єкт підприємницької діяльності несе правову відповідальність.

Значна частина підприємств побутового обслуговування створені соціально уразливими групами населення – молоддю та жінками. Необхідно відмітити, що кількість жінок, які працюють у сфері послуг становить основну частину від загального числа зайнятих на підприємствах.

Загальний обсяг реалізованих послуг підприємствами побутового обслуговування у 2013 році найбільш питому вагу займали послуги транспорту – 21%.

Сучасний розвиток економіки характеризується тенденцією до розширення сфери послуг, у тому числі сфери побутового обслуговування населення. «Різке зростання питомої ваги сфери послуг у ВВП індустріально розвинених країн, - зазначає Малий І.Й., - характеризує високий рівень її розвитку та значущість в задоволенні потреб людини в цих країнах» [2 с. 56].

Дослідження особливостей розвитку підприємств побутового обслуговування дало можливість узагальнити фактори впливу на цей процес:

1. Зростаючі потреби в послугах (поява нових послуг, таких як: обслуговування комп'ютерів, завантаження додаткового мультимедійного забезпечення в мобільні телефони, викликала появу попиту на них);

2. Дезінтеграція дій обслуговування (завдяки зростанню темпів життя з'являються ті потреби у виконанні тих робіт, які раніше виконувалися самостійно);

3. Приватизація державних послуг;

4. Прогрес комп'ютерних і телекомунікаційних технологій.

Інтенсивному розвитку підприємств побутового обслуговування сприяє збільшення попиту на побутові послуги, як з боку корпоративних клієнтів – банків, офісних та торговельних центрів, так і з боку фізичних осіб.

Клієнтам платоспроможним, пропонуються послуги з технічного обслуговування автомобілів, виготовлення індивідуальних замовлень, ремонту, а також будівництва та ремонту будинків за європейськими стандартами. І таким чином, збільшується кількість підприємств побутового обслуговування, котрі мають для основної частини населення велике значення це: з ремонту взуття, побутової техніки і т.д. (табл. 2).

З наведених даних у табл. 2, ми бачимо, що обсяг реалізованих послуг для населення зменшується. Це викликано нестійкою економічною ситуацією в державі. Але значна частина населення звертається за допомогою до висококваліфікованих фахівців.

Загальний обсяг реалізованих побутових послуг у 2013 році у ринкових цінах становив 329,2 млрд. грн., із якого 252,6 млрд. грн., або 64,3%, припадало на обсяг послуг, реалізованих підприємствам, організаціям та установам (решта населенню та іншим споживачам).

Кількість підприємств, розміри, а також обсяги надання ними послуг визначаються особливостями, які властиві для певного регіону, його купівельною спроможністю, статевовіковим складом населення, традиційними звичками та особливостями, а також кліматичними умовами.

Висновки. Отже, розвиток підприємств побутового обслуговування та удосконалення їх діяльності є важливим завданням як для самих підприємств, котрі функціонують на ринку послуг, так і для держави та суспільства загалом.

**Обсяг реалізованих послуг підприємствами побутового обслуговування населенню
2010-2013 роки**

	2010		2011		2012		2013	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Всього	1422,5	100	1660,3	100	1653,8	100	1227,9	100
Технічне обслуговування та ремонт автомобілів і мотоциклів	442,1	31,1	541,9	32,6	530,9	32,1	368,2	30,0
Ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку	81,2	5,7	86,3	5,2	71,1	4,3	58,3	4,8
Оренда машин та устаткування	27,7	1,9	41,2	2,5	32,0	1,9	29,3	2,4
Прокат побутових виробів та предметів особистого вжитку	5,9	0,4	6,1	0,4	3,2	0,2	3,1	0,2
Ремонт і технічне обслуговування офісної та електронно-обчислювальної техніки	18,2	1,3	24,7	1,5	13,2	0,8	12,2	1,0
Прибирання виробничих та житлових приміщень, устаткування та транспортних засобів	37,9	2,7	29,4	1,8	40,3	2,4	42,5	3,4
Діяльність у сфері фотографії	12,8	0,9	10,9	0,6	7,9	0,5	7,7	0,6
Надання індивідуальних послуг	796,7	56,0	919,8	55,4	955,2	57,8	706,6	57,6

Від вдосконалення та розвитку сфери побутового обслуговування населення залежить величина вільного часу зайнятого населення, необхідного для всебічного їх розвитку. Однак процес розвитку та становлення підприємств сфери побутового обслуговування в сучасних умовах трансформації економіки відбувається неоднозначно, має проблеми та певні особливості, які зазвичай співпадають з загальними проблемами процесу становлення малого підприємництва в Україні як сектора економіки.

Література:

1. Хмелевська Л.П. Світовий досвід державної підтримки малого підприємництва // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Економіка. – Вип. 55-57. К.- 2002. – с. 222-229.
2. Балабанова Л. В. Організація праці менеджера : підручник для студ. вищ. навч. закл. / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2008. – с. 480
3. Варналій З.С. Мале підприємництво у сфері побутового обслуговування: Навч. посіб. / Варналій З.С., Хмелевська Л.П., Хмелевський М.О. – К.: Знання України, 2004. – 260 с. – Бібліогр.: с. 227-244.

Skryl V. V.

с. е. с., associate Professor,

Ivanchenko I. I.,

Poltava national technical University named after Yuri Kondratyuk

REQUIREMENTS FOR THE QUALITY OF BEER IN THE EUROPEAN UNION

Скриль В.В.

к.е.н., доцент,

Іванченко І. І.,

магістр,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

**ВИМОГИ ДО ЯКОСТІ ПИВА В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
ТРЕБОВАНИЯ К КАЧЕСТВУ ПИВА В СТРАНАХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА**

In the article it is made the analysis of the demand for beer in many countries. Analyzed the basic requirements for the quality of beer in Europe. It is made the analysis of the beer market of Ukraine. Identified deficiencies in the quality. It is established that if there is a degree of harmonization of the national system of technical regulation of quality to the systems of technical regulation of member states of the EU, may increase the competitiveness of the domestic production of beer both domestic and global market.

Keywords: quality, safety, standardization, HACCP, standards.

У статті здійснено аналіз попиту на пиво у багатьох країнах. Проаналізовано основні вимоги до якості пива у Європі. Проведено аналіз ринку пива України. Виявлено недоліки якості. Встановлено, що при умові певної гармонізації національної системи технічного регулювання якості до систем технічного регулювання держав-членів ЄС, можливо підвищення конкурентоспроможності пива вітчизняного виробництва як на внутрішньому, так і на світовому ринку.

Ключові слова: якість, безпечність, стандартизація, НАССР, норми.

В усьому світі налічуються мільйони любителів пива. Традиції пивоваріння особливо розвинуті в Європі, яка постачає на ринок величезну кількість цього хмільного напою. На сьогодні існують близько тисячі сортів пива. Смакові характеристики різних видів можуть кардинально відрізнятися. У становленні стабільної різноманітності пива сильний вплив мають країни з найбільшим споживанням цього напою на душу населення (Чехія, Німеччина, Ірландія, Австрія, Фінляндія, Росія, Польща) і країни зі специфічною культурою виробництва (Ірландія, Бельгія, Бразилія, Японія). Пиво, будучи слабоалкогольним напоєм, в багатьох країнах виступає суперником міцних алкогольних виробів [1]. Пиво – третій за популярністю напій у світі (після води і чаю) і найпопулярніший алкогольний напій у світі. [2] Список країн, що найбільше споживають пиво на душу населення на рік наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Список країн за споживанням пива на душу населення

Місце	Країна	Споживання, дм 3
1	Чехія	156,9
2	Ірландія	131,1
3	Німеччина	115,8
4	Австралія	109,9
5	Австрія	108,3
6	Великобританія	99,0
7	Бельгія	93,0
8	Данія	89,9
9	Фінляндія	85,0
10	Люксембург	84,4
11	Україна	70,0

Лідерами у споживанні пива є Чехія, Ірландія, Німеччина та Австралія. Але, для споживачів пива цих країн найголовнішим фактором, який сприяє споживанню пива є його якість.

Отже, якість пива є одним із найважливіших факторів успішної діяльності будь-якого підприємства. На сьогодні в усьому світі стали суттєво жорсткішими вимоги, що висуваються споживачем до якості пива.

Сьогодні підприємства європейських країн все ширше застосовують ефективний економічний інструмент - систему якості, яка відповідає визнаним міжнародним вимогам, що містяться у міжнародних та європейських стандартах з якості та сертифікації. Ефективність цього інструмента зростає у зв'язку з прийняттям у багатьох країнах законодавства, яке встановлює жорсткі вимоги щодо безпечності продукції для здоров'я та життя людини, захисту прав та інтересів споживачів, охорони навколишнього природного середовища, тощо.

На сьогодні на ринку пива України діє більше 50 підприємств, але лідерство розділяють між собою чотири пивоварних холдинги, що займають 95,3% загального обсягу виробництва пива: Sun Inbev («САН Інтербрю Україна», Десна-Чернігів, Рогань-Харків, Янтар – Миколаїв), «Оболонь», Baltic Beverages Holding. (Славутич – Запоріжжя, Арсенал-Київ, Львівська пивоварня). SABMiller («Сармат», Донецький пивоварний завод). Саме тому український ринок пива можна вважати олігопольним. Крім великих гравців на ринку представлені пивзаводи меншого масштабу, що виробляють кожний близько 0,4 млн. дал. пива в рік. Це такі підприємства як ПАТ «Фірма «Полтавпиво»», ПАТ «Радомишль», «Пивзавод на Подолі», «Запорізький пивзавод №1», «Бердичівський пивзавод», «Микулинецький пивзавод «Бровар», об'єднання «Хмельпиво», «Уманьпиво», «Ніжинський пивзавод», Одеський завод «Гамбринус», Рівненський пивзавод і інші.

Проведені дослідження показали, перспективи виробництва та споживання українського

пива, залежать від загального рівня платоспроможності населення й доступності продукції. З метою утримання рівня споживання виробники останнім часом намагалися стримувати зростання цін. Але, за останні півроку деякі броварники підвищили ціни на свою продукцію в середньому на 10-12%, інші все ж зуміли взагалі уникнути підвищення, згладжуючи наслідки подорожчання сировини за рахунок зниження власної рентабельності виробництва. Якщо ситуація не зміниться, то така перспектива в подальшому призведе до зменшення як обсягів виробництва, так і зниження рівня прибутковості цих підприємств. Саме під час кризи, на тлі скорочення виробництва та реалізації продукції, може відбутися перерозподіл ринкових часток гравців на ринку пива. Тому, виробникам пива необхідно шукати нові сегменти ринку. Як перспектива, та з урахуванням того, що у Європі споживання пива у двічі більше, ніж в Україні є підстава сподіватися на подальше збільшення обсягів його виробництва та його реалізації в країнах ЄС. Але, ринок Європи має певні вимоги серед основних можна зазначити наступні, а саме: технічні вимоги; екологічні вимоги; вимоги у сфері санітарних та фітосанітарних заходів.

Також продукти харчування, які імпортуються на територію ЄС мають відповідати умовам, які включають:

- загальні принципи і вимоги харчового законодавства (Регламент ЄП та Ради ЄС № 178/2002);
- реєстрацію імпортерами ЄС постачальників продукції з країни походження товару;
- загальні правила гігієни харчових продуктів та специфічні вимоги до гігієни харчових продуктів тваринного походження;
- правила щодо мікробіологічних критеріїв харчових продуктів;
- правила щодо залишків пестицидів, ветеринарних препаратів та забруднюючих речовин у продуктах харчування;
- спеціальні правила щодо генетично-модифікованих харчових продуктів та кормів, біобілкові і нових продуктів;
- спеціальні правила щодо окремих груп продовольчих товарів (мінеральних вод, какао, швидкозаморожених харчових продуктів) і продуктів харчування, спрямованих на конкретні групи населення (продукти для немовлят і дітей);
- конкретні маркетингові вимоги та вимоги щодо маркування, вимоги щодо вихідних матеріалів, складових кормів і кормів, призначених для конкретних поживних цілей;
- загальні правила щодо матеріалів, призначених для контакту з харчовими продуктами.

Перед пивною галуззю України стоїть непросте завдання адаптуватись до європейських стандартів і норм в контексті курсу на євроінтеграцію. Як свідчить світовий досвід, членство у міжнародному інтеграційному об'єднанні дає національній економіці багато переваг від вільного доступу на ринки товарів, капіталів, робочої сили, інноваційних розробок тощо. Разом з тим, вступ до міжнародного інтеграційного об'єднання накладає на економіку низку обмежень, оскільки вона підпадає під єдині митні та регуляторні правила, стандарти, технічні регламенти та інші норми, які розробляються наднаціональними керівними органами інтеграційного об'єднання. Низьку динаміку експортних поставок до країн ЄС пива також спричинив комплекс факторів. Далася в знаки як світова фінансова криза 2008-2009 рр. так і наступна боргова криза в країнах ЄС. Однак ключовими факторами, які перешкоджають поширенню вітчизняної продукції на європейському ринку є невідповідність стандартам ЄС, низька конкурентоспроможність продукції і слабка маркетингова підтримка вітчизняних брендів.

На сьогодні українські підприємства формально дотримуються офіційних норм (стандартів), в яких немає ні слова про фактори можливої токсичності.

Тому європейські виробники пива враховуючи свої інтереси і зберігаючи здоров'я споживача дотримуються стандартів, шляхом прийняття єдиного стандарту якості та безпеки пива. Такий підхід дозволяє використовувати різні стандарти за умови, що досягаються поставлені цілі. Це, в свою чергу, дає можливість мінімізувати витрати на забезпечення відповідності продукції заданим стандартам і стимулює впровадження інновацій. Тому

українським виробникам пива для досягнення європейської якості необхідно взяти до уваги такі європейські показники, як:

- показники гранично допустимого вмісту (ГДВ, мг/л) речовин, що визначають загальноприйняті органолептичні показники якості пива як слабоалкогольного напою;
- максимально допустимі рівні (МДР) вмісту потенційно токсичних хімічних сполук у складі пива, виходячи з допустимої добової дози (ДДД, мг/кг маси тіла) споживання для дорослої людини;
- вимоги до інформаційного забезпечення, а саме зазначення на етикетці змісту показників якості пива (вміст етанолу, мас. %, кінцевого екстракту і масової частки вуглекислоти, термін придатності: «Вжити до»), токсикантів (нітратів, сивушних масел), а також корисних речовин у вигляді вітамінів та провітамінів.

Також у Європі існує вимога, яка вимагає позначення на кожній етикетці не тільки граничної дози споживання пива з урахуванням маси тіла людини, але і еквівалент маси абсолютного етанолу, якій відповідає дана порція пива (у всьому світі безпечною вважається добова норма 10 мг). Згідно з міжнародними нормами «Методичні вказівки до маркування харчових характеристик» [CAC/GL 2-1985 (REV. 1-1993, п. 3.4.4)] передбачають наявність даних кількості вітамінів і мінералів на одну порцію, розмір якої наведено на етикетці (табл. 2).

Таблиця 2

Органолептичні і токсичні характеристики основних складових пивного бродіння які визначають смак і аромат пива в країнах Євросоюзу

Речовина	Існуюча допустима концентрація, мг/л	Порогове значення смаку і запаху, мг/л	Середня смертельна доза мг/кг	Рівень токсичності	
				Україна	ЄС
І. Обмеження за токсичним критерієм:					
Етанол	1000	2,5	800-900	4	3
Бутиловий спирт	0,1	1,0-2,0	603	2	3
Етиловий ефір оцтової кислоти	0,2	1,0-10,0	7700	4	4
Ацетальдегід	0,001	0,01-0,03	400	3	3
Метилацетат	0,1	0,1	2900	2	4
Вінілацелат	0,2	0,3	1613	3	4
Діацетил	0,1	0,1-0,3	1600	3	4
Ацетоін	3,0	8,0-20,0	1100	3	4
Вищі спирти C6-C10	10,0	10,0-15,0	1500	4	4
Октанол	3,0	10,0	4000	4	4
Метанол	0,5	0,1	50000	3	3
Барбітурати	0,2	0,4	200	2	4
ІІ. Обмеження за класом аромату і смаку					
Ізоаміловий спирт	1,5	0,0004	3000	4	4
Диметилсульфід	0,03	0,10-0,12	3700	4	4
Пропіловий спирт	0,25	0,3	2260	3	4
Аліловий спирт	0,1	0,003	66	2	3

За ступенем токсичності при введенні в шлунок існує 4 рівні: 1- надзвичайно токсичні, 2- високотоксичні, 3 – середньо токсичні, 4- малотоксичні отруйні речовини, тому згідно даних представлених у таблиці 2, можна відзначити, що у пиві країн Євросоюзу концентрація токсичних речовин є значно меншою, що свідчить про менший вплив на здоров'я споживачів. Щодо української продукції то їх переважна більшість концентрації токсичних речовин свідчить про їх високотоксичність та середньо токсичність. У таблиці 2 наведено нормативну межу основних продуктів бродіння. Останні розділені на дві групи. У першу включені потенційно токсичні речовини складу пива, ГДС яких слід обмежити за токсикологічним критерієм, але не по класу аромату і смаку, так як вони не спотворюють комплексне відчуття (flavour) пива. У другу входять потенційно токсичні речовини складу пива, ГДС яких потрібно лімітувати не за токсикологічному критерієм (класу), а по класу

аромату і смаку, які надають пиву несприятливі органолептичні властивості.

Наприклад, у пиві вітчизняних сортів діацетил, який служить параметром для оцінки ступеню дозрівання, він утворюється у процесі головного бродіння дріжджами, виявлений в концентраціях 0,4-1,0 мг/л, у закордонній продукції - на рівні 0,2-0,5 мг/л. Це однозначно свідчить про необхідність дотримання двох нормативів ЄС: гранично допустимого вмісту (ГДВ) діацетилю в одиниці об'єму пива з урахуванням його впливу на органолептику продукту і максимально допустимого рівня вживання (МДР) на 1 кг маси тіла людини, що обмежує дозу, безпечну для організму. Адже дані стандарти є еталонами ЄС, за ними оцінюються національні заходи та правила, що стосуються якості продукції пивоварної галузі.

Тому застосування та дотримання вищеперерахованих стандартів полягає в тому, що для створення пива зі зниженими токсичними властивостями необхідно вжити ряд заходів:

- нормувати вміст у пиві потенційно токсичних речовин, позитивно впливають на споживчі органолептичні властивості напою, не вище рівня порогу їх токсичного впливу (це призведе до зниження пивного алкоголізму);

- нормувати вміст у пиві потенційно токсичних речовин, які несприятливо впливають на смак і аромат напою, на рівні порогів їх органолептичного сприйняття (таким чином буде забезпечено гідне якість продукту);

- законодавчо вимагати дотримання технології пивоваріння, що передбачає зменшення попадання та нагромадження в готовому продукті потенційно токсичних хімічних сполук, а також збереження (збагачення) у готовому продукті біологічно активних сполук зі складу пивоварного сировини, що визначають цілющі властивості пива.

Отже, якість вітчизняного пива поки що не в повній мірі відповідає усім вимогам Євросоюзу. Але, у складних економічних умовах якість пива поступово покращується, тому що цей показник – один з важливіших критеріїв конкурентоспроможності товарів. Перспективи розвитку ринку пива пов'язані з засобами державного регулювання сфери торгівлі методом підтримки вітчизняного виробника. Також важливу роль відіграє створення та посилення інфраструктури торгівлі, конкурентного середовища, посилення контролю за якістю товарів та дотриманням правил торгівлі.

Тому, для забезпечення якості продукції українських товаровиробників Верховною Радою України було внесено зміни в законодавчу базу. Так, 20 вересня набув чинності положення Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». Експерти називають його євроінтеграційним, бо за стандартами безпечності харчових продуктів, які запроваджують, він наближує Україну до Європи.

Набрання чинності зазначеного закону – це дуже важливий крок. Він корисний і для споживачів, і для виробників харчових продуктів, і для України в цілому як держави, що підписала Угоду про Асоціацію з Євросоюзом і взяла на себе певні зобов'язання в галузі санітарних та фітосанітарних заходів.

Цим законом встановлюється принципово новий підхід до забезпечення безпечності харчових продуктів. Основна відповідальність за безпечність харчових продуктів покладається на операторів ринку харчових продуктів (на виробників, інших суб'єктів господарювання, які транспортують, зберігають, пакують або реалізують харчові продукти), а контроль держави спрямований не на готовий продукт, а на виробництво та обіг. І можна з'ясувати, чи харчовий продукт є безпечним, на початковій стадії, а не, скажімо, за фактом отруєння. Це посилює захищеність споживачів, які будуть впевнені, що купують безпечний харчовий продукт. Підкреслю, що ми говоримо саме про безпечність, якість – це вже інша характеристика харчового продукту.

Виробники виграють також. Дехто зараз може вважати, що запровадження постійно діючих процедур, які засновані на принципах НАССР, це додаткове навантаження на бізнес. Але практика застосування цих процедур в європейських країнах, в США, в Канаді, в Австралії довела їх ефективність. Сам виробник може контролювати себе та перевіряти. І якщо під час виробничого процесу з'ясує, що щось пішло в нього не так і харчовий продукт

став небезпечним, він не випустить його на ринок. Він врегулює ситуацію внутрішніми процедурами і не буде покараний компетентним органом. Тому для багатьох виробників постійно діючі процедури, що засновані на принципах НАССР, і простежуваність – як рятувальний жилет у морі.

Цей закон стосується не лише виробників, а й усіх суб'єктів господарювання, які мають відношення до харчових продуктів. Або вони їх виробляють, або постачають, або зберігають, або пакують, або реалізують – всі охоплюються терміном «оператори ринку». І в законі чітко прописано, що кожен оператор ринку відповідає лише в межах своєї діяльності. Система простежуваності і постійно діючі процедури, засновані на принципах НАССР, дозволяють чітко визначити, хто саме винен, якщо трапився прикрий випадок появи на ринку небезпечного харчового продукту.

За це передбачені штрафи. Згідно з новим законом, вони значно збільшуються у порівнянні з чинними. Але виробник, який працює чесно та добросовісно, дотримується встановлених вимог, буде убезпечений від такого ризику десь на 90%.

Також, закон зменшить регуляторне навантаження, бо відміняє багато документів, які необхідно зараз отримувати операторам ринку згідно з чинною системою. Він викладає в новій редакції закон «Про безпечність та якість харчових продуктів». І вносяться зміни ще приблизно в 17 нормативно-правових актів. Завдяки цим змінам створюється один компетентний орган, який буде здійснювати перевірки операторів ринку, та скасовується необхідність отримувати документи, які зараз вимагаються. Наприклад, висновки санітарно-гігієнічної експертизи, ветеринарно-санітарної експертизи. Такі висновки не будуть потрібні, оскільки вони не мають відношення до безпечності харчових продуктів.

Даний законопроект є дуже важливим, але лише першим кроком на складному шляху впровадження європейських стандартів безпечності харчових продуктів у нашій країні. Найскладнішими будуть наступні кроки на шляху впровадження норм цього та інших законів у практичній діяльності виробників харчових продуктів. У цьому контексті важливим кроком є інформаційне забезпечення та інформаційний супровід впровадження системи простежуваності і постійно діючих процедур, заснованих на принципах НАССР. Це питання є особливо важливим для малих і середніх виробників сільськогосподарської продукції та її переробників. На сьогодні, на жаль, досить невелика частка операторів продуктового ринку знайома з основними принципами системи НАССР, а ще менше з них готові до їх впровадження [3].

Також варто відмітити, починаючи з 2016 року жодне українське підприємство не зможе експортувати продукцію, не запровадивши системи контролю якості та внутрішнього аудиту. І як вже зазначалось вимоги Європейського союзу високі. Ці вимоги гарантують високу безпеку, якість продукції і можливість торгувати не тільки на ринку ЄС, а й на інших міжнародних ринках, диференціювати збут, будувати ефективну стратегію продажу.

Література:

1. Дубініна А.А. Товарознавство смакових товарів: навч. посіб. / А.А. Дубініна [та ін.] – К.: Професіонал, 2004. – 240 с.
2. Шепелев А.Ф. Товароведение и экспертиза вкусовых и алкогольных товаров: учеб. пособие. – Ростов н/Д: МарТ, 2001. – 208 с.
3. Основні вимоги законодавства ЄС до безпеки та якості товарів <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/Ukraine+-+EU+export-import+helpdesk+/Non-tariff+regulation>

Tikhonova I.M.

PhD in Economics

Odessa institute of finance of Kiev national university of trade and economics

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE HARMONIZATION OF ACCOUNTING-ANALYTICAL PROCESS OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISE IN TERMS OF INTEGRATION PROSPECTS

Тихонова І.М.

кандидат економічних наук

Одеський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ГАРМОНІЗАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В АСПЕКТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ

Abstract. In the article the methodical approaches to the implementation of international standards of accounting and financial reporting by domestic industry enterprises are considered in the context of implementation of IFRS-rules in existing institutional support. It is identified the measures that are to facilitate the transition of industrial enterprises to the international financial reporting standards, with help of the performing of the requirements and rules that are defined in the order of accounting policies of entity. The approaches to the harmonization of accounting and analytical process through the implementation of international standards are considered in terms of promotion of the contribution of new capital by means of harmonization of rules of information declaring about the financial position of the company.

Key words: *Implementation of IFRS, harmonization of accounting process of industrial enterprises, integration into the international exchange of financial information.*

В статті розглянуті методичні підходи до імплементації міжнародних стандартів ведення обліку та складання фінансової звітності вітчизняними промисловими підприємствами в контексті наявних інституціональних можливостей щодо застосування МСФЗ, які надаються вітчизняним підприємствам. Визначені заходи сприяння переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності на прикладі промислового підприємства, які полягають у виконанні вимог і правил, визначених в наказі про облікову політику підприємства. Підходи до гармонізації обліково-аналітичного процесу шляхом імплементації міжнародних стандартів розглядаються в аспекті сприяння залученню нових капіталів за допомогою уніфікації правил декларування інформації про фінансовий стан підприємства.

Ключові слова: *Імплементація МСФЗ, гармонізація облікового процесу промислових підприємств, інтеграція в міжнародний обмін фінансової інформації.*

Інтеграція України до європейського простору потребує виконання цілого ряду вимог щодо відповідності загальноприйнятим правилам роботи в країнах ЄС. Серед багатьох умов, визначених як Копенгагенські критерії, наявні вимоги до ступеню відкритості національної економічної системи та до ідентичності та уніфікації економічної інформації. Обліково-аналітичний процес в цьому аспекті відіграє дуже важливу роль в якості базового рівня, на якому власне і відбувається більшість простих елементарних господарських операцій і трансакцій, з яких складається цілісна економічна система держави. Інформація про стан підприємства, яка взята із його облікових реєстрів є дуже важливою, оскільки використовується вона для прийняття рішень, і особливо це стосується результуючої сконцентрованої інформації - даних фінансової звітності. В умовах активізації інтеграційних процесів аспект інформаційної уніфікації відіграє одну з головних ролей, оскільки дозволяє використовувати для прийняття рішень єдині стандарти, відображати фінансовий стан та зміни в ньому за єдиною методикою. Це знімає інформаційний бар'єр та сприяє приходу нових інвесторів, а також відповідає світовим найкращим практикам, відповідно до яких в Європі розповсюдженими і єдиними є облікові стандарти МСФЗ (IFRS — International Financial Reporting Standard) [1], а в США - загальноприйняті облікові принципи (GAAP - Generally Accepted Accounting Principles) [2]. Ідея уніфікації обліково-звітних стандартів виникла в англо-саксонських країнах та в США з метою активізації участі підприємств в процесі обігу капіталу через фондовий ринок. Можливість приєднання до системи МСФЗ з'явилась і в українських підприємств ще з моменту прийняття Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [3] та прийняття постанови Кабінету

Міністрів України щодо затвердження "Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів" [4].

Однак на початковому етапі, який триває вже більше 16 років, були розроблені та імплементовані Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (ПСБО) [5], які стали обов'язковими для застосування всіма підприємствами та організаціями в Україні і легальне середовище для імplementації міжнародних стандартів було відсутнім, вітчизняні підприємства не мали повноважень для реалізації власних ініціатив щодо гармонізації свого обліково-аналітичного процесу у відповідності до інтеграційних перспектив та прагнень виходу на глобальні ринки капіталу. З 2004 року в Україні було прийнято програму адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, а з 2012 року, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів «Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності» [6], вітчизняні публічні акціонерні товариства, страхові компанії, банки та фінансові і фінансово-кредитні установи мають керуватись при складанні фінансової звітності Міжнародними стандартами, а всі інші суб'єкти господарювання можуть використовувати в своїй діяльності МСФЗ. Такі інституціональні зрушення відкривають для вітчизняних підприємств можливості щодо кращого включення в процес світового обігу капіталу на засадах гармонізацій і відповідності власних обліково-аналітичних норм і процедур відкритим та ефективним європейським правилам. Особливий акцент нами робиться на необхідності застосування міжнародних стандартів складання фінансової звітності для вітчизняних промислових підприємств, оскільки такий тип суб'єктів господарювання становить стратегічну важливість для національної економічної системи, розвиток промислового виробництва є необхідним для насичення внутрішнього ринку та здобуття валютних резервів, забезпечення зайнятості та бюджетних надходжень. Для цього всього необхідні нові капітали та відкриття ринку для світових потужних промислових виробників, які здатні інвестувати капітал в розвиток національного виробничого комплексу.

Перехід до Міжнародних стандартів фінансової звітності є інструментом і засобом залучення нових інвесторів завдяки підвищенню ступеня однозначності викладення та розуміння фінансової інформації власниками капіталу в різних країнах, однак створення інституціональних умов недостатньо для активізації інвестиційного процесу, потрібні певні кроки з боку самого підприємства.

Необхідність імplementації МСФЗ в Україні не викликає сумнівів і цей актуальний аспект в діяльності вітчизняних підприємств розглянуто в роботах багатьох дослідників. Так, в роботах Конопліної О.О. [7] розглянуті питання імplementації Міжнародних стандартів фінансової звітності в макроекономічному та галузевому аспектах, але без визначення методичних аспектів їхнього впровадження. Підлозною М. [8] визначені нормативні передумови та рекомендації щодо можливостей застосування МСФЗ підприємствами України. В роботах Гиренка І.С. та Котенко Н.В. [9] визначаються основні проблеми щодо застосування МСФЗ підприємствами України, однак дані питання розглядаються здебільшого з методологічної точки зору, з позицій наявних розбіжностей в принципах і підходах національних та міжнародних стандартів. Харламовою О. [10] визначені проблеми законодавчого характеру і окреслені невідповідності національного нормативного поля в контексті вимог, що пред'являються до регуляторної політики, через які ускладненим в країні є використання МСФЗ. Опису переваг і потенційних можливостей в плані інформаційної уніфікації та залучення нових інвесторів, присвячені роботи Чудовця В. [11], Ткаченко М. [12].

Однозначного порядку імplementації міжнародних стандартів вітчизняними підприємствами ще не розроблено і відсутній національний досвід та перелік кращих практик в даному питанні. Тому завдання щодо відображення положень з імplementації правил МСФЗ вітчизняними промисловими підприємствами в їхній обліковій політиці є актуальним і потребує детального розгляду.

Головною особливістю Міжнародних стандартів фінансової звітності є високий ступінь свободи щодо способів і методів ведення обліку, відображення результатів діяльності в

фінансовій звітності. Існуючі в Україні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку не протиречать головним обліково-аналітичним підходам, які застосовуються в країнах ЄС та в США, однак міра використання професійного судження в обліку національних підприємств не є такою високою, як за правилами МСФЗ. Одним з перших пунктів в наказі про облікову політику промислового підприємства має бути прописана можливість застосування професійного судження і розподіл компетенції в цьому питанні між менеджерами підприємства. Так, наприклад, величина резерву сумнівних боргів має розраховуватись відповідно до методичних положень П(С)БО 10 – «Дебіторська заборгованість», але сума такого резерву може бути зменшена або збільшена головним бухгалтером, бухгалтером або менеджером по роботі з покупцями, відповідно до їхніх власних передбачень, аналізу ринку і їхніх професійних міркувань, також підходи до визначення справедливої вартості активів можуть включати в себе елемент професійної оцінки активу, спираючись на базовий перелік складових вартості активу при купівлі, створенні власними силами, обміні, прийнятті в дар або у вигляді матеріальної допомоги. Можливість прийняття рішення на основі професійного судження та перелік осіб, компетентних в цьому питанні та здатних приймати подібні рішення має бути визначений в самому наказі про облікову політику та в додатках до нього.

Питання обліку та відображення в звітності інформації про активи, зобов'язання, власний капітал, доходи і витрати мають також бути відображені у відповідних розділах наказу про облікову політику в аспектах, які відповідають П(С)БО та МСФЗ.

Особлива увага має приділятися питанням обліку виробничого процесу та віднесення витрат на собівартість продукції, товарів, робіт, послуг, оскільки це питання для промислових підприємств є одним з найважливіших і від нього залежатиме рівень конкурентоспроможності. Для обліку собівартості продукції можуть використовуватись ті ж самі способи і методи, які визначені в П(С)БО 16 "Витрати", оскільки положення даного стандарту відповідають вимогам міжнародних стандартів. Більш суттєвою проблемою є розбіжність в підходах до визначення витрат і доходів та суми податку на прибуток між бухгалтерським та податковим обліком. В даному аспекті на стадії переходу підприємству необхідно застосовувати правила П(С)БО або МСФЗ для визначення сум доходів та витрат, а також вести паралельний податковий облік доходів і витрат з метою визначення податку на прибуток, сума якого потраплятиме у фінансову звітність. Розбіжність між правилами фінансового бухгалтерського та податкового обліку є головною перепорою на шляху застосування МСФЗ в Україні, подолання якої знаходиться поза компетенцією самого підприємства. Вирішити дану проблему спроможна лише комплексна податкова реформа. Облік власного капіталу та відображення в звітності промислового підприємства в Україні мають змогу вести практично за тими ж правилами, що й вимагають МСФЗ.

Література:

1. International Financial Reporting Standards [Електронний ресурс]: The website of the IFRS Foundation and the IASB. - Режим доступу: <http://www.ifrs.org/Pages/default.aspx>
2. Generally Accepted Accounting Principles [Електронний ресурс]:
3. The website of the Financial Reporting Council. - Режим доступу: <https://www.frc.org.uk/Our-Work/Codes-Standards/Accounting-and-Reporting-Policy/New-UK-GAAP.aspx>
4. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.1998 р. №1706 "Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів"[Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1706-98-%D0%BF>
6. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (ПСБО) ” [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. № 1223 «Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності» [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/718-2014-%D0%BF>
8. Конопліна О.О. Проблеми та перспективи застосування МСФЗ в Україні [Електронний ресурс]/ О.О. Конопліна. - Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/30592/1/14.pdf>

9. Підлозна М. Кому і як застосовувати МСФЗ [Електронний ресурс]/ М. Підлозна. - Режим доступу: <http://gc.ua/uk/business-news/komu-i-yak-zastosovuvati-msfz/>
10. Гиренко, І.С. Основні проблеми застосування МСФЗ в Україні [Текст] / І.С. Гиренко, Н.В. Котенко // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 6-8 травня 2014 р.: у 2-х т. / За заг. ред.: О.В. Прокопенко, О.В. Люльова. - Суми : СумДУ, 2014. - Т.2. - С. 412-413.
11. Харламова О. Законодавчі невідповідності застосування МСФЗ для МСП в Україні [Електронний ресурс]/ О. Харламова // МСФЗ: дослідження, наука, практика, імплементація: матеріали Міжнародної інтернет-конференції. - Режим доступу: <http://konf.amsfo.com.ua/zakonodavchi-nevidpovidnosti-zastosuvannya-msfz-dlya-msp-v-ukra%D1%97ni/>
12. Чудовець В. Переваги застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні [Електронний ресурс]/ В. Чудовець. - Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2013_04_18_19_kampodilsk/sekcija_3_2013_04_18_19/perevagi_zastosuvannja_miz_hnarodnih_standartiv_finansovoi_zvitnosti_v_ukrajini/23-1-0-520
13. Ткаченко Мз. Впровадження МСФЗ в Україні: теорія і практика [Електронний ресурс]/ М. Ткаченко. - Режим доступу: http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/1046?view=material

Bukhanets V.V.

PhD (Economics), associate professor

Krivoy Rog State University Economics Institute «Krivoy Rog National University»

Usherenko S.V.

PhD (Economics), associate professor

SHEI «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»

DETERMINANTS OF ENTERPRISE FUNDAMENTAL CAPITALIZATION IN THE CONDITIONS OF POST-INDUSTRIAL DEVELOPMENT

The article introduces the author's logic of forming the enterprise fundamental capitalization in the context of objective and incorporated forms of capital. It is determined, that totality of mental and cognitive factors, which determine the economic results of capitalization in fundamental-value projection of their measurement, are gaining influence on the results of capital-forming processes in the conditions of post-industrial development.

Key words: *fundamental capitalization, objective capital, incorporated capital, fundamental value, value determinant*

Post-industrial peculiarities of contemporary development of system of management actualize need to update the methodology of scientific research in analyzing new tendencies and legal conformities of contemporary economy development, which has to be seen as an important sphere of entire human activity, that is, the research accent is carried out in the civilizational aspect. Intellectualization of public production, where involvement of knowledge to the processes of transforming resources is becoming the foundation of it, stipulates the replacement of labor theory of value to the theory of "value, which is created by knowledge". In such conditions the processes of accumulating intellectual capital get priority importance in forming economic results, which are realized on the basis of synergetic interconnection between the intellectual aspect and differentiated capitals. That is, intellectualization of all stages of capitalization process takes place, which in its turn, actualizes need in researching a relevant theory of capitalization on the basis of anthropocentric model of economic development.

A new scientific paradigm is being formed in contemporary economic theory, the basis of which is a principle of humanity that implies refusal from the principle of commercial monism and implementation the idea of contradictions of cooperation unity and competition as a driving force of social-economic development of modern civilization. The tendency of humanization, that is inherent to the processes of economic development, determined intellectualization of public production in which knowledge and information, without which no resource can be capitalized nowadays, are playing a priority role. In such conditions a level of capital capability for productive use, accumulating and forming of value becomes dependent on managerial capabilities (both dynamic and static) to transform possibilities of environment into its resources, which in its turn stipulates a substantial expansion of capitalization essence and need of introduction of strategic aspect in researches of contemporary processes of capital forming.

The strategic research orientation of capitalization processes is determined by development of new essential aspects or resource transformation into assets of an enterprise, which were traditionally considered in the investment context. Thus, in the process of activation (transforming economic resources into assets) combination processes, which are determined by the level of development of managerial capabilities, acquire particular significance, which in its turn depend on the level of development of enterprise mentality and cognition. The efficiency of combined activity influences on the results of productivity of assets use, which occur in the processes of capital accumulation and forming added value. The determined aspect allows to talk about the fact that capital forming processes acquire strategic characteristics and the conceptual basis of theory of enterprise capitalization is supplemented by contemporary conceptual theories of strategic management.

In the basis of disclosure of content of strategic approach to the study of capital forming we suggest putting logic of forming fundamental capitalization, the essence of which, as a process, is appropriate to define in terms of incorporated and objective capitalization as a result of fundamental business value. The objective capitalization should be considered in the area of productive use of tangibles and intangibles, the result of which is forming and increment of fundamental enterprise value. The content of processes of incorporated capitalization is revealed in transformation of implicit and non-formalized knowledge into their explicit formalized form, which: on the one hand is the basis of forming and development of managerial capabilities, the purpose of which is to increase assets productivity on the basis of their complex unique combinations, the result of which is forming enterprise value; on the other hand creates new knowledge which is the source of accumulation of objective forms of capital and providing stability and growth of economic results of enterprise operation. Processes of incorporated enterprise capitalization take place in the angle of two areas – mental and cognitive which stipulate researches of the given process on the basis of use of synergetic methodology.

The author's suggested logic of enterprise capitalization research as a process, which is described in the context of objective and incorporated capitalization, the economic result of which is forming of fundamental value stipulates separation such determinants (combination of factors), that have influence on the capital forming results in the area of interaction of identified spaces: realizable and non- realizable; mental and cognitive. The research of objective forms of capital in the context of forming value is one of the most widespread directions in economic researches of value-based management problematic. In relevant publications there is an obvious thesis that the fundamental (objective) enterprise value is the result of interaction between two forms of capital, which operate in material and non-material form. Regarding objective capital factors, among scientists there is a certain consensus about the fact how (on the basis of which methods, models) they influence value forming. As for "incorporated" capital forms, their influence on value is doubtless and obvious, but formalization and value measurements are for the time being complex and controversial issue for scientists.

Mental determinants. One of the directions of economic organizational mentality research is revealing the logic of capital forming in the context of knowledge capitalization. Such aspect of research shifts the accent into the area of implicit-explicit organizational cultural knowledge. I. Kuznetsov emphasizes that culture is nothing but «knowledge transmitted via communication" [1, p. 9]. A. Gaponenko and T. Orlova note that "in a certain sense organizational culture refers to group implicit knowledge, which, to the maximum extent, forms consciousness of an organization, controls people's behavior and forms itself under the influence of their behavior." [2, p. 337]. On the basis of general conclusion to defining corporative organizational culture in the further research we will hold the view, reasoned by Doctor of Economic Sciences B.V. Salikhov, who says that "...corporative culture appears as a bunch of values, principles, motives, which integratedly can be characterized as certain axiological knowledge, ... which is shaped into a certain social-economic quality of corporation" [3].

Actualization of mental component research in the processes of capital forming took place while proving the author's logic of revealing the economic content of incorporated capitalization,

the result of which recognizes: on the one hand, new knowledge, which is the source for providing steadiness of growth of economic results, on the other hand – the formation and development of enterprise capability, the purpose of which is to increase productivity of tangibles and intangibles (objective capital) on the basis of its complex, unique combinations. That is, in further researches the evaluation of mental component in the form of corporate culture will be directed to achieve the results of incorporated capitalization.

In scientific works by Doctor of Economic Sciences B.V. Salikhov one of the fundamental functions of “innovative corporate culture” is formulated as “forming a “cult” of new knowledge” and the main principles of implementation of the given function are determined as: a respectful attitude to creation in whole and specific creators (individuals and groups) of new ideas and knowledge; the importance of corporative communication; ability to “get things done”; the principle of trust [3]. Summarizing the given argumentation concerning the priority of influence of mental factors not only on the results of capital forming but also other spheres of enterprise business activity, it is necessary to note the following. If in the conditions of industrial development progress in science and technology contributed to overcome the crisis of overproduction on the basis of qualitative renewal of worn commodity capital, then in post-industrial conditions the problem of overproduction of moral and social outdated human capital is solved on the basis of moral and spiritual progress. Understanding this conclusion has to ensure the implementation of new system of cultural enterprise cultural knowledge, peculiarities of which are the following: a clear vision, concerning a new quality of overall orientation of development, mission and objective function of managers and employees’ activity; a new level of principles of human relationships and interactivities, which ensures effectiveness of creative use of human capital; a new quality level of corporative management, which creates and ensure efficient functioning of axiological model of a certain corporative community. Thus, the implementation of the most important function of corporate culture which is connected with increasing the level of cognitive organization, is to fulfill a complex of permanent measures, which are directed to the development such economic beliefs of the staff, which will bring it over utilitarian needs, interests and purposes.

Cognitive determinant. Problematic of interconnection of economic results of enterprise operation (including capital and value) and organizational knowledge acquires popularization in contemporary economic scientific publications. Mainly, researches emphasize on the importance of efficient transformation of information into knowledge and need to form today the so called company which creates knowledge that can generate ideas quickly and implement them into the processes of business activity for obtaining certain target results. The use of conceptual positions in the theory of “economy of knowledge” and their implementation into general logic of enterprise capitalization research stipulated the need to operate the categories of more universal explanatory content among which we should point out “enterprise cognition”.

For the first time the representatives of enterprise strategy school introduced a scientific interpretation of ‘cognition of organization’ in national literature, which is strongly developing within Public Higher Education Institution “Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman” by Doctor of Economic Sciences A.P. Nalyvaiko and Ph.D. in Economics N.M.Garashchenko. The scientists consider cognition of organization in the area which is characterized by specific apparatus for the analysis and a special point of view on enterprise cooperation or its components with the environment. N.M. Garashchenko states that “... the term cognition of organization” allows to estimate the company capability to adopt information and transform it into knowledge [4]. Implementing this thesis into the given logic of enterprise capitalization research, the level of its cognition will be characterized by the ability to reveal, identify, estimate and transform possibilities of environment on formalized knowledge, which in its turn is the source of resource combinations and their productive use in business processes. A content thesis of N.M. Garashchenko’s scientific research concerning “cognition information” is the fact that it means “...a company’s purpose-ability, which is a structurally-integrated combination of individual skills of cognitive activity and processing information of organization members and mechanisms of coordination such skills with the help of which a company manages its steadiness

and competence” [5, с. 19]. That is we can say that the level of enterprise cognition can be defined by operating categories of “organizational competence” and “organizational steadiness”, and, more precisely, a degree (level) of their achievement, which in its turn allows to say about the perspective of further researches concerning incorporated capitalization through the prism of competence and economic steadiness.

Reference:

1. Kuznetsov I.N. Corporative culture / I.N. Kuznetsov. Minsk: Kniznyi Dom “Misanta” Publishers 2006. –272 p.
2. Gaponenko A.L. Knowledge management. How to turn knowledge into capital / A.L. Gaponenko, T.M. Orlova. – М.: Eksmo Publishers, 2008. – 400 p.
3. 3. Salihov B.V. Corporative culture and management foundations of forming a “cult” of the newest knowledge / B.V. Salihov - Electronic resource. Access mode: <http://bv-salikhov.ru/korporativnaya-kultura-i-znaniya.html>
4. Garashchenko N.M. Cognition of organization and its estimation / N.M. Garashchenko // Effective economy. Electronic scientific specialized publication– 2010. - № 6. – Access mode: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=230>
5. Garashchenko N.M. Cognition of organization as a foundation of forming competitive advantages of an enterprise /N.M. Garashchenko // The strategy of management of enterprise knowledge: monograph / edited by A.P. Nalyvaiko. – К.: KNEU 2014. – 445 p. – P. 17 – 29

Khotenko O.A.

THE TAX BURDEN IN THE ECONOMY OF UKRAINE

NGO "Institute of tax reforms"

Хотенко О.А.

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Громадська організація «Інститут податкових реформ»

The article investigates the level of tax burden in Ukraine. Studied the ratio of direct and indirect taxes.

Keywords: taxes, tax burden, direct taxes, indirect taxes, tax revenues.

Стаття присвячена дослідженню рівня податкового навантаження в Україні. Досліджено співвідношення прямих та непрямих податків.

Ключові слова: податки, податкове навантаження, прямі податки, непрямі податки, податкові надходження.

Важливим інструментом податкового регулювання інвестицій є податкове навантаження, оптимальний рівень якого є передумовою інвестиційної активності та соціально-економічного розвитку. Щоправда, актуальним залишається питання: який рівень податкового навантаження є оптимальним для стимулювання інвестицій в Україні? Чіткої відповіді на це питання немає, однак, можна стверджувати, що, чим він нижчий, тим краще. Разом з тим, головною умовою стимулювання інвестицій через зниження податкового навантаження є мінімізація масштабів тіньової економіки та ухилення від оподаткування, що можливо лише за відкритості та прозорості ведення бізнесу.

Проаналізуємо рівень податкового навантаження на економіку України за допомогою так званого податкового коефіцієнта (рис.1).

Як видно з рисунка, податкові надходження не мають чіткої зростаючої чи спадної тенденції, все ж, їх величина збільшилася із 227,2 млрд. грн. у 2008 р. до 367,5 млрд. грн. у 2014 р. або на 61,6%. Відсутність чіткої динаміки характерно також і для податкового навантаження, яке протягом 2009-2010 рр. зменшувалося, у 2011-2012 рр. – залишалося на рівні 25,7%, попередньо збільшившись на 4,0%, а в 2013-2014 рр. – знову зменшилося.

На перший погляд, рівень податкового навантаження дозволяє зарахувати Україну до групи держав із відносно невеликим податковим навантаженням, в складі якої: Австралія (31,5%), Ірландія (28,4%), Португалія (33,9), США (26,4%), Туреччина (31,1), Узбекистан (24%), Японія (25,8) та ін. [1, с. 214]. Однак, в дійсності такий рівень ПН в Україні (який варіюється в діапазоні 21,7-25,7%) занижений, оскільки не враховує навантаження на фонд оплати праці, та масштабів тіньової економіки. Так, офіційний розмір ВВП в Україні – це вдвічі менша величина реально отриманих фінансових результатів, що з одного боку, становить тіньовий сектор та занижує значення суспільного виробництва, а з іншого боку,

зумовлює нерівномірний розподіл податкового навантаження між суб'єктами господарювання та фізичними особами, які зайняті в такому виробництві.

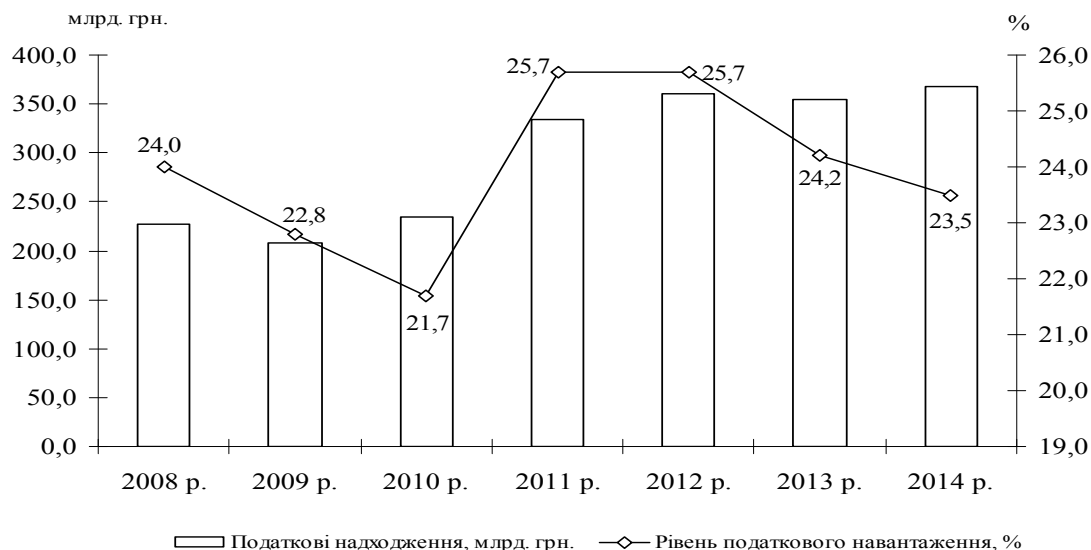

Рис. 1. Динаміка податкових надходжень до Зведеного бюджету України та податкового навантаження

Примітка. Розраховано автором за даними Державної казначейської служби України.

За оцінками деяких дослідників реальний рівень податкового навантаження в Україні складає 70-80% отриманого доходу, що є дуже високим і негативно впливає на інвестиційний клімат, пригнічуючи процеси економічного відтворення та “заганяючи економіку в тінь”, оскільки фізичні та юридичні особи можуть отримувати прибуток лише за умови приховування своїх доходів. Розбухання масштабів тіньового сектору сприяє також нерівномірність податкового навантаження, що зумовлена, переважно, недосконалістю системи надання податкових пільг. Така практика податкового регулювання пригнічує інвестиційну активність і порушує принципи рівності та справедливості в оподаткуванні загалом [1, с. 214, 120].

Разом з тим, відмітимо певні позитивні моменти, якими є скорочення рівня податкового навантаження, починаючи з 2013 р. (див. рис. 1), що можливо є початковими кроками підвищення ефективності податкового регулювання інвестицій, спрямованого на забезпечення економічного зростання, скорочення тіньового сектору та, врешті-решт, зростання податкових надходжень і суспільного добробуту.

Таблиця 1

Динаміка податкових надходжень до Зведеного бюджету України протягом 2010-2014 рр., млрд. грн.

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Податок на доходи фізичних осіб	51,0	60,2	68,1	72,2	75,2
Податок на прибуток підприємств	40,4	55,1	55,8	55,0	40,2
Плата за землю	9,5	10,7	12,6	12,8	12,1
Податку на додану вартість	86,3	130,1	138,8	128,3	139,0
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	23,7	26,1	28,7	27,7	28,2
Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	4,6	7,8	9,8	8,9	16,9
Ввізне мито	8,6	10,5	13,0	13,3	12,4
Вивізне мито	0,3	1,3	0,2	0,8	0,2
Інші податкові надходження	10,0	32,9	58,8	35,0	43,3
Всього податкових надходжень	234,4	334,7	360,6	354,0	367,5

Примітка. Розраховано автором за даними Державної казначейської служби України.

До позитивних моментів віднесемо певні податкові новації, які вже діють з 1 січня 2015 р., до яких можна зарахувати такі: скорочення кількості податків та низки податкових пільг; спрощення порядку розрахунку податкових зобов'язань та введення системи електронної звітності; приведення у відповідність бухгалтерського і податкового обліку; удосконалення податкового законодавства в напрямі зменшення кількості “лазівок”, використовуючи які, можна приховати доходи від оподаткування.[4]

При цьому, найбільше податкових надходжень Зведеного бюджету України було сформовано за рахунок ПДВ (табл. 1).

Як видно з табл. 2.4, перше місце за своїм фіскальним потенціалом займає ПДВ (надходження від нього збільшилися із 86,3 млрд. грн. у 2010 р. до 139,0 млрд. грн. у 2014 р.), друге – податок на доходи фізичних осіб, надходження від якого збільшилися у 1,5 рази за аналізований період, третє – податок на прибуток підприємств, який зростає протягом 2010-2012 рр., у 2013 р. дещо зменшився, а в 2014 р. не досягнув позначки 2010 р. (склав 40,2 млрд. грн. проти 40,4 млрд. грн.).

Тобто можна стверджувати, що структурі податкової системи України переважають непрямі податки (рис. 2), причому їх частка у 2014 р. помітно збільшилася й перетнула позначку 60%, сягнувши максимального значення протягом аналізованого періоду.[4]

Як правило таке співвідношення, з одного боку, свідчить про низький рівень доходів населення та податкової культури, наявність значної кількості збиткових підприємств, невиконання принципу соціальної справедливості податкової системи тощо. А з іншого боку, переважання в структурі непрямих податків, є інструментом стимулювання інвестиційної діяльності юридичних осіб, оскільки практично весь податковий тягар перекинуто на фізичних осіб, які є носіями податку при непрямому оподаткуванні. При цьому, найбільша частка ПДВ в податкових надходженнях свідчить про його великий фіскальний потенціал не зважаючи на рецесію економіки, що супроводжується інфляцією, зниженням реальних доходів населення, зростанням масштабів тіньового сектору та ін., а відтак – про найбільший рівень податкового навантаження на споживання.

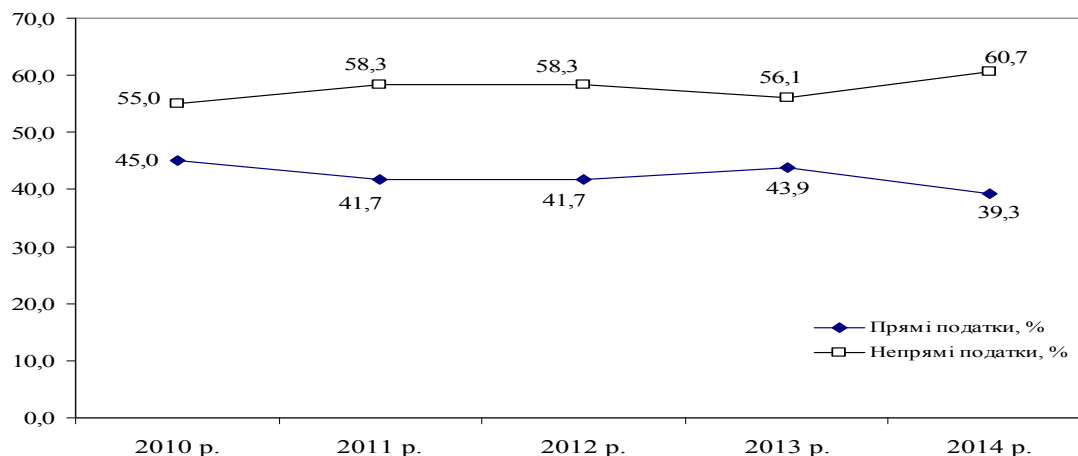

Рис. 2. Динаміка структури податкової системи України за 2010-2014 рр.

Примітка. Розраховано автором за даними Державної казначейської служби України.

З огляду на представлену структуру податкових надходжень доходимо висновків: тягар податкового навантаження все ж таки переноситься на кінцевого споживача (фізичну особу) у зв'язку зі специфікою обкладання товарів і послуг непрямыми податками. Із урахуванням такої ситуації та практики великого фіскального ефекту податку з доходів фізичних осіб, який має тенденцію до зростання протягом аналізованого періоду (його питома вага у податкових надходженнях до Зведеного бюджету України зросла із 51,0 млрд. грн. у 2010 р. до 75,2 млрд. грн. у 2014 р.) можна стверджувати, що основний тягар оподаткування в Україні несуть саме громадяни. Щоправда, останні також можуть переносити податковий тягар на виробників та продавців продукції (товарів, робіт і послуг), скорочуючи споживання [1, с. 215].

На сьогодні рівень податкового навантаження на населення в Україні становить в середньому 40%, в той час, коли у розвинених країнах світу (в яких розмір доходу на душу населення перевищує 25 тис. дол. США) становить близько 50%, а в країнах з низьким показником рівня доходу на одну особу (до яких можна також зарахувати й Україну) – 20-30%.

Метою фіскального регулювання є оптимальне збільшення податкових надходжень з фізичних осіб. Це означає, що із ростом добробуту платників податків-фізичних осіб, розширенням бази оподаткування в країні буде відбуватись збільшення надходжень до державного бюджету, що дасть змогу проводити активну соціальну політику в Україні. Однак, щоб оцінити ефективність механізму оподаткування доходів фізичних осіб потрібно визначити чи досягається в процесі оподаткування врахування інтересів держави і платника податків. З цією метою необхідно проаналізувати існуючі механізми оподаткування окремих доходів фізичних осіб, оскільки саме вони є підсистемами загального механізму оподаткування. Це допоможе встановити наскільки розкрито фіскальний потенціал оподаткування особистих доходів та виконується функція регулювання життєвого рівня населення [2, С.31].

Література:

1. Дропа Я. Податкове навантаження та його вплив на економіку України / Я.Дропа, І. Чабан // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 213-218.
2. Крупка М. І. Особливості оподаткування доходів громадян в Україні / М.І.Крупка, Н. І. Полинюк. // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України. зб. матер. наук.-практ. конференції, 30-31 жовтня 2014 р./ Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ – 2014. – С. 31–33.
3. Крючкова Н. В. Механізм податкового регулювання економічного розвитку України [Електронний ресурс] / Н. В. Крючкова – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
4. Рейнська В.Б. Інструменти податкового регулювання інвестицій / В. Б. Рейнська Проблеми сучасної економіки: матер. III Міжнар. наук.-практ. конференції. – Донецьк:ГО «СІЕУ», 2013. – С.84-87.

Chorny V.M.

graduate student

University of Economics and Law «KROK», Ukraine

PROBLEMS AND PROSPECTS OF TRANSPORT GRAIN EXPORT SUPPORT IN UKRAINE

Чорний В.М.

аспірант

Університет економіки та права «КРОК», Україна

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСПОРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПОРТУ ЗЕРНОВИХ В УКРАЇНІ

У статті проведено дослідження проблем і перспектив транспортного забезпечення експорту зернових в Україні. Визначено вплив транспортного забезпечення на економічну безпеку підприємств, що виходять на світові товарні ринки.

Ключові слова: економічна безпека, транспортна інфраструктура, експорт зернових, аграрний ринок.

The article studies the problems and prospects of transportation services exports of grain in Ukraine. The influence on transport provision of economic security that go on world commodity markets.

Key words: economic security, transport infrastructure, exporting grain, agricultural market.

Основні засади державної політики щодо формування та розвитку інфраструктури аграрного ринку закладено в низці законодавчих актів, серед яких укази Президента України від 06.06.2000 р. № 767/2000 “Про заходи щодо забезпечення формування і функціонування аграрного ринку”, від 8.08.2002 р. № 694/2002 “Про заходи щодо прискорення розвитку аграрного ринку” і від 30.08.2004 р. № 1021/2004 “Про заходи щодо розвитку аграрного ринку”, постанови Кабінету Міністрів України від 1.03.2003 р. № 271 “Про затвердження Комплексної програми розвитку аграрного ринку на 2003-2004 рр.” і від 19.09.2007 р. №

1158 “Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 р.”. Крім того, формування ефективної інфраструктури аграрного ринку і забезпечення розширеного доступу виробників до організованих каналів збуту сільськогосподарської продукції передбачено Стратегією розвитку аграрного сектору економіки (на період до 2020 р.), проект якої розроблено Міністерством аграрної політики та продовольства України. Проте, незважаючи на наявність нормативно-правового забезпечення розвитку інфраструктури аграрного ринку, в Україні склалася загрозлива ситуація з подальшого функціонування та забезпечення потреб розвитку експорту зерна за всіма вищезначеними сегментами. Подальшої розбудови потребують мережа зернових елеваторів та система зернової логістики. Загальна ємність зерносховищ України, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, оцінюється в 45 млн. т. і поки що задовольняє потреби виробників та трейдерів зерна. Разом з тим сертифікат відповідності, який підтверджує якість надаваних послуг і належне технічне оснащення, мають понад 650 зерносховищ загальною місткістю близько 29 млн. т. [1, с. 155].

При наявності даного потенціалу, Україна, згідно з даними ІА «АПК-Інформ», в липні-квітні 2013/14 маркетингових років експорт зерна з України склав 28,71 млн. тонн (+ 41% до рівня за аналогічний період сезону - 2012/13 р.) при експортному потенціалі в 31,1 млн. тонн, олійних - 3,2 млн. тонн (+ 24%) при потенціалі в 3,63 млн. тонн [2].

Розподіл відвантажень зернових за портами, згідно з даними аналітиків ІА «АПК-Інформ», був таким: через порти Одеської області було відвантажено 1,23 млн. тонн (58% від загального обсягу перевалки), Миколаївській області – 552 тис. тонн (26%), Херсонській – 157 тис. тонн (7%), Запорізькій – 101,3 тис. тонн (5%), Донецькій – 88,3 тис. тонн (4%) [3, с. 22].

Схарактеризована вище неоднозначна динаміка перевезення зернових у експортних операціях є наслідком ризиків і загроз, які уміщуються у системі транспортної інфраструктури експортних перевезень.

Проте, ймовірно, Україна у найближчі роки буде збільшувати виробництво зернових культур. Саме у цій сфері наша країна має найбільші конкурентні переваги. Проте існує великий ризик, що, значно збільшивши виробництво, Україна не збільшить в тому ж обсязі експорт. Однією із причин цього є проблеми, пов’язані з пропускнуою здатністю транспортної інфраструктури. Вирішити їх цілком можливо у найближчі роки завдяки прийняттю цільових програм, законодавчих змін та належного фінансування транспортної галузі як з боку держави, так і з боку приватного сектора. Особливо перспективним видом транспорту, враховуючи природно-географічну специфіку нашої країни, є річковий транспорт [4].

Транспортування зернових вантажів на експорт здійснюється як з перевантаженням через морські порти, так і залізничним транспортом через сухопутні прикордонні переходи. Понад 90 відсотків експортного обсягу зернових доставляється у порт залізничним транспортом. Питома вага автомобільного транспорту в доставках експортного зерна незначна. В основному таким способом виконується доставка зерна на припортові елеватори, або у порти з районів Одеської, Миколаївської, Запорізької областей та раніше виконувалася до Автономної Республіки Крим [5, с. 12].

Необхідно зазначити, що транспортна складова у системі експорту зернових безпосередньо впливає на економічну безпеку таких підприємств, а стан експорту зернових у цілому значно впливає на економічну безпеку держави. Кон’юнктура зернового ринку на глобальному рівні залежить від багатьох чинників, головними серед яких є демографічний, енергетичний, природно-кліматичний, політико-правовий. З огляду на глобалізацію зернового ринку пропонуємо розглядати методики аналізу економічної безпеки національного товаровиробника, враховуючи досвід провідних експортерів зерна та країн, що є ринками збуту для вітчизняного виробника. Важливим індикатором глибини впливу процесів глобалізації, їх економічної спрямованості є стан і динаміка розвитку ресурсного потенціалу у сфері зерновиробництва, а також інфраструктурне забезпечення підприємств галузі [6].

Сьогодні вітчизняним виробникам зерна важко конкурувати із закордонними через наявність значної різниці у вартості кредитних ресурсів для аграрного сектору. Так, кредити в ЄС, які надаються аграрному сектору, коштують від 2 до 4%, у США - 0; в Україні - до 25% річних [7].

Рівень економічної безпеки товаровиробників зерна слід оцінювати за значеннями інтегрального індикатора економічної безпеки. Крім того, необхідно з'ясувати, за рахунок яких факторів відбулося коливання індикатора, проаналізувати динаміку основних його складових. Важливо враховувати, що здатність підприємства протидіяти загрозам, а не попереджувати їх, є економічно необґрунтованою. Тому підприємства, які не працюють в напрямку стратегічного передбачення, знаходяться в зоні постійного ризику та відшкодування збитків. Досить ґрунтовно наведено методику оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств у роботі Т.О. Корнієнко. За пропонованою методикою подаються основи формування системи оціночних показників на підприємстві, представлений алгоритм оцінки рівня економічної безпеки на сільськогосподарському підприємстві за функціональними складовими. Акцентуємо увагу, що методика передбачає, в своїй основі, використання індикаторів тієї чи іншої складової безпеки та балів, визначених експертним методом. «Отримані оцінки послідовно комбінують (до отриманої підсумкової оцінки двох факторів додають оцінку наступного фактора і т.д...)». Алгоритм такої оцінки автор пропонує проводити у наступній послідовності: визначення джерел інформації, систематизація показників, зіставлення фактичних і граничних їх значень, розробка бальної системи оцінок, визначення середнього бального значення за кожною функціональною складовою економічної безпеки, розрахунок комплексного показника [8]. Пропонуємо доповнити наведений Т.О. Корнієнко алгоритм оцінки економічної безпеки сільськогосподарського підприємства блоком управлінської складової, який можна сформулювати як моніторинг і контроль за дотриманням індикаторів економічної безпеки та об'єктивності експертних оцінок [6].

Оскільки національний зерновий сектор зорієнтований переважно на крупного товаровиробника та значну частку експорту продукції, суб'єктом глобальних інтересів стають транснаціональні компанії, крупні зернотрейдери та агрохолдинги, у володінні яких значні обсяги капіталів і фінансових можливостей. Їх діяльність на українському ринку є темою іншого досить вагомого дослідження, проте наголосимо, що в процесі глобалізації зростає роль економічної безпеки товаровиробників зерна як таких, що формують продовольчу безпеку держави та є джерелом валютних надходжень. Як зазначає група науковців, під керівництвом М.І. Зубка, «...глобалізаційні процеси зобов'язують економічну безпеку суб'єктів підприємництва будувати свою діяльність з огляду на попередження загроз, тобто, функціонування їх систем економічної безпеки має базуватись на поєднанні заходів захисту та протидії загрозам, поширюючи такі заходи на всю структуру установ суб'єктів підприємництва» [9, с. 18; 6] У зазначеній структурі установ, на наш погляд, транспортна складова відіграє провідне значення у забезпеченні економічної безпеки зернотрейдерів.

Таким чином, пріоритетом розвитку транспортної інфраструктури у процесі експорту зернових в Україні повинен надаватися водному транспорту. З урахуванням зростання цін на паливо, автомобільний транспорт відіграє суттєву роль тільки на первинному етапі накопичення вантажів зернових на елеваторах, залізничний транспорт, ураховуючи значну зношеність зерновозів, вимагає великих інвестиційних вливань, що є суттєвою загрозою у сучасних ринкових процесах. Отже, перевезення зернових водним транспортом виступають важливим пріоритетом розвитку експортного потенціалу підприємств, які виходять на зовнішні товарні аграрні ринки.

Література:

1. Івашова Л.М., Атамас О.П. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктурного забезпечення експорту зерна в Україні // Вісник Академії митної служби України. Серія: "Економіка". – № 2 (50). – 2013. – С. 153 – 158.

2. Зерна достатньо. Загрози продовольчій безпеці немає // АГРОПРОФІ. Український тижневик ділової інформації. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.agroprofi.com.ua/index>
3. Зерновой рынок: вызовы сезона – 2014/15 & уроки 2013/14. // АПК-ИНФОРМ. – 2014. – № 1. – С. 8-14.
4. Конєв Р. Ю. Розвиток інфраструктури передекспортного транспортування зерна в Україні / Р. Ю. Конєв [Електронний ресурс] – Режим доступу: // Глобальні та національні проблеми економіки Режим доступу: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/16.pdf>
5. Ковтонюк Є.М. Світовий ринок зерна та його вплив на внутрішній ринок України // Зернові продукти і комбікорми. – 2004. – №2. – С. 10–15.
6. Корженівська Н.Л. Методики індикативного аналізу та експертних оцінок рівня економічної безпеки товаровиробників зерна в умовах ринкової глобалізації // Збірник наукових праць: Економічні науки – № 22. – 234 – 241 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://znppdatu.at.ua/COVERPAGES/zb22/56.pdf>
7. Маслак О.І. Підходи щодо оцінювання рівня економічної безпеки підприємств / О.І. Маслак, Н.Є. Гришко. - Вісник КрНУ ім. Михайла Остроградського. - 2011. - Вип. 6(71). - Частина 1. -С. 183-187.
8. Акерлоф Д. Рынок «лимонов»: неопределенность качества и рыночный механизм [Электронный ресурс] / Д. Акерлоф // Thezis. - 1994. - вып. 5. – С. 91-104. - Режим доступа: http://igiti.hse.ru/data/413/313/1234/5_1_4_Akerl.pdf
9. Економічна безпека суб'єктів підприємництва: навчальний посібник / [М.І. Зубок, В.С. Рубцов, С.М. Яременко та ін.]. – К., 2012. – 226 с.

Shvydanenko G.A.

PhD of Economics, Professor

Chuhrayeva N.N.

PhD of Economics

SHEE "Vadym Hetman Kyiv National Economic University", Ukraine

CONCEPTUAL PROVISIONS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF MARKET RELATIONS

Швиданенко Г.О.

к.е.н., професор

Чухрасва Н.М.

кандидат економічних наук

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

The article substantiates the conceptual approach to innovative development, covering a number of interrelated processes: reference justification, resource support, innovation, intensification of innovative processes, and monitoring and control of the stability and efficiency of innovation.

Keywords: *innovative development, system of innovation ensuring, efficiency.*

В статті обґрунтовано концептуальний підхід до забезпечення інноваційного розвитку, що охоплює низку взаємопов'язаних процесів: обґрунтування орієнтирів, ресурсного забезпечення, впровадження інновацій, інтенсифікації інноваційних процесів, і моніторингу та контролю стійкості та ефективності інноваційного розвитку.

Ключові слова: *інноваційний розвиток, система забезпечення інноваційного розвитку, ефективність.*

Innovative development of enterprises depends on factors which (in relation to management) are internal and external in nature. And, as the analysis of scientific results on the problem of innovation proves, the very external factors for innovation development of market relations are often crucial: the adoption of necessary legislation to stimulate investment in innovation, direct government funding of priority innovation projects, financial support of R & D sector, creation of technology transfer centers and others. It is one of the key factors of increased attention to the problems of innovative development of enterprises from the perspective of macroeconomics and government regulation.

And as a consequence, considering the problem of innovative development from micro-level positions, academicians determine the place of management of the enterprise in the innovative process differently. In common scientific sources while interpreting the definitions of innovative

management, it is stated that its object is the process of innovation - "the process of consistent converting ideas into product through the stages of fundamental and applied research, engineering design, marketing, production, selling" [1]. But basic research is not the aim for the vast majority of companies - innovators, and thus their management. In addition, due to financial constraints and seeking to minimize risks, businesses are focusing the majority of their activities on the final stages of the innovative process, associated with marketing, manufacturing and commercialization of innovative products (providing innovative services). Thus innovative process is distributed among different participants and innovative development management at the enterprise level is focused on the process of implementation in production, increase of outputs and sales of innovative products. Understanding the object of innovative management is necessary to justify the conceptual approach to the innovative development of enterprises. On the other hand, the formation of such an approach is not possible without clarifying the nature of the support process.

The study of existing research results can attest to the existence of a list of terms used to explain the ability of enterprises to innovation. It has been revealed that innovative potential is often identified with a set of enterprise resources suitable for use for the purpose of its innovative development [2]. We partly support this position, but consider the process of providing innovative development as a concept which is much broader than just supply of resources. In the context of our study, "support" is intended to make the goal of innovative development of the company achievable. Accordingly, it is proposed to consider *"support of innovative development of enterprise"* as a set of processes of resource support (with the priority of intellectual resources), organization, motivation, monitoring, control of stability and achievement of the defined innovative efficiency.

Achieving the goal of innovative development is a complex multistage process that requires organized interaction of various elements of the enterprise management system; accordingly, an effective system of innovative development is needed, which, in turn, should be based on a set of reasonable benchmarks.

Taking into consideration that innovation is the product of the enterprise, mostly the level of its intellectualization, it is logically argued that the support of innovative development is subject to the general principles of the effectiveness of the entity. However, the management of innovative development of the enterprise must take into account the nature of innovation, which retains its properties for only a certain period of time and thus its creation / implementation often requires significant investments. That is why, along with the general principles of good/efficient governance described in the works of A. Fayol, G. Emerson, F. Taylor, P. Drucker, it is offered to single out specific principles of innovative development of the company, taking into account the time factor.

Firstly, we consider it appropriate to single out the principle of *"foresight of innovation relevance"*. The reason is that the full cycle of managing innovative development begins with the selection of innovative idea, commercialization of which should happen in the future. So wrong vision of the future threatens with unjustified investments in research and development of innovative ideas, which at the moment of commercialization loses its relevance or will not accrue it at all.

Secondly, adherence to the principle of *stimulating the relevance of innovation* will help to significantly increase the probability of successful commercialization of innovative ideas.

Thirdly, the actions of management, from the moment of product launch on the market, are subject to the principle of prolongation of innovation relevance depending on the duration of the period during which the product will remain innovative, and profits of the innovative enterprise will also depend on it. Accordingly, the efforts should be aimed at limiting attempts to copy and distribute the product by competitors, using the arsenal of copyright protection as well.

Fourthly, effective management of innovative processes is impossible without taking into account the cyclical nature of the latter. Any innovative product, after all, will run out of its profitable commercialization, and company-innovator will face the need to replace it with a new, more relevant market product. This causes the objective necessity of subordinating innovative development management to the principle of *continuity of the innovative process*. The principle

provides for the maximum reduction (elimination) of time intervals between the process stages and continuous playback of the phases themselves: search for innovative ideas, their selection, research and development, production of industrial samples, commercialization.

In this regard, one of the components of categorizing apparatus of the problem under investigation is the definition of strategic landmarks. Based on the analysis of definitions [3,4,5,6] the following definition has been formulated: "landmarks of company innovative development - are the directions of innovative activity, that define the direction of flow of resources within a given time perspective." In the modern theory of innovative entrepreneurship, the thesis that effective innovative process should be built on the principle "from the goals" and not "from the resources" has been repeatedly proved [7]. Accordingly, the process of innovative development must start with the substantiation of guidelines, while the resource support must be subordinate in nature and be formed in accordance with the goals.

Based on the arguments concerning the fact that the vast majority of innovatively active enterprises limit their participation in the innovative process by the stages, which are mainly the introduction of innovative products, their production and sales, the range of enterprises innovative development landmarks of this study has been deliberately aimed at primary types of innovations, related to introduction of innovative products, their production and sales. In the list of such innovations we include organizational (including marketing), food and technological.

However, according to the statistical information in Ukraine [8,9], companies often resort to the organizational innovations only. Traditional reasons for that are considered to be financial constraints and business orientation for a rapid economic effect, i.e. priorities of the owners. Reference point to the innovations, designed to increase its effectiveness without significant investments within a short period of time and within the traditional business is proposed to be called "resource-saving innovative development."

Analysis of publications and analytical materials on the problem of innovation does not only confirm the existence of financial barriers in selecting targets for innovative development of a higher level, but also barriers relating to the lack of necessary competences in enterprises [10]. Often it is the lack of competences on the introduction of new technologies that inhibits the transition from "*scaling*" to "*market-forming*" innovation.

Thus, there is an interdependence between barriers of innovative development - factors that hamper the process of development and innovation. Those factors are divided (according to their origin) into those linked to the priorities of the holders (represented by managers) or to underdevelopment of existing staff competencies and benchmarks of innovative development as areas of innovative activity, comparatively low level of intellectualization, that determine the direction of flow of enterprise resources within a certain time perspective.

Substantiating the conceptual approach to innovative development on the basis of certain principles and benchmarks, taking into account the priorities, competences and barriers it is necessary to examine such its component as resource support. According to the analysis of contemporary scientific studies, we have formed the following approaches to understanding the resource support of innovative enterprise development: *financial* (scientific research that is focused mainly on singling out specific forms of financing of innovation, determination of the conditions of their best use, evaluating the effectiveness of investments in innovation and risk analysis of venture investors) ; *entrepreneurial* (focuses on the organizational mechanisms that ensure the generation of innovative ideas, their effective screening and accelerated implementation, while the types, sources, the volume of the resources used are derived from the organizational form of innovation); *information* (contemporary information systems of process automation of enterprise resource support - systems ERP, which are functionally complemented by CRM and PLM software); *knowledge - forming* (forms intellectual potential, which includes both non-formalized and formalized (in the results of basic and applied research) knowledge, that could have some material shape and market value as patents and licenses).

It has been revealed that views upon resource support for innovative development as a process, which covers certain stages and involves the implementation of management functions at

the level of the procedures applied in the work of various researchers are substantially similar. Generally, researchers single out stages of evaluation of resource needs, determine the sources of the resources needed and subsequent control over the process of their use.

Referring to the analysis of models of organization of the innovative process in market relations, it should be noted that there prevail two approaches: classic and contemporary [11]. In the traditional model we distinguish the following stages: research, development, design, production and, ultimately, marketing, sales and after-sales service. However, the design stage is not necessarily present in every innovative project, while the development of innovation, of course, is necessary to isolate as a special stage. The supporters of the traditional model argue that it reveals how the innovative process is related to the lifecycle of the product: the stages of technological and economic development and the corresponding stage of the product life cycle coincide; the growth stage corresponds to the stage of innovation distribution and so on. In the 1980's, in contrast to the traditional, a modern (parallel) model of the innovative process gains dissemination [11], which "takes into account the existence of feedback mechanisms and interdependencies, including relationships between companies, intracompany connections, connections between companies and other organizations such as universities. Innovation does not always start with research and this process does not necessarily happen in strict sequence. " We support this position, considering the need and effectiveness of the parallel implementation of specified stages of the innovative process.

In domestic practice, the common forms of organization of innovation in the enterprise remain operational innovation and innovation projects, while in the world practice they often take the form of ventures: they are given relatively higher autonomy in dealing with financial, production, marketing and other administrative issues. [12]

The driving force of innovation in the enterprise is the staff, its competence potential which creates capacity for the implementation of innovative processes. Accordingly, significant importance is given to the motivating mechanism that is tailored to suit the whole staff and managers of innovation-oriented businesses, such as the capacity for creativity, ability to find innovative solutions, productive generation of innovative ideas, projects, analogues of which do not exist in management practices, etc. Minding the above mentioned, we suggest singling out the motivation of creativity, productivity and effectiveness as part of the motivating mechanism of innovative process.

Summarizing the mentioned means of creativity motivation, it is appropriate to distinguish the following: talent management: modern technologies to identify, develop and retain talent; system of intangible encouragement of staff to generate innovative ideas; creating conditions for creativity in the workplace, also by releasing part of the working hours of the employee; active learning management: a system of "internal universities"; creating special working regimes in innovation generating centers (research units) and centres of innovation implementation (internal ventures); involving personnel in joint research with external organizations and educational projects, etc.

Motivation of productivity, adding to motivation creativity, should be aimed at encouraging personnel involved in the processes of development and innovation, to actively realize their competency potential, and as the analysis of scientific sources shows, the means of such motivation are: use of incentives for timely execution of works and creative tasks; creating a system of incentives for generating new ideas, the intensity, primarily of intellectual work; introducing incentives to participate in various projects on innovative development of the company simultaneously; financial incentives for achieving certain levels of performance in innovative activity of the enterprise (the number of implemented organizational, marketing, product, technological innovations).

Encouraging staff to ensure high financial performance of innovative enterprise development is the goal of performance motivation, where the management tools can be: encouraging the staff to effective innovation through profit sharing; motivating to reduce costs on the basis of material incentives for the staff for innovative proposals concerning introduction of

measures entailing savings / achievement of rational use of resources; stimulation of effective innovative proposals based on the creation and maintenance of relevant databases.

According to the results of the analysis of the theoretical, methodological and statistical information of the material on problems devoted to assessment of innovative enterprise, we must point out the necessity to improve the level of consistency of the used methodological tools [13, 14, 15, 16, 17]. Therefore it has been suggested using a three-level system of evaluation of innovative development, including the evaluation of results (outputs) as an activity of the enterprise concerning research, development and innovation, evaluation of results (outtakes) as financial gain from the sale of innovative goods (services, works) and evaluation of effects (outcomes) achieved as a result of innovative development of the market position of the company. The purpose of the first group of indicators is to determine efforts for the development of enterprise and innovation. Innovation *a priori* will not necessarily be successful from the standpoint of obtaining high financial outtakes (certifying the performance of the second group), although it can provide positive outcomes (indicators of the market position of the third group). In addition, high innovation activity, financial performance and market position, taking into account the duration of the innovation cycle may occur in different reporting periods, so the "cut" of all three groups of indicators on a certain date could demonstrate "high innovative activity with low financial outcomes" or, conversely, "high financial outcomes under the low innovative activity" and so on. So, evaluating the effectiveness of innovative development is recommended to be held on the basis of parameters of several periods.

Conclusion. The development of domestic enterprises, taking into account current factors as crisis and war, in the short term perspective should focus on technological breakthrough, and a higher level of use of existing scientific capacity that will allow to introduce innovative model of functioning of the market economy.

References:

1. Hairullin R.A. Stages of Innovative Process / R.A. Hairullin // Fundamental Study. – 2011. - #12. – P. 809-813.
2. Yurin S.V. Resource Support of the National Innovation System / S.V. Yurin // "Creative Economy". – 2010. - #7 (43). – P. 28-33.
3. Ansoff I. Strategic Management. Classic Issue. – Piter, 2009. – P. 344.
4. Yampolskaya D., Zonis M. Management. Moscow: "Ekmo-Press", 2010. – 359 p.
5. Shevchuk D.A. Corporative Finance. / D.A. Shevchuk. – Moscow: GrossMedia: ROSBUKH, 2008.
6. Kluckhohn Clyde. Values and Value-orientations in the Theory of Action: An Exploration in Definition and Classification Cambridge, Harvard University Press., 1951. – 140 p. // <http://www.geocities.ws/parsonstalcott/1951/1950l.htm>
7. Timmons J. A. New venture creation: entrepreneurship for the 21st century / Jeffry A. Timmons, Stephen Spinelli. – McGraw-Hill/Irwin, 2004. – 700 p.
8. "Innovative Activity of Industrial Enterprises of Ukraine in 2013". - Report of the State Statistics Service of Ukraine [Electronic Resource] – Access: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm
9. Scientific and Innovative Activity in Ukraine [Electronic Resource] – Access: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2014/zb/09/zb_nayk_13.zip
10. State Program of Stepping up Economic Development for 2013-2014 [Electronic Resource] – Access: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/187-2013-%D0%BF>
11. Platonov V.V. Strategy of Resource Support of Innovative Activity. Monograph. – St.Petersburgh: publishing house of SP SUEF, 1999. – 172 p.
12. Meyer M. H. New Venture Creation: An Innovator's Guide to Entrepreneurship / Marc H. Meyer. – SAGE Publications, Inc; Second Edition edition. – 440 p.
13. Pyzdek T. The Six Sigma Handbook, Fourth Edition / Thomas Pyzdek. - McGraw-Hill Professional; 4 edition. - 2014. - 608 p.
14. Niven P. R. Balanced Scorecard Evolution: A Dynamic Approach to Strategy Execution (Wiley Corporate F&A) / Paul R. Niven. – Wiley; 1 edition. – 2014. – 368 p.
15. Wilson R. A Comprehensive Guide to Project Management Schedule and Cost Control: Methods and Models for Managing the Project Lifecycle (FT Press Operations Management) / Randal Wilson. – Pearson FT Press; 1 edition. – 2014. – 288 p.
16. Oakland J. S.Total Quality Management and Operational Excellence: Text with Cases / John S. Oakland. – Routledge; 4 edition. - 2014. – 500 p.
17. Stewart B. Best-Practice EVA: The Definitive Guide to Measuring and Maximizing Shareholder Value / Bennett Stewart. - Wiley; 1 edition. - 2013. - 368 p.

Shostakivska N.M.,

associate Professor of Accounting and Auditing

Pavlykivska O.I.,

assistant professor of Accounting and Audit

Ratynskyi V.V.,

assistant of Accounting and Auditing

Ternopil National Technical University. I. Polyui

PROBLEMS EVOLUTIONARY PROCESS OF PRODUCTION, ITS MANAGEMENT AND ACCOUNTING

Шостаківська Н.М.,

доцент кафедри обліку і аудиту

Павликівська О.І.,

доцент кафедри обліку і аудиту

Ратинський В.В.,

асистент кафедри обліку і аудиту

Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя

ПРОБЛЕМАТИКА ЕВОЛЮЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА, ЙОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ОБЛІКУ

In the article the fact that the organization of production, which originated in the ancient world must resist bull on the corresponding informative base that registration. In the article the sequence of production organization since its inception, in terms of material production to this day in a constant relationship with economic accounting.

Keywords: history, accounting, industrial engineering, invention, machine manufacturing, industrial revolution, the enterprise division of labor, specialization, cooperation, computers, documentary mapping techniques and methods of work, work methods, management, planning.

У статті обґрунтовано те, що організація виробництва, яке зародилось в стародавньому світі повинна була опиратись на відповідну інформативну базу, тобто на облік. В статті розглядається послідовність розвитку організації виробництва з моменту її зародження, в умовах матеріального виробництва, до наших днів в постійному взаємозв'язку з господарський обліком.

Ключові слова: історія, облік, організація виробництва, винахід, машинне виробництво, промислова революція, підприємство, поділ праці, спеціалізація, кооперування, обчислювальні машини, документальне відображення, прийоми і методи праці, трудові прийоми, управління, планування.

Постановка проблеми: Питання організації і управління сьогодні заслуговують найглибшої уваги керівників усіх рівнів. В умовах ринкових відносин центр економічної та управлінської діяльності зміщується до основної ланки економіки – підприємства. Підприємства створюють потрібну суспільству і людям продукцію і надають необхідні послуги. На них зосереджені найбільш кваліфікований персонал і засоби виробництва. Саме тут вирішуються питання ощадливих витрат ресурсів, застосування високопродуктивної техніки, передової технології. Тут, на підприємстві, прагнуть максимального зниження витрат виробництва і реалізації продукції, підвищення продуктивності праці або зниження трудомісткості, створення комфортних умов праці на робочому місці. Підприємства розробляють заходи, плани (бізнес-плани), застосовують маркетинг, здійснюють ефективне управління – менеджмент.

Все це потребує від керівника глибоких знань у сфері організації виробництва, тому що в умовах ринкової економіки виживає лише той, хто найбільш грамотно і компетентно визначає вимоги ринку, створює і ефективно організує виробництво потрібної продукції, що користується попитом, забезпечує високі прибутки своїх працівників.

Для успішного вирішення поставлених вище завдань потрібні глибокі знання у сфері організації і управління.

В той же час будь-яка сфера діяльності або науки має свою історію виникнення. Вивчаючи і досліджуючи історію бухгалтерського обліку ми дійшли висновку, що поряд з ним, обліком, зародилась і організація виробництва. Практично і теоретично одна і друга сфера економічної діяльності постійно перебувала і перебуває в органічному взаємозв'язку.

Початок зародження організації виробництва та елементи її вдосконалення і розвитку. Різні знання за природою та змістом є історичними, оскільки сучасна людина базується на досвіді попередніх поколінь.

Рушієм історії людства завжди було виробництво матеріальних благ, оскільки суспільство може існувати та розвиватись лише завдяки безперервному оновленню та повторенню тих чи інших виробничих і соціальних процесів. Звідси – злети та падіння, бурхливий розвиток економіки та її кризи. Все це вимагало прийняття певних рішень в організації своєї діяльності, налагодженні свого побуту, виготовлення знарядь праці. На перших порах розвитку людства і зародження паростків матеріального виробництва на базі примітивного рахунку людина організовувала свою працю в сферах мисливства, рибальства, збирання рослин, примітивного землеробства. З допомогою рахунку первісні люди вивчали міграцію тварин, встановлювали період нересту риб для організації кращого вилову тощо. Холодні та довгі зими змушували первісних людей створювати запаси їжі, а це вже зумовлювало їх вимірювання і організацію робіт по їх добуванню та заготівлі. Люди виготовляли знаряддя, постійно його вдосконалювали і тим самим вдосконалювали своє існування. А неписаними соціальними законами давніх народів існував гуманний спосіб організації розподілу здобутого: здобич споживалася членами общини повністю, а їжа та знаряддя полювання чи рибальства завжди ділились однаково. Не було особистого нагромадження, а залишки розподілялись рівномірно.

Розвиток людства в подальшому відкинув такі гуманні правила. В основному продукт розподілявся частками, а рівний розподіл використовувався тільки в екстремальних умовах.

Діалектика людської біосоціальної свідомості привела до створення в межах общин окремих господарств, а це вже потребувало більш вищого рівня організації праці і виробництва.

Наявність культових пам'яток і архітектурно-будівельних споруд, що залишаються до цього часу, дає підставу стверджувати про існування унікальної культури і високого рівня організації проектування та виробництва що існували в минулому. Перші “зафіксовані на твердому матеріалі” ідеї організації виробництва відносяться до часів єгипетських фараонів. Для спорудження пірамід і гігантських зрошувальних систем залучалися тисячі людей, цілеспрямоване використання зусиль яких потребувало планування, організації, обліку і контролю. У V—VI тисячоліттях до н. е. почала застосовуватись практика письмових запитань і консультацій спеціалістів з різних проблем. Організація виробництва та його облік з третього тисячоліття передбачала застосування кошторису, реєстрацію фактів його виконання та інвентаризацію. Організація праці та виробництва носила колективний характер. На кожних 25 робітників призначались один начальник і один писар. Про хід робіт начальник щоденно подавав письмовий звіт. Приймання робіт і контроль за їх ходом виконували спеціальні комісії. Якщо звіт визнавався незадовільним, писаря били різками [7, с. 36].

Слід відмітити, що “сліди” які б свідчили про наявність елементів організації праці та виробництва ми знаходимо і в інших країнах древності. Зокрема з індійського трактату “Архашастра” (тобто вчення про доходи) IV ст. до н.е. державне багатство розглядається як результат організації праці та виробництва. Вавилон в сиву давнину для організації виробництва використовував “наряд” на виконання робіт та користувався такою одиницею як людино-день. До нас дійшли глиняні таблички знайдені при розкопках, які підтверджують цей факт. Пізніше в Греції почали вивчати методи виконання трудових операцій, питання їх ритмічності. Зокрема Платон сформулював принцип організації виробництва на основі його спеціалізації. В Стародавній Греції господарники надавали великого значення складанню кошторису витрат. Так відома думка Арістотеля про користь планування розподілу витрат за рік в розрізі місяців, він же запровадив категорії “хремастика” - діяльність спрямована на отримання прибутку та “економіка” - виробництво благ для задоволення потреб людей. Згодом древньогрецький філософ Ксенофонт розвинув питання організації виробництва, обліку та контролю витрат в своїх творах “Економіка” та “про доходи”. Ведення

господарства, його організація та управління розглядались в цих працях не тільки в рамках сім'ї, а й у межах регіону, країни, світу [7, с. 76].

Еллінізм, який поширився в Єгипті після завоювання його Александром Македонським, є не що іншим як перенесенням грецької культури в цю країну, дає нам масу фактів про стан організації виробництва, обліку і контролю в ній. Економічні відносини будувались на праці вільних землеробів і рабів, монополіях і податках

Управління економікою в тогочасному Єгипті та інших елліністичних державах було централізованим. Папірусний спадок дає нам лише фрагментне уявлення про організацію виробництва та обліково-економічну документацію.

Вражає наявність безлічі скуппульозних інструкцій, вказівок, порад, зокрема “Інструкція економому нома”. В цій інструкції даються конкретні роз'яснення що до організації господарської діяльності, організації обліку. Інструкції видавав міністр фінансів (діюйкет), який був правою рукою царя і мав для цього відповідний штат. Його апарат — базиликон — регламентував фінансове управління та організацію господарської діяльності і її облік.

За часів древнього Риму не відбулось ніяких особливих змін в організації виробництва в плані його технічного вдосконалення. Одне з величезних досягнень того часу, що мало вплив на організацію суспільства, виробництва, праці, облік та контроль це римське право. Наявність в Римській імперії колоній, величезних маєтків патриціїв, торговельних і промислових підприємств вимагала і відповідної організації їх діяльності, сплати податків тощо. З розглядом Риму завершується епоха середніх віків, яка за винятком Епохи Відродження, винаходів Леонардо Да Вінчі, Йогана Гутенберга, Луки Пачолі та інших, характеризується глибоким застоєм як розвитку науки і техніки так і економіки, особливо виробництва. Виробництво товарів здійснювалось в маленьких майстернях ремісниками та учнями. Від початку до кінця виробу виготовлялись зазвичай однією людиною. Використовувались прості ручні інструменти, виробниче приладдя та оснащення. Складові таких виробів (наприклад столу або стільця) дещо відрізнялися і їх не могли використати для іншого подібного екземпляра виробу. Тому не було потреби створювати запаси комплектуючих деталей до виробів. У разі виходу з ладу виробів для заміни деталей їх виготовляли знов і підганяли вручну. Виробництво було трудомістким та занадто повільним [1, с.137].

Господарство, економіка, облік та право в Україні-Русі в IX-XIV ст. Головним видом господарства України в IX-XIX ст. було хліборобство, коріння якого сягає неоліту (нового кам'яного віку), тобто більш як 13000 років тому сільське господарство було кількох видів, виходячи з приватної власності на землеволодіння, яке називалося вотчиною і утверджувалось із розвитком держави. Вотчина могла бути князівською, боярською, церковною, монастирською. На ній працювали вільні смерди, напіввільні закупи, невільні холопи (раби) [2, с.76].

Окремим видом господарства була дрібна вотчина смердів. Історичні факти свідчать про високий розвиток сільського господарства, незважаючи на те, що сільськогосподарськими знаряддями були рало, соха, плуг, серп, ціп. Збираючи багато зернових культур, овочевих, сіяли льон, коноплі. Льон вивозили за кордон через Дербент до Середньої Азії.

Створювались перші корпорації городників. На чолі таких корпорацій стояв старшина в підпорядкуванні, якого був писар (дяк), який вів облік майна корпорації, облік витрат та доходів, облік виходу продукції, її реалізації. До наших днів дійшла згадка про таку корпорацію у Вишгороді.

Широкого розвитку набуло садівництво, практично у всіх вотчинах України-Русі. Вирощували яблуні, груші, сливи, вишні, черешні. Розводили виноград, причому значно на північ, ніж за наших часів на Волині, Київщині, Чернігівщині [5, с.221].

Було дуже розвинене скотарство: велика рогата худоба, свині, вівці, а зокрема, коні, яких потребувало як господарство так і військо. Про розмір скотарства в деяких господарствах свідчать цифри з знайдених облікових записів. Так князь Святослав на

Чернігівщині мав 4000 голів коней. У князівських та боярських маєтках як в землеробстві, так і в скотарстві, крім холопів (рабів) основною робочою силою були смерди, експлуатація яких здійснювалась за допомогою продуктової ренти в поєднанні з відробітковою (панщиною). При княжих і боярських дворах дяки під керівництвом печатника вели персоніфікований облік по кожному смерду або закупу, так поступово, а особливо в період татарського іґа, спочатку як боргові їхні зобов'язання, а згодом як персональне оподаткування (подушне). Смерди - це більшість населення України-Русі, яке проживало у сільській місцевості. Згідно першого давньоруського зводу законів «Руської Правди» смерди були економічно незалежні і самостійні. Закупи (відомі з «Руської Правди» як наймити) – це люди, які відробляли позичені гроші – «купу», або наймалися на роботу, попередньо беручи плату (кредит). Закуп безперечно був вільною людиною, однак його становище було дуже хитким і він міг кожної миті опинитися в категорії холопів. Різновидом закупів були рядовичі – це селяни, які укладали ряд (угоду) з феодалом, визнаючи свою залежність від нього. Вони входили до складу челяді, виконували певні роботи у господарстві господаря або сплачували йому данину.

Значне місце в економіці України-Русі займало ловецтво. Хутра були головною статтею прибутку держави. Підкорені народи платили данину хутрами. Княгиня Ольга (945-964 рр.) почала перша в державі встановлювати «ловища» по всій землі «перевесища» по Дніпру та Десні, ці обидва терміни стосуються до полювання: так вона позначала території, котрі повинні були постачати державі хутра. «Перевесища» охоплювали район, де водились бобрі, хутра яких мали дуже високу цінність як в Європі, так і в Арабському халіфаті. Пізніше, в часи укладення «Руської Правди», вважалось тяжким злочином порушення «перевесищ». За Ігоря та Ольги податки сплачувались переважно хутрами і «куна» була довгий час валютою. Біля Києва був «звірінець» - місце де утримували і розводили звірів для полювання. Крім хортів, у княжих полюваннях використовували вимуштруваних борсів, а для полювання на птахів – соколів та яструбів. Володимир Мономах докладно описував серед різних державних справ, свої полювання, бо на Русі полювання було не розвагою, а важливою статтею державних доходів. Дяки при княжому дворі вели ретельний облік «скори». «Скора» - це добути на полюванні хутра бобрів, лисів, куниць, білок, які після їх обробки йшли на експорт, як відомо мода на хутро панувала по всій Європі та Азії [3, с. 38].

Поряд з скотарством займались полюванням на зубрів, турів, кабанів, та дрібних звірів, а також птахів. Тут використовували такі знаряддя як списи, луки, рогатини, сильця, різного раду пастки.

Не менш значне місце, в економіці держави, ніж ловецтво, займало бджільництво, переважно бортне, одержання меду та воску диких бджіл. Ще з часів княгині Ольги на деревах-бортнях ставили «знамення» - спеціальні знаки, пізніше згідно з «Руською правдою» накладали кару на тих, хто нищив бортні знаки. Бортництво було самою «рентабельною» галуззю, воно давало великі прибутки практично без великих затрат. На мед і віск був завжди великий попит і в Україні, і в Західній Європі, мед замінював цукор, а головне – вживали його для виготовлення міцних напоїв, а віск – для свічок. Зберігся древній обліковий документ, який засвідчив такий факт: у князя Святослава в Путивлі, на Чернігівщині, 1146 року зібрано 500 берковців меду. Один берковець складає 163,8 кг [4, с. 290].

Історичні дані свідчать про значний розвиток ремісництва в досліджуваній період. Ремесла, а з ними й торгівля виникли в наслідок відокремлення ремесла від землеробства в результаті скупчення значної кількості ремісників і торгових людей-купців. Спочатку, це були невеликі поселення-городища, а згодом – міста.

Найбільше їх було на перетині сухопутних торгових шляхів, а також на берегах судноплавних річок – Дніпра, Дністра, Дону, Десни. XI-XIII ст. – це період урбанізації України-Русі і найбільшого розвитку її міст. Літопис «Повість врем'яних літ» нарахує у XIII маже 300 міст. У них проживало біля 15 % населення держави. Ремесла, що розвивалися в цих містах, за нашими даними включали в себе 64 види.

Основними були: металургія, обробка заліза, гончарство, склоробне виробництво, вироби з дерева, золотникарство ті інші. Але найбільший успіх мали зотчі – будівельники, архітектори Київської Русі [3, с.55].

В організації ремесел визначним явищем була спеціалізація та існування корпорацій і спілок, які появились в XI ст. під керівництвом «старійшин» і які мали добре налагоджену на той час, хоч і примітивну, систему обліку. Цьому сприяла поява освіти, писемність, початки яких треба шукати в дуже давніх часах історичні факти незаперечно свідчать про грамотність в Україні-Русі, була вже в IX ст. досить висока.

На цьому фоні, слід зазначити, що в Україні-Русі, спочатку в Київському, а пізніше і в Галицько-Волинському князівствах, вели відповідну підготовку людей, які займалися арифметикою і обчисленням.

У монастирях, де фактично концентрувалася вся наукова думка, відкривали школи, проводили різноманітне навчання, в тому числі ведення обліку і запису.

Тому виробнича і «управлінська» системи стали підґрунтям для створення успішного функціонування корпорацій та спілок. До наших днів дійшли відомості про корпорацію «ізвозників» у Києві, що возили дерево з пристані, корпорацію тесль - «дереводілів». У таких спілках працювали вільні майстри – ремісники чи наймані робітники, чи навіть княжі ремісники – холопи. Є дані про те, що професійні спілки ремісників називали в Русі дружиною – були вони зародками майбутніх цехів.

Торгівля, вже в ті часи, чітко поділялася на внутрішню і зовнішню. Як і ремесла, внутрішня торгівля зосереджувалась по містах, де були «торги», «торговища». Внутрішня торгівля забезпечувала обмін між сільськогосподарськими та ремісничими виробниками.

Велася вона переважно на міських торгах, у визначені дні тижня, у більших містах – щоденно. Тільки в Києві було 8 торгівельних майданів (дані 1017 року). На торгах можна було придбати рибу, зерно, хліб, овочі, фрукти, м'ясо, молоко, сіль. А також ремісничі вироби. Можливо, що на ці торги потрапляло дещо із закордонної торгівлі [6, с.98].

Висновки. Джерелом існування, розвитку та підвищення життєвого рівня людини є виробництво. Виробнича діяльність спрямована на задоволення потреб, на зміцнення бюджету країни, яке, на жаль, сьогодні забезпечує наше населення лише на 20%, всі інші споживачі і матеріальні блага складає імпорту, який ми оплачуємо і який осідає у бюджетах країн-імпортерів, а не у нас. Тому автори своєю науковою статтею хотіли показати наскільки, в історичному плані, важливо кожній країні мати і нарощувати своє власне виробництво, а не обмін (торгівлю). Це і нові робочі місця і дохід бюджетів місцевих і державного, це і відповідні з нього виплати і допомоги. В той час виробництво як один із найважливіших компонентів функціонування будь-якої держави визначає її економічну безпеку, стабільність фінансової системи та рівень життя людей.

Основна місія виробництва в ринкових умовах згідно зі статуту підприємства полягає в забезпеченні споживача необхідною йому продукцією (послугами, роботами) у пені строки, заданої якості та комплектації з мінімальними витратами для продуцента.

Економічний результат діяльності підприємства, його фінансовий стан і майбутній ринок залежать від того, наскільки раціонально організоване виробництво, чи відповідає воно сучасним вимогам оптимальності, гнучкості, мобільності, високої культури, екологічності, конкурентоспроможності тощо.

Література:

1. Остап'юк М.Я., Лучко М.Р., Даньків Й.Я. Історія бухгалтерського обліку: Навчальний посібник – 2-ге видання, виправлене і доповнене. – К.: Знання, 2009- 278с.
2. Даньків Й.Я., Остап'юк М.Я., Шостаківська Н.М. Становлення і розвиток економіки, управління, права та обліку в Україні-Русі у IX – XIV ст.: Тези виступів Другої міжнародної науково-практичної конференції «Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності у сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці». – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2015. – С. 75-78.
3. Лановик Б.Ф. Русь-Україна в княжу добу / Б.Ф. Лановик, М.В.Лазарович. Тернопіль: Економічна думка, 2009- 59с.
4. Полонська-Василенко Н. Історія України: у 2 т. Т2. Від середини XVII століття до 1923 року /Н. Полонська-Василенко. – 3-тє вид. К.: Либідь. 1995. – 608с.

5. Стрішенець О.М. Товарне виробництво і торгівля в Україні (друга половина XVII – кінець XVIII ст.): Монографія. – Чернівці: «Місто», 2009. – 304с.
6. Томашівський С. Історія України: старинні та середні віки. 2 вид./ С. Томашівський : Мюнхен: Український вільний університет, 1948 р. – 134 с.
7. Чайковський В.Ф. Економічна історія світу і України. Навч. посіб. /В.Ф. Чайковський. – Тернопіль, Лілея, 1997.- 184с.

Shtoka E.T.

Postgraduate

Odessa National Economic University, Ukraine

CREATING A SELF-LEARNING ORGANIZATION AS AN EFFECTIVE KNOWLEDGE MANAGEMENT SYSTEM

Штока Є.Т.

здобувач

Одеський національний економічний університет, Україна

СТВОРЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ, ЩО САМОНАВЧАЄТЬСЯ, ЯК ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ

The article shows that one of the main lines of a modern enterprise's development is a natural tendency to become a self-learning organization. The basic features, which are typical for modern self-learning enterprises, are analyzed in detail; their differences in comparison with traditional enterprises and organizations are studied as well. A new approach is proposed. According to the given approach during the process of establishing and operating a self-learning organization the corporate experience improves and its employees' individual knowledge increases, which results in a more efficient way of doing business.

Keywords: *knowledge, self-learning organization, knowledge management*

У статті показано, що одним з основних напрямів розвитку сучасних підприємств є природне прагнення стати організацією, що самонавчається. Детально розглянуті основні риси, що властиві сучасним організаціям, що самонавчаються, та їх відмінності від традиційних підприємств та організацій. Обґрунтовано підхід, згідно з яким в умовах створення та функціонування організації, що самонавчаються, відбувається вдосконалення корпоративного досвіду та зростання індивідуальних знань їх співробітників, що призводить до більш ефективного ведення бізнесу

Ключові слова: *знання, організація, що самонавчається, управління знаннями*

В умовах формування економіки знань особливе значення надається проблемам навчання в організації. Прикладом успішного управління знаннями можна вважати організації, що самонавчаються. Термін «самонавчальна організація» широко використовується в теорії та практиці менеджменту і тому має особливий інтерес для дослідження. По-перше, тому, що розвиток і застосування цього поняття відбувається у відповідь на проблему безперервних змін і потреби в ефективному управлінні змінами. По-друге, цей термін охоплює значний комплекс цілей і засобів організаційного розвитку.

Розробкою концепції «суспільства знань» і організацій, що навчаються, присвячені роботи П. Дракера, Р. Мансела, Н. Стера. Проблеми взаємозв'язку знань та інформації вивчало багато вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких Д. Белл, О. Тоффлер, М. Кастельс та інші відомі дослідники. Проблеми формування суспільства знань, спільного використання знань, інформаційної нерівності активно обговорюється з середини 1990-х років на нарадах, що організовані Радою Європи, Європейською комісією, ЮНЕСКО та іншими міжнародними та міжурядовими організаціями. Концепція «організації, що навчається» (Learning Organization) знайшла відображення в працях таких авторів, як Г. Бетсон, Д. Гарвін, Дж. Гарднер, Г. Ліппі, Д. Шон, Г. Бетсон, К. Арджіріс, П. Сенге.

Метою статті є оцінка потенціалу організацій, що самонавчаються, їх ролі в системі управління знаннями, а також аналіз основних принципів побудови таких організацій на сучасному етапі.

Корпоративне знання є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності продукції. Швидкість оновлення корпоративного знання визначає життєвий цикл товарів і послуг. У зв'язку з цим підприємство повинно своєчасно впроваджувати інновації,

застосовувати нові технології, навчатися в процесі вирішення актуальних завдань розвитку бізнесу, тобто ставати організацією, що навчається [1, с. 53].

Ідея існування організації, що самонавчається, з'явилася наприкінці 1970-х років, коли Т. Пітерс і Р. Уотермен сформулювали ідею про те, що кращі компанії – це компанії, що навчаються [2, с. 42]. Дана теорія заснована на положенні щодо того, що в компаніях відбуваються швидкі зміни і їх керівники повинні бути готовими до несподіванок. Для підтримки належного рівня конкурентоспроможності в компаніях має проходити безперервне навчання. Розвитку теорії організації, що самонавчається, сприяли також такі фактори, як: інформатизація суспільства; реструктуризація бізнесу (численні злиття і поглинання); глобалізація бізнесу; поширення стратегічного планування в управлінні компаніями.

Існує багато визначень поняття «організація, що навчається». Найбільш поширеним і загальним є підхід, відповідно до якого самонавчальна організація створює, набуває, передає і зберігає знання. Вона здатна успішно змінювати форми своєї поведінки, що відображають нові знання або проекти. Дж. Хубер припускає, що організація навчається, якщо в процесі обробки інформації змінюється діапазон її можливої поведінки. Д. Гарвін визначає організацію, що навчається, як організацію, яка «вміє створювати, купувати та поширювати знання і змінювати свою поведінку відповідно до нових знань і розумінь» [3, с. 111]. І.М. Саннікова під організацією, що навчається, розуміє організацію, яка здатна вчитися швидше, ніж її конкуренти [4, с. 325]. Істотну роль у таких організаціях грають нові ідеї, які можуть мати різну природу, але всі вони спрямовані на підвищення професіоналізму персоналу та вдосконалення компанії.

Узагальнивши такі підходи, можна сформулювати визначення організації, що самонавчається: це організація, яка орієнтована на розвиток на основі безперервного навчання і самонавчання її співробітників. Дана ідея була висунута П. Сенге і ґрунтується на пропозиції, що організації піддаються швидким змінам і їх менеджмент повинен бути готовий до несподіванок [5, с.121]. Для запобігання негативним тенденціям в організації має відбуватися безперервне навчання, яке є необхідною умовою ефективності діяльності. П. Сенге визначив організації, що самонавчаються, як місце, де люди постійно розширюють свої здібності, щоб домогтися бажаних результатів, де виношуються нові розвиваючі моделі мислення, де колективні устремління вільні і де люди постійно вчаться тому, як вчитися разом [5, с. 32].

Крім того, П. Сенге виділив п'ять основних понять або дисциплін, що відносяться до організацій, що самонавчаються. Це, по-перше, особиста майстерність, яке спонукає людей постійно прояснювати для самих себе, що їм важливо, тобто свою власну концепцію. У той же час вони повинні постійно переоцінювати те, як ідуть справи зараз, тобто поточну ситуацію. Напруга між концепцією і реальністю породжує енергію. Ця енергія спонукає до особистого зростання. По-друге, це створення спільного бачення, яке дозволяє відкривати навички, необхідні групам чи організаціям для досягнення бажаного майбутнього. По-третє, це командне навчання. Команди формуються завдяки використанню діалогу і правильно побудованого обговорення. По-четверте, це когнітивні моделі, що визначають приховані переконання людини. Ці переконання вельми могутні, але, на жаль, вони можуть перешкодити продовжити навчання. П'ятим і основним поняттям, на думку П. Сенге, є системне мислення, яке об'єднує всі попередні поняття. Це основна вісь знань і набір інструментів, які дозволяють людям бачити закономірності в складних системах» [5, с.47].

Концепція П. Сенге розвивалася на підставі раніше створених теорій, таких, як: теорія навчання вмінню вчитися (Г. Бетсон); теорія самооновлення (Дж. Гарднер); теорія організаційного оновлення (Г. Ліппі); теорія організаційного навчання (К. Арджіріс) та інших. Відмінності між організацією, що самонавчається, та традиційною зводиться до наступного (табл. 1).

Існують чотири основні ознаки організації, що самонавчається. Першою ознакою є обов'язкова наявність в організації співробітників, які зобов'язані і здатні керувати своїм власним розвитком. Другою ознакою є існування прийомів і методів, які спонукають і

підкріплюють взаємне навчання. Це відноситься до стимулювання і створення умов для навчання груп і команд.

Однак для побудови організації, що самонавчається, мало індивідуального і групового (командного) навчання. Крім цього необхідні методи і прийоми, які сприяють більш широкому поширенню навчання в організації. Це і є третя ознака. Жоден з цих ознак не буде ні можливим, ні достатнім без відповідної організаційної культури. Це призводить до останньої спільної ознаки: культурного і управлінського стилю, якому властиві експериментування, ризик, захопленість роботою і незалежність співробітників всіх рівнів. Тому остання ознака – відповідна організаційна культура – має особливе значення.

Таблиця 1

Відмінності між організацією, що самонавчається, та традиційною організацією

Головні позиції	Традиційна організація	Організація, що самонавчається
Позиція працівника	Залежить від його місця в ієрархії організації	Залежить від його знань, умінь і навичок
Рішення менеджерів	Засновані на правилах або прецедентах	Визначаються «баченням» ситуації
Права працівників	Працівники позбавлені права приймати рішення і є тільки виконавцями	Працівники мають право на самостійне вирішення в межах їхньої роботи
Внутрішньоорганізаційні відносини	Розбіжності не допускаються, конфлікти розглядаються як деструктивні процеси	Відносини не носять формального характеру і допускаються розбіжності в думках і дискусіях
Взаємовідносини в групі	Кооперація між працівниками, які належать до різних підрозділів, вкрай ускладнена	Приділяється значна увага взаєминам у групі, де зміцнюється дух кооперації і співробітництва
Цілі і завдання організації	Панування «тунельного» бачення: ніхто з працівників не бачить всю картину в цілому	Цілі і завдання організації та організаційних одиниць широко обговорюються між усіма членами організації
Позиція менеджера	Менеджер захищений від критики, тому його слова можуть розходитися з його поведінкою	Менеджери розглядають працівників як партнерів
Комунікації	Значна частина інформації засекречена, тому працівники намагаються отримати її неформальними каналами	Переважає увага приділяється розвитку широкої мережі комунікацій між усіма організаційними одиницями і їх членами

Дослідження найбільш поширених в зарубіжній літературі моделей організації, що навчається, – Н. Діксона [6], Д.А. Гарвіна [3] і П. Сенге [5] – показує, що в кожній з них своєму інтерпретується це поняття. Однак результати застосування тієї чи іншої моделі багато в чому схожі та полягають у формуванні високоефективної організації, яка оперативно реагує на зміни зовнішнього середовища і максимально використовує потенціал всіх її членів.

Контент-аналіз перерахованих моделей дає можливість виділити і систематизувати найбільш важливі характеристики персоналу організації, що навчається: креативність, системне мислення, експертні знання, корпоративна культура, лідерство, наділення співробітників владою, контроль, комунікації, навчання персоналу, командна робота.

Креативність – здатність виробляти унікальні підходи до вирішення проблем та прийняття рішень. У досліджуваних організаціях вона є найбільш затребуваним навиком або якістю персоналу, тому багато з них навчають своїх працівників критично переглядати звичні прийоми роботи і змінювати поведінку, яка обмежує мислення.

Системне мислення є важливою умовою виникнення та функціонування організації, що навчається, оскільки служить основою комплексного розвитку всіх її характеристик. При цьому системне мислення має бути притаманне не тільки керівникам, але і всім співробітникам організації.

Експертні знання і досвід співробітників організації (і, в першу чергу, її керівників) є джерелом накопичення інтелектуального капіталу як базового ресурсу організації, що навчається. Сутність позитивного значення експертних знань і досвіду полягає в тому, що володіння власним уявленням щодо функціонування організації надає компетентним фахівцям можливість передбачати і випереджати реакцію конкурента, що дозволяє бути готовим до змін і динамічно використовувати творчий підхід та інноваційні рішення.

Досвід розвитку підприємств як соціально-економічних систем, показує, що їх корпоративна культура формуються на базі системи цінностей, відносин і вірувань і управляє діями та поведінкою окремих працівників. Основною вимогою тут є те, що корпоративна культура повинна сприяти навчанню. Для цього організація, що самонавчається, повинна створювати такий клімат, в якому як індивідуальне, так і колективне навчання (та знання) були б однією з базових цінностей. При цьому культура, що сприяє навчанню, повинна спонукати персонал постійно піддавати сумніву існуючі форми, методи і практику роботи в пошуках поліпшень та удосконалень, націлених на розвиток конкурентних переваг. Більшість дослідників організаційної культури сходяться на думці, що особлива роль у створенні культури навчання належить лідерам організації, оскільки саме вони мають формувати атмосферу довіри, в якій заохочуються експерименти та обмін знаннями.

Для організації, що самонавчається, необхідна наявність сильних лідерів, роль яких полягає у формуванні співробітниками бачення перспективи, вихованні у працівників відданості організації, заохоченні ефективних методів прийняття рішень за допомогою делегування повноважень. Наділення владою і гнучкість контролю в організації, що самонавчається, проявляється в тому, що її працівники наділені владою, свободою, знаннями і можливостями одержання професійного досвіду для прийняття самостійних рішень і ефективного виконання покладених на них завдань. У той час, як традиційне управління прагне до обмеження повноважень співробітників, наділення владою в організації, що самонавчається, розширює спектр можливих зразків поведінки, а відмова від жорсткого контролю виступає в такій організації запорукою сприйнятливості до нових ідей.

Пріоритетним напрямом розвитку персоналу в організації, що самонавчається, є навчання, пов'язане з професійним зростанням співробітників, яке здійснює найважливіший вплив на формування і використання на підприємстві нового знання та інтелектуального потенціалу. Під навчанням будемо розуміти не тільки адаптацію організації до змін у зовнішньому середовищі, а й випереджаюче навчання, тобто формування нового знання, здатного здійснити істотний вплив на зміну зовнішнього середовища. Якщо в традиційних господарюючих структурах ця діяльність відноситься до витрат, то в організаціях, що навчаються, вона розцінюється, як можливість для отримання нових доходів, як джерело істотного прибутку. Таким чином, навчання і професійна підготовка перетворюються у стратегічну діяльність, яка забезпечує необхідний внесок у створення системи знання, інтелектуального і людського капіталу.

Однією з базових цінностей культури організації, що самонавчається, є командна робота. Превалювання командних форм роботи, характерне для таких суб'єктів господарювання, сприяє розмиванню внутрішніх організаційних бар'єрів, а також прояву креативності як найважливішої характеристики співробітника, який навчається. Оскільки в командах працівникам доводиться брати на себе нові обов'язки і виконувати незнайомі раніше ролі, виникає потреба в нових навичках, оволодіння якими вимагає ретельної підготовки програми навчання.

Отже, з нашої точки зору, організація, що самонавчається – це організація, яка здатна самостійно виробляти стратегію і тактику своєї поведінки в залежності від стану самої організації та змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі, а також робити істотний вплив на зовнішнє середовище, формуючи нове організаційне знання. Створення організацій, що самонавчаються, дозволяє забезпечити їх стійке функціонування в невизначеному динамічному ринковому середовищі. При цьому треба дотримуватися наступних принципів: відповідно до необхідності реалізації індивідуальних потреб працівників потрібно

формування їх індивідуальної траєкторії навчання; творчий характер процесу навчання обумовлює необхідність передумов вільного доступу до різноманітних внутрішніх і зовнішніх джерел знань; креативна спрямованість навчання в процесі вирішення бізнес-завдань призводить до генерації нового знання; колективний характер створення знань викликає необхідність організації ефективної взаємодії і соціального партнерства учасників процесу навчання; процес навчання стає безперервним відповідно до потреб розробки нових проєктів та актуалізації видів діяльності.

Таким чином, організація, що самонавчається, без залучення зовнішніх консультантів вишукує, формалізує, транслює і застосовує знання. В цих умовах співробітники компанії на системній основі виступають в якості консультантів та тренерів для своїх колег. Такий підхід несе в собі значну кількість позитивних аспектів, але впровадження концепції організації, що самонавчається, може зіткнутися також з низкою проблем, до яких відносяться: необхідність вирішення проблеми впровадження культури навчання в організації; необхідність значних витрат часу на початковому етапі; обґрунтування та переконання співробітників щодо вигод від навчання та створення здорової мотивації до участі в навчанні.

Практика розвитку організацій, що самонавчаються, показує, що вигоди від впровадження системи навчання значно переважають ті проблеми, які виникають при створенні та функціонуванні цієї системи. Вигоди, які отримує організація, що самонавчається, та її співробітники можуть бути такими: в організації створюється чіткий інструмент постійного вдосконалення навичок і знань співробітників, а також оцінки ефективності навчання; в умовах існування в організації спеціального відділу (служби) з навчання співробітники-«новачки» набагато швидше розвиваються і досягають найвищих результатів; система постійного підвищення рівня поставлених цілей не дає працівникам можливості «розслабитися», тобто, знизити результати роботи; створюються можливості для накопичення позитивного досвіду та його ефективного тиражування і розповсюдження; будується ефективний інструмент освоєння нових підходів, продуктів, послуг та стандартів обслуговування; створюються можливості для горизонтального розвитку кар'єри працівників; підвищується ефективність інших інструментів і підходів до навчання; значне знижується плинність кадрів, підвищується мотивація та лояльність працівників; створюються умови для значної економії на навчанні персоналу при одночасному підвищенні конкурентоспроможності підприємства, а також збільшенні виручки і прибутку.

Слід зазначити, що ефективність організації, що самонавчається, в значній мірі визначається бажанням співробітників обмінюватися знаннями [7, с. 22]. В якості основних способів мотивації співробітників до обміну знаннями можна виділити наступні: розподіл завдань з метою стимулювання ефективного співробітництва; впровадження системи винагород за участь в обміні знаннями; публікація історій успіху співробітників в системі внутрішньокорпоративної мережі; створення умов для обміну знаннями: проведення різних заходів – нарад, корпоративних свят, навчання тощо; використання комунікативних технологій – порталу управління знаннями, форумів, чатів, відео конференцій тощо; визначення правил користування інтелектуальними активами; ліквідація внутрішньоорганізаційних бар'єрів; надання співробітникам підприємства самостійності у вирішенні окремих питань та покладання на них відповідальності за результати, що сприяє розвитку творчих здібностей співробітників і призводить до генерації нових знань.

Таким чином, в результаті створення організації, що самонавчається, відбувається вдосконалення корпоративного досвіду та зростання індивідуальних знань співробітників, що призводить до більш ефективного ведення бізнесу.

Література:

1. Senge P. The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization. – New York: Bantam Doubleday Dell Publishing Group, 1990. – 360 p.
2. Питерс Т., Уотермен Р. В поисках эффективного управления. – М.: Прогресс, 1993. – 254 с.
3. Гарвин Д.А. Создание обучающейся организации: пер. с англ. // Управление знаниями: Хрестоматия; под ред. Т.Е. Андреевой, Т.Ю. Гутниковой. – СПб.: Изд-во «Высшая школа менеджмента», 2009. – 514 с.
4. Санникова И.Н. Проблемы развития бухгалтерской субкультуры: дис. д-ра экон. наук. Барнаул, 2006. – 419 с.

5. Сенге П. Пятая дисциплина: искусство и практика самообучающейся организации. – М. : ЗАО «Олимп – Бизнес», 1999. – 408 с.
6. Dixon N. The Organizational Learning Cycle: How We Can Learn Effectively, McGraw-Hill, 1994. – 141 p.
7. Нонака И. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах [Текст] / И. Нонака, Х. Такеуши; пер. с англ. – М.: Олимп-Бизнес, 2003. – 384 с.

4. PRODUCTIVE FORCES DEVELOPMENT AND REGIONAL ECONOMY

Makasarashvili Tamar

Doctor of Economic Sciences, Professor;

Giguashvili Giuli

Doctor of Economic Sciences, Professor;

Khorguashvili Tea

Doctor of Economic Sciences, Professor.

Gori State Teaching University. Gori, Georgia

STATE POLICY OF ENTREPRENEURIAL EDUCATION AND INTRODUCING MECHANISMS OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF TRAINING IN GEORGIA

Knowledge and education represents the most important form of the investment in human capital, on which it is directly depended national entrepreneurship and economic prosperity of the country. Modern economic science recognizes competitive only that country and the company, which is able to turn information into knowledge, and where generally stimulation of education and among them stimulation of entrepreneurial education is the main priority of the country's state policy.

Key words: *entrepreneurial education, e-learning, state policy.*

The main goal of entrepreneurial education is establishment of the knowledgeable, creative, economically minded, correct decision-making society, and from its depth must be occur formation of the country's scientific and entrepreneurial potential. Secondary, vocational and higher education system, each educational level is required to provide qualified labor resources for entrepreneurship, for business development.

The Purpose and Tasks of Research.

Internet era and growing process of globalization changed not only the tempo of the development of education systems, but also caused their rapid transformation. Some countries managed to become the members of international standards of education concept. Georgia also tried to adapt to the standards of education, however, according to experts for the comprehensive reform of the education system it is still much to be changed. How much does Georgian education system fit with the requirements of the economy, how much does it shape our practical entrepreneurial knowledge and skills, Are Georgian young people ready for the global competition, how active is state policy of supporting - these questions are still acute in Georgian society.

It is noteworthy, that in the European Union supporting of the development of entrepreneurial thinking is carried out on the base of two basic approaches: the first involves stimulation of entrepreneurial mindset, mood and ideas in this direction, which is ultimately reflected in the improvement of the entrepreneurial mindset, and, second, supporting acceptance of the development of new knowledge and technologies. And supporting of the entrepreneurial thinking of individuals is possible with the pursuing a policy, which will be directed towards the development of entrepreneurial culture and skills.

The object of research.

Introduction of European approach of entrepreneurial education in Georgia requires systematization of cooperation and the promotion of developing science sphere; Exchange of European experience entrepreneurial education sphere; Introduction of training materials and new teaching methods for entrepreneurial course; Create conditions for ensuring sustainable cooperation; Preparation of the basis for future cooperation plan; Strengthening academic unions and transnational relations and so on.

Condition of Problem Study.

It is noteworthy that the Enterprise Development Agency - the first state institution was founded in March 2014 in Georgia, which is totally focused on improving business climate, private sector development, on the promotion of small and medium enterprises and export. The main goal of Enterprise Development Agency is to raise the skills of small and medium enterprises, improving

access to finance Resources, financing of start-up business and also, strengthening export potential of entrepreneurs.

The Agency implements the state program «Produce in Georgia», which is directed to the production incentives and the growth of efficiency and competitiveness of small and medium businesses.

One function of the Agency is to provide start-up entrepreneurs with trainings and counseling's. In this direction «Business Mentoring Program» is created, which aims to connect beginners and experienced entrepreneurs. Within the project experienced entrepreneur gives advice to beginners about how to develop and manage their business at the initial stage. In addition, basic trainings will be activated for start up entrepreneurs and for those wishing to start a business. It will be possible to go through the training and basic skills, which will be used for starting business and /or for its management. One of the agency's main tasks is promoting development of entrepreneur with increasing the accessibility to education. [1]

The current processes in the world's educational system, future priorities of the education and possible development directions, trends which take hold in advanced countries are important for every human involved in educational sphere. In 2014, with the initiative of Prime Minister of Georgia – Irakli Garibashvili established the International Education Center. Center's mission is to contribute the country's economic, social and democratic development, with raising the quality of education and training of qualified personnel in Georgia. The aim of the center considering state development priorities is training of the personnel with corresponding skills and knowledge of international standards. Therefore, it provides Georgian citizens to get the best international education and after completion training programs realize their knowledge in the country. It is noteworthy, that in 2014-15 academic years International Centre of Education financed 77 successful young people, who wish to study in the world's leading universities on the Master's and Doctoral programs, and for the 2015-16 academic years gave the grant for 115 young people. Soon part of them will continue activities in Georgia in the correspondent sphere. [2]

Thus, in Georgia there is a state policy to continue studies abroad, to raise the quality of education and training of the qualified staff. But you will agree that before we come to the decision to continue studding out of the country, it is necessary to get qualified basic education inside the country. There is no doubt that education has an important contribution from the school stage to establish the entrepreneurial culture. Entrepreneurial skills have the positive impact on society, which leads to the creation of the new successful business. It is necessary to start teaching economic and business issues at school, because pupils (regardless whether they are going to launch their own entrepreneurial activity) to have an idea about the country's current economic situation; knowledge and skills related to entrepreneurial activities, will give students the means to plan their business or training to use in different professions.

The initiative of the former Prime Minister of April 23, 2014 - about teaching entrepreneurial course as the compulsory subject in secondary schools, makes evidence actuality of the subject of entrepreneurial thinking development. It is clear that in Georgian government has come the opinion about the priority of promotion entrepreneurial education and thinking for the development of the country that needs the big support from the society and Universities.

Like the world of the civilized universe, in order to provide entrepreneurial education, effective use of the means of the modern information and communication technologies in the whole education system and especially on its highest level – in the Universities, we can discuss as the priority direction of our country. Transformation processes ongoing in the economy require innovative approaches in the system of preparation of future specialists. Current fundamental reform of education in Georgia, efforts to comply with European standards and shaping of educational service market, put a lot of theoretical and organizational-methodological problems in front of the institutions of higher education which are related to the necessity of adaptation with the harsh competitive conditions.

For Georgia LEPL Gori Teaching University - It is actually providing teaching process with the methodology of effective use of modern technologies and relevant practical platforms that are

oriented on the realization of psychological and educational goals of the fundamentally innovative educational technology in learn-teaching process. University graduates employment with specialty, the further labor activity employment, and information systems and technology development tendencies and the analysis of perspectives shows, that in the process of students preparation for professional activities it is actually to become as the main direction - the deep and thorough study of using modern informational technologies, systems constructing and functioning foundations, as well as computer equipment exploitation and relevant software utilities, output practical skills of their use in professional activities. Such approach needs permanent actualization and gradual implementation of sector science and modern achievements of practice.

The first steps have been already taken for this purpose and in December 2015 and the agreement was signed - between LEPL Georgia Innovation and Technology Agency and LEPL Gori State Teaching University, for the forming and working the innovation laboratory on the base of the latter.

LEPL Georgia Innovation and Technology Agency participates in promoting knowledge, innovations, commercialization of research results and innovative entrepreneurship by the state sector. One of the main direction of the Agency for the formation of informational society is conducting implementation and coordination of necessary projects and state common policy of programs. [3]

The goals of Center of Innovation and Technology Agency participates in the private and public sector knowledge, innovation and commercialization of research results and innovative entrepreneurship promotion. One of the important goals of the information society are necessary for the formation of joint projects and programs in the state to lead and coordinate the implementation of policy.

In LEPL Gori State Teaching University the goal of innovations laboratory is - by the way of implementation in the population access with informational technologies, distance learning and employment systems, Also by innovative and enterprising knowledge and skills development, raising the competitiveness in the region:

- To give students education oriented on the market and based on practice;
- To come closer with the leader companies of the market, by the way of joint working on the Particular projects
- Compose working laboratory provided with the modern technologic;

Implementation of the innovative technologies in LEPL Gori State University must not reflect neglecting of teaching with traditional methods, neglecting of the best traditions tested and proven through the years, but already withdrawn greater effect and for joint use of the new opportunities, creating the conditions, which help to arise and develop innovative informational and teaching interaction processes, occur the formation of students' cognitive activity, Mobilization of touristic, economic and creative potential for training purposes of Shida Kartli Region.[4]

Effective use of innovative technologies requires shaping of certain style of thinking, outputting the special skills; changing of the formal knowledge (teaching paradigm) with the knowledge (learning paradigm) oriented on the result and therefore, according to these principles organization of the learning process requires teachers, psychologists, programmers and designers agreed work.

Conclusions and Suggestions:

Thus, as the conclusion can be noted, that state entrepreneurial educational and entrepreneur promotion policy of improvement and with the implementation innovative teaching methods, there is the need for the society, companies, for which it is important to increase country's entrepreneurial capacity and economical development, to provide in their members cultivation of entrepreneurial skills, stimulation and support of entrepreneurial education. Only with joint effort will be possible to improve entrepreneurial education, its adaptation to the international standards and the promotion of sustainable economic development.

References:

1. The Ministry of Economy and Sustainable Development - <http://www.economy.ge/ge/minister/ministris-moadgile-325/mewarmeobis-ganvitarebis-saagento>,
2. International Center of Education. <http://iec.gov.ge/News/9894>
3. <http://www.gita.gov.ge/ge/agency>
4. [gu.edu.ge](http://www.gu.edu.ge): - <http://www.gu.edu.ge>.

Antohov A.A.

Ph.D., associate Professor

Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych, Ukraine

INNOVATIVE CULTURE OF THE POPULATION AS THE BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF TECHNOLOGICAL AND SINGULAR REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS

Антохов А.А.

к.е.н., доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

ІННОВАЦІЙНА КУЛЬТУРА НАСЕЛЕННЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГО-СИНГУЛЯРНИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

The article defines the necessity of owning a population of a sufficient level of innovation culture, for implementation techno-singular stage. Discovered the influence of innovative culture on regional development. It defines the essence of innovation culture, not only in everyday life but also in research, scientific work. It is proved that sufficient innovation culture of the population with manifestations of technological dependence determines the needs and values of the population in the consumption of innovative technologies. Selected that the formation of the innovative culture associated with the development of creative abilities and realization of creative potential of the person - its subject. Indicated that it is important to the formation of innovative culture in society, wherever dominated producing guidelines.

Keywords: innovation culture, information technology, regional development, technological and singular economic system

У статті визначена необхідність володіння населенням достатнім рівнем інноваційної культури, для впровадження технолого-сингулярного етапу. Виявлено вплив інноваційної культури на регіональний розвиток. Визначено сутність інноваційної культури не тільки в повсякденному житті але й в дослідницькій, науковій праці. Доведено, що достатня інноваційна культура населення з проявами технологічної залежності детермінує потреби і цінності населення у споживанні інноваційних технологій. Виділено, що формування інноваційної культури пов'язане з розвитком творчих здібностей і реалізацією креативного потенціалу самої людини - її суб'єкта. Вказано, що важливим є формування інноваційної культури в суспільстві, де б домінували продукуючі орієнтири.

Ключові слова: інноваційна культура, інформаційні технології, регіональний розвиток, технолого-сингулярна економічна система

Модерні вектори регіонального розвитку в епоху глобальних інноваційних змін вимагають створення технолого-сингулярних регіональних економічних систем, функціональність яких передбачає продукування новітніх технологій та наближає людство до цілі створення штучного інтелекту. Аксіологічний вимір розвитку таких систем потребує достатньої готовності населення до кардинальних змін способів і практики використання інноваційних технологій. Розвиток таких економік вимагає повсюдного поширення інновацій, що пронизує собою не лише економічні, але й неекономічні сфери. Важливо, щоб не лише бізнес-середовище було готовим впроваджувати, вдосконалювати та продукувати інновації, але й щоб саме населення характеризувалось достатнім рівнем інноваційної культури. Вона може проявлятися як у повсякденному житті, так і в професійній діяльності (за твердженнями А. Василик, так звана інноваційна сприйнятливість трудового потенціалу [1, с. 113]).

Тематика інноваційної культури стосовно процесів регіонального розвитку, тим паче з орієнтирами на технолого-сингулярні цілі, у вітчизняній науковій літературі розкрита дуже слабо. Окремі теоретико-методологічні напрацювання здійснені такими авторами, як В. Балабанов, С. Биконя, А. Василик, О. Вікарчук, М. Гусева, Н. Жовнір, О. Коюда,

Н. Сидоренко, С. Пасека та ін. В основному їхні дослідження стосуються трудопотенційних характеристик економічно активного населення.

Інноваційна культура є порівняно новим поняттям. Важливим є те, що нині поняття «інноваційна культура» починає розглядатися на рівні особистості. Дослідження попередніх десятиліть засвідчують зацікавленість вчених інноваційною культурою, як формою організаційної культури, що виникла наприкінці ХХ ст. як адаптація до прискорення змін у виробництві, бізнесі та суспільстві, яка забезпечує економічний розвиток підприємств завдяки інноваційному вирішенню питань.

В Україні на законодавчому рівні у січні 2003 року розвиток інноваційної культури було визнано серед стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та визначено як складову інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах.

Інноваційна культура відображає не лише рівень розвитку інноваційних процесів, але й міру участі в цих процесах людей, їх задоволення від цієї участі. Вона забезпечує сприйнятливість людей до нових ідей, їх готовність і здатність підтримувати й реалізовувати інновації у всіх сферах життя. Розглядаючи інноваційну культуру як перспективний в сучасних умовах метод управління, її можна охарактеризувати як самодостатній і здатний до саморегуляції соціально-психологічний механізм, який впливає на стиль керівництва та інноваційну модель поведінки на кожному етапі інноваційного процесу.

Прояви інноваційної культури у повсякденному житті людини має чітко визначені ознаки. У побуті високий рівень інноваційної культури населення може проявлятися у схильності до винахідницької, творчої вторинної праці, а також повсюдному використанні інноваційних технологій у будинку, транспортних засобах, інших просторових вимірах людської життєдіяльності. Зазначена практика часто спричиняє так звану технологічну залежність, основними видами котрої фахівці виділяють синдром фантомної вібрації, Інтернет-залежність, залежність від соціальних мереж та ігрова залежність [2]. У більш цивілізаційному вимірі використання інноваційних технологій суспільством спричиняє науково-техніко-технологічну залежність. О. Мех її описує, як вид зв'язку людини з техносферою (знання, техніка і технології, які виготовляються та використовуються людиною), при якому дії першої сторони – людина, суспільство, у напрямку забезпечення власної життєдіяльності унеможливлюються без функціонування та застосування другої сторони – знання, техніка, технології [3, с. 28]. Наразі залишається незрозумілим, чи така залежність є виправданою. Більш актуальним є інше питання: чи поступове зростання технологічної залежності людини з можливим технолого-сингулярним переходом не призведе до втрати її домінування в спричиненні будь-яких змін у протистоянні з роботизованими механізмами.

Окрім різних ризикових наслідків активність використання інноваційних технологій у житті людини є важливою умовою формування її інноваційної культури зі схильністю до продукування інновацій і навіть долаття ескапізму (соціальної пасивності індивідуума, яка проявляється свідомо [4, с. 7]). Як правило, в сучасному суспільстві вміння використовувати інноваційні технології свідчить не лише про достатній рівень добробуту населення, але й його соціальну активність, готовність і спроможність самому забезпечувати гідні умови свого проживання натомість високих патерналістських очікувань та утриманських настроїв у суспільстві [5, с. 21-30].

Таким чином, достатня інноваційна культура населення з проявами технологічної залежності детермінує потреби і цінності населення у споживанні інноваційних технологій. Якщо потреба є достатньо високою, тобто фактично людина чи певна інституція не може виконувати визначені дії без залучення інноваційних технологій, то їх цінність значно зростає.

З'ясування потреб і цінностей споживання інноваційних технологій у суспільстві є складним, проте необхідним процесом. Це базовий крок цільового формування інноваційної

культури населення. У регіональному вимірі такий моніторинг дасть змогу визначити можливості активізації інноваційного розвитку економіки з формуванням сприйнятливих внутрішнього споживчого ринку та професійного ядра зайнятих у знаннємістких сферах.

Формування інноваційної культури пов'язане з розвитком творчих здібностей і реалізацією креативного потенціалу самої людини - її суб'єкта. Інноваційна культура віддзеркалює цілісну орієнтацію людини, закріплену в мотивах, знаннях, вміннях і навичках, а також в образах і нормах поведінки. Формування інноваційної культури ґрунтується на системі цінностей організації, які являють собою ряд ідей, часто неписаних, які обґрунтовують цілі і сенс роботи організації. Поняття культурних цінностей ширше за формальне поняття цілей організації. Культура складається з правил, дотримання яких дає позитивний ефект. Цінності насамперед ґрунтуються на людських потребах. За своєю суттю цінності організації - це трансформовані потреби її людського (персонального) середовища. Водночас потреби людей неоднорідні, що визначає складну структуру системи внутрішньофірмових цінностей. Реально діюча культура щоденно реалізується через різні конкретні форми, такі як: культурні ритуали, процедури, церемонії, комунікації з використанням особливої, притаманної даній організації мовної культури, символів [2].

Окрім можливостей використання таких оціночних результатів у визначенні перспективності інноваційного розвитку економіки регіонів, з'ясування потреб і цінностей населення у споживанні інноваційних технологій дозволить виявити низку загроз та деструктивних тенденцій. Серед них особливо важлива – це надмірна споживча орієнтація, коли суспільство ризикує залишитись здебільшого споживачем інноваційних технологій. Натомість важливо формувати інноваційну культуру в суспільстві, де б домінували продукуючі орієнтири (рис. 1).

Рис. 1. Наслідковий паритет споживчої та продукуючої орієнтації інноваційної культури населення*

* Складено автором

Для цього необхідно: сформувати конкурентний освітній напрям підготовки фахівців знаннємістких сфер господарювання, підсилюючи його практичну основу залученням ІТ-бізнесу і науково-дослідних установ; підтримувати науково-дослідну діяльність з прикладними дослідженням; розвивати інноваційну інфраструктуру та створювати умови

для ведення малого і середнього ІТ-бізнесу; створювати сприятливе середовище інвестиційної та бізнес-діяльності ІТ-корпорацій. Забезпечення домінування продукуючих орієнтирів інноваційної культури населення є доволі складним процесом та базово вимагає посилення його споживчих характеристик. Тобто найперше населення має бути спроможним купувати і використовувати інноваційні технології, підвищуючи таким чином інноваційний рівень. З цією метою слід систематично проводити моніторинг споживчих уподобань населення в регіонах України, щоб виявляти можливості цільового стимулювання інноваційного розвитку їх економіки з перспективністю формування технологічно-сингулярних систем.

Література:

1. Василик А. В. Підвищення інноваційної сприйнятливості в контексті розвитку трудового потенціалу / А. В. Василик // Соціально-трудові відносини : теорія та практика. – 2013. – № 1. – С. 113-118.
2. Технологічні залежності – чотири типи : Цікавості. Пізнавальний Інтернет журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cikavosti.com/tehnologichni-zalezhnosti-chotiri-tipi/>
3. Мех О. А. Засади та проблеми соціалізації науки, техніки і технологій / О. А. Мех // Наука та наукознавство. – 2014. – № 1. – С. 21-31.
4. Бондаренко К. І. Соціокультурні чинники формування міграційної політики в суспільстві, що трансформується : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.03 «Політична культура та ідеологія» // К. І. Бондаренко. – Київ, 2008. – 20 с.
5. Людський розвиток в Україні : історичний вимір трансформації державної соціальної політики (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2014. – 380 с.

Danylkiv K.P.

PhD, Assistant Department of Finance

Education and Research Institute of Enterprise and Perspective Technologies

National University «Lviv politekhnik», Ukraine

SOCIO-ECONOMIC EFFECTS OF INNOVATION ACTIVITY AT INDUSTRIAL ENTERPRISES OF UKRAINE

Evaluated appropriate calculations and complex analysis for comparative assessment of the implementation of socio-economic development of Ukraine taking into account the innovative activity of industrial enterprises. Using partial correlation coefficients of Spearman established rank form the link between the level of innovative activity and socio-economic development.

Keywords: *innovative activity, innovative development, industry, social and economic development of the region, the coefficients of Spearman's rank correlation, Student criteria, table Cheddoka.*

In regards to Ukraine's large territory and differences in socio-economic development, regional aspects of science, technology and innovation policies are essential. Despite understandings of all levels of management the importance of innovative development, effective mechanisms of state or regional innovation support in Ukraine remains weak, and the practice of enterprises suggests a number of problems in this area as well as, low innovation activity that does not contribute to the competitiveness of regions [5, p.6].

In examining the current practice via a rating scale while taking into account the targeted comparative evaluation of the implementation of socio-economic development with regard to innovative activity, we have made appropriate calculations and comprehensive analysis of the results.

In the first stage, a system of parameters (indicators) was selected, which were utilized to assess the socio-economic development of the region and innovative activity of industrial enterprises, resulting in the output data matrix formed covering the year of 2013.

To bring the performance to a leveled dimension used for their standardization by the optimum value. The obtained rating evaluation within the range and region based on the results of socio-economic development. The calculation results according to the procedures shown in Table 1.

Table 1

The results of the comparative evaluation of innovative activity of industrial and socio-economic development of Ukraine for 2013 year¹

Regions (area)	Rating score innovation active region	Location region	Rating evaluation of socio-economic development	Location region
Autonomous Republic of Crimea	0,2209	7	0,4307	19
Vinnitsa	0,3689	20	0,3792	4
Volyn	0,3733	21	0,3641	3
Dnipropetrovsk	0,2354	9	0,4765	24
Donetsk	0,2443	10	0,4462	20
Zhytomyr	0,2036	6	0,3869	6
Zakarpattia	0,1910	5	0,3524	1
Zaporizhia	0,3446	18	0,4106	17
Ivano-Frankivsk	0,5991	26	0,3870	7
Kiev	0,1733	4	0,4805	25
Kirovograd	0,3094	14	0,4024	13
Lugansk	0,1616	2	0,4023	12
Lviv	0,2766	12	0,4105	16
Mykolaiv	0,3735	22	0,4254	18
Odessa	0,1433	1	0,4465	21
Poltava	0,3350	17	0,4549	23
Rivne	0,2237	8	0,4029	14
Sumy	0,6171	27	0,3872	8
Ternopil	0,3515	19	0,3608	2
Kharkiv	0,4406	24	0,4498	22
Herson	0,3073	13	0,3848	5
Khmelnitsky	0,3168	16	0,4073	15
Cherkasy	0,2513	11	0,3950	11
Chernivtsi	0,3892	23	0,3911	9
Chernihiv	0,4996	25	0,3918	10
m. Kyiv	0,3162	15	0,8828	27
m. Sevastopol	0,1725	3	0,5240	26

¹ The lowest rating value are assigned rank 1.

In our study the connections between the level of innovative activity and socio-economic development of the region were carried out by the method of the Spearman rank correlation (ρ). For investigational dataset rank correlation, the utilized coefficient was (-0,3083), indicating a moderate inverse (according to the table Cheddoka) linkage of innovative activity of industrial and socio-economic development. The highest negative impact in the dynamics are observed in Vinnytsia, Volyn, Ivano-Frankivsk, Zhytomyr, Sumy, Ternopil, Chernihiv and Chernivtsi regions, which indicate low ratings on indicators of socio-economic development and high rates of innovation activity by enterprises.

As we see, innovation processes in Ukraine have not received sufficient significance and have not become a substantial factor in economic growth. The main contradiction in the field of innovation development is, on the one hand, that we have a fairly high innovation potential, and on the other - this economic structure and mechanism of management that this potential is simply not perceived. Therefore, it is appropriate to clarify the connections between individual indicators, which were used to assess the innovative activity of enterprises and socio-economic development of regions with partial coefficients Spearman's rank correlation (tab. 2).

However, one can identify regions for which innovation becomes important, with dominant factor of social and economic development that expands the demand for companies in the region and stimulates competitiveness, increases income and employment. These include: Kharkiv, Sumy, Chernihiv and Ivano-Frankivsk regions. In addition, innovative active regions have more opportunities for development as well as modernization. These regions utilizing a balanced innovation policy with its products can independently enter the world market, which gives them more benefits and makes them economically attractive.

Table 2

Disaggregated analysis Spearman rank correlation coefficients¹

	The correlation coefficient ranks, ρ	The value of Student's t test	Statistical significance connection
The share of innovation active enterprises in their total, %	-0,5592	0,2832	Considerable
The average amount of innovation expenditures per enterprise, ths. UAH.	0,08059	0,3405	Minor
The share of enterprises that implemented innovations, %	-0,1538	0,3375	Minor
The number of new technological processes, which account for one IAE	0,4261	0,3090	Considerable
The share of enterprises that have implemented innovative products, %	-0,5678	0,2812	Considerable
The average number of new products, which account for one IAE	0,0689	0,3408	Minor

¹ Critical value of Student's test is $t_{kp} = 1,7081$ (level of significance $\alpha=0,1$)

Grouping the regions of Ukraine according to the level of innovation and investment attractiveness based on a homogeneous population. The first group will comprise of: Sumy, Ivano-Frankivsk, Chernivtsi and Chernihiv, regions identified as having a strong research, resource and industrial potential and is attractive to investors. Donetsk and Dnipropetrovsk regions - strong industrialized regions on whose territory where both large enterprises and research organizations are concentrated. These regions most appropriately fit into the new economic conditions, with maximum business activity, rapidly forming new economic structures and relatively favorable investment climate.

In a separate group with a very high level of innovation development in which V.V. Tretiak and N.V. Vorobyov include Kyiv, uniquely located in the center of the country. Kyiv's leadership remains traditional, it unconditionally owns the «capitol's function» that primarily finds expression in the structure of its economy, particularly in: the high number of research institutes and scientific institutions, the number of enterprises involved in innovation activities, in volumes of attracted investment resources and in investment of innovative development. With its capital status, innovation, human resources, and technological superiority, Kyiv focuses the functions of financial, trade and information intermediaries.

In Kyiv's the transition into market, as the capital, managed to enclose a large part of the resources to itself, create an attractive investment climate and retain innovative leadership.

The average innovative development can be characterized by Zaporizhye, Kirovograd, Lviv, Poltava and Khmelnytsky region. These regions are categorized by high innovation potential that is not fully used. The regions have managed to maintain relatively high socio-economic indicators, because due to their industrialization and usually highly urbanization. Implementation of effective regional innovation policies to support the competitiveness of enterprises located in those regions and their cooperation with research organizations, will significantly increase their innovative development [6, p.122].

The low levels of innovation are characterized by areas including: Sevastopol, Zakarpattia, Zhytomyr, Ternopil, Rivne, Cherkasy, Kherson and Odessa regions. These regions do not fully utilize the existing advantages of its territory for further innovative development and continue show a low level of economic development and living standards. Such areas are predominantly industrial-agrarian and agrarian specialization, with low intensity of economic activity and short diversified branch structure of industry. Their characteristic features are well-defined signs of depression and crisis of innovation processes. These regions are not able to overcome the crisis and are in the need state's protective support. Moreover, it's worth noting the importance of innovation index crisis areas are 15-20% below the national average [4, p.423]. Despite the low rating estimation of innovative activity in the Luhansk region, the crucial role played in the economy are of the oil production are its chemical and metallurgical plants that attract significant investment and lead active foreign economic activity.

As we can see, innovation is concentrated mainly in areas gravitating towards industrial production and is based on the use of raw resources of corresponding regions, coupled with scientific and technological developments.

Given the poor state of innovation activity of domestic companies, the following are the problems of socio-economic development of Ukraine:

- low level of infrastructure development in general and in particular, lack of its innovative component
- conflicts of interest (environmental standards /commodity companies/ political developments);
- asymmetric strategies of commodity companies and development strategies settlements/regions;
- migration outflow of population, especially young people;
- insufficient investment in infrastructure;
- aborted institutional environment;
- inadequate mechanism to attract personnel;
- insufficient market positioning of innovative products;
- lack of modern transport and settlement framework of the country, that would be providing capacity for communications in a globalized and competitive environment (disbursement of innovation , technology transfer);
- outdated technology base of production and communal-housing services and other [7, p.45].

At the same time, it is worth noting the factors that led to the low innovation activity of enterprise regions of Ukraine. R. Maystro [2] highlights the following:

- economy's concentration around the of investment on enterprises rather than on activation of innovation;
- absence of a developed innovation infrastructure;
- focus on high-tech equipment imports to the disadvantage of own national developments;
- insufficient attention to the development of its own scientific and technical capacity;
- the lack of qualified management of innovation processes aimed at improving product quality, obtain competitive advantages;
- imperfect instruments of legal regulations in regards to innovation, especially in the protection of intellectual property rights.

As we can see, the problems of socio-economic development and innovation are intertwined. Since Ukraine's regions are quite stratified in terms of economic and social development, and innovation policy and innovation regional security of their development should be sufficiently diversified [1, p.11]. Each region should be approached with not only by common approaches to enhance, focus and effectiveness of innovation, but also concrete, specific system events or even specific strategy for implementation of regional innovation policy [3, p.19].

The process of restructuring, that takes place in Ukraine, should not circumvent the scientific and industrial potential of regions, but rather a strategy of innovative development of national economy must take into account the development of each region. From this perspective, every region should have its priority areas of development according to their own state of scientific and industrial base, centered on the potential production opportunities in the region, based on available resources and market needs. This strategic goal of regional innovation policy - the creation of a favorable environment for innovation, would ensure the transformation of scientific ideas and developments in the international food market, the introduction of these products in important sectors of the economy and social sphere, and in conclusion, to ensure socio-economic growth of the region.

References:

1. Dolishniy M. On the uniformity of economic development of Ukraine / M. Dolishniy, J. Poburko, V. Karpov // *Regional Economics*. – 2002. – №2. – S.7-17.
2. Maystro R. G. The level of innovation and the development of national enterprises in the transformation processes in economy / R. G. Maystro [electronic resource]. – Access mode: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VMSU/2007-02/07mrghvi.htm.
3. Rudenko L.G. Economic, social and environmental differences between regions of Ukraine in the context of regional development / L.G. Rudenko, O. O. Kulik // *Ukrainian Geographical Journal*. – 2000. – № 3. – P. 18-27.
4. Rud N. T. Methodological aspects of assessing the innovative potential of the region / N. T. Rud, J. M. The development strategy of Koretsky // *Ukraine (economics, sociology, law)*. – 2004. – Vyp.1-2. – S.418-430.
5. Solovyov V. P. Innovative regional development: theory and practice: monograph / V. P. Solovyov, G. I. Koreniako, V. M. Golovatyuk. – K.: Phoenix, 2008. – 224 p.
6. Tretyak V. V. Typology of political subdivisions Ukraine depending on the level of innovation / V. V. Tretyak, N. V. Vorobyov // *Journal of economic reforms*. – №2. – 2011. – S.119-125.
7. Fedulova L. I. Areas of regional innovation policy in the post-crisis period / L. I. Fedulova // *Theoretical and practical aspects of the economy and intellectual property*. – 2010. – P. 44-49.

Kapitanets S.V.

cand. pedagog. sc., assoc. prof.

State Research Institute of Custom Affairs, Ukraine

Fedoryshyna L.M.

cand. econ. sc., assoc. prof.

PHEE "University of Economics and Entrepreneurship", Ukraine

HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT AS THE BASIS FOR KNOWLEDGE ECONOMY

Капітанець С.В.

к.п.н., доц.,

Державний науково-дослідний інститут митної справи, Україна

Федоришина Л.М.,

к.е.н., доц.,

ПВНЗ «Університет економіки і підприємництва», Україна

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

In the article the role of human capital in shaping the knowledge economy was uncovered. Proved the importance of the maintenance, the development and the investing of human capital at different levels of its formation. We consider Ukraine's position in international rankings for the Knowledge Economy Index, Social Development Index, Global Competitiveness Index and Human Capital Index.

Keywords: knowledge, human capital, knowledge economy, investment in human capital, knowledge economy index, index of human capital.

В статті розкрито роль людського капіталу у формуванні економіки знань. Доведено важливість збереження, розвитку та інвестування людського капіталу на різних рівнях його формування. Розглянуто позиції України у міжнародних рейтингах за Індексом економіки знань, Індексом соціального розвитку, Індексом глобальної конкурентоспроможності та Індексом людського капіталу.

***Ключові слова:** знання, людський капітал, економіка знань, інвестиції в людський капітал, Індекс економіки знань, Індекс людського капіталу.*

Постановка проблеми. В ринкових умовах господарювання соціально-економічний розвиток будь-якої країни безпосередньо визначається здатністю економіки до якісних та ефективних змін. Останнім часом все більше уваги приділяється дослідженню економіки, що ґрунтується на новітніх інформаційно-комунікаційних технологіях, системі безперервного навчання, адже знання сьогодні визнано вирішальним чинником економічного розвитку, інструментом інновацій, конкуренції та економічного успіху, завдяки якому можна створити конкурентоспроможну економіку, здатну забезпечувати сучасний рівень добробуту суспільства, а саме – економіку знань. При цьому людський капітал виступає необхідною умовою становлення і розвитку економіки знань, а продукування знань та ідей і здатність втілити їх в життя є основою розвитку економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з місцем і роллю людини на виробництві, здатністю накопичувати і використовувати індивідуальний людський капітал, задля формування економіки знань, безперечно, перебувають в центрі уваги науковців. Так, дослідженню ролі знань у розвитку суспільства присвячені праці Г. Задорожного, Ф. Махлупа, В. Месько, Е. Тофлера, Б. Мільнера, М. Варави, А. Гапоненко та ін.; проблем економіки знань – Й. Шумпетера, В. Гейця, В. Глухова, Л. Федулової та ін.; ролі людського капіталу та визначенню його складових елементів, напрямів інвестування в людський капітал – О. Амоші, Д. Богині, Є. Бойка, С. Вовканича, Л. Гальків, А. Гальчинського, В. Гейця, О. Грішньої, Б. Данилишина, М. Долішнього, Т. Заєць, С. Злупка, А. Колота, О. Кузьміна, В. Куценко, Е. Лібанової, В. Мікловди, У. Садової, Л. Семів, Л. Шевчук та ін. Проте, ці питання і досі залишаються актуальними та потребують нових підходів до їх розв'язання.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття ролі людського капіталу як основи розвитку економіки, заснованої на знаннях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економіка знань розкриває нову роль і місце інтелекту людини в сучасному суспільстві, вплив інформації як головної продуктивної сили і суб'єкта виробництва на розвиток територіальних утворень. Саме знання набувають вирішального значення та стають джерелом багатства, а здатність їх накопичувати та використовувати на практиці виступає головним чинником інноваційного розвитку та конкурентоспроможності як окремих регіонів, так і країни в цілому.

Економіка знань – це закономірна і об'єктивно обумовлена, більш висока в порівнянні з індустріальною фазою (стадією) розвитку суспільства господарююча підсистема, за якої ключовими факторами економічного зростання є посилення впливу наукової та інноваційної діяльності, освіти, наукових та інформаційних технологій, які саме і дозволяють при динамічних змінах потреб суспільства генерувати безперервний потік нововведень у виробництво [1]. У науковій економічній літературі економіку знань ще визначають, як характеристику стану, етапу розвитку економіки і суспільства, при якому знання виступають визначальним фактором її розвитку [1-3]. В. Гесць зазначає, що економіка знань – це економіка, в якій і спеціалізовані, і повсякденні знання є джерелом зростання [2, с. 6]. Тому, на нашу думку, для збалансованого соціально-економічного розвитку та подальшої євроінтеграції України в умовах економіки знань особливо актуальне значення має виявлення в загальному потоці знань продуктивного знання (або ж формування такого знання), розповсюдження його та використання на практиці.

За даними експертів Світового банку, економіка знань складається з чотирьох основних елементів: освіта та навчання, що характеризують наявність освіченого та професійно підготовленого населення, здатного до продукування, розподілу та використання знань; динамічна інноваційна інфраструктура, яка характеризується наявністю інформаційних та комунікаційних технологій, здатних забезпечити поширення та обробку інформації; економічні стимули та правовий режим – економічне середовище, що сприяє вільному руху знань, їх впровадженню та розвитку підприємництва; інноваційні системи – мережа дослідних центрів, вищих навчальних закладів, приватних фірм та організацій, що займаються продукуванням нових знань та їх застосуванням [4-5].

Як зазначає Тульчинська С. О., в понятті «економіка знань» знаходять своє вираження істотні тенденції, що притаманні економіці сучасного суспільства: постійне збільшення в суспільному продукті частини наукомістких галузей; сталий економічний розвиток, що забезпечується активним використанням інтелектуального капіталу і високих технологій, у тому числі інформаційно-комунікаційних; формування єдиного інформаційного простору шляхом створення глобальних інформаційних мереж і баз даних, доступ людей до світових інформаційних ресурсів і задоволення потреб в знаннях; утвердження в системі освіти і підготовки кадрів принципу безперервності процесу отримання, оновлення і розширення знань в рамках нової освітньої моделі – безперервної освіти; становлення і розвиток особливого виду управлінської діяльності – менеджменту знань [6].

Звичайно, розвиток економіки знань характеризується перш за все домінуванням людського капіталу над іншими видами капіталу, що особливо спостерігається в країнах з високим рівнем доходів – так, в Японії, Швейцарії, Німеччині, США його частка становить приблизно 80 %. У структурі інвестицій розвинених країн найбільшу частку становлять видатки на розвиток саме людського капіталу – видатки на освіту, науку, охорону здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, духовний і фізичний розвиток. В Україні ж такі видатки в абсолютній сумі щорічно збільшуються, однак, їх величина і частка залишається мізерною в порівнянні з видатками розвинених країн. Це, звичайно, вимагає зміни в пріоритетах при формуванні і розподілі видаткової частини державного бюджету – слід належним чином фінансувати ці галузі, тому що саме вони забезпечують розвиток і процвітання національної економіки.

Варто зазначити, що в Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) Всесвітнього економічного форуму Україна у 2015 році посіла 76 місце зі 144 країн, піднявшись на 8 позицій порівняно з минулим роком. В 2014 році країна втратила 11 позицій, опустившись на 84 місце серед 148 країн [7]. На думку експертів, анексія Криму та неоголошена війна на сході країни в подальшому неодмінно вплинуть на конкурентоспроможність України та значення індексу. Основними ж конкурентними перевагами України в 2015 році є освіта (40 місце) та ємність ринку (38 місце). Також досить непогані позиції має Україна за наявністю вчених та інженерів (48 сходинка) і одні з найнижчих – за здатністю країни утримувати/залучати таланти (132 та 130 позиція відповідно).

Якщо ж аналізувати Індекс соціального розвитку, розрахованого Американською неурядовою організацією Social Progress Imperative за підтримки компанії «Делойт», то за рівнем задоволення соціальних потреб Україна другий рік поспіль утримує 62-е місце серед 133 країн [8]. Цього року Україна отримала 65,69 балів зі 100 можливих. Відносно високі показники Україна продемонструвала у сфері доступності вищої освіти, медичного забезпечення та харчування. Водночас на критично низькому рівні знаходяться стан довкілля (120-е місце зі 133) та пов'язаний з цим стан здоров'я громадян (132-е місце зі 133). Також відзначається низька оцінка громадянами свободи життєвого вибору (126-е місце зі 133) та високий рівень корупції (115-е місце зі 133). Загалом у рейтингу Social Progress Imperative Україна випереджає Білорусь (66-е місце), Молдову (70-е місце), Росію (71-е місце).

Натомість за рейтинговою оцінкою розвитку людського капіталу з використанням Індексу людського капіталу (Human Capital Index, HCI), який враховує рівень освіти в країні, професійну підготовку, працевлаштування і зайнятість, тривалість життя, Україна у 2015 році посіла 31 позицію серед 124 країн світу. За оцінками експертів, в Україні проживає 31,3 млн. населення працездатного віку, частка зайнятих складає 55%, рівень безробіття оцінюється у 7,2%. Середній вік нашого населення – 39 років (у Фінляндії – 42, Угорщині – 40, Росії і Польщі – 38, Індії – 25 років) [9].

Сильні позиції нашої країни знову ж таки пов'язані з освітянським напрямком. Зокрема, 100% населення України здобуває початкову освіту, що дозволяє нам отримати світову першість за цією складовою у всіх вікових групах. Крім того, за рівнем здобуття середньої освіти Україна знаходиться в першій десятці рейтингу.

У той же час, наша держава значно відстає за складовими (якість зайнятості, міграція, професійна підготовка та перепідготовка, продуктивність праці, добробут населення), що характеризують реалізацію людського капіталу. Так, до прикладу, рівень інвестування компаній у навчання і розвиток своїх співробітників досить слабкий, про що свідчить 82 позиція рейтингу [10].

Під інвестиціями у людський капітал ми розуміємо витрати на створення або збільшення запасу здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивації працівника з метою підвищення ефективності його використання та зростання доходів (заробітків) у майбутньому. Слід зазначити, що інвестиції у людський капітал завжди приносять своєму власнику дохід (прямий чи опосередкований), при цьому період інвестування є значно

довшим, ніж за інших напрямків інвестування (наприклад, в основні фонди), проте віддача в декілька разів перевищує витрати.

За нашими переконаннями, інвестування в людський капітал повинне здійснюватися від нано- до мегарівня, оскільки лише при правильному розподілі коштів за усіма напрямками та складовими елементами людського капіталу досягатиметься синергетичний ефект, відбуватиметься його збалансований розвиток та попередження втрат людського капіталу в майбутньому [10].

Крім інвестування у людський капітал та його реалізації, також важливим, на наш погляд, є питання його збереження.

Ми поділяємо думку С. Й. Вовканича, який основними чинниками збереження людського капіталу вказує такі:

- економічні (виробнича та інноваційна діяльність, інвестиції і міжрегіональні зв'язки, нова інформаційна економіка, дохід і формування середнього класу, підвищення зайнятості тощо);

- соціальні (демографічна ситуація, соціальний захист, забезпеченість житлом, охорона здоров'я, зниження рівня бідності і т. ін.);

- духовно-інтелектуальні (освіта, наука, культура, духовні цінності, релігійні орієнтації, вітчизняна еліта, її фаховий рівень, націо-державотворчі мотивації, інформаційні комунікації, мережі, історична пам'ять тощо);

- еколого-гуманістичні (екологія довкілля, національна спрямованість і органічність інформаційного простору, збереження пам'яток історико-культурної спадщини, забезпечення тяглості розвитку питомої мови, батьківських традицій, природного ландшафту територій і т. ін.) [11, с. 6].

Висновки з проведеного дослідження. На сьогодні кожна людина із її знаннями, вміннями, навичками, духовним світом є дійсно найбільшим багатством будь-якої держави. Разом з тим, відсутність економічних стимулів та державної політики призводять до втрати країною талановитих людей.

Тому, турбуючись про задоволення потреб своїх громадян, інвестуючи кошти в їх розвиток, держава забезпечує своє майбутнє, формує конкурентоспроможну економіку – економіку знань. Безперечно, основою знаннєвої економіки має бути людський капітал, зданий не тільки накопичувати знання, але і використовувати їх на практиці. А для цього необхідно створити умови для його збереження, розвитку і реалізації, а також розробити дієві механізми його мотивації і самоменеджменту.

Література:

1. Візіренко С.В. Генезис понятия «экономика знаний» / С.В. Візіренко // Сталий розвиток економіки : [Всеукр. наук.-виробн. журнал]. – 2012. – № 2. – С. 44.
2. Геєць В.М. Характер перехідних процесів до економік знань / В.М. Геєць // Економіка України. – 2004. – № 4. – С. 4-14.
3. Колот А.М. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А.М. Колот // Економічна теорія. – 2007. – № 2. – С. 3-13.
4. Добрынин А.И. Человеческий капитал в транзитивной экономике: Формирование, оценка, эффективность использования / А.И. Добрынин, С.А. Дятлов, Е.Д. Цыренова. – СПб. : Наука, 2009. – 309 с.
5. Левчук О.В. Інвестиції в людський капітал як визначальний фактор розвитку сучасної економіки / О.В. Левчук // Ефективна економіка : [електронне наукове фахове видання]. – 2013. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1712>
6. Тульчинська С.О. Наукові підходи до визначення вектора розвитку постіндустріального суспільства / С.О. Тульчинська // Економічний вісник НТУУ «КПІ» : [збірник наукових праць]. – 2014. – Вип. 11. – С. 501–506. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/11946>
7. Україна зайняла 76 місце зі 144 в Індексі глобальної конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.racurs.ua/news/34254-ukrayina-zaunyala-76-misce-zi-144-v-indeksi-globalnoyi-konkurentospromojnosti>
8. Індекс соціального розвитку – 2015. Україна посіла 62-е місце [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/articles/social-progress-index.html>

9. Рівень розвитку людського капіталу України у 2015 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analytika/riven-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-ukrayiny-u-2015-roci>
10. Кравчук Л.М. Напрями і джерела інвестування в людський капітал / Л.М. Кравчук // Торгівля і ринок України. – 2011. – № 31. – Т.1 – С. 371-376.
11. Вовканич С.Й. Інтеграційна стратегія розвитку нації: соціогуманістичний вимір захисних викликів / С.Й. Вовканич. – Львів : ІРД НАН України, 2008. – 50 с. – (Препринт наук. доп. / ІРД НАН України).

Moroz O.S.

PhD in Economics, Associate Professor,
Zaporozhye State Engineering Academy

EUROPEAN INTEGRATION AND DECENTRALIZATION OF POWER IN UKRAINE

Мороз О.С.

кандидат економічних наук, доцент
Запорізька державна інженерна академія

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ І ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

The article is devoted to problematic issues related to the development of the productive forces of Ukraine, in the context of decentralization of powers and financial resources towards the European integration of the country. Outlined some problematic issues that arise in connection with determination of territorial communities and the range of issues that they can decide on their own, as well as the principles and mechanisms for integrating communities with other communities in the region and the country as a whole.

Keywords: community, decentralization, European integration, local Self, powers, region

Стаття присвячена розгляду проблемних питань, які пов'язані з розвитком продуктивних сил України, в контексті децентралізації владних повноважень і фінансових ресурсів на шляху євроінтеграції країни. Окремі проблемні питання, що виникають у зв'язку з визначенням територіальних громад і кола питань, які вони можуть вирішувати самостійно, а також принципів та механізмів інтеграції громад з іншими громадами в межах регіону й країни в цілому.

Ключові слова: громада, децентралізація, євроінтеграція, місцеве самоврядування, повноваження, регіон

Основними засадами зовнішньої політики України, зокрема, передбачається забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі [1, ст. 11, п.2]. В якості практичної реалізації інтеграційних прагнень української влади є її зусилля щодо реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [2] та намагання проводити, аналогічно до європейських країн, не тільки бюджетну (фінансову) децентралізацію, але й владну [3].

У зв'язку з прискореними темпами євроінтеграційних прагнень України, з урахуванням існуючих геополітичних відносин, що складаються навколо України та політичних подій, які відбуваються в середині країни, особливу актуальність набувають дослідження, котрі пов'язані з процесами формування та регулювання розвитку як економічного простору країни в цілому, так і її регіонів зокрема, а також з удосконаленням міжрегіональних відносин та визначенням оптимального співвідношення прав і відповідальності між "центром" і "регіоном".

Метою статті є висвітлення окремих проблемних питань розвитку продуктивних сил України, що пов'язані з децентралізацією владних повноважень і фінансових ресурсів на шляху євроінтеграції країни.

Не зважаючи на те, що дослідженню проблем, пов'язаних з процесами формування та регулювання розвитку регіонального економічного простору, а також базових галузей економіки регіонів присвячені роботи багатьох видатних вчених країни, зокрема Алексєєва І. В., Амоші О. І., Буркинського Б. В., Вовканича С. Й., Геєця В. М., Данилишина Б. М., Ішук С. О., Козоріза М. А., Михасюка І. Р., Сторонянської І. З., Шульца С.Л. та інших, існують певні невирішені проблеми формування ефективного механізму взаємовідносин центру з регіонами та регіонів між собою, поглиблення міжрегіональних суперечностей, зростання диспропорцій та загострення економічних і соціальних проблем регіонів [4, с.753].

Передавання основних повноважень у сфері регіонального й місцевого розвитку органам місцевого самоврядування, яке почалось з бюджетної децентралізації гальмується відсутністю адекватної системи й механізмів контролю за ефективністю рішень і дій цих органів: з одного боку, послаблюється вертикаль виконавчої влади, з іншого – не сформовано дієві механізми контролю місцевої влади громадами. Політичне рішення щодо регулювання регіонального розвитку шляхом внесення відповідних змін до Конституції суттєво залежить від суб'єктивних чинників та політичних процесів, що не завжди відповідають офіційно визначеним пріоритетам і завданням. Суттєвим чинником такого стану є те, що невід'ємною складовою політичної реформи має стати децентралізація системи влади в Україні, яка полягає у розширенні повноважень і фінансових можливостей територіальних громад з відповідним зменшенням впливу з "центральної влади".

Україна є однією з найбільш великих країн Європи (за територією і населенням), яка має велике різноманіття природно-кліматичних, ресурсних, демографічних, етнічних, структурних та інших особливостей її регіонів. Це накладає певні особливості при реалізації процесів децентралізації з урахуванням досвіду реалізації відповідних проектів найбільш розвиненими європейськими країнами. Але, незалежно від наявності окремих розбіжностей у механізмах, напрямках та темпах проведення децентралізації, за сучасних умов вкрай важливим є сформування стійкої моделі системи управління на регіональному рівні на основі чіткого визначення (і законодавчого закріплення) розподілу повноважень і обов'язків між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Необхідно забезпечити формування такої моделі державного і муніципального управління, яка забезпечує передавання повноважень від органів державної влади органам місцевого самоврядування з відповідною передачею необхідних для цього ресурсів і встановленням відповідальності органів місцевого самоврядування перед громадою та державою. При цьому нова система управління має забезпечувати її дієвість на кожному щаблі управління і стабільність розвитку національної економіки країни в цілому.

Основною проблемою, що існує під час побудови такої системи управління є проблема як утримати цілісність та єдність економічного (політичного, оборонного, культурно-інформаційного) простору країни в ході неминучої їх реструктуризації, відповідно. Під час вирішення цієї проблеми можна виділити два взаємопов'язаних компоненти — композиційна складова, яка стосується складу частин, що утворюють країну (як нормативно затверджених, так і неформальних), їх структури, економічної (політичної, культурно-етнічної, тощо) спеціалізації, пропорцій та зв'язків між ними, а також комунікаційний елемент, який стосується змісту і форм кооперації між частинами країни, принципів і механізмів взаємозв'язків і взаємодії між ними.

Основними завданнями децентралізації влади в Україні є перетворення територіальних громад на основний суб'єкт влади на місцевому рівні й максимальне наближення центрів прийняття управлінських рішень до громадян. При цьому на вищий рівень влади мають передаватися виключно ті повноваження, які не можуть бути ефективно реалізовані суб'єктами влади нижчого рівня. Тобто, у повній відповідності з підходами до децентралізації влади в найбільш успішних країнах Європи, потрібно визначити коло питань місцевого значення, які громади можуть вирішувати самостійно а які разом з іншими громадами, або мають бути делеговані органам державної влади.

При цьому необхідно враховувати, що "європейські цінності" передбачають під час визначення такого кола питань дотримання одного з основоположних принципів Європейського Союзу — принципу субсидіарності (лат. *subsidiarius* - резервний, допоміжний), згідно з яким права та інтереси індивіда, малої соціальної групи, первинних спільнот (громад) є пріоритетними по відношенню до прав спільнот більш високого порядку і держави в цілому. Згідно з цього принципу спільнота Європейського Союзу вдається до будь-яких заходів лише в тому разі, якщо ці заходи є більш ефективними за відповідні заходи, що проводяться на національному, регіональному або місцевому рівнях (виняток становлять сфери виняткової компетенції загальноєвропейської спільноти) [5]. Таким чином,

принцип субсидіарності, або додатковості, з точки зору Європейського підходу до формування управлінської системи, означає вибір на користь перерозподілу відповідальності знизу вгору (на відміну від децентралізації, коли повноваження делегуються зверху вниз). При цьому на вищій рівні управління повинні бути передані тільки ті функції, які не можуть ефективно виконуватися низовими структурами.

З точки зору українського законодавства, принцип субсидіарності розглядається лише як принцип побудови бюджету (ст.7 Бюджетного кодексу України) — розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання гарантованих послуг до їх безпосереднього споживача [6].

Саме такий підхід, на наш погляд, унеможливив створення в процесі децентралізації влади таких утворень як регіон — Закон України "Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)", прийнятий в першому читанні, передбачає створення громад та районів в межах існуючих областей, Автономної республіки Крим та міст Київ і Севастополь [3]. Такий підхід збережено, незважаючи на те, що аналіз існуючого територіально - адміністративний поділу України не можна визначити досить обґрунтованим як з точки зору економічного районування, так і з точки зору можливості забезпечення реалізації принципу субсидіарності в європейському його розумінні. Неодноразові пропозиції вчених щодо реформування територіально - адміністративний устрою країни і навіть спроба її проведення (у 2005р.) не мали успіху. Існуюча конфігурація побудови територіальної влади робить майже всі територіальні утворення за поодинокими винятками фінансово і політично залежними від центральної влади. Саме такий підхід влаштовує окремі кола можновладців, але це, в той же час, і є одною з основних, на наш погляд, причин прояву паростків сепаратизму та вимагання надання особливого статусу окремим районам.

Впродовж доволі тривалого часу вітчизняною наукою доводиться доцільність об'єднання окремих територій та виокремлення в межах країни регіонів, господарство яких являтиме собою відкриту, значною мірою самодостатню, економічну систему, яка функціонує на основі спеціалізації та міжрегіональної інтеграції, що реалізуються через галузеві, міжгалузеві та міжрегіональні зв'язки. Для економіки регіону мають бути характерними такі риси, як: територіальна єдність процесів виробництва, природокористування та охорони навколишнього середовища, які забезпечують комплексність економіко-екологічного та соціального розвитку території; відповідальність демографічної ситуації, що склалась на території, розміщенню виробництва та соціальної інфраструктури в цьому регіоні; поєднання інтересів галузевого управління господарськими об'єктами з розвитком території, що забезпечують відповідність обов'язків перед громадами регіону, повноважень для їх реалізації та ресурсного забезпечення цих повноважень. Зокрема вчені Інституту регіональних досліджень НАН України, наприклад, запропонували створення в країні 9 досить самодостатніх регіонів — Карпатський, Подільський, Поліський, Східний, Донецький, Придніпровський, Центральний, Причорноморський та Автономна Республіка Крим [7, с.135]. Щодо регіоналізації країни є і інші пропозиції, які не мають принципової різниці.

Європейський досвід свідчить проте, що процес децентралізації влади передбачає не тільки визначення територіальних громад і кола питань, які вони можуть вирішувати самостійно, а також і принципів та механізмів їх інтеграції з іншими громадами в межах регіону й країни в цілому. Більш того сучасні європейські інтеграційні процеси передбачають не тільки міждержавну інтеграцію країн Європейського Союзу, а також інтеграцію регіонів цих країн шляхом формування "євро регіонів" — неформального об'єднання у великі макрорегиони територій декількох сусідніх держав на основі принципів економічної єдності або спеціалізації, історичних і культурних зв'язків, використання вигод економіко-географічного положення, тощо. Дуже показовим є приклад оформлення співробітництва найбільш розвинутих у промисловому відношенні регіонів Німеччини

(Баден-Вюртенберг), Франції (Рони Альпи), Італії (Ломбардія) й Іспанії (Каталонія) – євро регіон "Чотири мотори Європи" [8, с.316].

Безумовно, формування регіонів в державах Європи пройшло тривалий шлях цивілізованого розвитку ринкової економіки, створення міцних федерацій, сильних традицій у галузі законотворчості, яке відбувалося на тлі політичної стабільності й економічного зростання – двох абсолютно необхідних атрибутів інтеграції. Але те, що відбувається сьогодні в об'єднаній Європі має бути орієнтиром для формування як регіонів всередині країни, так і розвитку міжрегіональної інтеграції в Україні у всіх напрямках.

Таким чином, щодо проведення децентралізації влади в Україні в контексті її подальшої інтеграції з країнами Європейського Союзу, можливо зробити висновок, що основними завданнями децентралізації влади в Україні є: перетворення територіальних громад на основний суб'єкт влади на місцевому рівні, якому мають передаватися виключно ті повноваження, які громади можуть вирішувати самостійно; визначити повноваження які мають бути реалізовані разом з іншими громадами, або мають бути делеговані органам державної влади, у зв'язку з тим, що не можуть бути ефективно реалізовані суб'єктами влади нижчого рівня; провести територіально-адміністративну реформу країни, яка передбачала би формування регіональних утворень, які являли б собою значною мірою самодостатню соціально-економічну і культурну територіальну громаду.

Література:

1. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики. [Текст] / Закон України від 1 липня 2010 року № 2411-VI. — Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст.527. — [Електронний ресурс]. — URL (Режим доступу): <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>;
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс] . — URL (Режим доступу): http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535
3. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади). [Текст] / Закон України. [Електронний ресурс]. — URL (Режим доступу): http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812;
4. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія [Текст]/ за ред. З.С. Варналія. — К.: НІСД, 2007. — 820 с.
5. Амстердамский договор: первая реформа Европейского Союза. [Электронный ресурс]. — URL (Режим доступа): <http://www.istmira.com/novejshaya-istoriya/1522-amsterdamskij-dogovor-pervaya-reforma.html>
6. Юридичний словник. [Електронний ресурс]. — URL (Режим доступу): http://kodeksy.com.ua/dictionary/p/printsip_subsiarnosti.htm
7. Єрьомін С. Розміщення продуктивних сил [Текст]/ С. Єрьомін. — К.: Знання, 2003. — 350 с.
8. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України [Текст] / за наук. ред. Л.Г. Чернюк. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 728 с.

5. MONEY, FINANCE AND CREDIT

Astakhova N. I.

Ph.D in Economics, Senior Lecturer

Odesa National Economic University, s.Odesa (Ukraine)

DEPOSIT INSURANCE AS ONE OF THE MOST IMPORTANT ELEMENTS OF SUCCESSFUL BANKING SYSTEM

Астахова Н.І.

к.е.н., старший викладач

Одеський національний економічний університет, м. Одеса (Україна)

СТРАХУВАННЯ ДЕПОЗИТІВ ЯК ОДИН З ВАЖЛИВИХ ЕЛЕМЕНТІВ УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

The article deals with the question of deposit insurance as an incentive to attract free funds of individuals and entities into banking system. The article presents the experience of foreign countries such as the USA, highlights the changes in the Law of Ukraine "On Households Deposit Guarantee System".

Keywords: insurance, bank deposit, depositor, protection

В статті розглянуто питання страхування депозитів як стимул для приваблення вільних коштів фізичних та юридичних осіб у банківську систему, наведено досвід зарубіжних країн, а саме США, висвітлені зміни у Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

Ключові слова: страхування, банківський депозит, вкладник, захист

Стабільна банківська система дає потужний поштовх до стрімкого економічного зростання будь-якої країни, оскільки забезпечує безперебійне функціонування платіжної системи, стимулює до заощадження коштів, інвестиційних вкладень в економіку, сприяє розвитку фінансового посередництва. Світовий досвід та вітчизняна практика банківської діяльності переконують, що навіть чутки про ненадійність фінансової установи, не кажучи вже про початок кризи, миттєво можуть спричинити паніку серед вкладників, заспокоїти яких надзвичайно складно.

В умовах сучасної України проблема захисту вкладів посідає особливе місце. Враховуючи загальний стан економіки та банківської системи, вона включає в себе не лише економічні, а й політичні та соціальні аспекти.

Проте банківська система — це не механічне об'єднання різних банків, а специфічна економічна структура, яка має особливе призначення і виконує спеціальні функції в економіці держави.

Для банківської системи характерна трансформаційна функція, яка полягає в тому, що банки, мобілізуючи вільні кошти одних суб'єктів господарювання і передаючи їх іншим, мають можливість змінювати (трансформувати) величину й строки грошових капіталів та фінансові ризики.

Основними проблемами банківського сектору України протягом 2014-2015 років були значний вплив ресурсів з банківської системи, погіршення якості кредитних портфелів банків та збиткова діяльність. Зростання основних показників діяльності банківського сектору за підсумками 2014-2015 років відбулося лише за рахунок курсової переоцінки активів та зобов'язань банків через зниження курсу гривні до основних іноземних валют.

Дії Національного банку спрямовувалися насамперед на стабілізацію банківської системи, сприяння забезпеченню безперебійного здійснення платежів та вчасного виконання зобов'язань перед вкладниками. З цією метою Національний банк України підтримував ліквідність банків як через надання нових кредитів рефінансування, так і шляхом перегляду графіків їх повернення. Були лібералізовані вимоги до формування банками обов'язкових резервів, у тому числі через повне вивільнення коштів з окремого рахунку.

Для створення стимулів до повернення коштів у банківську систему, протидії інфляційному та девальваційному тиску на гривню Національний банк уживав заходи щодо збільшення внутрішньої вартості гривні.

Для стабілізації ситуації на валютному ринку, у тому числі згладжування надмірних коливань обмінного курсу та заспокоєння ажіотажних настроїв Національний банк:

- проводив валютні аукціони та цільові інтервенції для підкріплення кас банків іноземною валютою та задоволення потреб клієнтів банків (1.8 млрд. дол. США);
- запровадив додаткові тимчасові регулятивні заходи щодо операцій з іноземною валютою.

Залучення коштів юридичних і фізичних осіб, операції по депозитних рахунках є одним з основних видів діяльності для банків. В той же час банкрутство банків приводить до втрати вкладниками своїх грошей. Гарантія збереження банківського внеску в таких випадках може бути забезпечена за допомогою механізму депозитного страхування, впровадження якого теж потребує контролю з боку держави.

Страхування депозитів - вид майнового страхування, здійснюваний західними банками, по якому вкладникам гарантується повернення їх внесків у випадку банкрутства комерційного банку. [1] Проте, система обов'язкового страхування депозитів фізичних осіб в Україні, яка введена 10 вересня 1998 року Указом Президента України «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб - вкладників комерційних банків» було створено Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (Фонд, ФГВФО) та перетерпіла змін та доповнень.

Побудова системи страхування банківських депозитів повинна базуватися на наступних основних положеннях:

- створювана в Україні система страхування депозитів має бути законодавчо оформлена. Нормативна база дозволить уникнути невизначеності та суперечностей при виплаті страхового відшкодування, при цьому в процесі її створення украї важливо звернутися до світового досвіду функціонування інститутів гарантування внесків.

- страхування депозитів має бути обов'язковим для всіх комерційних банків, незалежно від їх фінансового положення. Це дозволить вирішити основну задачу системи страхування - створення населенню твердих гарантій в надійності приміщення коштів в комерційні банки, а для комерційних банків - рівні стартові умови в конкуренції за залучення внесків. Обов'язкова форма участі забезпечить розподіл ризику по всій банківській системі.

У багатьох зарубіжних країнах усвідомили негативні наслідки банкрутств банків, що не вступили в систему депозитного страхування, для національної банківської системи.

Так, створена в США в роки Великої депресії Федеральна корпорація страхування депозитів об'єднує 98 % американських банків, в яких знаходиться 99,5 % всіх активів. Упевненість переважної більшості американських вкладників в тому, що вони у будь-якому випадку застраховані від втрат своїх внесків, стала вирішальним чинником стійкості банківської системи США.[2]

Обов'язкова форма страхування депозитів, зокрема, застосовується в Канаді, Великобританії, Нідерландах, Японії і інших. Таким чином, є вагомі аргументи на користь застосування принципу примусової участі в системі страхування депозитів. При цьому надалі для нашої країни не унеможлиблюється створення добровільних фондів страхування внесків, що, безумовно, тільки сприятиме зміцненню всієї системи гарантування в цілому:

- фонд страхування банківських депозитів повинен мати державне (регіональне) управління, оскільки в умовах глибокої фінансової кризи саме державі відводиться першорядна роль у фінансовому оздоровленні економіки. Сумісне управління страховим фондом можливо лише в перспективі, тому питання про страховий фонд як незалежну від держави організацію, на наш погляд, передчасне.

- членство в Державному фонді страхування депозитів повинне стати необхідною вимогою отримання ліцензії від НБУ на право залучення коштів фізичних осіб. Порядок захисту індивідуальних вкладників, що діє в даний час, має ряд серйозних проблем. Одна з найбільш важливих полягає в тому, що вкладники Ощадбанку отримують державні гарантії, тоді як вкладники комерційних банків без державної участі у капіталі можуть мати захист лише в рамках створення добровільного фонду. Ці фонди в українських умовах не набули широкого поширення;

- об'єктами страхування в першочерговому порядку (через нестачу джерел фінансування) повинні стати депозити фізичних осіб, а в перспективі і депозити юридичних осіб. Також в об'єкти страхування мають бути включені валютні депозити резидентів, що перешкоджало б відтоку валютних ресурсів за межі України;

- за настання страхового випадку повинен вважатися факт відгуку у банку ліцензії на здійснення банківських операцій;

- визначення ставок страхових платежів має бути диференційованим залежно від ступеня ризику конкретного банку. Тому необхідна розробка системи оцінки страхового ризику для проведення диференціації страхових внесків, що сплачуються банками з різним фінансовим положенням. В міру необхідності внески по страхуванню депозитів можуть переглядатися залежно від потреби для компенсації можливих втрат.

Більшість країн зараз використовують різні системи страхування депозитів. Але не слід забувати про витрати його виникнення. Батьківщиною системи страхування депозитів є США, де гарантом збереження внесків виступає Федеральна корпорація страхування депозитів (FDIC). Багатющий досвід функціонування FDIC може надати неоцініму послугу для подальшого удосконалення національної системи страхування депозитів в особі Фонду гарантування внесків фізичних осіб. Українці необхідно для застосування в Україні і дуже повчально впровадження позитивного досвіду США у сфері страхування депозитів.

Окрім відшкодування внесків, пріоритетними напрямками діяльності FDIC є:

- профілактика банкрутств за рахунок фінансової підтримки нестійких кредитно-фінансових структур;

- реструктуризація дебіторської і кредиторської заборгованості ;

- реструктуризація дебіторської і кредиторської заборгованості шляхом повного або часткового її переказу в інші банки;

- ліквідація банків з відшкодуванням по внесках звичайно в тижневий термін з передачею всіх позовних прав вкладників FDIC;

- перевірка банків-нерезидентів, які не є членами ФРС;

- участь в контролі і управлінні загальною ситуацією у сфері грошово-кредитного звернення;

- самостійне рішення питань встановлення індивідуальних ставок страхування для конкретних банків;

- встановлення відносин з членами позиково-ощадних асоціацій.

Зараз FDIC є незалежним федеральним агентством, підзвітним Конгресу.

Згодом американський варіант системи страхування депозитів узяли на озброєння інші країни. Зараз система страхування депозитів існує більш ніж у 70 країнах мира.

Слід відзначити, що універсального механізму захисту депозитів поки немає. Проведений в 2000 р. МВФ спільно зі Світовим банком аналіз національних систем страхування депозитів показав їх велику різноманітність. Відновлення платоспроможності банківської системи після кризи вимагає державного втручання, прикладом є ухвалені рішення про рекапіталізацію FDIC в 1991 р. Конгресом США, в рамках якої Корпорація одержала бюджетні кошти на суму 70 млрд. доларів.

З метою збереження довіри до банківської системи Національний банк України значну увагу приділяв підтримці Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Прийняття 23 лютого 2012 року Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» явилось важливим аспектом у формуванні системи гарантування вкладів. [3]

У продовж останніх років, у період кризи банківської системи в Україні в наслідок ендегенних факторів, гарантування вкладів в Україні набирає першочергового вирішення. Прийняття Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку», прийнятого 16 липня 2015 року [4], розробленого спільно з фахівцями Світового банку, НБУ, Міністерства фінансів та ФГВФО, надає Фонду

розширити функції. Відтепер Фонд має виконувати наступні функції: регулятивну, контрольну, наглядову, інформаційну, стабілізуючу.

В Законі зазначено підвищення прозорості процедури виведення з ринку неплатоспроможних банків, збільшує повноваження Фонду як тимчасового адміністратора та ліквідатора. Фонд має право проводити моніторинг стану бази даних вкладників та банківських операцій банку ще на стадії проблемності.

Законом також встановлюється чітка та прозора процедура продажу активів банків, що ліквідуються.

Буде створений та почне функціонувати «консолідований офіс» з реалізації майна банку.

Крім того, Законом скорочено часові рамки процедури ліквідації. Так протягом 3-ох робочих днів з дня отримання рішення НБУ про ліквідацію банку, ФГВФО формує реєстр вкладників, а згодом на 20-й робочий день, після запровадження процедури виведення такого банку з ринку, відбувається повернення коштів вкладникам за договорами, строк дії яких закінчився [4].

Відмова від банків-агентів підвищить довіру до ФГВФО і спростить процедуру відшкодування коштів, що дозволить вкладнику збанкрутілого банку отримати кошти у будь-якому працюючому банку через спеціальну систему терміналів [4].

Проте, на наш погляд, в Законі [4] є недоліки, які сьогодні впливають на поліпшення стану притягнення депозитів у банківський сектор.

Основні з них:

По-перше – обмеження виплати суми страхового покриття 200 тис.грн., що викликає неможливість вкладникам гарантувати свої внески більш цієї суми та повинні нести частину ризику. Крім того сума відшкодування була ще зазначена у Законі [3] ще у 2012 році. Останнім часом значна девальвація національної валюти при великій «доларизації», яка по оцінкам МВФ знаходиться на критичному рівні, не дає вкладникам впевненості отримання своїх заощаджень у повному обсязі. Чому українці свої заощадження вкладали у банк в ліквідній валюті? В умовах нестабільної економіки, непередбачуваності її розвитку, українці покривали інфляційний ріст за рахунок зростання валютного курсу, тому що проценти по депозитах в національній валюті не виконували цю роль.

Постійне зниження залишків депозитів в іноземній валюті призводить до зниження валютної складової ліквідності банківської системи та неможливості виконання банками своїх зобов'язань в іноземній валюті.

По-друге – відшкодування фізичним особам суб'єктам підприємницької діяльності стоїть майже наприкінці у черзі задоволення вимог кредиторів банку. СГД-фізичні особи є вагомим ланцюгом для стабілізації економічного та соціально-політичного стану держави (зменшення безробіття, сплата податків, хоча і в невеликому обсязі). Обмеження для СГД – фізичних осіб значно зменшать їх вкладення заощаджень у банківську систему.

По-третє – кошти юридичних осіб є майже незахищеними, – задоволення їхніх вимог буде виконано у разі залишку коштів після розпродажу активів банківської установи, що ліквідується. Для юридичних осіб вільні кошти вкладені як депозитні внески являють собою «швидкі гроші», які в подальшому перетворюються в накопичення капіталу, що дає змогу їх використовувати для розвитку бізнесу.

За думкою Т. Мазура, аналіз міжнародного досвіду свідчить, що в основу побудови систем страхування депозитів повинні бути покладені такі основоположні принципи:

- система страхування депозитів має організовуватися на основі поєднання організаційної та фінансової співучасті як недержавних, так і державних структур;

- участь у системі страхування депозитів мають брати всі банки та фінансові установи, що приймають депозити;

- страхові тарифи у межах банків - страхувальників мають диференціюватися залежно від ступеня їх загальної ризикогентності. Ступінь ризикогентності постійно вивчається фондом страхування депозитів;

-до страхування вкладів фізичних і юридичних осіб мають застосовуватися різні підходи [5].

Для зменшення наслідків негативного впливу на банківський сектор України сучасної фінансової кризи необхідно продовжити процес удосконалення системи гарантування вкладів.

На нашу думку основними напрямками вдосконалення мають стати:

- Фонд повинен завчасно розробити програму інформування населення в надзвичайних ситуаціях (наприклад, надавати інформацію стосовно ліквідації певного банку);

-учасниками Фонду мають бути не тільки банки, а і всі фінансові установи, що залучають депозитні вклади (наприклад, кредитні союзи). Ощадбанк також має стати учасником Фонду;

-виплати гарантованих сум з Фонду необхідно починати з того часу, коли банк, порушуючи умови договору, певний час затримає виплату коштів вкладнику (у окремих випадках з моменту введення тимчасової адміністрації);

- впровадити диференційну суму відшкодування вкладів у залежності від рівня процентної ставки, за якою було залучено певний депозит;

- впровадити диференційний регулярний збір у залежності від значення інтегрального показника фінансової стійкості банку;

-поширити страховий захист на вклади фізичних осіб –суб'єктів підприємницької діяльності і юридичних осіб, які відносяться до підприємств малого бізнесу.

Реалізація вищевказаних заходів призведе до підвищення довіри вкладників до банківської системи, що у свою чергу підвищить стабільність фінансового сектору України.

Отже з вище викладеного, можна зазначити, що прийняття змін до Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку», прийнятого 16 липня 2015 року – є важливим аспектом розвитку системи гарантування вкладів в Україні. Однак він ще потребує доопрацювання для подальшого поліпшення притягнення вільних коштів фізичних і юридичних осіб у банківську систему країни.

Література:

1. Коротич О. Б. Комплексний державний механізм управління регіональним розвитком України / О. Б. Коротич // Дні науки. – 2008 : зб. тез доп., 23–24 жовтн. 2008 р. : у 3 т. / ред. кол. В. М. Огаренко [та ін.] ; Класичний приватний університет. – Запоріжжя : КПУ, 2008. – Т. 2. – С. 32–33.
2. Stoker G. The Politics of Local Government / G. Stoker. – London : Macmillan. Strange, 1991. – 420 p.
3. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс]: закон України, прийнятий від 23.02.2012 р., редакція від 12.08.2015 р. – Режим доступу: http://www.citigroup.com/citi/about/data/ukr_dgf_law.pdf
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку [Електронний ресурс]: закон України, прийнятий від 16.07.2015 року. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/629-19/paran141>
5. Мазур Т. Діяльність фонду гарантування банківських вкладів: зарубіжний досвід і пропозиції для України / Т. Мазур // Підприємництво, господарство і право.-2007.- №2. - С.95-98
6. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб
7. <http://www.fg.org.ua/>
8. Завісена Н.С., Астахова Н.І. Науково-практичні основи формування та реалізації регулятивно-контрольної діяльності місцевих органів влади на регіональному рівні: монографія / Н.С.Завісена, Н.І.Астахова. – Одеса, 2014. – 264 с.

Vasylyuk M.M.

candidate of economic sciences, associate professor
State higher educational establishment of the Prykarpattia national university
of the name of Vasyl Stefanyk

THE CHOICE OF METHODS EVALUATION OF WORK OF PUBLIC ACCOUNTANTS IS IN CHECKING OF QUALITY OF AUDIT SYSTEM

Василюк М.М.

к.е.н., доцент

ДВНЗ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ВИБІР МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ АУДИТОРІВ У СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ АУДИТУ

In the article in theory grounded influence of choice of methods of evaluation of work of public accountants on the results of control of quality of given by them public accountant services. Basic attention is accented on the parameters of quality of services and certainly key elements which in opinion of author must form the checking of quality of audit system. The methods of estimation of control of quality of work of public accountants are recommended to the use, maintenance is described and certain the feature of their application.

Keywords: control of quality, methods of estimation of control of quality, quality of public accountant services, factors of influence on quality of audit, checking of quality system, public accountant activity, descriptions (indexes) of quality of services.

У статті теоретично обґрунтовано вплив вибору методів оцінювання роботи аудиторів на результати контролю якості наданих ними аудиторських послуг. Акцентовано основну увагу на параметрах якості послуг та визначено ключові елементи, які на думку автора, повинні формувати систему контролю якості аудиту. Рекомендовано до використання методи оцінки контролю якості роботи аудиторів, охарактеризовано зміст й визначено особливості їх застосування.

Ключові слова: контроль якості, методи оцінки контролю якості, якість аудиторських послуг, чинники впливу на якість аудиту, система контролю якості, аудиторська діяльність, характеристики (показники) якості послуг.

Одним з основних критеріїв якості аудиторських послуг сьогодні визнається рівень виконання вимог стандартів та інших нормативних документів, а також рівень повноти й точності виконання плану та програми аудиту. Однак, відсутність конкретних методик виконання вимог до стандартів й критеріїв якості складання самого плану та програми аудиту призводить до використання від перевірки до перевірки однотипних методик та форм та до суб'єктивності їх оцінки як керівництвом аудиторської фірми, так і зовнішніми контролерами якості послуг аудиту.

Значний доробок у дослідженні проблем контролю за якістю, удосконалення процесів управління якістю й адаптації системи контролю якості аудиторських послуг до сучасних умов господарювання мають такі зарубіжні та вітчизняні вчені: Р. Адамс, Е. Аренс, Д. Лоббек, Д. Робертсон, Е. Гутцайт, В. Бурцев, Ю. Данилевський, В. Суйц, Л. Церетелі, М. Білуха, Ф. Бутинець, Я. Гончарук, Г. Давидов, Н. Дорош, Л. Кулаковська, О. Петрик, Ю. Піча, О. Редько, В. Рудницький, Б. Усач. Вимоги постійного контролю над системами якості викладено у стандартах ISO серії 9000 та визначено необхідність здійснення систематичного й відкритого моніторингу якості. У методології та методиці контролю якості аудиторських послуг важливе місце відводиться рівням забезпечення якості, оскільки кожен рівень якості виступає потенційним об'єктом контролю [3]. У процесі контролю за якістю послуг важливо визначитися з оцінкою якості, під якою, зазвичай, розуміють результат порівняння двох або більше показників якості. Процес порівняння дає можливість встановити відповідність або невідповідність отриманих результатів показникам якості, вимогам нормативної документації. Варто також урахувати, що якість, як сукупність характеристик продукції, робіт, послуг, що задовольняє встановлені й очікувані потреби, є категорією багатомірною, якій властиві певні характеристики (параметри) якості послуг [2].

Функціонування систем контролю якості в міжнародній практиці засноване на системі перевірок контрольних заходів – аудиторських перевірок. До основних заходів забезпечення

контролю якості аудиту у міжнародній практиці відносять: внутрішня перевірка; зовнішня перевірка; «перевірка рівними за положенням»; відповідна реакція організацій що перевіряються. На нашу думку, система контролю якості аудиту повинна включати в себе наступні елементи: ресурси (забезпечення аудиту), стратегія, планування, виконання та результати, відповідно до яких формуватимуться деталізовані критерії якості аудиту і, які у повній мірі відповідають узагальненим етапам проведення перевірок та характеризують процесний підхід до контролю якості послуг аудиту. Структуризацію системи контролю якості аудиту пропонуємо здійснювати за поточним та постконтрольним етапами. При цьому, проведення контролю якості аудиту може здійснюватись одним із наступних способів: одним із членів групи контролю, групою із декількох аудиторів, співробітниками підконтрольного суб'єкта, самооцінкою членів групи, у комбінований спосіб.

Таблиця 1

Характеристика рекомендованих до використання методів оцінки контролю якості роботи аудиторів

Групи	Види	Характеристика	Особливості застосування
Якісні	Матричний	Порівняння фактичних якостей аудиторів з набором якостей відповідно до посади	Дозволяє підтвердити компетентність аудитора
	Метод еталону	Порівняння фактичних якостей аудиторів з характеристиками найбільш успішних робітників групи перевіряючих	Дозволяє визначити відповідність аудитора для співпраці з іншими
	Система довільних характеристик	Група експертів (керівників) описує успіхи та недоліки підлеглих за певний проміжок часу	Стає визначальним чинником для преміювання (підвищення) або винесення догани
	Метод групової дискусії	Бесіда керівництва (експертів) з підлеглими відносно їх діяльності	Дозволяє обирати найбільш активних, самостійних, розсудливих
	Метод бальної оцінки	Присвоєння експертами певної кількості балів за кожне досягнення аудитора. Загальна оцінка визначається як сума балів або середній бал	Підсилює стимуляцію за кращі результати у роботі
	Система графічного профілю	Зображення кожної професійної характеристики (в балах) у вигляді крапок на графіку	Візуальне зображення якісних характеристик аудиторів та можливість визначення кращих
	Метод оціночних центрів	Виокремлено 25 критеріїв оцінки, які характеризують особистість у багатьох проявах	Комплексна оцінка не тільки професійних, але й інших якостей особистості
Комбіновані	Тестування	Оцінка знань аудиторів за ступенем рішення підготовлених задач (тестів)	Має успіх лише після проведення спеціальної підготовки
	Визначення коефіцієнта інтелектуальності	Кількісний показник якісного рівня рішення підготовлених задач (тестів)	Має успіх лише після проведення спеціальної підготовки
	Метод сумових оцінок	Встановлення експертами частоти прояву («постійно», «часто», «іноді», «рідко», «ніколи») у аудиторів певних якостей і надання визначених бальних оцінок за кожен рівень частоти	Дозволяє проводити ротацію кадрів

Джерело: складено автором на підставі [5]

На поточному етапі контролю якості аудиту вважаємо за доцільне проводити перманентний моніторинг діяльності персоналу, зайнятого перевіркою. Зокрема, контролери якості мають впевнитися у розумінні членами групи стратегії, програми та цілей аудиту, належному рівні знань і практичних навичок аудиторів, відповідності дій аудиторів програмі аудиту, неухильному дотриманні професійної етики, графіка проведення аудиту, правил заповнення робочої документації. На постконтрольному етапі контролери проводять

перевірку результатів наданих аудиторських послуг. Розглянутим етапам в межах розробленої системи контролю якості аудиту мають відповідати певні методи оцінки якості, які згруповані як якісні, кількісні та комбіновані (табл.1).

Використання зазначених методів відбувається на поточному та постконтрольному етапах контролю якості аудиту, які спираються на чітко окреслені елементи системи. Водночас, оцінка контролю якості аудиту у межах кожного елементу досягається за рахунок окремих показників, які дають змогу реалізувати всебічний контроль якості роботи аудиторів: від ресурсного забезпечення процесу аудиту до оприлюднення його результатів.

Об'єктивна необхідність удосконалення системи управління якістю аудиторських послуг зумовлює перегляд інструментів підготовки релевантної інформації. На сьогодні доцільним буде спрямування зусиль на вирішення проблеми відповідальності аудиторів не тільки перед реальними замовниками та їхніми діловими партнерами, але й перед тими користувачами інформації про підприємство-замовника, про яких аудитор під час перевірки і формування своєї незалежної думки може не мати уявлення [4]. Маємо на увазі третіх сторін стосовно замовників аудитора, що виступають потенційними інвесторами та кредиторами та чий очікування на підставі аудиторських висновків можуть не виправдатися та спричинити матеріальні збитки в результаті прийнятих на цій підставі неефективних рішень.

Отже, аудиторська практика вказує на необхідність одночасного та послідовного використання методів контролю систем управління якістю аудиторських послуг, що забезпечить врахування впливу на систему різних зовнішніх та внутрішніх факторів. Це обумовлене, насамперед, необхідністю контролю безлічі показників, розробки методик і регламентації внутрішніх процесів. Запровадження контролю якості послуг аудиту є явищем перспективним і вимагає додаткового організаційного та методичного забезпечення, яке конкретизоване у системі контролю якості аудиту.

Література:

1. Аудиторська палата України «Міжнародні стандарти аудиту» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://apu.com.ua/msa>
2. Василюк М.М. Влияние институциональной среды на качество аудита / М.М.Василюк // Новая экономика. Вып.№1 (65).-Белорусь.-2015.-С.110-114.
3. Петраков Я. В. Методологічні засади контролю якості аудиторських послуг в Україні та світі// <http://www.nbuv.gov.ua>
4. Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг», затверджене рішенням Аудиторської палати України № 182/4 від 27.09.2007 року //Аудиторська палата України. – Електронний ресурс. – <http://audit.lviv.ua/ua/page104>
5. Федченко Т.В. Оцінка якості системи державного аудиту ефективності виконання бюджетних програм [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Economics/77375.doc.htm

Glushchenko O.V.

PhD in Economics, Associate Professor

Vasyl Karazin Kharkiv National University, Ukraine

FINANCIAL ARCHITECTONICS OF THE PUBLIC FINANCE SECTOR OF UKRAINE

Глущенко О.В.

к.е.н., доцент

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

ФІНАНСОВА АРХІТЕКТОНІКА СЕКТОРУ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

The article is aimed at disclosure of the forms of socio-economic crisis of the financial system in the public finances of Ukraine with identification of strains as well as their financial architectonics. The main purposes of the article are: disclosure of essence of the manifestations of crisis phenomena in the economic system, analysis of dynamics of the major indicators in the functioning of public finances and their ratio to GDP; examining the changes in the structure of expenditures of the public budget and a comparison with the costs for servicing the public debt;

determination of deformation of the architectonics of public finances, contributing to the rising inflationary burden on economic system.

Keywords: financial architectonics, public finance, budget expenditures, public debt.

Метою статті є розкриття форм прояву суспільно – економічної кризи фінансової системи у публічних фінансах України та визначення деформацій їх фінансової архітекτονіки. Основними завданнями статті є: розкриття сутності прояву кризових явищ у економічній системі, аналіз динаміки основних показників функціонування публічних фінансів та їх співвідношення з ВВП; дослідження зміни у структурі видатків державного бюджету та порівняння з витратами на обслуговування державного боргу; визначення деформації архітекτονіки публічних фінансів, що обумовлюють зростання інфляційного навантаження на економічну систему.

Ключові слова: фінансова архітектоніка, публічні фінанси, видатки бюджету, державний борг.

Актуальність теми дослідження. Нинішній стан фінансової системи України може бути однозначно визначений як кризовий. Ступінь та глибина ураження фінансової системи має бути дослідженою комплексно з метою встановлення ефекту мультиплікації деструктивних явищ. Головним елементом фінансової системи є публічні фінанси, що відображають стан виконання державою своїх функцій та характеризують фінансові відносини розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів суспільства. Подолання кризових явищ, відновлення стійкого економічного зростання, створення «держави добробуту», розбудова економіки, що ґрунтується на інноваційних засадах прямо залежить від стану та здатності публічних фінансів здійснювати ефективне формування та використання суспільних фінансових ресурсів.

Ступень наукової розробки. Розуміння публічних фінансів у ринковій економіці як підґрунтя розбудови демократичного суспільства закладено у працях Д. Брюммерхоффа (Dieter Brümmerhoff) й Т. Бютнера (Thiess Büttner) [1], Р. Масгрейва (Richard A. Musgrave) та П. Масгрейв (Peggi B. Musgrave) [2], Ю. Бекхауса (Jürgen Georg Backhaus) [3], Р. Вагнера (Richard E. Wagner) [4; 5] та інших.

У вітчизняній науковій думці більш уживаним був термін «державні фінанси», його у якості основного предмету дослідження обрано у працях О. Василика і К. Павлюк [6], А. Даниленка та В. Зимовця [7], О. Кириленко та О. Тулай [8], Т. Кізіма [9], В. Небрат [10; 11], О. Молдована [12].

У останніх наукових публікаціях вітчизняних вчених розпочато розробку української теорії публічних фінансів, зокрема у роботах А. Хмелькова [13; 14], а також у авторських наукових розвідках [15].

Метою статті є розкриття форм прояву суспільно – економічної кризи фінансової системи у публічних фінансах України та визначення деформацій їх фінансової архітекτονіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Публічні фінанси як комплекс суспільних відносин є частиною загальної суспільно – економічної системи, вони охоплюють бюджетні й фіскальні відносини, а також сукупність внутрішніх та зовнішніх зв'язків, що утворюються під час запозичень держави з приводу залучення, обслуговування та погашення державного боргу. При розкритті основних факторів, що стали причиною кризового становища економічної системи потрібно застосувати мультифакторний підхід, що дасть змогу встановити тенденції у процесах, які є спільними між загальною економічною та фінансовою системами а також публічними фінансами.

Необхідно дослідити доходи, видатки, дефіцит / профіцит державного бюджету України та державний борг по відношенню до ВВП у (%). З рис. 1 видно, що починаючи з 2004 р. в Україні спостерігається стійке перевищення видатків над доходами, що обумовлює наявність бюджетного дефіциту, який досягає максимального значення у 2010 р. (6%) та на кінець досліджуваного періоду досягає значення 4,6% від ВВП.

Найнебезпечнішою тенденцією, яку наочно демонструє рис.1 є стрімке зростання відношення державного боргу до ВВП до 70,3% у 2014 р. Таке значення співвідношення державного боргу до ВВП перевищує на 10,3% його граничне відношення, що закріплене у статті 18 Бюджетного Кодексу України. Проте у листі про наміри

Меморандуму про економічну та фінансову політику зазначається, що обсяг лише зовнішнього боргу може досягнути 99,5% від ВВП [18].

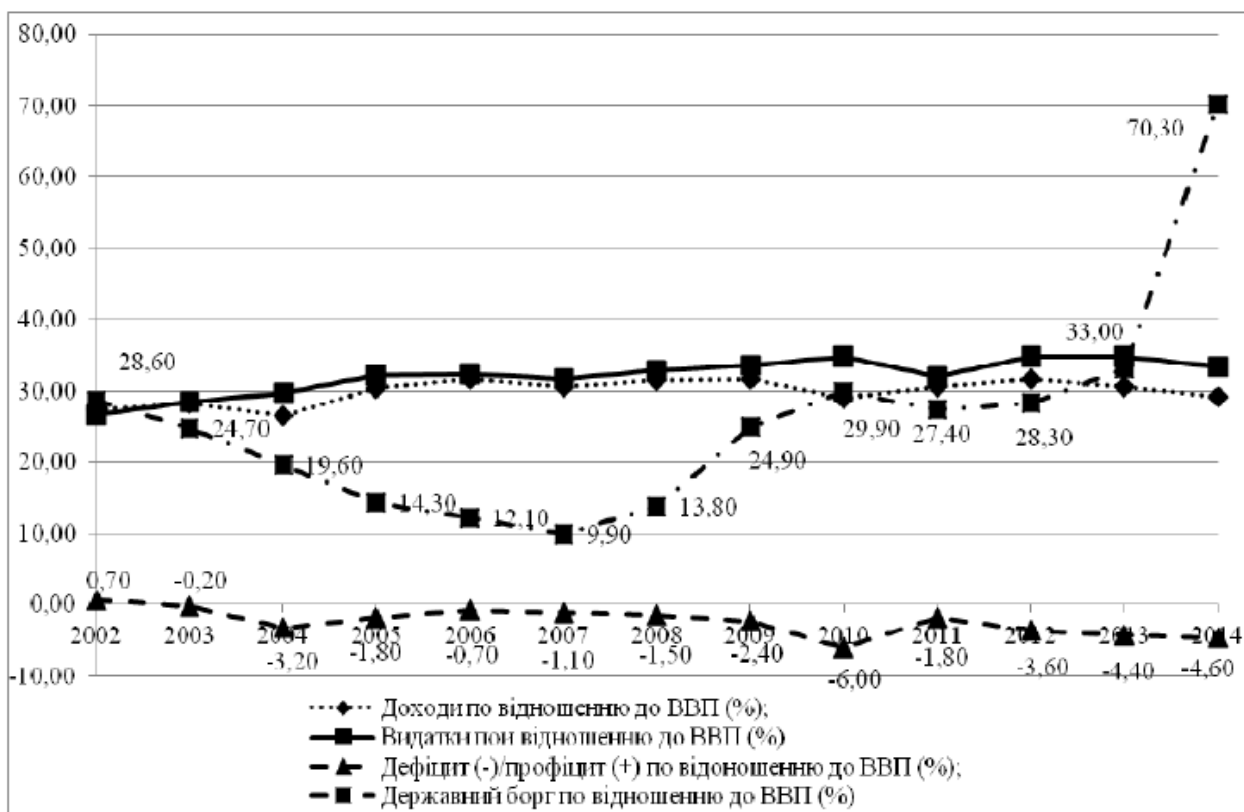

Рис. 1 Динаміка доходів, видатків, дефіциту(-) / профіциту(-) Державного бюджету України по відношенню до ВВП (%)* [16; 17]

*Показники 2014р. Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя

Співвідношення державного боргу до ВВП є важливим показником, який характеризує боргове навантаження на економіку, але для формування системного бачення стану публічних фінансів, необхідно розглядати їх як інституціоналізовану форму розподілу та перерозподілу фінансових потоків, які обертаються у суспільстві.

Після розкриття основних макроекономічних чинників, що впливають на стан публічних фінансів необхідно докладно розглянути видатки державного бюджету та структуру державного боргу, для того щоб визначити внутрішні чинники, що обумовлюють кризовий стан у секторі публічних фінансів України.

Таблиця 1

Фактичні видатки державного бюджету за 2007-2014рр. у розрізі функціональної класифікації видатків та кредитування (млн. грн.)*

Видатки згідно з функціональною класифікацією	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Загальнодержавні функції, з них:	16906,30	21769,50	24868,20	34694,30	39991,10	44010,70	50101,10	65836,50
обслуговування боргу	3349,90	3774,70	9038,70	15539,00	23134,40	24196,60	31677,10	47976,70
Оборона	9414,80	11733,00	9654,40	11347,10	13240,90	14485,70	14843,00	27363,30
Громадський порядок, безпека та судова влада	18314,80	24871,10	24164,10	28570,70	32414,20	36469,80	39190,90	44617,20
Охорона навколишнього природного середовища	1808,10	2230,20	1824,30	2292,70	3008,20	4135,40	4595,00	2597,40
Житлово - комунальне господарство	723,80	444,00	247,90	844,40	324,20	379,60	96,90	111,50
Охорона здоров'я	6318,10	7365,50	7530,50	8759,00	10193,70	11358,50	12879,30	10475,80

Продовження табл. 1

Видатки згідно з функціональною класифікацією	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Духовний та фізичний розвиток	1987,70	2917,60	3216,20	5165,50	3830,20	5488,50	5111,90	4871,80
Освіта	15147,60	21554,30	23925,10	28807,50	27231,90	30243,20	30943,10	28674,60
Соціальний захист та соціальне забезпечення, з них:	29220,50	50798,30	51512,30	69311,30	63533,40	75254,40	88547,30	80549,10
соціальний захист пенсіонерів	24238,90	40256,60	47912,80	64086,50	58317,20	64494,10	83233,60	75813,90
Економічна діяльність, у т.ч.:	29739,20	38693,00	33233,60	36030,00	44771,50	49396,00	41299,20	34410,80
сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство	7956,00	9494,70	6173,50	7208,30	7487,00	7365,30	7560,70	5759,10
паливно - енергетичний комплекс	7172,00	15386,30	11884,20	12024,40	10915,20	17270,10	15389,20	9335,80
транспорт	11535,80	10461,70	11627,80	12608,40	14735,40	12847,90	14202,60	14428,90
інші видатки на економічну діяльність	3075,30	3350,20	3548,20	4188,80	11633,90	11912,80	4146,70	4887,00
Міжбюджетні трансферти	44655,00	59113,60	62180,10	77766,20	94875,00	124459,60	115848,30	130600,70
Усього	174235,9	241490,1	242356,7	303588,8	333414,5	395681,5	403456,0	430108,8

*Джерело: угруповано за матеріалами [19, с.87; 20, с.42-43; 21 с.46-47]

Першопричиною бюджетного дефіциту є перевищення видатків бюджету над доходами. Основним джерелом покриття дефіциту бюджету є державний борг. Відповідно, необхідно проаналізувати склад та структуру видатків державного бюджету у динаміці, щоб викрити резерви їх зменшення та визначити неефективне витрачання бюджетних коштів.

Подано класифікацію видатків державного бюджету за функціональною класифікацією та кредитуванням та визначимо ті статті, що зростають найбільшими темпами (див. таблицю 1).

Виходячи з даних таблиці 1 розглянемо структуру видатків бюджету та проведемо угруповання статей бюджетних видатків у залежності від середніх темпів приросту протягом досліджуваного періоду, результати подамо у вигляді табл. 2.

До першої групи віднесемо статті витрат бюджету середні темпи приросту яких перевищують 20%, до другої – статті, темпи приросту яких знаходяться у інтервалі від 10% до 20%, до третьої групи віднесемо статті, темпи приросту яких входять у діапазон від 0% до 10% включно, а до четвертої – з від’ємними темпами приросту.

До першої групи відносяться: обслуговування боргу (51%), інші статті видатків на економічну діяльність (24%), загальнодержавні функції (22%), оборона (20%) та захист пенсіонерів (20%).

Можемо визначити загрозливу тенденцію щодо зростання обслуговування боргу. Питома вага обслуговування боргу у загальних видатках бюджету зростає з 1,92% у 2007 р. до 11,15% у 2014 р. По відношенню до видатків на виконання загальнодержавних функцій питома вага обслуговування боргу складає 19,81% у 2007 р. й 72,87% у 2014 р. Темпи приросту обслуговування боргу є найменшими у 2012 р. (5%), а найвищими у 2009 р. (139%). у 2014 р. вони складають 51%. Постійне збільшення обслуговування боргу є основним чинником зростання статті «загальнодержавні витрати» частиною якого воно є.

Формується замкнене коло: перевищення видатків бюджету над доходами породжує бюджетний дефіцит покриття якого вимагає збільшення обсягу державних запозичень, які, у свою чергу, лягають тягарем на видатки бюджету, збільшуючи відповідну статтю «обслуговування боргу». До першої групи також відносяться видатки бюджету на оборону, що є цілком правомірним у зв’язку з проведенням АТО та окупацією АР Крим. У динаміці темпи приросту видатків на оборону змінюються нерівномірно: у 2009 р. вони мають від’ємне значення (-18%), у 2013 р. – (2%), а у 2014 р. темпи приросту сягають 84%.

Таблиця 2

Темпи приросту фактичних видатків державного бюджету за 2007-2014рр. у розрізі функціональної класифікації видатків та кредитування.*

Видатки згідно з функціональною класифікацією	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Середні темпи приросту	Група
Загальнодержавні функції, з них:	29%	14%	40%	15%	10%	14%	31%	22%	1
<i>обслуговування боргу</i>	13%	139%	72%	49%	5%	31%	51%	51%	1
Оборона	25%	-18%	18%	17%	9%	2%	84%	20%	1
Громадський порядок, безпека та судова влада	36%	-3%	18%	13%	13%	7%	14%	14%	2
Охорона навколишнього природного середовища	23%	-18%	26%	31%	37%	11%	-43%	10%	3
Житлово - комунальне господарство	-39%	-44%	241%	-62%	17%	-74%	15%	8%	3
Охорона здоров'я	17%	2%	16%	16%	11%	13%	-19%	8%	3
Духовний та фізичний розвиток	47%	10%	61%	-26%	43%	-7%	-5%	18%	2
Освіта	42%	11%	20%	-5%	11%	2%	-7%	11%	2
Соціальний захист та соціальне забезпечення, з них:	74%	1%	35%	-8%	18%	18%	-9%	18%	2
<i>соціальний захист пенсіонерів</i>	66%	19%	34%	-9%	11%	29%	-9%	20%	1
Економічна діяльність, у т.ч.:	30%	-14%	8%	24%	10%	-16%	-17%	4%	2
<i>сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство</i>	19%	-35%	17%	4%	-2%	3%	-24%	-3%	4
<i>паливно - енергетичний комплекс</i>	115%	-23%	1%	-9%	58%	-11%	-39%	13%	2
<i>транспорт</i>	-9%	11%	8%	17%	-13%	11%	2%	4%	3
<i>інші видатки на економічну діяльність</i>	9%	6%	18%	178%	2%	-65%	18%	24%	1
Міжбюджетні трансферти	32%	5%	25%	22%	31%	-7%	13%	17%	2

*Джерело: побудовано за даними таблиці 3.

Значне коливання темпів приросту демонструє стаття «соціальний захист пенсіонерів», що обумовлює зростання статті «Соціальний захист та соціальне забезпечення», це фактично констатує інституційну дисфункцію пенсійної системи України. У разі здійснення ефективного реформування пенсійного забезпечення та побудови фінансової архітектури руху грошових потоків зорієнтованої на побудову «суспільства добробуту» витрати на соціальний захист пенсіонерів з бюджету стануть непотрібними бо пенсійна система стане повністю автономною та самоокупною.

Другу групу класифікації складають статті витрат, чиї середні темпи приросту є помірними, до них відносяться: «громадський порядок, безпека та судова влада» (14%), «духовний та фізичний розвиток» (18%), «освіта» (11%), «паливно - енергетичний комплекс» (13%) та «міжбюджетні трансферти» (17%).

Показники цієї групи визначають високу волатильність у часі, більшу кількість у порівнянні з першою групою від'ємних значень, що дає змогу сформулювати висновок про те, що їх планування носить ситуативний та кон'юнктурний характер. Негативною тенденцією є наявність від'ємних темпів приросту статей, які характеризують розвиток людського капіталу у 2014 р.: «освіта» (-7%), «духовний та фізичний розвиток» (-5%), що є свідченням відсутності реальної державної стратегії з розвитку людського капіталу. Відсутність системної стратегії щодо регіонального розвитку спостерігається у динаміці темпів приросту статті «міжбюджетні трансферти», яка демонструє неоднорідні темпи приросту та свідчить про нездатність до формування виваженої фінансово – бюджетної політики між державними та місцевими бюджетами.

Третю групу утворюють статті з мінімальними середніми темпами приросту. До цієї групи відносяться наступні статті: «охорона навколишнього природного середовища», «житлово-комунальне господарство», «охорона здоров'я» та «транспорт».

Середні темпи приросту охорони здоров'я (8%) та від'ємні показники 2014 р. (-19%) підтверджують гіпотезу про відсутність дієвої державної стратегії розвитку людського капіталу.

Мінімальні темпи фінансування транспорту є свідченням погіршення стану суспільної інфраструктури, що у подальшому може викликати потребу у значних обсягах фінансування, що буде також обтяжувати бюджет.

Остання група статей бюджетних видатків утворена лише єдиною статтею «сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство», яка демонструє від'ємні середні темпи приросту (-3%). у 2014 р. темп приросту складає (-24%). Низькі рівні фінансування сільського господарства, лісового господарства та мисливства, рибного господарства вказують на те, що держава мало піклується про продовольчу безпеку, а також відновлення лісів та фауни.

Проведений аналіз фактичних видатків державного бюджету дав змогу встановити ряд системних вад, що накопичувалися роками та особливо загострилися з 2014 р. у зв'язку з суспільно – економічною кризою.

Стан видатків державного бюджету характеризується ситуативним реагуванням. Неефективний перерозподіл бюджетних ресурсів ставить під загрозу людський капітал українського суспільства, його продовольчу та екологічну безпеку. У структурі видатків найбільшими темпами зростають витрати коштів на обслуговування боргу.

Порушення у архітектоніці фінансової системи України відбувається у чотирьох напрямках:

- по-перше, сектор публічних фінансів втрачає свою здатність до стабілізації усієї фінансової системи;

- по-друге, зміна вектору руху фінансових потоків, що перевантажені інфляційною компонентою, між публічними фінансами та фінансовим ринком підсилює розрив між реальним та фінансовим секторами економіки та обмежує доступ до фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, які здійснюють свою діяльність у реальному секторі економіки;

- по-третє, відбувається підвищення базової ціни на гроші, що призводить до відповідного зростання інших монетарних показників, наслідком чого є домінування короткострокових запозичень та панування спекулятивних тенденцій на фінансовому ринку;

- по-четверте, збільшення співвідношення платежів за державним боргом до загального обсягу видатків бюджету обмежує можливість здійснювати фінансування інших статей бюджетних видатків, зокрема людського капіталу, соціальної підтримки населення, здійснення інфраструктурних проектів тощо.

Висновки. Соціально – економічна криза має системний характер та множинні форми вияву. Основним макроекономічним індикатором, що відображає погіршення стану економічної системи є від'ємна динаміка реального ВВП.

Перевищення граничного співвідношення державного боргу до ВВП є наслідком глибинних деформації публічних фінансів, що виражається у збільшенні бюджетного дефіциту, яке призводить до зростання державного боргу та, у свою чергу, до збільшення співвідношення між платежами за державним боргом та загальним обсягом бюджетних видатків.

Література:

1. Brümmerhoff Dieter Finanzwissenschaft / Dieter Brümmerhoff, Thiess Büttner // — Berlin/München/Boston.: De GRUYTER Oldenbourg Walter de Gruyter GmbH, Printed in Germany, 2015. — 680 с.
2. Masgrave Richard A., Public finance in theory and practice. / Richard A. Masgrave, Peggy B. Masgrave // .Fifth Edition — New York: McGraw-Hill Book Company, 1989. — 627 с.
3. Backhaus, Jürgen Georg Handbook of Public Finance / Jürgen Georg Backhaus, Richard E. Wagner, //Springer Science + Business Media, Inc., 2005. — 555 с.
4. Wagner Richard E. Deficits, Debt, and Democracy: Wrestling with Tragedy on the Fiscal Commons / Richard E. Wagner // United Kingdom.:Edward Elgar., 2012. — 196 с.
5. Wagner Richard E. Fiscal Sociology and the Theory of Public Finance / Richard E. Wagner // United Kingdom.:Edward Elgar., 2007. — 234 с.
6. Василик О. Д. Державні фінанси України : підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К. : НІОС, 2002. — 608 с.

7. Даниленко А. І. Теоретико-методологічні засади ідентифікації ризиків і загроз безпеці сектору державних фінансів / А. І. Даниленко, В. В. Зимовець // *Фінанси України* – 2012. — №10. — С.3-19.
8. Кириленко О.П. Державні фінанси та людський розвиток: діалектика взаємозв'язку / О.П. Кириленко, О.І. Тулай // *Фінанси України*. — 2014. — №10. — с.42-54.
9. Кізіма, Т. Гносеологія моделей державних фінансів / Т. Кізіма // *Вісник Тернопільської академії народного господарства*. — Тернопіль : Економічна думка, 2004. — Вип 6. — С. 32-37.
10. Небрат В.В. Еволюція теорії державних фінансів в Україні / В.В. Небрат ; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. — К., 2013. — 584 с.
11. Небрат В. Теоретичні аспекти становлення державних фінансів / В. Небрат // *Світ фінансів* – 2013. - №1. — С.185-194.
12. Молдован, О. О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ : монографія / О. О. Молдован. — К. : НІСД, 2011. — 380 с.
13. Хмельков А. В. Институциональная инфраструктура обеспечения стабильности публичных финансов: к постановке проблемы / А.В. Хмельков // *Вестник Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина (Серия: Экономическая)*— Х. : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2014 — №1118 — Вып. 88 — С. 84-90 .
14. Хмельков А. В. Инвариантность иерархии институциональной инфраструктуры стабильности публичных финансов — как закономерный результат реализации функций финансов / А.В. Хмельков // *Економіка та держава* — 2015 — № 8 — С. 25-28.
15. Glushchenko O.V. Methodological aspects of the research of the public finance of Ukraine: resistance, flexibility and fragility / O.V. Glushchenko // *Institutional framework for the functioning of the economy in the context of transformation: Collection of scientific articles*. - Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada, 2015.- 344 p. P. 167-173.
16. Ціна держави [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://costua.com/budget/revenue/>
17. Державний та гарантований державою борг України за станом на 31.12.2014 Офіційний міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>. — Заголовок з екрану : http://www.minfin.gov.ua/file/link/410420/file/Debt_31.12.2014.pdf
18. Меморандум про економічну та фінансову політику Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>. — Заголовок з екрану : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=399100
19. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2009 рік Офіційний сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. — <http://www.ibser.org.ua/> Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua/news/558/>
20. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2012 рік Офіційний сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. — <http://www.ibser.org.ua/> Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua/news/558/>
21. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2014 рік Офіційний сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс]. — <http://www.ibser.org.ua/> Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua/news/558/>

Yeletsikh S. Ya.

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Finance,
Donbass State machine-building Academy, Kramatorsk, Ukraine

Rad N. S.

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Head Main Branch of the
Pension Fund of Ukraine in Donetsk Region, Slavyansk, Ukraine

FEATURES OF WELFARE IMPLEMENTATION IN THE FIELD OF PENSION INSURANCE UNDER THE CONDITIONS OF WAR LIKE INSTABILITY

Слецьких С.Я.

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів
Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ, Україна

Рад Н.С.

к.е.н., доцент,
начальник головного управління
Пенсійний фонд України в Донецькій області, м. Слов'янськ, Україна

ПЕНСІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

In this paper separate issues relating welfare implementation in the field of political and war-like instability are investigated. It is emphasized that joint and defined contribution systems of comprehensive state pension insurance and non-state pension schemes are the reflection of the state of society social and economic development. The investigation is focused on the identification of the features of pension system functioning during military activities. Problems related to provision of social safeguard and pension system administration are identified. The ways of improving the concept of pension system taking into account its current state in the context of social and economic development are proposed.

Key words: social policy, pension system, social safeguard, administration, war-like instability, problems, insurance.

В статті проаналізовані окремі питання реалізації соціальної політики в сфері пенсійного страхування в умовах політичної та воєнної нестабільності. Підкреслено, що солідарна та накопичувальна системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та система недержавного пенсійного забезпечення є відображенням стану соціально-економічного розвитку суспільства. Дослідження сфокусовано на виявленні особливостей функціонування пенсійної системи в період військових дій. Встановлені проблеми забезпечення соціальних гарантій та адміністрування пенсійної системи. Запропоновані напрямки удосконалення концепції пенсійної системи з урахуванням сучасного стану в контексті соціально-економічного розвитку держави.

Ключові слова: соціальна політика, пенсійна система, соціальні гарантії, адміністрування, військова нестабільність, проблеми, удосконалення.

Розвиток пенсійної системи відбувається у поєднанні з суспільними перетвореннями. Визначальними чинниками процесу ефективної розбудови пенсійної системи є рівень економічного розвитку, стан демографічної ситуації, ємність ринку праці, якість інвестиційного середовища тощо. А правильний вибір соціально-економічних орієнтирів державного розвитку слугує фактором гармонійного поєднання означених елементів в процесі сучасних суспільних трансформацій. Від часу запровадження у 2004 році в країні діє змішаний варіант пенсійної системи, що складається з солідарної та накопичувальної систем загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та системи недержавного пенсійного забезпечення [1]. Всеохоплюючий та плинний в часі характер пенсійних відносин передбачає стабільність та прогнозованість у довготривалій перспективі. З огляду на це з початком періоду політичної, а згодом і військової дестабілізації (2013-2014 рр.) до традиційних чинників впливу долучились характерні для вищевказаних загострень ознаки. Вони позначились, насамперед на стрімкому зростанні страхових випадків (інвалідність, каліцтво, загибель тощо). При цьому економічна площа пенсійних відносин зазнала значного згортання, що відбилось на активності учасників пенсійних відносин та в кінцевому підсумку на фінансовій спроможності пенсійної системи. Водночас означена ситуація загострила питання охоплення та обслуговування пенсіонерів у вирішенні питань пенсійного забезпечення та здатність до повноцінного адміністрування пенсійних виплат у надзвичайних умовах.

Дослідженню різних аспектів функціонування пенсійної системи присвячували свої напрацювання провідні науковці і представники практичної сфери, зокрема Н.Б. Борисенко, В.В. Капильцова, Б.О. Зайчук, В.Д. Роїк та багато інших. Однак, реалізація соціальної політики з проблем матеріального забезпечення громадян у похилому віці в умовах суспільної нестабільності та активних військових дій потребує додаткового визначення та врахування особливостей в положеннях пенсійної системи. Це пояснює актуальність досліджень в цьому напрямку.

Таким чином, метою статті є аналіз актуальних аспектів функціонування пенсійної системи України в умовах політичної нестабільності і військових дій, визначення проблемних питань функціонування в критичних умовах та вироблення пропозицій щодо удосконалення концепції пенсійного реформування в контексті ефективного суспільного розвитку.

Відзначаючи, що пенсійна система розвивається за власною концепцією, а також є невід'ємною частиною суспільних перетворень, необхідно підкреслити її виключну орієнтованість на якісний стан її формоутворюючих чинників. Характер динаміки соціально-економічного розвитку завжди позначається на якості пенсійного забезпечення. Адже будь-

які фактори нестабільності або кризові явища в політичній, економічній або фінансовій сфері знижують її фінансову спроможність і здатність виконувати зобов'язання на достатньому у розумінні суспільства рівні. Потрібно враховувати, що з початком політичної та військової нестабільності в країні та наступними військовими діями, що набули характеру антитерористичної операції (АТО), перед органами Пенсійного фонду України постали надзвичайно важливі завдання щодо перелаштування алгоритму адміністрування пенсійного забезпечення в Донецькій та Луганській областях на роботу у воєнних умовах [2]. Все означене мало суттєвий вплив на характер реалізації функцій держави з пенсійного забезпечення у цих регіонах. Важливо підкреслити, що держава не мала досвіду адміністрування соціальних послуг в умовах довготривалого воєнного конфлікту [3, с. 17]. Виконання державних гарантій з пенсійного забезпечення громадян взагалі, а особливо у воєнних умовах, здебільшого залежить від правового та інституціонального забезпечення. Оскільки адміністрування функцій Фонду в зоні безпосередніх боєзіткнень зазнало суттєвого дестабілізуючого впливу, було запроваджено низку нормативно-правових актів, що забезпечило переформатування як організації роботи пенсійної служби, так і систему відносин учасників пенсійної системи щодо реалізації прав на пенсійне забезпечення на період АТО, що в узагальненому вигляді наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Нормативно-правове переформатування пенсійного забезпечення в умовах антитерористичної операції

Категорія	Прояв через пенсійне забезпечення
Стан АТО [3]	Закріплення статусу проведення військових дій
Платіжна система [4]	Припинення фінансових операцій
Статус території [5]	Закріплення статусу непідконтрольних владі територій та населених пунктів на лінії зіткнення
Гарантії виплати пенсії [6; 7]	Припинення державних гарантій на непідконтрольній владі території
Функціонування органів виконавчої влади [8]	Припинення здійснення функцій органами державної влади на непідконтрольній території та вимога щодо їх перереєстрації на підконтрольній території
Отримувачі пенсій [9]	Вимога щодо необхідності набуття статусу переселенця та його закріплення за відповідною адміністративною територією шляхом реєстрації в органах соціального захисту населення
Умови виплати пенсії [9; 10]	Вимога щодо необхідності набуття статусу переселенця та закріплення за відповідною адміністративною територією шляхом реєстрації в органах соціального захисту населення, факту знаходження на підконтрольній території
Засіб виплати	Закріплення права щодо виплати пенсій за установами банків та іншими структурами

Джерела: нормативні документи, авторські визначення

Варто зазначити, що унормування перелічених в таблиці 1 кроків, зокрема припинення фінансових операцій та закріплення спеціального статусу населених пунктів було спричинено втратою контролю влади над частиною територій Донецької та Луганської областей. При цьому, частина території була віднесена до статусу такої, що розташована безпосередньо на лінії зіткнення [5]. Саме означена обставина зумовила суттєві зміни в системі пенсійного забезпечення організаційного характеру.

Прийняті впродовж розгорнення АТО нормативно-правові документи передбачали також припинення діяльності органів влади на непідконтрольній території і перенесення їх діяльності на контрольовану владою територію, а також запровадження особливого порядку набуття права на отримання соціальних виплат громадянами, що мешкають на непідконтрольній території [8]. Варто підкреслити, що означені правові зміни дозволили, насамперед, забезпечити безпечні умови адміністрування процесу нарахування і виплати пенсій. Означене свідчить про створення умов для збереження майна, грошових коштів, а також життя працівників органів Фонду і структур, що забезпечують доставку і виплату пенсій, а саме головне - пенсіонерів. Кількість пенсіонерів, що впродовж проведення АТО

звернулись до органів Фонду Донецької області за поновленням пенсійної виплати загалом становила понад 520,0 тисяч. Практика адміністрування звернень означеної категорії пенсіонерів окреслила наявні проблеми недосконалості правової бази, що регулює набуття статусу переселенця. Як правило при використанні терміну вимушено переселеної особи не в повній мірі уявляється змістовне наповнення означеного поняття, Потребує уваги недостатня визначеність інших положень, зокрема порядку оформлення і термінів дії довідки переселенця, а також внесення численних змін у означені норми, що потребує врахування та вирішення.

Варто зазначити, що поряд з категорією вимушено переселених осіб, які мали змінити місце проживання у зв'язку із втратою контролю над територією для поновлення права на державні гарантії, наявна особлива категорія пенсіонерів, яка в силу об'єктивних обставин (хвороба, надпохилий вік, відсутність родичів тощо) не мала змоги покинути непідконтрольну територію та реалізувати конституційні права на отримання пенсійних виплат. В умовах відсутності будь-якої державної програми переселення, спрямованої на охоплення найбільш вразливих перств населення громадян, вони продовжують залишатись на непідконтрольній території без засобів існування, гарантованих Конституцією України. Означене зумовлює поряд із визначенням поняття вимушено переселених осіб зазначити доцільність запровадження категорії вимушено залишаючихся на непідконтрольній території пенсіонерів, які на нашу думку можуть уявлятися в якості громадян, які не мали змоги самостійно виїхати за межі неконтрольованої території та вимушені перебувати на території, де органи державної влади не виконують свої повноваження. Для означеної категорії пенсіонерів поновлення права на отримання пенсійної виплати є проблемним, що потребує врахування та вирішення (таблиця 2).

Таблиця 2

Реалізація права на пенсійне забезпечення в умовах проведення АТО

Дотримання прав на пенсійне забезпечення	Не дотримання прав на пенсійне забезпечення
Виплата пенсій вимушено переселеним громадянам на підконтрольній території	Не виплата пенсій особам, що вимушено залишаються на непідконтрольній території
	Відсутність статусу документів з непідконтрольної території
	Відсутність документообміну між підконтрольною та непідконтрольною територією
	Відсутність змістовного визначення поняття тимчасово переміщених
	Відсутність змістовного визначення поняття вимушено залишаючийся на непідконтрольній території.

Джерело: авторські визначення

Одним з основних чинників ефективного адміністрування пенсійного страхування можна назвати документальне забезпечення. Набуття частини території Донецької та Луганської областей статусу непідконтрольної території робить використання документів для призначення або перерахунку пенсії з цієї території неможливим. Відсутність документального обміну з непідконтрольною територією суттєво звужує права людини на пенсійне забезпечення, що потребує врахування і вирішення.

Особливу увагу в існуючих умовах привертає питання функціонування на непідконтрольній території страхувальників (підприємств) та можливості виконання ними обов'язків з пенсійного страхування. Адже фактично виробничі підприємства здебільшого продовжують знаходитись і працювати на непідконтрольній території. Певна частина підприємств здійснила перереєстрацію на підконтрольній території за новою юридичною адресою без перенесення виробничої частини. В таких умовах страхувальникам надано право на забезпечення участі працівників у пенсійному страхуванні та формуванні для цього страхового стажу відповідно до законодавства [11]. Створенню більш сприятливих умов для означених страхувальників сприятиме повний перехід на безпаперові технології роботи та максимальне застосування дистанційних форм організації роботи.

Висновки: Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що концепція пенсійної системи в умовах політичної та військової нестабільності не реалізувала в повній мірі закладений в ній потенціал і потребує удосконалення. З метою вирішення перелічених у статті проблемних питань функціонування пенсійної системи в контексті стратегічних векторів національного розвитку, на нашу думку, необхідно:

1. Розробити засоби реалізації конституційних прав громадян на пенсійне забезпечення в умовах ведення військових дій.

2. Уточнити концептуальний зміст категорії вимушено переселеної особи та вимушено залишаючоїся на непідконтрольній території з огляду на їх соціальний статус.

3. Розробити механізм документального обміну з питань пенсійного забезпечення з тимчасово непідконтрольними територіями з метою реалізації конституційних прав громадян.

Запровадження перелічених заходів дозволить упорядкувати адміністрування пенсійної системи в умовах військової нестабільності, забезпечить реалізацію конституційних прав громадян на пенсійне забезпечення та підвищить довіру до пенсійної системи з боку пенсіонерів та інших громадян.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є вирішення проблем формування цілісної концепції пенсійної системи та гармонізації її функціонування в суспільному середовищі.

Література:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Закон України від 09.07.2003 № 1058. [Електронний ресурс] - Режим доступу <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058>>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року "Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України" Указ Президента України від 14 квітня 2014 року № 405/2014
3. Відродження Донбасу: пріоритетні шляхи державної політики // Вісник Пенсійного фонду України. – 2015. - № 7(157). – С. 11-20.
3. Про призупинення здійснення фінансових операцій. Постанова правління Національного Банку України від 06.08.2014 р. № 466. [Електронний ресурс] - Режим доступу <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/466>>
4. Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких органи державної тимчасово не здійснюють свої повноваження, та переліку населених пунктів, що розташовані владі на лінії зіткнення. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2014 р. № 1085-р [Електронний ресурс] - Режим доступу <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1085>>
5. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб Закон України 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. [Електронний ресурс] - Режим доступу <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1706>>
6. Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам. Постанова Кабінету Міністрів України від 5.11.2014 № 637. [Електронний ресурс] - Режим доступу <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/637>>
7. Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей. Постанова Кабінету Міністрів України від 7.11.2014 № 595 [Електронний ресурс] - Режим доступу <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/595>>
8. Про облік внутрішньо переміщених осіб. Постанова Кабінету Міністрів України від 1.10.2014 р. № 509. [Електронний ресурс] - Режим доступу <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/509>>
9. Деякі питання оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 р. № 79 [Електронний ресурс] - Режим доступу <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/79>>
10. Про здійснення повноважень з обслуговування страхувальників. Постанова правління Пенсійного фонду України від 12.05.2015 № 9-1. [Електронний ресурс] - Режим доступу <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/509>>

Kalambet S.V.

Doctor of Economics, Professor

Brezhnyeva-Yermolenko O.V.

Candidate of Economic Sciences (Ph.D.), Associate Professor

Blyznyuk K.A.

Master's student

Dneprodzerzhinsk State Technical University, Ukraine

THE NECESSITY OF STRENGTHENING THE SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE FINANCIAL SECTOR UKRAINE

Was accented the attention at the problems of social liability of financial relations causing the need for public social responsibility of financial intermediaries in order to achieve sustainable development of the financial system. Was proved the necessity of strengthening the social responsibility of the financial sector due to the aggravation of the financial and economic relations, further social polarization and destabilization negative impact on the financial system public distrust financial institutions. Was determined that the obstacle to the development of social responsibility of the financial sector is the low quality of the environment of the social responsibility which is formed by the state especially in the legislative, financial and economic relations. Was considered the nature of social responsibility, were separated subjects and objects of social responsibility and their place in the system of human values and society as a whole. Were detected the factors that contribute to the need for social responsibility implementation in practice of functioning of the financial sector. Was investigated logical connection between the concepts of "social responsibility of the financial sector" and "institutional trust". Were justified the basic directions of research of social responsibility the financial sector the regular assessment of which give an idea of the standards of social responsibility of financial institutions.

Keywords: social responsibility; financial sector; financial institutions; institutional trust

Introduction. In conditions of deepening political and economic crisis in Ukraine is actualized the need for the formation and development of social responsibility of the financial sector, namely in banks, non-bank financial institutions and financial intermediaries. The reluctance of some and the unwillingness of others in critical situations to provide benefits socially significant interests and objectives, away from narrow group, corporate, temporary priorities leads to a rapid accumulation of the protest potential in society, increasing social tension and conflicts.

Today the issue of increasing social responsibility of the financial sector is one of the priorities of the state. The function of the state which is in the contribution the establishment of the financial sector of the economy is implemented ineffectively and does not providing the forming a favorable institutional and economic environment, which determines the rules of the functioning financial system. The country was not yet formed a clear references which are recognized in society by which the financial sector of the economy should be guided and making it activities and engaging in financial and economic relations with the public and authorities.

The need to strengthen the social responsibility of the financial sector of the economy is stipulated by objective reasons among which sharpening of financial and economic relations, further social polarization and destabilization, negative impact on the financial system public distrust unto financial institutions. Therefore, the issue of the formation and increasing the social responsibility of the financial sector today need further improvement.

Research theoretical literature. The problem of increased social responsibility is very relevant in the modern conditions. Currently this problem in Ukraine is been engaged in by the wide range of scholars including such leading scientists as V. Geyets, A. Grishnova, L. Hrytsyna, I. Kolmakov, A. Kolot, A. Kondyrina, V. Marchenko, S. Miller, P. Orlov, V. Osetskyy, A. Sadyekov, A. Stepanov, I. Tsaryk, A. Chukhno. Despite the significant amount of research issues of corporate social responsibility remains unexplored the question of enhance the role of social responsibility in the functioning of the financial sector of the economy what demonstrates the expediency of further development of its theoretical and practical foundations.

The aim of the article is to study the theoretical and methodological features of formation and development of the social responsibility of financial sector of the economy as a factor in reconciling the interests of the financial market in the socialization process of the modern economy.

Research results. The gradual expansion of the scope financial sector is being obvious today and slight narrowing of the real economy. If at the beginning of the twentieth century the

financial sector largely was associated with a banking sector that served for a large industrial corporations, for the first decade of the XXI century there is a tendency to identify the financial sector with all financial institutions (banks, insurance companies, pension funds, ICI, investment funds, etc.) engaged in innovative funding in the real economy.

The main priority of the financial world this is the individualization of profit is distributed through an extensive system of financial intermediation to all non-financial sector of social interaction. On the one hand it is quite clear process associated with objective pervasive nature of finance. On the other hand it is extremely negative impact that eliminates the ability of non-financial world use their own criteria and behavior models. One of the best examples of these trends this is a blind faith of the borrowers into their own credit capacity and financial stability of banks which have been inspired by financial and credit institutions during the boom in consumer lending. In Ukraine the result of such negligence were being on the one hand unprincipled unlimited by any moral and ethical principles and professional activities of collection companies, on the other hand, millions of deceived depositors and a social conflict. Therefore it should be stressed that the criterion for positive evolution of the financial sector would be, above all, the principle of social responsibility.

In conditions of becoming of market economy in Ukraine the relations of financial sector and the state have to be improved. Establishment of a strategic alliance between the state and the financial sector opens up new opportunities for the development of society. An obstacle for the development of social responsibility of the financial sector are firstly a deep contradiction of inconsistency average educational level of financial intermediaries unto trends of accelerated professional progress and secondly the low quality of the ambient of the social responsibility which is formed by the state, especially in the legislative, financial and economic relations. Financial intermediaries are interested in perspectives of realisation mechanisms of public-private partnerships and market development of knowledge in the innovation sphere and the collaboration with the state in the implementation of joint projects in high technology industries, as well as joint management of competitiveness of tech products. The reason for these problems is the lack of effective tools of targeting on the objects of management which are able to change a situation in the right direction.

Without proper image of socially responsible behavior difficult to get the mutually beneficial investments and build long-term policy cooperation as at the level the industry and so in the system of interaction which are "state - the financial sector - society". Well-being in the middle of the state, competitiveness of the state became directly depend on the scale of corporate social responsibility, the system of which must be created on the base of the interaction between the financial sector and the government and try to practice [1, p. 102].

Social Responsibility this is a complex social phenomenon the comprehensive characteristic of whose stipulates investigation its nature, the isolation of subjects, objects, individual components (species), the place in system of human values and society as a whole. There are various interpretation of the essence of social responsibility [2, p. 39; 3, pp. 168-170]. The subject of social responsibility can act as an individual so and companies, organizations, groups, various social groups, states, nations, humanity as a whole as the aggregate object of social activities and social responsibility. As subjects of responsibility in almost all interpretations appear and business which systematically is interacting with the society, and the corporation and the manager directly deciding [4, p. 23]. The objects of social responsibility there are "variety social communities, structures and processes on which are directed to socially responsible actions on the part of business, namely institutions that represent it" [2, p. 55-56].

Today, however, the definition of social responsibility is not being determined finally. Economists are focusing on the study of the social responsibility of employers, political scientists are focused on the social responsibility of the state and so on. It should be noted that often the definition of social responsibility is based on a broad interpretation of the category of "social", equating it with the public. In this respect, sociality of the person of any social group the community is seen as its multifaceted relationship with society [5, p. 30]. According to A.

Andryushchenko from a sociological point of view "social" should be seen in the narrow, purely sociological aspect, as a characteristic of relationships what consist between the social actors which have different status positions in the social hierarchy. In this aspect "the social" reflects specificity interaction various status of the social subjects who have different social positions, status and have the different access to social resources, are taking various part in management, resulting are vary of sources and size the of income, by the structure of personal consumption, by the level and quality of life [6, p. 133-135]. This methodological approach makes it possible to consider social responsibility as the difficult systemic phenomenon that opens the essence of social actors as representatives of a particular social group, stratum, measure of adoption, interiorisation by last socially important values of society. Naturally that in the interpretation of the category of social responsibility have to come from the essence of the origin concept namely it is "responsibility." As a philosophical category, responsibility reflects objective, historically-specific nature of the relationship between the personality, communities, the social groups in terms of conscious fulfillment of mutual demands, obligations, that put unto them.

The growing importance of social responsibility, identification it as a universal factor that ensures the integrity of the social system, allows us to formulate and prove the law of increasing social responsibility [7, p. 120]. The content of the law is the shift of the historical need into requirement for each party to social relations freely choose the best option behavior and the action in the interest of the progressive development of society. The law manifests itself in two related forms: into the form of improving objective responsible connections that permeate all structural components (subsystems) society, the creation and regulation of which is the main task of social management; in the form of conversion social responsibility from an external determinant of behavior and acting in the internal incentive component of the psychological structure of personality, transformation of social responsibility in the requisite of every member of society. But when it comes to social responsibility the priority should be given to socially significant interests of the public before the group, class, personal.

That is what allows you to reach consensus and ensure social stability of society, its steady development that meets the needs of present and future generations to ensure meet their own needs. However, for this mechanism acted have to be created not only objective conditions and to form a legal social state, democratic society, but also align subjective factors - namely to form into the social actors, into the representatives of government, employers and civil society social guidelines to act socially responsible [8, p. 24]. In this connection there is urgent task to ensure the formation of social responsibility as a personal quality of social entity. Only in this case will work social responsibility mechanism, not orders, not laws can not create internal motivation of socially responsible behavior.

Social responsibility is systemic, the social quality of the individual that determines the characteristics and consciousness, and activity. Social responsibility is not only understanding and adoption socially significant interests of public, but also the willingness, ability does not make loss of society by its activity, take into account the interests of others, do not cause them harm. People need to anticipate the consequences of their activities and adjust their behavior not only based on their needs and interests, but also based on the requirements of society, because in human objectively arises responsible for their behavior and activities. The system of social responsibility is a way to form individual needs by adjusting the process in the public interest and in the interests of each individual.

In such a situation to the forefront the problem of increasing social responsibility of all actors of the financial sector. The financial system of Ukraine has no single concept of social responsibility and it is defined as legal responsibility, which is applied to offenders (individuals and entities) provided by the legislation of sanctions which are imposed in forced order by the state. In Ukraine, the social liability of financial relations remains on fairly low degree, but recently are activated the companies the management of whose understands the impact of this factor on their reputation and economic status. Today is not sufficiently only to engage in charity to create a

positive image but the companies of financial sector must comply to social rights and to interests of workers.

Social responsibility currently remains completely voluntary aspect of activity to which are involved mainly the subjects of business, trade unions, non-governmental organizations active in the field of human rights protection. The social responsibility is as certain level of response on social problems, as evidenced by the experience generates positive effects for businesses, the state, society, because the implementation of social programs and achieving social effect is no less important aspect than the payment of taxes and deduction to the budget [9, p. 151].

At the national level all subjects of the financial sector (government, enterprises, citizens) depend on the financial market and are trying to become its active participants and financial institutions are pushing them to do so, generating new products, services and so on. This is evident in the growth of deposit and loan portfolios of banks, insurance premiums, contributions to private pension and investment funds and others. As a result, the available funds, which potentially have to act as investment resource are removed from the real sector and settle for a while in the accounts of financial institutions tasks of which is their accumulation growth and further transformation into real investment. In the result arises a public need for the development of social responsibility of financial intermediaries aimed at achieving interaction of financial relations, which contributes to the sustainable development of the financial system. So on the forefront enters the level of social responsibility of financial intermediaries, namely, how it is more developed, those the faster is created the present investment resource.

For such economic systems as domestic, the process of transformation takes place with a significant time lag - due to imperfections in the functioning of the institutional environment, the undeveloped stock market, a limited amount of "long money" available to financial institutions and the formation of their fair value and others. This is reflecting in the low growth rate of credit to the economy and the removal of investment resources from the real economy in ratio to the growth of the financial sector assets. Moreover, only a dominance of the banking sector of in the structure of the domestic financial system suggests its lower efficiency, because insurance companies and private pension funds have the ability to accumulate additional volumes of long-term financial resources to invest in the domestic market.

Slight sizes insurance markets and the private pension funds are as one of the main obstacles to the development of Ukraine's financial system because in the developed economic systems the demand for these institutional investors is an essential component of effective functioning and development of the stock market [10, p. 31].

An efficiently acting financial intermediaries (banks, insurance companies, pension funds, investment funds, credit unions, leasing companies) that make up the institutional background of the financial sector, are accumulating savings of economic subjects, and reducing investment risk are ensuring the transformation of financial resources within the financial system.

Thus the financial sector plays a decisive role in resolving the financial problems of economic growth, helping to create a more perfect and adapted to the economic situation of forms of financial resources and their efficient redistribution in accordance with national economic interests, and the level its development determines the nature of economic growth.

The need for social responsibility implementation into the practice of functioning of the financial sector of economy is stipulated in particular by row of factors: 1) the financial and by the economic weakness of substantial proportion of the financial institutions in Ukraine; 2) the legal nihilism and by the deformation of legal consciousness when primarily dominated by the desire to avoid the law what partly is explained due to instability and the selective application of the law in Ukraine; 3) terminology (regulatory) uncertainty, which stipulate a elementary incomprehension by the subjects of the main objectives and mechanisms of realisation of the strategies of social responsibility in the financial system.

Social responsibility of financial sector is an essential element of any economic system and special informal norm in society that reflects the relationship people in all manifestations of activity [11, p.11] including the financial activity since any financial transaction is based exactly on it.

Transparency of financial relations is extremely significant to ensuring institutional confidence to them by their active and potential participants. Likewise unto financial culture of the society she slowly accumulates during reproduction and can be lost simultaneously through bad transformations in the system of menage. In this case arises logical connection between the concepts of "social responsibility of financial sector" and "institutional trust" it is a confidence in the financial institutions which play a key role in the formation and development of the financial system of the state.

The current state of the financial sector and the economy of Ukraine has become hostage of the loss of the people confidence in financial institutions after the certificate privatization, destruction of the financial pyramids, built by the trust companies and insurance companies in the mid-1990s, and the collapse of banks in the various years of Ukraine's independence. Contrary to the argument of many economists including Western, who helped carry out reforms in Central and Eastern Europe, the formation of behavioral standards which provide the operation of commitments that cause the institutional trust can not automatically lead to a general liberalization of relations in financial sector (eg with the emergence of new financial institutions, permission the sale and purchase of foreign currency, the appearance of financial instruments and transforming them onto the object of buying-sale). As the O. Yaremenko and T. Rozit are emphasizing, "... financial markets are spawned a unified model of social behavior are aimed at the maximum identification of the person and network system. Social project " the middle management" demonstrates the prevailing tendencies of socialization entity with the minimum liability and with the limited professional challenges..." [12, p. 155].

Thus, the study showed that social responsibility and the institutional trust as informal (traditional) financial sector of the economy standards are the complicated phenomenas, which acquire the different forms. Informal (traditional) norms have more important than formal. Ukraine is at the stage when not yet formed a clear "rules of the game" [13, p. 63].

The main criterion of the success of reforms in improving the social responsibility of the financial sector of economy and simultaneously the condition their future realization is a change the behavior of leading financial subjects [14]. The reforms have a chance of success only if they can approach the behavior of financial institutions and consumers of financial services to the standards of social responsibility [15; 16].

In this connection, the analysis of changes occurring at the level of social responsibility of the financial sector is crucial and must be carried out on a regular basis in the following areas: 1) determination the structure of the social responsibility of financial sector of the economy (the aggregated size of social responsibility of financial sector, its sectoral composition, the availability of financial services that meet customer needs). Assessment of structure of the social responsibility of financial sector should be carried out in the context of defining the role of each institutional subject of sector, including banks, insurance companies, pension funds, investment funds, etc., and the specific of functioning financial markets (money, foreign exchange, capital); 2) clarifying the width (breadth) of social responsibility of the financial system. Evaluation of the breadth of social responsibility of financial sector combines the identification of social responsibility of existing financial institutions, the markets of financial instruments and a range of affordable financial products and services; 3) search of the degree of the concentration of social responsibility in the financial sector. Defined as the degree of influence social responsibility on activity of subjects of the financial sector.

Conclusion. Imperfection of structure of the financial sector on the one hand reflects insufficient level of economic development of the country and from the other is related to the inappropriate level of social responsibility of financial market actors. Modern structure of relationships in the financial sector of the economy ensures the implementation of the natural desire for maximum individualization of profits and blur and disregard social responsibility. Each financial subject forms its own system of getting of maximum profit and the departure from liability because development of the financial sector depends and determined and sustained by a factor of the formation of social responsibility of financial intermediaries with its clearly defined principles

which is aimed on the satisfaction of the interests of all subjects of financial relations. Today the state should be focused on improving key areas of social responsibility of the financial sector of the economy such as the reasoning of strategic goals of social policy in the financial sector and the development of a flexible mechanism of implementing social development of the country, which will take into account the peculiarities of the national financial market.

The next step in the study of the social responsibility of financial sector is the development and implementation of the main components of social responsibility into the practice of the operation and interaction of financial intermediaries.

References:

1. Paskhaver O.J., Verkhovodova L.T. and Aheieva K.M. (2007), Velykyj ukrains'kyj kapital: vzaiemovidnosyny z vladoiu i suspil'stvom [Large Ukrainian capital: the relationship of government and society], Tsentr ekonomichnoho rozvytku, Dukh i litera, Kyiv, Ukraine.
2. Kolot A.M. and Hrishnova O.A. (2012), Sotsial'na vidpovidal'nist': teoriia i praktyka rozvytku: monohrafiia [Social responsibility: theory and practice of development], KNEU, Kyiv, Ukraine.
3. Valitov Sh.M. and Mal'gin V.A. (2009), Vzaimodejstvie vlasti i biznesa: sushhnost', novye formy i tendencii, social'naja otvetstvennost' [The interaction between business and government: the essence of new patterns and trends, social responsibility], ZAO «Izdatel'stvo «Jekonomika», Moscow, Russia.
4. Blahov Yu.E. (2010), Korporatyvnaia sotsyal'naia otvetstvennost': evoliutsyia kontseptsyy [Corporate social responsibility: the evolution of the concept], Vysshaia shkola menedzhmenta, St. Petersburg, Russia.
5. Smyrnov H.L. (1968), Democracy, freedom and responsibility of the individual [Demokratyia, svoboda y otvetstvennost' lychnosty], Polytyzdat, Moscow, Russia.
6. Andriuschenko A.I. and Riabets' I.M. (2009), "Social responsibility: theoretical aspects of analysis", Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu im. V. N. Karazina, vol. 23, pp. 133-135.
7. Shybko O.I. (2009), "Social principles, laws and rules of the system of social responsibility", Skhid, vol. 4(95), pp. 117-121.
8. Brezhnueva-Yermolenko O.V. and Vaschenko D.V. (2015), "Financial relations of business social partnership: theoretical view", Economics, management, law: problems and prospects: Collection of scientific articles, Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, Vol. 2, pp. 22-25.
9. Sirenko N.M. and Lunkina T.I. (2014) Sotsial'na vidpovidal'nist' u formuvannia ekonomichnoi bezpeky aharnoho sektora ekonomiky [Social responsibility in shaping economic security of agricultural sector], Vol. 1, FOP Drobiazko S.I., Dnipropetrovs'k, Ukraine.
10. Liutyj O.I. and Moroz P.A. (2014) "Contradictions financialisation processes and their impact on economic growth in Ukraine", Ekonomika Ukrainy, vol. 4, pp. 29-39.
11. Malyj I.I. (2009) "Institute of credibility and competitiveness of the national economy", Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky, vol. 19, pp. 10-16.
12. Jarjomenko O.L. and Rozit T.V. (2009), "Institutional characteristics of financial globalization", Nauchnye trudy DonNTU, vol. 37-1, pp. 153-157.
13. Kovalenko Yu.M. (2011), "Informal rules of the financial sector: economic mentality and institutional trust", Ekonomichna teoriia, vol. 2, pp. 58-68.
14. Brezhnueva-Yermolenko O.V. (2015), "Social Investments as a Tool for Increasing the Social Capital of the Company", International Letters of Social and Humanistic Sciences, SciPress Ltd., Switzerland, Vol. 58, pp. 58-67.
15. Financial sector assessment: a handbook. The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. The International Monetary Fund [Online], available at: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fsa/eng/pdf>.
16. Levine R. (2002) "Bank-Based or Market-Based Financial Systems: Which is Better?", Journal of financial intermediation., vol. 11, pp. 1-30.

Kantaeva O.V.

d.e.s., professor of department of account, analysis and audit

Institute of economy and management

FGAOY VO «Crimean federal university the name of V.I. Vernadskogo»

Kozhukhova N.N.

Senior Lecturer of the Department of Managements

Branch of Lomonosov Moscow State University, Sevastopol

FORMING AND DEVELOPMENT OF FINANCIAL MECHANISM OF INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISE

Кантаева О.В.

д.э.н., профессор кафедры учета, анализа и аудита

Институт экономики и управления

ФГАОУ ВО «Крымский федеральный университет им. В.И. Вернадского»

Кожухова Н.Н.

старший преподаватель кафедры управления

Филиал МГУ им. М.В. Ломоносова, г. Севастополь

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Substantive provisions are set forth about the necessity of perfection of bases of financial mechanism of innovative activity, the new conceptual going is worked out near strategy of forming of financial mechanism as a basic instrument of financial politics of the state

Keywords: *financial mechanism, financial instrument, innovative activity, financial leverage, external financial mechanism, internal financial mechanism*

Сформулированы основные положения о необходимости совершенствования теоретико-методологических основ финансового механизма инновационной деятельности, разработаны новые концептуальные подходы к стратегии формирования финансового механизма как основного инструмента финансовой политики государства

Ключевые слова: *финансовый механизм, финансовый инструмент, инновационная деятельность, финансовый рычаг, внешний финансовый механизм, внутренний финансовый механизм.*

Актуальность темы исследования. В условиях активной трансформации мировой и национальной экономик инновационная деятельность становится наиболее эффективной формой интенсификации воспроизводственных процессов. Она в значительной степени предопределяет темпы экономического роста, степень конкурентоспособности экономики и страны в целом, а также уровень благосостояния ее граждан.

Требуется скорейший переход от всемерного использования экономического эффекта крупномасштабного производства к целенаправленной инновационной стратегии, предполагающей активное технологическое освоение научных открытий, результатов исследований и разработок, использование новых видов сырья, полуфабрикатов, а также выбор оптимальных форм организации, управления и финансирования производства.

Реализация указанного направления во многом зависит от способности мобилизовать имеющиеся в стране ресурсы и потенциал для активизации инновационной деятельности субъектов общественного воспроизводства.

В инновационной деятельности остается нерешенной проблема ее механизма во всех сферах, в том числе в сфере производства и обращения. Необходима разработка поэтапного продвижения инноваций от их замысла до производства на предприятиях и реализации на рынке на этой основе конкурентоспособного продукта, содержащего высокую долю добавочной стоимости.

Одним из существенных условий для достижения намеченной цели является формирование и развитие финансового механизма как основного инструмента финансовой политики любого государства. Данный механизм, с одной стороны, должен в императивном порядке предопределять необходимость данной деятельности, а с другой - создавать хозяйствующим субъектам финансовые возможности для инновационного развития. Только в этом случае воздействие финансового механизма на процесс инновационной деятельности будет наиболее эффективным.

В российской практике формирование указанного финансового механизма происходило стихийно, в условиях перехода от плановой экономики к рыночной, поэтому данный механизм не удовлетворяет реальным потребностям современной экономики и не отвечает современным требованиям. В связи с этим с особой остротой встает проблема теоретического осмысления и принятия стратегических решений по вопросам системного формирования и регулирования финансового механизма инновационной деятельности, а также по определению обоснованных пропорций между государственными и рыночными регуляторами этого механизма.

Степень разработанности проблемы. Фундаментальные исследования, направленные на рассмотрение экономического содержания и сущности инноваций и инновационной деятельности, были проведены отечественными учеными, среди которых - Ю.П. Анискин, А.И. Анчишкин, И.А. Баев, И.С. Барютин, А.С. Бляхман, С. Ю. Глазьев, Б.И. Громека, А.А. Дынкин, С.В. Ермасов, Д.И. Кокурин, Н. И.Кондратьев, А. А. Кутейников, В. И. Кушлин, А.И. Пригожин, Л.Ф. Шайбакова, В.Э Шугуров, Ю.В. Яковец и зарубежными учеными - Й. Шумретером, JL Водачек, О. Водачковой, Р. Джонстоном, В. Кингстонном, Г. Меншем, Н. Мончевым, Ф. Никсоном, К. Опенлендером, Б. Санто, Д. Сахалом, Б. Твиссом, К. Фримером, А. Харманом и другими.

В свою очередь, проблемы формирования и функционирования финансового механизма исследовались Д.А. Алларвердяном, А.М. Бабич, И.Т. Балабановым, С. В. Большаковым, Т.А. Дробозиной, Е.П. Заяц, В.П. Иваницким, А.Ю. Казаком, П.С. Никольским, Л.Н. Павловой, В.И. Самарухой, В.М. Родионовой, М.В. Романовским, С.В. Савельевым, В.К. Сенчаговым, Дж. Ван Хоном.

Изучением теории и практики создания системы финансирования инновационной деятельности занимались С.В. Волдайцев, Д.И. Кокурин, О.В.Кузнецова, О.В. Мотовилов, И.В. Скоблякова, И.С. Прохорова.

Высоко оценивая результаты, полученные данными исследователями, необходимо отметить, что, несмотря на бесспорную актуальность задачи формирования и совершенствования финансового механизма инновационной деятельности, данная область знаний представляет собой не до конца исследованную сторону экономических отношений в нашей стране. Имеющиеся разработки посвящены, как правило, отдельным элементам финансового механизма инновационной деятельности, например, вопросам кредитования, бюджетного финансирования, инвестирования, регулирования рынка инноваций. В то время как вопросы комплексного формирования и функционирования финансового механизма инновационной деятельности, учитывающего отраслевую специфику и особенности самой инновационной деятельности как процесса, пока недостаточно изучены.

Целью написания статьи является развитие теоретико-методологических основ финансового механизма инновационной деятельности, призванного оптимизировать финансовые потоки в системе «государство - институциональная сфера - отрасль - предприятие», и разработка на этой основе новых концептуальных подходов к стратегии формирования финансового механизма, обеспечивающего процесс активизации инновационной деятельности.

Достижение поставленной цели предполагает решение следующих основных задач:

- 1) обобщить теорию и практику формирования финансового механизма инновационной деятельности;
- 2) провести анализ состояния и показать специфику финансового механизма инновационной деятельности;
- 3) выявить основные тенденции развития финансового механизма инновационной деятельности;
- 4) определить стратегию дальнейшего формирования и развития финансового механизма инновационной деятельности;
- 5) сформулировать рекомендации и обосновать эффективность поэтапного применения отдельных методов финансового механизма с их последующим взаимодействием в процессе промышленного освоения инноваций.

Объектом исследования является инновационная деятельность промышленных предприятий и организаций на примере предприятий пищевой промышленности.

Предметом исследования выступают стратегия и тактика формирования финансового механизма инновационной деятельности на предприятиях промышленности.

Теоретическую и методологическую основу работы составили труды ведущих отечественных и зарубежных ученых по вопросам формирования и совершенствования финансового механизма, а также содержания и сущности инноваций и инновационной

деятельности. Методика исследования основана на использовании диалектической логики и системного подхода. В процессе работы применялись общенаучные методы и приемы: моделирование, анализ и синтез, индукция и дедукция, аналогия, конкретизация, группировка, сравнение и прогнозирование.

Информационную базу исследования составляют законодательные и другие нормативные акты, данные Госкомстата России, материалы государственных органов власти, российские и зарубежные опубликованные и депонированные результаты научных исследований, соответствующие методические материалы, публикации в специализированной периодической печати, материалы научно-практических конференций, семинаров.

Изложение основного материала исследования.

Уровень инновационной активности субъектов общественного воспроизводства является стержневым фактором, в значительной степени предопределяющим качество и темпы экономического роста, уровень конкурентоспособности страны и благосостояния ее граждан. Данное обстоятельство обуславливает императив целенаправленной комплексной инновационной деятельности экономических субъектов, в связи с чем необходима разработка поэтапного продвижения инноваций от их замысла до производства на предприятиях и реализации на рынке на этой основе конкурентоспособного продукта, содержащего высокую долю добавочной стоимости. При этом под инновационной деятельностью понимается воспроизводственный процесс, в результате которого посредством комплексного использования лежащих в его основе инноваций, вложение капитала приносит новую повышенную добавочную стоимость и начинает действовать мультиплицирующий эффект инновационной деятельности. Именно способность вложений приносить новую повышенную добавочную стоимость и наличие мультиплицирующего эффекта является, по нашему мнению, важнейшими сущностными характеристиками инновационной деятельности.

В ходе реализации инновационной деятельности появляется объективно обусловленная потребность организации и регулирования совокупности финансовых отношений, возникающих между всеми участниками инновационного процесса. Это обстоятельство предопределяет необходимость формирования и развития финансового механизма инновационной деятельности.

Под финансовым механизмом инновационной деятельности авторы статьи понимают определенный способ регулирования системы финансовых отношений, воздействия на процесс формирования, распределения и перераспределения фондов денежных средств и движения стоимости в целях формирования необходимых ресурсов для осуществления воспроизводственного процесса, приносящего повышенную долю добавочной стоимости.

Анализ тенденций и проблем процесса осуществления инновационной деятельности промышленными предприятиями показал, что роль инновационной деятельности в воспроизводственном процессе неуклонно возрастает. Однако темы роста инновационной деятельности в России недостаточны и отстают от общемирового уровня. Так, количество инновационно-активных предприятий в пищевой промышленности не превышает 10% от общего числа предприятий отрасли. При этом доля продукции, обладающей новой потребительской стоимостью, в среднем не превышает 8% от общего объема продукции, выпускаемой данными предприятиями. Кроме того, качественные показатели инновационной деятельности отечественных предприятий тоже не высоки. Основное внимание уделяется приобретению новых машин и оборудования, в то время как проведение исследований и разработок не получило широкого распространения. Таким образом, имеющийся уровень осуществления инновационной деятельности не способствует увеличению добавочной стоимости и не способствует экономическому росту [12].

В ходе проведенного исследования было установлено, что существует противоречие между имеющимися денежными ресурсами и финансовыми потребностями, вытекающими из необходимости осуществления инновационно-ориентированного процесса

промышленного производства. Присутствует крайне выраженная ограниченность источников финансирования инновационной деятельности. Основным источником являются собственные средства предприятий. На наш взгляд, говоря о потенциале использования собственных средств предприятия для реализации инновационной деятельности, необходимо обращать внимание на следующий момент. Посредством организации финансового механизма инновационной деятельности должны быть созданы предпосылки для наиболее полного и эффективного использования собственных средств предприятий и организаций для реализации данной деятельности в собственной хозяйственной практике. Финансовый механизм инновационной деятельности должен формировать финансовые условия для возможности создания собственных дополнительных свободных денежных средств, которые могут быть направлены на финансирование инновационной деятельности. А в случае, если возникнет необходимость в реализации долгосрочных и капиталоемких инновационных программ, предприятия должны располагать набором финансовых методов, инструментов и рычагов, позволяющих им привлекать дополнительные финансовые ресурсы из внешних источников на взаимовыгодных условиях. Таким образом, собственные средства должны быть существенным, но далеко не единственным источником финансирования инновационной деятельности.

Заключение. Финансовый механизм инновационной деятельности должен регулировать совокупность финансовых отношений, опосредующих как вертикальные, так и горизонтальные экономические отношения и хозяйственные связи между субъектами экономики, в качестве которых выступают государство, институциональная сфера и хозяйствующие субъекты. Данные механизмы взаимообусловлены и имеют достаточно сильное влияние друг на друга, поэтому определяют комплексный и системный подход к изучению проблем формирования и развития финансового механизма инновационной деятельности.

Финансовый механизм государства и институциональной сферы определяют операционные возможности для финансового механизма пищевой отрасли и ее предприятий, то есть выступают в качестве границ принятия финансовых решений для хозяйствующих субъектов пищевой промышленности. В свою очередь, финансовый механизм предприятий призван регулировать внутриотраслевые и внутрифирменные финансовые отношения. Каждый инструмент, используемый в финансовом механизме предприятия, отражается на финансовых отношениях отдельной отрасли и наоборот. Кроме того, каждый финансовый инструмент характеризуется целевой направленностью, объектом воздействия, распределяемой суммой, сроком и масштабом действия, риском, доходностью, а также степенью воздействия, определяющей влияние на скорость трансформации финансовых ресурсов, их структуру и направление в процессе движения стоимости. Формируя финансовый механизм, субъект управления оказывает влияние именно на эти параметры, выбирая для решения финансовых проблем или задач тот или иной инструмент.

На основе проведенного анализа процесса функционирования финансового механизма инновационной деятельности нами были выделены его основные проблемы. Существует проблема объективного несоответствия существующего внешнего финансового механизма инновационной деятельности внутреннему. На требования внутреннего финансового механизма, а именно: обеспечение ликвидности, соблюдение ритмичности и синхронизации денежных потоков в процессе промышленного производства в отрасли, внешний механизм отвечает несовершенством рынков финансирования, страхования, кредитования и инвестиций. Кроме того, присутствует несоответствие инструментов финансового механизма (налогообложения, амортизационной политики, процентных ставок, венчурного инвестирования, страхования), объективным потребностям процесса осуществления инновационной деятельности.

Нами была определена и обоснована специфика формирования и развития финансового механизма инновационной деятельности. Так, на уровне внешнего финансового механизма эта специфика вызвана объективными особенностями самой инновационной

деятельности как процесса: наличием временного лага от момента авансирования финансовых средств в инновации до момента получения коммерческой отдачи от них; высокой неопределенностью результатов; отсутствием гарантированного характера возмещения заемных средств. Эти особенности отразятся на выборе конкретных методов и инструментов процесса формирования финансового механизма инновационной деятельности. Спецификой его методов и инструментов будет являться учет повышенной доли риска, длительность срока воздействия и отдаленность получения прироста на вложенный капитал. В свою очередь, специфика внутреннего финансового механизма инновационной деятельности дополнится особенностями финансов той или иной отрасли, что также найдет свое отражение в выбираемых инструментах и методах для построения финансового механизма инновационной деятельности.

Направления дальнейшего развития и совершенствования финансового механизма инновационной деятельности должны исходить из необходимости решения выявленных проблем. Поэтому в первую очередь, на наш взгляд, следует обратить внимание на требование уточнения уровня и направления государственного и рыночного регулирования финансовых отношений, опосредующих каждый этап инновационной деятельности; на этой основе необходимо распределить сферы функционирования внешнего и внутреннего финансовых механизмов, установить оптимальные пропорции между ними и состав их инструментов.

В рамках настройки внешнего финансового механизма инновационной деятельности государство должно определить состав финансовых инструментов, способных влиять на мотивы инновационной деятельности, выполняя стимулирующую функцию в качестве финансового рычага, служащего для реализации экономического воздействия на интересы хозяйствующих субъектов. Далее посредством отбора соответствующих методов государство должно установить характер воздействия рычагов и инструментов финансового механизма инновационной деятельности на воспроизводственный процесс.

Во внешнем финансовом механизме, в первую очередь, должны быть определены и обоснованы параметры тех финансовых методов и рычагов, которые обладают способностью максимально комплексно воздействовать на использование всех компонент финансового механизма инновационной деятельности. По нашему мнению, именно финансовый рычаг оказывает воздействие на эффективность использования многих финансовых методов. В ходе дальнейших исследований авторами будут предложены и обоснованы возможные варианты налоговых льгот и основные направления их применения, а также будут исследованы направления венчурного финансирования для достижения максимального мультиплицирующего эффекта от внедрения инноваций.

Литература:

1. ФЗ "О науке и государственной научно-технической политике" от 23.08.96 № 127-ФЗ (ред. 03.01.00)
2. ФЗ "Об инновационной деятельности и государственной инновационной политике" от 23.12.1999г.
3. Постановление Правительства РФ "О создании условий для привлечения инвестиций в инновационную сферу" от 31.03.98 № 374 (ред. 13.10.99)
4. Глазьев С.Ю. Экономическая теория технического развития. М.: Наука, 1990.- 252 с.
5. Иваницкий В.П. Формирование и развитие финансового механизма на основе распределения денежных накоплений промышленности. Иркутск: Из-во Ирк-го Ун-та, 1984.- 196с.
6. Кантаева О.В. Бухгалтерский учет и анализ инновационной деятельности предприятий: организация и методология: монография / О.В.Кантаева. – Житомир, 2010. – 424с.
7. Шумпетер Й. Теория экономического развития: пер. с нем. М.: Прогресс, 1982.-248с.
8. Экономика венчурного бизнеса: Текст лекций М. А. Гусаков, В. Ф. Денисов; С.-Петерб. ун-т экономики и финансов, Каф. экономики пром. пр-ва и инноваций. СПб.: Изд-во СПб. ун-та экономики и финансов, 1996.-74с.
9. Кокурин Д. И. Финансовые источники инновационной деятельности отечественных предприятий // Финансы - 2001.- N 1. С. 19-21.
10. Mensch G. On Theory Integration: Towards Economic of Scope // Long Waves, Depression and Innovation, 1985.
11. Nelson R. Institution Support Technical Change in the United States: Technical Change and Economic Theory, London, Printer, 1988.

12. Российский статистический ежегодник 2015: Стат. сб. /Госкомстат России. -М., 2015.-690с.
13. Финансы России 2015: Стат. сб. /Госкомстат России. М.- 2015. - 306с.

Perkhun L.P.

Ph.D., Candidate of Pedagogical Sciences, Docent
National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Ukraine

TYPOLOGY OF UKRAINE REGIONS ON THE BASIS OF THE FINANCIAL INDEPENDENCE LEVEL

Перхун Л.П.

к.п.н., доцент

Національна академія статистики, обліку та аудиту, Україна

ТИПОЛОГІЯ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ ЗА РІВНЕМ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ

In the article three types of Ukraine regions on the basis of financial independence been allocated. The criterion of financial independence was coefficient of covering costs (Revenue/Expenditure). The author has constructed discriminant functions for each type of financial autonomy Budget

Keywords: *revenue, expenditure, taxes financial independence.*

У статті методами кластерного аналізу виділено три типи фінансової самостійності обласних бюджетів України. Критерієм фінансової самостійності обрано коефіцієнт покриття видатків доходами (без врахування трансфертів). Для кожного типу фінансової самостійності побудовано дискримінантну функцію.

Ключевые слова: *доходи, видатки, податки, фінансова самостійність.*

У сучасних наукових економічних дослідженнях типологізація регіонів України за різними ознаками представлена досить широко. Класифікація проводилась за рівнем соціально-економічного розвитку регіонів, класифікація проведена; за обсягом валової доданої вартості на одну особу, за часткою реального сектору в структурі економіки, за часткою реального виробництва, за сферами економічного виробництва тощо [1, 2].

Сьогодні реалії демонструють підвищений інтерес суспільства України до децентралізації, у зв'язку з чим загострюється питання фінансової спроможності місцевих громад самостійно реалізовувати заходи щодо соціально-економічного розвитку власної території.

Результати проведених науковцями класифікацій областей України свідчать про наявність регіональних диспропорцій незалежно від ознаки поділу. Відповідно, можна припустити, що і в питанні фінансової самостійності бюджети областей України неоднорідні. Отже, метою даної статті є типологізація обласних бюджетів України за ознакою фінансової самостійності.

Інформаційною базою дослідження слугували дані про доходи та видатки обласних бюджетів України за останні три роки (2012 – 2014). У роботі використовувались офіційна статистика сайтів Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної фіскальної служби України та їх відповідних обласних ланок.

У масив вхідних даних було включено такі змінні:

- Revenue - загальні доходи обласних бюджетів (без врахування трансфертів);
- Expenditure – видатки обласних бюджетів;
- Taxes – податкові надходження.

Для подальших розрахунків використовувались наступні показники:

1) ознака фінансової самостійності обласних бюджетів - коефіцієнт покриття (KP), - який розраховувався за формулою:

$$KP = \text{Revenue} / \text{Expenditure} ; \quad (1)$$

2) частка податків у структурі загальних доходів обласних бюджетів (KPod):

$$KPod = \text{Taxes} / \text{Revenue} . \quad (2)$$

Обчислення проводились у пакеті Statistica, зокрема використовувались модулі кластерного та дискримінантного аналізу.

Кластерний аналіз дозволив розбити сукупність областей України на відносно однорідні групи. Отриманий розподіл використовувався при дискримінантному аналізі, задачею якого є побудова дискримінантних функцій, що дозволяють віднести новий об'єкт до однієї з виділених груп за принципом максимальної схожості.

Аналіз фінансової самостійності обласних бюджетів проводився за даними таблиці 1.

Таблиця 1

Коефіцієнт покриття видатків бюджетів доходами (за областями України)

Область	2012	2013	2014
Вінницька	0,3559	0,3745	0,3655
Волинська	0,2677	0,2605	0,258
Дніпропетровська	0,6029	0,631	0,63
Донецька	0,5366	0,6212	0,5995
Житомирська	0,3406	0,3377	0,3329
Закарпатська	0,2496	0,2433	0,244
Запорізька	0,5364	0,5469	0,5265
Івано-Франківська	0,2905	0,2822	0,2706
Київська	0,5169	0,5622	0,5275
Кіровоградська	0,3772	0,3849	0,3866
Луганська	0,4699	0,4783	0,514
Львівська	0,3953	0,3839	0,3741
Миколаївська	0,4278	0,4143	0,4083
Одеська	0,4763	0,494	0,4656
Полтавська	0,5748	0,5594	0,52
Рівненська	0,3065	0,2908	0,2765
Сумська	0,4319	0,4247	0,3966
Тернопільська	0,2689	0,2683	0,2538
Харківська	0,5206	0,551	0,4613
Херсонська	0,3451	0,3404	0,3284
Хмельницька	0,3335	0,3469	0,3352
Черкаська	0,4153	0,4139	0,3872
Чернівецька	0,284	0,29	0,2644
Чернігівська	0,3601	0,3719	0,3579
мінімум	0,2496	0,2433	0,244
максимум	0,6029	0,631	0,63

Джерело: розроблено автором за даними Міністерства фінансів України

Як свідчать дані таблиці 1, коефіцієнт покриття видатків бюджету доходами протягом 2012 - 2014 років коливався від 0,24 до 0,63. Отже, можна зробити висновок про принципову нездатність обласних бюджетів виконувати поставлені перед ними завдання самостійно, без міжбюджетних трансфертів. Одночасно є області, які забезпечують себе більше, ніж на половину (наприклад, Київська, Дніпропетровська та інші), і області, у яких наповнення місцевих бюджетів не перевищує 30% (наприклад, Тернопільська та Чернівецька області).

Як відомо з літературних джерел, основну частину доходів місцевих бюджетів становлять податкові надходження.

Динаміка відсотка податків у структурі доходів областей України за 2012 – 2014 роки проілюстрована на рис. 1.

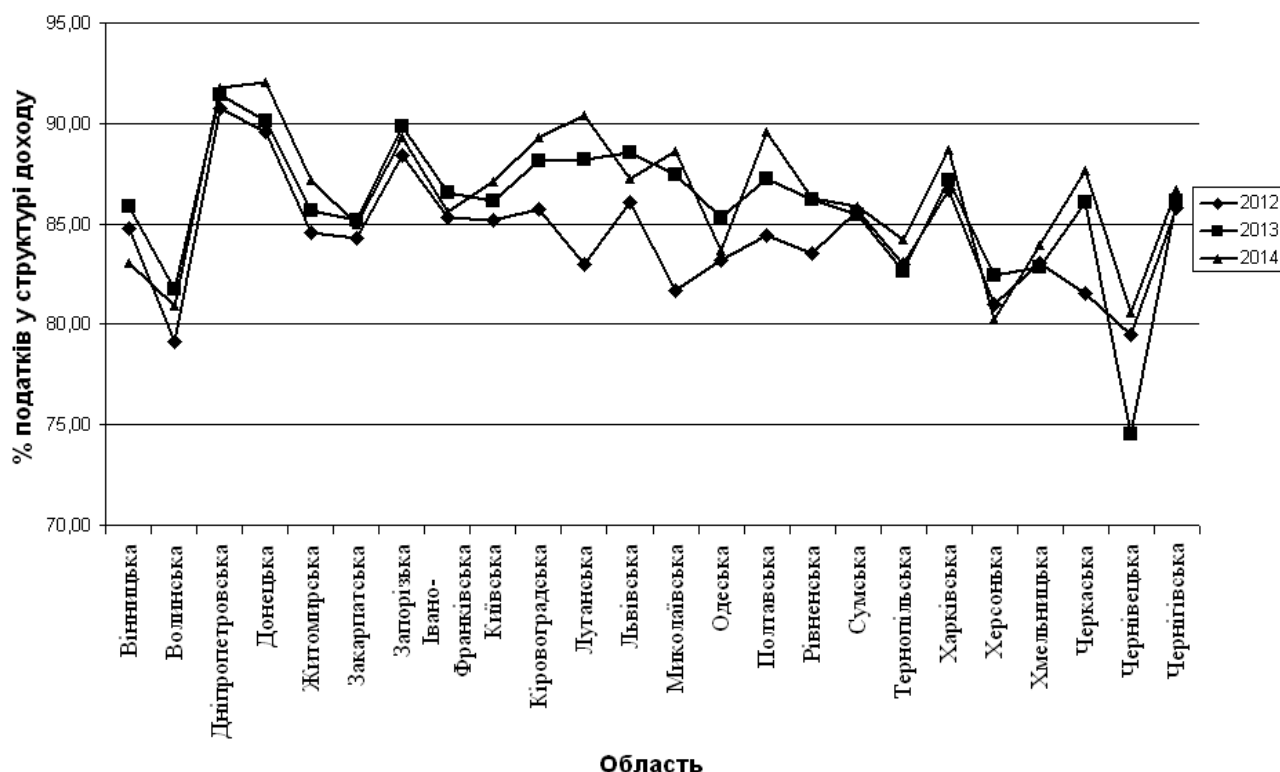

Рис. 1. Динаміка відсотка податків у структурі доходів областей України

Джерело: розроблено автором за даними Міністерства фінансів України

Як видно з рис. 1, частка податків у доходах обласних бюджетів займає значне місце і коливається від 74% до 92%, що визначає їх як основне джерело наповнення місцевої казни.

Для подальшого аналізу впливу податків (за видами) на фінансову самостійність бюджетів областей було вирішено провести розподіл областей на відносно однорідні групи за коефіцієнтом покриття видатків бюджету доходами. Результати проведеної кластеризації подано у таблиці 2.

Таблиця 2

Результати кластеризації областей України за коефіцієнтом покриття доходів видатками

Тип	Перелік областей
«високий»	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Київська, Луганська, Одеська, Полтавська, Харківська
«середній»	Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Сумська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська
«низький»	Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Чернігівська

Джерело: розроблено автором за даними Міністерства фінансів України

За даними табл. 2 області України поділено на 3 типи, які умовно названі нами як кластери «високого», «середнього» та «низького» рівнів покриття видатків доходами.

У ході подальшого дослідження для кожного типу фінансової самостійності бюджету області отримано такі дискримінантні функції:

$$d1 = -357,8 + 267,5KP + 631,6KPod, \quad (3)$$

$$d2 = -296,9 + 160,6KP + 620,1KPod, \quad (4)$$

$$d3 = -267,8 + 86,3KP + 614,3KPod . \quad (5)$$

Слід відмітити, що за даними матриці класифікацій частка правильно класифікованих областей становить 98,6%, що свідчить про високу якість проведеного кластерного аналізу.

За допомогою функцій (3) – (5) у подальшому можна визначати тип фінансової самостійності областей у нових періодах. Новий випадок буде відноситись до того типу, для якого значення d_i ($i = \overline{1:3}$) буде максимальним.

Виділення типів фінансової самостійності обласних бюджетів є основою для їх подальшого більш ґрунтовного вивчення. Це дозволить виявити найбільш ефективні інструменти управління процесом наповнення дохідної частини для кожного типу бюджету.

Одержані результати можуть бути використані виконавчими та законодавчими органами обласного і державного рівня з метою обґрунтованого регулювання умов для ведення бізнесу, підвищення ефективності заходів щодо запобігання приховуванню доходів, удосконалення законодавчої бази.

Література:

1. Вещипан А.О. Оценка социально-экономического развития регионов Украины / А.О. Вещипан // Бизнес-информ. - № 7(2). – 2001. – С. 73-75.
2. Клиновий Д.В. Розміщення продуктивних сил України : Навчальний посібник [За науковою редакцією д.е.н., проф., Л.Г.Чернюк] / Д.В. Клиновий, Т.В. Пепа. – К : Центр навчальної літератури, 2006. – 728 с.
3. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування: навч. посібник / А.М. Єріна — К. : КНЕУ, 2001. — 170 с.
4. Статистичний збірник: «Бюджет України 2014» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/view/statystychnyi-zbirnyk-ministerstva-finsivukrainy-biudzheta--?category=bjudzheta>

Radionov Yu.D.

Cand. of Econ. Sci., The Head of the International Standards Adaptation and Implementation, Monitoring and Analysis in the Sphere of State's Financial Control Department,
The Accounting Chamber of Ukraine (Kyiv)

PROBLEMS EFFECTIVENESS OF THE IMPLEMENTATION OF FINANCIAL POLICY UKRAINE

Радіонов Ю.Д.

к.е.н., начальник відділу адаптації та імплементації міжнародних стандартів, моніторингу і аналізу у сфері державного фінансового контролю Рахункової палати України

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

The article investigates the problems of implementation of the financial policy of Ukraine. Established that one of the problems inhibition financial policy is inefficient use of public funds. This phenomenon hinders the dynamics of development and affect the fulfillment of the priority tasks of general economic policy. The study suggested measures to enhance control and monitoring of the spending units. This approach will improve the efficiency of budget expenditures and enable improved performance indicators, both financial policy and socio-economic development of Ukraine.

Keywords: budget policy, budget funds, financial policy, the inefficient use of funds

В статті досліджуються проблеми реалізації фінансової політики України. Встановлено, що однією з проблем гальмування фінансової політики є неефективне використання бюджетних коштів. Це явище стримує динаміку розвитку і впливає на повноту виконання пріоритетних завдань загальної економічної політики держави. За результатами дослідження запропоновано заходи посилення контролю та моніторингу за розпорядниками коштів. Такий підхід, сприятиме підвищенню ефективності видатків бюджету і дасть можливість покращувати результативні показники, як фінансової політики так і соціально-економічного розвитку України.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетні кошти, фінансова політика, неефективне використання коштів

In terms of implementation, the financial policy has three vectors implementation, including: at the level of enterprises, organizations and private business entities at the national and international levels. The main goal of any of these levels of implementation is the formation of such

a financial management system that would fully meet those challenges facing the country in terms of tactics and strategy implementation actions.

Practical implementation of financial policy is manifested in its effort to ensure a high level of social and economic development. In addition, it does not exist by itself, but rather is a key element, as it were part of national economic policy, and it determined the source of filling the financial resources, the direction of their use, according to the priorities of economic development and formed a system of efficient financial management in order to stimulate using financial instruments of socio-economic processes and their development.

In scientific circles there is no consensus on the definition of the term "financial policies", as this concept is quite complex and multifaceted. In economic literature, the term financial policy, is identified as part of the economic policy of the state government; course, reflected in the use of public funds, the regulation of income and expenditure, formation and use of the state budget, the tax regulation, in the management of money circulation in the regulation of the national currency [1, p.441].

According to O.D. Vasylyk financial policy of the state is quite a difficult area of legislative and executive power, which includes activities, methods and forms of organization and use of finance to ensure its economic and social development [2, p.57].

За визначенням І.Я. Чугунова, фінансова політика – це ядро економічної політики, вона відображає її фінансові взаємовідносини з суб'єктами підприємництва та громадянами

By definition I.Ya. Chugunov financial policy - a core policy, it reflects its financial relationships with business entities and citizens [3, p.59].

Another category of scientists such as S.O. Maslova and O.A. Opalov argue that fiscal policy - a set of state measures to ensure the effective functioning of finance and financial system [4, p.26].

In our opinion, the financial policy - a strategic course of state institutions and agencies that focus on income generation and efficient use of financial resources for sustainable socio-economic development [5, p.21].

Unfortunately, the current state of implementation of the financial policy of Ukraine is not very successful and this is manifested in various spheres of public life, such as housing, medical services, development of modern infrastructure and so on. Inability to quickly respond to contemporary social and economic challenges results in curbing social and economic development.

Financial Policy Issues addressed in scientific studies: O.D.Vasylyk, B.A. Karpinski, V.P. Kudryashov, S.O. Maslova, I.Ya. Chugunov and others. However, control of the dynamics of socio-economic development of Ukraine convinced of the need to conduct scientific research in this area.

The article is an analysis of current problems hindering the implementation of financial policy of Ukraine, and the search for ways out of this situation.

Financial policy in its classic sense is always crisp vector operations, and its implementation is a compromise between the capabilities and needs of the national economy.

If financial policy in its structure has certain drawbacks and its tools are not oriented to the realization of its main goal, it will not perform inherent functions, which means that there will be ensured the growth of material welfare not created conditions for increasing the volume of industrial production, rational and efficient use of natural resources, efficient allocation of productive forces, accelerating regional development, strengthening of international economic relations and so on.

By means of financial instruments such as taxes, grants, application of certain restrictions, penalties, etc. The state regulates economic activity of business entities for its guidance in mainstream urgent social needs.

Multiple financial policies among customs, monetary, investment, debt policy and budget policy.

Budget policy is a continuation or core financial policies and besides mobilizing budget resources for the country's needs, determine the sources of financing the budget deficit, the parameters of the relationship between the individual links of the budget system and more. The

state, through budget policy, such as providing subsidies and grants to the regions, stimulating economic and social development, builds and updates the infrastructural facilities that are required not only to stay, and building modern infrastructure and investment, which in turn lays the foundations competitive economy.

Assessing the current state of implementation and the possibility of financial policy Ukraine come to the conclusion that it is not clear in terms of its focus on the accelerated development of priority economic sectors, the legalization of shadow capital, formation of favorable conditions for attracting foreign capital in the Ukrainian economy and more. During the last decades, we have seen some intentions, but concrete steps towards changing the situation had been done.

Considerable damage has financial policies and flawed budget policy, which is characterized, for example, inefficient use of resources. This we are told numerous audits of the Accounting Chamber.

The results of the effectiveness audit of the State Budget of Ukraine allocated to the Ministry of Defense of Ukraine for the construction (purchase) of housing for the Armed Forces of Ukraine showed that the actual use of funds for housing in terms of equity did not meet indicators in budget program, which led to ineffective use of 20.8 million. UAH. Due to inactivity officials Customer - Department of capital construction of the state budget in the amount of 1 mln. UAH., are provided for the construction (purchase) of housing, spent inefficiently - to pay inflation costs and court fees to suppliers who are actually transferred Ministry of Defense housing that did not meet requirements state building codes [6].

The audit efficiency in 2013 - the first half of 2014 the state budget earmarked for long-term concessional loans and partial compensation of interest rates commercial bank loans provided to young families and single young citizens the construction or purchase of housing showed that during 2013 - 2014 years have not achieved reasonable planning funds of the state budget to provide partial compensation of interest rates commercial bank loans and funds of special state fund that comes from the return of favorable long-term loans and efficient management. This has resulted in ineffective management of budget funds in 2013 - the first half of 2014 in the amount of 35.8 million. UAH. [7].

These facts indicate that the budget policy, which is a component of financial policy does not allow to properly implement the priorities and activities that bring our society to a new, more advanced level of social development. On the contrary, inefficient use of resources hampers the process.

It is known that the capacity of financial policy largely depends on the administrative decisions taken by authorized persons in public or local authorities implementing budget policy to achieve the strategic goal. This means that management decisions are the basis of successful steps for a gradual, evolutionary development and improvement of life. However, to ensure the efficiency of administrative decisions is also very difficult.

Audit efficiency subsidies from the state budget to local budgets for construction, repair and maintenance of streets and roads communal property in settlements in Dnipropetrovsk and Zaporizhya regions, showed that through enough effective management decisions managers of the subsidy at the level of local budgets and customers works restoration of communal roads in these areas in 2013 was not developed with 40 percent. (51.5 mln. UAH.) and 50 percent. (30.6 mln. UAH.). directed financial resources. During the first half of 2014 savings balance of the subsidy in the Dnipropetrovsk region reached 69.4 million. UAH., Zaporizhye - 31 mln. UAH. that the average in both areas is 90 percent. of allocations.

All this contributed to the effective and efficient use of financial resources directed not provided its main goal - to bring the proper condition of the road network of communal property. Moreover, in 2013 at 465 sites both areas roadworks do not began (261 object - in Dnipropetrovsk, 204 objects - in Zaporizhiya region) [8].

As we see, the issue of efficient use of budgetary resources is very important because it is a factor braking socio-economic development of Ukraine. In addition, the volume of inefficient use of budget funds carry risks of financial stability.

In our view, to ensure the effective implementation of financial policies is necessary that it be clearly regulated, with some elements of rigidity and principle, both fair and active-effective and result-targeted to stimulate economic growth, protect national interests and be attractive for business managing foreign countries. It can not be a dogma, but rather constantly adjusted according to the socio-economic situation and constantly improved.

It is necessary to clearly declare the state level science-based concept of financial policy and set priorities industries, sectors of the economy. This would see the ultimate goal, better use of financial instruments and limited financial resources on priority areas

Regarding budget policy, in this area must be established inverse relationship between the provider and the recipient of funds. You must exercise constant control and monitoring of the implementation of budget programs. Analyze program priorities regions, socio-economic, cultural development and so on. Timely detection of problems and reasons for failure to establish action programs as well as their immediate removal promote the rational use of budgetary funds to the objective of the budget program.

Effective implementation of the budget policy will allow better perform the tasks facing the financial policy of Ukraine, achieve better results and therefore move in the wake of the general economic policy and the welfare of the population.

References:

1. Карпінський Б.А., Шира Т.Б. Фінанси: Термінологічний словник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2007. – 608с.
2. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС. – 2003. – 416с.
3. Євроінтеграційний розвиток фінансової системи України / За ред. І.Я. Чугунова. – К.: Акад. фін. упр., 2009. – 471с.
4. Маслова С.О., Опалов О.А. Фінансовий ринок: Навч. посіб. 3-є вид., виправлене. – К.: Каравела, 2004. – 344с.
5. Радіонов Ю.Д. Фінансова політика та проблеми ефективності її реалізації в Україні/ Ю.Д. Радіонов// Наукові праці НДФІ – 2014. – Вип.4. – С.20-26
6. Про результати аудиту ефективності використання коштів Державного бюджету України, передбачених Міністерству оборони України на будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних сил України, та стану реалізації рекомендацій, наданих Колегією Рахункової палати// Бюлетень Рахункової палати. К. - 2015. [Електр.ресурс] – Режим доступу: http://portal.rp.int/doccatalog/document/16746300/Bul_MO_bud.pdf
7. Фінансування пільгового житла для молоді гальмується недостатністю коштів у держави. Рахункова палата України. К. -2014 [Електр.ресурс] – Режим доступу: <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16744255>
8. Субвенції є – доріг немає. Рахункова палата України. К. -2014 [Електр.ресурс] – Режим доступу: <http://portal.rp.int/control/main/uk/publish/article/16744605>

Reinska V. B.

National University of Water and Environmental Sciences

THE QUANTITATIVE AND QUALITATIVE PERFORMANCE CRITERIA OF INVESTMENT TAX REGULATION

Рейнська В.Б.

Національний університет водного господарства і природокористування

КІЛЬКІСНІ ТА ЯКІСНІ КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

The article examines the concept of efficiency in tax regulation. Also distinguishes quantitative and qualitative indicators of efficient fiscal management investments.

Keywords: taxes, tax regulation, performance criteria, correlation.

У статті досліджується поняття ефективності податкового регулювання. Також виокремлюються кількісні та якісні параметри ефективності податкового регулювання інвестицій.

Ключові слова: податки, податкове регулювання, критерії ефективності, кореляційна залежність.

В сучасних умовах високотехнологічного розвитку необхідно розробити дієвий інструментарій податкового регулювання інвестицій з урахуванням усіх екзогенних і

ендогенних чинників впливу на вибір суб'єктами інвестування сфер і напрямів вкладання коштів та урівноваження попиту та пропозиції на інвестиційно-інноваційні ресурси, роль яких все більше зростає з огляду на гостру боротьбу за людський капітал і прагнення суб'єктів підприємництва встановити домінуючий контроль в сфері інформаційних технологій. [1, с.210]

Науково-технічний прогрес обумовив появу нових видів діяльності, й таким чином, розширив податкову базу, спростив систему адміністрування податків шляхом комп'ютеризації рутинних процесів, що підвищило прозорість податкової системи загалом та обумовило появу непередбачуваних податковим органам видів діяльності. Зазначене вимагає побудови дієвого механізму податкового регулювання інвестицій, яке являє собою використання елементів податку з метою стимулювання чи стримування інвестиційної активності шляхом цілеспрямованого впливу на інвестиційний попит і пропозицію через застосування непрямого оподаткування та податкових інвестиційних пільг. Податкове регулювання інвестицій є складовою державної податкової політики, в основі якого конкретні завдання його реалізації

Головною метою наукового дослідження є забезпечення результативності податкового регулювання інвестицій в напрямку їх стимулювання з метою розвитку економіки держави та підвищення її конкурентоспроможності. Тому саме ефективність податкового регулювання інвестицій приводить до позитивних фінансових ефектів та соціальних наслідків і свідчить про виконання усіх вище проаналізованих принципів в ході його реалізації. Слід зазначити, що поняття “ефективність” складне і багатогранне, результатом чого є низка наукових досліджень стосовно сутності, ознак, критеріїв ефективності в сучасній фінансовій науці.[3]

Здебільшого, під ефективністю розуміють відношення абсолютного результату до затрат, понесених на його досягнення або отримання найбільшої вигоди за найменших витрат. Екстраполюючи таке визначення на предмет дослідження та, враховуючи кінцеві цілі податкового стимулювання (забезпечення соціально-економічного розвитку та конкурентоздатності у світовому вимірі) вважатимемо, що ефективністю податкового регулювання є досягнення найбільшого економічного та соціального ефектів за найменшого рівня податкових втрат.

На сьогодні, нема єдиного підходу до оцінки ефективності податкового регулювання інвестицій. Це пов'язано з тим, що вітчизняні і зарубіжні вчені переважно досліджують фінансову ефективність податкової системи, як якісний прояв фінансової функції податку, розраховуючи показники абсолютних розмірів надходжень від конкретного податку та його частки в сукупних податкових надходженнях, продуктивності та ефективної ставки податку. Це дає змогу дати відповіді на питання: чи достатні надходження від податків до бюджетів, на скільки кожен податок результативний з позицій фінансової достатності. Однак ґрунтовнішого аналізу потребують питання ефективності податкового регулювання інвестицій, як якісної форми прояву саме регулюючої функції податків, яка в умовах необхідності стимулювання інвестиційної діяльності виходить на передній план.

Враховуючи зазначене, та для цілей аналізу ефективності податкового регулювання вважаємо за потрібне виокремити ті вихідні параметри, що її обумовлюють і свідчать про дієвість і результативність податкової політики в даній сфері – кількісні та якісні критерії. До кількісних ми зарахуємо динаміку абсолютних статистичних величин, які мають грошове і кількісне вираження: збільшення обсягу інвестицій (в т. ч. інновацій) в економіку держави загалом та за видами інвестицій; збільшення кількості учасників інвестиційного процесу; зменшення суми втрат доходів державного бюджету та збільшення податкових надходжень до бюджету; збільшення витрат домогосподарств на освіту й охорону здоров'я тощо. До якісних – динаміку показників, які характеризують рівень розвитку податкового регулювання інвестицій, переважно розрахункових (коефіцієнтів, тих, що вимірюються у %, мають грошове вираження): підвищення рівня рентабельності вітчизняних підприємств; збільшення розміру інвестиційних ресурсів в розрахунку на кількість інвесторів; зростання

рівня зайнятості населення та соціального добробуту громадян; скорочення державних витрат на соціальну сферу внаслідок їх перекладення на бізнес-структури та підвищення їх соціальної відповідальності; високий рівень кореляційної залежності інвестицій та податкових втрат (пільг), а також пільг та податкових надходжень; результати моделювання окремих параметрів податкового регулювання інвестицій тощо.

Рис. 1. Механізм податкового регулювання інвестицій

Примітка. Розроблено автором.

Окремо хочемо наголосити на необхідності встановлення кореляційної залежності обсягу інвестицій та податкових втрат, а також податкових втрат і податкових надходжень, що дозволить встановити залежність результатів (інвестицій та податкових надходжень) від

витрат (податкових втрат або пільг). Якщо в результаті співставлення зазначених величин, коефіцієнт кореляції $R^2 > 0,7$, можна стверджувати, що політика надання податкових преференцій є ефективною, оскільки, скажімо, при збільшенні податкових втрат, збільшується обсяг інвестицій та податкових надходжень. Рівень ефективності буде тим більший, чим вище значення коефіцієнта кореляції R^2 . Якщо ж $0,4 < R^2 < 0,7$ – між даними величинами існує середній зв'язок, який вказує на невикористаний потенціал податкових важелів задля стимулювання росту інвестицій. Якщо $R^2 < 0,4$ – політика податкового регулювання неефективна, позаяк значення коефіцієнта кореляції вказує на відсутність зв'язку між показниками. Наприклад, при збільшенні податкових втрат зменшуються розміри інвестицій або навпаки.[3]

Аналіз ефективності не вичерпується зазначеними критеріями й передбачає пошук нових методичних підходів щодо оцінювання рівня ефективності, що, на наш погляд, можливо шляхом застосування механізмів економіко-математичного моделювання окремих параметрів податкового регулювання та бажаних результатів його здійснення (наприклад, визначення обсягу власних фінансових ресурсів підприємств, які воно зможе інвестувати протягом певного періоду за заданих ставки податку на прибуток підприємств та рівня рентабельності). В ході проведення такого аналізу можна дати відповідь на питання: чи ефективним інструментом податкового регулювання юридичних осіб є ставка податку на прибуток підприємств.

Враховуючи вищевикладене можна виокремити чинники, які впливають на ефективність податкового регулювання інвестицій:

- фаза економічного циклу;
- рівень реальних доходів населення та суб'єктів господарювання;
- політична ситуація в країні;
- нестабільність податкового законодавства;
- відсутність механізму управління податковими втратами;
- ментальність та податкова культура податкоплатників.

Механізм податкового регулювання інвестицій відображено на рисунку 1.

Таким чином, маневруючи інструментами податкового регулювання, держава має можливість стимулювати або стримувати інвестиційну діяльність в залежності від тих завдань, які покладені в його основу та з урахуванням впливу виокремлених чинників. При цьому з метою підвищення його ефективності необхідно дотримуватися науково обґрунтованих принципів.

Література:

1. Попов М. В. Налоговые инструменты стимулирования инвестиций в инновационное развитие экономики / М. В. Попов // Университет им. В. И. Вернадского. – 2012. – № 2 (40). – С. 208-218.
2. Рейнська В.Б. Податкові пільги як засіб стимулювання інвестиційної діяльності / В.Б. Рейнська // Проблеми и перспективы экономики и менеджмента: матер. міжнар. наук.-практ. конференції. – Харьков:ИФИ, – 2012. – С.232-237.
3. Рейнська В.Б. Теоретичні засади податкового регулювання інвестицій / В.Б. Рейнська // Wirtschaft und Managament: problem der Wissenschaft und Praxis. – Nurnberg. – Deutschland., 2014.- С.121-125
4. Стичінська О.О. Обґрунтування концепції фінансового регулювання інвестиційної діяльності в економіці України в контексті регулювання / О.О.Стичінська // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2012. – № 4 (29). – С. 277-285.

Bigdan I.A.

Candidate of Sciences, Associate professor

Sidorova T.O.

Candidate of Sciences, Associate professor

Zhyliakova O.V.

Senior Lecturer

MANAGEMENT STAGES OF FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE

Бигдан И.А.

канд. экон. наук, доцент

Сидорова Т.А.

канд. экон. наук, доцент

Жилякова Е.В.

старший преподаватель

Харьковский государственный университет питания и торговли

ЭТАПЫ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

In the article the scientists views on the construction of the enterprise financial security management process are considered. Grounded the need to construct united intact management process with picking out management subsystems of financial resources, financial risks and threats and following detailing on the separate stages and kind of the management works.

Keywords: management, enterprise financial security, stages of management, management subsystems

В статье рассмотрены подходы ученых к построению процесса управления финансовой безопасностью предприятия. Обоснована необходимость построения единого целостного управленческого процесса с выделением подсистем управления финансовыми ресурсами, финансовыми рисками и угрозами и дальнейшей детализации на отдельные стадии и виды управленческих работ,

Ключевые слова: управление, финансовая безопасность предприятия, этапы управления, подсистемы управления

В условиях дальнейшего ухудшения финансовой ситуации в Украине вопросы управления финансовой безопасностью на микроуровне приобретают особое значение. Вследствие применяемой зачастую неэффективной финансовой стратегии, либо ее отсутствия, недооценки потенциальных угроз, отсутствия надлежащего мониторинга и контроля финансовых рисков многие субъекты хозяйственной деятельности оказываются на грани банкротства.

Управление финансовой безопасностью является одной из подсистем управления финансовой деятельностью предприятия, направленной на обеспечение ее защиты от влияния негативных факторов внешней и внутренней среды и обеспечивающей стабильное в текущей и долгосрочной перспективе экономическое и социальное развитие субъекта хозяйствования. Для достижения целей управления его финансовой безопасностью требуется реализация целого комплекса задач, определяющего в дальнейшем основу построения управленческого процесса.

На сегодняшний день в отечественной науке получили дальнейшее развитие теоретические положения относительно категориального аппарата («финансовая безопасность предприятия», «управление финансовой безопасностью», «механизм управления финансовой безопасностью»), моделей, методов и инструментов оценки уровня финансовой безопасности предприятия, элементов механизма управления ею, моделирования процессов управления, научно-методических основ текущего и перспективного управления финансовой безопасностью в условиях экономической нестабильности. Несмотря на полученные весомые научные знания, вопросы построения управленческого процесса относительно финансовой безопасности предприятия в литературе исследованы недостаточно. Определенный вклад в этой области внесли такие украинские ученые как Бланк И.А., Бойкевич О.Р., Васильцев Т.Г., Волошин В.И., Геец В.М., Каркавчук В.В., Марченко О.М., Орехова К.В., Черевко А.В. и др. Однако, среди них отсутствует единый подход к выделению этапов управления финансовой безопасностью предприятия, и, как результат, вариация их количества, разная степень детализации управленческих работ, возможные просчеты в принятии управленческих решений. Так, Геец В.М. определяет три этапа управления финансовой безопасностью предприятия: определения вида и причин возникновения негативных влияний на функционирование предприятия; определение состояния и оценка текущего уровня финансовой безопасности; определение конкурентного состояния хозяйствующего субъекта и разработка мероприятий по нейтрализации потенциальных угроз и рисков для обеспечения необходимого уровня защиты [1]. Марченко О.М. рассматривает четыре составляющих управленческого процесса:

анализ финансового состояния предприятия; анализ внутренней и внешней среды; планирование и обеспечение выполнения комплекса мероприятий для достижения необходимого уровня финансовой безопасности [2, с. 6]. Куземко В.М., Норицина Н.И., Швиданенко Г.О. выделяют шесть этапов управления финансовой безопасностью предприятия: идентификация опасностей и угроз предприятия; определение либо корректировка индикаторов финансовой безопасности предприятия в зависимости от изменения состояния внешней среды, целей и задач предприятия; разработка системы мониторинга финансовой безопасности; разработка мероприятий, направленных на обеспечение финансовой безопасности предприятия как в краткосрочном так и долгосрочном периодах; контроль за принятыми мероприятиями; анализ принятых мероприятий, их оценивание и корректировка [3]. По мнению Черевко А.В., в рамках типовой схемы обеспечения финансовой безопасности предприятия этапами управления являются анализ угроз внешней и внутренней среды; оценка текущего уровня обеспечения финансовой безопасности; оценка эффективности предупреждения возможных угроз; планирование комплекса мероприятий по обеспечению финансовой безопасности; планирование реализации комплекса мероприятий; контроль за выполнением поставленных задач; анализ проведенных мероприятий и оценка разработанной стратегии [4]. Большая детализация управленческого процесса (восемь этапов управления) представлена в монографии Васильцевым Т.Г., Волошиным В.И., Бойкевич О.Р., Каркавчуком В.В.: разработка системы приоритетных финансовых интересов; анализ угроз финансовой безопасности предприятия; оценивание уровня финансовой безопасности; разработка комплекса мероприятий по обеспечению финансовой безопасности и рекомендаций по внедрению их на практике; реализация запланированных мероприятий в процессе осуществления хозяйственной деятельности предприятия; контроль за ходом реализации запланированных мероприятий по обеспечению достаточного уровня финансовой безопасности предприятия; оперативное управление системой финансовой безопасности предприятия [5, с. 71]. Анализ вышеприведенных позиций ученых позволяет сделать вывод о том, что в большинстве случаев этапами управленческого процесса обозначены анализ угроз финансовой безопасности, оценка ее уровня, разработка мероприятий по обеспечению финансовой безопасности, контроль за их внедрением.

Нельзя не согласиться с мнением отдельных исследователей [3], что содержание тех или иных управленческих этапов зависит от целей и задач управления финансовой безопасностью конкретного предприятия. Думается, следует добавить и дальнейшую детализацию этапов управления по стадиям, видам управленческих работ и отдельным управленческим операциям.

Как и любой технологический процесс, управление финансовой безопасностью предприятия следует рассматривать как совокупность последовательных взаимосвязанных этапов, которые включают определенный набор (стадии) управленческих процедур. В наших исследованиях было предложено в рамках структурного подхода к управлению финансовой безопасностью выделить три подсистемы: управление финансовыми ресурсами, управление финансовыми рисками и управление угрозами [6, с. 17]. Авторская позиция обусловлена тем, что категории «финансовые ресурсы», «финансовые риски», «угрозы» нельзя рассматривать изолированно друг от друга. Они взаимосвязаны, хотя и имеют разную природу. В основе содержания категории «финансовая безопасность» лежит состояние финансовых ресурсов, которое обеспечивает финансовое равновесие, финансовую стабильность предприятию, согласованность финансовых интересов предприятия с интересами внешней среды. Нарушение параметров такого состояния может быть обусловлено действием различного рода факторов внешней и внутренней среды функционирования предприятия, то есть наличием реальных либо потенциально возможных угроз. Угроза есть наиболее достоверная опасность, в то время как под риском рассматривается опасность потенциально возможной потери выгоды или недополучения доходов в случае наступления нежелательного события, в отличие от получения

дополнительной выгоды в случае наиболее оптимистичного сценария [7, с. 13]. Любой финансовый риск несет в себе возможную угрозу финансовым интересам субъектов хозяйствования, однако его реализация не всегда может привести к финансовым потерям. Следовательно, риск, который начал реализовываться при осуществлении финансовой операции по непредвиденному или нежелательному варианту, есть угроза его финансовой безопасности.

Для предотвращения возможных угроз необходима идентификация финансовых рисков, оценка их уровня, выбор и реализация возможных негативных последствий (угроз) финансовых рисков, организация их мониторинга и контроля. Поэтому, на наш взгляд, подсистема «управление финансовыми рисками» непосредственно взаимосвязана с подсистемой «управление угрозами», а сам управленческий процесс должен осуществляться параллельно в обеих подсистемах. Необходимость объединения этапов управления финансовыми рисками и угрозами в единый взаимосвязанный процесс поддерживает и Костюк Ж.С. [8, с. 90].

На основе изучения литературы можно констатировать, что этапы управления финансовыми рисками и угрозами рассматриваются отдельно, что не способствует в конечном итоге получению точной оценки уровня финансовой безопасности из-за возможного упущения (отсутствия либо неточного учетного измерения) некоторых факторов финансовых рисков. Предлагается и различная их дифференциация. Так, Бланк И.А. выделяет восемь этапов управления финансовыми рисками: формирование информационной базы управления финансовыми рисками; их идентификация; оценка уровня финансовых рисков; оценка возможностей снижения начального уровня финансовых рисков; определение системы критериев принятия рискованных решений; принятие этих решений; выбор и реализация методов нейтрализации возможных неблагоприятных последствий финансовых рисков; мониторинг и контроль финансовых рисков [9, с. 590]. Пять этапов управления финансовыми рисками описывает в своей работе Костюк Ж.С.: оценка хозяйственной ситуации; выявление сферы возможного влияния внешних и внутренних факторов; идентификация риска (выявление, оценка, анализ); оценка влияния рискованной операции на деятельность предприятия; разработка мероприятий по снижению степени влияния негативного риска [8, с. 90].

Этот же автор в управлении угрозами выделяет следующие этапы: идентификация угроз (анализ угрозы, оценка их влияния на формирование кризисной ситуации на предприятии); предотвращение либо нейтрализация угрозы или последствий ее действия; разработка методов по предупреждению возникновения в дальнейшем угроз [8, с. 90]. Как видим, представлена более укрупненная структура управленческого процесса. При этом каждый этап должен включать несколько стадий. Более детально управленческий процесс описан Ореховой К.В. Она предлагает пять этапов: выбор метода оценивания угроз; определение зон угроз финансовой безопасности; определение уровня угроз финансовой безопасности; выбор метода управления угрозами финансовой безопасности; применение выбранного метода управления угрозами в системе финансового менеджмента [9, с. 77]. Вместе с тем, считаем, что выбору метода оценивания угроз должен предшествовать этап их идентификации – определения факторов влияния на финансовую деятельность предприятия.

Управление финансовыми ресурсами предприятия должно быть нацелено на обеспечение оптимального потенциала формирования и эффективного распределения и использования финансовых ресурсов предприятия. В литературе недостаточны наработки в области построения данного управленческого процесса. Исходя из задач управления финансовыми ресурсами, целесообразно выделить следующие этапы: анализ формирования финансовых ресурсов предприятия; определение общей потребности в финансовых ресурсах; оценка стоимости финансовых ресурсов в разрезе источников формирования; определение соотношения заемных средств, привлекаемых на краткосрочной и долгосрочной основе; оптимизация соотношения внутренних и заемных источников формирования собственных финансовых ресурсов; обеспечение эффективности использования финансовых

ресурсов. В процессе управления финансовыми ресурсами на основе экспресс-анализа осуществляется ранняя диагностика возможных либо реально существующих угроз финансовой безопасности предприятия.

Таким образом, отсутствие единых подходов к построению процесса управления финансовой безопасностью подтверждает недостаточность научных разработок в теории финансового управления. Предложенный подход авторов к выделению этапов управления финансовой безопасностью через призму трех взаимосвязанных подсистем – «управление финансовыми ресурсами», «управление финансовыми рисками», «управление угрозами» позволяет глубже понять суть категории «управление финансовой безопасностью предприятия», ее комплексность, выстроить основные цепочки управленческой работы, их содержание, способы реализации, приблизить оценку уровня финансовой безопасности к реальным параметрам.

Литература:

1. Геець В.М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : монографія. Ч. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uchebnik-online.com/soderzhanie/ua_textbook_5.html
2. Марченко О.М. Управління фінансовою безпекою агропромислового виробництва в умовах трансформації економіки України: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.03 / О.М. Марченко. – Львівський національний університет імені Івана Франка, 2008. – 17 с.
3. Корнієнко Т.О. Управління фінансовою безпекою на підприємстві // Інноваційна економіка. - 2013. - № 8. - С. 350-353. [Електронний ресурс]. – 2013. - Режим доступу : [/http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/950/1/Korn1.pdf](http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/950/1/Korn1.pdf)
4. Черевко О.В. Принципи управління фінансовою безпекою підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3303>
5. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Т.Г. Васильців, В.І. Волошин, О.Р. Бойкевич, В.В. Каркавчук, [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів : ЛКА, 2012. – 386 с.
6. Бігдан І.А., Жилиякова О.В. Теоретико-методологічні питання управління фінансовою безпекою підприємства // Журнал "Регіональна економіка та управління". – 4(07) листопада 2015. Ч. I. – 2015. – С. 13-19.
7. Кузенко Т.Б., Полтинина Т.П. Конкретизация угроз финансовой безопасности предприятия // БИЗНЕС-ИНФОРМ. – 2011. - № 2. – С. 131-133.
8. Костюк Ж.С. Шляхи попередження та нейтралізації ризиків та загроз економічній безпеці підприємств залізничного транспорту / Ж.С. Костюк // Вісник економіки, транспорту і промисловості. – 2014. - № 4. – С. 88-92.
9. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. – К.: Ельга, 2008. – С. 578-631.
10. Орехова К.В. Управління загрозами фінансовій безпеці підприємства / К.В. Орехова // Економіка промисловості. – 2013. – № 1-2 (61-62). – С. 77-83.

Slatvinskaya M.A.

Ph.D., Assistant Professor

Odessa National Economic University

FISCAL DECENTRALIZATION IN UKRAINE: SHORTCOMINGS AND PROSPECTS

Слатвинская М.А.

к.э.н., доцент

Одесский национальный экономический университет

ФИСКАЛЬНАЯ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ В УКРАИНЕ: НЕДОСТАТКИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье рассмотрено фискальную децентрализацию в Украине. Определены основные упущения и недостатки, факторы, влияющие на ее реализацию, а также очерчены преимущества и перспективы.

Ключевые слова: децентрализация, фискальная децентрализация, недостатки, перспективы.

The article considers fiscal decentralization in Ukraine. Identified key gaps and shortcomings, factors affecting its implementation, and outlines the advantages and prospects.

Key words: decentralization, fiscal decentralization, limitations, perspectives

Становление эффективной системы местных финансов, обеспечение финансовыми ресурсами территориальных общин и развитие экономики Украины требует системного реформирования сектора публичных финансов. Особенно остро эта потребность стала в условиях внутреннего экономического и политического кризиса, социальной нестабильности и расслоения общества. Залогом улучшения уровня жизни населения является качественное и своевременное предоставление услуг органами местной власти. Для реализации возложенных на них функций необходимо наличие финансовых ресурсов (соответственно полномочиям). Формирование этих ресурсов должно осуществляться, в большей степени, за счет собственных доходов местных бюджетов, что обеспечит их автономию.

Экономически обоснованная децентрализация, а также справедливое распределение полномочий, налоговой базы и ответственности являются предпосылкой для создания финансовой самостоятельности территориальных органов и их обеспеченности финансовыми ресурсами.

Термин «децентрализация» следует понимать как уничтожение, отмена или ослабление централизации и расширение прав низовых органов управления (от латинского de- «отрицание», centralize – «средний, центральный»). [1, с.164.]

В советское время, наиболее обобщенным было такое определение «децентрализации» - расширение прав местных государственных органов управления вследствие передачи им некоторых функций центральных органов. [2, с.345]

Основоположником финансовой децентрализации (за рубежом чаще используется термин «фискальной децентрализации») принято считать американского экономиста Ч. Тибо. Он утверждал что фискальная децентрализация повышает конкуренцию среди органов местного самоуправления, а также способствует эффективности бюджетного регулирования социально-экономического развития территории, поскольку местное самоуправление имеет больше информации относительно потребностей населения данной территории, в отличии от центральной власти. [3, с.80].

По утверждению Р. Масгрейва децентрализация способствует эффективному размещению ресурсов. Она опирается на принципы ответственности, централизованного распределения, финансового выравнивания. Формируя эти принципы децентрализации, он акцентировал внимание, что: «Обеспечение общественными благами на местном уровне эффективно в случаи, когда выгоды от потребления достаются местным жителям. Обеспечение общественными благами на государственном уровне эффективно в случаи, когда выгоды от их потребления являются общенациональными (например оборона). [4, с. 105]

В зарубежных источниках фискальная децентрализация рассматривается с точки зрения административной, фискальной и политической составляющих. [5, с. 38] Такой подход указывает на необходимость учета происходящих на уровне территории экономических и социально-политических процессов при рассмотрении фискальной децентрализации.

Одним из просчетов при проведении фискальной децентрализации в Украине является отсутствие четкого разграничения полномочий между местными и государственными органами, что вызывает противоречия в процессе реализации их непосредственных функций, и требует устранения.

Кроме того, фискальная децентрализация в Украине осуществляется замедленными темпами. Среди факторов, влияющих на ее реализацию, можно назвать:

- недостаточный уровень автономии местных бюджетов;
- низкий уровень собственных финансовых ресурсов;
- догматичный характер налоговой политики и ее неспособность реагировать на быстро меняющиеся условия развития экономики;
- проведение малообоснованных тактических мероприятий;
- нарушение сбалансированности бюджета;
- низкий уровень местных налогов и сборов в доходах местных бюджетов;

- большой удельный вес трансфертов;
- отрыв фискальной политики от фактического состояния дел;
- незаинтересованность центральной власти в проведении децентрализации бюджетно-налоговой системы (так как сопряжено это с ограничением их полномочий и сужением ресурсной базы) и другие факторы.

Рассматривая особенности фискальной децентрализации в Украине очевидно, что в сфере местного налогообложения имеется ряд упущений. Речь идет об низком уровне собственных ресурсов местных бюджетов, в том числе за счет местных налогов и сборов. Симбиоз налоговой реформы и фискальной децентрализации в Украине должны были способствовать существенному увеличению поступлений от местных налогов и сборов. Но на начало 2016 года их удельный вес в доходах местных бюджетов Украины находился в пределах 10%. В развитых странах этот показатель варьирует от 30% до 70%. Например, в Японии они составляют 35% доходов органов местного самоуправления, в Великобритании – 37%, Германии – 46%, в США – 66%, во Франции – 67%. Ситуация характерная для Украины указывает на низкий уровень финансовой автономии местного самоуправления, недостаточный уровень финансовых ресурсов и нестабильность доходных источников, необходимость увеличения собственной налоговой базы местных бюджетов.

Погрешности в сфере местного налогообложения касаются в частности таких источников как: налог на имущество, единый налог, сбор за места для парковки транспортных средств, туристический сбор, а также ряда переведенных и закрепленных налогов.

Делая ставку на наиболее распространенный в мировой практике налог – налог на имущество, в Украине не были учтены некоторые особенности связанные с его администрированием. Ключевой проблемой, которая снижает фискальную эффективность данного налога, является отсутствие единой базы данных движимого и недвижимого имущества (по всей территории Украины). Кроме этого, расчет данного налога ведется исходя из минимальной заработной платы, тогда как целесообразно учитывать оценочную стоимость имущества. Так, к примеру, оценочная стоимость будет существенно колебаться в зависимости от местонахождения объекта недвижимости (город, село, поселок и др.), его рыночной стоимости. Также местным органам самоуправления дано право принимать решение относительно площади имущества, которая не налогооблагается, что приводит к лоббированию и завышению нормативов. Результатом является снижение собственных финансовых ресурсов.

При налогообложении транспортным налогом остаются вне зоны внимания яхты, частные самолеты и др.

Среди недочетов можно также назвать отсутствие сбора за места для парковки транспортных средств и туристического сбора в некоторых селах, районах и городах, что значительно сужает их финансовую базу.

Нерешенной остается проблема относительно порядка уплаты одного из наиболее значащих налогов, а именно налога на доходы физических лиц, который взимается по месту регистрации субъекта хозяйствования, хотя целесообразно взимать его по месту осуществления деятельности работника.

С целью повышения финансовой самостоятельности (в рамках финансовой децентрализации) в доходную часть местных бюджетов переведено акцизный налог с розничной торговли (5%) и 10 % налога на прибыль частных предприятий. [6,7] Но этот шаг носит скорее временный характер, поскольку он противоречит законодательству Евросоюза, часть которого Украина обязалась имплементировать, подписав Соглашение об ассоциации.

Фискальной децентрализации присущи некоторые проблемные аспекты: усложнение процесса перераспределения средств через бюджет и управление бюджетным процессом в целом; сложности с урегулированием локальных потребностей отдельных территорий с макроэкономическими потребностями страны [8, с.376], [9].

Несмотря на это фискальная децентрализация остается позитивным и необходимым процессом на пути обеспечения равномерного и достойного уровня услуг предоставляемых на всей территории Украины, а также стабильности, качества и эффективности предоставленных услуг на местах (с учетом соблюдения принципа субсидиарности). Территориальные органы власти более осведомлены о потребностях, которые возникают в пределах их юрисдикции и могут удовлетворить их в краткие сроки, проконтролировать справедливость, прозрачность этого процесса. Кроме того в рамках проведенной фискальной децентрализации создаются конкурирующие условия между различными уровнями местной власти за рабочую силу и факторы производства, что способствует развитию территорий, повышению инвестиционных возможностей местных органов власти.

Литература:

1. Словник іншомовних слів [Текст] / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарлупа. — К. : Наук. думка, 2000. — 680 с., с.164
2. Політичний словник / за ред. В.К.Врублевського, А. В. Кудрицького, В.М. Мазура А. В. Мяловицького. — 3-є вид. — К. : Голов. ред. УРЕ, 1982. — 656 с
3. Tiebout, Ch. (1961), "An Economic Theory of Fiscal Decentralization", Public Finances: Sources, and Utilization. pp. 79-96.2; 3, с. 80
4. Masgrave R.A. The Theory of Public Finance / R.A. Masgrave. — McGraw-HillBookCompany, Inc., 1959. — 628 p., с. 105
5. Aaron Schneider. Decentralization: Conceptualization and Measurement / Aaron Schneider // Studies in Comparative International Development, 2003. — P.32-41
6. Бюджетний Кодекс України N 3-рп/2012 від 25.01.2012 [Електронний ресурс].—Режим доступу:<http://rada.gov.ua>
7. Податковий кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI (редакція від 01.01.2016) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: rada.gov.ua.
8. Крайник О. П. Децентралізація управління фінансовими ресурсами регіону /О. П. Крайник // Ефективність державного управління [Текст] : зб. наук. пр. — Вип. 21. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2009. — С. 373—378
9. Т. Сало Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні / Т. Сало // Збірник наукових праць. — 2013. — Вип. 35 "Ефективність державного управління.[Електронний ресурс].— Режим доступу:file:///C:/Users/Марина/Downloads/efdu_2013_35_42.pdf

Smirnova E.A.

Candidate of economic sciences, Associate Professor

Nikolskya T.V.

Undergraduate 2nd year

Crimean Federal University V.I. Vernadsky

Institute of Economics and Management, Russia

ANALYSIS OF JOINT PROGRAMS OF BANKS AND INSURANCE COMPANIES

Смирнова Е. А.

доцент, к.э.н.

Никольская Т. В.

магистрант 2 курса

Институт экономики и управления

«Крымский федеральный университет имени В.И. Вернадского», Россия

АНАЛИЗ СОВМЕСТНЫХ ПРОГРАММ БАНКОВ И СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ

The article discusses some aspects of interaction of banks and insurance companies, through the provision of joint programmes, as well as the results of the study and the development of new insurance products. The content of this research is the analysis of the arisen collaborative insurance products in 2014.

Keywords: *insurance product, insurance program, evaluation of the insurer by the bank.*

В статье рассмотрены некоторые аспекты взаимодействия банков и страховых компаний, посредством предоставления совместных программ, а также итоги изучения и становление новых страховых продуктов. Содержание исследования составляет анализ возникших совместных страховых продуктов в 2014 году.

Ключевые слова: страховой продукт, программа страхования, оценка страховщика банком.

В современных условиях развитие рыночных отношений в национальной страховой системе сопровождается разнообразными изменениями в сфере страховой и банковской индустрий, а с развитием и широким распространением процессов кредитования актуальным и главным вопросом становится взаимодействие страховых компаний и банковских учреждений, при этом банки играют важнейшую роль в продаже страховых продуктов. Все это связано с общепринятой системой страхования кредитных рисков посредством страхования, которое включает в себя обязательное приобретение страховых пакетов.

Объединение усилий банковских и страховых институтов в направлении расширения ассортимента предлагаемых услуг, повышения эффективности обслуживания клиентов, а также совершенствования подходов к ведению бизнеса в целом привело к появлению концепции «bancassurance», которая предполагает продажу банковских и страховых услуг и продуктов через общие каналы распространения и/или для одной и той же клиентской базы. Новое направление в финансовом бизнесе позволяет участвующим сторонам достичь значительных преимуществ на рынке финансовых услуг [3].

Цель исследования это наглядно рассмотреть совместные программы банков и страховых компаний в 2014 году.

В 2014 году разработка новых программ страхования для реализации через банковский канал велась в основном в следующих направлениях: классический bancassurance (программы накопительного и инвестиционного страхования жизни), страхование имущества клиентов банков, страхование рисков владельцев банковских карт, кредитное страхование от несчастных случаев и от потери работы, комплексные страховые продукты [7].

Программы, связанные со страхованием жизни представлены в таблице.1.

Совместные программы банков и страховых компаний		Таблица 1
Дата объявления	Описание программы	
25.03.14	МДМ Банк совместно с СК «АльфаСтрахование-Жизнь» запустил новую программу страхования жизни с инвестиционной составляющей, доступную розничным клиентам – «Капитал в плюс». Так, у клиентов банка появилась возможность не только застраховать свою жизнь, но и одновременно получить дополнительный доход благодаря возможности вложения в нефтяные ресурсы, драгоценные металлы, природный газ и другие активы со 100% гарантией возврата вложенных средств. Оформить программу можно в отделениях МДМ Банка в Москве, Екатеринбурге, Новосибирске и Кемерово. Инновационная идея программы «Капитал в плюс» в том, что с ее помощью любой желающий может зарабатывать на активах, которые традиционно считаются популярными для инвестирования у состоятельных людей, при этом программа гарантирует возврат вложенных средств [4].	
15.04.14	Компания «Росгосстрах-Жизнь» и МДМ Банк предложили эксклюзивный комплексный инвестиционно-страховой продукт «Управление капиталом». Новая программа позволяет защитить себя от непредвиденных обстоятельств и одновременно получить повышенный доход от инвестиций в разные типы активов. При этом прибыль от инвестиций в случае роста базового актива может быть значительно выше, чем по инструментам с фиксированной доходностью (депозиты, облигации). Клиенты могут застраховать по новой программе как себя, так и своих близких. Отчетность по продукту, получаемая клиентом на регулярной основе, позволяет следить за реализацией программы. Страховой полис действует по всему миру [5].	
04.09.14	Компания «Открытие Страхование жизни» совместно с банком «Открытие» начали продажи программы пенсионного страхования «Открытие. Доверие». Программа «Открытие. Доверие» адресована в первую очередь премиальным клиентам банка и предназначена для создания финансового резерва с помощью целевых пенсионных накоплений. Предусмотрены варианты, позволяющие накопить пенсионный капитал, делая регулярные взносы, а также возможность внести уже сформированный капитал и превратить его в пенсионное обеспечение для близкого человека. [6].	

Источник: составлено авторами на основе [4, 5, 6]

Как и следовало ожидать, наибольшую активность в предложении «банковских» программ проявили страховщики, аффилированные с кредитными организациями. Вместе с тем, следует отметить, что этот процесс перешел в стадию масштабирования: опробовав схему продаж через родственные банки, страховые компании стали предлагать подобные решения другим игрокам кредитного рынка.

Рассматривая общие программы банков и страховщиков, следует четко понимать назначение страховой составляющей в том или ином банковском продукте.

На 2014 год наибольшее распространение получили продукты с интегрированным, так называемым кептивным, страхованием, когда банк в обязательном порядке должен делегировать определенный объем риска отдельному профессиональному страховщику [1].

Прежде всего, такие действия снижают стоимость банковского займа, ведь опасность его невозврата защищена обязательством страховой компании – партнера банка. В противном случае банк должен заложить усредненную стоимость возможных убытков в стоимость кредита, которая была бы существенно выше, чем страховой тариф любой страховой компании.

Очевидно, что банки очень тщательно подходят к выбору партнеров страховщиков, руководствуясь, в первую очередь такими ориентирами как:

- финансовая устойчивость страховщика;
- опыт и репутация страховщика;
- «качественные» партнерские отношения».

В партнерской программе можно достичь удачного сочетания стоимости и условий страхования, что очень ценится клиентами и открывает возможность продвижения совместных программ, где страхование не является обязательным – так называемого «свободного бизнеса». Однако в таких программах на первые роли выступает уместность и сбалансированность той или иной составляющей предлагаемого продукта, в том числе и страховой составляющей.

На 2014 год количество удачных совместных программ существенно увеличилось. Однако дальнейшее развитие в этой сфере должно учитывать довольно неудачный предыдущий опыт многих финансовых учреждений, которые маскировали стоимость займов в различных комиссиях, в том числе навязывая клиенту страхование на крайне нерыночных условиях [2].

Дальнейшее эффективное развитие сотрудничества банков и страховых компаний возможно при усовершенствовании ее нормативной базы и иных аспектов деятельности. Начать данную процедуру можно с проведения следующих мероприятий:

1) разработка новых видов страховых продуктов и их детальное изучение и в дальнейшем внедрение и распространение на страховой рынок;

2) изучение страхового рынка потребителей, для определения страховых продуктов в которых они нуждаются, и их отношение к страховым продуктам и услугам, которые появились в 2014 году.

3) необходимо разработать и внедрить единые стандарты оценки финансовой устойчивости и надежности страховщиков для участия в системе страхования рисков заемщиков, это позволило бы банкам принимать страховой полис любого страховщика, имеющего необходимый в соответствии с данными стандартами уровень финансовой устойчивости.

Так как действия банка всегда имеют связь с экономическим риском, то разработка и внедрение единых стандартов даст возможность банку принимать больше участия в системе страхования и детальнее спрогнозировать вероятность наступления экономических потерь.

Создание единых стандартов выгодно обеим сторонам (банку и страховым компаниям) поскольку увеличится сотрудничество с обеих сторон, что повлечет за собой создание новых продуктов, расширение клиентской базы и дополнительную прибыль.

4) должна быть введена и опробована практика страхования рисков, связанных с предметом залога и личностью заемщика за счет банковских организаций.

Сотрудники банка, должны понимать, что если они просто навязывают страховку - это означает потерю клиента, а качественная продажа страхового полиса ведет за собой увеличение клиентской базы и имиджа банка. Страхование риска, который связан с предметом залога и личностью заемщика обеспечивает банку выполнение своих обязательств перед заемщиком и расширение спектра услуг.

Таким образом, в 2014 году количество удачных совместных программ существенно увеличилось. Подтверждением этому служат новые совместные программы такие как: «Капитал в плюс», Программа «Открытие. Доверие», новый инвестиционный продукт «Управление капиталом». При выборе партнера банк руководствуется такими главенствующими положениями как: финансовая устойчивость страховщика, его опыт работы и «качественные» партнерские отношения». Эффективность партнерства и рост продаж страховых продуктов возможен при: соблюдении антимонопольного законодательства; разработке страховых продуктов детально, введение единых стандартов оценки финансовой устойчивости страховщика; использование практики страхования рисков за счет банковских организаций.

Для дальнейшего развития страховым компаниям необходимо учесть свои слабые стороны, наладить более тесные взаимоотношения не только с банками, но и другими финансово-кредитными институтами, а также повысить свой профессионализм в страховой деятельности и учесть зарубежный опыт при создании новых страховых продуктов.

Литература:

1. Донецкова О. Ю. Взаимодействие банков и страховых компаний в России [Текст] / О. Ю. Донецкова // «Сборник материалов международной научно – практической конференции». — 2013. — С. 43.
2. Елембаева К. Д. Проблемы сотрудничества банков и страховых компаний в России [Текст] / К. Д. Елембаева // Молодой ученый. — 2014. — № 14. — С. 156—158.
3. Логвинова И. Л. Взаимное страхование как метод создания страховых продуктов в российской экономике / И. Л. Логвинова. — М. : Анкил, 2015. — 248 с.
4. ООО "Открытие Страхование Жизни" [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.otkritie-life.ru/ru/news/index.php?id4=79776>
5. ПАО «МДМ Банк» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.mdm.ru/moscow/press/news/2014-03/2958/>
6. ПАО «Росгосстрах» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.rgs.ru/pr/news/article.wbp?article_id=880c8c0c-2e77-42d6-8ff3-ff3d57eeb7e2
7. Рыбкин И. Активные продажи страховых продуктов на точке продаж (в торговом зале) / И. Рыбкин, В. Егоров. — М. : Институт общегуманитарных исследований, 2015. — 144 с.

Fysun Iryna,

Ph.D, associate professor of department of finances and banking

Kolisnyk Oleksandr,

master's degree of speciality «Finances and credit»

Poltava university of economy and trade

TRENDS IN LIFE INSURANCE IN UKRAINE CURRENT TRENDS AND ITS IMPROVEMENT

Фисун Ірина,

к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи

Колісник Олександр,

магістрант спеціальності «Фінанси і кредит»

Полтавський університет економіки і торгівлі

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ ТА СУЧАСНІ НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Tendencies of development of life insurance in Ukraine and suggested areas of improvement in its economic instability.

Keywords: *life insurance, trends, areas of improvement*

Розглянуто тенденції розвитку страхування життя в Україні та запропоновано напрями його вдосконалення в умовах економічної нестабільності.

Ключові слова: страхування життя, тенденції розвитку, напрями вдосконалення

Важливим критерієм економічного розвитку кожної країни є добробут її громадян, забезпечення якого можливе засобом довгострокових грошових накопичень на майбутнє за допомогою страхування життя. Особливо актуальним розвиток страхування життя є в сучасних умовах економічної нестабільності в Україні. Адже довгострокове накопичувальне страхування здатне зменшити негативні наслідки соціальних ризиків громадян країни, зокрема, втрати доходу в результаті тимчасової або постійної втрати працездатності, хвороби або смерті годувальника родини. Крім того, страхування життя дозволяє накопичити громадянам кошти на навчання дітей, реалізацію майбутніх фінансових планів та забезпечити додатковий дохід при виході на пенсію.

Перевагами страхування життя є те, що за його договорами страховик бере на себе зобов'язання гарантовано виплатити страхову суму, тобто укладаючи такий договір та вчасно сплачуючи страхові премії страхувальник точно знає, що страховик виплатить накопичену грошову суму з приєднаним інвестиційним доходом йому або застрахованому чи правонаступнику. Основний економічний сенс страхування життя полягає в можливості громадянами здійснювати довгострокове планування своїх фінансів завдяки гарантіям, котрі не може забезпечити жодний фінансовий інструмент [1].

Оскільки страхові резерви, сформовані страховиками зі страхування життя можуть слугувати джерелом довгострокових інвестицій в економіку країни, державна підтримка розвитку страхування життя здатна забезпечити соціальну стабільність в країні. Проте, на теперішній час проведення страхування життя в Україні здійснюється в умовах низької купівельної спроможності населення, недостатнього рівня його страхової освіченості, неефективних державних механізмів стимулювання розвитку накопичувальних видів страхування для населення країни. З огляду на це, виникає необхідність оцінки тенденцій розвитку страхування життя в Україні з метою виявлення сучасних напрямів його проведення.

Виходячи з того, що накопичувальне страхування здійснюється страховиками зі страхування життя, проаналізуємо динаміку їх кількості в Україні за період 2010-2014 рр. та перше півріччя 2015 р., використовуючи офіційні дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (таблиця 1).

Дані таблиці 1 свідчать про стійку тенденцію до зменшення загальної кількості страхових компаній в Україні за період 2010-2014 рр. При цьому, кількість страхових компаній з ризикового страхування на кінець 2014 р. зменшилась на 67 страховиків, або на 15%, порівняно з 2010 р., а кількість компаній зі страхування життя на кінець 2014 р. зменшилась на 10 страховиків порівняно з початком досліджуваного періоду.

Таблиця 1

Кількість страхових компаній в Україні за 2010-2014рр. та I півріччя 2015 р.*

Кількість страхових компаній	На кінець періоду					
	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	I півріччя 2015 року
Загальна кількість	456	442	414	407	382	374
Компанії з ризикового страхування	389	378	352	345	325	322
Компанії зі страхування життя	67	67	62	62	57	52

*Складено за матеріалами джерел [2, 3]

На кінець I-го півріччя 2015 р. в Україні загальна кількість страхових компаній становила 374 установи, що на 6,5% менше порівняно з аналогічним періодом 2014 р. При цьому, за 6 місяців 2015 р. кількість компаній зі страхування життя в Україні зменшилась до 52 установ, що на 5 страховиків менше у порівнянні з попереднім роком [3].

З метою оцінки розвитку страхування життя в Україні, необхідно дослідити обсяги зібраних страхових премій страховиками зі страхування життя та частку, котру вони

становлять в загальній структурі страхових премій за всіма видами страхування. Досліджуваний період приймемо 2010-2014 рр. (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка розвитку страхування життя в Україні за 2010-2014 рр.*

**Побудовано за матеріалами джерела [2]*

Дані рис. 1 свідчать, що питома вага страхових премій зі страхування життя в загальній структурі страхових премій, зібраних страховиками України, на початок досліджуваного періоду, тобто на кінець 2010 р., становила 6% (або 809,4 млн. грн.), а на кінець 2014 р. – 11,6%, що становило 2159,7 млн. грн. від загального розміру страхових премій, зібраних за всіма видами страхування.

Аналіз динаміки обсягів зібраних страхових премій зі страхування життя в Україні за період 2010-2014 рр. свідчить про стійку його тенденцію до зростання у період з 2010-2013 рр. Проте, на кінець 2014 р. спостерігалось незначне скорочення обсягів зібраних страхових премій вітчизняними страховиками зі страхування життя, а саме – на 316,8 млн. грн. порівняно з 2013 р. В той же час, частка страхування життя в загальному обсязі зібраних страхових премій українськими страховиками виявила тенденцію до зростання на 0,1% проти попереднього року.

Правомірним є припущення, що зменшення обсягів зібраних страхових премій зі страхування життя у 2014 р. проти 2013 р. відбулося завдяки нестабільній політичній та економічній ситуації в Україні, пов'язаною з анексією АР Крим сусідньою країною та військовими діями на Сході України. Адже у 2015 р. тенденція до зменшення обсягів зібраних страхових премій продовжилася згідно даних Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Крім того, на зниження обсягів страхових премій зі страхування життя значний вплив мають інфляційні процеси та зниження купівельної спроможності громадян України.

За даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг на кінець 2014 р. на вітчизняному ринку страхування життя 98,7% всіх зібраних страхових премій з накопичувального страхування належало 20-ти страховим компаніям зі страхування життя. Тобто 35,1% всіх страховиків зі страхування життя акумулювали практично всі зібрані премії з накопичувального страхування в Україні. А індекс Герфіндаля-Гіршмана (ННІ) по ринку страхування життя у 2014 р. становив 1042,55 проти 1222,15 у 2013 р., що свідчило про помірну монополізацію цього ринку [2].

З огляду на вищезазначене, виникає питання щодо оптимальної кількості страховиків на ринку страхування життя та пошуку нових напрямів його розвитку, що дали б змогу накопичити громадянам кошти та забезпечити себе на майбутнє в непростих соціально-економічних умовах, що склалися на теперішній час в Україні.

Перш за все, виникає потреба в оптимізації цін на страхові послуги зі страхування життя з урахуванням зниження купівельної спроможності населення та потреби страховиків

у формуванні достатніх страхових резервів. Зважаючи, що сформовані страхові резерви страховиками зі страхування життя відповідно з даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг протягом 2010-2014 рр. виявляли стійку тенденцію до зростання, актуальним є оптимізація цін на страхові послуги зі страхування життя.

Аналіз програм довгострокового накопичувального страхування, здійснюваного провідними вітчизняними компаніями зі страхування життя, засвідчив, що не зважаючи на розширення асортименту програм та появи нових видів страхування життя, найнижча ціна страхової послуги з накопичувального страхування у 2015 р. становила 5000 грн. на рік з можливістю щомісячних, щоквартальних та піврічних внесків і мінімальним терміном страхового договору 5 років.

Оскільки потенційними страхувальниками зі страхування життя є працюючі громадяни, при формуванні ціни на послуги з накопичувального страхування варто врахувати показники середньої і мінімальної місячної заробітної плати в Україні.

На початку 2016 р. Урядом України було складено економічний прогноз на 2016-2019 рр., згідно якого середньомісячна заробітна плата в Україні в кращому випадку в 2016 р. становитиме 4857 грн., а у гіршому – 4821 гривень. До 2019 р. цей показник в нашій країні має вирости до 6867 грн. на місяць. А відповідно до планів Міністерства фінансів України, мінімальна заробітна плата в 2016 р. становитиме 1378 грн. на місяць, а розмір прожиткового мінімуму у 2016 р. збільшиться до 1330 грн. [4].

Зважаючи на показники середньомісячної та мінімальної заробітної плат та величини прожиткового мінімуму в Україні, заплановані на 2016 р., правомірно стверджувати, що для переважної більшості громадян України за страхові послуги на страхування життя будуть недоступними. А тому, постає питання про розробку страховиками зі страхування життя програм накопичувального страхування, ціна яких була б орієнтованою на громадян з невисоким рівнем доходів. При цьому, передбачається збільшення обсягів страхових резервів завдяки збільшенню кількості страхувальників.

З метою залучення громадян України до участі в системі добровільного страхування життя пропонується страховикам розробити ефективні програми кредитування своїх клієнтів. Адже клієнти страховиків зі страхування життя мають можливість користуватися своїми накопиченими грошовими засобами у якості кредитних ресурсів під невеликий річний відсоток, тобто «позичати самим у себе», що має перевагу порівняно з банківським кредитуванням. А тому компаніям зі страхування життя доцільно не тільки вдосконалювати програми кредитування своїх клієнтів, а й застосовувати ефективні рекламні заходи з метою залучення потенційних страхувальників.

Вважаємо, що запропоновані заходи дозволять стимулювати розвиток страхування життя в Україні в сучасних кризових умовах, що сприятиме зміцненню соціально-економічної стабільності країни.

Література:

1. Фисун І.В. Розвиток страхування життя в Україні як джерела внутрішніх інвестиційних ресурсів / І.В. Фисун // Економіка. Менеджмент. Бізнес., 2014, №2 (10). – С. 107-113.
2. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 11.12.2014.
3. Кількість страхових компаній в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1521491-kilkist-strakhovikh-kompaniy-v-ukrayini-za-pivroku-zmenshilasya-do-374-ustanov-natskomfinposlug>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.01.2016.
4. Якою буде середня зарплата в Україні в 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://2016rik.com.ua/2015/07/yakoyu-bude-serednya-zarplata-v-ukraini-v-2016-roci/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 22.01.2016.

Yanov V.V.

Doctor of Economic Sciences, Professor
Volga Region State University of Service, Russia

RETAIL LENDING: MODERN TRENDS IN THE ECONOMIC TURBULENCE

Янов В.В.

д.э.н., профессор

Поволжский государственный университет сервиса, Тольятти, РФ

РОЗНИЧНОЕ КРЕДИТОВАНИЕ: СОВРЕМЕННЫЕ ТРЕНДЫ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТУРБУЛЕНТНОСТИ

The current stage of formation of a Russian banking system suggest functioning of the market of consumer credit market, further development of system of retail crediting and improvement of its elements promoting stimulation of demand of the population for goods and services and, as a result, increase of level of his welfare and creation of additional impulses of economic growth. Retail business – an indicator of stability of economy, forward development, growth of the real income of the population, increase in consumption and need for savings volumes of the attracted deposits and the placed loans.

Keywords: Retail crediting, the overdue credits, creditor debt, categories of debtors, laws on retail crediting.

Современный этап формирования отечественной банковской системы предполагает функционирование рынка потребительского кредитования, дальнейшее развитие системы розничного кредитования и совершенствование её элементов, способствующих стимулированию спроса населения на товары и услуги и, как следствие, повышению уровня его благосостояния и создания дополнительных импульсов экономического роста. Розничный бизнес – показатель стабильности экономики, поступательного её развития, роста реальных доходов населения, увеличения потребления и потребности в сбережениях объемах привлеченных депозитов и размещенных кредитов.

Ключевые слова: Розничное кредитование, просроченные кредиты, кредиторская задолженность, категории должников, законодательные акты по розничному кредитованию.

Розничное кредитование России находится в постоянном развитии, однако на его динамику, действует ряд факторов осложняющих данный процесс: банковская ликвидность, просроченная ссудная задолженность значительный рост, который, сдерживает развитие всех видов розничного кредитования. По статистике, в банковской системе России сегодня около 5,5% банковских кредитов не обслуживаются заемщиками. Многие кредиты искусственно продлены, среди них немало безнадежных. Просроченная задолженность по ссудам может увеличиться в результате реального отображения реструктуризированных ранее кредитов и по причине того, что по российским стандартам бухгалтерского учета в отчетности отражаются просроченные платежи, а не сумма самого кредита.

При не возврате суммы долга заемщиками банк вынужден обращать внимание на имущество, находящееся в залоге. Получение денежных средств от реализации залогового имущества по проблемным ссудам не обладает большими перспективами, однако является безальтернативным. Вхождение через залог в капитал заемщика вынужденная мера для банка, так как крупные кредиты обеспечены залогом ценных бумаг и активами, на которые в случае возникновения задолженности обращается взыскание. Возврат кредита, предоставленного заемщику, одна из главных задач банка, получение залога вместо денежных средств – крайняя и нежелательная мера. В условиях усиления турбулентности экономики маловероятно, что банк сможет быстро реализовать заложенное имущество, следовательно, в его активах будет находиться безнадежный кредит.

При кредитной задолженности носящей краткосрочный характер, возможна реструктуризация кредита, способствующая снижению кредитной нагрузки на период, пока заемщик находится в затруднительном положении и ищет способы решения своих долговых обязательств - новую работу, дополнительные источники дохода, решение вопросов снижения объема ежемесячных платежей. Одним из примеров реструктуризации долга является установление для ссудазаемщика льготного периода по уплате процентов: устанавливается ежемесячные небольшой платеж и уплата процентов переносится на конец

срока выплаты кредита. Конкретный объем льготного платежа зависит от многих факторов: суммы кредита, обстоятельств, в которых находится заемщик, состава семьи, количества иждивенцев, соотношения задолженности и стоимости залога. Заемщик, допустивший просрочку, но добросовестно пытающийся выполнять долговые обязательства, не может погасить накопившиеся пени, в результате фактически он работает только на оплату штрафных санкций и, частично, на оплату процентов. Исходя из этого, процедуру отмены штрафов можно отнести к одному из способов реструктуризации долга, поскольку система высоких штрафов направлена на обеспечение платежной дисциплины заемщиков. В результате кризисных явлений в экономике стала расти просроченная кредиторская задолженность, основной причиной которой не дисциплинированность заемщиков, а результат потери работы и доходов. Поэтому более эффективный вариант – единый подход к снижению или полной отмене штрафов [6 с.13].

Проблема профилактики просроченной задолженности и работы с нею – одна из самых актуальных для российских банков. Банки вынуждены искать пути повышения эффективности своей деятельности, в частности - интенсифицировать работу по возврату проблемных кредитов, искать новые формы возвратности кредитов, сотрудничать с коллекторскими агентствами, основным направлением деятельности которых является взыскание задолженности. Возникновение потребности в профессиональных коллекторских услугах и соответственно появление агентств вызваны бурным ростом потребительского кредитования, началом формирования культуры жизни в долг.

Основные категории должников, с которыми коллекторы сталкиваются в процессе взыскания следующие:

- заемщики, не рассчитавшие своих финансовых возможностей - заемщик утратил источник дохода, став неплатежеспособным;
- заемщики без стабильного дохода, воспользовавшиеся ситуацией выдачи кредитов банками без должной проверки, к ним относятся: люди с девиантным поведением - алкоголики, наркоманы, психически неуравновешенные люди, мошенники;
- должники, которые пользуясь недостатками в законодательной системе, не возвращают долг, хотя признают факт просрочки, но находятся в состоянии личного дефолта, без работы, источника дохода и имущества. В таких случаях дело передается в суд, и выносится постановление о невозможности взыскания [7 с.16].

В разных регионах соотношение выше названных категорий неплательщиков неодинаковое, формируется тенденция: чем хуже банк проверяет потенциальных заемщиков, тем больше ссудозаемщиков второй и третьей категорий. Для уменьшения доли просроченной задолженности банкам необходимо проводить верификацию заемщиков и использовать информацию бюро кредитных историй. Для обеспечения возврата выданного кредита и снижения вероятности возникновения просроченной задолженности, кредитор использует различные механизмы, включая предварительный анализ кредитной истории заемщика. С большой долей вероятности можно полагать, что его прошлая платежная история - это показатель поведения в будущем. Таким образом, бюро кредитных историй могут уменьшать размеры асимметрии информации между кредитором и заемщиком и снижать ее отрицательное воздействие на финансовый сектор экономики, в итоге уменьшается просроченная задолженность в банковской системе, снижаются неплатежи по кредитам.

В настоящее время в розничном кредитовании существует проблемы:

- общего повышения стоимости капитала и фондирования;
- повышения уровня рисков в банковской системе, особенно в розничном кредитовании,
- ужесточение условий кредитования и корректировке банковских продуктов для физических лиц,
- снижения объемов кредитных портфелей при росте доли просроченной задолженности,

- уменьшения уровня достаточности капитала.

В экономически развитых странах вопросы розничного кредита достаточно детально урегулированы законодательно и четко определены существующей практикой:

- в США соответствующие отношения регулируются как на федеральном уровне (такими актами, как Consumer Credit Protection Act, Truth in Lending Act, Fair Credit Reporting Act, Fair Credit Billing Act, Equal Credit Opportunity Act, The Fair Credit Debt Collection Act), а также соответствующими законами штатов.

- в странах Европейского Сообщества (ЕС) действуют Директива 2002/65/ЕС об унификации законодательства в области потребительского кредита и национального законодательства стран – членов ЕС.

В настоящее время взаимоотношения между заемщиком и коммерческим банком в Российской Федерации определяются рядом норм общего характера, которые содержатся в Гражданском кодексе [1], Федеральном законе «О банках и банковской деятельности» [2], Законе «О защите прав потребителей», [3], «О потребительском кредите» [4]. Достаточно дискуссионным оставался вопрос о том, распространяются ли на отношения по потребительскому кредитованию нормы Закона Российской Федерации «О защите прав потребителей». Принятыми поправками предусматривается, что при предоставлении кредита информация об услугах, оказываемых потребителю, обязательно должна содержать сведения о размере кредита, полной сумме, подлежащей выплате потребителем, и графике ее погашения (п. 2 ст. 10 Закона). Таким образом, в Законе сформулирована норма, которая непосредственно распространяется на отношения по потребительскому кредитованию. Вместе с тем, этой нормой регламентируются только информационные аспекты указанных правоотношений, их содержательная сторона по-прежнему во многом остается вне законодательного регулирования. Это порождает ряд проблем правового характера, без решения которых дальнейшее развитие потребительского кредитования является затруднительным, например, полнота порядок предоставления заемщику информации об условиях, на которых заключается договор потребительского кредита. При составлении текстов типовых кредитных договоров банки активно используют ссылки на внутренние регулятивные документы кредитной организации, определяющие ряд существенных условий договора, таких, как меры ответственности заемщика за ненадлежащее исполнение обязанностей по договору, в том числе размер неустойки и порядок ее расчета; право банка увеличивать размер уплачиваемых процентов, размер платежей заемщика в пользу третьих лиц по сопутствующим договорам и др. Закономерным следствием недостаточного и несвоевременного информирования физических лиц об условиях получения и возврата кредитов, выдаваемых банками, стало увеличение числа заемщиков, которые оказываются неспособными погасить свою задолженность перед банком – кредитором.

Таким образом, дальнейшее развитие розничного кредитования, снижение финансовых и правовых рисков, связанных с невозвратом предоставленных денежных средств, предполагает обеспечение паритета прав и обязанностей сторон по договорам кредита, сбалансированный механизм защиты интересов, как потребителей финансовых услуг, так и организаций, их предоставляющих, закрепление принципов прозрачности и простоты исполнения своих обязательств заемщиками. Только таким путем может быть достигнут общий баланс интересов, возникающих в отношениях между должником и кредитором на протяжении всего срока действия договора потребительского кредита.

Литература:

1. Гражданский кодекс Российской Федерации. ФЗ №51
2. О банках и банковской деятельности ФЗ №395-1
3. О защите прав потребителей. ФЗ №2300-1
4. О потребительском кредите (займе) ФЗ №353
5. Богданова Я. Какие причины тормозят рынок потребительского кредитования / Я. Богданова // URL:<http://www.allcredits.ru/1/13104/>

6. Рост рынка потребительского кредитования в России сопряжен с решением текущих проблем, без решения которых невозможно добиться его поступательного развития // Журнал о кредитах: Банк-клиент.ru – URL.:[http://www.bank-klient.ru/stat/about/2007/11/14 about,213.html](http://www.bank-klient.ru/stat/about/2007/11/14%20about,213.html)
7. Докучаева Е. Коллекторский бизнес в России: работа в условиях кризиса / Е. Докучаева // Плас.-2009, №6- URL.:<http://www.plusworld.ru/journal/page162-1201.php>

График публикации коллективных научных монографий на 2016 год

<i>Название конференции, исходные данные издательства</i>	<i>Срок предоставления материалов</i>	<i>Срок выхода эл. версии</i>
Экономическая безопасность: теория, методология, практика. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal	Январь 2016	Февраль 2016
Стратегический учет, анализ и аудит: теория, методология, практика. GPG Publishing Group, Pretoria, South Africa	Январь 2016	Февраль 2016
Управление экономической деятельностью: проблемы и перспективы развития. Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, United States of America	Февраль 2016	Март 2016
Экономико-правовые проблемы управления человеческими ресурсами. CARICOM, BARBADOS	Февраль 2016	Март 2016
Учет, анализ и аудит деятельности предприятий: проблемы, тенденции, перспективы. SAUL Publishing Ltd, Dublin, Ireland	Март 2016	Апрель 2016
Социально-экономические проблемы развития территорий. Academic Publishing House of the Agricultural University Plovdiv, Bulgaria	Март 2016	Апрель 2016
Проблемы социально-экономического развития предпринимательства: отечественный и зарубежный опыт. Editorial Arane, S.A. de C.V., Mexico City, Mexico	Апрель 2016	Май 2016
Экономическая безопасность и защита информации: теория, методология, практика. Edizioni Magi, Roma, Italia	Апрель 2016	Май 2016
Управление экономическими системами в условиях нестабильности. C.E.I.M., Valencia, Venezuela	Май 2016	Июнь 2016
Маркетинг в управлении организацией: отраслевой аспект. Henan Science and Technology Press, Zhengzhou, China	Май 2016	Июнь 2016
Эффективность управления предприятиями: инвестиции и инновации. AMEET Sp. z o.o., Lodz, Poland	Июнь 2016	Июль 2016
Актуальные проблемы развития учета и налогообложения. Pegasus Publishing, Lisbon, Portugal	Июнь 2016	Июль 2016
Социально-экономические проблемы менеджмента: теория и практика. Verlag SWG imex GmbH Nürnberg, Deutschland	Июль 2016	Август 2016
Управление затратами: учетно-аналитический аспект. Discovery Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, India	Июль 2016	Август 2016
Экономические, социальные и правовые аспекты регулирования трудовых отношений. Thorpe Bowker. Melbourne. Australia	Август 2016	Сентябрь 2016
Экономический анализ: отраслевой аспект. Editorial Arane, S.A. de C.V., Mexico City, Mexico	Август 2016	Сентябрь 2016
Интеллектуальная экономика: инвестиционный аспект Anchor Press Ltd, Nelson, New Zealand	Август 2016	Сентябрь 2016
Стратегические проблемы экономики природопользования. Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom	Сентябрь 2016	Октябрь 2016
Туристическая индустрия: состояние и перспективы развития. Al-Ghurair Printing & Publishing LLC, Dubai, UAE	Сентябрь 2016	Октябрь 2016
Анализ финансового состояния предприятий: отечественный и зарубежный подходы. Les Editions L'Originale, Paris, France	Сентябрь 2016	Октябрь 2016
Экономика знания: вопросы теории и практики. Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada	Октябрь 2016	Ноябрь 2016
Современные технологии менеджмента. EDEX, Madrid, España	Октябрь 2016	Ноябрь 2016
Стратегии социально-экономического развития регионов. Academic Publishing House of the Agricultural University Plovdiv, Bulgaria	Октябрь 2016	Ноябрь 2016
Социально-экономические системы: реалии и векторы развития. «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education. Vienna	Ноябрь 2016	Декабрь 2016
Конкурентоспособность: экономика, маркетинг, менеджмент. C.E.I.M., Valencia, Venezuela	Ноябрь 2016	Декабрь 2016
Экономика предпринимательства в условиях глобализации. FIDELITE EDITIONS, Namur, Belgique	Декабрь 2016	Январь 2017
Аудит и контроль: организация, методика, практика. Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, United States of America	Декабрь 2016	Январь 2017

Координатор – секретарь оргкомитета кандидат экон. наук, Дробязко Светлана Игоревна
тел. +38 (068) 851-75-52

E-mail: ecofin.at.ua@gmail.com

Сайт: <http://ecofin.at.ua>

Научный журнал «ЭКОНОМИКА И ФИНАНСЫ» (Украина)
приглашает принять участие в
Международных научно-практических конференциях:

«Экономика, управление, право: стратегии инновационного развития»
которая состоится в Zhengzhou, China
28 марта 2016 года

Контрольные даты конференции:

Дата проведения конференции	28 марта 2016 г.
Последний срок представления материалов	27 марта 2016 г. (включительно)
Срок выхода из печати эл.версии сборника	15 апреля 2016 г.

«Экономика, управление, право: реалии и перспективы»
которая состоится в Paris, France
29 апреля 2016 года

Контрольные даты конференции:

Дата проведения конференции	29 апреля 2016 г.
Последний срок представления материалов	28 апреля 2016 г. (включительно)
Срок выхода из печати эл.версии сборника	15 мая 2016 г.

«Экономика, управление, право: вызовы и перспективы»
которая состоится в New Delhi, India
27 мая 2016 года

Контрольные даты конференции:

Дата проведения конференции	27 мая 2016 г.
Последний срок представления материалов	26 мая 2016 г. (включительно)
Срок выхода из печати эл.версии сборника	15 июня 2016 г.

Тематические направления конференций:

- Секция 1.* Экономика и управление национальным хозяйством.
Секция 2. Международная экономика.
Секция 3. Экономика и управление предприятием.
Секция 4. Развитие производительных сил и региональная экономика.
Секция 5. Деньги, финансы и кредит.
Секция 6. Бухгалтерский учет, анализ и аудит.
Секция 7. Налогообложение и бюджетная система.
Секция 8. Экономическая безопасность субъектов хозяйственной деятельности.
Секция 9. Математические методы в экономике.
Секция 10. Государственное управление, самоуправление и государственная служба.
Секция 11. Право.
Секция 12. Экономика туризма.
Секция 13. Менеджмент.
Секция 14. Маркетинг.
Секция 15. Психология, педагогика и образование.

Форма участия в конференции – заочная (дистанционная).

Рабочие языки конференции: английский, русский, немецкий, французский, украинский и др.

Материалы конференции будут опубликованы в форме **сборника научных статей** и разосланы авторам, а так же доступны в электронном виде на сайте <http://conf.at.ua>

Детальная информация на сайте: <http://conf.at.ua>

Координатор конференции:

кандидат экон. наук, доцент Дробязко Светлана Игоревна

Viber, моб. тел. +38 (068) 851-75-52

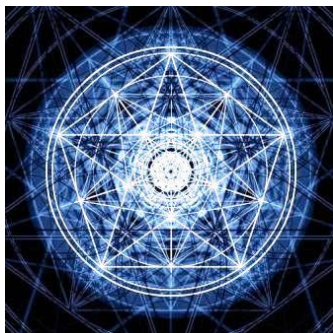
Skype: svetlana16471

E-mail: conf.at.ua@gmail.com

Сайт конференций: <http://conf.at.ua>

Scientific journal «ECONOMICS AND FINANCE»

Edizioni Magi

**ECONOMICS, MANAGEMENT, LAW:
SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF DEVELOPMENT**

Collection of scientific articles

Volume 1

Copyright © 2016 by the authors

All rights reserved.

WARNING

Without limitation, no part of this publication may be reproduced, stored, or introduced in any manner into any system either by mechanical, electronic, handwritten, or other means, without the prior permission of the authors

Edited by the authors.

ISBN 978-617-7214-15-0

Edizioni Magi

Via Giuseppe Marchi, 4, 00161 Roma, Italy